ΓΡΑΜΜΑ

ΝΗΠΙΕΡΓΤΙΚΟΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

Η

ΔΩΔΩΝΗ

ΤΟΜΟΣ Α.'

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

1931-32

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δ. 103-107-8 124, 175, 257
Αχερων 177, 282 τομος 276-7

Αριθ. εισ. 132779

ΧΑΡΑΛ. Γ. ΚΑΤΣΑΛΙΔΟΥ

ΜΕΓΑ ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

Η ΔΩΔΩΝΗ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΠΡΟΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Χ. Γ. ΚΑΤΣΑΛΙΔΟΥ, ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ
ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.
ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ Α. ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄. **ΕΤΟΣ Α΄. 1931-32**

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΑΙΓΥΠΤΟΥ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1931

ΜΟΝΙΜΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΗΣ «ΔΩΔΩΝΗΣ»

Ἀλεξανδρείας :

Δρ. Σωκράτης Λαγουδάκης, Δρ. Δημοσθ. Βερζάτο, Χρ. Χατζόπουλος, Ἀπόστ. Λεοντῆς, Ἀπ. Κωνσταντινίδης, Στέφανος Πάργας, Δρ Γ. Ἀργύρης, Ἰω. Στεργίδης καὶ Χρῖστος Ἀ. Γερογιάννης.

Λονδίνου :

Ἰωάννης Γεωργ. Γεννάδιος. Ἐπίτιμος Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος.

Ἀθηνῶν :

Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεύς, Φῶτος Γιοφύλλης, Κώστας Φαλτάϊτς, Τραυλαντώνης.

Ἠπείρου :

Χρ. Χριστοβασίλης, Ἀλκιβ. Κοντοπᾶνος, Χρ. Σούλης, Γεώργ. Τζαβέλλας, Θεοφ. Φραγκούλης.

Ὁ δεύτερος τόμος τῆς «ΔΩΔΩΝΗΣ» θὰ ἐκδοθῇ εἰς πολυτελῆ, ὀγκώδη καὶ εἰκονογραφημένην ἔκδοσιν περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1932.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΩ ΕΞΟΧΩΤΑΤΩ κ.κ. ΙΩΑΝΝΗ ΓΕΩΡΓ. ΓΕΝΝΑΔΙΩ ΤΩ ΜΟΝΩ ΓΟΝΩ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗ ΙΕΡΑ ΣΚΙΑ ΤΩΝ ΕΞ ΗΠΕΙΡΟΥ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΘΝ. ΗΡΩΩΝ, ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΠΟΝΗΜΑ ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἀπὸ ἐτῶν, μακρὰν τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος εὑρισκόμενος, ἕνας εὐγενὴς πόθος ἐπτερύγιζεν εἰς τὴν ψυχήν μου, νὰ ἐκδώσω ἕνα Πανηπειρωτικὸν σύγγραμμα μὲ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ὅπως συντελέσω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν ἀνεξαντλήτων φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν θησαυρῶν τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος, τῆς Ἠπείρου, καὶ ἵνα καταδειχθοῦν ἡ δυναμικότης τοῦ Ἠπειρωτικοῦ στοιχείου, αἱ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως λαμπραὶ αὐτοῦ κατευθύνσεις καὶ πρόοδοι, συγχρόνως δὲ νὰ γνωρίσωμεν εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας τ' ἀρχαία καὶ σύγχρονα ἀθάνατα μνημεῖα τῆς Ἠπείρου, τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν της ἀπὸ τοῦ χάους τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον, τὰ ἔργα τῶν μεγάλων Εὐεργετῶν της, τῶν πνευματικῶν πατέρων της, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμά της.

Μία εὐγενὴς φιλοδοξία μὲ ὤθει ἀπὸ ἐτῶν ἵνα φέρω εἰς φῶς τὸν πρῶτον τόμον Πανηπειρωτικοῦ συγγράμματος, ὑπὸ τὸν τίτλον ἡ «Δωδώνη», καὶ δὴ ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' αἱ παρουσιασθεῖσαι δυσχερεῖς, ἀνώμαλοι οἰκονομικῆς φύσεως κυρίως περιστάσεις, μὲ ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψω προσωρινῶς τὴν ὡραίαν αὐτὴν ἰδέαν. Σήμερον ὅμως, κατόπιν ἀνυπολογίστων θυσιῶν, εὑρεθέντες πρὸ ἀντιξόων περιστάσεων πολλάκις, μὲ τὴν διακαῆ εὐγενῆ φιλοδοξίαν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ εὐγενοῦς τούτου ἔργου, λογιζόμεθα εὐτυχεῖς διότι ἐφέραμεν εἰς πέρας τὸ ποθούμενον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι μεγάλως μᾶς ἐνεθάρρυνον πλεῖστοι φίλοι καὶ ὑποστηρικταὶ τοῦ ἔργου τούτου, εἰς τὴν πραγματοποίησίν του, αἱ ὑλικαὶ ὅμως θυσίαι εἰς ἃς ἐπρόκειτο νὰ ὑποβληθῶμεν ἦσαν μεγάλαι καὶ μᾶς ἀπεγοήτευον, καὶ ὁμολογοῦμεν εἰλικρινῶς ὅτι ἐκινδύνευε νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς φῶς τὸ εὐγενὲς ἔργον μας. Ἀπεγνωσμέναι προσπάθειαι κατεβλήθησαν ὅμως διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ διακαὴς πόθος μας, καὶ λόγῳ συγκεντρώσεως πληθώρας ἐκλεκτῆς συνεργασίας, ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐκ μέρους διαπρεπῶν συγγραφέων μας καὶ λογίων, οἵτινες μᾶς ἐτίμησαν ἀποστείλαντες τὴν πολύτιμον συνεργασίαν των, ὑπεχρεώθημεν νὰ ἐκδώσωμεν ὀγκωδέστερον καὶ πολυτελέστερον τὸ σύγγραμμα. παρ' ὅ,τι εἴχαμεν προαναγγείλῃ καὶ διὰ νὰ συμπεριλάβωμεν τὰ ποιητικὰ Ἠπειρ. τοπεῖα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δὲν θέλομεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι διὰ τοῦ τόμου τούτου πληροῦται τὸ κενὸν τὸ ὁποῖον ἀφῆκαν προηγούμεναι ἠπειρωτικαὶ ἐκδόσεις Ἡμερολογίων καὶ Λευκωμάτων, βεβαίως ὄχι· ἀλλ' ὑπερηφανευόμεθα μὲ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δι' ἀνυπολογίστων θυσιῶν καὶ ἐπανηλειμμένων ἀπογοητεύσεων, αἵτινες εἶχον ἐπισκιάσῃ τὸν ὁρίζοντα τῶν ὡραίων προσδοκιῶν μας, ἐπραγματοποιήθη ἓν ὄνειρον ἑνὸς ξενιτεμένου Ἠπειρώτου, ὅστις αἰσθάνεται μέσα τὴν ψυχήν του νὰ καταπλημμυρίζουν τ' ἀγνότερα καὶ βαθύτερα τῶν αἰσθημάτων διὰ τὴν ὡραίαν καὶ ἔνδοξον ἰδιαιτέραν του πατρίδα, τὴν «εὔανδρον» Ἤπειρον, ἡ ὁποία εἰς τόσας σκληρὰς καὶ μυρίας θυσίας ὑπεβλήθη διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ γοήτρου, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς τῆς φιλτάτης μας πατρίδος.

Εἰς τὸν παρόντα τόμον τῆς «Δωδώνης» πολλὰ βεβαίως παρελήφθησαν ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐθνικήν, εὐεργετικήν, πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν δρᾶσιν τῶν Ἠπειρωτῶν, τοῦτο ὅμως, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μας, ἦτο ἀναπόφευκτον. Ἔχομεν ὅμως δι' ἐλπίδος ἡ «Δωδώνη» νὰ ἐκδίδεται κατ' ἔτος ἀνελλιπῶς καὶ εἰς πολυτελεῖς ἐκδόσεις, οὕτως ὥστε νὰ εὑρεθῶμεν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν εὐτυχῆ θέσιν, ὅπως πραγματοποιήσωμεν ἄλλο ὄνειρον, τὸ ὁποῖον γαλουχεῖ τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐκδοθῇ ἡ γενικὴ Ἱστορία τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, πόνημα ὅπερ δὲν ἐξεδόθη μέχρι σήμερον, ἀπαραίτητον δὲ διὰ τὴν Ἤπειρον, ἡ ὁποία τοσοῦτον συνέβαλεν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀναγέννησιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος

Λίαν συγκεκινημένος ἀπευθύνω τὸν ἀδελφικόν μου χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ συμπατριώτας μου ὑποστηρικτὰς τοῦ ἔργου μου τούτου, ὡς καὶ τὰς εἰλικρινεῖς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν ἀμέριστον ἠθικὴν ὑποστήριξίν των τῆς ὁποίας ἔτυχον. Ἔχω δὲ δι' ἐλπίδος ὅτι θὰ μὲ ἐνθαρρύνουν συντελοῦντες εἰς τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῆς «Δωδώνης», ἵνα εὐτυχήσω μίαν ἡμέραν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἐτησίας ἐκδόσεις τῆς «Δωδώνης» καὶ φέρω εἰς φῶς τὴν πολύτομον γενικὴν Ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἐξ Ἠπείρου καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος διαπρεπῶν συγγραφέων καὶ ἱστορικῶν μας.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΑΤΣΑΛΙΔΗΣ
ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου, Ἰδιοκτήτης
καὶ Διευθυντὴς τῆς «Δωδώνης».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ Α.Μ. ὁ ἔνδοξος καὶ κραταιὸς Βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου

ΦΟΥΑΤ Ο Α΄.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΩΧΑΜΕΤ ΑΛΗ

'Ο βορειοηπειρωτικῆς καταγωγῆς Μέγας 'Αναμορφωτὴς τῆς νεωτέρας Αἰγύπτου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κ. κ. ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἔξοχος Διπλωμάτης, Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος
ἐν Καΐρῳ κ. ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΨΑΜΠΕΛΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ διακεκριμένος Ἕλλην διπλωμάτης, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος
ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κ. Π. ΣΚΕΦΕΡΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Μέσα εἰς τὸ Πάνθεον τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς προεξέχουσα ἡ μορφὴ τοῦ Γεωργίου Γενναδίου, τοῦ διδασκάλου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἐγράφη περὶ αὐτοῦ, «ἠλέκτριζε τὴν νεαρὰν Ἑλλάδα».

Ὁ Γεννάδιος ἀνήκων εἰς Ἠπειρωτικὴν οἰκογένειαν—υἱὸς ἐντίμου Ἠπειρώτου ἱερέως—ἐγεννήθη τῷ 1786 ἐν Σηλυμβρίᾳ τῆς Θράκης, ἔνθα οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἐξόριστον τὸν πατέρα αὐτοῦ. Στερηθεὶς τοῦ πατρός του εἰς ἡλικίαν τριῶν ἐτῶν, ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ κατόπιν εἰς τὴν Λειψίαν, ὅπου παρηκολούθησε κατ' ἀρχὰς μαθήματα ἰατρικῆς καὶ κατόπιν φιλολογίας.

Ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον ὡς διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ σχολῆς καὶ κατόπιν — τῷ 1817 — ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν τῆς Ὀδησσοῦ. Ἡ σχολὴ αὐτὴ εἶχε τὴν τιμὴν νὰ δεχθῇ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ρώσσου Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὴν Ὀδησσὸν συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἕλληνα ὑπουργόν του Καποδίστριαν.

Ὁ Καποδίστριας παρουσίασε προηγουμένως τὸν καθηγητὴν Γεννάδιον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ὁ Γεννάδιος εἶπε τῷ Αὐτοκράτορι ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ σχολὴ διεκδικεῖ πρωτεῖα ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Αὐτοκρατορίᾳ, διότι ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ διδάσκεται ἡ γλῶσσα τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

Ὁ Ἀλέξανδρος συγκινηθεὶς ἐκ τῶν λόγων τούτων, ἐπεσκέφθη πρῶτα τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν καὶ ἠθέλησε νὰ δώσῃ τίτλον εὐγενείας πρὸς τὸν Γεννάδιον. Ἀλλ' ὁ Γεννάδιος ἠρνήθη τοῦτο—ὅταν τοῦ τὸ ἀνεκοίνωσεν ὁ Καποδίστριας—καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν:

— Ἂν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀρχίσωμεν νὰ γινώμεθα Βαρῶνοι, κίνδυνος εἶναι μή τινες ἀποβάλλοντες τὸ Βάρ, μείνωσιν ὄνοι!

Ἐκ τῆς σχολῆς αὐτῆς ἀπεχώρησεν ὁ Γεννάδιος τῷ 1820, μὲ πρόθεσιν νὰ μεταβῇ εἰς Δολιανὰ τῆς Ἠπείρου πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μητρός του. Τὸν ἐκράτησαν ὅμως διερχόμενον ἐκ Βουκουρεστίου εἰς τὴν ἐκεῖ πάλιν σχολήν.

Μετ' ὀλίγον ἐξερράγη τὸ κίνημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

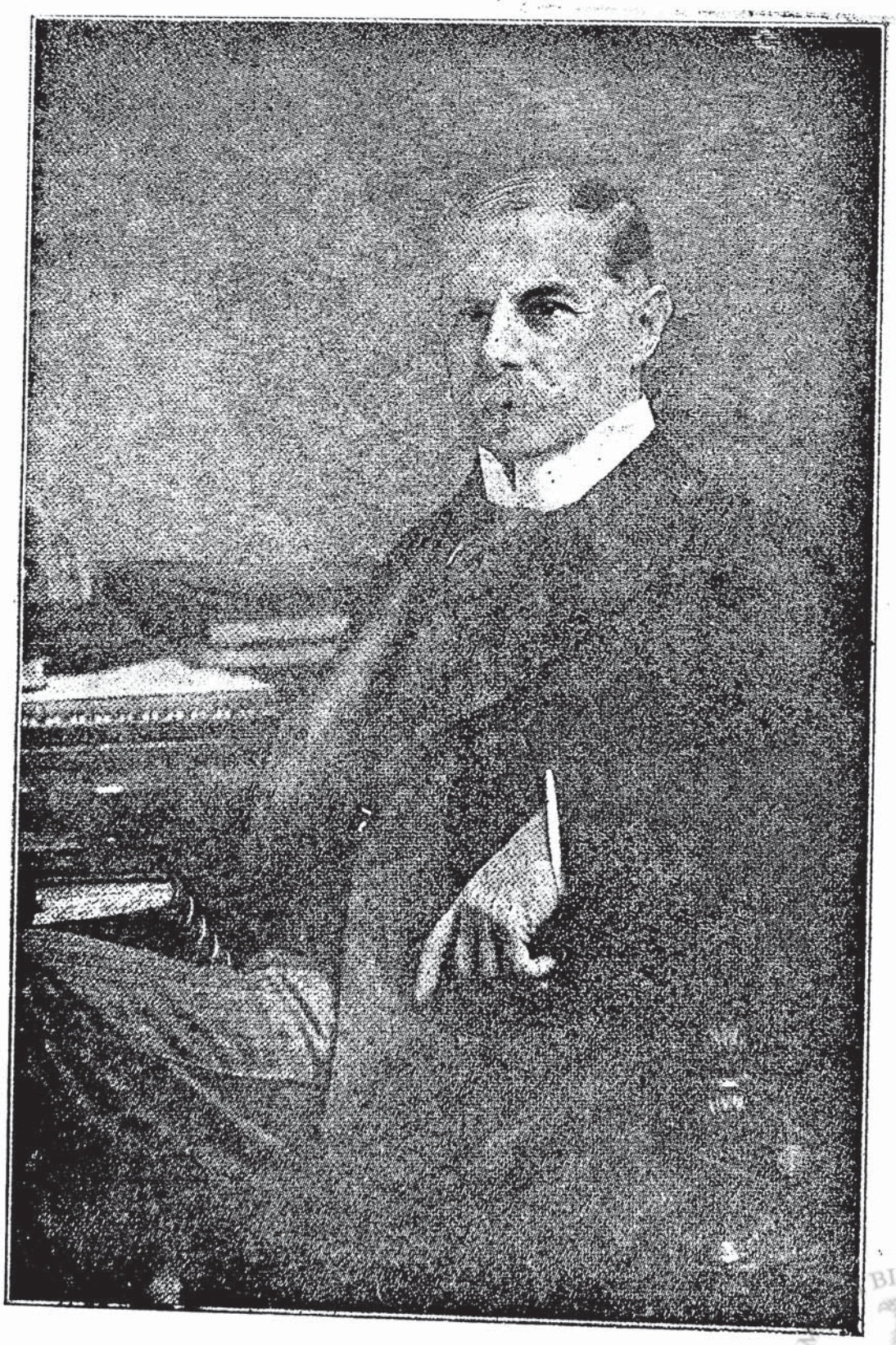

Ὁ ἐκ Λολιανῶν τῆς Ἠπείρου, σοφὸς Ἕλλην, Διδάσκαλος τοῦ Γένους

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Πλεῖστοι μαθηταὶ τῆς ἐν Ὀδησσῷ καὶ Βουκουρεστίῳ σχολῆς—ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὴν πατριωτικὴν διδασκαλίαν τοῦ Γενναδίου—κατετάχθησαν εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον.

Ἠθέλησε καὶ ὁ Γεννάδιος νὰ καταταχθῇ ἐκεῖ, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν διὰ συλλογὴν ἐράνων καὶ στρατολογίαν ἀνδρῶν.

Ἀποτυχόντος τοῦ κινήματος ἐκείνου, ὁ Γεννάδιος ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον ἐν Γερμανίᾳ—καὶ πάλιν χάριν σπουδῶν—καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1824 λαμβάνει τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ 1821.

Θέλει κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην νὰ ἱδρύσῃ σχολεῖον, ἀλλ' ἀποτυγχάνει. Συνοδεύει τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Καρύστου ὡς πολεμιστής, ἀλλὰ καὶ ἡ πολεμικὴ αὕτη ἐπιχείρησις ἀπέτυχεν ὡς γνωστόν. Ἔρχεται ὅμως ἡ στιγμή, καθ' ἣν, ὁ Γεννάδιος πρόκειται νὰ προσφέρῃ τὴν σπουδαίαν συμβολήν του ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Εἶχε πέσῃ τὸ Μεσολόγγι.

Ἡ Κυβέρνησις εὑρίσκετο εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἔφθασαν ἐκεῖ καὶ τὰ ὑπολείμματα τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τοῦ Μεσολογγίου—ρακένδυτοι Σουλιῶτες καὶ Ρουμελιῶτες — ἄνθρωποι μὲ καταβεβλημένον πλέον τὸ ἠθικὸν καὶ μὲ σύντροφον τὴν ἀνέχειαν. Ἡ ἐθνικὴ ἀνάγκη ἐπέβαλλε νὰ ἀνασυγκροτηθῇ ὁ στρατός, ἀλλ' ἡ ἐν Ναυπλίῳ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν εἰς τὸ ταμεῖον της τὸ ποσὸν 60 καὶ μόνον γροσίων! Σημειωτέον ὅτι ὁ Αἰγυπτιακὸς στρατὸς ἐλυμαίνετο τὴν Πελοπόννησον.

Οἱ ἐν Ναυπλίῳ συγκεντρωθέντες ἦσαν ἀπηλπισμένοι, ὁπόταν ἕνα πρωῒ μέσα εἰς τὴν κεντρικὴν πλατείαν τῆς πόλεως ἐμφανίζεται ὁ Γεννάδιος καὶ σκαρφαλώνει εἰς τὴν ρίζαν ἑνὸς πλατάνου.

Ἀπ' ἐκεῖ ἀκούεται ἡ φωνή του :

— Ἡ πατρίς, λέγει, καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντονος· πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι οὗτοι, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιδα καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας καὶ ἤδη ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουν, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἀλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ὡς ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὑρίσκομεν. Ἂς δώσῃ ἕκαστος ὅ,τι ἔχει καὶ ὅ,τι δύναται. Ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. Ἂς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει!

Ὁ κόσμος ἐφώναζεν ὅτι συμφωνεῖ καὶ ὁ Γεννάδιος ἀδειάζει κατὰ γῆς τὸ βαλάντιον του.

Προσθέτει δὲ μετὰ ταῦτα :

— Ἀλλ' ὄχι, ἡ συνεισφορὰ αὕτη εἶναι ἐλαχίστη. Ὀβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω τὸν ἑαυτόν μου καὶ τὸν πωλῶ. Τίς θέλει

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιά του ; Ἂς καταβάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα.

Καὶ τὰ λόγια αὐτὰ ὑπῆρξαν τὸ σύνθημα γενικῶν εἰσφορῶν. Ἡ ἐθνικὴ μοῦσα ἀπηθανάτισε τὴν εὐγενῆ του χειρονομίαν :

Ὁ Γεννάδιος στ' Ἀνάπλι,
μὲ ἐνθουσιασμὸ πολὺ
γιὰ τὴν πάμπτωχη Ἑλλάδα
εἰς τὰ πλήθη ὁμιλεῖ·
καὶ ἀδειάζει τὸ πουγγί του
γιὰ τὴ δύστυχη Φυλή.

Ὅλοι τὸν μιμοῦνται τότε
χρῆμα γίνεται πολύ,
ντύνονται οἱ γυμνωμένοι,
τρέφονται οἱ νηστικοί !

Παρ' ὅλων ἀνεγνωρίσθη τότε τὸ σωτήριον κατόρθωμά του.

Ἡ παγίωσις δὲ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας ἔφερε τὸν Γεννάδιον εἰς ἄλλους εὐγενεῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας.

Αὐτὸς ὠργάνωσε ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῆς Αἰγίνης καὶ τὸ κεντρικὸν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον τῷ 1845 μεταφέρεται πλέον εἰς Ἀθήνας ὡς πρῶτον Γυμνάσιον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ Πατρὶς ἔδωκε πρὸς αὐτὸν μετὰ ταῦτα καὶ τὸν τίτλον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλ' ἀσυγκρίτως ἀνώτερος εἶναι ὁ τίτλος τοῦ Διδασκάλου τοῦ Γένους, τὸν ὁποῖον τοῦ ἀπένειμεν ἡ ἱστορία.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ

Μέγας Ἐθνικὸς Εὐεργέτης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ

Εἷς ἐκ τῶν μεγάλων Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξεν καὶ ὁ ἐξ Ἠπείρου Γεώργιος Ἀβέρωφ. Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ τῆς Ἠπείρου τῷ 1818. Περατώσας τὰς πρώτας σχολικάς του σπουδὰς ἐγκατεστάθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου, ἔνθα διεκρίθη τάχιστα εἰς τοὺς ἐμπορικοὺς κύκλους, ἀφοσιωθεὶς δὲ ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς μεγάλας ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ μεγάλην περιουσίαν. Φύσει φιλάνθρωπος καὶ φιλογενὴς ἀπέκτησε μεγάλας σύμπαθείας, ἀνεμίχθη δ' ἐνεργῶς εἰς διαφόρους ὀργανώσεις τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλλην. Κοινότητος, συντελῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ εἰς τὴν ὑλικὴν πρόοδον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ παροίκων Ἑλλήνων.

Τὸ πρῶτον ἵδρυμα δι' ἐξόδων τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου, ὑπῆρξε τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον καὶ Παρθεναγωγεῖον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐπίσης ἵδρυσε καὶ νοσοκομεῖον διὰ τοὺς ἀπόρους Ἕλληνας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἀργότερον ὁ Γ. Ἀβέρωφ θέλων νὰ συνδράμῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἥτις νεοσύστατος οὖσα ἐστερεῖτο τῶν πάντων, διέθεσε μεγάλην δαπάνην ὅπως ἀποπερατωθῇ τὸ ἐν Ἀθήναις μέγαρον τοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου. Μετὰ ταῦτα ἀνήγειρε πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τοὺς ἀνδριάντας τῶν μεγάλων μαρτύρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως, τοῦ Ρήγα Φερραίου καὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ἐπίσης δαπάναις αὐτοῦ ἠγέρθησαν ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων καὶ τὸ Ἀβερώφειον Ἐφηβεῖον. Τῇ εἰσηγήσει τοῦ δημάρχου Ἀθηναίων Τιμολ. Φιλήμονος τῷ 1895 ἀναλαμβάνει τὴν ἀναμαρμάρωσιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκληροδότησεν 1.000.000 χρυσῶν δραχμῶν. Ὁ Γ. Ἀβέρωφ ἐτελεύτησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1899, ἐκληροδότησε δὲ διάφορα μεγάλα ποσὰ δι' ἐθνικοὺς σκοπούς. Οὕτω διέθεσε 2.500.000 χρυσᾶς δραχμὰς διὰ τὴν ναυπήγησιν τοῦ μεγάλου τεθωρακισμένου καταδρομικοῦ ὁ «Γεώργιος Ἀβέρωφ», τὸ ὁποῖον ὡς ναυαρχὶς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους συνετέλεσεν εἰς τὴν καταναυμάχησιν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου καὶ εἰς τὴν περιφανῆ νίκην τοῦ Ἑλληνικοῦ τοιούτου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Μέγας Εὐεργέτης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Κεστοράτιον τῆς ἐπαρχίας Ἀργυροκάστρου καὶ τὰς πρώτας του σπουδὰς ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ζωσιμαίαν σχολήν. Ἔζησε ἀργότερον πλησίον τοῦ πατρός του ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἵδρυσεν ἐκεῖ, μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Μ. Δήμου, μέγα τραπεζιτικὸν γραφεῖον. Αἱ ἐργασίαι του, ὅταν ἀργότερον ἀνέλαβε μόνος τὸ γραφεῖον ὁ Ζωγράφος, προώδευσαν τόσον, ὥστε ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰ δάνεια τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Τρεῖς ἐκ τῶν Σουλτάνων ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν μεγάλας τιμάς, διότι, σὺν ἄλλοις, συνέστησε τὴν Γενικὴν Ἑταιρίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἐκ παραλλήλου μὲ τὰς εὐρείας τραπεζιτικὰς ἐργασίας του ὁ δαιμόνιος ἄνθρωπος καὶ μέγας αὐτὸς πατριώτης ἀνεμίχθη ἐνεργῶς καὶ εἰς τὴν Μεγάλην Σχολὴν τοῦ Γένους καὶ εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, μεγίστας δὲ ὑπηρεσίας προσέφερεν. Ἐνεψύχωσε τὰ ἐν Τουρκίᾳ καὶ δὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὰ Γράμματα, ἵδρυσε δὲ τὸν περίφημον Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν εὐεργέτης καὶ ἐπίτιμος Πρόεδρος. Ἐπίσης διὰ νὰ ἐνισχύσῃ μεγάλως τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ἵδρυσε, διὰ παροχῆς ἑκατὸν λιρῶν ἐτησίως, τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ, πρὸς βράβευσιν κατ' ἔτος δέκα Συλλόγων. Ἕτερον φιλολογικὸν διαγώνισμα ἵδρυσεν ἐν Παρισίοις καὶ Μονάχῳ. Ἓν ἐκ τῶν σπουδαίων ἐπίσης ἔργων τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου ὑπῆρξεν ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις πρὸς σύστασιν καὶ διατήρησιν τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε δι' ἐκδόσεως τῶν ἀρχαίων κλασικῶν συγγραφέων. Ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι ἵδρυσε τῷ 1873 Διδασκαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἐλειτούργησε 18 μόνον ἔτη, ἐπίσης δὲ ἵδρυσε τὸ ἐν Νεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου Ζωγράφειον Παρθεναγωγεῖον, ἐνίσχυσε τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, καὶ τέλος ἵδρυσεν ἐν Σταυροδρομίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ Ζωγράφειον Γυμνάσιον. Διὰ τὰς πρὸς τὸ Γένος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν μεγάλας αὐτοῦ ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερεν, ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Γ'., μέγας εὐεργέτης.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΙΧ. ΤΟΣΙΤΣΑΣ
Ἐθνικὸς Εὐεργέτης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΣΙΤΣΑΣ

Ὁ ἐθνικὸς οὗτος εὐεργέτης ἐγεννήθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1787 ἐν Μετσόβῳ τῆς Ἠπείρου. Ἐκεῖ κατ' ἀρχὰς μέχρι τοῦ 1795 ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα, τὴν Ὀκτάηχον καὶ τὸ Ψαλτήριον ἀπὸ τοὺς διδασκάλους του Παπᾶ Ἰωάννην Κρέντζαν καὶ Παπᾶ Ἀποστόλην Πρίτσιον.

Τῷ 1801 μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς ἐκεῖ, ὕστερον δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ἀνεδείχθη ὡς μεγαλέμπορος συστήσας βαθμηδὸν μετὰ τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν του, Θεοδώρου, Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου, τοῦ ἐν Λιβόρνῳ διαβιώσαντος καὶ ἀνυψωθέντος εἰς βαθμὸν βαρώνου, μεγάλα ἐμπορικὰ καταστήματα ἐν Μελίτῃ, Λιβόρνῳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ ἔνθα αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ τοῦ 1820 ηὐδοκίμησε διὰ τῆς καλλιεργείας γαιῶν καὶ ἄλλων ἐπιχειρήσεων, εὐεργετήσας τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα τῆς Ἀλεξανδρείας. Διετέλεσεν ἐπίσης καὶ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Ἀνῳκοδόμησε τρία λαμπρότατα σχολεῖα ἐκ θεμελίων, τὸ μὲν ἀλληλοδιδακτικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικόν, τὸ δὲ τρίτον τῶν κορασίων, δαπανήσας ὑπὲρ αὐτῶν 120 χιλ. ταλλήρων καὶ προικοδοτήσας αὐτὰ πλουσιοπαρόχως πρὸς διατήρησιν τῶν ἀναγκαίων διδασκάλων. Ζηλωτὴς τῶν θείων ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας, καὶ ἀγαπῶν πάντοτε τὴν εὐπρέπειαν τοῦ Οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἀγοράζει γήπεδον 20 χιλ. πήχεων καὶ ἀνεγείρει ἐπ' αὐτοῦ φιλοτίμως συνδραμόντων καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ὁμογενῶν, τὸν ναὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ μεγαλοπρεπέστατον. Ἡ σημερινὴ ἀρχιτεκτονικὴ διακόσμησις τοῦ ναοῦ τούτου ὀφείλεται εἰς τὸν γνωστὸν καλλιτέχνην κ. Δημήτριον Θωμόπουλον.

Ἀνακαινίζει τὸ πρότερον κτισθὲν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου, νοσοκομεῖον, δωρίζει εἰς τὴν Κοινότητα ἴδιον νεκροταφεῖον καὶ πάμπολλα ἄλλα πράττει ἔργα φιλάνθρωπα καὶ θεοφιλῆ.

Ἐν Μετσόβῳ ᾠκοδόμησε σταθμὸν ἐπί τινος τῶν εἰς τὴν πόλιν ἀγουσῶν ὁδῶν πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ὁδοιπορούντων, καὶ τρία σχολεῖα ὅπως τὰ ἱδρυθέντα δαπάναις αὐτοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Εἰς τὴν προσφιλῆ αὐτῷ Ἑλλάδα καὶ διὰ διαθήκης ἐπιδαψιλεύει τὰς ἀγαθοεργίας του, κληροδοτῶν αὐτῇ γενναιότατον χρηματικὸν ποσόν.

Ἀποσυρθεὶς τῆς ἐμπορίας τῷ 1849 ἐγκαθίσταται ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἀπέθανε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1856 ἄτεκνος, καὶ κατέλιπε περιουσίαν 7 $^{1}/_{2}$ ἑκατομ. δραχμῶν, μέρος τῆς ὁποίας ἐδαπανήθη ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ αὐτόθι Πολυτεχνείου καὶ ὑπὲρ ἄλλων φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν σκοπῶν ἐν Ἀθήναις, Μετσόβῳ καὶ ἀλλαχοῦ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΖΩΣΙΜΑΔΑΙ

Ἐθνικοὶ εὐεργέται ἐξ τὸν ἀριθμὸν γεννηθέντες ἐν Ἰωαννίνοις περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἀπεδήμησαν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἄλλοι εἰς Ἰταλίαν, ἄλλοι δὲ εἰς Ρωσσίαν, ὅπου κατώρθωσαν διὰ τῶν μεγάλων οἰκονομιῶν των ἀφ' ἑνός, καὶ διὰ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ αὐτῶν ἐκτάκτου πνεύματος καὶ διὰ τῆς κοινῆς μεταξύ των ἐμπορικῆς συνεργασίας ν' ἀποκτήσουν κολοσσιαίαν περιουσίαν καὶ ὄνομα ἐξέχον ἐν τῇ Ξένῃ. Οἱ Ζωσιμάδαι ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι, οὕτως εἰπεῖν, τῶν μετέπειτα ἄλλων εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ τῶν ἐξ Ἠπείρου, ἐδαπάνησαν δὲ τὴν διὰ μόχθων καὶ στερήσεων ἀποκτηθεῖσαν κολοσσιαίαν αὐτῶν περιουσίαν ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν κατὰ διαφόρους περιόδους τῆς ζωῆς των ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν, κατὰ κανόνα δὲ πρὸς φωτισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.

Καὶ κατὰ πρῶτον ὁ Θεοδόσιος Ζωσιμᾶς, ἐνίσχυσε τὰς ἐν Ἰωαννίνοις Σχολάς, ὅταν δὲ ἀπέθανε τῷ 1793 ἀφῆκεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς ἀδελφούς του Ἰωάννην, Ἀναστάσιον, Νικόλαον, Ζώην καὶ Μιχαὴλ μὲ τὴν θερμὴν σύστασιν ὅπως μιμούμενοι τὸ παράδειγμά του, φροντίσωσιν νὰ ἐνισχύωσι τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν οἰκονομικῶς καὶ συνδράμωσι τὰ ἔργα ἐκείνων οἵτινες ἦσαν εἰς θέσιν νὰ προαγάγωσι διὰ τῶν συγγραφῶν των τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Μετ' αὐτὸν ὁ Ἀναστάσιος ἀνέλαβε δαπάναις του νὰ ἐκδώσῃ τὸ σοφὸν ἔργον τοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, ὕστερον δὲ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ἐκδίδει πρὸς δωρεὰν διανομὴν νέαν διδακτικὴν συγγραφὴν τοῦ Νικηφ. Θεοτόκη, καὶ τῷ 1805 τῇ χορηγίᾳ τῶν Ζωσιμαδῶν ἐγκαινιάζεται ἡ περίφημος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Κοραῆ.

Ἡ γενέτειρα τῶν Ζωσιμαδῶν πόλις, τὰ Ἰωάννινα, ἰδιαιτέραν τῷ ὄντι ὀφείλει εὐγνωμοσύνην εἰς τούτους. Ἐνίσχυσαν οἰκονομικῶς νοσοκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ἐβοήθησαν ἐκπεσούσας ἀρχοντικὰς οἰκογενείας, τέλος δὲ ἐπροικοδότησαν τὴν φερώνυμον Σχολήν, τὴν ὁποίαν ἡ Ζωσιμαία Ἀδελφότης τῷ 1828 εἶχε συστήσει τότε καὶ ἐλειτούργει κατ' ἀρχὰς εἰς ὀθωμανικὸν οἰκίσκον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Αἰσώπου. Ἔκτοτε ἡ Ζωσιμαία Σχολὴ μετεφέρθη εἰς εὐρύχωρον οἴκημα ἀγορασθὲν ὑπὸ τῶν Ζωσιμαδῶν, πρῶτος δὲ κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος τῆς ἀνακαινίσεως ταύτης, τῷ 1833, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ὁ ἐκ Ζαγορίου Ἀναστάσιος Σακελλάριος. Ἀργότερον ἡ ἐν λόγῳ Σχολὴ προήχθη εἰς Γυμνάσιον, τῷ δὲ 1904 ἐξετελέσθη ἡ ἐπιθυμία τοῦ Νικ. Ζωσιμᾶ καὶ ἱδρύεται περικαλλὲς μέγαρον, τὸ καὶ σήμερον λειτουργοῦν, ὡς Ζωσιμαία Σχολή, ἡ ὁποία θεωρεῖται μία ἐκ τῶν σημαντικωτέρων Σχολῶν τοῦ Γένους μας.

Οἱ Ζωσιμάδαι διέθεσαν ἐπίσης μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ εἰς Ρωσσικὰ ἐπιστημονικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Διὰ τὰς μεγάλας πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερον, ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι μεγάλως, καταλαβόντες μεγάλας ἐμπιστευτικὰς κυβερνητικὰς θέσεις, μετὰ τὸν θάνατόν των δὲ ὠνομάσθησαν Ἐθνικοὶ Εὐεργέται.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀλεξάνδρειας
κ. ΜΙΚΕΣ ΣΑΛΒΑΓΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΔΟΥΚΑΣ

Ὁ Νεόφυτος Δούκας ἐγεννήθη τῷ 1760 εἰς τὰ ἄνω Σουδενὰ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου. Ἐχρημάτισε κληρικὸς κατὰ μίαν στενόχωρον περίοδον τῆς ζωῆς του ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως. Κατόπιν μετέβη εἰς Βουκουρέστιον καὶ κατὰ τὴν ἐκεῖ 17ετῆ διαμονήν του κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ ἀρίστην φήμην καὶ μίαν σπανίαν μόρφωσιν. Τῷ 1803 ἐκλήθη ὑπὸ τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικῆς Κοινότητος ὡς Ἐφημέριος τῆς αὐτόθι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐκεῖ παρέμεινε 12 ἔτη, διδάσκων καὶ μορφώνων τοὺς Ἑλληνόπαιδας καὶ συγγράφων συνάμα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ πεφωτισμένου Σχολάρχου Λάμπρου Φωτιάδη, κατόπιν παρακλήσεων μετέβη ἐκεῖ καὶ ἀνέλαβε τὸ δύσκολον ἔργον τοῦ Σχολάρχου, τὸ ὁποῖον ἀφῆκε ἐν ἀκμῇ μέν, ἀλλ' ἡμιτελὲς ὁ Φωτιάδης. Τὴν Σχολὴν ἀνήγαγεν εἰς περιωπήν, ἡ δ' Ἐκκλησία διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ὑπηρεσίας ἐτίμησε αὐτὸν διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἀρχιμανδρίτου. Ὁ Δούκας ἦτο ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς καθαρευούσης Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐπειδὴ δὲ εἶχε λογίους τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἰσχυροὺς ἀντιπάλους δημοτικιστάς, κατεφέρετο ἐναντίον των, τοσοῦτον δὲ ἐξηρέθισε τούτους, ὥστε τῷ ἐγένετο μία σοβαρὰ δολοφονικὴ ἀπόπειρα ἐκ μέρους ὀργάνων τῶν ἀντιπάλων του, ἐκ τῆς ὁποίας ὀλίγον ἔλειψε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ μοιραῖον.

Μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ πεφωτισμένος διδάσκαλος ἀπῆλθεν εἰς Τρανσυλβανίαν διδάσκων τοὺς Ἑλληνόπαιδας. Ὁ τότε κυβερνήτης τοῦ ἀπελευθερωθέντος Ἔθνους μας Καποδίστριας, ὅστις ἰδιαιτέραν ἐκτίμησιν ἔτρεφε πρὸς τὸν γηραιὸν σοφὸν ἱεραπόστολον ἐκάλεσε τὸν Νεόφυτον Δούκαν εἰς Αἴγιναν, ὅπου ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ μεγάλου ἐκεῖ νεοϊδρυθέντος ὀρφανοτροφείου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐξέδωκε πολλοὺς τόμους συγγραμμάτων ἀρχαίων κλασικῶν συγγραφέων, διένειμε δὲ εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας 25.000 τόμους. Ἀργότερον ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ συμπατριώτου του Ι. Κωλέττη ἐν Ἀθήναις καὶ διωρίσθη μέλος μιᾶς ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομοσχεδίων. Ἐκ παραλλήλου εἰργάσθη μετὰ τοῦ Γ. Γενναδίου εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Ριζαρείου Ἱερατικῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας ἀνέλαβε μάλιστα καὶ τὴν διεύθυνσιν.

Ἀπέθανε τῷ 1845, ἡ δὲ κηδεία του ἐγένετο μετὰ πάσης τιμῆς. Ἡ Βουλὴ ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐν τακτικῇ αὐτῆς συνεδριάσει, ἀνεκήρυξε τὸν Νεόφυτον Δούκαν διὰ ψηφίσματος Εὐεργέτην τοῦ Ἔθνους. Ὁ ἀείμνηστος Δούκας θεωρεῖται εἷς ἐκ τῶν πνευματωδεστέρων Ἑλλήνων Διδασκάλων τοῦ Γένους, σημειωτέον δὲ ὅτι τόσον εἶχεν ἐγκύψῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων κλασικῶν συγγραφέων, ὥστε ἄνευ σχολίων καὶ ἐπεξηγήσεων ἀνεγίνωσκε τοὺς Ἕλληνας κλασικοὺς συγγραφεῖς εὐχερέστατα. Ὁ Δ. Βερναδάκης, ἐπιγραμματικώτατα ὡς σφραγῖδα τῶν γνώσεων καὶ τῆς πολυμαθείας τοῦ Δούκα, ἔγραψε: «Ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπῆρχεν ὁλόκληρος ἐν τῇ κεφαλῇ του». Ἐξέδωκε περὶ τοὺς 70 τόμους περισπουδάστων συγγραφῶν, συμβαλὼν εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ μέγιστα, δικαίως δὲ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν Διδασκάλων τοῦ Γένους.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἀπὸ τὸ μέγα ἱστορικὸν γεγονὸς τοῦ Ὀκτωβρίου 1931 τῆς παγιώσεως τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς συμφιλιώσεως. Οἱ δύο νεωτεριστα͵ί, διακεκριμένοι πρωθυπουργοὶ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, πρωτεργάται τοῦ συμφώνου φιλίας Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, Ἐξοχώτατοι κ.κ. Βενιζέλος καὶ Ἰσμὲτ πασᾶς κατὰ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ δευτέρου εἰς τὸν Πειραιᾶ. Δεξιὰ πρῶτος, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας Ἐξοχώτατος Τεφὴκ Ρουσδῆ. Ἀριστερὰ ἡ Κα Ἰσμὲτ καὶ εἰς τὸ μέσον ἡ Κα Βενιζέλου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΥΑΓΓΕΛΗΣ ΖΑΠΠΑΣ

'Εθνικὸς Εὐεργέτης
ἐκ Λαμπόβου τῆς Β. 'Ηπείρου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΥΑΓΓΕΛΗΣ ΖΑΠΠΑΣ

Ἐγεννήθη ἐν Λαμπόβῳ τῆς Β. Ἠπείρου τῷ 1800. Κατὰ τὴν ἐφηβικήν του ἡλικίαν προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, παρέμεινε δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν ὀλίγα μόνον ἔτη. Ἦτο φύσει θαρραλέος καὶ ριψοκίνδυνος, συμμετέσχε δὲ τῆς ἐκστρατείας πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Σουλίου, ἀργότερον δὲ ἔλαβε καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ταξιάρχου. Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν εἰς Μακεδονίαν καὶ κατόπιν εἰς Βουκουρέστιον. Ἐκεῖ μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐμπειρικοῦ ἰατροῦ. Ἐλθὼν εἰς συνάφειαν καὶ μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν μοναστηρίων, προέβη εἰς τὴν ἐκμίσθωσιν τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων καὶ ἐπεδόθη μετὰ δραστηριότητος εἰς τὴν καλλιέργειάντων. Οὕτω κατώρθωσε νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ κέρδη. Ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ὁ Ζάππας κατέστη περιζήτητος ἐκμισθωτὴς μεταξὺ τῶν γαιοκτημόνων. Ἀποκτήσας ἀρκετὰ χρήματα καὶ ἔχων ὡς συμβοηθόν του τὸν ἐξάδελφόν του Κωνσταντῖνον Ζάππαν, ἤρχισε ἀγοράζων κτήματα διὰ λογαριασμόν του, καὶ ἐπέκτεινε τὰς ἐμπορικάς του ἐπιχειρήσεις. Τὸ ὄνομα τοῦ Εὐαγγέλη Ζάππα ἐγένετο γνωστὸν εἰς τὸ Πανελλήνιον. Τῷ 1856 διέθεσε 400 μετοχὰς ἀτμοπλοϊκῶν Ἑταιριῶν διὰ νὰ γίνωνται περιοδικαὶ ἐν Ἀθήναις γεωργικαὶ ἐκθέσεις.

Ἔχων κατὰ νοῦν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ἔστειλε εἰς τὸν τότε Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ σχέδιον τοῦ καταστήματος τῶν Ὀλυμπίων μετὰ τοῦ σταδίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε κατὰ νοῦν νὰ ἱδρύσῃ. Ἀπέθανε τῷ 1865 ἐνταφιασθεὶς εἰς τὸ κτῆμα τοῦ Μπροστενίου ἐν Βουκουρεστίῳ. Μετὰ 4 ἔτη ἐγένετο ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ὀστῶν του καὶ συμφώνως πρὸς τὴν τελευταίαν του θέλησιν, ἡ μὲν κεφαλή του ἐτάφη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ζαππείου ἐν Ἀθήναις, τὰ δὲ ὀστᾶ του εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ἐν Λαμπόβῳ σχολείου. Πρὶν ἀποθάνῃ εἶχε ἐμπιστευθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης του εἰς τὸν ἐξάδελφόν του Κωνσταντῖνον. Οὗτος ἐκληροδότησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐαγγέλη τὴν ἐν Ρουμανίᾳ κτηματικὴν περιουσίαν ἐκείνου εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ὀλυμπίων, ἡ ὁποία ὑπεχρεοῦτο νὰ διαθέτῃ διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν Ἐκθέσεων καὶ τὴν βράβευσιν τῶν ἀρίστων προϊόντων τὸ ἐκ 15.000 φλωρίων (700.000 χρυσῶν δραχμῶν) ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦ κληροδοτήματος, πλὴν 3.000 φλωρίων πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἄλλων σκοπῶν. Ὁ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης ἀνήγειρε καὶ τὸ κατάστημα τῶν Ὀλυμπίων μετὰ τοῦ σταδίου του. Ἡ κληροδοτηθεῖσα τοῦ Εὐαγγέλη Ζάππα περιουσία ἐξετιμήθη τότε περὶ τὰ ἓξ ἑκατομμύρια δραχμῶν. Τὸ ὄνομά του ἐνεγράφη εἰς τὸν πίνακα τῶν Εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ

Ὁ μέγας οὗτος τῆς ἐν Ἀθήναις Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας εὐεργέτης, ἐγεννήθη τῷ 1792 εἰς τὸ χωρίον τῆς Ἠπείρου Χοταχόβα.

Τὰς πρώτας σπουδάς του ἔλαβεν εἰς Βιέννην, ὁ δὲ σοφὸς Νεόφυτος Δούκας ὑπῆρξε διδάσκαλός του εἰς τὰ Ἑλληνικά. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐν Βιέννῃ σπουδῶν του μετέβη ἐν Χάλλῃ τῆς Σαξωνίας ὅπου ἔλαβεν ἀνωτέραν μόρφωσιν, δὲν ἤργησε δὲ ν' ἀνακηρυχθῇ διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Ἀπέκτησε σπανίαν φιλολογικὴν μόρφωσιν, ἐθεωρεῖτο δὲ ὁ Ἀρσάκης ἐκτάκτου πνευματικῆς ὡριμότητος. Ἐξέδωκε τῷ 1813 εἰς ἡλικίαν 21 ἐτῶν περισπούδαστον ἐπιστημονικὴν μελέτην ἥτις μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας. Τὸν Ἀρσάκην ἀπέσπασε τῷ 1822 ἡ πολιτική, τῷ δὲ 1857 ἔγινεν Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρουμανίας. Μετά τινα ἔτη ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς. Τ' ὄνομά του ἔγινε πανελληνίως γνωστὸν ὄχι μόνον διὰ τὰ πρώϊμα πνευματικὰ προϊόντα τῆς ἐκτάκτως εὐρώστου διανοίας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς γενναίας αὐτοῦ χρηματικὰς δωρεὰς εἰς τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἑταιρίαν τοῦ Ἀρσακείου τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται σήμερον ἓν ἐκ τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων τῆς Ἑλλάδος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΡΙΖΑΡΑΙ

Οἱ ἀδελφοὶ Μάνθος καὶ Γεώργιος Ριζάραι ἐγεννήθησαν εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ γραφικώτερα καὶ ποιητικώτερα χωρία τῆς Ἠπείρου, εἰς τὸ Μονοδένδριον τοῦ ἱστορικοῦ Ζαγορίου. Ἔμειναν ὀρφανοὶ ἐκ πατρὸς κατὰ τὴν παιδικήν των ἡλικίαν, εὐτυχῶς ὅμως ἀνετράφησαν ἐν μεγάλῃ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ ὑπὸ τῆς μητρός των Κελουσιοῦ. Ἀμφότεροι ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἐδείκνυον ὅτι προωρίζοντο νὰ λάβουν μίαν μεγαλειτέραν ἐμπορικὴν καὶ κοινωνικὴν μόρφωσιν, ἡ δὲ μήτηρ των, ἀντιληφθεῖσα τὸ τάλαντόν των, ἀπέστειλε τὸν μεγαλείτερον υἱόν της Μάνθον εἰς Μόσχαν, ὅπου εἶχε καλῶς ἐκεῖ ἀπὸ ἐτῶν ἐγκατασταθῇ ὁ θεῖος του Πανταζῆς. Ἐν Μόσχᾳ συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του, δὲν ἤργησε δὲ νὰ ἐπιδείξῃ ἕνα ἀσύνηθες ἐμπορικὸν πνεῦμα εἰς μίαν κατ' ἀρχὰς στενὴν ἐμπορικὴν συνεργασίαν μετὰ τοῦ θείου του. Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν κατώρθωσε ἐκ τῆς ἱκανότητός του καὶ τῆς εὐφυΐας του νὰ ἐργάζηται μόνος του καὶ ν' ἀποκτήσῃ ἱκανὴν περιουσίαν.

Τῷ 1806 ἐκάλεσε ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ τὸν ἀδελφόν του Γεώργιον μετὰ τοῦ ὁποίου συνειργάσθη ἐπιτυχῶς καὶ ἐν ὁμονοίᾳ μέχρι τοῦ 1821, ἐποχὴν καθ' ἣν ἀπέθανεν ὁ Μάνθος, τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλείτερον ὄνειρον τῆς ζωῆς του ἦτο νὰ ἱδρύσῃ μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου μεγάλην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀκαδημίαν. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Μάνθου, ὁ ἀδελφός του Γεώργιος ἵδρυσε ἰδίαις δαπάναις τὴν ἐν Ἀθήναις «Ριζάρειον Ἱερατικὴν Σχολήν», ἐπίσης Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι ὡς καὶ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα. Ἐπίσης εἰς τὴν περιουσίαν τῶν ἀδελφῶν Ριζαρῶν ὀφείλεται καὶ ἡ ἀπολύτρωσις πολλῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως περιπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Ὁ Γεώργιος Ριζάρης ἀπέθανε τῷ 1841.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ μέγας τῆς ἐν Ἀθήναις φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας Εὐεργέτης
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἐκ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἀλησμονήτου ἀφίξεως εἰς Ἀμπουκὶρ τῆς Αἰγύπτου τοῦ πρώτου ἑλληνικοῦ ἀεροπλάνου.
Ἀριστερά: ὁ ἐξ Ἠπείρου ταγματάρχης κ. ΑΔΑΜΙΔΗΣ. Δεξιά: ὁ ὑπολοχαγὸς κ. ΠΑΠΑΔΑΚΟΣ.

ΠΑΝΕΠΙΣ ΝΣΝΙΝΝΑΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

Ἐθνικὸς Εὐεργέτης
ἐκ Λαμπόβου τῆς Β. Ἠπείρου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

Ὁ Ἐθνικὸς οὗτος εὐεργέτης ἐγεννήθη ἐν Λαμπόβῳ τῆς Β. Ἠπείρου. Μετὰ τὴν ἐν Ρουμανίᾳ ἐγκατάστασιν τοῦ ἐξαδέλφου του Εὐαγγέλη, μετέβη καὶ αὐτὸς πλησίον του, ὅταν δὲ ἀπέθανεν ὁ ἐξάδελφός του, λαβὼν αὐτὸς τὴν ἐπικαρπίαν τῆς μεγάλης περιουσίας τοῦ ἀειμνήστου Εὐαγγέλη, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρον τοῦ ἐξαδέλφου του περὶ ἀνεγέρσεως τῶν Ὀλυμπίων. Πρὸς τοῦτο ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπὶ τοῦτο ἐπιτροπῆς δύο καὶ πλέον ἑκατομμύρια δραχμῶν, ὅταν δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 25ετηρίδος τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α΄. ὠργανώθη μεγάλη ἐν τῷ Ζαππείῳ ἔκθεσις, ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσεν εἰς τὴν τελετὴν τὸν Κωνσταντῖνον Ζάππαν δώσας τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλωθῇ πρὸς τὸ πρόσωπόν του πανελλήνιος εὐγνωμοσύνη. Ὁ ἀείμνηστος οὗτος ἐθνικὸς εὐεργέτης διέθεσε μεγάλα ποσὰ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς προαγωγῆς. Ἐν ἔτει 1875 ἀνήγειρεν ἐν Κων)πόλει τὸ μέγαρον τοῦ Ζαππείου παρθεναγωγείου. Ἐπίσης ἀνήγειρε καὶ ἐκπαιδευτήρια ἐν Λαμπόβῳ, Λέκλῃ, Ἀδριανουπόλει, Φεραῖς, Πρεμετῇ, Δροβιάνῃ, Δελβίνῳ, Φιλιάταις καὶ Νιβάνῃ. Ἐπίσης κατέθεσε 250.000 δραχμὰς εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἵνα ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν ἐκπαιδεύονται νέοι εἰς τὰς γεωργικὰς σχολὰς τῆς Εὐρώπης. Ἀπέθανε ἐν τῇ κώμῃ τῆς Γαλλίας Μεντὼν τῇ 1892, ἐτάφη δὲ εἰς Μπροστένι. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ περιουσία του, συγκειμένη ἐκ δύο ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἐτέθη, κατὰ τὴν διαθήκην του, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΕΛΑΝΙΔΗΣ

εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἐπιστημόνων Ἰατρῶν, διευθύνων τὸ Μικροβιολογικὸν Ἐργαστήριον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, καταγόμενος ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΕΡΓΙΔΗΣ

ἐκ Τσαραπλανῶν τῆς Ἠπείρου καταγόμενος,
διαπρεπὴς Δικηγόρος ἐγκατεστημένος ἀπὸ
ἐτῶν ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς διαπρεπὴς ἱεράρχης, νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς
κ. ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΟΣΜΑΣ ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

μεγαλέμπορος ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου,
ἄριστα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγκατεστημένος
ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ἀπὸ ἑξαετίας λειτουργεῖ ἐν Κονίτσῃ πρότυπον Γεωργικὸν Σχολεῖον, ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου Ἠπειρώτου Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου. Ὁ Μέγας οὗτος ἀνήρ, καταγόμενος ἀπὸ τὸ Πάπιγγον τῆς Κονίτσης, ἐγκατεστάθη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἀναδειχθεὶς ὡς σοφὸς Καθηγητὴς περιφήμου Σχολῆς Κωφαλάλων ἐν Βοστώνῃ. Θανὼν κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1906 ἐκληροδότησε μέγα χρηματικὸν ποσὸν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν «Ἑταιρίαν Σχολῶν Μιχαὴλ Ἀνάγνου», ὅπως τοῦτο διατεθῇ εἰς τὴν ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν διαφόρων χρησίμων Βιοτεχνικῶν καὶ Ἐπαγγελματικῶν Σχολῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ τὸ κληροδότημα τοῦτο διαχειριζομένη Ἑταιρία, προσηκόντως διερμηνεύουσα τὸ πνεῦμα τοῦ ἐκλείψαντος εὐεργέτου ἵδρυσε τήν, ἣν προανεφέραμεν Γεωργικὴν Σχολὴν ἐν Κονίτσῃ, ἥτις κανονικώτατα καὶ ἄριστα λειτουργεῖ ἀπὸ ἑξαετίας. Σκοπὸς τῆς Σχολῆς εἶναι, ὡς καὶ ὁ τίτλος της δηλοῖ, νὰ μορφώνῃ πρακτικά, μὲ βάσιν τὰ διδάγματα τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης νέους προερχομένους ἀπὸ ἀγροτικὰς οἰκογενείας, ὥστε ὅταν οὗτοι ἐπανέλθουν εἰς τὸ πατρικὸν κτῆμα νὰ καλλιεργήσουν τοῦτο τελειότερον, συμφώνως πρὸς ὅσα ἐδιδάχθησαν, καὶ νὰ καταστήσουν αὐτὸ μᾶλλον προσοδοφόρον, τοιουτοτρόπως δὲ νὰ ὠφελήσουν ὄχι μόνον τὸν ἑαυτόν των, τὴν οἰκογένειάν των καὶ τὸ χωρίον των, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τὴν ὅλην χώραν. Ὡς μαθηταὶ προσλαμβάνονται παῖδες 14 ἕως 16 ἐτῶν ἀδιακρίτως θρησκεύματος, ἐθνικότητος ἢ φυλῆς ἀρκεῖ νὰ ἔχουν τελειώσῃ Ἑλληνικὸν Δημοτικὸν Σχολεῖον. Τὸ προσωπικὸν τοῦ Σχολείου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Διευθυντήν, τοὺς μονίμους καθηγητὰς γεωργικῶν μαθημάτων, γυμναστικῆς, μουσικῆς κτλ., δημοδιδάσκαλον, ἐργοδηγούς, ἰατρόν, λογιστήν, νοσοκόμον καὶ τὸ ὑπηρετικὸν καὶ ἐργατικὸν προσωπικόν. Τὸ πρόγραμμα τοῦ Σχολείου, εὐρύτατον, στηρίζεται πρὸ παντὸς ἄλλου, εἰς τὴν πρακτικὴν διδασκαλίαν, τὰ δὲ διδασκόμενα συγκεκριμμένως μαθήματα, εἶνε ἡ Γεωργία, δενδροκομία, ἀμπελουργία, στοιχεῖα δασοκομίας, κηπουρική, κτηνοτροφία, πτηνοτροφία, ὑγιεινὴ ζώων, κτηνιατρική, μελισσοκομία, σηροτροφία, γεωργικαὶ βιομηχανίαι, (ἰδίως γαλακτοκομία καὶ οἰνοποιΐα) γεωργικὴ οἰκονομία καὶ λογιστική. Ἐπίσης εἰς τὰς γεωργικὰς πρακτικὰς ἀσκήσεις περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἀσκήσεις εἰς τὴν οἰκοδομικήν, οἷον κατασκευὴν λιθοτοίχων, πλινθοτοίχων, μικρῶν γεφυρῶν, εἰς τὴν ὁδοποιΐαν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὴν σιδηρουργικὴν καὶ εἰς τὴν ξυλουργικήν. Οἱ μαθηταὶ κατὰ κανόνα εἶνε ἐσωτερικοί, οὐχ ἧττον ὅμως γίνονται δεκτοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ τοιοῦτοι, εἰς ἅπαντας δὲ ἡ διδασκαλία παρέχεται τελείως δωρεάν, εἰς τοὺς ἐνδεδειγμένους ἀπόρους ἐπὶ πλέον ἐκχωρεῖται δωρεὰν τροφὴ καὶ ἱματισμός.

Ἤδη ἀπεφοίτησαν ἀπὸ τὸ Σχολεῖον μέχρι σήμερον δύο τάξεις νεαρῶν γεωργῶν ἀριθμουμένων περίπου εἰς τριάκοντα. Ἐσχάτως τὸ Σχολεῖον προσέλαβε διδάσκαλον τῆς Ἀλβανικῆς Γλώσσης πρὸς εὐκολίαν τῶν προερχομένων ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν ὡς καὶ τῶν Μουσουλμάνων Ἀλβανῶν, Ἑλλήνων ὑπηκόων μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ καλλιεργοῦν καὶ τὴν γλῶσσαν των ἐπὶ πλέον τῆς Ἑλληνικῆς.

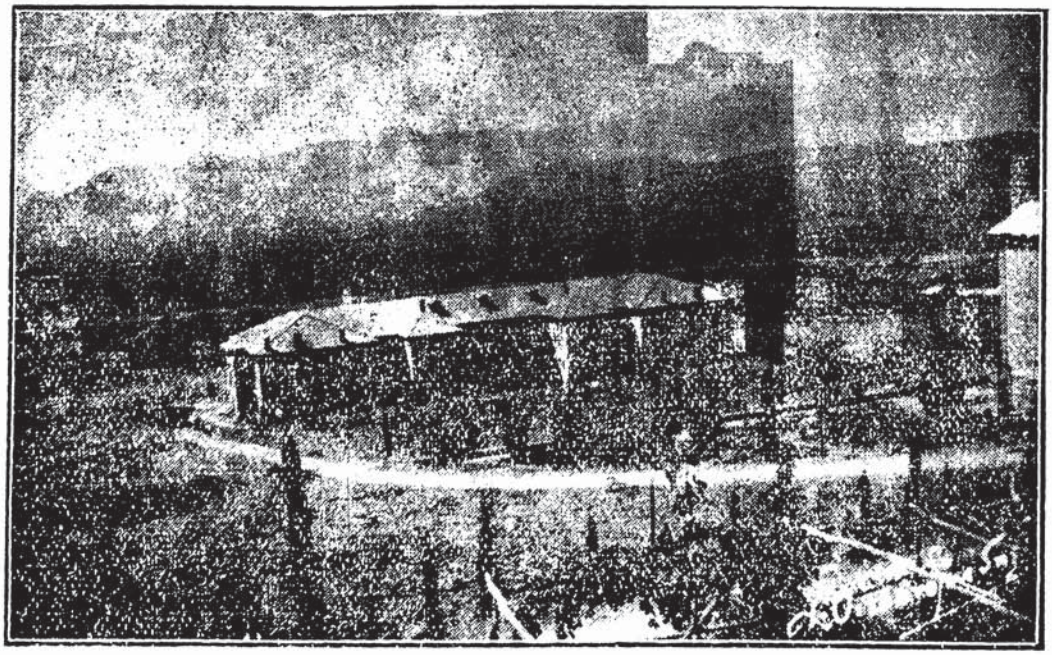

Ἡ Ἀναγνωστοπούλειος Γεωργικὴ Σχολὴ Κονίτσης.
(Ἀποστολεὺς ὁ κ. Γεώργιος Ἐπαμειν. Κατσαλίδης, ἀπόφοιτος τῆς Σχολῆς).

Ἰδοὺ ἐν συντομίᾳ καὶ χρονογραφικῶς ἡ ἱστορία καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Εὐεργετικοῦ ἱδρύματος τοῦ Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου, τὸ ὁποῖον τόσον ἐπίκαιρα ἱδρύθη διὰ νὰ μορφώσῃ Ἕλληνας γεωργούς, ἱκανοὺς νὰ ὀρθώνουν τὸ ἐπιστημονικὸν ἀνάστημά των ἔναντι τοῦ ὁσημέραι αὐξανομένου ἐπικινδύνου ρεύματος τῆς ἀστυφιλίας, ἥτις ὡς ὀλεθρία νόσος ἠρήμωνε καὶ ἐρημώνει δυστυχῶς ἀκόμη τὸ χρήσιμον Ἑλληνικὸν ὕπαιθρον καὶ ὑπερπληροῖ τὰς πόλεις τῶν φυτοζωούντων δικηγόρων καὶ ἰατρῶν. Εἴθε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀειμνήστου Ἀναγνωστοπούλου νὰ τὸ μιμηθοῦν καὶ ἄλλοι, καὶ εἴθε τὸ ἐπίσημον Κράτος νὰ ἐνδιεφέρετο περισσότερον διὰ τὰς Σχολάς, αἵτινες τόσον λαμπρὰς κατευθύνσεις ἔχουν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΩΝΣΤ. ΓΚΟΥΛΑΚΗΣ

Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος τῆς μεγάλης Ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρίας la «Confiance» καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀφρικήν, φίλος τῶν γραμμάτων, χαίρων μεγάλης φήμης καὶ ἐκτιμήσεως παρὰ τῇ διεθνεῖ παροικίᾳ τῆς Αἰγύπτου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ
Σεβαστὸς ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου φίλος,
διαπρεπὴς δικηγόρος, καὶ Πρόεδρος τοῦ ἐν
Ἰωαννίνοις Δικηγορικοῦ Συλλόγου, μεγάλας
πρὸς τὴν πατρίδα παρασχὼν ὑπηρεσίας,
δι' ἃς ἐπηνέθη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΩΝ ΠΕΛΑΣΓΩΝ

Διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ τῶν ποιημάτων σπουδαῖα γεγονότα καὶ κατορθώματα ἡρώων καὶ ἐθνῶν διεσώθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἀλλὰ διὰ τοῦ τρόπου τούτου διαρκῶς μεγαλοποιοῦνται τὰ γεγονότα ἀναλόγως τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φαντασίας, εἰς τρόπον ὥστε, σήμερον δύσκολος εἶνε ἡ ἀνίχνευσις καὶ ἐξακρίβωσις τῆς ἀληθείας. Παραδεχόμεθα ὅμως καὶ τοῦτο μετὰ βεβαιότητος, ὅτι οἱ ἀρχικοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλληνικῆς γῆς εἰσεχώρησαν ἀπὸ τὸν βορρᾶν.

Κατὰ καιροὺς ἀνήσυχον πνεῦμα κυριαρχεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ αὐτὸ εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὸν κάμνει νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του καὶ τὸν ἕλκει μακρὰν τῆς πατρίδος του, καὶ φεύγει ὅπως τὰ ἀποδημητικὰ πουλιὰ κατὰ τὸ φθινόπωρον. Εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶνε ἡ ἐλπίς, ἢ ἴσως μιὰ ἔνστικτος ἐπιθυμία καλλιτερεύσεως τῆς καταστάσεως, ἐκείνη ἥτις τὸν παρακινεῖ καὶ γίνεται ἀφορμὴ νὰ ἀναλάβῃ μίαν ἐπίπονον περιπλάνησιν πρὸς ἀνεύρεσιν μιᾶς πραγματικῆς ἢ ὀνειρώδους εὐτυχίας. Τοιαῦται ὁμαδικαὶ περιπλανήσεις ἐγένοντο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας κατὰ διαφόρους καιρούς. Οἱ τυχοδιῶκται οὗτοι δὲν ἦσαν εἰς ἀρχέγονον κατάστασιν· ἐγνώριζον τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ εἶχον καὶ θρησκευτικὰς παραστάσεις ἐκ τῶν ἀκαθορίστων συναισθημάτων ἅτινα τοῖς ἐπεβάλλοντο διὰ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως.

Οἱ λαοὶ οὗτοι τῆς Ἀσίας ὠνομάζοντο Ἄριοι, δηλ. εὐγενεῖς. Ἕνα μεγάλο μέρος τῶν λαῶν τούτων ἦλθεν εἰς Εὐρώπην καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη. Ἐκ τούτων τῶν ἀποδημητικῶν λαῶν, ὁρδαὶ τινὲς κατῆλθον καὶ νοτίως πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Πίνδου καὶ εὗρον ἐν τῇ Ἑλλοπίᾳ χώρᾳ τῶν Μολοσσῶν καὶ Θεσπρωτῶν ἔνθα ἡ γιγαντιαία ὀροσειρὰ τοῦ Τομάρου (Ὀλύτσικα) καὶ βορείως τῶν Ἀχερικῶν ἑλῶν (λίμνη τῶν Ἰωαννίνων) πατρίδα, καὶ οὗτοι εἶνε ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ψάλλουσι καὶ ὑμνοῦσιν ὡς αὐτόχθονα λαὸν τὰ ᾄσματα καὶ οἱ μῦθοι τῶν ἀρχαίων.

Κατὰ τὰς ἀρχαιοτέρας παραδόσεις οἱ πρῶτοι οὗτοι κάτοικοι, οἱ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Πελασγοὶ ἔδρασαν κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὰ χαλκόηχα ὄρη καὶ τοὺς δυσχειμέρους ποταμοὺς τῆς Ἠπείρου καὶ εἶνε ἐμφανῆ ἀκόμη καὶ σήμερον τὰ ἐρείπια τῶν κυκλωπείων τειχῶν, ἅτινα περιέκλειον τὸ ἄλσος τῆς Δωδώνης, τῶν Πελασγῶν τὰ ἄδυτα.

Οἱ ἱερεῖς καὶ αἱ ἱέρειαι, ποὺ ὠνομάζοντο Σελλοὶ ἢ Ἕλλοὶ εἶνε ἐκεῖνοι οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἑρμηνεύσωσι τοὺς ἤχους καὶ ψιθύρους τῆς πολυγλώσσου ἱερᾶς δρυός, ἥτις ἔκειτο ἐντὸς τοῦ ἄλσους, ἢ τοὺς φλοίσβους τῶν πηγῶν, ἢ ἀπό τὴν πτῆσιν τῶν περιστερῶν νὰ ἐννοήσωσι τὴν συμβουλὴν καὶ τὴν θέλησιν τῆς ὑψίστης θεότητος. Ἐκ τῆς ἐπωνυμίας τῶν ἱερέων τούτων διεδόθη τὸ ὄνομα Ἕλληνες εἰς ὅλην τὴν χώραν, διότι οὗτοι διαβάντες τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Τομάρου καὶ τῆς Πίνδου ἔφθασαν εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἔκτισαν ἐκεῖ τὴν Λάρισσαν. Προχωρήσαντες δὲ ἀκόμη νοτιώτερον πρὸς τὴν Ἰολκὸν καὶ τὰς Παγασᾶς καὶ κατασκευάσαντες πλοῖα μετείρχοντο τὸ τολμηρὸν πειρατικὸν ἐπάγγελμα. Ἐκεῖθεν προχωρήσαντες πρὸς τὴν Βοιωτίαν κατέλαβον τὴν πλουσίαν πόλιν Ὀρχομενόν, ἔφθασαν δὲ μέχρι τῆς Πελοποννήσου καὶ ἰδίως εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὴν Ἀρκαδίαν ὅπου διατηροῦνται ἀκόμη καὶ σήμερον ὀλίγα τινὰ λείψανα Πελασγικῆς τέχνης. Ἐκ τούτου τοῦ ἀρχεγόνου Πελασγικοῦ λαοῦ ἐξελίχθησαν αἱ γενεαὶ τῶν Αἰολῶν, Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων.

Οἱ ἐν τῇ Ἑλλοπίᾳ χώρᾳ Πελασγοί, καθὼς θρυλεῖται, ἐπίστευαν εἰς ἀναριθμήτους θεότητας, κατόπιν ὅμως περιώρισαν τὸν κύκλον τῶν θεοτήτων των καὶ παρεδέχοντο ὡς ὑψίστην θεότητα τὸν συνεφοσυλλέκτην Δία καὶ τὴν Διώνην, τὴν μητέρα τῆς Ἀφροδίτης. Κατὰ τὴν μυθολογίαν τῶν Πελασγῶν δύο μαῦραι περιστεραὶ ἐπέταξαν ἐκ τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἡ μὲν μία ἔφθασεν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος τῆς Λιβύης, ἡ δὲ ἑτέρα εἰς τὴν Δωδώνην· ἀμφότεραι δὲ ὡμίλησαν δι' ἀνθρωπίνης φωνῆς καὶ διέταξαν τὴν ἵδρυσιν μαντείου, διότι ἐκεῖ ὁ ὑψιβρεμέτης Ζεὺς τὰς θελήσεις του καὶ τὰ προβλήματα τοῦ μέλλοντος διὰ χρησμῶν εἰς τοὺς θνητοὺς θὰ ἀπεκάλυπτεν. Ἡ ἵδρυσις τοῦ μαντείου ἐγένετο ἐντὸς τοῦ ἄλσους ὑπὸ τὴν σκιὰν μιᾶς ὑψικόρμου δρυὸς τὴν ὁποίαν ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὰς «Τραχινίας» ὀνομάζει πολύγλωσσον. Παρὰ τὴν ὑψίκορμον ταύτην δρῦν ὑπῆρχε πηγὴ ἥτις ἀρχικῶς ἐτιμᾶτο ὡς ὑψίστη θεότης, πλησίον δὲ τῆς πηγῆς ταύτης ὑπῆρχεν ἑτέρα πηγή, τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας ἠνοῦντο μετὰ τῆς πρώτης. Ἡ πηγὴ αὕτη ἐθεωρεῖτο τῆς θεᾶς Διώνης, ἐκ τῆς ἑνώσεως δὲ τῶν ὑδάτων τῶν δύο τούτων πηγῶν, προέκυψεν ὁ μῦθος τῆς ἑνώσεως τῶν δύο θεοτήτων διὰ τοῦ «ἱεροῦ γάμου» καὶ ἡ γέννησις τῆς Ἀφροδίτης.

Οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ Δωδωναίου Διὸς οὐχὶ διὰ λόγων,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἀλλὰ διὰ συμβόλων, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐν Λιβύῃ περίφημον μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος. Οἱ δὲ ἱερεῖς εἶνε ἐκεῖνοι οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἑρμηνεύσωσι τοὺς ἤχους καὶ τοὺς ψιθύρους τῆς ἱερᾶς δρυός, καθὼς ἐπίσης τοὺς φλοίσβους τοῦ ἀναβλύζοντος ὕδατος τῆς πηγῆς, τοὺς ἐκτεταμένους ἤχους οἵτινες παρήγοντο ἐκ τῆς ἐπικρούσεως τοῦ χαλκίνου δοχείου τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ τέλος τὰς πτήσεις τῶν περιστερῶν, αἵτινες ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς ἱερᾶς δρυός.

Τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης, ἦτο κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐκείνην ἐποχὴν περίφημον ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἠπειρώτας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς γειτονικοὺς καὶ ἀπομεμακρυσμένους ἀκόμη λαούς. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸ σεβασμὸς καὶ ἐκ μέρους τῶν ξένων ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς πληροφορίας ὅτι ὁ Κροῖσος ἔστειλεν ἐκεῖ ἄνδρας ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτό.

Πρώτην καταστροφὴν ὑπέστη τὸ μαντεῖον κατὰ τὸ 219 π.Χ. ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες κατέστρεψαν κυριολεκτικῶς τὸ ἱερὸν τῆς Δωδώνης, καθὼς ἐπίσης καὶ πᾶν τὸ ἱερόν. Ἐπίσης ὑπέστη καὶ ἄλλας βλάβας κατὰ διαφόρους πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, δὲν ἐγκατελείφθη ὅμως, καθὼς ἀποδεικνύεται ἐκ διαφόρων χαλκῶν πινάκων οἵτινες εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς αἵτινες ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ Κωνστ. Καραπάνου. Τὸ μαντεῖον ἔδρα μέχρι τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου, νομίσματα τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν, κατεστράφη δὲ τελείως ὑπὸ τῶν χριστιανῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοδοσίου. Μετετράπη δὲ ὁ ναὸς τῆς Δωδώνης εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, δυστυχῶς ὅμως καὶ αὕτη κατεστράφη περὶ τὸ 60θ μ.Χ. καὶ ἔκτοτε βαθὺ σκότος ἐκάλυπτε καὶ καλύπτει ἐν μέρει τὸν περίλαμπρον τοῦτον πυρῆνα τῆς Ἑλληνικῆς ἐποποιΐας, τὸν ὁποῖον ὁ Ὅμηρος διὰ τῶν ἀκολούθων στίχων φωτίζει :

«Τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα Θεοῖο
«ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ,
«ὅπως νοστήσῃ Ἰθάκην ἐς πίονα δῆμον».

Ἀλεξάνδρεια Δρ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΡΓΥΡΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟ ΜΑΝΤΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ

Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἱδρυθὲν ἐπὶ γηγενῶν Πελασγῶν ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἀρχαιότητι ἦτο τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης, κληθείσης οὕτω τῆς πόλεως ἐκ τοῦ Δώδωνος, υἱοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ τῆς Ἠπείρου πρὶν ἡ ἀκόμη ἡ Ἤπειρος χωρισθῇ εἰς τὰς πρωτευούσας 4 φυλάς. Δὲν εἶνε ἐντελῶς καθωρισμένη ἡ χρονολογικὴ ἐξακρίβωσις τῆς ἱδρύσεως τοῦ Μαντείου τούτου. Πάντως ἡ ἐμφάνισίς του συνδυάζεται μὲ τοὺς μυθολογικοὺς καὶ ἡρωϊκοὺς χρόνους, ὅτι ἡ Πελασγικὴ θρησκεία ἦτο κυρίως φυσιολατρική, θεοποιουμένων οὐχὶ τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν δυνάμεων αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο ζῶσαι καὶ ἐνεργοῦσαι. Ἔπλαττε δὲ τοὺς θεοὺς καθ' ὁμοίωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀνθρωπίνως σκεπτομένους καὶ πράττοντας καὶ ὡς τῶν Θεῶν ἰδίας ἐνεργείας προσελάμβανε ἡ θρησκεία πάντα ὅσα προσέβαλλον τὰς αἰσθήσεις. Ἡ ἵδρυσις τοῦ Μαντείου τῆς Δωδώνης εἶναι κατὰ πολὺ ἀρχαιοτέρα τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν «Ἀργοναυτικῶν» Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ὅτι τὴν ναυπήγησιν ἐβοήθησεν ἡ προστάτις τοῦ Ἰάσωνος Ἥρα, ἡ δ' Ἀθηνᾶ προσέθηκεν εἰς τὴν πρῴραν τῆς Ἀργοῦς ξύλον ἐκ τῆς ὁμιλούσης δρυὸς τῆς Δωδώνης.

Ἡ πραγματικὴ ἵδρυσις ἔχει ὡς ἑξῆς: Φοίνικες οἱ γνωστοὶ μεταπράται θαλασσοπόροι ἐπώλησαν εἰς τοὺς Θεσπρωτοὺς μίαν ὑπ' αὐτῶν ἀπαχθεῖσαν ἀπὸ τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου ἱερὰν γυναῖκα, ἥτις διέταξε νὰ ἱδρυθῇ τὸ ἐν τῇ Δωδώνῃ Μαντεῖον ὅπου οἱ γύρω κάτοικοι ἐκαλοῦντο Γραικοί. Οἱ ἀρχαιότατοι ἱερεῖς ἐκαλοῦντο Σελλοὶ ἢ καὶ Ἕλλοι (Πίνδ.) κ τὰ τὴν ἐνιαχοῦ τραχείαν προφορὰν τῆς δασείας, πιθανῶς εἶνε ἡ ρίζα τοῦ ὀνόματος Ἕλληνες, διότι ἐν τῇ Ὁμηρικῇ ἐποχῇ ἦσαν οἱ Ἕλληνες γνωστοὶ ὡς ὀρεσίβιοι γυμνόποδες κατὰ γῆς κοιμώμενοι πανάρχαιοι ἱερεῖς τοῦ Διὸς ἐν Δωδώνῃ (Ὁμ. Ἰλ, 234. Σφηλ. Τραχ. 1169).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ ὄρος Τόμαρος (Ὀλύτσικα) καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ τείχους τῆς ἀρχαίας Δωδώνης

ΝΟΝΙΝΝΑΟΙ ΗΚΘΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Κατόπιν δὲ οἱ ἱερεῖς ἢ ὑποφῆται, ἐκλήθησαν Τάμουροι, αἱ δὲ μαντεῖαι Ταμοῦραι καὶ αἱ ἱέρειαι Πελειάδες ἐκ τοῦ ὀνόματος πελεία (περιστερὰ) κατὰ συμβολικὴν παράδοσιν ὅτι δύο μέλαιναι περιστεραὶ ἀπέπτησαν ἐκ Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου, ἐξ ὧν ἡ μία μετέβη εἰς Λιβύην ὅπου ἐκτίσθη χρηστήριον τοῦ Διὸς, ἡ δ' ἄλλη καθήσασα ἐπὶ φηγοῦ (ὀπωροφόρου δρυὸς) ἐν Δωδώνῃ διέταξε, λαλήσασα δι' ἀνθρωπίνης φωνῆς ὅπως ἱδρυθῇ χρηστήριον τοῦ κριοπροσώπου Ἄμμωνος Διός. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐφθέγγετο Βαρβαριστὶ, εἶτα δὲ Ἑλληνιστί. (Ἡροδ. Β. 55). Παυσ. Α. 12) ὅπερ καὶ Μαντεῖον τοῦ Δωδωναίου Διὸς τοῦ Πανομφαίου. Οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς κινήσεως τῶν φύλλων τῆς ἱερᾶς φηγοῦ. Κατόπιν δὲ τῆς γενικῆς μετακινήσεως τῶν Ἑλλήνων τὸ 1014 ὁπότε μετὰ μακρᾶς πλανήσεις καὶ συγκρούσεις τῶν Πατριαρχικῶν φυλῶν αἵτινες ἀνέπτυξαν τὸν κυρίως ἑλληνικὸν βίον, οἱ χρησμοὶ τοῦ Μαντείου ἐξηρτῶντο ἐκ τῶν ἤχων τοὺς ὁποίους παρῆγον τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κινούμενα φύλλα τῶν δρυῶν καὶ φηγῶν τοῦ ἱεροῦ Ἄλσους, ἐκ τοῦ κελαρισμοῦ τῆς ὑπὸ τὴν ἱερὰν δρῦν ἀναβλυζούσης πηγῆς. Μετὰ πάροδον χρόνου ὅτε αἱ παραδόσεις ἀνέμιξαν διηγήσεις περὶ διαφόρων συνεργειῶν τῶν Θεῶν οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσι ἰδέας περὶ δικαίου καὶ συγχρόνων ἠθῶν, τοὺς χρησμοὺς ἐξήγουν οἱ Τόμουροι (ὠνομασθέντες καὶ οὕτω λόγῳ τῆς ἱδρύσεως τῆς πόλεως Δωδώνης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Τομούρου) ἐξήγουν τοὺς χρησμοὺς ἀνυπόδητοι καὶ ἄνυπτοι τοὺς πόδας, λαμβανομένους ἐκ τῆς πτήσεως τῶν ἱερῶν τοῦ Διὸς πτηνῶν, ἐκ τοῦ ῥοίσβου τῆς πηγῆς καὶ τῆς βοῆς τῶν φύλλων τῶν φυγῶν καὶ ἐκ τῶν κλάδων αὐτῶν ἐξαρτωμένων λεβήτων, οἵτινες προσετέθησαν ὑπὸ τῶν Χοάνων ἱερέων μιᾶς τῶν 4 ἀρίστων τῆς Ἠπείρου φυλῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐξαρτωμένων ὑπὸ τῶν κλάδων τῶν φηγῶν λεβήτων, ἐχαλκεύθησαν δύο κίονες πλησίον ἀλλήλων ἱδρυμένοι καὶ ἔφερον, ὁ μὲν χάλκινον λέβητα, ὁ δὲ χάλκινον παῖδα κρατοῦντα εἰς χεῖρα μάστιγα ἐκ τῆς ὁποίας ἐκρέμετο τριπλῆ ἅλυσις μετ' ἀστραγάλων καὶ οἱ ὁποῖοι κινούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐκτύπων τὸ χαλκεῖον καὶ παρῆγον παντοίους ἤχους. (Δωδωναῖον χαλκεῖον Σουΐδ. Στράβ. Θ. ἀποσπ).

Οἱ χρησμοὶ ὅταν ἐδίδοντο εἰς πεζὸν λόγον, πολλάκις εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, μετετρέποντο ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἐκεῖ παραμενόντων ποιητῶν εἰς στίχους ἑξαμέτρους.

Παρ' ὅλον δὲ ὅτι τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους προσήλκυε ἐξ ὅλων τῶν γνωστῶν μερῶν τὴν γενικὴν ἱκεσίαν, θαυμασμὸν καὶ ἐπικλήσεις, τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης ἐξηκολούθησε νὰ θεωρῆται ὡς τὸ περιφημότερον.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἠρείπια τῆς πόλεως πολύτιμα ἀνεῦρε ὁ Κ. Καραπᾶνος ἀνασκάψας Ν. Δ. τῶν Ἰωαννίνων τὴν ἀκτὴν τῆς Παμβώτιδος λίμνης, τὴν χώραν ἣν ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει δυσχείμερον (Ἰλ. Β. 750).

Ὁ ναὸς αὐτὸς θεωρούμενος ὡς ἐφίδρυμα τοῦ ἐν τῇ Ὀάσει τῆς Λιβύης Μαντείου τοῦ Ἄμμωνος Διός, κατεστράφη τὸ 219 π. Χ. ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ἀπεκόπησαν αἱ ἱεραὶ δρῦς καὶ φηγοί. Ἀλλὰ τὸ Μαντεῖον ὑπῆρχε μέχρι τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος ὅτε ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἀντεκατέστησε τὸν ἐξολωθρευθέντα εἰδωλολατρισμόν.

ΚΡΙΝΟΣ Α. Σ. ΔΕ ΚΑΣΤΡΟ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΜΟΥ

Σήμερα τὸ πρωῒ ὅταν ὁ ἥλιος ἄνοιγε σὰν ἕνα μεγάλο χρυσάνθεμο, ἐμάζεψα τοὺς βεβήλους βλαστοὺς τῶν ἰτιῶν...

Μιὰ μέλισσα πέρασε μ' ἕνα θαμπὸ βούϊσμα καὶ ἀνεγνώρισε τὴν φωλιά της στὴν κουφάλα μιᾶς ἰτιᾶς. Τὴν στιγμὴ ἐκείνη εἶπα τὴν προσευχὴ αὐτή :

«Μεγάλε Θεέ, ποὺ θέλοντας ν' ἀναπαυθῇς ὀνειρεύτηκες αὐτὸν τὸν κόσμο, ἐσὺ ποὺ κατοικεῖς μέσα στὸν τρέμοντα στάχυ καὶ μέσα στὴν κέδρο, σταθερέ, τιτάνειε, ποὺ ζῇς μέσα στὸ Πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων καὶ στὴν Ἁρμονία τ' οὐρανοῦ· ὦ Δύναμις ἀόρατος καὶ ὁρατή... ὦ Βράχμα, ἐν ὀνόματι τῆς μοίρας ποὺ τὴν διατάσσει ἡ θέλησί σου, κάνε με νὰ γεννηθῶ ἕνα λουλοῦδι ὅταν ἡ ἀνθρώπινη ζωή μου σβύσῃ. Κάνε με ἴριδα, ποὺ καθρεφτίζεται μέσα στὰ νερὰ σὰν ἕνα χρυσὸ δαχτυλίδι. Ρόδο στὴ χώρα τῶν ρόδων ἢ ἀρεθουσιανὸ νάρκισσο μὲ τὸν λιγερὸ μίσχο...».

Μὰ νά, ποὺ ἡ σκιὰ τῶν μαύρων κισσῶν ὑψώνεται καὶ μέσα στὶς καρδιὲς μοιάζει νὰ ἐμψυχώνεται τὰ ρίγη τῶν κισσῶν τριγύρω στοὺς κίονας τῆς Ἀναμνήσεως.

Τὸ φθινοπωρινὸ βράδυ ἐντύθηκα τὸ ἄνθινο φόρεμά μου. Ἰδοὺ τὰ μνηστευμένα ἀστέρια νὰ κατεβαίνουν ἀπ' τὸν ὀνειρεμένο οὐρανό, ἰδοὺ τ' ἁγνὰ λουλούδια!

Κ' ἐγώ, θὰ διαβάσω, Ἔρωτα, μέσα στὰ καθαρὰ ἀνοιγμένα μάτια σου, καὶ θὰ δῶ νὰ καθρεφτίζεται δίπλα μου μέσα στὸ ρόδινο νερὸ ὁ σκοτεινός σου μανδύας τοῦ ταξειδιώτη. Ἔλα νὰ ξεδιψάσῃς στὴν τρυφερὴ πηγὴ ποὺ ἀναβλύζει μέσ' στὴν καρδιά μου, κάτω ἀπὸ τὴν μαγικὴ μπακέτα τῆς Ἑσπέρας... Ἀγαπῶ σὰν τὰ λουλούδια χωρὶς σκέψι καμμιά...

ΣΙΝΤΟΧ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΔΩΔΩΝΗ

Μεταξὺ τῶν ὀλίγων κοιλάδων τῆς Ἠπείρου ἐπιφανεστάτη τὸ πάλαι ἦτο ἡ Ἑλλοπία, ἥτις κατῳκεῖτο, κατὰ τὸν Ἡσίοδον ὑπὸ πολλῶν κατοίκων κτηνοτρόφων. Κατὰ τὰς ἐσχατιὰς ταύτης ὑπῆρχεν ἡ πόλις Δωδώνη, ἥτις διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀρχαιότατον καὶ μάλιστα σεβαστὸν μαντεῖον ἐγένετο γνωστὴ καὶ περίφημος καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ χώρα τῆς Δωδώνης χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων ὡς ὑψηλὴ καὶ τραχεῖα, κεκαλυμμένη ὑπὸ πολλῶν δασῶν. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ πλησίον τῆς πόλεως Δωδώνης ἐπεκρέματο τὸ ὄρος Τόμαρος ἢ Τμάρος, μεταξὺ τῶν μεγίστων ὀρέων τῆς Ἠπείρου, συγκαταλεγόμενον καὶ κατάρρυτον, ὡς ἔχον ἑκατὸν περίπου πηγάς. Ἐκ τῶν πηγῶν τούτων ἐσχηματίζετο ὁ ποταμὸς Δώδων, τὸν ὁποῖον μερικοὶ συγχέουν μετὰ τοῦ Σελλήεντος, κατῴκουν δὲ περὶ τὴν Δωδώνην οἱ Σελλοὶ ἢ Ἕλλοι, ἐκ τῶν πρώτων ἐκείνων Πελασγῶν, οἵτινες κατῆλθον ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ ὁποῖοι, ὅπου ἀποκαθίσταντο, μετεχειρίζοντο ὡς ναούς, ὅπως καὶ ὡς ἐνοικήσεις, κοῖλα δένδρα ἢ σπήλαια καὶ ῥήγματα βράχων· κατὰ τὰς θρησκευτικὰς δ' αὐτῶν δοξασίας τὰ ἱερὰ δὲν ἦσαν προωρισμένα εἰς σύνοδον τῶν πιστῶν, ἀλλ' ὡς οἶκοι τῆς Θεότητος. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν σωζομένων μαρτυριῶν καὶ ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ, φαίνεται ὅτι τοιοῦτον ἦτο κατ' ἀρχὰς καὶ τὸ ἐν Δωδώνῃ ἱερόν, ὅτι εἰς τὸ κοῖλον ὑψικόμου δρυὸς ἢ ῥηγοῦ ἦτο ἐναποτεθειμένον τὸ ξόανον τοῦ Δωδωνίου Διός.

Κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως τῆς ἀκμῆς καὶ τὸ ἐν Δωδώνῃ ἱερόν, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν πλείστων ἐν αὐτῷ ἀναφερομένων ἀφιερωμάτων, ἐκ τῆς ὑπὸ Δωρυμάχου ἐμπρήσεως τῶν στοῶν καὶ κατασκάψεως τῆς ἱερᾶς οἰκίας, ἐξ ἄλλων τινῶν τοιούτων ἀρχαίων μαρτυριῶν καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων ἀνασκαφῶν τοῦ Κ. Καραπάνου, δὲν ἦτο κατώτερον πολλῶν περιφήμων ναῶν καὶ μαντείων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Διάφοροι ὅμως γνῶμαι ὑπῆρχον περὶ τῆς θέσεως τῆς Δωδώνης παρ' ἀρχαίοις, οἱ ὁποῖοι ἔθετον αὐτήν, ὁτὲ μὲν εἰς τὴν Θεσπρωτίαν, ὁτέ δὲ εἰς τὴν Μολοσσίαν καὶ ὁτὲ εἰς τὴν Χαονίαν ἢ Περαιβίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀκόμη τὴν ἔρριπτον, περὶ τὴν Σκοτοῦσαν. Ἡ μόνη ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἔκειτο μεταξὺ τῆς μολοσσικῆς κοιλάδος Ἐλλοπίας καὶ τῆς Θεσπρωτίας. Τὸ ἱερὸν ὑπῆρχεν ἐντὸς τῆς πόλεως. Περὶ δὲ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται, ὅτι ἐγένετο αὕτη ὑπὸ ἱερᾶς τινος γυναικὸς Αἰγυπτίας πωληθείσης εἰς τοὺς Θεσπρωτοὺς ὑπὸ Φοινίκων, ἐξαγαγόντων δύο τοιαύτας ἐκ τοῦ ἐν Θήβαις (τῆς Αἰγύπτου) ἱεροῦ, τῶν ὁποίων ἡ ἑτέρα ἵδρυσεν ἐν Λιβύῃ τὸ τοῦ Ἄμμωνος Διὸς ἱερόν. Τό τε δὲ ἱερὸν καὶ ἡ πόλις τῆς Δωδώνης ὠνομάσθησαν οὕτω κατά τινας μὲν ἐκ τοῦ ***δώτειρα***, προσηγορικοῦ τῆς Γῆς, ἢ ἐκ τοῦ ***δωτήρ***, προσηγορικοῦ τοῦ Διός, ὅστις ἐλατρεύετο ἐνταῦθα, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ Δωδώνης ἢ Διώνης, μιᾶς τῶν ὠκεανίδων νυμφῶν καὶ κατ' ἄλλους πάλιν ἐκ τῆς πεποιημένης λέξεως ***δωδώ***, σχέσιν ἐχούσης πρὸς τὸ δονεῖν, εἴτε διὰ τὴν δόνησιν τῶν νεφελῶν τοῦ Διός, εἴτε διὰ τὴν βοὴν τῶν πέριξ δασῶν καὶ συνωνύμου τῶν ἡμετέρων λέξεων ***μπουμπουνίζω, μπουμπουννητό.***

Ἐν Δωδώνῃ ἐλατρεύετο ἐξ ἀρχῆς ὁ Ζεύς, ὁ πελασγικὸς καὶ δωδωναῖος καὶ νάϊος, πρὸς ὃν εὔχεται ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Τροίας ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ἡ Γῆ μήτηρ.

Σύνναος τῷ Διΐ ἦτο ἡ Διώνη, μήτηρ τῆς Ἀφροδίτης. Ἐλατρεύετο δ' ἐνταῦθα καί ὁ Ἀπόλλων. Ἱερεῖς τοῦ ἱεροῦ ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἄνδρες, οἵτινες ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν Σελλῶν, ὕστερον δὲ προσελήφθησαν τρεῖς γυναῖκες πέλειαι γραῖαι (ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ διαλέκτῳ καλούμεναι, ἀφοῦ προαπεδείχθη σύνναος τῷ Διΐ ἡ Διώνη). Τοὺς χρησμοὺς κατ' ἀρχὰς ἐξῆγον οἱ μάντεις ἐκ τῶν ψιθύρων, τοὺς ὁποίους περιέχυνε σειομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἡ καλουμένη ἱερὰ τοῦ Διὸς δρῦς ἢ φηγός.

Ἡ λαλοῦσα (προσήγορος) αὕτη δρῦς ἢ φηγός, ἐφθέγξατο, κατά τινα παράδοσιν, πρώτην φοράν, ὅτε, ἀπολέσας τίς τινά τῶν προβάτων του, ἠρώτησε τὸν Θεόν, ποῖος ἦτο ὁ κλέπτης, ὑποδείξασα τοῦτον. Ἀλλ' ὁ τελευταῖος παροργισθεὶς ἐκ τούτου, ἠθέλησε νὰ ἀποκόψῃ τὴν αὐθάδη δρῦν ἐν καιρῷ νυκτός· ἀλλὰ περιστερὰ ἐκ τοῦ στελέχους τοῦ δένδρου αἴφνης ἀνακύψασα, διέταξεν αὐτὸν νὰ μὴ πράξῃ τοιοῦτόν τι.

Ἐξ ἀφορμῆς δὲ τούτου, λέγουν, ὅτι καὶ περιστεραὶ προσεφθέγγοντο τοὺς χρησμοὺς ἐνταῦθα. Παρὰ τὴν ἱερὰν δρῦν ἔρρεε καὶ ἡ ἱερὰ πηγή, ἡ θαυματουργός, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ προσκυνηταὶ ἀπέδιδον διαφόρους ἰαματικὰς ἰδιότητας. Προϊόντος τοῦ χρόνου τὸ μαντεῖον προσ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τῆς Δωδώνης

ελάμβανεν, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως χορηγηθέντων αὐτῷ καὶ ἄλλα εἴδη μαντικῆς, ὁποῖα τὰ περὶ τοῦ ***χαλκείου*** λεγόμενα καὶ τῆς ***κληρομαντείας***. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Χαλκείου, τοῦ καὶ παροιμιώδους καταστάντος, λέγουν ὅτι ὑπῆρχον δύο στύλοι πλησίον ἀλλήλων καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς ἔκειτο τὸ χαλκεῖον, εἶδος μεγάλου χαλκίνου λέβητος, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου ἀγαλμάτιον παιδὸς κρατοῦντος ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ μαστίγιον ἐκ χαλκοῦ τριπλοῦν ἁλυσσιδωτόν, ἔχον ἀνηρτημένους τρεῖς ἀστραγάλους· ὅταν λοιπὸν ἐφύσα ἄνεμος, αἰωρούμενοι οἱ ἱμάντες τῆς μάστιγος ἔπιπτον ἐπὶ τοῦ χαλκείου καὶ πλήττοντες αὐτὸ οἱ ἀστράγαλοί των, ἀπετέλουν ἀδιακόπους ἤχους, ἐξ ὧν οἱ ἱερεῖς ἐξῆγον διὰ τῆς μυστηριώδους τέχνης των τὰ μαντεύματα. Τὸ χαλκεῖον ἦτο ἀφιέρωμα τῶν Κερκυραίων.

Ἡ δὲ κληρομαντεία, ἡ διὰ ψήφων μαντική, τῆς ὁποίας ἡ εὕρεσις ἀποδίδεται τῇ Ἀθηνᾷ, ἐν Δωδώνῃ ἐπεκράτησεν, ὡς φαίνεται, κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους. Ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν εἰδῶν τούτων τῆς μαντικῆς ὑπαρχόντων, ἡ ἱερὰ δρῦς ἢ φηγὸς δὲν ἔπαυσε νὰ δίδῃ χρησμούς. Πλεῖσται τῆς ἀρχαιότητος μαρτυρίαι ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης εἶχε μεγίστην ἰσχὺν καὶ ἐπιρροὴν ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὁ δὲ κύκλος τῆς ἐνεργείας του ἦτο εὐρύτατος, καὶ προσέφευγον εἰς αὐτὸν πόλεις τε καὶ ἄρχοντες συμβουλευόμενοι αὐτὸ ἐν σοβαρωτάταις περιστάσεσιν. Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἦτο ἐν μεγάλῃ τιμῇ παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις παρὰ τοῖς ὁποίοις μάλιστα ἐγένετο, τοῦ χρόνου προϊόντος, τοσοῦτον δημοτικόν, ὥστε προσέφευγαν εἰς τὰς συμβουλάς του καὶ ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων καὶ ἐπουσιωδεστέρων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ὑποθέσεων αὐτῶν. Κατὰ δὲ ταύτην τοῦ μαντείου τὴν ἐπιρροήν, πολλὰ συνεπῶς καὶ ποικίλα ἦσαν τὰ δῶρα καὶ τὰ ἀναθήματα, ἅτινα οἱ πολῖται καὶ αἱ κοινότητες προσέφερον εἰς τὸν Δία, ὡς ἀντάλλαγμα τῶν καλῶν οἰωνῶν.

Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς λέγει ρητῶς, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ διεσώζοντο ἐν τῷ μαντείῳ μερικοὶ τῶν χαλκίνων κρατήρων, ἐν ἀρχαίαις γραφαῖς.

Οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ τὸν Δημοσθένην, ἔπεμπον ἀροτῆρας βοῦς καὶ ἄλλα ἱερεῖα καὶ τράπεζαν χαλκῆν, κομιζόμενα ὑπὸ ἐκλεκτῶν ἀτόμων.

Οἱ Βοιωτοὶ ἔπεμπον κατ' ἔτος τρίποδα χρυσοῦν, οἱ δὲ Κερκυραῖοι ἀνέθηκαν τὸ χαλκεῖον. Προσθέτομεν δ' ἐν τέλει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἱστορούμενον περὶ τοῦ Πύρρου, ὅτι τοὺς Μακεδόνας νικήσας, ἀνέθηκε τῷ ἐν Δωδώνῃ Διΐ τὰς ἀσπίδας αὐτῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ πρῶτον καίριον κτύπημα ἔλαβε τὸ μαντεῖον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰτωλῶν Δωρυμάχου, ὅστις εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ἀνελθὼν μέχρι τῆς Δωδώνης, ἐλεηλάτησε τὴν πόλιν καὶ ἀνέτρεψε τὰς στοὰς τοῦ μαντείου καὶ τὴν ἱερὰν οἰκίαν. Ὀλίγον ὕστερον οἱ Θρᾷκες ἐσύλησαν τὸν ναόν. Περὶ δὲ τὸ 166 π. Χ. οἱ Ρωμαῖοι ὑπὸ τὸν Παῦλον Αἰμίλιον, φαίνεται ὅτι δὲν ἐφείσθησαν καὶ τῆς Δωδώνης, ἀφοῦ ἑβδομήκοντα ὁλοκλήρους μολοττικὰς πόλεις καὶ κώμας κατέσκαψαν ἐν Ἠπείρῳ.

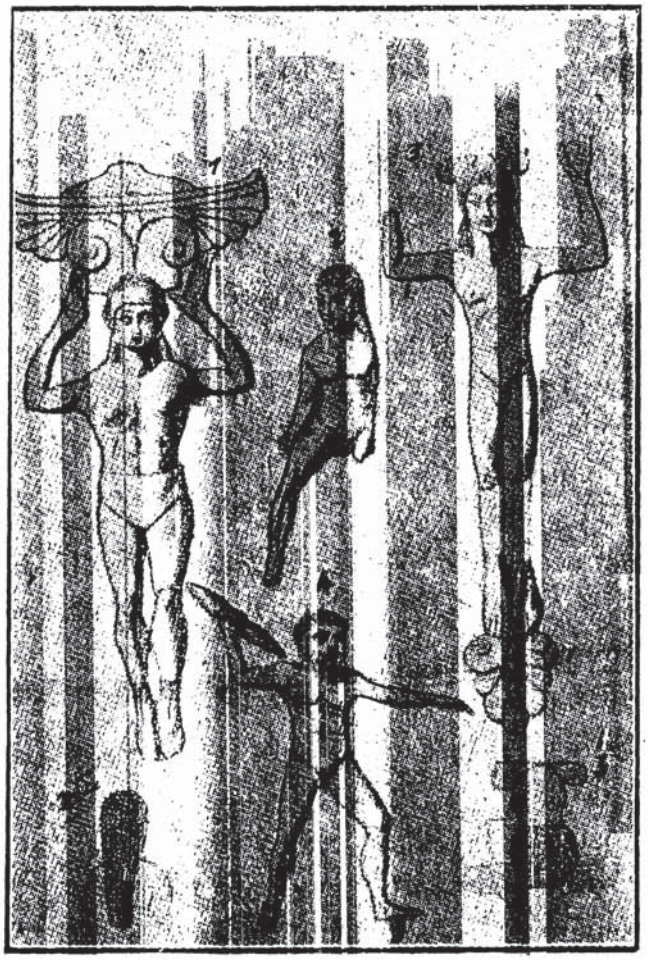

1, 3 καὶ 3 bis, Ὁ Ἀπόλλων κρατῶν κάτοπτρον. 2 καὶ 2 bis, Ὁ Ἀπόλλων καθήμενος. 4, Ὁ Ζεὺς ἐκπέμπων τὸν κεραυνόν.
(ἐκ τῆς συλλογῆς Κ. Καραπάνου)

Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος «τὰ λοιπὰ ἐρημία κατεῖχε, τὰ δ' οἰκούμενα κωμηδὸν καὶ ἐν ἐρειπίοις ἐλείπετο, ἐκλέλειπε δέ πως καὶ τὸ μαντεῖον τὸ ἐν Δωδώνῃ». Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ταύτας φθοράς, ἐξηκολούθει χρησμοδοτοῦν μέχρι τῶν χρόνων Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅστις ἐκδιώξας τοὺς εἰδωλολάτρας ἱερεῖς αὐτοῦ καὶ κατασυντρίψας τὰ εἴδωλα, κατέστρεψεν αὐτὸ ἐντελῶς καὶ μετέβαλε τὸ ἱερὸν εἰς χριστιανικὸν ναόν. Ἔκτοτε ἀπαντῶμεν τρεῖς ἐπισκόπους Δωδώνης.

Ἀλλ' οἱ Γότθοι, οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, οἱ ὁποῖοι ἀλληλοδιαδόχως εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἤπειρον, ἐξηφάνισαν τὴν πόλιν τῆς Λωδώνης ἐντελῶς, ἄγνωστον δ' ἀπομένει ποῦ μετετέθη ἡ ἐπισκοπὴ αὐτῆς ἔκτοτε μέχρι τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, καθ' ὃν ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῶν Ἰωαννίνων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἔκτοτε, οὐδ' ἡ θέσις τῆς Δωδώνης ἠδύνατο νὰ ἐξακριβωθῇ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων· τὸ δὲ 1878 ἐξηκριβώθη ἡ ἀλήθεια διὰ τῶν ἀνασκαφῶν, τὰς ὁποίας ἐνήργησεν ὁ ἐξ Ἄρτης, ὁμογενὴς Κωνσταντῖνος Καραπάνος.

Ἐν τῇ περιφερείᾳ Τσαρκοβίστας παρὰ τὰ μικρὰ χωρία Δράμεσι καὶ Ἀλποχώρι κατὰ τὴν Ν. Δ. τῆς κοιλάδος τῶν Ἰωαννίνων (ἑλλοπίας) ἐσχατιάν, τὴν ὁποίαν διαρρέει παραπόταμός τις ὁ (Δώδων) τοῦ Θυάμιδος καὶ τὴν ὁποίαν περικυκλώνουν πυκνὰ δάση δρυῶν, ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ ἀπότομον ὄρος Ὀλύτσικα (Τόμαρος), τὸ κατάρρυτον κατὰ τοὺς πρόποδας, ὑπάρχουν ἐκτεταμένα ἐρείπια ἑλληνικῶν καὶ βυζαντινῶν οἰκοδομῶν, τείχη μακρά, προμαχῶνες καὶ θέατρον εὐρύχωρον, τὰ ὁποῖα οἱ περίοικοι ὀνομάζουν Παληόκαστρον, οἱ δὲ πλεῖστοι λόγιοι ἐθεώρουν ὡς ἴχνη τῆς ἀρχαίας πόλεως Παασσαρῶνος.

Ἀνασκάπτων ἐνταῦθα ὁ Καραπάνος ἀνεκάλυψεν εὑρήματα ἀνήκοντα εἰς τὸ δωδωναῖον μαντεῖον, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνεκάλυψε ναούς, ἀγοράς, στοάς, φατνώματα, ἱερὰς οἰκίας, στάδιον, ἱπποδρόμιον, ἐν οἷς ἐτελοῦντο οἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἀγῶνες, οἱ καλούμενοι Νάϊα καὶ ἐξήγαγεν ἐκ τῆς γῆς πολυτιμότατα ἀγάλματα ἐκ μαρμάρου καὶ ὀρειχάλκου, ἐκ χαλκοῦ καὶ ἐξ ὀπτῆς γῆς, εἴδωλα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ περιστερῶν, ἀετῶν, ὄφεων, βαρυτίμους στεφάνους ἐκ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν φύλλων δρυῶν καὶ φηγῶν, τρίποδας, χαλκίνας πλάκας ἐγγλύφους, ὅπλα, κοσμήματα γυναικῶν καὶ ἄλλα παντοειδῆ οἰκιακὰ ἔπιπλα καὶ ἀναθήματα ἱερά, προσέτι δὲ χριστιανικὰ πολύτιμα ἄμφια καὶ κοσμήματα ἐκ τῆς κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἀκμῆς τοῦ ἐπισκοπικοῦ ναοῦ, διαφόρων εἰδῶν καὶ ἐποχῶν νομίσματα ἑλληνικά, ρωμαϊκὰ καὶ βυζαντινὰ μεγάλης ἀξίας καὶ σημαντικωτάτας λιθίνας καὶ χαλκίνας ἐνεπιγράφους πλάκας, ἐξ ὧν πλεῖστα ὅσα μανθάνομεν περί τε τῆς Δωδώνης καὶ περὶ τῆς πολιτείας, τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἠπειρωτικῶν λαῶν ἐν γένει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.—Ἀραβαντινοῦ. Πραγματεία περὶ Δωδώνης.—Καραπάνου, Ἡ Δωδώνη καὶ τὰ ἐρείπιά της.—Χόφρμαν. Οἱ χρησμοὶ τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης.

Μ. Γ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

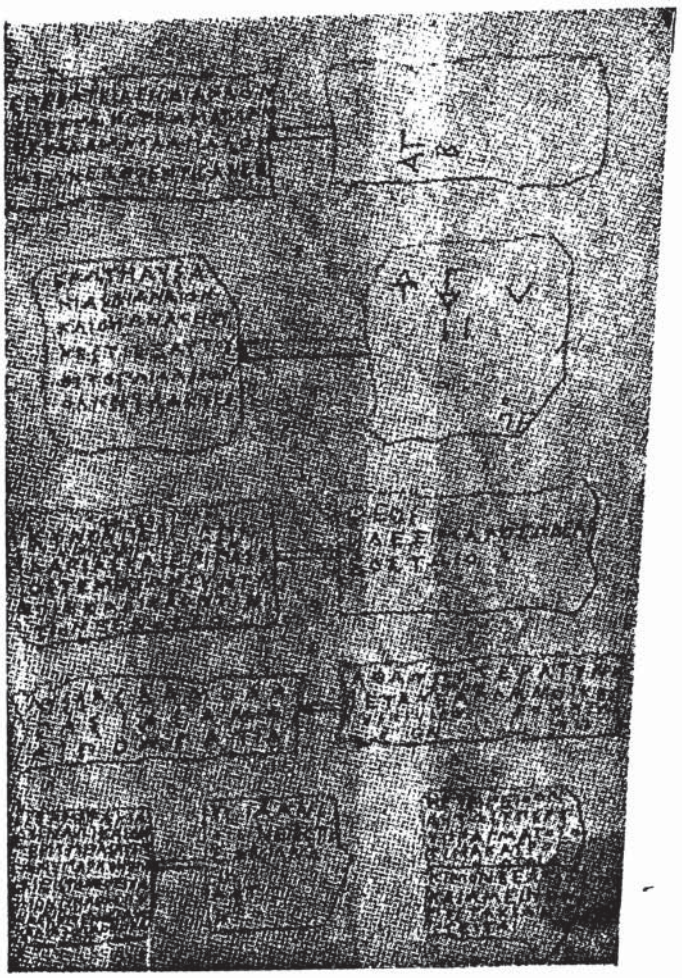

(Ἄνω). Ὁ Δωδωναῖος Ζεύς. — Ἐρωτήσεις ἐπὶ μολυβδίνων πλακῶν, ἀποτεινόμεναι εἰς τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης.

(Κάτω). Αἱ δύο ὄψεις ἠπειρωτικοῦ νομίσματος τοῦ τρίτου π.Χ. αἰῶνος μὲ συνεζευγμένας τὰς κεφαλὰς τοῦ Δωδωναίου Διὸς καὶ τῆς Διώνης, καὶ μὲ ταῦρον ἐντὸς στεφάνου ἐκ δρυός.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΖΩΗ

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΑΥΤΗΣ

«Ὄπισθεν τοῦ Μυστηρίου τῆς Ζωῆς
ὑπάρχει... τὸ Ἀτελεύτητον».
Πρ. Ντὲ Μιζραΐμ.

Ἀπό τινων χρόνων ἡ ἀνθρωπότης διέρχεται φοβερὰν κρίσιν ἀμφιβολίας, πνίγουσαν αὐτὴν διὰ τῶν ἀντιφατικῶν θεωριῶν, προτεινομένων ὑπὸ τῆς σοφίας ἢ κάλλιον εἰπεῖν ὑπὸ τῆς σοφιστίας ἑκάστου νέου αἰῶνος.

Ἅπαντα τὰ τεχνιέντως ὑποβαλλόμενα συστήματα, τὰ φαινομενικῶς μόνον ἀληθῆ θεωρούμενα, παρουσιάζουν οἰκτρὰν ἀπογοητευτικὴν ἀπάτην.

Κατὰ τῆς ἰλιγγιώδους αὐτῆς πτώσεως πρὸς τὸ βάραθρον τοῦ ἐκμηδενιστικοῦ κλασικισμοῦ ὑπάρχει ἓν μόνον μέσον σωτηρίας.

Καὶ τὸ μοναδικὸν τοῦτο μέτρον εἶνε: ἡ ***ΗΘΙΚΗ*** ἀνύψωσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν βόρβορον εἰς τὸν ὁποῖον βυθίζεται πλέιότερον καθ' ἑκάστην στιγμήν.

Δύναταί τις νὰ προσθέσῃ τι τὸ περισσότερον εἰς τὴν *φωτοβόλον αὐτὴν Ἀλήθειαν;*

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος συρόμενος ἀπὸ γνώμας εἰς μεθόδους, ἐθάμβωσε τὴν διάνοιάν του, τὴν συνείδησίν του, περιπλέκων περισσότερον τὴν κατάστασίν του ἄνευ οὐδεμιᾶς πραγματικῆς προόδου.

Ἡ λυπηρὰ αὕτη κατάστασις θὰ διατηρηθῇ ἀκόμη ἀφ' οὗ οὐδεὶς τῶν ἐπισήμων ἐπιστημόνων ἔχει τὸ ἀνδρικὸν σθένος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν, νὰ διαβεβαιώσῃ αὐτήν, νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰ κελεύσματά της, ρίπτων μακρὰν τὴν προσωπίδα τῆς ὑποκρισίας ἡ ὁποία καλύπτει τὸ ὑλικὸν συμφέρον καὶ τὸν ἀτομικὸν ἐγωϊσμόν, γενικευμένα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς μεγαλειτέρας μερίδος τῶν ψευδοδιανοουμένων καὶ τῶν ψευ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

δῶν πνευματικῶν ὁδηγῶν τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος.

Ἅπασαι αἱ χαμερπεῖς ἕξεις τῆς ἀνθρωπίνης κτηνωδίας, ἀλληλοσπαράσσονται εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ἀτυχοῦς *ὄντος τὸ ὁποῖον καλεῖται: ἄνθρωπος.*

Ἐσκέφθησαν ποτὲ πραγματικῶς διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἀνθρώπου; Ὄχι! Ἐφαντάσθησαν τὸ πᾶν, συσσωρεύσαντες πάντα τὰ δεινὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, χωρὶς νὰ δυνηθῶσιν ὄχι μόνον νὰ τοῦ ἀποδώσωσι τὴν ζωήν, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν νοητὴν εἰς αὐτόν.

Ἐσκέφθησαν ποτὲ νὰ ἐργασθῶσιν εὐσυνειδήτως, βοηθοῦντες αὐτὸν διὰ νὰ κατακτήσῃ πραγματικῶς τὴν ζωήν; Ὄχι!

Ἐν τούτοις, τὸ πᾶν ἐνήργησαν διὰ νὰ ἐκμηδενίσωσι πᾶν ἴχνος ζωῆς ἐκ τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος.

Τοιουτοτρόπως ἡ συλλογικὴ ἠθικὴ κατέστη χείρων τῆς ἀτομικῆς τοιαύτης.

Δι' ὅλα αὐτὰ δὲν ὀφείλει νὰ κατηγορηθῇ ἡ πραγματικὴ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἡ στάσις συγχρόνων τινῶν σοφῶν, καὶ ἡ προκατειλημμένη μορφὴ μὲ τὴν ὁποίαν παρουσιάζουσι τὴν ἐπιστήμην παρεκκλίνασαν τῆς πραγματικῆς αὐτῆς τροχιᾶς.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ συνθῆκαι τῶν συστημάτων καὶ τῶν μεθόδων, δὲν ὀφείλουσι νὰ παρουσιάζωσι τὴν ὑλικὴν ἀναπαράστασιν τῆς προσωποποιημένης ἀτομικῆς ἰδέας αὐτῶν, ἀλλ' ὀφείλουσι νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα βαθυτάτων μελετῶν ἀμερολήπτων, τῶν φυσικῶν νόμων εἰς ἅπαντα τὰ τμήματα: Πνευματικὰ — Ψυχικὰ — Φυσικά.

Ἰδοὺ ἡ μόνη ὑπηρεσία τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ὁδηγῶν αὐτὴν εἰς τὴν πραγματικὴν ὁδὸν τῆς Ζωῆς.

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ποιηταί, καλλιτέχναι, φιλόσοφοι, κ.λ.π. ἠσχολήθησαν περὶ τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς τοῦ ὁποίου καθώρισαν μερικὰς μόνον ἀπόψεις, ἀναχωρήσαντες ἐκ διαφόρου ἀπόψεως.

Ἐζωγράφισαν πρὸς τοῦτο τὸ κάλλος τῆς Ζωῆς, διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων τοῦ Οὐρανίου τόξου, περιγράψαντες τὰς δυστυχίας της διὰ μαύρης μελάνης. Ἐν τούτοις δὲν ὀφείλομεν νὰ ἀνησυχήσωμεν διὰ τοῦτο.

Τὸ μαῦρο χρῶμα, εἶναι χρῶμα οὐδέτερον περικλεῖον πᾶσαν τὴν χρωστικὴν κλίμακα τοῦ πρίσματος, τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι αἱ μεγαλείτεραι δοκιμασίαι τῆς ζωῆς, ἔχουσι τὰ θέλγητρά των, κεκρυμμένα ἐντὸς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τῶν πτυχῶν τῶν ἀρχικῶν αἰτιῶν αὐτῶν, τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἐζητήσαμεν νὰ ἐρευνήσωμεν καὶ νὰ ἀνεύρωμεν τὸ αἰτιατόν.

Μήπως ὁ κεραυνὸς δὲν φαίνεται λαμπρότερος ἐφ' ὅσον ὁ οὐρανὸς εἶναι σκοτεινότερος ;

Ὁ κατὰ συνθήκην κῶδιξ τῆς συγχρόνου κλασικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅστις καλεῖται : *λεξικόν*, ἀναφέρει ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι «τὸ ἀποτέλεσμα τῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων, συντελούντων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν τοῦ ἀτόμου. Εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ζῶντος ἀτόμου, ἀπὸ γεννήσεως μέχρι θανάτου».

Ἐνταῦθα σταματᾷ τὸ περιώνυμον ρητόν : «Ὁ διδάσκαλος ἔφη» τοῦ αἰῶνος τούτου τῆς προόδου.

Ἰδοὺ τί βλέπουσιν αἱ σκοτειναὶ διόπτραι μυόπων τινῶν ἐκ γενετῆς οἵτινες ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει, ἀνέλαβον τὴν φοβερὰν ὑποχρέωσιν νὰ διαφωτίσωσι τοὺς ὁμοίους των, ἀσχοληθέντες δῆθεν πρὸς τοῦτο, ἐξ ὑπεροψίας καὶ ἐκ τυφλοῦ ἐγωϊσμοῦ.

Οἱ ἀδέκαστοι τῆς ἀληθείας διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι τόσον ὀλίγοι, ὥστε μετρῶνται ἐπὶ τῶν δακτύλων.

Ἡ Ζωὴ δὲν εἶναι τέρας τῆς κολάσεως τὸ ὁποῖον μᾶς κρατεῖ εἰς τοὺς ὄνυχάς του πρὸς βοράν.

Εἶναι τοὐναντίον, Ἄγγελος Οὐράνιος, ἔχων ἀποστολὴν νὰ μᾶς ἀνυψώσῃ εἰς ὑψηλοτέρας κορυφάς, ἔνθα τὸ πᾶν ἐκτυλίσσεται διὰ συναρμονισμένων ζωηρῶν χρωμάτων, εἰς τὸ διάστημα τοῦ Ἀπείρου.

Ἡ Ζωὴ εἶναι φύλαξ ὅστις μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦ σύμπαντος Κόσμου, ἀποκαλύπτων τοὺς αἰωνίους νόμους καὶ τὴν *Ἀρχικὴν Αἰτίαν*.

Ἡ Ζωὴ ἐμπιστεύεται εἰς ἡμᾶς τὴν δᾷδα ἡ ὁποία μέλλει νὰ φωτίσῃ τὴν πορείαν μας ἐν μέσῳ τοῦ σκότους, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὴν ἐπίγειον ὕπαρξίν μας.

Ἡ Ζωὴ ἐνθαρρύνουσα τὰς προσπαθείας μας, ἀναζωογονεῖ ἡμᾶς, ἵνα ἐφορμήσωμεν πρὸς τὸ μέλλον, ὠθούμενοι πρὸς τοῦτο ἐκ τῶν προτροπῶν αἱ ὁποῖαι ἀναβρύουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ ἐκ τοῦ ἰλιγγιώδους Μυστηρίου τοῦ Ἀπεράντου, τοῦ Ἀτελευτήτου.

Ἀπὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν, δύο μεγάλα ρεύματα χαράσσονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἱστορίας.

Διακρίνει τις αὐτὰ παντοχοῦ ἐν τῷ τετραγμένῳ ὠκεανῷ ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ἐν κινήσει ἀνθρωπότητα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὰ ρεύματα αὐτὰ εἰσίν: ἡ πάλη μεταξὺ τοῦ Αἰωνίως ἀναλλοιώτου καὶ ἀτρέπτου καὶ τοῦ φθαρτοῦ καὶ μεταβλητοῦ παρόντος.

Ὁ σύγχρονος αἰὼν παρουσιάζει τὴν συστολὴν τῆς συνειδήσεως καὶ οὐχὶ τὴν ἀνάπτυξίν της.

Ὁ μάρτυς τῆς Ἀληθείας καὶ τῆς Ἀγάπης εἰπὼν εἰς τοὺς μαθητάς του: «Ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν εὑρίσκεται ἐν ὑμῖν», ὑπεσχέθη εἰς τὸν Κόσμον τὴν κατάκτησιν τοῦ Οὐρανοῦ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, τῆς Συνειδήσεως.

Σήμερον βλέπομεν μέχρι τίνος σημείου ἡ Πίστις ἐκάλυψε τὸν Οὐρανὸν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς μικρονοίας καὶ διὰ τῆς τάσεως τῆς πνευματικῆς κυριαρχίας τῶν διανοιῶν.

Ὁ ἄνθρωπος συνοπτικὸν ὂν τοῦ Σύμπαντος, κατέστη φυσικῶς ἡ εἰκὼν τῆς Δημιουργοῦ Ἀρχῆς. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη εἶναι ὑψίστης σημασίας καὶ ἀπεράντου ἰσχύος. Ἀποτελεῖ τὸ ἀκτινοβολοῦν κέντρον τῆς ἀληθείας πάσης ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἐπιστήμης.

Ὑπὸ τὴν μορφὴν εἰκόνων καὶ συμβόλων ἐπανευρίσκει τις τὴν ἀλήθειαν ταύτην, εἰς ὅλας τὰς μυθολογίας τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ ἀκρίβεια τῆς ἀληθείας ταύτης λεπτομερῶς ἐξετέθη καὶ ἐπιστημονικῶς ἀπεδείχθη ὑπὸ τῶν πραγματικῶν διδασκάλων τῶν ἀρχαίων μελετῶν, ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος μέχρι σήμερον.

Ἀνευρίσκει τις ἐν αὐτοῖς τὴν ἔμπνευσιν ἐν συνδυασμῷ γενικευμένης εὐσυνειδησίας, στηριζομένης ἐπὶ τῆς ἀναλογικῆς μεθόδου τῆς ἀρχαίας Σοφίας.

Ἀναφέρομεν συνάμα, ὅτι οἱ μεγάλοι ἀστρονόμοι τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ σκαπανεῖς οὗτοι τῶν οὐρανίων διαστημάτων, ἀνεγνώρισαν καὶ ἐθαύμασαν τὸν ὑπέρτατον Δημιουργὸν ἐν τῇ ζώσῃ φύσει τῆς Θείας Αὐτοῦ Ἀρχῆς, ἀποδεδειγμένης ὑπὸ τῆς ἑνότητος καὶ τῆς θαυμασίας ἁρμονίας αὐτῆς.

Ἄνευ τῆς αὐτοπτικῆς αὐτῆς πεποιθήσεως, οὐδέποτε θὰ εἰσέδυον εἰς τοὺς ἀναλλοιώτους Νόμους τοὺς διέποντας τὸ Σύμπαν.

Ἀναφέρομεν περιληπτικῶς τὰ διδόμενα τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐπιστήμης ἧς τὰ στοιχεῖα εἰσὶ μόλις ἀντιληπτὰ ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων.

Ταῦτα δὲν γίνονται ἀντιληπτὰ ἀπὸ τὴν σωρείαν τῶν κατ' ἐπιφάνειαν μόνον διανοουμένων, καθ' ὅτι, τοιαῦται μελέται, προηγοῦνται τῆς συγχρόνου κοινῆς γνώσεως, κατ' αἰῶνα τοὐλάχιστον.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἡ προτομὴ τοῦ ἐξ Ἄνω Σουδενῶν τῆς Ἠπείρου, Ἕλληνος σοφοῦ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΔΟΥΚΑ, τῆς ὁποίας τ' ἀποκαλυπτήρια ἐγένοντο πέρισυ εἰς τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του. Ἔμπροσθεν τῆς προτομῆς φαίνονται γυναῖκες τῶν Ἄνω Σουδενῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἀναγνωστῶν εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς *Ἀγνώστου* εἰσέτι *Σοφίας*, θὰ λάβωμεν ὡς νῆμα τῆς Ἀριάδνης, τὴν Ὑψίστης ἐννοίας Σκέψιν τοῦ Μωϋσέως, σκέψιν λαμπρὰν καὶ φωτοβόλον, ἥτις ἐπιφαίνεται ἐκ τῆς συσσωρεύσεως τόσων αἰώνων, καὶ ἐκ τῆς τέφρας τῆς προκατειλημμένης ἀρνητικῆς κριτικῆς ἱστορίας.

Ἡ κλεὶς ἡ ἀνοίγουσα τὸ ἱεροθυσιαστήριον τοῦτο, τῆς Ὑψηλῆς Σοφίας, ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς Προφήτου τοῦ Σινᾶ, κεκρυμμένη εἰς τὰ παντοδύναμα ἱερογράμματα τοῦ ἱερογλυφικοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἰς τὴν ἱερὰν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων :

Ι Σ Ι Σ

Εἰς τὴν κυρίαν αὐτῆς σημασίαν. — Ἦτο ὁ τύπος τῆς Γυναικὸς καὶ συνεπῶς τοῦ παγκοσμίου θηλυκοῦ γένους.

Εἰς τὴν συγκριτικὴν αὐτῆς σημασίαν. — Ἐκπροσωπεύει τὸ σύνολον τῆς γηΐνης φύσεως μεθ' ὅλων της τῶν συλληπτικῶν δυνάμεων.

Εἰς τὴν ὑπερθετικὴν αὐτῆς σημασίαν. — Συνεβόλιζε τὴν Οὐρανίαν ἀόρατον φύσιν, τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς ψυχῆς καὶ τῶν πνευμάτων, τὸ πνευματικὸν καὶ δι' αὐτῆς μόνον νοητὸν ***Φῶς***, τὸ ὁποῖον δίδει ἡ Μύησις μόνον.

Εἰς τὴν Μωσαϊκὴν γλῶσσαν, τὸ πρὸς τὴν Αἰγυπτιακὴν *Ἶσιδα* ἀναλογοῦν σύμβολον εἶναι :

Ε Β Ε

(Εὔα — Χάουα — Χέβα — Εὐ)

Τὸ Αἰώνιον θῆλυ

Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Δημιουργοῦ οὗτινος τὸ ὄνομα :

Ι Ε Β Ε

σχηματίζεται ἐκ τοῦ προσυνθετικοῦ ***Ι Ο Δ*** καὶ τοῦ ὀνόματος :

Ε Β Ε

Τὸ *Ἰόδ*, ἐκφράζει τὴν *θείαν διάνοιαν* καὶ τὸ *Ἐυὲ (Ἐβὲ)* τὰς τρεῖς τάξεις τῆς ***Φύσεως***.

Ἀρχὰς — Νόμους — Γεγονότα

Συνάμα ἀναλογεῖ καὶ εἰς τοὺς τρεῖς κόσμους:

Πνευματικὸν — Ψυχικὸν — Φυσικὸν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἐν οἷς ἡ θεία αὕτη διάνοια πραγματοποιεῖται καὶ συνεπῶς πρὸς αὐτοὺς ἀνταποκρίνονται καὶ αἱ:

Κοσμογονικαὶ — Ψυχικαὶ — καὶ Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι

Τοιουτοτρόπως, ὁ *Αἰώνιος*, ὁ *Ἀτελεύτητος*, ὁ *Ἀΐδιος*, περικλείει ἐν τῷ κόλπῳ *Αὐτοῦ*.

Τὸ *Αἰώνιον Ἄρρεν καὶ Θῆλυ*

Ἡ ἀδιάρρηκτος ἕνωσις αὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν *Δύναμιν Αὐτοῦ* καὶ τὸ βαθὺ *Μυστήριον* τῆς *Ὑπάρξεώς Του*.

Ὁ Μωϋσῆς πολέμιος πάσης μορφολογικῆς ἀναπαραστάσεως τῆς Θεότητος, παρέδωκεν ἱερογλυφικῶς εἰς τὸν Λαόν του, τὴν κλεῖδα τοῦ μεγάλου τούτου Μυστηρίου, ὅπερ περικλείει ἐν τῷ σχηματισμῷ τοῦ *Θείου Ὀνόματος*, ἐπεξηγήσας Τοῦτο εἰς τοὺς σπανίους ἐκλεκτοὺς τῆς ἐποχῆς του.

Ἡ σύγχρονος ὑλιστικὴ ἐπιστήμη, οὐδόλως ἀσχολεῖται περὶ Κοσμογονίας προσδεδεμένη εἰς τὸ πτῶμα, μένει ἀπορροφημένη ἐπὶ τῆς ἁπλῆς Κοσμογραφίας, ἢ μᾶλλον τῆς Νεκρογραφίας.

Τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ θέματος διαφεύγει αὐτῆς ἐντελῶς, ἀδυνατοῦσα λόγῳ τῆς κλασικῆς ἡμιμαθείας νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὕψη τῆς κορυφαίας τῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἀρχαίας τοιαύτης.

Ἀρκεῖται ἐπιψαύουσα τὴν ἐπιφάνειαν τῶν φαινομένων.

Ἐὰν οἱ τῆς ἀρχαιότητος σοφοὶ διδάσκαλοι δὲν ἐχειρίζοντο τέλεια μηχανήματα, ὡς νομίζουσι τινές, ἐὰν δὲν κατεῖχον ὄργανα ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντα, ἐχειρίζοντο ὅμως τὴν Μαθηματικὴν Κοσμογονικὴν ἐπιστήμην, καθ' ὅλην τὸν κλίμακα τῆς ἱεραρχίας τῆς *Γνώσεως*, μετ' ἀκριβείας μόλις διακρινομένης σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τῶν πλέον ἐπιφανῶν ἐπιστημόνων τοῦ Αἰῶνος μας.

Ἡ *ἀρχαία* ἐπιστήμη ἐξῆγε τὴν ὕλην ἐκ τοῦ πνεύματος καὶ παρήγαγε τὰ ἄτομα καὶ τὰς ὑποδιαιρέσεις αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἁρμονικῶν δονήσεων τῆς Παγκοσμίου Ψυχῆς.

Ἐπεχείρει διὰ συγκεντρωτικῶν κύκλων ἐκ τοῦ γενικοῦ εἰς τὸ μερικόν, ἐκ τοῦ ἀοράτου εἰς τὸ ὁρατόν, ἐκ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ὀργανομένην ὕλην, ἐκ τῆς *Ἀρχικῆς Αἰτίας* εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ἐνειλικτικὴ αὕτη τάξις τῶν Δυνάμεων καὶ τῶν Ψυχῶν, ἀντιθέτως *ἀναλογικὴ* πρὸς τὴν ἐξελικτικὴν τάξιν τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ σώματος ἀποτελεῖ τὴν Ἐπιστήμην ὑψηλῶν *Πνευματικῶν Ἀρχῶν*, ἐφ' ἧς ἑδραιοῦται ἡ Κοσμογονία.

Ἡ ἐνείλησις παράγουσα τὴν ἐξέλιξιν ἐξηγεῖ αὐτήν. Ἄλλως δὲν γίνεται λογικῶς νοητή.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὰ ἀρχικὰ δέκα κεφάλαια τῆς *Γενέσεως* τοῦ Μωϋσέως, ἀποτελοῦσι πραγματικὴν ὀντολογίαν κατὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν σχέσιν τῶν ἀρχῶν, ἀποδεικνύοντα ταὐτοχρόνως τὴν ἐν Χρόνῳ ἐξέλιξιν καὶ τὴν ἐν τῇ Αἰωνιότητι δημιουργίαν, τὴν μόνην ἐπαξίαν τοῦ *Δημιουργοῦ*.

Ὁ Μωϋσῆς παύσας νὰ διορᾷ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ ἀνα-

Δρ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Α. ΒΕΡΖΑΤΟ

ζητῶν ἐν ἑαυτῷ τὸ *Ρῆμα* τοῦ Μεγάλου Βιβλίου τῆς Δημιουργίας τὸ Σχῆμα τοῦ Μεγάλου ἀνθρωπίνου του Ἔργου, τὸν *Λόγον*, ὅστις μεταβληθήσεται εἰς *Ἔργον*, εἶδε τὸ ὑλικὸν φῶς σβεννύμενον πρὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀφθαλμοῦ του, καὶ εἰς τὸ κέντρον τοῦ σκότους ὅπερ ἐκάλυπτε τὸν ὑλικὸν κόσμον, ἐφάνη λάμπον, τὸ μυστηριῶδες ὄνομά του :

I E B E

Τὸ πρῶτον γράμμα I κατέχει τὸ λευκὸν χρῶμα τοῦ φωτός.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὰ τρία ἕτερα: ΕΒΕ κατέχουσι τὸ λαμπρὸν χρῶμα τοῦ πυρός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συστρέφονται πάντα τὰ χρώματα τοῦ οὐρανίου τόξου.

Τὸ μυστηριῶδες ἱερόγραμμα τοῦ *Ἀρρήτου* παριστᾷ παράδοξον *Ζωήν*.

Τὸ γράμμα: Ἰὸδ παριστᾷ ἀντιληπτὸν τό:

Ἐν *Ἀρχῇ* Ἄρρεν.

Τὰ λοιπὰ γράμματα: ***Εὐὲ*** καθιστῶσιν ὁρατὴν τὴν Συλληπτικὴν ἰδιότητα ἥτις ἀποτελεῖ μέρος αὐτοῦ.

Οὕτω, ἅπασαι αἱ παραγωγικαὶ ἰδιότητες, περικλείουσιν ἐν δυνάμει, ἅπαντας τοὺς κόσμους, τοὺς ἀναπτυσσομένους καὶ κατατασσομένους ἁρμονικῶς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Δημιουργοῦ Ἀρχῆς.

Ἡ τελεία ἕνωσις *Πατρὸς* καὶ *Μητρός*, ἀποτελοῦσι τὸν *Υἱόν*, τὸ *Ζῶν Ῥῆμα*, Δημιουργὸν τοῦ Σύμπαντος.

Κατὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς Ἀρχαίας Σοφίας, ἰδοὺ τὸ *Μυστήριον* τῶν Μυστηρίων ἑρμητικῶς κλειστὸν διὰ τὰς χονδροειδεῖς αἰσθήσεις τῆς ὕλης, ὁμιλοῦν μόνον πρὸς τοὺς Σοφούς, διὰ τῶν σημείων τοῦ Ἀϊδίου, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ὁμιλεῖ πρὸς πνεῦμα.

Ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου Τετραγραμμάτου τοῦ Μωϋσέως, ἐκ τῆς Τετρακτίδος αὐτῆς τοῦ Πυθαγόρου, ἐπιφαίνονται ἀπαστράπτοντες οἱ τρεῖς κόσμοι, ἅπαντα τὰ Βασίλεια τῆς Φύσεως καὶ ἡ ὑπέρλαμπρος τάξις τῶν ὑψηλῶν ἐπιστημῶν, ἀγνώστων καὶ ὑπὸ τῶν ἐξοχωτέρων πνευματικῶν ὁδηγῶν τῆς ἐπισήμου ἐπιστήμης τῆς παρούσης ἐποχῆς.

Πάντα τ' ἀναφερόμενα ἐγράφησαν διὰ τοὺς γιγνώσκοντας ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ διὰ τοὺς κεκτημένους ὦτα ἀκούειν.

Ὅθεν ὁ Μωϋσῆς προσήλωσε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ Ἄρρενος σημείου, τοῦ *Δημιουργοῦ Πνεύματος*, ἐπεκαλέσθη Αὐτοῦ ἵνα καταβιβάσῃ τὴν τάξιν τῶν δημιουργιῶν καὶ ἤντλησεν ἐκ τῆς *Ὑπερτάτης Βουλῆς* τὴν δύναμιν, ἵνα ἀποπερατώσῃ τὴν αὐτοδημιουργίαν του.

Εἶδεν, ἐν τῷ ἐκστατικῷ θαυμασμῷ τοῦ ἀπεριγράπτου Θείου Ἔργου, ἀναλάμπον ἐκ τοῦ σκότους τοῦ καλύψαντος τὴν γῆν, ἕτερον Θεῖον ὅραμα:

ΑΙ—ΛΟ—ΙΜ

Λέξις παράδοξος σημαίνουσα:

ΕΚΕΙΝΟΣ — ὁ ΑΓΝΩΣΤΟΣ — ὁ ΠΑΝΤΟΔΥΝΑΜΟΣ — οἱ ΘΕΟΙ — ὁ ΘΕΟΣ τῶν ΘΕΩΝ.

Τὸ *Ὑπέρτατον Ὄν* συμπεπτυγμένον ἐν *Ἑαυτῷ*, ἐν τῷ ἀπολύτῳ. Εἶναι ὁ ***Ἄρχων*** τοῦ Κόσμου, οὗτινος ἡ Διάνοια ἐκτείνεται ἀναπτυ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σομένη εἰς σφαίρας κινητάς, ἐπὶ τῶν ἐπιπλεόντων Συμπάντων Κόσμων, τῆς Ἀτελευτήτου Δημιουργίας.

Ἡ Θεία αὕτη Πνοή, κινουμένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἀβύσσου, κατὰ τὴν Βίβλον, σημαίνει ἀναφορικῶς: τὴν ἐπεκτατικὴν κίνησιν, τὴν διαστολήν, καὶ καθ' ἱερογλυφικὴν ἔννοιαν: τὴν ἀκτινοβόλον καὶ φωτοβόλον δύναμιν, ἀντίθετον, τῆς τοῦ σκότους.

Τῆς σκιᾶς χαρακτηριζούσης τὴν καταθλιπτικὴν δύναμιν, ἡ φωτοβόλος λάμψις, ἡ Πνοὴ τοῦ Θεοῦ δεικνύει τὴν ἐκτάσιμον Δύναμιν.

Ἡ Θεία αὕτη πνοὴ τοῦ Δημιουργοῦ, λέγεται :

Ἀὼρ—Λοὺρ—Ὥρ—,ἤτοι τό :

Φ Ω Σ

(Ναοὺρ—Νοὺρ—Φαὼρ—Φὼρ)

Τὸ Φῶς τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ὡρώμενον τοιοῦτον, ἀλλὰ τὸ διανοητικὸν φῶς γεννηθὲν ἐκ τοῦ παλμοῦ τοῦ Οὐρανίου Εὐέ, ἐν τῷ Κέντρῳ τοῦ Ἀπεράντου καὶ τοῦ Ἀνεκφράστου.

Τὸ Θεῖον τοῦτο ***Φῶς*** προηγεῖται καὶ ἕπεται παντὸς ἡλιακοῦ φωτὸς τοῦ Σύμπαντος Κόσμου.

Φέρει διάφορα ὀνόματα: Παγκοσμία Ψυχὴ—Ἀστρικὸν Φῶς κλπ. Εἶναι ἡ Οὐσία ἐξ ἧς γεννῶνται αἱ ψυχαὶ καὶ ἔνθα ἐπιστρέφουσι διὰ νὰ ἀπανθήσωσι ὡς αἰθέριον ρευστόν· εἶναι στοιχεῖον λεπτὸν διὰ τοῦ ὁποίου ἡ διάνοια μεταβιβάζεται εἰς ἀπεράντους ἐκτάσεις.

Τὸ φῶς τοῦτο ἐκτεινόμενον ἀπεράντως παριστᾷ τὴν Πανίσχυρον Πνοὴν τοῦ Δημιουργοῦ καὶ συμπτυσσόμενον ἐν ἑαυτῷ διὰ κινήσεως ὑπερτάτης Ἀγάπης, ἐκφράζει τὴν Θείαν Πνοήν.

Ἐντὸς δὲ τοῦ Θείου αἰθέρος κυκλοφοροῦσι τὰ ἀστρικὰ σχήματα τῶν κόσμων καὶ τῶν ὄντων.

Τοιουτοτρόπως ἡ ὑπέρλαμπρος αὕτη Θεία διακόσμησις, συνωψίζετο, διὰ τὸν ἐσωτερικὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Νομοθέτου τοῦ Ἰσραήλ, εἰς φωτοβόλους λέξεις, τὰς ὁποίας ἔβλεπεν ἐπιφαινομένας δι' ἀκτινοβόλων χαρακτήρων.

ΡΟΥΑΧ — ΑΙΛΟΙΜ — ΑΟΥΡ

(Πνοὴ — Θεῶν — Φῶς)

Τὸ ἱερόγραμμα : Ρουὰχ (Πνοὴ) τοῦ δευτέρου ἑδαφίου τῆς Γενέσεως καὶ τὸ τοιοῦτον τοῦ Ἀοὺρ (φῶς) τοῦ τρίτου ἑδαφίου, δεικνύουσι τὴν ἰδίαν λέξιν ἀντεστραμμένην.

Ἡ λέξις αὕτη εἶναι ἡ Θεία πνοὴ συμπυσσομένη ἐν ἑαυτῇ καὶ δημιουργοῦσα τὸ *Πνευματικὸν Φῶς*.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ «***Γεννηθήτω Φῶς***» καὶ τὸ «***Φῶς ἐγένετο***» τοῦ Βιβλικοῦ κειμένου συμφωνεῖ μετὰ μεγίστης ἀκριβείας μετὰ τῶν διδαγμάτων τῆς ἀρχαίας Ἐπιστήμης.

Ἐκ τοῦ κόσμου τοῦ ἀρχικοῦ τούτου ἀΰλου φωτός, ἐπιφαίνονται, αἱ ἓξ ἡμέραι τῆς δημιουργίας, τὰ σπέρματα, αἱ ἀρχαί, τὰ σχήματα καὶ αἱ μορφαὶ τῶν ψυχῶν τῆς ζωῆς παντὸς πράγματος.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ, αὐτὸ εἶναι τὸ Σύμπαν ἐν δυνάμει καὶ ἐν ἐνεργείᾳ, πρὸς τὸ Γράμμα καὶ κατὰ τὸ Πνεῦμα.

Ἐρευνῶντες ἐν τῷ Πνεύματι τούτῳ ἀνευρίσκομεν τὴν τελικὴν λέξιν τῆς Δημιουργίας, τὸν μυστηριώδη τύπον, περιλαμβάνοντα τὸ Ὄν ἐν ἐνεργείᾳ.

Ὁ τύπος αὐτὸς εἶναι ὁ Λόγος, τὸ Ζῶν Ρῆμα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐμφαίνονται ἡ ἀρχικὴ καὶ ἡ τελικὴ σκέψις τοῦ Ἀπολύτου Ὄντος.

ΑΔΑΜ — ΕΥΑ

(Τὸ ἄρρεν, τὸ θῆλυ. Τὸ Ἀνδρόγυνον)

Ἀφίνοντες κατὰ μέρος τοὺς ἐρασιτέχνας ἑρμηνευτὰς τῆς ἐλαφρᾶς καὶ προκατειλημμένης ἐτυμολογίας ὡς καὶ πᾶσαν σοφιστικὴν καὶ περιωρισμένην νοοτροπίαν, παρουσιάζομεν μελέτην διὰ τῆς ἀναλογικῆς μεθόδου τῆς τῶν Ἀρχαίων Σοφίας.

Κατ' αὐτήν, τὸ βαθείας ἐννοίας ὡς ἄνω σύμβολον, παριστᾶ τὸν Δημιουργόν, ἐν τῷ Σύμπαντι, καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος προσωποποιημένον ἐν τύπῳ, ἤτοι: Σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα διὰ μέσου τῶν οὐρανῶν.

«Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα, ποιήσας αὐτὸν «Ἄρρεν καὶ Θῆλυ».

Διὰ τοῦ θείου τούτου ζεύγους καὶ διὰ τοῦ Παγκοσμίου λόγου, ὁ ***Ἰεβὲ*** ἐξεδήλωσε τὴν ἄϋλον ἀτομικὴν Αὐτοῦ φύσιν, διὰ μέσου τῶν Κόσμων οὓς ἐδημιούργησεν.

Ἡ Πνευματικὴ σφαῖρα εἰς ἣν κατῴκησεν ἀρχικῶς τὸ ζεῦγος τοῦτο, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Μωϋσῆς περιπτύσσει διὰ τῆς ἰσχυρᾶς του διανοίας, δὲν εἶναι ὡς νομίζουσι παραφρασταί τινες τοῦ Βιβλικοῦ κειμένου, ὁ ὑλικὸς κῆπος τῆς ***Ἐδὲμ*** τοῦ ρωμαντικοῦ μύθου τῶν φιλολογικῶν χρονογραφημάτων.

Εἶναι ἡ πρόσκαιρος καὶ ἀπέραντος κοσμικὴ σφαῖρα (ἔκτασις), ἡ ὑπερτέρα γῆ τοῦ Πλάτωνος, ἡ Παγκοσμία οὐρανία ἀκτινοβολία.

(Χεδὲν — Χαδαμὰ — Χαδίμα)

Εἶναι ἡ οὐσία ἐξ ἧς ἐγένοντο ἅπασαι αἱ σφαῖραι τοῦ Σύμπαντος,

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

λέγουσιν οἱ διδάσκαλοι πασῶν τῶν Παραδόσεων τοῦ κόσμου τούτου.

Τὸ ἀφορῶν τὴν μέλλουσαν ἐξέλιξιν τῆς ἐν ἀνόδῳ ἀνθρωπότητος, ἐν χρόνῳ καὶ διαστήματι, ὁ νομοθέτης τοῦ Σινᾶ, διαβλέπει αὐτὴν ὑπὸ συγκεντρωμένην μορφήν, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Πτώσεως.

Ἡ Γένεσις ὀνομάζει τὴν ἀνθρωπίνην Ψυχήν: ***Ἄΐσσα*** ἕτερον ὄνομα τῆς ***Εὔας***. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βουλητικὴν δύναμιν τοῦ συζύγου της: ***Ἄΐς***, τοῦ Πνεύματος οὗτινος ἀποτελεῖ τὸ ἀχώριστον ἥμισυ.

Ἡ Ἄΐσσα ἔχει ὡς πατρίδα τὸ Σαμαΐμ, τὸν Οὐρανόν, τὸν ὁποῖον ἀπολαμβάνει χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ, ὀφείλει νὰ λησμονήσῃ αὐτὸν καὶ κατόπιν νὰ ἀναμνησθῇ αὐτοῦ ἐκ νέου.

Διὰ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ὀφείλει νὰ ἀπωλέσῃ αὐτὸν καὶ κατόπιν νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ τὸν ἐπανακτήσῃ.

Ὅθεν ἡ Ψυχὴ δὲν θὰ γνωρίσῃ αὐτόν, εἰμὴ διὰ τῶν βασάνων μόνον, καὶ δὲν θὰ ἐννοήσῃ αὐτὸν εἰμὴ διὰ τῆς καταπτώσεως καὶ τοῦ χωρισμοῦ μόνον.

Ἡ Ἄΐσσα ἑλκομένη πρὸς τὸ σκοτεινὸν βάραθρον τοῦ πνεύματος τῆς ἀπάτης τῆς φαντασίας καὶ ὠθουμένη ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς Γνώσεως, ἐξηπατήθη καὶ κατέπεσεν εἰς τὴν χυδαίαν ὑλικότητα ἐν ᾗ εὑρίσκεται εἰσέτι.

Ἡ Ἄΐσσα ἔπαυσεν νὰ εἶναι ἁγνὴ ψυχή, νὰ ἔχῃ ἀστερικὸν σῶμα καὶ νὰ ζῇ εἰς τὸν θεῖον αἰθέρα.

Ἐπενδυθεῖσα ὑλικὸν σῶμα εἰσῆλθεν εἰς τὸν κύκλον τῶν Γενεῶν, καὶ διὰ τῶν διαδοχικῶν αὐτῆς ἐνσαρκώσεων ἐντὸς σωμάτων καὶ κόσμων, κατῆλθε διὰ ν' ἀνέρχεται πάντοτε. Ὁ ἐσωτερικὸς αὐτῆς ὀφθαλμὸς ἐκαλύφθη ὑπὸ πέπλου.

Ἐπνίγη εἰς τὴν θείαν συνείδησιν καὶ ἡ τοῦ Οὐρανοῦ ἀνάμνησις αὐτῆς, ἐσκοτίσθη ἐκ τῶν πυκνῶν ἰνῶν τῆς ὕλης.

Οὐχ' ἧττον ὅμως, ἐλαφρά τις ἀνάμνησις τῆς ἀρχικῆς της εὐτυχίας ἀνέλαμπεν ἐν ἑαυτῇ καὶ ἀκαθόριστός τις ἐλπὶς ἀνεζωογόνει τὴν ἀπελπισίαν της.

Ἀκριβῶς δι' αὐτοῦ τοῦ σπινθῆρος ὀφείλει νὰ ἀναγεννηθῇ ἀφ' ἑαυτῆς:

Ἡ Ἄΐσσα — ἡ Εὔα — ἡ Ψυχὴ ζῇ εἰσέτι ἐντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου ζεύγους τὸ ὁποῖον πάσχει ἀνυπεράσπιστον, ἐπὶ γῆς ἀγρίας, ζῇ ὑπὸ κεραυνοβολοῦντα οὐρανόν, τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ δαμάσῃ διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀπωλεσθέντα οὐρανὸν ἡ Εὔα θαυμάζει αὐτὸν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

εἰς τὸν Ἀπέραντον Ἀστεροειδῆ Θόλον τοῦ Οὐρανοῦ, ὄπισθεν καὶ ἐνώπιον αὐτῆς.

Ἰδοὺ πῶς ὁ Μεγαλοφυὴς Προφήτης τοῦ Ἰσραὴλ εἶδεν τὰς γενεὰς τοῦ: Ἀδὰμ - Εὔα ἐν τῷ Σύμπαντι.

Ὑπενθυμίζομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην ὅτι, εἰς τὴν Σαμαρειακὴν ἑρμηνείαν τῆς Βίβλου, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀδάμ, προστίθεται τὸ ἐπίθετον, τοῦ Παγκοσμίου - τοῦ Ἀτελευτήτου.

Συνεπῶς γίνεται λόγος περὶ τοῦ *ἀνθρωπίνου γένους*, δηλαδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου βασιλείου, ἐν ὅλοις τοῖς οὐρανοῖς.

Λέγομεν δὲ ἀνθρώπινον βασίλειον, διότι τοῦτο ἐπλάσθη τελευταῖον μετὰ τὰ ὀρυκτά, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα. Ἅπασαι αἱ Ἱεραὶ Γραφαὶ καὶ ἡ Γεωλογία συμφωνοῦσι πρὸς τοῦτο.

Ὁ Μωϋσῆς θεωρῶν τὰς ἀνθρωπίνας τύχας ἐπὶ τῆς Γῆς, εἶδεν τοὺς παρελθόντας κύκλους τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸν παρόντα τῆς ἐποχῆς του.

Εἰς τὴν ἐπίγειον Ἀΐσσαν, εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἀνθρωπότητος, ἔλαμψέ ποτε ἡ συνείδησις τοῦ ***Θεοῦ***, ἀλλ' ἰδοὺ αὕτη ἑτοίμη νὰ σβεσθῇ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς εἰδωλολατρείας ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ἀσσυριακοῦ Νεμροδισμοῦ ἐν τῷ μέσῳ λαῶν ἐν ἀποσυνθέσει καὶ φυλῶν ἀλληλοσπαρασσομένων.

Τότε ἀπεράσισεν ὁ Μωϋσῆς νὰ ἀφυπνίσῃ τὴν Ἀΐσσαν, ἐγκαθιδρύων τὴν λατρείαν τοῦ ***ΑΙΛΟ·Ι·Μ***.

Ἡ συνολικὴ ἀνθρωπότης καθὼς καὶ ὁ ἀτσμικὸς ἄνθρωπος ὤφειλον νὰ γίνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ ***Ἰεβέ***.

Ἐνεπιστεύθη λοιπὸν ὁ Τιτὰν Προφήτης τοῦ Σινᾶ, τὸ ἰδεογραμματικὸν καὶ ἰδεογραφικὸν αὐτοῦ βιβλίον καὶ τὸ Ὑπερτάτης Μυήσεως Ἔργον του, ἀφ' οὗ πρότερον ἀνηρεύνησεν τὰ βάθη τοῦ σκότους, εἰς ὃ εὑρίσκετο ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, κηρύξας τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ἐπιγείου Εὔας, τῆς χυδαίας καὶ διεφθαρμένης ὕλης.

Πρὸς καταπολέμησιν καὶ καθυπόταξιν αὐτῆς, ὁ νομοθέτης τοῦ Σινᾶ, ἐπεκαλέσθη τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἀρχεγόνου καὶ Πανισχύρου πυρός: ***ΙΕΒΕ*** ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὁποίου πρό τινος ἀνῆλθεν αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Πάραυτα ἡ θέλησίς του ἐβαπτίσθη ἐντὸς τῶν ρευστῶν ἐκκρίσεων τοῦ Οὐρανίου Πυρός. Ἠσθάνθη ὅτι τὸ *Πῦρ τοῦ Αἰλοΐμ* εὑρίσκετο ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ του, καὶ ὅτι τὸ *Ζῶν Ῥῆμα* Αὐτοῦ, εὑρίσκετο ἐπὶ τῶν χειλέων του.

Εἶδεν ὅτι ἡ ζῶσα ἰδέα αὐτοῦ ἦτο ἑτοίμη διὰ τὸ Μέγα Ἔργον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

του, καὶ ὅτι αὕτη ἐβάδιζεν ἐνώπιον του ὡς Ἄγγελος κρατῶν πυριφλεγῆ δίστομον σπάθην ὁμοίαν τῆς τοῦ Σινᾶ.

Ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης ἡ *Ζωὴ* δὲν εἶναι λέξις κενὴ καὶ κοῦφος. Αὐτὴ εἶναι ὁ Λόγος, τὸ ζῶν Ρῆμα τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὸ *Ἀπέραντον Διάστημα*.

Ἡ πραγματικότης τῆς ὑποστάσεώς της δὲν εἶναι ἐφήμερος.

Ὁ κύκλος τῶν δοκιμασιῶν τῆς ζωῆς ἀντὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ αὐτήν, τὴν ἀνυψοῖ ἐκ τῆς ὑλικότητος εἰς τὴν πνευματικότητα καὶ ἡ ἀνωφερὴς ὁδὸς ἣν ἀκολουθεῖ δὲν διευθύνει αὐτὴν πρὸς τὴν ἀνυπαρξίαν, πρὸς τὸ μηδέν, ἀλλὰ καθοδηγεῖ αὐτὴν πρὸς τὴν ***Ἀθανασίαν*** διὰ τῶν *δοκιμασιῶν τοῦ ἐπιγείου Βίου*.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, δυνηθεὶς νὰ συλλάβῃ ὑλικά τινα στοιχεῖα τῆς φύσεως (χάρις εἰς τὰ διδάγματα τῶν ἀρχαίων σοφῶν) καθυπέταξεν αὐτὰ διὰ τὰς ὑλικάς του ἀνάγκας.

Τούτων ἕνεκα, νομίζει λανθάνων, ὅτι ἔφθασεν μέχρι τοῦ *Μυστικοῦ τῆς Ζωῆς*, καὶ ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ λάθους, ὑπὸ τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπάτης, νομίζει αὐτὸν ὡς μόνον ἄρχοντα ἐπὶ τῆς γῆς.

Παραγνωρίζων τὰς ὑπερτέρας δυνάμεις ἀγνώστους τε καὶ ἀοράτους, τῶν ὁποίων οἱ τυπικοὶ νόμοι οἱ ὑπ' αὐτοῦ θεσπισθέντες, ἀποτελοῦσι μόνον τὸ ἐξωτερικὸν περίβλημα, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος μεταχειρίζεται τὰς ἀγνώστους ἐπιστήμας, ὡς ἀχάριστος, ὡς ἐγωϊστὴς καὶ ὡς τελείως ἀμαθής.

Κατεχράσθη τόσον τῆς ἐπιρροῆς τῶν παθῶν καὶ ἕξεων του, ὥστε κατ' ἀόριστον ἀνακλαστικὸν νόμον, αἱ δυνάμεις αὗται μετατραπεῖσαι εἰς ἐχθρικὰς τοιαύτας, ἐστράφησαν ἐναντίον του, ὦθησαν αὐτὸν εἰς φρενιτιώδη ἀπληστίαν καὶ εἰς σκληρὸν ὑλισμόν.

Οὕτω ἐπεξηγοῦντες τὰς θαυμασίας ἀνακαλύψεις τῆς ἀληθοῦς Σοφίας, οἱ νέοι ἀπόστολοι τῆς λεγομένης ἐπισήμου ἐπιστήμης, βαδίζουσιν εἰς τὰ σκότη.

Δὲν πιστεύουσιν εἰμὴ εἰς τὰ ὑλικὰ αὐτῶν ὄργανα, ἀφ' οὗ στεροῦνται διανοητικῶν τοιούτων, ἐν ἁρμονικῇ καὶ ἀρτίᾳ τελειότητι.

Ἀρκοῦνται ἀρνούμενοι ἄνευ οὐδεμιᾶς βαθείας μελέτης, ἔστω καὶ μερικῆς, τὴν ὑπόστασιν τῆς Ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχικῆς τῶν ὅλων Αἰτίας, αἵτινες ἐνδυναμοῦνται διὰ μέσου τῶν βασιλείων τῆς Φύσεως, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι δὲν ἀποκαλύπτονται, εἰμὴ μόνον εἰς τὰ ὑπέροχα ὕψη τῆς Πνευματικότητος, καὶ εἰς τὴν *Ἔμπνευσιν τῶν Σοφῶν* καὶ *τελείως Ἐναρέτων ἀνδρῶν*.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ ἀποκλειστικὴ καὶ ἐκμηδενιστικὴ μέθοδος τῶν συγχρόνων λογίων, ἐλάχιστα λογικευομένων, παρουσιάζει ἀποτελέσματα θανάσιμα κατὰ τῆς συνειδήσεως καὶ κατὰ τοῦ πνεύματος.

Ἡ μέθοδος αὕτη στερεῖται Συναρχίας, ἀποσυνθέτει τὸν ἄνθρωπον, στειρώνει τὴν δημιουργὸν δύναμίν του καὶ τείνει νὰ ἐκμηδενίσῃ ἐν αὐτῷ τὴν ἄφθαρτον Ἀρχήν, ἣν ἀποκαλοῦσιν Ἀθάνατον μέχρι τῆς ζωτικῆς Ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεώς του.

Παρὰ τὰς ἐν τῇ μηχανικῇ καὶ βιομηχανίᾳ ἀποκλειστικὰς προόδους τοῦ ἀνθρώπου, παρ' ὅλας τὰς συγχρόνους θεωρίας τῆς ἐμποροκρατικῆς ἐπιστήμης, μᾶλλον ἢ ἧττον βασίμου, ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσεν εἰμὴ νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐξωτερικὸν κάλλος τῆς Ζωῆς, παραμορφώσασα καὶ μεταβαλοῦσα αὐτὴν εἰς πραγματικὴν ἐπίγειον κόλασιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐσωτερικὴν Ζωήν, αὕτη οὐδέποτε ὑπῆρξε διὰ τὴν συνείδησιν τῶν λογίων ἐκείνων, οἵτινες οὐδέποτε ἔσχον τοιαύτην, καὶ συνεπῶς οὐδ' ἀκεραίαν τὴν λογικήν.

Μετὰ τῆς τοῦ συρμοῦ νοοτροπίας αὐτῆς, συμβαίνει τὸ ὅτι ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἀποστρέψας τὸ βλέμμα του ἐκ τῆς φιλέργου κατακτήσεως τῆς γῆς, κατευθύνει τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἀτόμου του, οὐδὲ ἀναγνωρίζει πλέον ἑαυτόν.

Ἀνευρίσκει μόνον τὸ ἀκανόνιστον χάος τῶν ἀχαλινώτων παθῶν αὐτοῦ, διὰ τὴν προσεχῆ καταστροφήν του. Ἐὰν ὑψώσῃ τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν οὐρανόν, αἰσθάνεται ἴλιγγον, καὶ πίπτει χανόμενος εἰς τὴν ῥικνὰν ἄβυσσον.

Ἰδοὺ ἡ διττὴ ἀδιέξοδος ὁδός, ἔνθα καταλήγει ἡ τῆς ὑλιστικῆς ἐπιστήμης ἐλλειπὴς καὶ ἀτελὴς μόρφωσις, λόγῳ τῆς καταργήσεως τῆς *Μυήσεως εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν*, ἄγνωστον εἰς τοὺς μείζονας τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων, χήραν ἐκ Θεοῦ καὶ ἐκ Ψυχῆς, προκαλοῦσαν τὴν ὀστέωσιν τῶν αἰσθήσεων καὶ τὴν ἀσφυξίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῇ κατωτάτῃ βαθμῖδι τῆς νεκρᾶς ὕλης.

Ἰδοὺ πῶς φαντάζονται τὴν ζωήν, οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαμπροῦ τούτου αἰῶνος, ἰδοὺ τί διανοοῦνται ἄνδρες ἐπιφορτισμένοι νὰ ὁδηγήσωσι τὴν ἀνθρωπότητα διδάσκοντες καὶ ἐκπαιδεύοντες τοὺς ὁμοίους των εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς *Ἀληθοῦς Γνώσεως*. Ἀλλὰ προτοῦ θελήσῃ τις νὰ μάθῃ καὶ νὰ ἐννοήσῃ τὴν Ζωήν, ὀφείλει ν' ἀγαπήσῃ αὐτὴν καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἄφθαρτον αὐτῆς πραγματικότητα· δέον ὁ ἄνθρωπος νὰ διΐδῃ εἰς τὰς δοκιμασίας τῆς Ζωῆς, ὡς διαβλέπει διὰ τοῦ πρίσματος, οὕτινος τὰ χρώματα ἀποτελοῦσι τὴν βάσανον τοῦ διαθλομένου φυσικοῦ φωτός.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ Κόσμος εἶναι κέντρον Σοφίας χάρις εἰς τὰς Κοσμικὰς δυνάμεις αἵτινες ἐκαλλιέργησαν τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ καὶ κατεσκεύασαν τὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ μεθ' ἁρμονικῆς Σοφίας.

Ἡ σύγχρονος ***γῆ*** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δυναμικῶν στοιχείων τοῦ Κόσμου καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπανευρίσκει αὐτὰ προοδευτικῶς ἐν αὐτῇ.

Ἀλλ' εἰς τὴν Σοφίαν ταύτην, εἰσῆλθε νέα δύναμις ὑποχρεοῦσα τὸν ἄνθρωπον νὰ αἰσθανθῇ ἑαυτὸν ὡς μέλος ἀνεξάρτητον, ἀνωτέρου *Κόσμου Πνευματικοῦ*.

Πᾶν ὅπερ τὸ *ἐσωτερικὸν* ***ἐγὼ*** δύναται νὰ ἀναπετάξῃ ἐν ἑαυτῷ, δέον νὰ μεταβληθῇ εἰς ***Ἀγάπην.***

Ὡς ἡ Ἀρχικὴ ***Σοφία*** ἐξεφράσθη εἰς τὰς ἐξωτερικὰς δυνάμεις τῆς γῆς, οὕτω εἰς τὸ μέλλον, ἡ ἀγάπη ὀφείλει νὰ ἐκδηλωθῇ ὡς δύναμις Φυσική.

Πᾶν ὅτι ὁ ἄνθρωπος θὰ πραγματοποιήσῃ ἐν εὐσυνειδήτῳ ἁρμονίᾳ μετὰ τοῦ συνόλου τῆς γηΐνης ἐξελίξεως, γενήσεται σπόρος Ἀγάπης.

Διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς συστατικῶν οὐσιῶν, ἡ Πνευματικὴ Γνῶσις μετατρέπεται εἰς Ἀγάπην.

Δι' Αὐτῆς ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ Σύμπαντος Σοφία, ἐσωτερικεύεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀποκαλύπτουσα εἰς αὐτὸν τοὺς νόμους τῆς ἀναλλοιώτου καὶ τελείας ἰσορροπίας τοῦ Σύμπαντος Κόσμου.

Ἡ Ἀγάπη ἐστὶν ἡ τεκνοποιηθεῖσα Σοφία ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ Ἐγώ.

Ἰδοὺ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ ἐν περιλήψει τὸ Μυστικὸν πάσης ἐν τῷ μέλλοντι ἀναπτύξεως τοῦ Μυστηρίου τῆς ***Ζωῆς.***

Ἐκ τῆς μελλούσης ἐπιστήμης, τῆς ἐπιστήμης τοῦ *Ζῶντος Πνεύματος* ὀφείλομεν νὰ ζητήσωμεν τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς *ἐπιστήμης τῆς Ζωῆς*, ἧς ἡ μόνη φιλοδοξία ἔσεται ἡ ἀπόσπασις ἐκ τῆς διαφθορᾶς, ἐκ τῶν καταστροφῶν, ἐκ τοῦ θανάτου, ὅσον δυνατὸν περισσοτέρων ψυχῶν καὶ ἡ καθοδήγησις αὐτῶν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς *Πραγματικῆς Ζωῆς* ἀποδεικνύουσα καὶ πάλιν, ὅτι αἱ ***Γραφαὶ*** ἀλήθειαν λαλοῦσιν λέγουσαι :

«Ὁ ΘΕΟΣ ΑΓΑΠΗ ΕΣΤΙΝ»

Οἱ ἀντιλέγοντες πρὸς τοῦτο ψεύδονται οὐχὶ ἐνώπιον ἡμῶν, ἀλλ' ἐνώπιον τῆς συνειδήσεώς των (ἐὰν κέκτηνται τοιαύτην) καὶ ἐνώπιον τῆς ἀδεκάστου Ἱστορίας τῆς Ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία θὰ κρίνῃ αὐτοὺς καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἐν ἀπωτέρῳ μέλλοντι.

«Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω».

Δρ. ΔΗΜΟΣΘ. Α. ΒΕΡΖΑΤΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟ ΞΥΠΝΗΜΑ

Σκορπᾶνε στὸν ἀγέρα τὰ πλατάνια
Τὰ φύλλα τους, ποὺ μ' ἕνα θρὸ σὰν κῦμα
Σέρνονται. Στὴν ταράτσα μιὰ λατάνια
Τρεμουλιάζει ἀπὸ τὸν κρύον, κρύο σὰ μνῆμα,
Ξερὸ καὶ κατακάθαρον ἀγέρα. —
Τέτοια μέρα λαμπρὴ δὲν εἶναι κρῖμα
Νὰ τυραννιέται ἡ φύση ; — Κι' ὅμως πέρα
Λάμπει ἡ λίμνη σὰ μιὰ λάμα ἀσημένια.
Μὰ καὶ μιὰ μυγδαλιὰ στὴ γύρου ξέρα
Ξεπροβάλλει ντυμένη στὴν ἀνθένια
Κι' ἀμάλαγη χιονάνη φορεσιά της.—
Ἥσυχα ! Μιὰ φωνούλα νεραϊδένια
Τὴν καρδιά μου ἀναδεύει στὰ βαθιά της
Καὶ περασμένες γλύκες ξαναϋφαίνει.
Καθὼς ἡ βουὴ τῆς θάλασσας, μακριά της
Σὰ βρεθοῦμε τὴ νύχτα καὶ σβυμένη
Στ' ἀφτιά μας ἀπὸ μίλια λάργα φτάνει,
Ἔτσι τό : « Ἐτίναξε τὴν ἀνθισμένη
Μυγδαλιὰ» τ' ἀκούω τώρα. Κι' ἂς γλυκάνῃ
Τὴν κάθε στενοχώρια ! Πόσοι χρόνοι
Πέρασαν ἀπὸ τότες ; Σὰ στεφάνι
Στὴ βίλα ὁλανθισμένοι πλέκαν κλῶνοι,
Καθὼς γλυκὰ χυνόνταν τὰ τραγούδια,
Κεῖ ποὺ κάθε μοσκοβόλια ἀνταμώνει
Τὶς ἄλλες. Καὶ τὰ μάτια σὰ λουλούδια
Προβάλαν κι' οἱ ματιές τους ἐπλεκόνταν.
Καὶ μὲς στὰ λιγερόκορμα ἀγγελούδια,
Κείνη ἡ μικρούλα ξέχωρα πετιόνταν
Τώρα κυρία μ' ὁλόγλυκα παιδάκια . . . —
Μὰ ὅλ' αὐτὰ γιατὶ τώρα, ἐνῶ κοιμώνταν,
Στὴ βίλα κάπως — ἄχ ! — μοσκοβολούσαν
Ὅλα, καὶ κάπως φέγγαν τὰ ματάκια !
Τὰ Γιάννενα, τὰ Γιάννενα ἐμιλοῦσαν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΤΟΥΡΚΟΠΟΥΛΑ ΜΕ Τ' ΑΣΠΡΟ ΓΕΛΙΟ

Μικρή μου Τουρκοπούλα, τὸ μπαμπάκι
Τὴν ἁπαλή του ἀσπράδα σοῦ χαρίζει
Κ' οἱ πανσέδες σοῦ δίνουν τὸ χνουδάκι.
Μὰ μένα στὴν καρδιὰ βαθειὰ μ' ἀγγίζει
Τ' ὁλάσπρο, γάργαρο, τρικυμισμένο
Γέλιο. Ἀπ' τὰ κερασένια ξεχειλίζει
Χειλάκια κι' ἀπ' τὰ βάθεια λαγγεμένο
Σὰ μπόρα — νά! — ξεσπάει, καὶ τί κονάκι
Γιομίζει, ποῦναι πλούσια πλουμισμένο.
Κάτι λάγνα γλυκό, μικρὸ Τουρκάκι,
Μὲ δένει σὰ γελᾶς. Νἄπεφτε τώρα
Τ' ἁπαλὸ ζαχαρένιο στοματάκι
Ποπάνω στὸ δικό μου, κι' ὅλη ἡ μπόρα
Τοῦ γέλιου τῆς καρδιᾶς σου τοῦ ὁλοφράτου
Μέσα μου νὰ χυνόνταν! Τέτοια φόρα
Θὲ νἄχεν ὁποὺ θἄφτανε ἡ εὐωδιά του
Στὸ μυαλὸ τῶν κοκκάλων ἀνθοφόρα!

ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Ἀγάπη μου γλυκειά; μὲς στὴν αὐλούλα
Τὴ μικρούλα κι' ὀγρή, — ποὺ λάμπει ἡ πάστρα
Στὴν πλακάδα, στοὺς τοίχους, μὰ καὶ σ' οὖλα
Κι' ὡς τὶς σκεπὲς τὶς πέτρινες, — χαλάστρα
Τίποτα ἐδῶ νὰ κάμῃ μὴν τορμήσῃ
Στὴ σπιτικὴ ζεστὴ εὐωδιά, ποὺ ὡς τ' ἄστρα
Μᾶς φέρνει. Λάχανο μὴν πρασινίσῃ,
Μὰ μόνο τὸ τριαντάφυλλο, ἡ γατζία,
Τ' ἄνιθο κ' ἡ ἀρμπαρόριζα ἂς ἀνθίσῃ
Κι' αὐλούλα καὶ σπιτάκι μ' εὐωδία
Γιομίζουν, καὶ μ' ἀγάπη καὶ μὲ γλύκα.
Στὴ μικρουλὴν ἐτούτη ἀκρούλα θεία
Ζεστόγλυκη χαρὰ σπιτίσια βρῆκα.
Τὴν καημένα, γλυκειά, ποὺ ὅλα μυρίζουν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Λεβάντα, ἄνοιξε τώρα κι' ἀφ' τὴν προίκα
Βγάλε σεντόνια ὁλάσπρα: (τὰ ραντίζουν
Μὲ νερὸ σὰ στεγνώσουνε καὶ πάλε
Τὰ λιάζουν, καὶ πουλιὸ ἀπὸ χιόνι ἀσπρίζουν)
Τὰ πιὸ χιονᾶτα στὸ κρεβάτι βάλε.
Κι' ὡς ἡ νυχτιὰ σκοτάδι ὀγρὸ θὰ σέρνῃ
Ἀπὸ τὰ πλατάνια κάτου, ἀγάπη, βάλε
Τὴν κάθε σου γλυκάδα. Κι' ὡς θὰ γέρνῃ
Στὸν κόρφον ὁ ἕνας τ' ἄλλουνοῦ, ὡς μᾶς ἔχῃ
Λεμένες τὶς καρδιὲς ἡ γλύκα, ἂς δέρνῃ
Τὰ καλάμια ἡ βροχή, κι' ἄπαυτα ἂς βρέχῃ
Στὴ λίμνη ἀπάνου, σάλαγο νὰ στέρνῃ.

ΖΗΛΙΑ

Τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια ποὺ ἐποθοῦσαν
Νὰ πάψουν τῆς λαγνείας πιὰ νᾶναι σκλάβοι,
Καθὼς μέσα στὴν πλήξη ἐκολυμποῦσαν,
Ἐδῶ στὴ μοναξιὰ ποὺ τ' ἀναπαύει
Κι' αὐτά, ὅπως κ' ἡ ψυχή μου, πάλε τώρα —
Σὰ Φοίνικας ποὺ νέα ζωὴ ἔχει λάβη —
Τῆς πρώτης παρθενιᾶς πῆραν τὰ δῶρα . . .
Κ' ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχή, τώρα παρθένα,
Ξέχασε τὶς γιορτὲς στὰ ψυχοφτόρα
Λειβάδια τῶν ὀργίων. Τὰ πλουμισμένα
Τ' ἄνθια ποὺ τὰ γιομίζει κάθε χρῶμα
Καὶ βαρειὲς μυρουδιές, μὰ μαλασμένα
Ἀπὸ χίλια δάχτυλα, ἀπὸ κάθε στόμα
Πᾶνε πιὰ τώρα. Τὴ χαρὰ μοῦ δίνουν
Μοναχα λουλουδάκια ἄγγιχτα ἀκόμα,
Κάτασπρες μαργαρίτες, ποὺ λὲς σβύνουν
Ἀπὸ τὴ ντροπή. (Μὰ λεύτερα πηδᾶνε
Τὰ χυτὰ ποδαράκια ποὺ τὰ ντύνουν
Μαῦρες σεμνὲς καλτσούλες). Καὶ γελᾶνε
Τὰ κορίτσια. Μὰ ζήλια καὶ κακία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Μαζὶ μὲ νέες γλυκάδες τοὺς γεννᾶνε
Στὶς καρδούλες τὰ μάτια μου. Καὶ μία
Κλαψιάρικα μοῦ λέει : «Δὲ σ' ἀγαπάω,
Γιατὶ κοιτᾶς αὐτές. Στὰ Σχολαρχεῖα
Πᾶνε. Μὰ γὼ ὅμως στὸ Γυμνάσιο πάω !»

ΤΟ ΣΤΕΝΑΓΜΑ

Μὲς στὴν πηχτὴ νυχτιά, μόλις ξεπιάνει,
Κ' ἡ μπόρα παύει πιὰ νὰ σπάῃ τοὺς κλώνους
Μιὰ μελῳδία βαθειὰ σὰ λύρας φτάνει,
Σὰ σκόρπιες νότες σὲ θλιμμένους τόνους
Κ' ἡ φαντασία ζητάει νὰ μὲ πλανέψῃ
Πῶς μιὰ ψυχὴ τάχα νεκρὴ τοὺς πόνους
Θυμᾶται ποὺ τὴ δέρνουν. Νὰ πιστέψῃ
Τέτοια ἡ καρδιά μου δὲ μπορεῖ. Τί ἐμένα
Τὴ λησμονιά, ποὺ θέλω, μῶχουν κλέψῃ
Τὰ τρίσβαθα ἠχοσκόπια τὰ σβυσμένα.
Ξέρω, ναί, ξέρω πούρχονται ἀπὸ κείνη
Μὲ τὰ γλυκὰ τὰ μάτια τὰ θλιμμένα,
Μὲ τὰ φρυγμένα χείλια ποὺ τὰ σβύνει
Μιὰ δίψα γιὰ φιλί, ποὺ δὲν τὸ ξέρουν . . .
Στὴ μοναξιὰ τὸ στέναγμα ποὺ ἀφίνει
Τὸ πέρνουνε οἱ νυχτιὲς γιὰ νὰν τὸ φέρουν
Στ' ἀφτιά μου, τὴν ψυχή μου ν' ἁπαλύνῃ.

Μές στὴν πηχτὴ νυχτιά μου — ὦ ναί ! — ξεπιάνει
Κ' ἡ μπόρα στὴν καρδιά μου πιὰ σωπαίνει,
Σὰν πρωτακούω τὴν μελῳδία ποὺ φτάνει
Σὰ σκόρπιες νότες, σὰ σκοποὶ θλιμμένοι.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Α·Ι·ΝΣΤΑ·Ι·Ν ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ

Ὁ Ἀϊνστάϊν, ὁ μέγας αὐτὸς φιλόσοφος τοῦ αἰῶνός μας ἀπεφάνθη τελευταίως ὅτι, ἐκ τῶν φιλοσόφων ὅλων τῶν αἰώνων, τρεῖς, ὁ Δημόκριτος, ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος καὶ ὁ Σπινόζα εἶναι οἱ τρεῖς χαρακτηριστικοὶ τύποι τῶν «θρησκευτικῶν» μεγαλοφυϊῶν. Οἱ τρεῖς οὗτοι καθωδηγήθησαν ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τοῦ σύμπαντος καὶ δέον νὰ τεθῶσιν εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς σκέψεως.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τοῦ Ἀσίζι δύναταί της νὰ μάθῃ ἀρκετὰ διότι εἶναι γνωστοτάτη ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις του. Ὡσαύτως περὶ τοῦ ἀποκηρυχθέντος ὑπὸ τῶν ὁμοδόξων τοῦ μεγάλου Ἑβραίου φιλοσόφου Σπινόζα, ζήσαντος τὸν 17ον αἰῶνα, ἀναφέρουσι πλεῖστα καὶ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ὅλαι αἱ ἱστορίαι τῆς φιλοσοφίας. Ὁ Δημόκριτος ὅμως, ζήσας εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν καὶ μὴ ἀφήσας ἐξηκριβωμένης αὐθεντικότητος συγγράμματα, εἶναι σχεδὸν μυθικὸν πρόσωπον καὶ ἡ ζωή του εἶναι ἄγνωστος εἰς τοὺς πολλούς.

Ὁ Δημόκριτος εἶχε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα γεννηθῇ ἐν ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἀποικίᾳ τῆς Θράκης τὸν 5ον π. Χ. αἰῶνα. Εἶχε δαπανήσει μεγάλην περιουσίαν διὰ νὰ περιηγηθῇ πολλὰς χώρας καὶ εἶχε παραμείνῃ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἐν Αἰγύπτῳ, μελετῶν συστήματα φιλοσοφίας καὶ γνώσεων, τὰ ὁποῖα καὶ τότε ἦσαν ἀρχαῖα. Κατὰ μίαν παράδοσιν, εἶχον ἀναστηλωθῇ τὰ οἰκονομικά του ἐκ τῶν κερδῶν ἀπὸ τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα ἔγραψε μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του. Ἔγραψε ἑβδομήκοντα δύο βιβλία, ἀλλὰ τινῶν μόνον ἐκ τῶν βιβλίων τούτων περικοπαὶ διεσώθησαν εἰς συγγράμματα μεταγενεστέρων συγγραφέων ἐν εἴδει ἀφορισμῶν καὶ παραπομπῶν. Ἐκαλεῖτο ὁ «γελῶν φιλόσοφος», ἴσως διότι ἦτο πεπεισμένος περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ «ἐς ἀεὶ ζώσης» ματαιότητος.

Μία τῶν θεωριῶν του ἦτο ὅτι «οὐδὲν δημιουργεῖται ἐκ τοῦ μὴ ὑπάρχοντος ἢ καταστρέφεται πρὸς τὸ μὴ ὑπάρχον».

Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι ἡ ἰδία μὲ τὴν τοῦ 18ου αἰῶνος περὶ τοῦ ἀφθάρτου τῆς ὕλης,—ἥτις νῦν ἀπειλεῖται ὑπὸ τῶν νέων θεωριῶν. Ὁ Δημόκριτος ἐποιήσατο βαθείας μελέτας ἐπὶ τῶν κοσμικῶν φαινομένων καὶ εἶχεν ἐκφέρει καὶ τὴν περὶ ἀτόμων θεωρίαν, περίφημον κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας.

«Οἱ κόσμοι εἶναι ἄπειροι τὸν ἀριθμὸν καὶ διάφοροι κατὰ τὸ μέγεθος», ἔγραφε: «Εἰς μερικοὺς δὲν ὑπάρχει ἥλιος ἢ σελήνη· εἰς ἄλλους ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη εἶναι μεγαλείτεροι ἢ ἐν τῷ κόσμῳ μας καὶ εἰς ἄλλους περισσότεροι τὸν ἀριθμόν. Αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν κόσμων εἶναι ἄνισοι, μερικοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀκμάζουν καὶ ἄλλοι παρακμάζουν. Πολλοὶ μόλις γεννῶνται, ἄλλοι φθίνουν».

Ἡ ἐπιφύλαξις, ἣν εἶχεν ὁ Δημόκριτος ἔναντι τῆς δογματικῆς θρησκείας φαίνεται ἐκ τῶν φράσεών του, δι' ὧν οἰκτείρει τοὺς «παλαιοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες τὰς βροντάς, τὰς ἀστραπάς, τὰς ἐκλείψεις καὶ τὰ ἄλλα εἶχον ὡς ἔργα τῶν θεῶν καὶ τοὺς ἐφοβοῦντο».

Ὁ Ἀϊστάϊν ἐκτιμᾷ μεγάλως τὸν Δημόκριτον διότι ἦτο ὁ πρῶτος διανοούμενος, ὅστις ἀπεπειράθη, ἐν ἐποχῇ ἀμαθείας, καὶ δεισιδαιμονιῶν, νὰ συλλάβῃ ἐπιστημονικὴν καὶ λογικὴν ἰδέαν διὰ τὸ σύμπαν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ μέγας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνικῆς Κοινότητος Εὐεργέτης κ. Θ. ΚΟΤΣΙΚΑΣ μετὰ τῆς ἀξιοτίμου συζύγου του εἰς τὴν περισυνὴν Ἑορτὴν τῆς Πρωτομαγιᾶς ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Νούζχας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ Φιλιάτες, ἕνα ποιητικό, χαρούμενο χωριὸ τῆς Ἠπείρου, πνιγμένο μέσα σὲ γέρικες ἐληὲς καὶ θεώρατα πλατάνια.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ

Πρὸς δυσμὰς τῆς Κορυτσᾶς, ἐκεῖ εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς Μοσχοπόλεως, διότι σήμερον οὐδὲν πλέον ὑφίσταται ἐκ τῆς πλουσίας καὶ εὐδαίμονος ἄλλοτε πόλεως. Ὁ Σαλῆ Μπούτκας, ὁ Ἀλβανὸς ὁπλαρχηγός, ἡγούμενος συμμοριῶν πανόπλων Γκέκηδων ἐπυρπόλησεν αὐτήν, ἐφόνευσε πλείστους ἐκ τῶν κατοίκων της καὶ ἀπῆλθεν. Οἱ ἐπιζήσαντες Μοσχοπολῖται κατέφυγον εἰς Κορυτσᾶν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας, πλεῖστοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν στερήσεων ἀπωλέσθησαν. Οὕτω τὰ ἄγρια Ἀλβανικὰ φύλα κατέστρεψαν καὶ διήρπασαν τὴν Μοσχόπολιν καὶ ἐκ δευτέρου. Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν κατωτέρω.

Ἡ Μοσχόπολις εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς Δυσμὰς τῆς Κορυτσᾶς εἰς Βεράτιον καὶ εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι πέντε περίπου χιλιομέτρων ἀπ' αὐτῆς. Ἡ ἄγουσα πρὸς τὰ ἐκεῖ ὁδὸς δὲν ἔχει πολλὰ θέλγητρα, ἀλλ' ἡ ἀφανισθεῖσα πόλις, παρ' ὅλα τὰ πρόσφατα τρομερὰ σημεῖα τῆς καταστροφῆς, ἀποζημιοῖ τὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτήν. Τὸ μόνον ὅπερ δὲν ἔθιξαν οἱ Ἀλβανοὶ ἐκ τῆς κωμοπόλεως εἶναι ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Προδρόμου. Εὑρίσκεται ἤδη εἰς δύο ἢ τριῶν χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἐρειπίων. Ἐγείρεται δὲ εἰς μαγευτικωτάτην τοποθεσίαν. Τὸ θέαμα ἀπὸ τῶν ἀνδήρων τοῦ Μοναστηρίου εἶναι ἀπαράμιλλον εἰς πλοῦτον βλαστήσεως καὶ εἰς κάλλος ποικιλίας. Τὴν ἐντύπωσιν ὅμως ἐκ τῆς διαγελώσης φύσεως δηλητηριάζει ἡ θέα τῆς καταστροφῆς, τὰ πολυάριθμα ἐρείπια καὶ ἡ μελαγχολία ἡ ἐπιχυνομένη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐπισκέπτου τοῦ ἀναμετροῦντος τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ἐπέφερεν εἰς τὴν ταλαίπωρον κωμόπολιν ἡ ἀγριότης τῶν συγχρόνων ἐπιδρομέων. Τὰ ἐρείπια ἐν τούτοις ταῦτα ἀναμιμνήσκουν τὴν ἄλλοτε ἔνδοξον ἱστορίαν της.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀναδιδομένην θλῖψιν ἐκ τῶν ἐρειπίων, ἡ φύσις, ἡ ἀσυγκίνητος ἐκ τῆς ἀπελθούσης καταστροφῆς, δὲν ἀπέβαλεν οὐδὲν ἐκ τοῦ κάλλους καὶ τῶν θελγήτρων της. Τὰ διαυγῆ ποτάμια διαυλακώνουν τὴν ἐρειπωμένην πόλιν. Ἐκκλησίαι τινὲς διαρπαγεῖσαι καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

βεβηλωθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων διασώζονται ἀκόμη ὡς σκελετοί, οἱ δὲ πρὸ αὐτῶν κατάφυτοι λόφοι, φαίνονται, ἐξ ἀποστάσεως ὡς κρεμαστοὶ κῆποι, ἐνῷ αἱ σύσκιοι χαράδραι προσθέτουν νέον θέλγητρον εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα. Εἰς τὴν ἀκατάσχετον αὐτὴν βλάστησιν ζοῦν ἀμερίμνως μυριάδες πτηνῶν, «λαοὶ ὁλόκληροι πτερωτῶν κελαδιστῶν», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ποιητοῦ. Ἄλλοτε ἔζων ἐπίσης μυριάδες ποιμνίων τὰ ὁποῖα περιέτρεχον τοὺς λόφους κατὰ τὸ θέρος καὶ αἱ φλογέραι τῶν Ἠπειρωτῶν βοσκῶν ἀνεμίγνυον τοὺς ἤχους των μὲ τὰ κελαδήματα τῶν πτηνῶν.

Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης φαίνονται αἱ γλυκεῖαι τῶν ὀρέων κορυφαί. Εἶναι ἡ Δένια ἡ ὀνομαστὴ διὰ τὴν ξυλείαν της, ἡ Ὀστρόβιτσα, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ θέρος καταφεύγουν οἱ ποιμένες ὁδηγοῦντες μυριάδας ἀμνῶν, καὶ πέραν ὁ μεγαλοπρεπὴς Ἰλλυρικὸς Τόμαρος, τοῦ ὁποίου αἱ κορυφαὶ καλύπτονται ἀπὸ αἰωνίας χιόνας. Ἐν μέσῳ τοιαύτης φύσεως ὑψοῦται ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Προδρόμου, ἡ μόνη, ὡς εἶπον, διασωθεῖσα ἐκ τῆς καταστροφῆς.

Ἱδρύθη αὕτη κατὰ τῷ 1634, ὡς φαίνεται ἐκ τινος διασωζομένου κώδικος, ἔχοντος ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ ἔτους σχλδ΄ ἐθεμελιώθη ὁ ναὸς τοῦ Τιμίου ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ 14, ἡμέρᾳ Παρασκευῇ καὶ πρῶτος κτήτωρ καθηγούμενος κυρ᾽ Ἀντώνιος Ἱερομόναχος». Ἡ οἰκοδόμησις τοῦ ναοῦ ἐξηκολούθησε ἐπὶ εἴκοσιν ἑπτὰ ἔτη, ὡς φαίνεται εἰς τὴν πλευρὰν τῆς ἐσωτερικῆς θύρας τοῦ ναοῦ, ἔνθα σημειοῦται ὅτι ἀπεπερατώθη ἐν ἔτει 1659.

Ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου συνείχετο ἄλλοτε μετὰ τῆς πόλεως διὰ λιθοστρώτου διασωζομένου ἀκόμη εἴς τινα σημεῖα. Τὸ φθαρὲν τοῦτο λιθόστρωτον ἀκολουθοῦν οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν καταστραφεῖσαν κωμόπολιν. Τὸ θέαμα εἶναι ἀπαίσιον. Οἱ Τουρκαλβανοὶ ἐπιπεσόντες τὴν ἐνέπρησαν καὶ τὴν ἐλεηλάτησαν. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἐτράπησαν ἔξω τῆς πόλεως ὅπως σωθῶσιν. Οἱ ἄνδρες παρέμειναν ἐκεῖ νὰ ὑπερασπίσουν τὰς ἑστίας των, ἐσφάγησαν δὲ καὶ ἐκάησαν οἱ πλεῖστοι. Τὸ πῦρ συνεπλήρωσε τὴν καταστροφήν. Οὕτως ἡ ὡραία κωμόπολις κατεστράφη ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἡ κωμόπολις κατωκεῖτο μέχρι τοῦ 1906 ὑπὸ τριῶν χιλιάδων κατοίκων περίπου, Ἑλλήνων πάντων, καὶ ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἐμπορίαν. Πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν παραγόντων τῆς Κορυτσᾶς. Ἐν αὐτῇ ἔθαλλεν μέχρις ἐσχάτων μιὰ λαμπρὰ Ἀστικὴ Σχολή, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδιδάσκοντο περὶ τοὺς 240 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι, ἓν Παρθεναγωγεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεπαιδεύοντο 100 μα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

θήτριαι καὶ ἓν Νηπιαγωγεῖον εἷς ὃ ἐφοίτων 100 νήπια. Κατὰ τὰς στατιστικὰς πληροφορίας ἡ Μοσχόπολις ἦτο μία ἐκπαιδευτικὴ περιφέρεια, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν ὁ ὀλιγώτερος ἀριθμὸς τῶν ἀγνοούντων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν καὶ κατ' ἀναλογίαν μὲ τὸν πληθυσμόν της ὑπῆρχον οἱ περισσότεροι φοιτῶντες μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τοιουτοτρόπως καὶ ἐν τῇ παρακμῇ της ἀκόμη ἡ Ἑλληνικὴ Μοσχόπολις διετήρει κάτι ἐκ τοῦ πάλαι αὐτῆς μεγαλείου. Τὸ μεγαλεῖον τοῦτο ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον αὐτοῦ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Φαίνεται ὅτι ἡ Μοσχόπολις συνωκίσθη περὶ τὸ ἔτος 1330 μ. Χ. Ἡ πρὸ τοῦ ἔτους τούτου ἱστορία της εἶναι λίαν σκοτεινή. Εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς οὐδεμία μνεία γίνεται περὶ τῆς Μοσχοπόλεως. Κατὰ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο εἰς 40.000. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος τῆς πρώτης αὐτῆς καταστροφῆς ὁ πληθυσμός της εἶχεν ὑπερβῇ τὰς 65.000. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, τὸ 1788 εὑρίσκετο ἡ πόλις εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν ἀκμήν. Ὁ πολιτισμὸς καὶ ὁ πλοῦτος της ἦσαν ἐξαιρετικοὶ μεταξὺ ὅλων τῶν πόλεων τῆς περιφερείας ἐκείνης. Τὰ σχολεῖα εὑρίσκοντο εἰς τὴν πλήρη ἄνθησιν καὶ τὸ ἐμπόριόν της ἦτο μέγα. Ταῦτα ἀκριβῶς ἦσαν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐξήγειραν τὰ ἁρπακτικὰ ἔνστικτα εἰς τοὺς πέραν τῶν ὀρέων Ἀλβανικοὺς πληθυσμούς. Αἱ οἰκίαι της ἐκτισμέναι ἐκ πελεκητῶν καὶ συμμέτρων λίθων ἀνήρχοντο εἰς 12.000 καὶ σήμερον δὲ τὰ πλούσια αὐτῶν ἐρείπια προδίδουν τὴν εὔκλειαν καὶ τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἠρείπωσαν αἱ Τουρκαλβανικαὶ ὁρδαί. Ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ὁ χρόνος συνεπλήρωσαν τὸ ἔργον αὐτῶν, ὅ,τι δὲ εἶχεν ἀπομείνῃ τὸ κατέστρεψε τελευταίως ὁ Σαλῆ Μπούτκας. Περὶ τοῦ πάλαι μεγαλείου τῆς Μοσχοπόλεως μαρτυροῦσιν σὺν τοῖς ἄλλοις οἱ διασωθέντες μέχρις ἐσχάτων ναοὶ αὐτῆς, οἵτινες ἀνήρχοντο εἰς εἴκοσι τρεῖς. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς καὶ αὐστηροῦ Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Αἱ πολυάριθμοι οἰκίαι ἠγείροντο ἐπὶ ἑπτὰ λόφων. Αἱ ὁδοί της κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν μεσαιωνικῶν πόλεων ἦσαν στεναί, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀνασκαφεισῶν οἰκιῶν καὶ τῶν διανοιχθέντων παλαιῶν δρόμων τῆς πόλεως. Αἱ οἰκίαι εἶχαν ἅπασαι ἐξώστας, ἦσαν ὑψηλαί, ὡς ἐκ τούτου δὲ σπανίως ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἰσέδυον ἐντὸς αὐτῶν. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν σημερινὴν Κορυτσᾶν, τὴν διακοσμουμένην ὑπὸ πολυαρίθμων κήπων, ἡ Μοσχόπολις δὲν ἐκαλλιέργει τοιούτους.

Ὁ ἀρχαῖος κῶδιξ τῆς πόλεως ἐξηφανίσθη, οἱ δὲ μεταγενέστεροι δὲν παρέχουν πολλὰς πληροφορίας περὶ τῆς ἀκμῆς αὐτῆς. Ἐν τούτοις εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι διῃρεῖτο ἡ πόλις εἰς δώδεκα διαμε-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ρίσματα, συνοικίας, ὡς τὰς ἐκάλουν τότε. Ἑκάστου τούτου προΐστατο κοτζάμπασης, ὑφίστατο δὲ τελεία διοικητικὴ ὀργάνωσις. Ἡ ἀκμὴ τῆς Μοσχοπόλεως ὠφείλετο εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον διεξῆγε μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας. Τὰ κέρδη ἐκ τοῦ ἐμπορίου ἦσαν μεγάλα, ἕνεκα δὲ τούτου καὶ οἱ πέριξ τῆς πόλεως ἀγροὶ καὶ λειμῶνες παρέμεινον ἀκαλλιέργητοι. Οἱ Μοσχοπολῖται, ἔμποροι ἀπὸ φύσεως, κατώρθουν νὰ συσσωρεύσουν ἄφθονον χρυσίον εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέρδη δὲν ἦσαν συνήθη παρὰ τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ. Ἐν Βουδαπέστῃ, ἐν Βιέννῃ καὶ Βελιγραδίῳ εἶχον σχηματισθῇ Μοσχοπολιτικαὶ παροικίαι, ἐν ταῖς ὁποίαις πλεῖστοι, ὄχι μόνον ἐγένοντο ζάπλουτοι, ἀλλὰ καὶ κατέλαβον μεγάλα ἀξιώματα ἐν μέσῳ τῶν παλαιῶν καὶ προηγμένων εἰς τὸν πολιτισμὸν κοινωνιῶν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἡ ἐκ τῆς ἐμπορίας εὐπορία καὶ ἡ φυσικὴ τάσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ γράμματα, ἤγαγεν τοὺς Μοσχοπολίτας νὰ καταστήσωσι τὴν πατρίδα των ἑστίαν φώτων καὶ πολιτισμοῦ. Ἓν ἐκ τῶν πρώτων μελημάτων αὐτῶν ἦτο ἡ ἵδρυσις ἑλληνικοῦ τυπογραφείου. Ἱδρύθη τοῦτο κατὰ τὸ ἔτος 1720, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων ἀκόμη ἐρειπίων. Τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἦτο τὸ δεύτερον ὅπερ ἱδρύθη ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐπὶ πολλὰ ἀκόμη ἔτη τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ ἄλλης ὕλης ἑλληνικὰ βιβλία ἐξεδίδοντο κυρίως εἰς τὴν Βενετίαν, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ μυριάδας ἀπεστέλλοντο καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν αἱ Βενετικαὶ ἐκδόσεις.

Τυπογραφεῖον ἐν Τουρκίᾳ δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς τυπογραφίας ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ὀφείλεται εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὅστις ἐν ἔτει 1627 συνέστησεν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ πρῶτον Τυπογραφεῖον. Ἐπὶ ἑκατὸν περίπου ἔτη ἦτο τὸ μόνον λειτουργοῦν τυπογραφεῖον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ὅτε ἐνεφανίσθη καὶ δεύτερον τοιοῦτον ἐν Μοσχοπόλει. Εἶναι ἄγνωστον πότε ἔπαυσε λειτουργοῦν τοῦτο. Ἐκ τῶν σωζομένων ὅμως ἐκδόσεών του φαίνεται ὅτι ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐξηκολούθησεν ἐργαζόμενον. Ἱστορικός τις γράψας περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πρώτων τυπογραφείων, ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα: Ἡ Μοσχόπολις, πόλις κειμένη κατὰ τὴν χώραν τῆς Κορυτσᾶς, ἤκμαζε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος διὰ τὸν πληθυσμόν, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸν ἐξευγενισμὸν τῶν κατοίκων, τὸ μέγα ἐμπόριον καὶ τὰ πολλὰ βιομηχανικά της καταστήματα. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λοιπόν, τῇ οἰκουμένῃ ὑπὸ

ἑξήκοντα χιλιάδων ψυχῶν, ἐχούσῃ δὲ ἀξιόλογον Σχολήν, καὶ ἐχούσῃ πολλοὺς λογίους ἄνδρας, συνεστήθη τὸ δεύτερον τυπογραφεῖον ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου Κωνσταντινίδου». Ἐπειδὴ ὅμως ἐλλείπουσι πληροφορίαι ὅπως ἀποφανθῶμεν θετικῶς περὶ τούτου, δὲν σφάλλομεν, ἀποδίδοντες τὸν περὶ τοῦ ἐπωφελοῦς ἱδρύματος ἔπαινον εἰς τὴν φιλομουσίαν καὶ φιλοκαλίαν καὶ τὴν περὶ τὰ γράμματα κλίσιν ἁπάντων τῶν λογίων ἀνδρῶν καὶ τῶν προϊχόντων τῆς φιλομούσου ἐκείνης πόλεως.

Ὄντως ἡ σύστασις τυπογραφείου εἰς πόλιν ὑπὸ τουρκικὴν κυριαρχίαν εὑρισκομένην, εἶναι γεγονὸς δεικνύον, ὅτι ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς δὲν εἶχεν ἐκλείψει ὁλοτελῶς, ἀλλ' εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου κράτους ἀνεπήδων παρήγοροι λάμψεις, προοιωνίζουσαι τὴν μέλλουσαν ἀναγέννησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Πλησίον τοῦ τυπογραφείου τούτου φαίνονται ἐπίσης τὰ ἐρείπια ἑνὸς ἄλλου ἱδρύματος, τῆς Μεγάλης Σχολῆς, τῆς γνωστῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑλληνικὸν Φροντιστήριον». Ἡ Σχολὴ αὕτη ἱδρύθη ἐν ἔτει 1730 ἐπὶ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχιερατίας τοῦ Μητροπολίτου Κορυτσᾶς καὶ Σελασφόρου Νικηφόρου. Ἐκ τινος λιθίνης ἐπιγραφῆς, γνωρίζομεν ὅτι οἱ πρῶτοι ἔφοροι τῆς Σχολῆς ἦσαν οἱ ἐντιμότατοι ἄρχοντες Θεόδωρος Βρέττας, ὁ Ναοὺμ Θεοδώρου, Κωνσταντῖνος Βρέττας, Γεώργιος Μπόλλας, Ἀντώνιος Μόσχας καὶ Γεώργιος Μάνης. Διευθυντὴς δὲ αὐτῆς ἐκλήθη ὁ ἐκ Καστορίας διαπρεπέστατος λόγιος σεβαστὸς Λεοντιάδης. Εἰς τὸν κώδικα τῆς πόλεως λίαν σημαντικὸς εἶνε ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἱδρύματος τούτου. «Εἶναι, λέγει ὁ κῶδιξ, ἡ Σχολὴ αὕτη ὁ ἄκρος στολισμὸς τῆς πολιτείας, ἡ εὐκοσμία τῶν ἠθῶν, τὸ φῶς τῆς Ἐκκλησίας τὸ εἰς τὸ πρῶτον φῶς ἀνάγον». Ἡ Σχολὴ αὕτη ἀπέκτησε ταχέως μεγάλην φήμην. Λέκα καὶ τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς ὠνομάζετο «Νέα Ἀκαδημία» καὶ διεφιλονείκει τὰ πρωτεῖα μεταξὺ τῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν Σχολῶν. Ἡ ἐπίδρασις τὴν ὁποίαν ἐξήσκησεν ὁ Σεβαστὸς Λεοντιάδης ἦτο μεγάλη· μαθητὴς δὲ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Γρηγόριος Βοσκοπολίτης, εἷς ἐκ τῶν δεινοτέρων Ἑλληνιστῶν τῆς ἐποχῆς, ὅστις καὶ διηύθυνε βραδύτερον τὴν Νέαν Ἀκαδημίαν. Κατὰ τὸ 1750 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς ὁ Θεόδωρος Καβαλλιώτης, συγγραφεὺς τῆς περιφήμου «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Γραμματικὴν» ἥτις ἐξεδόθη ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Μοσχοπόλεως. Ὡς ἦτο ἐπόμενον ἐκ τῆς Σχολῆς ταύτης προῆλθον δεινοὶ περὶ τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν ἄνδρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν Διονύσιος ὁ Μάντουκας, ὁ γενόμενος κατόπιν Μητρο-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πολίτης Καστορίας, ὁ Ἰωάννης Χαλκεύς, ἱερεὺς καὶ καθηγητὴς τοῦ ἐν Βενετίᾳ «Φλαγιανοῦ Φροντιστηρίου», ὁ Ἀθανάσιος Στήριος, ὁ γράψας τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν καὶ τὸ πρὸς τὸν τότε Μητροπολίτην Ἀθηνῶν Μελέτιον ἐγκώμιον, ὁ Νεκτάριος Τέρπος, ἱερομόναχος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα καὶ ἐκδόσας τὰ «Θεολογικὰ ζητήματα» ἐν Βενετίᾳ τὸ 1779. Ὁ Δημήτριος Πάμπερις, ὁ χρηματίσας γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Μαυροκορδάτου ἐν Δακίᾳ καὶ σπουδάσας κατόπιν ἐν Παταβίῳ τὴν ἰατρικήν. Εἶναι αὐτὸς ὁ γράψας τὰ «Ἔπη εἰς τὴν Ἀσπῖδα τοῦ Ἡρακλέους τοῦ Ἡσιόδου» καὶ συντάξας τὴν «Ἀπαρίθμησιν τῶν Ἑλλήνων λογίων» τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ἐν Ἀμβούργῳ ὁ Φαβρίκος μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων συγγραμμάτων ἔγραψε καὶ πλῆθος μελετῶν ἱστορικῆς ὕλης. Ὁ Ἀμβρόσιος Πάμπερις ἱερομόναχος καὶ οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις, Μοσχοπολίτης τὴν καταγωγήν, περιηγήθη κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα τὴν Μολδαβίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Λειψίᾳ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐν Λειψίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος εἶχε σχηματισθῇ ἤδη λίαν ἀξιοσημείωτος Ἑλληνικὴ Κοινότης ἐκ πολιτῶν τῆς Μοσχοπόλεως καὶ τῆς Καστορίας, οἵτινες κατειργάζοντο τὰ γουναρικὰ ἢ διεξῆγον ἐμπόριον μεταφέροντες διὰ καραβανίων γεωργικὰ προϊόντα τῆς Μακεδονίας καὶ εἰσάγοντες εἰς τὴν Μοσχόπολιν καὶ εἰς ἄλλας Μακεδονικὰς πόλεις βιομηχανικὰ τοιαῦτα ἐκ Βιέννης καὶ Νυρεμβέργης. Ὁ Ἀμβρόσιος Πάμπερις συνέγραψε «Διδαχὰς ὡς καὶ τὸν περὶ ἐπιστολῶν τύπον τοῦ Κορυδαλλέως, ἐκδοθέντα ἐν Χάλῃ τὸ 1768. Διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας ὅτι καὶ ἐν μέσῳ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας καὶ τῆς ἀπαισίας τρομοκρατίας τῶν Γεννιτσάρων οὐδέποτε ἔπαυσεν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλοσοφία ἀναδεικνύουσα διαπρεπεῖς μύστας, σημειῶ ὅτι ὁ Κορυδαλλεὺς ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα. Κατήγετο οὗτος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ρώμῃ καὶ Παταβίᾳ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, διέπρεψεν δὲ ὡς διευθυντὴς τῆς ἐν Ζακύνθῳ Σχολῆς, ἀλλὰ μετακληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τοῦ Λουκάρεως, ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἐν τῇ πόλει τοιαύτης Σχολῆς καὶ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Παρὰ τὸ ἀνήρεμον τοῦ φρονήματος αὐτοῦ, παρὰ τὰς λουθηροαλβανικὰς συμπαθείας του καὶ τὰ περὶ θρησκείας φιλελεύθερα αἰσθήματά του, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι εἰσαγαγὼν τὰς νεωτέρας φιλοσοφικὰς ἐρεύνας, οὐκ ὀλίγην δὲ παρασχὼν ὠφέλειαν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ τὴν ἐν γένει Εὐρωπαϊκὴν φιλοσοφικὴν κίνησιν, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Πολὺ δικαίως ἐπέσυρε τὴν ἔκφρα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σιν τοῦ θαυμασμοῦ καὶ πολλῶν μὲν ἄλλων, ἰδίως ὅμως τοῦ Εὐγενίου Βουλγαρέως, λέγοντος περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ λογικῇ του ὅτι «οὐκ ἀμυδρὸν φιλοσοφίας φῶς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀπέστιλβεν». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει περὶ αὐτοῦ ὁ ὁμόπατρις αὐτοῦ Κροκιδᾶς ἐν τῇ «Περὶ γλώσσης μελέτῃ» καὶ ὁ Προκόπιος Μοσχοπολίτης ἐγκωμιάζων τὸν Κορυδαλλέα διὰ τὰ συγγράμματά του «περὶ ἐπιστολικῶν τύπων καὶ τὴν εἰσαγωγὴν φυσικῆς ἀκροάσεως κατ' Ἀριστοτέλην».

Ἀλλ' ὁ Προκόπιος ἔγραψε καὶ καρκινικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὄχι μόνον σπάνια διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν πλοκὴν αὐτῶν.

Ἐκ τῶν διαπρεπῶν Μοσχοπολιτῶν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ὑπῆρξεν ἐπίσης ὁ Κωνσταντῖνος Τσεχάνης, ὁ ὁποῖος ἐδιδάχθη τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν φιλολογίαν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Θεοδώρου Καβαλιώτου. Αἱ περιπέτειαι τῶν πρώτων χρόνων τῆς νεότητος τοῦ ἀνδρὸς τούτου περιβάλλονται διὰ ρωμαντικῆς ὅλως χροιᾶς. Οἱ γονεῖς του προώριζον αὐτὸν δι' ἔμπορον, ὁ δὲ πατήρ του ἐκράτει αὐτὸν ἄκοντα εἰς Βιέννην. Οὗτος ὅμως λάθρα καταλιπὼν τὸν πατρικὸν οἶκον, ἀπῆλθεν εἰς Χάλην πεζῇ καὶ ἄνευ ὀβολοῦ, ἐκεῖ δὲ ἐγένετο ἀκροατὴς πολλῶν διδασκάλων. Ἀλλ' ἡ φιλομάθειά του ἦτο τοιαύτη, ὥστε μετὰ τριετίαν ἀπῆλθεν εἰς Κοτίγκην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον, παρακολουθήσας μαθήματα φιλοσοφικὰ εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῶν πόλεων τούτων. Ἐν τέλει κατέληξεν ἐν τῇ ἐν Λεύδῃ τῆς Ὁλλανδίας Ἀκαδημίαν, ἔνθα ἀκούσας τὸν καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης χλευάζοντα τοὺς συγχρόνους του Ἕλληνας, συνέταξε δύο ποιήματα, δι' ὧν ἤλεγχε τὸν γαυριῶντα καθηγητὴν τῆς Ἀκαδημίας ταύτης, καταδείξας συνάμα τὴν εἰς τὸ λατινικὸν μετάφρασιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων λίαν σφαρελὰν καὶ ἄκρως ἐπιπολαίαν γενομένην. Ὁ Τζεχάνης ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, τὰ παρ' αὐτοῦ δὲ ἐκδοθέντα συγγράμματα εἶναι ποικιλωτάτης ὕλης καὶ δεικνύουσιν ὅτι ὑπῆρξεν ἐμβριθέστατος εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά.

Ἡ πληθώρα αὕτη τοσούτων λογίων ἀνδρῶν καὶ ἐνδόξων συγγραφέων Μοσχοπολιτῶν δεικνύει τὴν ἀκμὴν τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης Σχολῆς τῆς Μοσχοπόλεως, ἡ ὁποῖα ὑπῆρξεν ἀληθὴς Ἀκαδημία, διασκορπίζουσα τὰ φῶτα αὐτῆς ὄχι μόνον καθ' ὅλην τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ πέραν τῶν δύο τούτων τμημάτων τοῦ δούλου τότε Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ Ἀκαδημία ἐκείνη δὲν ἐλειτούργει κρύφα ὡς συνέβαινε τότε ἐν Τουρκίᾳ ὅτε κατεδιώκετο πᾶσα ἐκδήλωσις προόδου. Ἐστεγάζετο εἰς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

μεγαλοπρεπὲς ἵδρυμα, τοῦ ὁποίου τὴν οἰκοδόμησιν ἀνέλαβον οἱ Μοσχοπολῖται, τῇ παροτρύνσει τοῦ Πατριάρχου Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ τοῦ Μοσχοπολίτου. Τὸ ἀπαιτηθὲν ποσὸν συνέλεξεν ὁ Πατριάρχης οὗτος ἐντὸς μιᾶς μόνον ἡμέρας, ἐκφωνήσας θαυμάσιον λόγον, ὅστις προεκάλεσε τοσοῦτον ἐνθουσιασμὸν ὥστε ἔσπευδον τὰ σωματεῖα τῆς πόλεως καὶ οἱ πολῖται αὐτῆς νὰ συνεισφέρουν ὅσον τὸ δυνατὸν γενναιότερα ποσά, χάριν τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ. Τὰ σωματεῖα μάλιστα τὰ πολυάριθμα, τὰ πλούσια καὶ ἔνδοξα βιομηχανικὰ ταῦτα σωματεῖα τῆς Μοσχοπόλεως προέβησαν εἰς πρᾶξιν δεικνύουσαν πόσον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης ἐνυπῆρχον τὰ εὐγενῆ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπόρροια πολιτισμοῦ καὶ ἐξημερώσεως, ὑπερτέρας τῶν χρόνων ἐκείνων. Αἱ συντεχνίαι ἀνέλαβον τὴν δαπάνην τῆς ἐκπαιδεύσεως διαφόρων φιλοτίμων νέων εἰς τὰ Ἑλληνικά, τὰ Λατινικά, τὰ Φιλοσοφικὰ καὶ τὰ Μαθηματικά. Ἐκ πάντων τούτων καταδεικνύεται ὅτι οἱ καθηγηταὶ τῆς ἐνδόξου Σχολῆς ἦσαν ἄνδρες ὑπεριέρας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, κάτοχοι δὲ τῶν ἀρχαίων φιλολογικῶν, ὅσον ὀλίγοι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ. Εὑρίσκοντο εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν διαπρεπῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων, καὶ συνεζήτουν μετ' αὐτῶν ποικίλα φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ζητήματα. Οἱ γράψαντες ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας εἶχεν ἐκλείψει ἐν Ἑλλάδι πᾶσα ἐκδήλωσις πνευματικῆς ζωῆς, περιπίπτουν εἰς δεινὴν πλάνην. Καὶ μόνον ἡ ὕπαρξις τῶν μεγάλων ἐκείνων Σχολῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο αἱ τοιαῦται τῆς Μοσχοπόλεως καὶ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ μόνον τὸ πλῆθος τῶν συγγραφέων τῶν ἀναδειχθέντων κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ τὸν ΙΖ΄ καὶ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα, μαρτυροῦσιν ὁποῖος κρύφιος πνευματικὸς ὀργασμὸς κατεῖχε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, καὶ ὁποία ἐπὶ τέσσαρας ὁλοκλήρους αἰῶνας προπαρασκευὴ ἐτελεῖτο, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ ἀποσείσῃ τὴν δουλείαν τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἀνοίξῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἐλευθερίας, ὄχι μόνον ὑπὲρ ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὅλων τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς. Οἱ διδάσκαλοι ἐκεῖνοι δὲν ἦσαν ἁπλῶς φιλόσοφοι καὶ γραμματεῖς. Ἦσαν ταὐτοχρόνως ἀπόστολοι τῆς Ἐθνεγερσίας μετοχετεύοντες εἰς τοὺς μαθητάς των μετὰ τῶν γραμματικῶν γνώσεων καὶ τοὺς πόθους τῆς ἀναδημιουργίας τῆς Ἑλλάδος εἰς πολιτείαν ἐλευθέραν καὶ εὐνοουμένην. Ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν διδασκάλων αὐτῶν ἐξῆλθον οἱ τολμηροὶ συνωμόται, οἱ περιτρέχοντες τὴν Εὐρώπην καὶ ζητοῦντες ἐπικουρίαν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τούτους προῆλθον οἱ ποιηταί, οἱ ἀναφλέξαντες τὸ πολεμικὸν μένος τῶν ὑποδούλων,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

καὶ οὗτοι ὑπῆρξαν μετέπειτα οἱ κήρυκες τῆς ἰδέας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὴν διάνοιαν ἑνὸς ἐκ τῶν διδασκάλων τούτων, τοῦ Ρήγα Φεραίου, ἐγεννήθη ἡ ἰδέα τῆς Βαλκανικῆς Ὁμοσπονδίας καὶ ἐχαράχθη ὁ περίφημος χάρτης αὐτῆς. Οἱ διδάσκαλοι λοιπὸν οὗτοι δὲν ἀνήκουν μόνον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων, ἀνήκουν κυρίως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναβιώσεως τῶν λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, καὶ εἶναι οἱ ἀφανεῖς ἐργάται τοῦ μεγαλουργήματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἥτις ἀνεγνώριζε πολίτας τῆς νέας ταύτης Δημοκρατίας, ὄχι μόνον τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀποβλέποντας εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, τὴν Δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰσότητα.

Χώρα τοιούτους γεννήσασα πολίτας, δὲν εἶχε στερηθῇ οὐδέποτε τοῦ πολιτισμοῦ της, οὔτε εἶχεν ἀποβάλει τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας της. Δοῦλος κατ' οὐσίαν δὲν εἶναι παρὰ ἐκεῖνος ὅστις θέλει νὰ εἶναι δοῦλος. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὁ ὑπὸ τὸν ζυγὸν καταβάλλων πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ, αὐτὸς εἶναι ἐπίσης ἐλεύθερος, ὅπως πᾶς ἄλλος ζῶν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν φιλελευθέρου πολιτεύματος. Ἐκ τῶν τοιούτων φιλελευθέρων τάσεων, τῆς ὑποδούλου Ἑλληνικῆς φυλῆς, δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι πλεῖστα φαινόμενα προηγμένα εἰς πολιτισμόν, τὰ ὁποῖα ἐπαρουσίαζον Ἑλληνικά τινα κέντρα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τρομερωτέρας δουλείας, ἣν ἐγνώρισέ ποτε ἡ ἀνθρωπότης.

Ἡ θαλερότης λοιπὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μοσχοπόλεως δὲν ἦτο μονομερὲς φαινόμενον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγρίων ὀρέων. Ἦτο ἐν αὐτῇ μία ζωηροτέρα ἐκδήλωσις γενικωτέρου τινὸς πολιτισμοῦ, ὑφισταμένου ἐν τῇ ὑποδούλῳ Ἑλλάδι, καὶ τὸν ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστρέψῃ ἡ ἀγριότης τῶν κατακτητῶν.

Ἀλλὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς ὡραιοτάτης πόλεως, ἐμαρτύρουν οὐχὶ μόνον ἡ ὕπαρξις τῆς ἀνωτέρας σχολῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἱδρύματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ Ὀρφανοτροφεῖον, ὅπερ οἱ Μοσχοπολῖται ἀπεκάλουν Ὀρφανοδιοικητήριον καὶ κατὰ τὸν περὶ αὐτοῦ κώδικα ἦτο ὄχι μόνον ἁπλῶς ὀρφανοτροφεῖον, ἀλλὰ καὶ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν κακῶς ἐχόντων τὸ καταφύγιον, καὶ τὸ πλήρωμα πασῶν τῶν ἀρετῶν. Διετήρουν οἱ Μοσχοπολῖται ἐπίσης θαυμασίαν βιβλιοθήκην, τῆς ὁποίας τὰ τελευταῖα λείψανα ἀνερχόμενα εἰς ἑπτακοσίους τόμους ἐσώζοντο μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1916, ὅτε κατεστράφησαν ἢ διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν λεηλατησάντων τὴν πόλιν Ἀλβανικῶν ὁρδῶν. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη περιεῖχεν ὄχι μόνον πολύτιμα χειρόγραφα, ἀλλὰ καὶ λαμπρὰς ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τῶν πρώτων χρόνων τῆς

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τυπογραφίας. Περιείχοντο καὶ πλεῖσται ἐκδόσεις τοῦ τυπογραφείου τῆς Μοσχοπόλεως, αἱ ὁποῖαι διὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κειμένου ἡμιλλῶντο πρὸς τὰς ἐκδόσεις τῶν κλασσικῶν συγγραφέων τῶν Ἄλδων. Οἱ Τουρκαλβανοὶ ἐπιδρομεῖς ἠγνόουν τὴν φιλολογικὴν καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα τόσον ἀστόργως κατερράκουν. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς τοιαύτης καταστροφῆς, ἀπωλέσθη καὶ τὸ πεφημισμένον Εὐαγγέλιον τοῦ Θ΄ αἰῶνος θαυμασίως καλλιγραφημένον, κεκοσμημένον δὲ μὲ μικρογραφίας τῶν Εὐαγγελιστῶν, ὅπερ ἦτο σπουδαῖον κειμήλιον τῶν Βυζαντινῶν χρόνων.

Ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη εἶχε καταρτισθῇ ἐκ δωρεῶν τῶν πλουσίων τέκνων τῆς Μοσχοπόλεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Παπᾶ-Σίνα, ἀρχηγοῦ τῆς κατόπιν διαπρεψάσης ἐν Βιέννῃ οἰκογενείας τῶν Σίνα, ἥτις ἵδρυσεν ἕνα ἐκ τῶν εὐρωστοτάτων τραπεζιτικῶν οἴκων τῆς Εὐρώπης τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος.

Ταῦτα πάντα δεικνύουν τὴν ἀκμὴν τοῦ ἀξιοθαυμάστου πολιτισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πρόοδος ἑνὸς τόπου δὲν εἶναι ποτὲ μονομερής, ἀλλὰ διακλαδίζεται εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὸν πολιτισμόν, ἡ ἀνάπτυξις τῆς τε βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Μοσχοπόλεως ὑπῆρξαν τεράστια, ἐκ τούτου δὲ προῆλθεν ὁ πλοῦτος, ὁ συντελέσας νὰ καλλιεργηθῶσι τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἐν αὐτῇ.

Καὶ ἁπτὰ μὲν σημεῖα τῆς καλλιεργείας τῶν γραμμάτων ἔχομεν τὴν Ἀκαδημίαν, τὸ Τυπογραφεῖον καὶ τὴν πληθώραν τῶν συγγραφέων καὶ τῶν λογίων ἀνδρῶν, τῶν προελθόντων ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. Τῶν δὲ τεχνῶν ἔχομεν πάλιν τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν τῶν λαμπρῶν μεγάρων της, καὶ ἰδίως τῶν ἱστορικῶν καὶ πολυαρίθμων ναῶν, τῶν διακοσμουμένων ὑπὸ λαμπρῶν εἰκόνων καὶ ἀριστουργηματικῶν ἐπιχρύσων τέμπλων, ἐφ' ὧν ἀνεδεικνύετο εἷς τῶν ὡραιοτέρων κλάδων τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς τέχνης. Εἶναι ἡ ξυλογλυφία αὕτη ἀληθὴς συμμετοχὴ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀναγεννήσεως. Οἱ περίφημοι ναοὶ τῆς Μοσχοπόλεως ἐσώζοντο ἀκέραιοι ὅλοι καὶ ἦσαν θαύματα τέχνης ἀναβλύζοντα ἀπὸ τῶν ἐρειπίων. Ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐγερθεὶς κατὰ τὸ 1715, ὁ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῷ 1721, τῶν Ταξιαρχῶν τῷ 1724, τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῷ 1750, ὁ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, παρὰ τῷ ὁποίῳ εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς Νέας Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Τυπογραφείου, τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων. Ὁ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τελευταῖος κτισθεὶς δαπάνῃ μιᾶς μόνον συντεχνίας, ὡς ἀναφέρει ἡ ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ ἐπιγραφή: «Ἀνηγέρθη καὶ ἀνιστορήθη οὗτος ὁ Θεῖος καὶ Πάνσεπτος ναὸς τῶν Ἀποστόλων, διὰ συνδρομῆς ἐξόδων καὶ κόπου τῶν Χαλικάδων καὶ ἐπιτροπεύοντος τοῦ κὺρ - Μιχάλη τοῦ Παπατέτε 1752 Ὀκτωβρίου 20».

Περίεργον εἶναι ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ δὲν ἀκολουθεῖται ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ ἡ τῆς ἁπλῆς προφορᾶς. Παρ' ἕκαστον τῶν μεγάλων τούτων ναῶν ὑπῆρχον ἓν ἢ δύο παρεκκλήσια, τοιουτοτρόπως δὲ ὁ ἀρκετὰ μεγάλος ἀριθμός τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπολλαπλασιάζετο διὰ τῶν παρεκκλησίων. Διὰ τὴν ἔγερσιν τῶν ναῶν τούτων καὶ διὰ τὴν διοίκησιν αὐτῶν δὲν ἐφείδοντο οἱ Μοσχοπολῖται οὐδεμιᾶς δαπάνης. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι δὲν εἶναι γνωστοὶ οἱ ἀρχιτέκτονες τῶν ναῶν, τῶν ὁποίων ἡ τέχνη καταδεικνύει τὸ προηγμένον αἴσθημα τοῦ καλοῦ ὄχι μόνον τοῦ τεχνίτου, ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι μετεκαλοῦντο πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος οἱ διαπρέποντες ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, οἱ συνεχίζοντες τὰς παραδόσεις τῆς Βυζαντινῆς Σχολῆς, ὅπως κοσμήσωσι διὰ πλουσίων τοιχογραφιῶν καὶ πολυσυνθέτων εἰκόνων παριστανουσῶν σκηνὰς τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ ἱστορουσῶν βίους τῶν Ἁγίων καὶ τῶν μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ἀπέσπασε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν κατάπληξιν, ἦσαν τὰ ἐπίχρυσα ἐκεῖνα τέμπλα, τὰ λεπτουργημένα εἰς ξύλον καρυᾶς, οἱ ξυλόγλυπτοι ἄμβωνες, οἱ Θρόνοι τῶν Ἀρχιερέων, τὰ διαμερίσματα τῶν ψαλτῶν καὶ τὰ στασίδια τῶν προὐχόντων. Ἡ ξυλογλυφία ἥτις ἤρξατο ἀκμάζουσα ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ κατόπιν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, ἔφθασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ′ εἰς τὸ κατακόρυφον αὐτῆς σημεῖον καὶ ἐφιλοτέχνησεν εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους ναοὺς τέμπλα εὐγενεστάτης ἀρχιτεκτονικῆς. Περιέπλεξε δὲ ἀφθόνως τὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου καὶ τὰ ἄνθη τῆς διακοσμητικῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Ὁποία θαύματα ἀληθῶς τῆς τέχνης ταύτης εἶδον κατὰ τὴν τελευταίαν περιοδείαν μου ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ, ὁποία σπατάλη χρυσοῦ, κοσμήματος καὶ τέχνης εὑρίσκεται εἰς τὰ τέμπλα ἐκεῖνα. Κάθε ναὸς ἔχει τὸ λαμπρὸν καὶ πολυσύνθετον τέμπλον του. Ὑπερεῖχον ὅμως τὰ τέμπλα τῶν ναῶν τῆς Μοσχοπόλεως. Ἦσαν ταῦτα ἀληθινὰ μνημεῖα διακοσμητικῆς καὶ χρυσωτικῆς. Στῆλαι Κορινθιακῆς μορφῆς, γύρω εἰς τὰς ὁποίας εἱλίσσοντο τὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου τοῦ Κυρίου, ἐπλαισίουν τὰς κυρίας εἰκόνας καὶ τὰς θύρας τῆς ὡραίας Πύλης. Εἰς αὐτὰ ἐθαύμαζε κανεὶς τὴν φαντασίαν, τὴν ἀδέσμευτον φαντασίαν τοῦ ξυλογλύφου καὶ τὴν ὑπο-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μονήν του, ἥτις ἐδημιούργει εἰς τὰ διαζώματα τοῦ Τέμπλου μίαν ἀκατάσχετον βλάστησιν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας προέβαλλον ζῶα ἐκ τοῦ φυσικοῦ βασιλείου καὶ ζῶα τῆς ποιητικῆς φαντασίας τοῦ καλλιτέχνου. Ἡ ξυλογλυφία κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶχε φθάσει ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸ ὕψος τῆς ζωγραφικῆς καὶ ἐπλαισίωνεν εἰκόνας Βυζαντινῆς Σχολῆς, τῶν ὁποίων τὴν λιτότητα καὶ τὴν ὑπέροχον καλλιτεχνικήν των ἀξίαν, ἀργὰ ἤρχισαν νὰ κατανοοῦν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ. Καὶ ἡ ξυλογλυφία δὲν περιωρίζετο ἐντὸς τῶν ναῶν, δὲν ἐθαυμάζετο μόνον εἰς τὰ τέμπλα, εἰς τοὺς ἄμβωνας καὶ εἰς τοὺς ἐπισκοπικοὺς θρόνους. Εἰσήρχετο καὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων. Εἶδον ὀροφὰς καὶ φατνώματα, θύρας καὶ θρανία οἰκιῶν τῆς Κοζάνης καὶ τῆς Καστορίας τόσον πλουσίως διακοσμημένας, τοιαύτης ξυλογλυφικῆς δεξιότητος, ὥστε δύναμαι νὰ φαντασθῶ ὁποῖος ἦτο ὁ ξυλογλυφικὸς πλοῦτος τῶν κατακειμένων ἐκείνων μεγάρων τῆς μεγάλης, ἀκμαίας καὶ πλουσίας Μοσχοπόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ πλούτη εἰσέρρεον ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ μετέβαλλον καὶ ἐσχημάτιζον αὐτὴν εἰς μίαν μικρὰν καὶ ἰδιόρρυθμον Βενετίαν ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων ὀρέων τῆς Β. Ἠπείρου.

Τὴν καλλιτεχνίαν φυσικὰ παρηκολούθει ἡ βιοτεχνία, μία δὲ μεγάλη βιοτεχνία ἤκμαζεν εἰς τὴν εὐδαίμονα πόλιν, καὶ εἶχεν ἀναπτυχθῇ ἐν αὐτῇ ἀπό τινων χρόνων ἓν εἶδος ταπητουργίας προσομοιαζούσης τὴν ταπητουργίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ ὁποία εἰς τὰ σχέδιά της διετήρει τὰς ἀρχὰς τῆς Βυζαντινῆς διακοσμητικῆς. Ἐκ τῶν προϊόντων τῆς λαμπρᾶς ταύτης βιομηχανίας ὑπάρχουν ἄπειρα εἰς τὰς πόλεις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Ἂν δὲν ἀπατῶμαι δὲ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως, φυγάδες Μοσχοπολῖται, ἔμποροι ταπητουργοί, μετέφερον εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας τὴν τέχνην των, οἱ δὲ ὡραῖοι τάπητες τῆς Κοζάνης, δὲν εἶναι, εἰμὴ ἡ συνέχισις τῆς μεγάλης ἐκείνης βιομηχανίας τοῦ καταστραφέντος ἐκπολιτιστικοῦ κέντρου τῆς Βορείου Ἠπείρου. Ἐκτὸς δὲ τῆς ταπητουργίας ὑπῆρχον αἱ λαμπραὶ συντεχνίαι, τὰ βιομηχανικὰ Σωματεῖα, ἔχοντα πλήρη ὀργάνωσιν, οὕτω δὲ ἐγένετο ἡ κατεργασία τοῦ χαλκοῦ, τοῦ σιδήρου, τοῦ κασσιτέρου καὶ ἤκμαζεν ἡ ὑφαντουργία. Ἕνεκα τῆς πλουσίας ταύτης βιομηχανίας καὶ τοῦ μεγάλου ἐμπορίου τῆς πόλεως, μεγάλη ἐπεκράτει κίνησις, ἀνάμικτον δὲ πλῆθος ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν ἐπλήρου τὰς ἀγυιάς της. Ἡ ἀγορά της ἔβριθεν ἀνθρώπων συναλλασσομένων. Ἐκ τούτου δὲ ἡ εὐπορία τῆς πόλεως ἦτο μεγάλη. Οἱ κάτοικοί της εἶχον πολυπληθεῖς θησαυροὺς χρυσίου, ἀργυρίου καὶ πολυτίμων λίθων, τὰ δὲ μετάξινα ὑφάσματα ἦσαν συνήθη παντοῦ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ βιομηχανία ἡ καὶ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς πόλεως ὡς ἦτο ἐπόμενον, προσείλκυε πολλοὺς ἐξ Ἠπείρου, οἵτινες εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν καὶ τῶν ἁρπαγῶν τῶν σπαχήδων, μετοικοῦντες εἰς τὴν μεγάλην ταύτην πόλιν, εἶχον συστήσει ἰδιαιτέρως συνοικίας, αἵτινες ἔφερον τὰ ὀνόματα τῶν τόπων τῆς προελεύσεώς των. Τοιαῦται συνοικίαι μεταξὺ Ἀγγλων ἦσαν ἡ τοῦ Μετσόβου καὶ ἡ τοῦ Σκαμνελίου, τοῦ τελευταίου, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν, κατέφυγον εἰς τὴν Μοσχόπολιν. Ἀπὸ τοὺς φυγάδας τούτους κατήγετο καὶ ἡ οἰκογένεια Σίνα. Ἡ ὡραιοτέρα τῶν συνοικιῶν ἦτο ὁ Βεκλὲ μαχαλᾶς, εὑρισκόμενος πέριξ τῶν Ταξιαρχῶν. Ἐκεῖ εἶχον συνοικισθῇ οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως, κατ' ἀκολουθίαν ἐπλεόναζεν ἡ κομψότης καὶ ἡ πολυτέλεια, ὡς φαίνεται ἄλλως τε ἐκ τῶν ἐρειπίων. Ἐκεῖ κάπου διεσώζετο ἡ οἰκία τῆς οἰκογενείας τοῦ νικητοῦ τοῦ Βελεστίνου, Κωνσταντίνου Σμολένσκη, ἐγερθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1745. Ἦτο αὕτη μία ἐκ τῶν ἕξ ἢ ἑπτὰ παλαιῶν οἰκιῶν, ρυθμοῦ Βιεννέζικου, ἡ ὁποία εἶχεν ἀποφύγει τὴν καταστροφήν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κατεστράφη κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπιδρομὴν τοῦ 1916.

Ἡ Μοσχόπολις, ἀριθμοῦσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΙΙ.΄ αἰῶνος ἑβδομήκοντα περίπου χιλιάδας κατοίκους, ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας πόλεις τῆς τότε Εὐρώπης. Ἕνα αἰῶνα μετὰ τὴν καταστροφήν της, αἱ σημεριναὶ μεγάλαι πόλεις τῆς Γερμανίας εἶχον πολὺ μικρότερον πληθυσμόν. Ὀλίγαι δὲ ἦσαν τόσον πλούσιαι καὶ τόσον εὐτυχεῖς, ὅσον αὕτη. Συνεκέντρου ἡ πόλις αὕτη ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς πνευματικῆς κινήσεως, τοῦ πλούτου, τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐξευγενισμοῦ, τῆς ἀριστοκρατικῆς ζωῆς, τῆς διαφαινομένης ἀπὸ τὴν ἀρχοντικὴν ἐπίπλωσιν, ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν τῶν σκευῶν τῶν οἰκιῶν της, ἀπὸ τὴν μόρφωσιν καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων της.

Ἦτο ἀληθῶς κάτι παράχορδον καὶ ἀντίθετον πρὸς τὴν βαρβαρότητα τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως, ἡ ὕπαρξις μιᾶς τοιαύτης ἀριστοκρατικῆς καὶ ἐξηυγενισμένης πόλεως. Τὰ ληστρικὰ Τουρκαλβανικὰ φύλλα, δὲν ἤργησαν νὰ ἐπιβουλευθοῦν τὴν εὐτυχίαν αὐτῆς. Ἤρξαντο τότε αἱ ἐπιδρομαὶ ἐναντίον της, καὶ κατὰ τὸ 1769 ἐπέπεσον οἱ ἐπιδρομεῖς, τὴν ἐλεηλάτησαν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, τὴν ἐπυρπόλησαν καὶ τὴν μετέβαλον εἰς ἄμορφον μάζαν ἐρειπίων. Τὸ τραγικὸν τοῦτο συμβὰν διεκτραγωδεῖ ὁ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Προδρόμου σωζόμενος νεώτερος κῶδιξ διὰ τῶν ἑξῆς: «Ὦ Μοσχόπολις, Μοσχόπολις ποῦ τὸ κάλλος σου,

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ποῦ ἡ μορφή σου, ἣν περὶ ΙΖ.΄ αἰῶνα εἶχες;» «Ἔχθιστοι μερόπων προὐξένησάν μοι τὸν ὄλεθρον! Δέη σοι Κύριος τὴν προτέραν μου μορφήν, πρεσβείαις τοῦ Τιμίου Προδρόμου».

Οἱ διαφυγόντες τὸν κίνδυνον Μοσχοπολῖται ἐξετοπίσθησαν καὶ ἐδημιούργησαν ἀποικίας ἐκπολιτιστικὰς εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὴν Βιέννην, τὴν Βουδαπέστην, εἰς τὴν Ἀχρίδα εἰς τὸ Μοναστήριον, εἰς τὰς Σέρρας, εἰς τὴν Κορυτσᾶν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατόπιν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας. Αἱ ἀποικίαι αὗται ἐγένοντο κέντρα ἐκπολιτιστικά, τὰ ὁποῖα φέρουν ἀκόμη τὴν σφραγῖδα τῆς εὐγενικῆς των πατρίδος.

Ἡ Μοσχόπολις μέχρι τοῦ 1918 ἠρίθμει περὶ τοὺς τρισχιλίους κατοίκους πιστεύοντας εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς πάλαι εὐκλεοῦς των πατρίδος. Ἀλλ' ἡ εἱμαρμένη ἐπεφύλαττεν εἰς αὐτὴν κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν τὴν τελείαν αὐτῆς καταστροφήν. Τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1916 οἱ Ἕλληνικοὶ λόχοι, οἱ φρουροῦντες τὴν Μοσχόπολιν, διετάχθησαν ὑπὸ τῶν διευθυνόντων ἐν Ἀθήναις τὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου νὰ ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκυκλοφόρησαν φῆμαι ὅτι Ἀλβανικαὶ συμμορίαι ὄργανα τῆς Αὐστροβουλγαρικῆς προπαγάνδας, ἤρχοντο πρὸς κατάληψιν τῶν ἐγκαταλειπομένων μερῶν. Εἰς μάτην οἱ κάτοικοι τῆς Μοσχοπόλεως παρεκάλουν τοὺς διοικητὰς τῶν λόχων νὰ παραμείνωσιν ὅπως ἀποτρέψουν τὸν κίνδυνον. Οὗτοι ὅμως ὑπεχώρησαν ἀφήσαντες ταύτην εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Σαλῆ Μπούτκας, ὅστις κατήρχετο δρομαῖος ἄγων στίφη λιστῶν. Τὴν Μοσχόπολιν ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον κατακλύσει οἱ πρόσφυγες τῶν πέριξ καταστραφέντων χωρίων, οἵτινες προέτρεπον τοὺς Μοσχοπολίτας νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Κορυτσᾶν, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς διέθετεν ἰσχυρὰς δυνάμεις, διψῶν αἷμα καὶ ἁρπαγήν. Ἡ ἀναχώρησις ὅμως δὲν ἐπετεύχθη. Ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη νὰ παραμείνουν καὶ ὑπερασπισθοῦν μέχρι θανάτου τὴν πατρίδα των. Ὁ Σαλῆ Μπούτκας σύρων ὄπισθέν του τὰ ἄπειρα πλήθη τῶν Ὀθωμανικῶν χωρίων κατέλαβε τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα τὰ δεσπόζοντα τῆς πόλεως. Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν νὰ διηγηθῇ αὐτόπτης μάρτυς τὰ τραγικὰ συμβάντα ἐκεῖνα:

«Οἱ πολῖται ἐξῆλθον πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε λυσσώδης ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους. Εὑρεθέντες ὅμως πρὸ ἀσυγκρίτως ὑπερτέρων δυνάμεων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν, ὁπότε οἱ Ἀλβανοὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν, τὸν ἐμπρησμὸν αὐτῆς καὶ τὸν βιασμὸν τῶν γυναικῶν. Εἶχον προστρέξει διὰ τὴν λεηλασίαν ἀπὸ τὸ Βεράτιον καὶ τὸ Ἐλβασὰν ἀπειράριθμοι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὁρδαὶ καὶ ἀπήρχοντο συναποκομίζουσαι τὸν πλοῦτον αὐτῆς. Ἡ λεηλασία ὑπῆρξε τελεία καὶ ἡ καταστροφὴ ἀνεπανόρθωτος. Αἱ οἰκίαι κατεστράφησαν. Οἱ περικαλλεῖς τῆς πόλεως ναοὶ ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός, ἀφοῦ προηγουμένως ἐσυλήθησαν. Ἡ Κεντρικὴ Ἐκκλησία τιμωμένη ἐν ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅπου ἐσώζετο καὶ τὸ κτίριον τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἀνηρπάγη ὑπὸ τῶν φλογῶν. Τὰ ἐν αὐτῇ σωζόμενα κειμήλια ἐγένοντο λεία τῶν ἀγρίων ἐπιδρομέων.

Ἀνηρπάγη τὸ τεμάχιον τοῦ Τιμίου Ξύλου, δωρηθὲν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν Πατριαρχείων τῶν Ἱεροσολύμων. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ὑπῆρχον τριάκοντα πολίτιμοι σταυροί, λείψανα Ἁγίων, θυμιατήρια, δισκοπότηρα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ πολύτιμα ἄμφια, ὅλα ἔργα τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Ὁμοίαν τύχην ὑπέστησαν καὶ αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι περικλεισθέντες πανταχόθεν, καὶ μὴ ἐλπίζοντες οὐδεμίαν σωτηρίαν, ἐτράπησαν πρὸς διαφόρους διευθύνσεις. Πολλοὶ τούτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπλεόναζον αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἔφυγον ἵνα εὕρουν σωτηρίαν εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Προφήτου Προδρόμου, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἦσαν ἀσφαλέστεροι, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εἰσελθόντες συμμορῖται συνέλαβον πάντας τοὺς ἄγοντας ἡλικίαν ἄνω τῶν δέκα πέντε ἐτῶν καὶ σύραντες αὐτοὺς δεμένους εἰς τὸ πλησίον δάσος ἐτουφέκισαν τριάκοντα πέντε ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἀφῆκαν ἄταφα πρὸς βορὰν τῶν ὀρνέων. Δὲν δύναμαι νὰ παραστήσω τὸν θρῆνον τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἔβλεπέ τις νὰ ἀποσπῶνται ἐκ τῶν ἀγκαλῶν τῶν γονέων ποθητὰ τέκνα καὶ νὰ τουφεκίζωνται κατόπιν βασάνων ἐνώπιον αὐτῶν. Ἕτεροι ἑξήκοντα Μοσχοπολῖται εὗρον τὸν θάνατον ἐν τῇ πόλει μαχόμενοι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῶν οἰκιῶν των, καὶ πεντήκοντα ἄλλοι ἀπέθανον ἀπηνθρακωθέντες ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ὅπερ κατέφαγεν ὁλόκληρον τὴν πόλιν».

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ἐνδόξου Μοσχοπόλεως, ἥτις ἐπὶ αἰῶνας διὰ τῶν γραμμάτων καὶ διὰ τοῦ πλούτου της ἐθέρμανε τὰς Ἑλληνικὰς ἰδέας καὶ ὑπῆρξε τὸ σέμνωμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Σήμερον δὲν ἀπομένει τίποτε ἀπὸ τὴν ἔνδοξον πόλιν. Μία ἄμορφος μάζα ἐρειπίων, ἁπλοῦται ἐκεῖ πέραν· τὴν ἄλλοτε βομβῶσαν ἀτμόσφαιράν της καὶ τὸν θόρυβον τῶν ἀγορῶν της διεδέχθη ἡ νεκρικὴ σιγὴ τῶν ἐρειπίων, ἡ ἀπελπιστικὴ ἐρημία . . .

ΑΝΘΙΜΟΣ ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΤΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΧΡΥΣΗ ΣΤΗΛΗ

Ἀξιότιμε Κε Διευθυντὰ τῆς «Δωδώνης»,

Ὁ ὑποφαινόμενος Νικόλαος Γ. Καζάζης, διατελέσας ἐν ἔτει 1911 ὑπάλληλος παρὰ τῷ ἐνταῦθα ἐγκρίτῳ δικηγόρῳ, ἀοιδίμῳ Λουδοβίκῳ Φ. Λιμπρίτῃ, ἐκτελεστῇ τῆς διαθήκης Γεωργίου Ἀβέρωφ, δὲν κρίνω ἄσκοπον ν' ἀποστείλω ὑμῖν τὸν κατωτέρω λεπτομερῆ κατάλογον τῶν διαφόρων κληροδοτημάτων, ἅτινα διὰ διαθήκης του ὁ ἀείμνηστος κατέλιπε.

Πράττω δὲ τοῦτο διὰ μόνον τὸν λόγον τῆς παντελοῦς ἀγνοίας ὑπὸ τοῦ περισσοτέρου Ἑλληνισμοῦ, τοῦ εἰς ποῖον ἀκριβῶς ποσὸν ἀνήρχετο ἡ περιουσία αὐτοῦ.

Ἐπὶ τούτοις, δέξασθε παρακαλῶ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως, μεθ' ἧς καὶ διατελῶ ὑμέτερος

Ἀλεξάνδρεια, Σεπτέμβριος 1931 ***Ν. Γ. Καζάζης***

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔλαβον τὰ δημόσια κληροδοτήματα:	Λίρας Ἀγγλίας
Γεωργικὴ Σχολὴ	29,712.1
Ναυπήγησις καταδρομικοῦ	148,560.5
Ἀνακαίνισις Παναθ. Σταδίου	59,424.2
Ὠδεῖον	29,712.1
Πολυτεχνεῖον	29,712.1
»	14,856.06
Κοινότης Μετσόβου	44,568.16
»	7,428.06
Πινακοθήκη	3,589.75
Ἔλαβον οἱ ἰδιῶται κληροδόχοι:	
Εὐδοκία Ζωανοπούλου	29,712.1
Μαριγούλα Παπάγου	29,712.1
Μ. καὶ Α. Παπαπολυμέρου	14,856.06
Ἑλένη Σ. Δούκα	14,856.06
Ζωὴ Α. Κοκάδη	3,714.03
Ἐλπὶς Παναγιωτοπούλου	3,714.03
Ἐλίζα Σ. Δούκα	3,714.03
Ἀγγελικὴ Δ. Ρικάκη	7,428,06
Μιχαὴλ Μ. Πῖχτος	29.712.1
Κωνσταντῖνος Ἀδαμίδης	3,714.03
Μαρία Σ. Φωτιάδου	3,714.03
Παλαιολόγος Γεωργίου	3,714.03
Ν. Ἀδαμίδης	18,570.09
Ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης	14.856.06
Μνημεῖον κ.λ.π.	3,714.03
Ν. Α. Ἀβέρωφ	29,712.1
Ἀναστάσιος Ἀβέρωφ	14,856.06
Ἀκίνητα κτήματα κληροδοτηθέντα:	
Ἀκίνητον Γὲτ ἐλ Γάρμπι	10,256.2
» Νίσα	63,334.9
» Βοχοὺτ	57,808.3
» Ἄμπου Χούμμους	56,109.2
» Χαλκῖδος	902.5
Φυλακαί, διάφοροι καταθέσεις, εἰσπραχθεῖσαι ὀφειλαὶ	348,003.—
Ἦτοι ἐν ὅλῳ λίραι Ἀγγλίας	1,134,246.13

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Προτομὴ τοῦ ποιητοῦ Κρυστάλλη, στηθεῖσα εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἄρτης.
(Γλυπτικὸν ἔργον Θ. Θωμοπούλου).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΔΑΣΚΑΛΑ

Ταξίδεψα κάποτε,—μᾶς ἔλεγε ὁ Μῆτρος,— μὲ τὴ δασκάλα ἑνὸς χωριοῦ. Ὁ δρόμος μας ἦτον μακρυνός, κ' εἴχαμε συντροφιὰ τὸν ἀγωγιάτη μας, δυὸ μεσόκοπους πεζοὺς κ' ἕνα νιοστεφανωμένο ἀντρόγυνο. Ἡ δασκάλα τότε πρωτοπήγαινε στὸ χωριό, ὑστερ' ἀπὸ τέσσερα-πέντε χρόνια, ποὺ μαθήτευε στὰ σχολειὰ τοῦ Κεστοράτη. Ἦτον ὡς δεκάξη-δεκαεφτὰ χρονῶν κόρη, ντροπαλή, λιγομίλητη, σεμνή, ροδοκόκκινη στὸ πρόσωπο καὶ χαριτωμένη, γιομάτη χυμὸ καὶ νιότη, μὲ δυὸ καστανὰ γλυκὰ μάτια, μὲ καλοκαμωμένο κορμί, μεστοὺς κόρφους καὶ θρεμμένα κνήμια, καθὼς δείχνονταν τοῦτα ὡς ἀπάνου ξέσκεπα, ὅταν εὑρίσκονταν καβάλλα καὶ τὸ φουστάνι της δὲ βολοῦσε νὰ πέφτη κάτου καὶ κάτου. Καὶ μοναχή της νὰ ταξίδευε μὲ τὸν ἀγωγιάτη, δὲν ἐκιντύνευε ποτέ. Μὰ γιὰ κάθε κακὸ ἕνας δικός της τὴν εἶχε παραδώκει στὴν προστασία καὶ στὴν εὐθύνη τοῦ νιοῦ τ' ἀντρόγυνου.

Τὸ βράδυ κονέψαμε σ' ἕνα μοναστῆρι παλιὸ καὶ μεγάλο, κατάστρατα, στὴν ἐρημιά. Ὅσο νὰ φτάκουμ' ἐδῶ, ὅλο τὸν κάμπο ποῦ διαβήκαμε, τὸ ἐσήκωσα μὲ τὰ σωστὰ στὸ πόδι ἐγὼ μὲ τὰ τραγούδια καὶ μὲ τὰ εὔθυμα λόγιά μου. Ἀλλ' οὔτε λόγο, οὔτε κἂν χαμόγελο ἕνα δὲν μπόρεσα νὰ τῆς κλέψω τῆς σκληρῆς. Τὸ μοναστῆρι εἶνε χτισμένο μέσα στὸ λόγγο. Ἔχει ψηλοὺς τοίχους περίγυρα κι' ἀπὸ μέσα τὰ κελλιὰ ἀραδιασμένα μὲ τὲς κρεββάτες τους, τὴν πλακοστρωμένη αὐλὴ μὲ τὰ δέντρα της καὶ τὸ ἐκκλησάκι, μικρούτσικο καὶ παλιό, ἀπὸ τὰ χίλια ἑκατό, καθὼς γράφει στὸ νάρθηκά του, σκοτεινό, ἥσυχο, ὅλο εὐλάβεια καὶ θρησκευτικὴ ἀνατριχίλα. Φάγαμε σ' ἕνα τραπέζι κοινό, διπλοπόδι καταγῆς στρωμένοι, ὅ,τ' ἔφερνε καθένας μαζῆ του κι' ὅ,τι μᾶς ψευτοτοίμασε ὁ φιλόξενος καλόγερος τοῦ μοναστηριοῦ. Πολλὰ λόγια γιὰ ἀπόδειπνα δὲν ἀλλάξαμε, γιατί κι' ἀποσταμένοι εἴμασταν καὶ τὴν αὐγὴ ἔπρεπε νὰ ξυπνήσουμε γλήγορα γιὰ νὰ φύγουμε δίχως ἥλιο. Καὶ πλαγιάσαμε.

Πλαγιάσαμε στὴν αὐλὴ τοῦ μοναστηριοῦ ἀραδαριά. Ἦτον καλοκαῖρι, θερτὴς μῆνας. ποῦ 'νε μιὰ χαρὰ νὰ κοιμᾶται κανένας ὄξω. Ἀλλὰ ποῦ νὰ βρῶ ὕπνο 'γώ• Ἡ δασκάλα κοιμῶταν πολὺ μακριά, στὴν ἄκρη ἄκρη, πίσω ἀπὸ τὸ νιὸ τ' ἀντρόγυνο. Ἀλλὰ γιατ' ὅταν ἔτσι τυχαίνει νὰ ξενυχτίζω στὴν ἐξοχή, ἡ ὄψη, ἡ θέα της ξυπνάει κάποιο αἴσθημα κρυφό κι' ἄγνωρο μέσα μου, ποὺ δὲ μπορῶ νὰ τὸ λαρώσω. Κι' ἀγρύπναγα ξαπλωμένος ἀποκάτου ἀπὸ τὸ σκέπασμά μου, κυττάζοντας στὸν ξάστερο οὐρανὸ τὸ φεγγάρι, ὅπ' ἁρμένιζε ἀγάλια-ἀγάλια ἐκεῖ ἀπάνου καὶ περίχυνε μὲ τὸ λαμπρό του φῶς ὅλη τὴν πλάση κάτου. Οἱ ἴσκιοι τῶν δέντρων τῆς αὐλῆς ἔπεφταν σὰ φαντάσματα γύρω μου κι' ἀπάνου στὲς σκέπες τῶν κελλιῶν. Ἀεράκι δὲν φύσαγε ὁλότελα. Φύλλο δὲν ἐκουνιῶνταν. Νεκρίλα δυ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πλατη, σιωπὴ βαθύτατη βασίλευε. Οὔτε λαλίτσα νυχτοπουλιοῦ, οὔτε ἀχὸς φλογέρας. Οὔτε βάδισμα σκύλλου, οὐδ' ἀγωγιάτη σαλαγή, οὐδὲ κυπρὶ ζώου δὲν ἀγροικιῶταν. Ὁ λογισμός μου πέταγε ἐλεύθερος, ἀνέμποδος καὶ γοργὸς στ' ἄπειρο τ' ἀψήλου κι' ἐδροσολογιόταν μέσα στὰ μυστικὰ κάλια τῆς σεληνοφώτιστης νύχτας. Κἄποτε κἄποτε μοὐρχόταν καὶ νὰ σηκωθῶ, νὰ πεταχτῶ ὅξω ἀπὸ τὸ μοναστῆρι καὶ νὰ χωθῶ μέσα στὰ ρουμάνια του, νὰ μανιάσω σὰν τὸ θεριό. Μοῦ φαινόταν πῶς ἔτσι μονάχα θὰ νἀ'βρεσκα λαρωμό, πῶς ἔτσι θὰ νὰ γλυκοκοιμιώμουν. Κι' ὅσο νὰ σκάσῃ τῆς χαραυγῆς τ' ἄστρι στὸ καταρράχι τοῦ βουνοῦ, κ' ἐγὼ δὲ θυμᾶμαι πλιὰ πόσα γλυκομιλήματα κρυφὰ ν' ἄλλαξα μὲ τὴ δροσερὴ καὶ μοσχοβολισμένη ἐκείνη νύχτα, σὰ βασίλεψε καὶ τὸ φεγγάρι στερνὰ καὶ μᾶς ἀφῆκε στὰ σκοτεινὰ ἔτσι ὁλομόναχους.

Μὲ τὰ πρῶτα γλυκοχαράμματα ξύπνησε ὁ γνοιαστικὸς ἀγωγιάτης, πρὶν φωνάξουν ἀκόμα τὰ ὀρνίθια, καὶ κρένοντάς μας ἐπῆγε στὰ ζά του. Πρῶτος πετάχτηκα ὀρθὸς ἐγὼ κ' ἐβγῆκα στὴν ὀξώπορτα. Τὸν κοιμάμενο κάμπο χαμηλὰ σκέπαζε σὰν ἀπέραντο πουπουλένιο πάπλωμα ἡ νυχτερινὴ καταχνιά, πυκνὴ καὶ γαλάζια. Τὸν ἀνασασμό του τὸν ἤσυχο κι' ἁπαλὸ σὰν ἐργατάρη, σὰ ζευγᾶ, μοσχοβολισμένον ἀπὸ τὲς εὐωδιὲς τῶν ἀνθῶν του, τὸν ἔφερνε τὸν ἀνήφορο ἡ χασκωτὴ καὶ δασιὰ λαγκαδιὰ π' ἀνέβαινε ὁλόϊση κατὰ τὸ κορφοβοῦνι. Μ' ἐχτύπησε τοῦ μοσχοβολισμοῦ του ἡ πλημμύρα τρικυμιστὰ κι' ἄξαφνα, κι' ἀνάσαναν βιαστικὰ καὶ πνιχτὰ τὰ πνεμόνια μου, σὰ νὰ βουτοῦσα μέσα σὲ μοσχοβολισμένο νερὸ ἄπατης λίμνης. Ἔ, καὶ νὰ κάτεχα τὸ γλυκὸ τ' ὄνειρο ποὺ νανούριζε τὴν ὥρα ἐκείνη τὸν κοιμάμενο κάμπο!

Ἀκολούθησα τὸν ἀγωγιάτη μὲ τὰ πράμματά του στὴν κοντινὴ βρύση ποῦ πῆγε νὰ τὰ ποτίσῃ. Τότες ξυπνοῦσαν καὶ τὰ πουλάκια στὰ δέντρα κι' ἄρχιζαν τοὺς κελαϊδισμούς των. Τότες ἀκούστηκαν καὶ τὰ ὀρνίθια, ἀπὸ τὰ σκόρπια ὁλόγυρα καλύβια στὰ λόγγα καὶ στὰ χωράφια ἀνάμεσα. Χλιμίντρησαν δυνατὰ καὶ δυὸ μουλάρια, σὰ νὰ χαιρέτιζαν κι' αὐτὰ τὰ καϋμένα τὸ γλυκοξημέρωμα, ἐκεῖ ποῦ δρόσιζαν τὰ διψασμένα ρουθούνια τους στὸ νερό. Ὁ ἀγωγιάτης τ' ἀράδιασε ὕστερ' ἀπὸ κουτσάκι σὲ κουτσάκι σαμαριοῦ μὲ τὰ καπίστριά τους καὶ τἄσυρε κατὰ τὸ μοναστῆρι σουρίζοντας. Κι' ἐγὼ βρέχοντας στὴ βρυσούλα τὸ πρόσωπό μου, συλλογιζόμουν πόσες κρυόβρυσες τέτοιες, σὲ τέτοια παρόμοια μαγικὴ ὥρα, ἔχουνε δροσέψει τὸ θερμασμένο μου μέτωπο κι' ἀνοίξει τὰ βάρυπνα μάτια μου μὲ τὰ κρυσταλλόνερά τους.

Ὅσο νὰ γυρίζω 'γὼ στὸ μοναστῆρι, εἶχαν σηκωθεῖ κ' εἶχαν φορτώσει κι' ὅλας οἱ ἄλλοι. Βγῆκα στερνὸς ἀπὸ τὴ χαμηλὴ σιδερόπορτα τοῦ ξώτοιχου, σέρνοντας ἀπὸ τὸ καπίστρι τὸ μουλάρι μου κι' ἀκολουθάμενος ἀπὸ ψηλὸν ἥμερο σκύλλαρο μὲ ὀκνὰ μάτια καὶ μαλλιὰ μακρύτατα παρδαλά. Ὅξω ἀπὸ τὸ περιαύλι, ποῦ κατηφορνοῦσε χορταριασμένο τὸ σιάδι κατὰ τὴ λαγκαδιά, ξάνοιξα μέσ' τὸ θαμπὸ φῶς τῆς αὐγούλας τὴν καμπάνα τοῦ μοναστηριοῦ, κρεμασμένην ἀπάνου σ' ἕνα χιλιόχρονο πουρνάρι. Σίμωσα τὸ πουρνάρι, βαστῶντας τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ στὰ χέρια μου, καὶ πιάνομαι ἀπὸ τὸ σχοινὶ τῆς καμπάνας, ποῦ τὸ κούναε δῶθε καὶ κεῖθε τ' ἁπαλὸ φύσημα τ' αὐγερινοῦ δροσόπαγου. Μὲ τοὺς πρώτους της χτύπους ὅμως προγγάει τὸ μουλάρι μου ξαφνιασμένο καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια μου μὲ κίντυνο νὰ μὲ παρασύρῃ κι' ἐμένα στὸν κατήφορο, ἂν δὲν τ' ἀμολοῦσα. Τὸ μουλάρι τὸ ξανάπιασε ὁ ἀγωγιάτης, κι' ἐγὼ ξακολούθησα νὰ βα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ράω τὴν καμπάνα δυνατὰ κι' ἀδιάκοπα. Δὲν ξημέρωνε, ὄχι, γιορτή, γιὰ νὰ κα-
λέσω μ' αὐτὴ τοὺς γύρωθε χριστιανοὺς στὴν ἐκκλησιά, κι' ὅσοι θὰ τὴν ἀκοῦσαν
κείνη τὴν ὥρα, ποιὸς ξέρει τί θὰ νὰ βάλαν μὲ τὸ νοῦ τους, — ἀλλὰ μοῦ ἐρχό-
τουν ἔτσι καλὰ νὰ τὴν γροικάω νὰ σημαίνῃ, κι' οἱ ἦχοί της κι' οἱ ἀντίλαλοί
τους νὰ σμίγουν μὲ τοὺς κελαϊδισμοὺς τῶν πουλιῶν, μὲ τὸ μουρμοῦρι τοῦ λόγγου
καὶ μὲ τὰ ξεφωνητὰ τῶν ὀρνιθιῶν, σ' ἕναν ἁρμονικὸ ὕμνο τῆς χρυσαυγῆς, ποῦ
πρόβαινε στὸ βουνὸ γλυκοθώρητη καὶ ντροπαλή, σὰ νυφοῦλα.

Οἱ ἄντρες δὲν ἐκαβαλίκεψαν. Ἕνας ἀπ' αὐτούς, ὁ νιόγαμπρος, εἶχε ἀγο-
ράσει ἕνα πιστόλι, κι' ἀνεβαίνοντας ὅλοι μαζὶ ἀπάνου ἀπὸ τὸ δρόμο, στοὺς

Ἀναμνηστικὴ πλάξ, ἐντοιχισθεῖσα εἰς τὴν ἐν Ἄρτῃ οἰκίαν ὅπου ἀπέθανεν
ὁ ποιητὴς Κρυστάλλης

ὄχτους, ἔρριχναν στὰ πουρνάρια μ' αὐτό, δοκιμάζοντάς το πόσο ἔκοφτε. Ἐγὼ
μονάχα ἀκολουθοῦσα τὲς γυναῖκες, — τὴ νιόνυφη καὶ τὴ δασκάλα, — κι' ὁ ἀγω-
γιάτης, ποῦ χάζευε κι' αὐτὸς μὲ τὸ πιστόλι ἀπὸ μακριὰ κι' ἔμνησκε πίσω-πίσω.
Ὁ δρόμος ἦτον ὀλίγο ἀνηφορικὸς ἐδῶ κι' ἔσχιζε τὸ πυκνὸ δάσος τοῦ μοναστη-
ριοῦ. Κορδελλώνονταν ὁλόγυρ' ἀπ' ὄχτους, πήδαε ρεμματιές, ἀνέβαινε μικρούς
βράχους. Κ' ἐκεῖ ποῦ πηγαίναμε ἀγάλια-ἀγάλια ἐμεῖς οἱ τρεῖς καβάλα, ἐμένα
μοῦρθε πάλε ἡ ὄρεξη ἡ βραδυνὴ γιὰ νὰ τραγουδήσω. Σᾶς ξομολογιέμαι. Ὅταν
τυχαίνω σὲ δρόμο, ἢ θὰ μοῦ κρατάῃ μέσα κάθε ἀναπνοὴ καὶ κάθε κρίση ὁ θαυ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μασμὸς τῆς φύσης ὁλόγυρα, ἢ θ' ἀπολυέται ἀκράτητ' ἡ χαρὰ κι' ὁ ἐνθουσιασμός μου σὲ τραγούδια καὶ σὲ γελούμενα λόγια. Εἶχα πάρει, — θυμᾶμαι σὰν τώρα, — τὸ τραγοῦδι ποῦ λέει, πῶς ἕνα παλληκάρι γυρνῶντας νύχτ' ἀπὸ τὸν πόλεμο ποῦ πολεμοῦσε κι' ἀπὸ τὴ βίγλα ποῦ φύλαε, ἔπεσε νὰ βρῇ λίγον ὕπνο στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἀγάπης του, κι' αὐτή, μόλις χάραξε ἡ ἀνατολὴ κι' ἄρχεψαν τοὺς κελαϊδισμοὺς ἡ πέρδικες καὶ τ' ἀηδόνια, τοῦ φώναζε νὰ τὸν ξυπνήσῃ ν' ἀγκαλιάσῃ τὸ κυπαρισένιο της κορμὶ καὶ νὰ φιλήσῃ τὸν ἀμάλαγο κόρφο της καὶ τὸν παρθενικὸ λαιμό, ποὖταν ἄσπρος σὰν χιόνι καὶ δροσερὸς σὰν τὸ κρυόνερο πῶρχεται ἀπὸ τὰ κορφοβούνια.

Ἡ νιόνυφη ζωηρὴ κι' ἀνοιχτόκαρδη γυναίκα, δοκιμασμένη στὰ τέτοια γλυκοξυπνίσματα τῆς αὐγῆς στὸ νυφιάτικο στρῶμά της, δείχνονταν περίχαρη καὶ δὲν ἄφινε κλωθογύρισμα δρόμου, ποῦ νὰ μὴ γυρνᾷ καὶ νὰ μοῦ 'πιδοκιμάζῃ μὲ χαμόγελο τὴν ἐπιτυχία τοῦ καλοῦ τραγουδιοῦ. Μὰ ἡ δασκάλα ... μωρὲ τσιμουδιά, ἡ σκληρή. Ἂν δὲν εἶχε δοκιμάσῃ κι' αὐτή, σὰν τὴ νιόνυφη, τὴ γλυκάδα τῆς χαραυγῆς τοῦ τραγουδιοῦ, τάχα δὲν τὴν ὠνειρεύονταν ὅμως;

Ξάφνου σὲ μιὰ λόξα τῆς ρεμματιᾶς, ἀπάνου στὸ γύρισμα τοῦ τραγουδιοῦ μου, ἀκούω ἕνα σφιχτὸ ξεφωνητὸ καὶ βλέπω τὴ δασκάλα νὰ κατρακυλίζεται στὸ χαμηλὸ γκρεμὸ τοῦ βράχου. Μὴ παντέχετε πῶς ἦτον αὐτοκτονία. Κάθε ἄλλο. Τὸ ζῶο, ποῦ καβαλίκευε, ἔκαμε νὰ πηδήσῃ ἕνα κοντρὶ σὰν σκαλοπάτι φυτρωμένο μέσ' τὸ δρόμο καὶ μὲ τὸ πήδημά του ἡ κόρη ξέγνοιαστη ἀπάνου του τραντάχτηκε κ' ἔγυρε κατὰ τὴ λαγκαδιά. Κόβεται τότε ἡ ἴγγλα τοῦ σαμαριοῦ καὶ πέρτει τοῦτο μαζῆ μὲ τὴν καβάλα καὶ μὲ τὴν κόρη κάτου στὸ βάθο. Ἔμπηξε κ' ἡ νιόνυφη τὲς φωνές. Ὁ ἀγωγιάτης ἦταν πολὺ πίσω ἀκόμα. Πηδάω εὐτὺς ἀπὸ τὸ ζῶο καὶ τρέχω πρὸς τὴ δασκάλα, ποῦ ξαπλωμένη ἀπάνου σὲ μιὰ πλάκα, μέσ' τὴ σούδα ποὖχε πέσει, δὲ μποροῦσε νὰ πάρῃ ἀνασασμό. Τὴν πιάνω ἀπὸ τὴ μέση, τὴν ἀνασηκώνω ὀρθὴ στὰ πόδια της, τὴν ἀκουμπάω σ' ἕνα κοτρῶνι, καὶ τὴ ραντίζω μὲ τὰ χέρια μου νερὸ στὸ ἀχνὸ πρόσωπό της. Κι' ὅσο νἀρθῇ ὁ ἀγωγιάτης καὶ νὰ πάρουν κι' οἱ ἄλλοι εἴδησι, τὴν συνέφερα ἐγώ. Ἡ νιόνυφη δὲ μποροῦσε νὰ πηδήσῃ κ' αὐτὴ ἀπὸ τὴν καβάλα της νὰ μοῦ δώσῃ βοηθητικὸ χέρι, κ' ἔστεκε ἐκεῖ ὀρθὴ κ' ἐφώναζε. Ὡς καὶ τὰ μουλάρια τὰ καϋμένα σταμάτησαν μονάχα τους κ' εἶχαν κι' αὐτὰ γυρμένα κι' ὁλάνοιχτα τὰ μάτια τους κατὰ ἐμᾶς. Ἐκεῖνο ποὺ καβαλίκευε ἡ κόρη, γυμνὸ καὶ ξαφνιασμένο, τρεμούλιαζε ὁλόρθο, τρομαγμένο ἀπὸ τὸ ξαφνικὸ καὶ βαρὺ πέσιμο τῆς κυρᾶς του. Ὁ πρῶτος μου λόγος, ἅμα τὴ συνέφερα, ἦτον νὰ τὴ ρωτήσω ποῦ βάρεσε. Ἡ κόρη σήκωσε τὰ μεγάλα καστανὰ μάτια της, κυκλωμένα περίγυρα κατὰ τὲς κῶχες μὲ μιὰ ἀλαφριὰ μελανὴ λουρίδ' ἀπὸ τὴ λαχτάρα, καὶ νοτισμένα ἀπὸ δύο χοντρὰ μαργαριτάρια, δάκρυα ποῦ τότες ἄρχιζαν ν' ἀναβρύζουν, μὲ κύτταξε τόσο συμπαθητικά, ποῦ ποτὲ δὲ θὰ τὸ λησμονήσω στὴ ζωή μου, καὶ μοὖπε ἀνάλαφρα:

— Πουθενά.., σ' εὐχαριστῶ. Κι' ἔκαμε νὰ σηκωθῇ, πιάνοντας μὲ τὸ δεξί της χέρι τὴ μέση, καὶ μὲ τ' ἄλλο ἀκουμπῶντας στὸ κοτρῶνι ποῦ κάθονταν. Μὰ δὲν τὴν ἄφηκα, γιὰ νἀρθῇ στὰ ἥπατά της καλλίτερα. Σὰν πλάκωσαν σὲ λίγο οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὸν ἀνήφορο μὲ τὸν ἀγωγιάτη, μοῦ τὴν ἅρπαξαν—ἔτσι θὰ τὸ εἰπῶ,—ἀπὸ τὰ χέρια μου, μὲ τὴν παντοχὴ πῶς μ' ἀπαλλάζουν ἀπὸ τὸ βάρος, ποῦ ἐγὼ ἤμουν τόσο εὐχαριστημένος, ἐνόσῳ μοναχός μου τῆς πρόσφερνα τὴ βοήθειά μου. Εἶχα φοβηθῇ κ' ἐγὼ πολύ. Εἶχα πῇ στὴν ἀρχὴ πῶς δὲ θὰ τὴν εὔ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ρισκα, ἐκεῖ ποὖτρεχα, ζωντανή,—τόσο βαριὰ καὶ τόσο ἄσχημα εἶχε πέσει ἡ καϋμένη,—κι' εἶχε πανιάσει τὸ πρόσωπό μου πλειότερο κι' ἀπὸ τὸ δικό της. Σὰ μ' ἀναμέρισαν ἐμένα, τραβήχτηκα σὲ μιὰ τοὖφα κι' ἔκατσα ν' ἀνασάνω. Αὐτὴ ἀγάλια-ἀγάλια ἦρθε στὰ σύγκαλά της καὶ τὴ σήκωσαν νὰ κινήσουμε γιατ' εἶχε περάσ, ἡ ὥρα, εἶχε δύσει ὁ ἥλιος. Πέρασε κοντά μου, μ' εἶδε πανιασμένον καὶ μὲ ρώτησε σιγαλινά:

— Ποῦ χτύπησες, ποῦ σὲ πονεῖ;

Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Διαπρεπὴς γλύπτης, καθηγητὴς τοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν.

Στὴν ταραχὴ καὶ στὴ λαχτάρα της ἐνόμισε πῶς εἶχα πέσει κι' ἐγώ. Καὶ μοῦκαμε τὴν ἴδια ἐρώτησι ποῦ τῆς εἶχα κάμει ἐγώ, ὅταν τὴν πρωτόφερα στὸ λογισμό της μοναχός μου.

Ἄσχημα ἔκαμα ποῦ εἶπα ὅτι μοῦ τὴν ἄρπαξαν πλέον ἀπὸ τὰ χέρια μου οἱ ἄλλοι, κι' ὅτι μ' ἀναμέρισαν ὁλότελα ἐμένα. Γιατ' ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ξεκινήσουμε πάλι, κι' ὁ ἀγωγιάτης μὲ τοὺς δυὸ πεζοδρόμους ἔμειναν νὰ ράψουν τὴν ἴγγλα τοῦ μουλαριοῦ καὶ νὰ ξαναφτιάσουν τὴν καβάλα της, ὁ νιόγαμπρος φρόντισε νὰ κατασυχάσῃ καὶ νὰ συνοδέψῃ τὴν ξαρνισμένην καλή του, κι' ἡ δόλια ἡ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κόρη, ἐκτὸς ποῦ θὰ 'μνησκε μόνη της πίσω, μὰ στενοχωριότουν κι' ὅλας νὰ ξατανέβῃ στὸ ζῶο ποῦ τὴν ἔρριξε.

Τοὺς κρυφοὺς συλλογισμοὺς τῆς κόρης, ὁ νιὸς τοὺς νοιώθει. Χωρὶς νὰ καβαλικέψω, τραβῶντας ἀπὸ τὸ συρτάρι τὸ μουλάρι μου, τὴ σίμωσα καὶ τὴ ρώτησα ἂν μπορῇ νὰ ξανακαβαλικέψῃ τὸ δικό της. Σὰ νὰ τῶξερα.

— Νὰ μῶδιναν ἄλλο, καλλίτερα θὰ ἦτον, μοῦ εἶπε χαμηλοκυττάζοντας.

— Πάρ' τὸ δικό μου, τῆς λέω.

— Καὶ σύ;

— Τὸ δικό σου.

— Καϋμένε, θὰ σὲ ρίξῃ, μῶκαμε μ' ἔκφρασι ἀνατριχίλας.

— Ἔγνοια σου.

— Μὰ καὶ τὸ δικό σου εἶνε ἄγριο.

— Ποιὸς σοῦ τὸ εἶπε; Δὲν τὸ βλέπεις τὶ ἥμερα ποὺ περπατάει;

— Ναί, μὰ 'κεῖ ποὺ ξαφνίστηκε, μὲ τὴν καμπάνα... στὸ μοναστῆρι κάτου;

— Μὰ ἐκεῖ ξαφνίστηκε.

— Καϋμένε, τώρα σὲ συλλογίζομαι τὶ θὰ πάθαινες ἂν σ' ἔσερνε μαζῆ του σ' ἐκεῖνον τὸν κατήφορο.

— Δὲ θὰ χτύπαγα, ἦταν χορτάρια.

— Κι' ἐγέλασα. Ἐχαμογέλασε κι' αὐτή. Ἦτον τὸ πρῶτο χαμογέλοιο ποῦ εἶδα νὰ γλυκοχαράζῃ στὰ χείλη της. Φαντασθῆτε τὴ χαρά μου. Ἔτσι ἐμείναμε σύμφωνοι γιὰ τὰ μουλάρια μας καὶ τὴν παρακάλεσα νὰ περάσῃ νὰ καβαλικέψῃ. Τὴ βοήθησα ν' ἀνεβῇ. Ἐκεῖ ποῦ ἡ ζέρβια παλάμη μου χεράκωνε τὴν ἀμασχάλη της τὴν τρυφερή, καὶ τὸ δεξὶ χέρι μου κράταε τὸ σκληρὸ κουτσάκι τοῦ σαμαριοῦ γιὰ νὰ μὴ γέρνῃ, τότες ἔνοιωσε αὐτὴ τὸ πρόσωπό της νοτισμένο ἀκόμα κι' εἶδε βρεμμένα καὶ τὰ μπροστινὰ ροῦχα της.

— Κύτταξε, μοῦ εἶπε, πῶς ἔγεινα ἀπὸ τὰ νερὰ ἐκεῖ πῶπεσα.

— Δὲ σ' ἔβρεξε ἡ ρεμματιά, σ' ἐρράντισα γὼ μὲ τὰ χεριά μου γιὰ νὰ σὲ συνεφέρω.

— Κοκκίνισε σὰν τὴν παπαρούνα τ' Ἀπρίλη, στὸ πρόσωπο, μοῦ χάρισε καὶ δεύτερη συμπαθητικιὰ ματιὰ ποὺ μοῦ ἀνατάραξε τὰ σωθικὰ ὅλα, ὅπως θολώνει κάθε διαβάτης στὸ πέρασμά του τὰ λαγαρὰ βάθη τοῦ ποταμοῦ, καὶ μὲ τὸ σιγαλό της «εὐχαριστῶ» τὴν ἄκουσα νὰ μουρμουρίσῃ καὶ τοῦτα:

— Ἀλλοίμονό μου πῶς κατήντησα.

Ἦταν σεμνότατα τὰ λόγιά της καὶ δὲν τῆς ἀντιλογήθηκα.

Ὅσο νὰ μᾶς προφτάκουν οἱ πισινοὶ μὲ τὸ μουλάρι, ἀνέβηκα κάμποσο δρόμο πεζὸς ἐγὼ στὸ πλάϊ της. Εἶχε τραβήξει πολὺ μπροστὰ καὶ τὸ νιὸ τ' ἀντρόγυνο. Στὸ διάστημ' αὐτὸ βρεθήκαμε οἱ δυό μας ὁλομόναχοι καὶ συμφιλιωμένοι μέσα στὸ λόγγο. Χίλια γλυκὰ λόγια μῶρχονταν στὸ νοῦ γιὰ νὰ τῆς πῶ. Ἀλλ' ὅλα πνίγονταν ξαρνικὰ μέσ' τὸ λάρυγγά μου, ποῦ τὸν ἐστένευε δὲν ξέρω κι' ἐγὼ ποιὰ δύναμη ἀόρατη κι' αὐστηρή. Ὅμως σὲ τέτοιες περίστασες γένονται καλοφωνότερο στόμια τὰ καϋμένα τὰ μάτια. Κι' ἀκοῦν τὰ μάτια τότες. Κι' αὐτηνῆς μιλοῦσαν κι' ἄκουγαν μοναχὰ τὰ μάτια. Ἐνοιωθα 'γὼ ὅτι τὰ μάτιά της ἄκουγαν τὸ τί τῆς λέγαν τὰ δικά μου, ὅπως παρόμοια ἔννοιωθα τὸ τί μοῦ λέγαν τὰ δικά της. Ὅμως τί μοῦλεγε καὶ τί τῆς ἔλεγα, δὲ σᾶς τὸ μολογῶ. Μπορεῖ νὰ τὸ φαντάζεστε.

Καβαλίκεψα κι' ἐγώ. Κάποιος λέει πῶς πλάγιασε σὲ κοριτσιοῦ κρεββάτι, καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

δὲν τὸν ἄφηκαν νὰ κλείσῃ μάτι ὅλη τὴ νύχτα οἱ ψύλλοι. Ἐμένα, καθισμένο στὴν καβάλα τῆς δασκάλας, δὲ μ' ἔφαγαν οὔτε ψύλλοι, οὔτε κορέοι. Δὲν ἔμεινα ὅμως κι' ἀνέβλαβος ὁλότελα. Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ μὲ τὸ πέσιμό της μοῦ κόπηκε ξαφνικὰ τὸ τρυφερὸ τραγοῦδι στὴ μέση, δὲν ξαναμοῦρθε εὐθυμία. Μιὰ σκυθρωπάδα μ' ἐβάρυνε, τρανὴ σὰν τὸν Πίνδο, ποῦ θ' ἀνεβαίναμε σ' ὀλίγο. Οὔτε τραγούδι πλιὰ ἀπὸ τότες, οὔτε γέλιο, οὔτε ζωηρὸ λόγο, οὔτε μιλιά. Τραγουδοῦσαν οἱ ἄλλοι οἱ ἄντρες, φώναζαν, γελοῦσαν, ἔρριχναν πιστολιὲς ἀπὸ καβάλα στὰ δέντρα ποῦ διαβαίναμε, χωράτευαν μὲ τοὺς διαβάτες ποῦ συναπαντούσαμε, ἔσκιαζαν μὲ ρεκασμοὺς τὰ γίδια, ποῦ βρίσκαμε νὰ βόσκουν κατάστρατα σκαρφαλωμένα στ' ἀγριοπρίναρα, ξάφνιζαν μὲ χουγιακτὰ τὸν πιστικὸ ποῦ στὸν ὄχτο παράμερα βαροῦσε τὴ τζαμάρα του. Ἐγὼ ἀναίσθητος, ξένος καὶ παντάξενος σ' ὅλ' αὐτά. Τόσο, ποὺ μερικὲς φορὲς στὰ κοτρώνια ποὺ ἀνέβαινε τὸ μουλάρι μου, κόντεψα μὲ τὰ τινάγματά μου νὰ τὴν πάθω σὰν τὴ δασκάλα, καὶ νὰ κατρακυλισθῶ σὲ βαθύτερους λάκκους.

— Τήρα μπροστά σου, μπρὲ παιδὶ μ', μοῦ φώναζε ὁ ἀγωγιάτης, τί θὰ πᾷς κι' ἐσὺ στὸ ρέμμα κάτου καμμιὰν ὥρα. Εἶνε κακοτοπιὰ δῶ, τήρα μπροστά σου.

Στὲς κακοτοπιὲς ποὖταν στενὸς ὁ δρόμος, σωστὸ μονοπάτι, ἐγὼ πήγαινα πίσω-πίσω, στερνὸς ἀπ' ὅλους, κι' εἶχα τὴ δασκάλα μπροστά μου καὶ τὸν ἀγωγιάτη ἀπὸ κοντά. Ὅπου βγαίναμε σὲ σιάδι, τύχαινε κἄποτε νὰ πάω ζυγὰ-ζυγὰ μ' αὐτήν. Ἔστρεφε τότες αὐτὴ κατ' ἐμένα, μ' ἐκύτταζε συμπαθητικὰ καὶ μοῦ χαμογελοῦσε γλυκά, γλυκά. Μιὰ φορὰ μοῦ εἶπε ἥσυχα, σὰ γιὰ νὰ μὴ τὴν ἀκούσουν οὔτε τὰ πουλιά. ποῦ γλυκοτσιμπιῶνταν ἀπάνου στὰ κλωνάρια τοῦ δάσου.

— Γιατὶ δὲ λὲς καὶ σὺ τίποτα, ποῦνε ἡ πρώτη χαρά σου;

Χαμογέλασα μοναχὰ καὶ δὲν ἔχω ἀντιλογιὰ ὅτι τὰ μάτια μου ποῦ τὴν ἀντίκρυσαν, τὴς φανερῶσαν τὴ γλυκειὰ ἀνατριχίλα ποὺ περίτρεξε ἀπὸ φλέβα σὲ φλέβα κι' ἀπ' ἄρμὸ σ' ἄρμὸ τὸ αἷμά μου.

— Μὴ σὲ στενοχωρεῖ ποῦ μῶδωκες τὴν καβάλα σου; μοῦ ξανάειπε.

Ἐγὼ δὲν μπόρεσα νὰ κρατήσω ἕν' ἀλαφρὸ ἀναστέναγμα ποῦ γεννήθηκε μέσα μου ἀπὸ κάθε ἄλλο αἴσθημα, παρὰ ἀπὸ τὴ στενοχώρια, πῶβαζε αὐτὴ μὲ τὸ νοῦ της. Ὅμως γιὰ νὰ μὴ τὴν ἀφήκω νὰ μένῃ στὴ βλαβερὴ ἰδέα της, τῆς μίλησα χαμογελῶντας πάλι:

— Τώρα σ' ἔκαμα νὰ μοῦ μιλᾶς, δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ ξαναξεφουρνίσω ζωηρὰ λόγια, δὲν τὸ κατάλαβες;

Ἦτον πολὺ τολμηρὸς ὁ λόγος μου τοῦτος κι' ἔφερε στὸ ἁπαλὸ μάγουλό της τὸ βαθύτερο τῆς φωτιᾶς χρῶμα. Ἀλλὰ δὲν ἐπειράχτηκε, γιατ' εἶδα νὰ ξεβάψῃ γλήγορα πάλι καὶ νὰ μὲ γλυκοτηρᾷ.

Ἔτσι περάσαμε ὅλο τὸ δρόμο, ὡς τὸ χωριό. Ἐγὼ παντοῦ τὴν ἐπεριποιόμουν. Ἐγὼ τὴν ἀνεβοκατέβαζα ἀπὸ τὸ ζῷό μου στοὺς ἀνήφορους καὶ στοὺς κατήφορους, ἐγὼ τὴν ἔπιανα ἀπὸ τὸ χέρι στὰ ποτάμια καὶ στοὺς γκρεμούς, ἐγὼ τὴν ἐπότιζα νερὸ μὲ τ' ἀχώριστο πιξαρένιο καυκόπουλό μου στὲς κρυόβρυσες τοῦ Πίνδου, ἐγὼ τῆς ἔδωκα τὸ ψάθινο σκιάδι μου, πῶφερνα πάντα στὰ ταξείδια, γιὰ νὰ μὴ τὴν κάψουν τὰ λιοπύρια τοῦ Θερτῆ. Κι' αὐτὴ ὅλο μ' εὐχαριστοῦσε καὶ μοῦ χαμογελοῦσε γλυκά, κι' ἐγὼ ἀμίλητος πάντα ὅλο ἀνατρίχιαζα γλυκότερα μέσα μου.

Κἄποτε τὴ ρώτησα στὸ δρόμο νὰ μοῦ εἰπῇ ποῦ χτύπησε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

— Πουθενά, μῶλεγε αὐτὴ συμπαθητικά. Ἀλλ' ἀπὸ τ' ἀλαφρὸ σούφρωμα τ' ὤμορφου προσώπου της κι' ἀπὸ τὸ συχνὸ βάλσιμο τοῦ χεριοῦ της στὴ μέση, κατὰ τὰ νεφρά, ἔνοιωθα 'γὼ ὅτι χτύπησε κι' ὅτι πονοῦσε καὶ τὄκρυφτε. Ὅσο ποῦ τῆς εἶπα μιὰ φορά.

— Μά, μὴ τὸ κρύβῃς ἀπὸ μένα.

Τώρα ποὺ μὲ κύτταξε,τὰ μάτιά της ἦταν ὑγρότατα, καὶ στὴν ὑγρότη τους μέσα ξάνοιξα σὰ μέσα σὲ καθαρὴ ἀνάβρα, πῶς εἶχαν βουρκώσει καὶ τὰ δικά μου.

Κι' ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ ρώτησα πῶς ἔκαμε κι' ἔπεσε στὴ λαγκαδιὰ ἐκεῖ κάτου. Κι' αὐτὴ μοῦ εἶπε κοκκινισμένη στὸ πρόσωπο:

— Μ' εἶχε συνεπάρει...κάποια συλλογή... ἡ πρωϊνὴ νύστα... τὸ ξημέρωμα... ξέρω κι' ἐγώ... τὸ τραγούδι σου.

Δὲν εἶπε ἄλλο. Χαμήλωσε καὶ τὰ μάτια. Οὔτ' ἐγὼ μπόρεσα νὰ τὴν τηράω περισσότερο κατὰ πρόσωπο γιατ' ὁ λόγος της τοῦτος ἄναψε θέρμη μέσ' στὰ μηλίγγια μου.

. . . . . .

Ὕστερ' ἀπὸ καμμιὰ δεκαριὰ μέρες ἀπαντηθήκαμε σ' ἕνα στενὸ κατηφορικὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Ἐγὼ ἀνέβαινα, κι' αὐτὴ κατέβαινε. Βαστοῦσε στ' ἀριστερὸ χέρι της κατιφένιο σακκουλάκι, πλουμισμένο μὲ μετάξι ἀπ' ὄξω καὶ γιομάτο ἀπὸ βιβλιαράκια. Ἦταν πρωΐ ἀκόμα. Δὲν εἶχε πάει δυὸ βουκέντρες ὁ ἥλιος. Χαιρετιστήκαμε. Κύτταξα ὅτι κι' ἐγὼ κι' αὐτὴ σφίξαμε τὰ χέρια μας, καὶ δὲ μᾶς ἔρχονταν νὰ τ' ἀφήκουμε ὁ ἕνας τ' ἄλλουνοῦ. Στὰ πρόσωπα εἴχαμε γίνει κι' οἱ δυό, σὰν τὸν καρπὸ τῆς κερασιᾶς ὅταν οὐρμάζει, κατακόκκινοι. Κι' ὅσο τηράγαμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον κατάματα, τόσο πλειότερο ἀνάρταν ἡ ὄψες μας κι' ὑγραίνονταν τὰ μάτια. Τή ρώτησα:

— Πῶς πάει τὸ χτύπημα;

— Τώρα.... μὲ πονεῖ ἐδῶ.

Μοῦ εἶπε γλυκὰ καὶ μῶδειξε μὲ τὸ χεράκι της δίπλα στὸ πλευρό της κατὰ τὸ ψυχικό.

Καταλάβατε τ' ἤθελε νὰ 'πῇ ἡ κόρη;

Ἔ, σᾶς φτάνουν ὡς ἐδῶ· τ' ἄλλα δὲ σᾶς τὰ φανερώνω.

† ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΟΦΩΝ

Ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἡ ψυχὲς εἶναι ἀθάνατες, ἀλλὰ τῶν δικαίων εἶναι ἀθάνατες καὶ θεῖες.

Πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦμεν, εἶναι ὅπως τ' ἀγκάθια διὰ τὰς ἐλπίδας μας, ἐφ' ὅσον τὰ περιμένομεν, καὶ δηλητηριασμένα βέλη διὰ τὰς καρδίας μας, ὅταν τὰ ἀπολαύσωμεν.

Σήμερα δὲν ὑπάρχει χρῶμα τῆς ντροπῆς· ὑπάρχει μόνο κοκκινάδι γιὰ τὰ μάγουλα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἀνέγνωσα πολλάκις ὅτι ὁ Ἀλῆ Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων συνεκινεῖτο σφόδρα, ὅταν ἐπαιάνιζεν ἡ μουσικὴ αὐτοῦ, ἢ ἤκουεν ἄλλην μουσικὴν ὁποιανδήποτε. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὰ «γιαννιώτικα τραγούδια» ἦσαν τὰ ἐν χρήσει καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ μᾶλλον διαδεδομένα καθ' ὅλας τὰς κτήσεις τῶν Τούρκων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ Ἀλβανοηπειρῶται, μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῆς Ἀνθρωπότητος, τοῦ κλάδου τοῦ λεγομένου «Ἀλβανοελληνικοῦ» τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς Φυλῆς, ἦσαν καὶ οἱ μᾶλλον προσκείμενοι πρὸς τὴν πρωτογόνον φύσιν τοῦ κλάδου τούτου, ὡς διαμείναντες σχεδὸν ἀμιγεῖς ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Ἀλβανοηπείρου.

Ἐνῷ ἄλλαι οἰκογένειαι τοῦ κλάδου τούτου κατελθοῦσαι πρὸς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον, τὰς νήσους καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, συνεμίγησαν μετ' ἄλλων ἰθαγενῶν λαῶν καὶ ἀπετέλεσαν τὸν καθαρῶς ἑλληνικὸν κλάδον μᾶλλον ἀνεπτυγμένον ἠθικῶς καὶ νοερῶς τοῦ Ἀλβανοηπειρωτικοῦ.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, κατ' ἐμέ, οἱ Ἀλβανοηπειρῶται διέμειναν οἱ ἄριστοι μουσικοὶ καὶ ἀοιδοὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι, πάντοτε κατ' ἐμέ, ἡ μουσικὴ εἶνε ἀρετὴ πρωτογόνος τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος πρὶν ὁμιλήσῃ διὰ τοῦ λόγου, ἑπομένως λογικευθῇ, ἤρξατο ᾄδων, εἴτε διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ ἐρωτικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα, εἴτε διὰ νὰ πολεμήσῃ, εἴτε διὰ νὰ διασκεδάσῃ. Ἴσως παρῆλθον ἑκατομμύρια ἔτη πρὶν ὁ ἄνθρωπος ἐκφρασθῇ διὰ τοῦ λόγου. Μήπως μέχρι τῆς σήμερον πάντα τὰ ζῶα δὲν ἐκφράζουν τὰ αἰσθήματα αὐτῶν διὰ τοῦ ᾄσματος; Καὶ μήπως ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ πλεῖστα ἑκατομμύρια ἔτη δὲν ὑπῆρξεν ἁπλούστατα ζῶον;

Ἀλλὰ ἔχομεν καὶ ἄλλας ἀποδείξεις τῆς θεωρίας μου ταύτης, ἥτις φαίνεται, ἀλλὰ δὲν εἶνε παραδοξολογία. Καὶ ἀκριβῶς ἐμόρφωσα τὴν θεωρίαν μου ταύτην ἐν τῇ Σαλπετριέρῃ τῶν Παρισίων, ὅπου ἤμην βοηθὸς τοῦ καθηγητοῦ Σαρκὼ 1888-1889. Εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἄσυλον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τῶν γερόντων, τῶν νευροπαθῶν, τῶν ἐπιληπτικῶν παίδων καὶ τῶν τρελλῶν, τοῦ ὁποίου ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς τέσσαρας χιλιάδας ἄτομα, ὑπάρχει μακροχρόνιος συνήθεια: νὰ δίδεται συναυλία εἰς τοὺς τρελλοὺς καὶ εἰς τοὺς νευροπαθεῖς, εἰς ἣν λαμβάνουν μέρος οἱ ἐπισημότεροι ἠθοποιοὶ τῆς Γαλλίας, δηλαδὴ τῶν Παρισίων. Κατὰ τὴν ἐποχήν μου, δηλαδὴ πρὸ τεσσαράκοντα τριῶν ἐτῶν, αἱ προσκλήσεις διὰ τὴν συναυλίαν ταύτην ἦσαν περιζήτητοι ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης κοινωνικῆς τάξεως τῆς Γαλλίας. Οἱ προσκεκλημένοι ἐκάθηντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὄπισθεν τοῦ καθηγητοῦ Σαρκὼ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, οἱ θεαταί, δηλαδὴ οἱ τρελλοὶ καὶ οἱ νευροπαθεῖς, ἐκάθηντο ἀπέναντι ἐπὶ τῶν ἐδωλίων τοῦ ἀμφιθεάτρου (διότι ἡ αἴθουσα ὅπου ἐδίδασκεν ὁ Σαρκὼ διέκειτο ἀμφιθεατρικῶς, περιλαμβάνουσα ἑξακόσια περίπου ἄτομα) καὶ οἱ ἠθοποιοί, ἀοιδοί, καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα εὑρίσκοντο ἐπὶ χώρου μεταξὺ τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ ἀμφιθεάτρου.

Οἱ τρελλοὶ ἤκουον μετὰ θρησκευτικῆς σιγῆς τὰ μουσικὰ τεμάχια, ἢ τοὺς μονολόγους τῆς Σάρρας Μπερνάρ, τοῦ Σουλλῦ ἢ τοῦ Λαμβὲρ Υἱοῦ, καὶ ἐχειροκρότουν ἐνθουσιωδῶς ὅταν ἔπρεπε, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς συναυλίας ἀπήρχοντο ἡσύχως, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν νοσοκόμων. Ἡ μουσικὴ ἦτο δι' αὐτοὺς τὸ ἄριστον τῶν φαρμάκων. Ἔπειτα τὸ λέγει καὶ ἡ Βίβλος διὰ τὸν βασιλέα Σαούλ, τοῦ ὁποίου τὴν τρέλλαν καθησύχαζεν ὁ προφητάναξ Δαυὶδ παίζων τὴν ἅρπαν αὐτοῦ καὶ ᾄδων.

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ὁ τρελλός, ὅστις ἐκτελεῖ λογικῶς μόνον ὅσα εἰσὶν ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὄχι μόνον ἀγαπᾷ τὴν μουσικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐννοεῖ καὶ δύναται νὰ ἐκτελέσῃ ἀπταίστως καὶ μουσικὰ τεμάχια. Ἀπόδειξις δι' ἐμὲ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἦτο πρωτογενὴς ἦτο μουσικὸς καὶ συνεννοεῖτο μουσικῶς καὶ ὄχι διὰ τοῦ πεζοῦ λόγου, ὅστις λόγος ἀνήκει εἰς προκεχωρημένην ἐποχὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Βλέπομεν ὅτι καὶ πρὸ τριῶν χιλιάδων ἀκόμη ἐτῶν, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου, ἡ ἱστορία, ἡ λειτουργία καὶ ἐν γένει πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ πράξεις, ὡς νόμοι, παροιμίαι κ.τ.λ. ἐγράφοντο μουσικῶς διὰ ποιημάτων. Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς διδαχῆς διὰ τῆς μουσικῆς ἀκολουθοῦν καὶ πᾶσαι αἱ θρησκεῖαι, διότι αἱ θρησκεῖαι εἰσὶν ἀναγκαῖαι διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ γαλλικὴ παροιμία, ἥτις λέγει ὅτι οἱ ἱερεῖς, αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ποιηταὶ δὲν ἐννοοῦν τὰ μαθηματικά, διότι διὰ τὰ μαθηματικὰ ἀπαιτεῖται λογική, ἐνῷ οἱ ἱερεῖς, αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ποιηταὶ σκέπτονται διὰ τῆς καρδίας καὶ ὄχι διὰ τοῦ νοός. Ἀλλ' εἰρήσθω ἐν παρενθέσει ὅτι ἡ καρδία εἶνε ἁπλοῦς μῦς καὶ δὲν σκέπτεται περισσότερον τοῦ ποδὸς ἢ τῆς χειρός, ἀλλ' ἐπεκράτησε συνή-

θεια ἀνέκαθεν νὰ δίδεται σκέψις ἰδιαιτέρα εἰς τὴν καρδίαν. Τὴν συνήθειαν ταύτην ἠκολούθησε καὶ ὁ Χριστὸς ἀναφέρων τὴν ἀγάπην τῆς καρδίας ὡς ἄλλην τινά, καὶ ὄχι ὁμοίαν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας (λέξεις, λέξεις, ὡς λέγει ὁ Ἀμλέτος τοῦ Σαιξπήρου).

Ἡ ἱστορία πλὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀναφέρει ὡς μουσικομανεῖς καὶ τοὺς αὐτοκράτορας Καλιγούλαν καὶ Νέρωνα, οἵτινες ἦσαν ἐπίσης σφαγεῖς, ἀληθῆ τέρατα φύσεως.

Ἀλλ' ἔχω καὶ ἄλλο μέγα ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πρωτοτύπου θέσεώς μου. Εἶνε τὸ βρέφος, ἓξ ἢ ἑπτὰ μηνῶν, τὸ ὁποῖον ἄδει ἐν τῷ λίκνῳ καὶ οἱ γονεῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν τὸ ἀκούουν γοητευμένοι. Τὸ ᾄσμα τοῦ βρέφους εἶνε ἡ φυσικὴ αὐτοῦ φωνή, ἐνῷ διὰ νὰ εἴπῃ «παπᾶ ἢ μαμᾶ» πρέπει ἡ μήτηρ αὐτοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς λέξεις ταύτας χιλιάκις διὰ νὰ νοήσῃ τὸ βρέφος τὴν σημασίαν αὐτῶν.

Τὸ ᾄσμα λοιπὸν τοῦ βρέφους ἀποδεικνύει καθαρῶς ὅτι ἡ πρώτη ἀνθρωπότης εἶχε τὸ ᾄσμα ὡς πρώτην ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς.

Δρ. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΛΑΓΟΥΔΑΚΗΣ
(Σκίτσο Pazzi)

Καὶ σήμερον ἀκόμη βλέπομεν παρὰ τοῖς ἀγρίοις λαοῖς νὰ κυριαρχῇ ἡ μουσικὴ πρὸς ἔκφρασιν πάντων τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ μουσικὴ αὕτη τῶν ἀγρίων,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τῆς ὁποίας ἡ ὑψηλοτάτη ἔκφρασις ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῆς Τζὰζ Μπάνδ, μοὶ φέρει, διὰ συνειρμοῦ τῶν ἰδεῶν, εἰς τὴν μνήμην τὸ λεχθὲν τοῦ Ναπολέοντος διὰ τοὺς Ρώσους: «ξύσατε, εἶπε, τὴν ἐπιδερμίδα ὁποιουδήποτε Ρώσου καὶ θὰ εὕρητε ὑπὸ τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ πολιτισμένου, τὸν Κοζάκον». Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τοὺς ἀνατραφέντας διὰ τῆς κλασσικῆς σήμερον μουσικῆς τοῦ Γκουνῶ ἢ τοῦ Βάγνερ. Ἅμα ἀκούσουν τὴν Τζὰζ Μπὰνδ καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀρχίζουν νὰ χορεύουν τὸν πρωτογενῆ χορὸν τῶν ἀνθρώπων, ὅστις μιμεῖται τὰς κινήσεις τῆς φύσεως πρὸς διαιώνισιν τοῦ εἴδους. Τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔχει καὶ ἡ μουσική, τὸ ᾆσμα καὶ αἱ κινήσεις τῶν ζώων πρὸς κατάκτησιν τῆς θηλείας, τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους.

Ἡ διάδοσις λοιπὸν τῆς Τζὰζ Μπὰνδ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ὀφείλεται ἀκριβῶς ὄχι εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, ἐξ ἧς παράγεται ἡ κλασικὴ μουσική, ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πρωτογενοῦς ἀνθρώπου, εἰς τὸ ξύσιμον τοῦ ἐκπολιτισθέντος ἀνθρώπου, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ναπολέοντος, κάτωθεν τῆς ἐπιδερμίδος τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται πάντοτε ὁ ἄγριος.

Καὶ ἂν ἐξετάσωμεν ὑπὸ τὴν ἄποψιν ταύτην τὸν Χριστιανισμόν, βλέπομεν ὅτι ἦτο ἀνώτερος τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, διότι ὁ Δαυὶδ καὶ ἐχόρευε καὶ ποιητὴς ἦτο καὶ ᾖδε, ἐνῷ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ οὔτε χορὸς ἀναφέρεται, οὔτε ποίησις, οὔτε ᾄσματα. Τὰ σήμερον ὑπάρχοντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὀφείλονται εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν θέατρον τῶν εἰδωλολατρῶν ὡς τὸ ἀπέδειξεν ὁ γυμνασιάρχης κ. Γεώργιος Γλύπτης, εἰς διάλεξιν αὐτοῦ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ «Αἰσχύλου-Ἀρίονος». Διὰ νὰ παρασυρθοῦν οἱ εἰδωλολάτραι εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἡ ἐκκλησία ἐδανείσθη παρ' αὐτῶν τὰς χορευτικὰς κινήσεις τῶν ἱερέων, τὴν ποίησιν καὶ τὸ ᾆσμα. Ὁ υἱὸς μάλιστα τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ (ἦτο ἀρμένιος πρωτογενὴς) γενόμενος οἰκουμενικὸς πατριάρχης, εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, πλὴν τῶν χορευτικῶν κινήσεων τῶν ἱερέων, τοῦ ᾄσματος καὶ τῆς ποιήσεως, καὶ τὸν χορὸν τῶν γυναικῶν, διὰ κινήσεως τῆς κοιλίας καὶ τῶν γλουτῶν, πρωτογενῆ χορόν, ὅπως ὁ σημερινὸς «Ταγκὸ» ὅστις εἶνε ὁ χορὸς τῶν ζωεμπόρων (κυρίως ἡμιόνων) τῆς Ἀργεντικῆς Δημοκρατίας, καὶ χορεύεται σήμερον μετὰ τῆς Τζὰζ Μπὰνδ ἐν πάσῃ ἀριστοκρατικῇ ἑορτῇ ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης.

Ἡ κατάργησις λοιπόν, ἐν τῷ πρώτῳ χριστιανισμῷ, τῆς ποιήσεως, τοῦ ᾄσματος καὶ τοῦ χοροῦ, μέσα πρὸς διαιώνισιν τοῦ εἴδους διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἐρωτικῶν αἰσθήσεων, ἐξηγεῖται εὐκόλως, ἀφοῦ ὁ Χρι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

στὸς συμβουλεύει τὸν εὐνουχισμὸν τῶν ἐρωτικῶν αἰσθήσεων (ἀνάγνωθι τὸ Εὐαγγέλιον). Ἑπομένως τὰ τρία ταῦτα μέσα ἦσαν περιττὰ διὰ τὴν ἀγγελικὴν ζωήν, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη σαρκικοῦ ἔρωτος καὶ τῶν ἐρεθιστικῶν αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ὁ χριστιανισμὸς διαφέρει τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἐφαντάσθησαν τὸν Σαβαὼθ ἀκούοντα ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὴν μουσικὴν τῶν Σεραφείμ. Οἱ ἀνόητοι, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρξε κυρία Σαβαώθ, ἀλλὰ μόνον Κύριος, ἡ μουσικὴ ἦτο περιττή. Ἀλλ' ἴσως ἡ Βίβλος ὑπονοεῖ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγω ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης ταύτης, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶχε τὴν μουσικήν, τὸ ἄσμα, ὡς πρώτην αὐτοῦ ἔκφρασιν, ὡς τὸ βρέφος ἐν τῷ λίκνῳ !

Φλέμιγκ, Σεπτέμβριος 1931. Δόκτωρ ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΛΑΓΟΥΔΑΚΗΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΣΤΙΧΑ

Μὲ τί καρδιά, μὲ τί ψυχὴ νὰ πάω 'γω στὰ ξένα,
ν' ἀφήκω μάτια ὁλόμαυρα καὶ τσίνουρα κλεισμένα.

Βαρὺς ὁ ἀναστεναγμός, ἀπ' τὴν καρδιά μου βγαίνει,
ἀπὸ τὰ χείλη μου περνᾶ καὶ πάλι μέσα μ' μπαίνει.

Σοῦ στέλνω χαιρετήματα μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι,
καὶ μὲ τὸν πετροκότσυφα ποὺ δὲ τὰ φανερώνει.

Στὰ Γιάννινα εἶν' ὥμορφες, στὴν Ἄρτα μαυρομμάτες,
καὶ στὴ καημένη Πρέβεζα κοντοῦλες καὶ γιομάτες.

Ἀνάθεμα τὰ Γιάννινα, ποὖχουν πολλὰ σοκάκια,
καὶ παραθύρια μὲ γιαλιά, ποὺ τρέχουν τὰ φαρμάκια.

Ἂν κάν' ὁ πετεινὸς αὐγὸ κι' ἡ μυγδαλιὰ πιπέρι,
τότε καὶ σὺ νὰ καρτερᾶς γιὰ νὰ σὲ κάμω ταῖρι.

Βαρύτερα ἀπ' τὰ σίδερα εἶναι τὰ μαῦρα ροῦχα,
ὅπου τὰ φόρεσα κι' ἐγὼ γιὰ μιὰν ἀγάπη ποὖχα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΟΠΝΙΓΜΕΝΟ

Μιὰ μάννα, μιὰ πικρόμαννα, μιὰ δύστυχη μαννούλα,
στὸ περιγιάλι κάθουνταν τῆς θάλασσας τῆς μαύρης,
μὲ τὰ μαλλιά της ξέπλεγα, μὲ πρόσωπο σκισμένο,
σὰν περδικούλα θλίβουνταν καὶ τράβαε τὰ μαλλιά της,
κι' ὥρες ἐπετροβόλαε μ' ἀγριεμένα μάτια
τὴν ἁρμυρὴ τὴ θάλασσα, τὴν πικροκυματοῦσα.
Κι' ἡ θάλασσα τὴν ἐρωτᾷ καὶ μὲ θυμὸ τῆς λέει:
— « Πέ μου, γιατί μοιρολογᾷς καὶ βγάζεις τὰ μαλλιά σου,
καὶ μὲ συχνοπετροβολᾷς μ' ἀγριεμένα μάτια;
Σὰν τί κακὸ σοῦ ἔκανα καὶ μ' ἔχεις τέτοιαν ἔχτρα ; »
Γυρίζ' ἡ μάννα καὶ τῆς λέει μὲ βραχνιασμένα λόγια:
— « Θάλασσα, σκυλοθάλασσα καὶ σκυλοκυματοῦσα,
καὶ τί μποροῦσες πλειότερο κακὸ γιὰ νὰ μοῦ κάνῃς,
καὶ μ' ἔπνιξες τὸ γυιόκα μου καὶ γυιὸ δὲν ἔχω ἄλλο ; »
Κι' ἡ θάλασσα τῆς ἀπαντάει, κι' ἡ θάλασσα τῆς λέει:
— « Φεύγα, γυναῖκα ἀνέγνωμη, ἀπ' τὴν ἀκρογιαλιά μου,
φεύγα, γιατὶ τὰ δάκρυα σου ποὺ τρέχουν σὰν ποτάμια,
μοῦ ἁρμυρίζουν πλειότερο τ' ἀπέραντα νερά μου
ποῦ τόσο μοῦ τ' ἁρμύρισαν τὰ δάκρυα τῶν μαννάδων.
Φεύγα 'πὸ τ' ἀκρογιάλι μου καὶ μὴν βαρυγκωμίζῃς,
κ' ἐγὼ τὸ γυιὸ ποὺ σ' ἅρπαξα, τὸ γυιὸ ποὺ σῶχω πάρει,
τὸν φίλησα, τὸν χάϊδεψα καλλίτερα ἀπὸ σένα,
τῶπλυνα τὸ κορμάκι του καὶ τῶχω κάνει ἄσπρο,
ἄσπρο σὰν χιόνι τοῦ βουνοῦ, ἄσπρο σὰν τὸν ἀφρό μου·
κι' ἐγὼ τὸ γυιὸ ποὺ σ' ἅρπαξα, τὸ γυιὸ ποὺ σῶχω πάρει,
γλυκὰ τὸν ἐνανούρισα 'στὴν ἀγκαλιά μου μέσα,
καὶ τῶκλεισα τὰ μάτια του μὲ φεγγαριοῦ ἀχτίδα·
μὲ τὸν κατάλευκό μου ἀφρὸ τὸν ἔχω σαβανώσει,
καὶ στόλισα τὰ χείλια του μὲ ἄφθονο κοράλλι,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κ' ὑστερινὰ τὸν ξάπλωσα 'ψηλὰ 'στὰ κύματά μου,
κ' ἐκεῖνα τὸν ἐπήρανε ἀφροστεφανωμένο,
κι' ἐπάνω 'στῆς ἀκρογιαλιᾶς τὸν ἔβγαλα τὸν ἄμμω·
κι' ὅσες Νεράϊδες βρίσκονταν τὴν ὥρα ἐκείνη γύρα,
ὅλες τὸν συμπροβόδησαν καὶ τοὔπανε τραγούδια,
τοῦ χάρου ρίμες ἔμμορφες, ὁποὺ ραΐζουν πέτρες,
σὰν νὰν τὸν εἶχαν ἀδερφό, σὰν νὰν τὸν εἶχαν γέννα!»
Αὐτὰ τῆς κραίνει ἡ θάλασσα κι' ἡ μαύρη μάννα κλαίει·
τῆς τρώει ὁ πόνος τὴν καρδιὰ κ' ἡ μαύρη γῆ τὸ γυιό της,
κι' ἡ θάλασσα ἀντρειεύεται, κι' ἡ θάλασσα μουγκρίζει
κι' ἄλλα κορμιὰ νὰ καταπιῇ κι' ἄλλες καρδιὲς νὰ κάψῃ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ

Πῶς θεραπεύεται ὁ ἔρως; Ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ ἦτο δύσκολος, ἂν δὲν προελάμβανεν Ἀγγλὶς ψυχίατρος ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τῆς Ἐλοϊσίας, νὰ γράψῃ τὴν ἀκόλουθον πρὸς θεραπείαν τοῦ ἔρωτος συνταγήν. Ἰδοὺ αὐτή.

«Δώδεκα οὐγγίαι δυσαρεσκείας, μιὰ λίτρα ἀποφασιστικότητος, δύο οὐγγίαι κόνεως πείρας, μεγάλη δόσις ἀπωλείας χρόνου, ἓν τέταρτον λίτρας ψυχροῦ ὕδατος ὑπολήψεως. Ὅλα αὐτὰ τὰ βάζετε εἰς ὀλίγην σιγανὴν φωτιὰν ἔρωτος, τὰ γλυκαίνετε μὲ τὴν ζάχαριν τῆς λησμοσύνης, τὰ ἀνακατεύετε μὲ τὸ κοχλιάριον τῆς μελαγχολίας, τὰ κάμνετε κατάπλασμα διὰ νὰ τὰ ἐπιθέσητε ἐπὶ τῆς καρδίας σας.

Πρὶν ὅμως, πρέπει νὰ τὸ θέσητε εἰς μίαν φιάλην καὶ νὰ τὸ πωματίσητε μὲ τὸ πῶμα τῆς ἐλαφρᾶς συνειδήσεως. Μετὰ ταῦτα θὰ εὕρητε τὴν γαλήνην.

Τὰ φάρμακα ταῦτα εὑρίσκονται εἰς τὸ Φαρμακεῖον τῆς Ἀντιλήψεως, παρὰ τὴν Πύλην τοῦ Λογικοῦ, εἰς τὴν ὁδὸν Φρονήσεως καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς εὐχαριστήσεως».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΕΛΙΑΝΙΤΗ

ΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἐπεχείρησα νὰ ἐπισκεφθῶ κάποτε τὰ Ἰωάννινα. Ἀλλ' αἱ ληστρικαὶ συμμορίαι ἐμάστιζον τὴν Ἤπειρον καὶ αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἐλάμβανον οὐδεμίαν εὐθύνην διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν περιηγητῶν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους περιωρίσθην νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἐρείπια τῆς Νικοπόλεως μόνον. Μόλις μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς θρυλικῆς πόλεως, μετέβην εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἠπείρου. Ἠκολούθησα τὴν διὰ Πρεβέζης ὁδόν. Ἡ διάβασίς μου ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης ὡς καὶ ἀπὸ τῆς Νικοπόλεως, ἔνθα διεδραματίσθησαν ἐπὶ Ἀλῆ - Πασᾶ αἱ ἀπαίσιαι σφαγαὶ τῶν αἰχμαλωτισθέντων, καθ' ἃς ἔρρευσεν ἀναμὶξ τὸ γαλλικὸν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος, ἐπανέφεραν εἰς τὴν μνήμην μου τὰ ἱστορικὰ ἐκεῖνα γεγονότα, τὰ ὁποῖα πληροῦν αἱματοσταλάκτους σελίδας τῆς νεωτέρας Ἠπειρωτικῆς ἱστορίας.

Ἡ ὁδὸς ἣν διήνυσα μέχρις Ἰωαννίνων εἶναι 110 περίπου χιλιομέτρων. Ἐπέρασα ὅλα τὰ μέρη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1912 εἶχε καταλάβει ὁ ἑλληνικὸς στρατός, καὶ παρέμεινα ἐπὶ μικρὸν εἰς τοὺς λόφους, ἔνθα ὑπὸ τοὺς παγετοὺς καὶ τὰς χιόνας διεξήχθη ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἅλωσις τῶν Ἰωαννίνων. Δύο μεραρχίαι τοῦ στρατοῦ μας κατηυλίζοντο τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν διῆλθον ἐκεῖθεν, προσέδιδον δὲ οὕτω ὠχρὰν ἐντύπωσιν τῆς πολεμικῆς κινήσεως τοῦ 1912.

Ἡ δημοσία ὁδὸς εἶναι τραχεῖα καὶ ἀπότομος. Ὑπὸ τοὺς πόδας μας διηνοίγοντο βάραθρα ἐμπνέοντα τρόμον. Μοῦ ἔδειξαν τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου μετὰ τὴν νίκην ἐπιστρέφουσαι δύο φίλαι μου κυρίαι ὑπηρετήσασαι ὡς νοσοκόμοι, εὗρον οἰκτρὸν θάνατον. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ τραγικοῦ ἐκείνου ἐπεισοδίου ἐπεσκίασεν ἐπὶ μικρὸν τὰς φαιδρὰς ἀπόψεις τοῦ ταξειδίου μου. Ἀλλ' ὅταν διῆλθον τὰ ἀπόκρημνα ἐκεῖνα μέρη καὶ μοῦ προσεμειδίασεν ἡ πλουσία εἰς βλάστησιν κοιλὰς τῶν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ ἱστίο τῆς λέμβου ἀνοίγεται ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ ἱστοῦ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἰωαννίνων, αἱ μελαγχολικαὶ σκέψεις διελύθησαν, ὡς ἡ ἐαρινὴ ἀχλύς, ἡ καλύπτουσα τὰ ἠπειρωτικὰ ὄρη.

Ἡ ὡραία κοιλὰς περιζώνυται ὑπὸ ὀρέων καὶ ἔχει μῆκος ἀπὸ βορρᾶ πρὸς τὰ Ν. Α. 20 μόλις χιλιομέτρων, πλάτος δὲ περὶ τὰ ἑπτά. Χωρίζεται κατὰ μῆκος διὰ σειρᾶς χαμηλῶν λόφων, καταληγόντων εἰς τὴν μεσημβρινοδυτικὴν πλευρὰν τῆς πόλεως. Τὸ τμῆμα τοῦτο κατέχει κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἡ πόλις, οἱ θαλεροὶ κῆποί της καὶ αἱ δύο λίμναι της. Ἐξ ἀνατολῶν ὑψοῦται ἡ τριπλῆ σειρὰ τῆς Πίνδου, τῆς ὁποίας παραφυὰς εἶναι τὸ Μιτσκέλι, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἁπλοῦται ἡ λίμνη, ἡ χαρίεσσα ἐκείνη λίμνη, ἥτις τόσον δραματικὴν θέσιν ἔχει καταλάβῃ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὴν ποίησιν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Κατακλεῖδες τῆς λοφοσειρᾶς, ἣν ἀνέφερα, εἶναι δύο ἀπότομοι βραχώδεις ἄκραι ἐκτεινόμεναι πρὸς τὴν λίμνην καὶ σχηματίζουσαι χερσόνησον. Ἐπὶ τῶν βράχων τούτων, πανταχόθεν σχεδὸν λουομένων ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, ἐγείρεται τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων, ὑψούμενον ἑξήκοντα πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἐσκάφη εὐρεῖα τάφρος, διὰ τῆς ὁποίας εἰσήρχοντο ἑκατέρωθεν τὰ ὕδατα, ἅτινα μετεσχημάτισαν τὴν βραχώδη ταύτην ἄκραν εἰς τελείαν νῆσον. Ἡ τάφρος αὕτη ἀπεχωματώθη ἐσχάτως.

Ἡ λίμνη καὶ τὸ φρούριον ἦσαν αἱ πρῶται ἐντυπώσεις μου ἐκ τῆς πόλεως. Μία ἀπεριγράπτου χάριτος σκηνογραφία ἐνεφανίσθη πρὸ ἐμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξωράϊζον ἔτι μᾶλλον οἱ θρῦλοι, αἱ παραδόσεις, ἡ ἱστορία καὶ ἡ ποίησις. Τὸ φρούριον ἐκεῖνο ὑπῆρξεν ἡ φωλεὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ περὶ τὸ ἀνάκτορόν του εὑρίσκονται αἱ εἱρκταί, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐμαρτύρησαν τόσοι ἥρωες τοῦ Γένους. Καὶ ἀπὸ τὴν λίμνην ἐκείνην, ὅταν ὁ ζέφυρος θωπεύσῃ τὰ νερά της, νομίζει κανεὶς ὅτι ἀκούει τοὺς τελευταίους στεναγμοὺς τῆς Κυρᾶ Φροσύνης καὶ τῶν δέκα ἑπτὰ γυναικῶν, τὰς ὁποίας ὡδήγησεν εἰς θάνατον ἡ ζηλοτυπία τῆς συζύγου τοῦ Μουχτὰρ βέη. Εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν νησίδα ἠγείρετο ἡ Σχολὴ τῶν Φιλανθρωπινῶν, ἥτις ἐπὶ αἰῶνας διεσκόρπιζε τὰ φῶτα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ πέραν αὐτῆς. Εἰς τὴν αὐτὴν νησίδα εὗρεν ἄδοξον τέλος ὁ αἱμοχαρὴς δυνάστης τῆς Ἠπείρου. Πόσα γεγονότα δὲν ἀνέθρωσκον εἰς τὴν μνήμην μου, καὶ πόσους στίχους δὲν ἐψιθύριζον τὰ χείλη μου ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν μερῶν, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν ὡς σκηνὴ τόσων δραμάτων.

Τὰ Ἰωάννινα εἶναι μία πόλις, τῆς ὁποίας πᾶσα ὁδός, πᾶσα γωνία, πᾶσα οἰκία διηγεῖται καὶ μίαν ἱστορίαν. Ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν δι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἦλθον ὅπως εἰσέλθω εἰς τὴν πόλιν, καλεῖται σήμερον τῆς Ἀνεξαρτησίας. Ἄλλοτε ὠνομάζετο Κανλὶ-Τσεσμέ, ἤτοι Πηγὴ τοῦ αἵματος. Ἐκεῖ τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1612, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἐπισκόπου Τρίκης Διονυσίου, τοῦ καλουμένου Σκυλοσόφου, διενηργήθη ἡ φοβερὰ σφαγὴ τῶν ἀόπλων Χριστιανῶν, ἐκ τοῦ ρεύσαντος δὲ ἑλληνικοῦ αἵματος, ἐκλήθη ἔκτοτε ἡ ὁδὸς ἐκείνη Κανλὶ-Τσεσμέ. Ἄφθονον ἐπίσης ἑλληνικὸν αἷμα ἐχύθη κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἱλινθοκοπείου, κυρίως γυναικῶν καὶ παίδων, ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος τουρκικοῦ ὄχλου. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἐκβάλλει εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως. Εἰς αὐτὴν ἐγείρονται τὰ δημόσια κτίρια καὶ αἱ κάλλισται οἰκοδομαί. Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως ὁ πρὸ τῆς πλατείας γήλοφος μετεσχηματίσθη εἰς ὡραῖον παράδεισον, ὅπου τὰς ἑσπερινὰς ὥρας συγκεντροῦται τὸ πλῆθος. Ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ φραιδροῦ τούτου λόφου ἐκτείνεται ἡ ἀκύμαντος Λίμνη, εἰς τὸν μυχὸν τῆς ὁποίας διαφαίνεται ὁ Δρῖσκος. Ἐκεῖ ἀφῆκε τὸν τελευταῖόν του στεναγμὸν ὁ Κερκυραῖος ποιητὴς τῆς «Λήθης» Λαυρέντιος Μαβίλης, μαχόμενος ὡς Γαριβαλδινός ἀξιωματικός.

Τὸ πανόραμα τῆς πόλεως ἀπήλαυσα τὴν ἑπομένην ἀπὸ τοῦ φρουρίου. Τὰ Ἰωάννινα συνίστανται ἐκ τοῦ φρουρίου καὶ ἐκ πολλῶν προαστείων, ἐκτεινομένων πρὸς τὰς ἀνατολικὰς κλιτύας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ εἰς στενόν τι ἐπίπεδον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς λίμνης. Τὴν ἐκτάκτως γοητευτικὴν σκηνογραφίαν αὐξάνει, ὄχι μόνον ἡ κατάσπαρτος δι' ἀνθέων καὶ χλόης κοιλάς, ἡ ἀργυροειδὴς λίμνη μὲ τοὺς παρὰ τὰς ὄχθας ἀπείρους καλαμῶνας, σχηματίζοντας τὸ καταπράσινον περιθώριον, καὶ τὰ χαμηλὰ βουνά, ἀλλὰ καὶ ὁ συνδυασμὸς μικρῶν καί μεγάλων οἰκιῶν, χανομένων μέσα εἰς κήπους πολυδένδρους. Ὑπὲρ τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο σύμπλεγμα δένδρων καὶ οἰκιῶν, ἐγείρονται εὐθυτενεῖς μιναρέδες καὶ ὑψηλαὶ κυπάρισσοι, ἐξακοντίζουσαι πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς κορυφάς των. Εἰς δὲ τὸ σύνολον τῆς εἰκόνος γραφικότητα προσδίδουν καὶ τὰ τουρκικὰ νεκροταφεῖα, μετασχηματιζόμενα βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς πλατείας καὶ παραδείσους.

Τὰ φρούρια καὶ τὰ προάστεια ἀποτελοῦνται ἐξ εἴκοσι δύο συνοικιῶν, ἐκ τούτων δὲ δύο μόνον περιλαμβάνει τὸ φρούριον. Αἱ συνοικίαι αὗται ἐλάχιστα μετεβλήθησαν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ. Οὕτως ἔχει κανεὶς ἐνώπιόν του τὴν παλαιὰν πόλιν, σώζουσαν ὅλα τὰ χαρακτηριστικά της σημεῖα, καὶ διατηροῦσαν ἀνέπαφα τὰ ἱστορικὰ μέρη, ὅπου

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

διέρρευσεν ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων της. Τὰ σπίτια της δὲν διεκρίθησαν ποτὲ διὰ τὴν ἐξωτερικήν των διακόσμησιν. Δὲν εἶχον κἂν παράθυρα εἰς τοὺς δρόμους. Οἱ ἰδιοκτῆται ἀπέφευγον πᾶσαν ἐπίδειξιν. Εἰς χρόνους καθ' οὓς ἐγειρόμενος κανεὶς ἐκ τῆς κλίνης δὲν ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ διετήρει τὴν κεφαλὴν εἰς τοὺς ὤμους του μέχρι τῆς ἑσπέρας, οἵα δήποτε ἐπίδειξις προσέθετε νέους κινδύνους. Αἱ ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον κτισμέναι οἰκίαι εἶνε τῶν νεωτάτων χρόνων. Κατὰ τὰ ἄλλα αἱ οἰκοδομαὶ διατηροῦν τὸν τύπον τῶν κατοικιῶν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Τὰ καφενεῖα τῆς πόλεως, τὰ παζάριά της, αἱ μικραί της πλατεῖαι ἔμειναν ἀκριβῶς ὡς εἶχον ἔκτοτε. Εἰς μίαν γωνίαν κεντρικωτάτης ἐμπορικῆς ὁδοῦ ὑψοῦται ἀκόμη ὁ πλάτανος, ὑπὸ τὸ φύλλωμα τοῦ ὁποίου ἐθανατώθη ὁ Εὐθύμιος Βλαχάβας καὶ ἐκεῖθεν τὸ λείψανόν του παραληφθὲν ὑπὸ τῶν Ἀθιγγάνων ἐσύρθη εἰς τοὺς δρόμους τῆς πόλεως. Ἐκεῖ ἐθραύσθησαν τὰ ὀστᾶ τοῦ Κατσαντώνη καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ εἰς τοὺς κλάδους του ἀπηγχονίσθησαν ἥρωες, ἱερωμένοι, προΰχοντες, οἵτινες καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἔβλεπον τὴν ὀπτασίαν τοῦ Βυζαντίου. Ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ ροφοῦν τὸν καφέν των οἱ θαμῶνες τῶν καφενείων σήμερον.

Ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων εἶναι ἀρχαιοτάτη. Ἡ ἐκκλησία αὐτῆς μνημονεύεται ἀπὸ τοῦ 673 μ. Χ. ὡς πέμπτη ἐν ταῖς ἐπισκοπαῖς, αἵτινες ὑπέκειντο εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς Ναυπάκτου. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀνδρονίκου ἀναφέρεται αὕτη ὡς πόλις μεστὴ οἰκητόρων. Τὰ Ἰωάννινα ἐπροικοδοτήθησαν διὰ ποικίλων προνομίων ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, διὰ νὰ μὴ παραβλάπτωνται δὲ τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν, οἱ δουλοπάροικοι τῶν χωρίων αὐτῶν, ἀπηλλάσσοντο τῆς στρατολογίας, τῶν καταλυμάτων καὶ οἵου δήποτε φόρου.

Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ὁ κατὰ τὸ 1666 ἐπισκεφθεὶς τὰ Ἰωάννινα Ἄγγλος ἀρχαιολόγος Σπὸν γράφει, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων διέπρεπεν ἐπὶ πολυανθρωπίᾳ, λαμπρότητι καὶ ἐμπορικῷ πλούτῳ. Ὁ Γκαρνιὲ δὲ ἐν ἔτει 1702 παρέβαλλε τὰ Ἰωάννινα πρὸς τὴν Μασσαλίαν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν καὶ τὸ ἐμπόριον. Κατὰ τὴν γενομένην ἀπογραφὴν ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο τῷ 1731 εἰς 40.000 ψυχῶν, ἐξ ὧν τὰ $^3/_4$ ἦσαν Ἕλληνες. Περὶ τὰ 1754 ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶχεν αὐξήσῃ σημαντικῶς, κατῆλθε δὲ ἐπὶ Ἀλῆ-πασᾶ ἕνεκα τῆς τυραννικῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἁρπαγῆς τῶν περιουσιῶν τῶν κατοίκων. Καθ' ὅλους ὅμως τοὺς χρόνους τούτους τὰ Ἰωάννινα ἦσαν μέγα ἐμπορικὸν κέντρον καὶ αἱ ἀγοραὶ ἔβριθον ξένων, πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀλβανίας προσερχομένων. Ὁ πολιτισμὸς καὶ ὁ πλοῦτος τῶν Ἰωαννιτῶν ηὔξησε μεγάλως ἕνεκα τῆς

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἐπικοινωνίας αὐτῶν μετὰ τῶν μεγάλων ἀγορῶν τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Ἡ πόλις εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρα παρ' ὅσον δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ της, γράφει ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Χόλλανδ, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Αἱ δημόσιαι πλατεῖαί της περικλείουν ὄχι μόνον τὰ τουρκικὰ τεμένη, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιφανέστερα τῶν ἰδιωτικῶν κτιρίων. Ἀξιοθέατα εἶναι τὰ παζάρια, ἤτοι δέκα ἕως δώδεκα ὁδοὶ διασταυρούμεναι καὶ ἀποτελοῦσαι διαφόρους γωνίας, λίαν δὲ σκοτεινὰς ἐκ τῆς στενότητός των καὶ τῶν ἄνωθεν ἐξεχουσῶν ὀροφῶν. Ἕκαστον παζάρι ἔχει καὶ ἓν εἶδος ἐμπορεύματος, ὅπως συμβαίνει εἰς πλείστας πόλεις τῆς Τουρκίας. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται εἰς 40.000 Ἑλλήνων, Τούρκων, Ἀλβανῶν καὶ Ἰσραηλιτῶν. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ὄχι μόνον ἀσυγκρίτως πολυαριθμότεροι καὶ εὐπορώτεροι, ἀλλὰ καὶ ἀρχαιότεροι, ἀπαρτίζουσι δὲ τὸ κύριον ἐμπορικὸν στοιχεῖον τῶν Ἰωαννίνων. Οἱ εὐφυέστατοι, οἱ φιλοπονώτατοι καὶ εἰς ἄκρον δραστήριοι Ἕλληνες ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἐμπορίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπαντῶσι προσκόμματα, ἀποδημοῦσιν εἰς ἄλλας χώρας, πρὸς εὕρεσιν μείζονος ἐλευθερίας.

Σήμερον ἡ ἐλευθερία ἐπηύξησε τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν τῆς πόλεως. Δὲν ἦτο πλέον ἡ ἀθόρυβος πόλις τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, ὅπου ἕκαστος ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν καὶ διήρχετο τὰς ὁδοὺς ὡς φάσμα ἐκ τρόμου. Εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐβάδιζον ὅλοι μὲ ὑψωμένας κεφαλάς. Οἱ συριγμοὶ τῶν στρατιωτικῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν ἁμαξῶν ὁ κρότος ἐπλήρουν θορύβου τὴν πόλιν. Αἱ κυρίαι περιεφέροντο εἰς τὸν παράδεισον καὶ ὑπὸ τὸν ἱστορικὸν πλάτανον συνεκεντροῦτο τὸ πλῆθος, ὅπερ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς εἰσόδου τοῦ στρατοῦ μας ἀπέρριψε τὰ φεσάκια, τὸ τελευταῖον αὐτὸ σύμβολον τῆς πεντακοσιετοῦς δουλείας. Οἱ κώδωνες τῶν ναῶν δὲν παρέμενον πλέον βωβοὶ καὶ ὁ μουεζίνης συνεσταλμένος ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ μιναρὲ ἔψαλλε τὴν προσευχήν του. Τὰ Ἰωάννινα εἶχον ἐπανεύρει τὰς ἡμέρας τῶν Κομνηνῶν. Αἱ ἡμέραι τοῦ τρόμου καὶ τῆς φρίκης ἀπέμειναν ὡς μακρινὴ ἀνάμνησις διαβατικῆς θυέλλης.

Τὰ Ἰωάννινα καὶ πρὸ πεντακοσίων ἐτῶν ἦτο πόλις συγκεντροῦσα τὴν προσοχὴν πάντων. Ἦτο μέγα κέντρον ἑλληνικῆς παιδείας. Ἡ τοιαύτη ἀκτινοβολία τῶν Ἰωαννίνων ἐφ' ὅλης τῆς Ἠπείρου ἐξηκολούθησεν ἀδιάκοπος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν. Ἦτο πόλις τὴν ὁποίαν

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

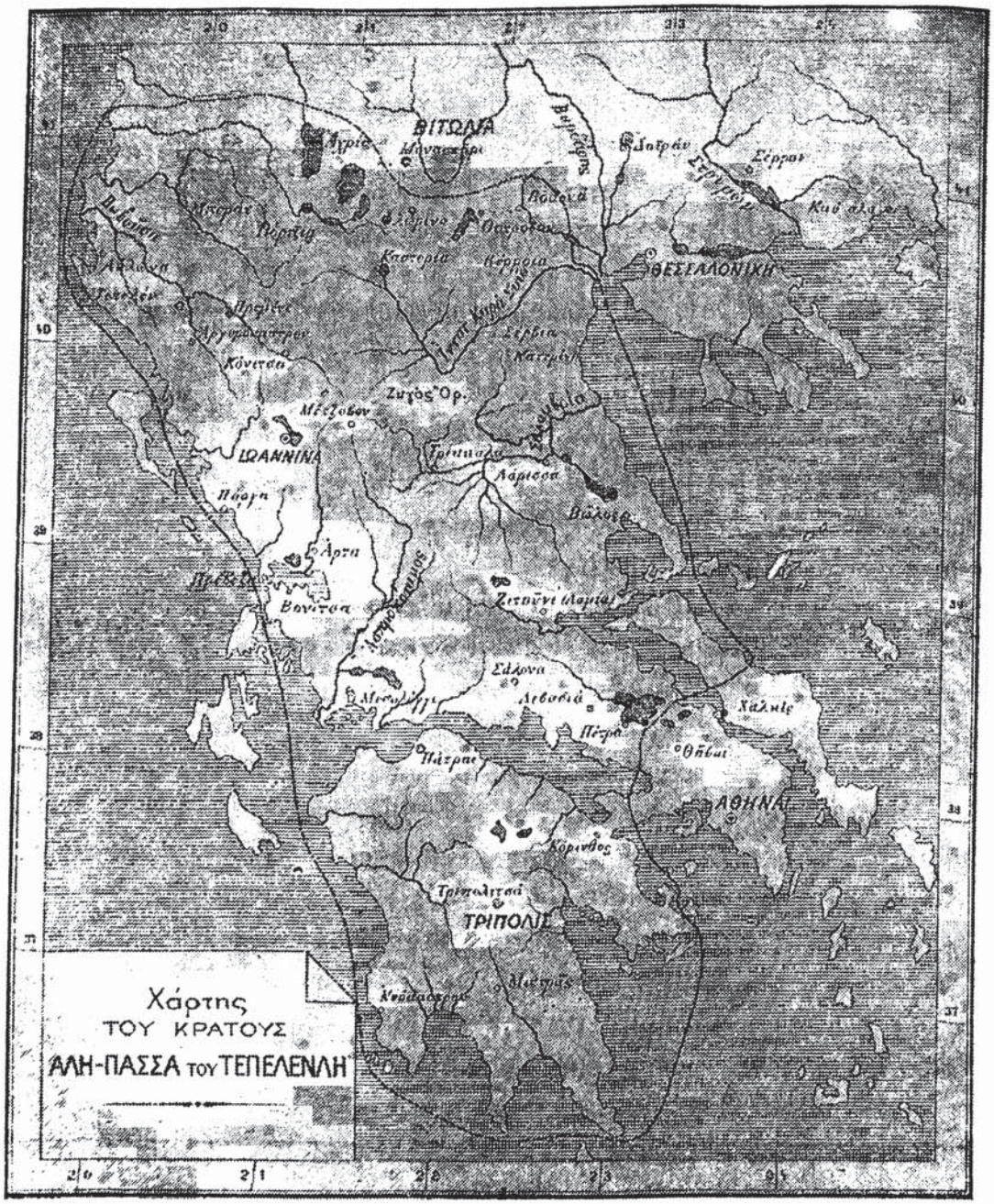

Χάρτης τοῦ κράτους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ

ἐξησφάλιζον ἰδιαίτερα προνόμια. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος τὸ Λεσποτάτον τῆς Ἠπείρου εὑρίσκετο ἐν παρακμῇ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὑρισκόμενον ἠδυνήθη νὰ κατανικήσῃ τοὺς στρατοὺς τοῦ σουλτάνου Μουράτ, τοὺς διελθόντας τὴν Πίνδον, ὅπως κυριεύσουν τὴν ἀνθοῦσαν πόλιν. Ἴσως θὰ ἀνθίστατο ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη ἂν μὴ ἐπήρχοντο ἔριδες μεταξὺ τῶν διαμοιρασθέντων τὸ Λεσποτάτον νό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

θών υἱῶν τοῦ Καρόλου Α΄ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Πληροφορηθεὶς τὰς ἔριδας ταύτας ὁ Σουλτάνος, ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχε κυριεύσει τὴν Θεσσαλονίκην, ἐξαπέστειλε τὸν στρατάρχην Καρᾶ - Σινᾶν, ὅπως καθ' οἷον δήποτε τρόπον καθυποτάξῃ τὰ Ἰωάννινα. Οὗτος προέβη εἰς διαφόρους προτάσεις, οἱ δὲ Ἰωαννίται, μὴ ἔχοντες πλέον στρατὸν ὅπως ἀντιστῶσι, συνήνεσαν νὰ ὑποταγῶσι, ἀλλ' ἀπῄτησαν νὰ παραδώσωσι τὰς κλεῖδας τοῦ φρουρίου δι' ἰδίων ἀπεσταλμένων εἰς τὸν Μουράτ, παρ' οὗ θὰ ἐλάμβανον μεθ' ὅρκου χρυσόβουλον ἐξασφαλίζον τὰ ὑποσχεθέντα προνόμια. Οἱ ἀπεσταλμένοι συνήντησαν τὸν σουλτάνον ἔξωθεν τῆς Θεσσαλονίκης. Προσεκύνησαν αὐτὸν ὡς βασιλέα τοῦ Κάστρου τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ παρέδωκαν τὰς κλεῖδας αὐτοῦ. Ἔλαβον τότε ἀπὸ τὰς ἰδίας χεῖρας του Χάτι - σερίφ, εἰς ὃ ἐξησφαλίζοντο αἱ προνομίαι ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγάλου προφήτου. Τὸ Χάτι - σερὶφ ἦτο μεταφρασμένον ἑλληνιστί.

Διὰ τοῦ διατάγματος τούτου οἱ κάτοικοι τοῦ φρουρίου ἀπηλλάσοντο τοῦ παιδομαζώματος.. Ἐδικαιοῦντο νὰ διατηροῦν τὰ τιμάρια διαδοχικῶς, νὰ ἀσκοῦν τὰς θρησκευτικὰς τελετάς των ἐλευθέρως, νὰ κάμνουν χρῆσιν τῶν κωδώνων τοῦ ναοῦ, νὰ καλλιεργοῦν τὰ γράμματα, νὰ ὁπλοφοροῦν, νὰ ἐκλέγουν τοὺς δικαστάς των μεταξὺ τῶν ἀρχόντων των, καὶ νὰ φέρουν προσωπίδας τὰς ἀπόκρεω. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι οἱ Ἰωαννῖται ἀπήλαυον προνομίων, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ἄλλος λαὸς κατακτηθεὶς ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν ἀπήλαυσε ποτέ.

Τὰ σημαντικώτερα τῶν προνομίων τούτων ἦσαν φυσικὰ ἡ ἄσκησις τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων. Αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τὰ γράμματα μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φράγκων κατὰ τὸ 1204, εὗρον καταφύγιον εἰς τὰ Ἰωάννινα. Μόνον τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα δὲν διενεμήθησαν οἱ Φράγκοι, ἀλλ' ἐξηκολούθει ὡς ἑλληνικὴ ἡγεμονία, ὀνομασθεῖσα δεσποτάτον τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἕνα κλάδον τῶν Κομνηνῶν, καὶ ἔχουσα ἕδραν τὰ Ἰωάννινα. Κατὰ τοὺς ἀσταθεῖς ἐκείνους καιροὺς πλεῖστοι ἐκ τῶν διαπρεπόντων Βυζαντινῶν ἐφυγαδεύθησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐζήτησαν καταφύγιον, ἐκεῖ μετέφερον δὲ τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Οὕτως ἱδρύθη κατὰ τὸ 1206 ἐν τῷ φρουρίῳ ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ Σχολὴ ὑπὸ τοῦ πρώτου Δεσπότου. Διετηρήθη δὲ ἐπὶ 406 ἔτη. Κατὰ τὸ 1612, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Σκυλοσόφου, οἱ Ἕλληνες ἀπεβλήθησαν τοῦ φρουρίου καὶ ἀπώλεσαν τὰ προνόμιά των. Τότε ἔκλεισε τὰς πύλας της καὶ ἡ Σχολή αὕτη.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς, ἐν τῇ νήσῳ τῆς λίμνης ἱδρύθη τῷ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

1282 ἄλλη Σχολή, ἥτις ἐλαμπρύνθη καὶ διετηρήθη ἐν ἀκαταβλήτῳ ἀκμῇ ἐπὶ τετρακόσια ἑβδομήκοντα ἔτη. Ἱδρυτὴς ἦτο ὁ Μιχαὴλ Φιλανθρωπινός. Προήρχετο δ' οὗτος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατήγετο ἀπὸ περίλαμπρον οἶκον τοῦ Βυζαντίου. Μακρὰν τῆς τύρβης τῆς πόλεως, ἐν τῇ ἠρεμίᾳ τῆς ὡραίας νησίδος ἤγειρε τὴν Μονὴν τοῦ Σπανοῦ, ἐκεῖ δὲ ἐγκατέστησε καὶ τὴν περίφημόν του Σχολήν, ὅπου μετέβαινον μετὰ προθυμίας πανταχόθεν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας νέοι, διψῶντες ἀνωτέραν παιδείαν καὶ ἠκροῶντο ἐπὶ 476 ἔτη, καθ' ἃ ἐλειτούργει ἡ Σχολὴ αὕτη, τῶν μελιρρήτων διδασκάλων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι προήρχοντο ἐκ τῆς αὐτῆς γενεᾶς τῶν Φιλανθρωπινῶν. Ὅταν κατὰ τὸ 1758 ἀπέθανε καί ὁ τελευταῖος γόνος τοῦ περιφανοῦς οἴκου, ἔκλεισε τὰς πύλας της καὶ ἡ ἀνωτέρα αὕτη Σχολή, ἥτις ἦτο ἓν εἶδος πανεπιστημίου, εἰς ὃ ἐδιδάσκοντο πλὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας, ἡ φιλοσοφία, τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ θεολογία.

Ἐπεσκέφθην μετὰ συγκινήσεως τὴν Μονὴν τοῦ Σπανοῦ. Καὶ ἡ Μονὴ καὶ ὁ τρισυπόστατος ναὸς σώζονται ὅπως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἱδρύσεως αὐτῶν. Εἰς τὸν ναὸν διατηροῦνται τοιχογραφίαι, αἵτινες εἶναι ἐκ τῶν καλυτέρων μέχρι τοῦδε σωζομένων τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἓν τῶν διαμερισμάτων τοῦ ναοῦ ἐχρησίμευσε διὰ τὰς διδακτικὰς ἀνάγκας τῆς Σχολῆς, μετασχηματισθὲν εἰς αἴθουσαν παραδόσεων. Μεταξὺ τῶν προσωπογραφιῶν διατηροῦνται αἱ τῶν Φιλανθρωπινῶν. Εἶναι αὗται αὐστηραὶ μορφαὶ βυζαντινῶν ἀρχόντων, οἵτινες καὶ μετὰ πάροδον αἰώνων διατηροῦν τὸν χαρακτηριστικὸν τύπον τοῦ γένους των. Τὸ περίεργον δ' εἶναι ὅτι ἐν τῇ ἱερατικῇ ταύτῃ πινακοθήκῃ οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι οἱ μαρτυρήσαντες ὑπὲρ τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οἱ πρωτοστάται τοῦ πνεύματος, οἱ μεγάλοι τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφοι. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται τὰ ὀνόματα τοῦ Σόλωνος, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πυθαγόρα, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Λυκούργου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἄλλων, οἵτινες οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν πρὸς τοὺς ὁσίους τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ εὐρεῖα παιδεία τῶν Φιλανθρωπινῶν καὶ ἡ βαθεῖα γνῶσις τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας μετηρσίουν τόσον τὴν διάνοιαν αὐτῶν, ὥστε ἔθεσαν μεταξὺ τῶν μαρτύρων τῆς νέας θρησκείας καὶ τοὺς μεγάλους ἐργάτας τοῦ πνεύματος, τοὺς δημιουργήσαντας τὴν ἀπαράμιλλον ἐκείνην γλῶσσαν, ἄνευ τῆς ὁποίας δυσχερὲς θὰ ἦτο νὰ μεταδοθοῦν αἱ Χριστιανικαὶ ἀρχαὶ εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ Ἰωσαφὰτ Φιλανθρωπινὸς ἐν ἔτει 1581 εἶχε καταθέσει εἰς τὸ

ταμεῖον τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας μέγα ποσόν, ἵνα ἐκ τῶν προσόδων του διατηρῆται ἡ Σχολὴ αὕτη. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς Σχολῆς τῶν Φιλανθρωπινῶν δὲν ἐξέλιπε καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἰωαννίνοις.

Ὁ ἡγούμενος Ἐπιφάνειος ἤγειρε κατὰ τὸ 1644 νέαν Σχολὴν διαθέσας καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Πάνος Ἱερομνήμων, ὡς καὶ ὁ Καραϊωάννης μεγάλα ποσὰ πρὸς συντήρησιν αὐτῆς. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ ἐν Βενετίᾳ ἐγκατεστημένος Ἰωαννίτης Λέων Γκούμας κατέλιπεν 20.000 δουκάτων, ὅπως μὲ τὸν ἀνατοκισμὸν αὐτῶν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη κτισθῇ εἰς τὴν συνοικίαν Μπαχράμι-πασᾶ καὶ συντηρῆται ἡ φερώνυμος Σχολή.

Εἰς τὸ κληροδότημα τοῦτο ὁ ἀνεψιός του βραδύτερον ἐπρόσθεσεν ἑτέρας 20.000 δουκάτων πρὸς συντήρησιν τοῦ μεγάλου Γυμνασίου. Πλεῖστοι τότε Ἰωαννῖται κεντριζόμενοι ἀπὸ τὰ φιλοπάτριδα αἰσθήματα προῆλθον ἀρωγοὶ πρὸς τὰς δύο Σχολάς, ἐν αἷς ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἐδίδασκον. Τὰ κεφάλαια πρὸς συντήρησιν τῶν περιβλέπτων τούτων Σχολῶν εἶχον κατατεθῇ εἰς τὸ Δημόσιον ταμεῖον τῆς Βενετίας. Μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως τῆς Δημοκρατίας ἐν ἔτει 1797, ἀπωλέσθησαν ταῦτα, τότε δὲ οἱ ἐν Μόσχᾳ διαβιοῦντες ζάπλουτοι Ἰωαννῖται ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι ἀνέλαβον τὴν συντήρησιν αὐτῶν.

Ὁ ὄλεθρος τῆς Βενετίας κατέστρεψε τὰς περιουσίας καὶ ἄλλων ἱδρυμάτων. Πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν ἐνεφανίσθησαν νέοι χορηγοὶ ὅπως μὴ ἐκπέσῃ ἡ θέσις τῶν Ἰωαννίνων, ὡς πόλεως θεωρουμένης κατ' ἐξοχὴν ἑστίας τῶν φώτων κατὰ τοὺς μακροὺς τῆς δουλείας χρόνους. Ἡ θέσις αὕτη τῆς πόλεως ἦτο ἡ ὑπεροφάνεια τῶν τέκνων της. Τινὲς τῶν ἀνδρῶν τούτων ἔφθασαν μέχρις αὐτοθυσίας. Ὑπῆρξαν ἑκατομμυριοῦχοι, οἵτινες διῆλθον τὸν βίον των ἄγαμοι, ἵνα διαθέσουν τὴν περιουσίαν των ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως, φρονοῦντες ὅτι δι' αὐτῆς παρεσκευάζετο ἡ ἑλληνικὴ αὐτονομία.

Ἐκτὸς τοῦ Μεγάλου Γυμνασίου, ὑπῆρχεν ἐν τῇ πόλει καὶ τὸ μικρὸν Γυμνάσιον, ἱδρυθὲν τῷ 1675, ὅπου ἐξεπαιδεύοντο ἱερεῖς, διὸ ὑφίστατο πάντοτε ἱεροσπουδαστήριον, ἔνθα ἐδιδάσκοντο αἱ ἱεραὶ ἐπιστῆμαι ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς περιουσίας καὶ τούτου, ὁ ἐν Μόσχᾳ Ἰωάννης Καπλάνης κατέθεσεν εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῆς πόλεως ταύτης 125.000 ρουβλίων, τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα εἰσεπράττετο μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ρωσσικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ σχολὴ αὕτη εἶχε προικισθεῖ διὰ πλουσίας βιβλιοθήκης καὶ λαμπρᾶς συλλογῆς ὀργάνων τῆς φυσικῆς πειραματικῆς. Ἀλλ' οἰκοδομὴ καὶ βιβλιοθῆκαι ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός, κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ 1820,

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὅτε ἐκάη καὶ ἡ ἰδιωτικὴ βιβλιοθήκη τῶν Διδασκάλων τοῦ Γένους Μπαλάνων, περιέχουσα πλεῖστα χειρόγραφα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ χρονικὰ τῆς Ἠπείρου κατὰ Κουβουρᾶν. Ἡ καταστροφὴ αὐτῆς ὑπῆρξε καὶ ἡ μεγίστη τῶν ἀπωλειῶν ἐκ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης πυρκαϊᾶς, τῆς ἀποτεφρωσάσης μέγα μέρος τῆς πόλεως.

Ἀδιάκοπος ὑπῆρξεν ἡ παροχὴ δωρεῶν ἀπὸ μέρους τῶν Ἰωαννιτῶν πρὸς συντήρησιν τῶν Σχολῶν. Μετὰ πᾶσαν καταστροφὴν νέοι προσήρχοντο δωρηταί. Τὰ Ἰωάννινα οὕτω εἶχον καταστῇ ἡ κεντρικὴ ἑστία καθ' ὅλην τὴν Ἤπειρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Ἐλειτούργουν ἐν τῇ πόλει δύο Γυμνάσια, τέσσαρες ἀστικαὶ Σχολαί, ἓν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τρία Παρθεναγωγεῖα, εἰς ἓν τῶν ὁποίων ὑπῆρχε καὶ ὑφαντήριον, ἦσαν δὲ προσηρτημένα εἰς αὐτὰ ἀνὰ ἓν νηπιαγωγεῖον, ὑπῆρχεν ἐπίσης καὶ πλῆθος ἰδιωτικῶν Σχολῶν.

Ἡ εὐκλεὴς αὕτη πόλις ὑπῆρξεν ἡ πόλις τῶν Σχολείων. Φυσικὸν ἦτο κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἀκτινοβολίαν της νὰ ρίπτῃ καθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι ἀκριβῶς τοῦ ποταμοῦ Σκούμπη. Δικαίως πάντες οἱ διελθόντες ἐκεῖθεν περιηγηταὶ τὴν ἀπεκάλεσαν «Νέας Ἀθήνας». Ἀπὸ τὰς Σχολὰς ἐκείνας προῆλθον οἱ πλεῖστοι τῶν μεγάλων διδασκάλων τοῦ Γένους, οἵτινες μετέφερον τὰ φῶτα εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς. Μαθηταὶ τῶν Σχολῶν ἐκείνων ὑπῆρξαν πλεῖστοι καθηγηταὶ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πανεπιστημίου, πρὸς δὲ διαπρεπέστατοι πολιτικοὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς αὐτὰς ἐξεπαιδεύθησαν καὶ πολλοὶ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄνδρες τῆς τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ Ἀλβανοί, οἱ διακριθέντες ἐπὶ ἑλληνικῇ παιδείᾳ. Αἱ Σχολαὶ αὗται συνετήρησαν τὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς κατακτηθείσας ὑπὸ τῆς τουρκικῆς βαρβαρότητος χώρας καὶ ὑπέθαλπον μετὰ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας.

Περὶ τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν διδαξάντων περιφανῶν ἀνδρῶν θὰ ἠδύνατο νὰ γραφῇ τόμος ὁλόκληρος. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην πλὴν τῶν Φιλανθρωπινῶν, ἐδίδαξαν ὁ Τσεχούλης, ὁ Μανασσῆς Πλέσσας, ὁ Τριανταφύλλου ἐκ Κερκύρας, Μελέτιος ὁ Γεωγράφος, ὁ Μήτρου, ὁ Βησαρίων, Ματθαῖος ὁ Ἀνθρακίτης, ὁ Νικόλαος Κεραμᾶς, οἱ Μπαλάνοι, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ Ἀθαν. Ψαλίδας καὶ πλῆθος ἐπιφανῶν διδασκάλων. Τοιαύτην ἐντύπωσιν ἐνεποίησε εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν πόλιν ξένους ἡ πνευματικὴ ἐν αὐτῇ κίνησις, ὥστε ὁ συνταγματάρχης Λὴκ γράφει εἰς τὸ περίφημον σύγγραμμα αὐτοῦ: «Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὁμιλεῖται ἐν Ἰωαννίνοις καθαρώτερον ἀπὸ πάσης ἄλλης ἑλληνικῆς γωνίας. Οἱ Ὀθωμανοὶ ὁμιλοῦν ἑλληνιστί, διότι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μόνον ὀλίγας τουρκικὰς λέξεις γνωρίζουν. Τὰ Ἰωάννιτα διαπρέπουν ἐπὶ πλούτῳ καὶ μορφώσει, ἀποτελοῦν δὲ τὸ κέντρον τοῦ κράτους τοῦ Ἀλῆ καὶ συγκεντροῦν τοὺς ὑπηκόους του, τοὺς ἔχοντας ἀξιώσεις διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀβροτέρου βίου. Καὶ τοῦτο διότι διατηροῦν ἀνέκαθεν τὰ θαυμάσια Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Διευθυντὴς τῆς μὲν παλαιοτέρας Σχολῆς εἶναι ὁ Κοσμᾶς Μπαλάνος, διδάσκων τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας Συγγραφεῖς, τῆς δὲ νεωτέρας ὁ Ψαλίδας, διδάσκων εἰς ἑκατὸν μαθητὰς Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, γεωγραφίαν καὶ φιλοσοφίαν. Πλὴν τῶν κοινοτικῶν Σχολῶν, ὑπάρχουν πλεῖσται ἰδιωτικαί, διευθυνόμεναι ὑπὸ εὐπαιδεύτων ἱερέων. Τὸ θέρος βλέπει τις ὑπὸ τὰς σκιὰς τῶν δένδρων διδασκάλους περικυκλουμένους ὑπὸ 20 ἕως 40 μαθητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἐνδεέστεροι καταβάλλουν δίδακτρα ἓν γρόσιον καθ' ἑβδομάδα».

Οἱ Ἰωαννῖται, ἔγραφε καὶ ὁ λόρδος Βύρων κατὰ τὸ 1810, «ὑπερέχουν τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατά τε τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν διάλεκτον».

Πόλις οἵα τὰ Ἰωάννινα φυσικῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς νοτίου καὶ βορείου Ἠπείρου ἐν γένει. Οὕτω τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἡ Ἀργυρίνη τῶν Βυζαντινῶν, διετήρει δύο λαμπρὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀργυροκάστρου ἦσαν ὄχι μόνον κατὰ μεγάλην πλειονότητα χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ οἱ Ἀλβανοὶ ἐδιδάσκοντο τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ὡμίλουν μόνον ταύτην. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις κατὰ τὸ 1770 μετέθεσε τὴν ἕδραν τῆς τοπαρχίας εἰς Δέλβινον καὶ ἤρχισε τὸν καταναγκαστικὸν ἐξισλαμισμὸν τῶν πέριξ χωρίων, Ἐπισκοπῆς, Δοξάτων, Καστσυράνων καὶ ἐγκαθίστα τοὺς ἀρνησιχρίστους ἐν Ἀργυροκάστρῳ χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ μεταβάλῃ καὶ τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς πόλεως. Διὰ τῆς παιδείας ἐνισχύετο ἐπίσης τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῆς Χειμάρρας, τῆς ὀρεινῆς Ἑλληνικῆς χώρας τῶν ἀνδρείων πολεμιστῶν, οἵτινες ἔζησαν εἰς τὰ ὄρη των ἐν ἡμιανεξαρτησίᾳ ἀπολαύοντες τῶν προνομίων αὐτῶν. Οὕτως ἡ πνευματικὴ ἐπίδρασις τῶν Ἰωαννίνων ἐξετείνετο πρὸς δυσμάς, πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τῶν ὀρέων τῆς Κορυτσᾶς, καὶ προέχεε τὰ νάματα τῆς παιδείας πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν.

Τὸ μᾶλλον ἀξιοθέατον τμῆμα τῶν Ἰωαννίνων εἶναι τὸ φρούριον, λόγῳ τῶν περικλειομένων εἰς αὐτὸ δύο συνοικιῶν, αἵτινες δὲν μετέβαλον τὴν μορφὴν αὐτῶν ἀπὸ πολλῶν αἰώνων. Αἱ διάφοροι μεταβολαὶ κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα ἀφῆκαν τὴν ἰδιαιτέραν ἑκάστη σφραγῖδά της. Τὸ φρούριον τοῦτο ὑφίσταται ἀπὸ χιλίων καὶ πλέον ἐτῶν. Ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς ἐγειρομένης εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς λίμνης ἐκκλησίας.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Μία ἄποψις τῆς νησίδος τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ περιώνυμος Σχολὴ τῶν Φιλανθρωπινῶν καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Σωτῆρος ὅπου ἐκρεουργήθη ὁ Ἀλῆ πασᾶς.

τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Κοπάνων, διέρχεται τὸν λόφον τῆς Προσκυνήσεως καὶ τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ καταλήγει μεταξὺ Μπουνίλας καὶ Κανλὶ Τσεσμέ. Ἀπὸ τὰ διασωθέντα τεμάχια, ἐν ἀντιγράφῳ καὶ ταῦτα τοῦ χρονικοῦ Κουβαρᾶ, πληροφορούμεθα ὅτι κατὰ περίοδον 170 ἐτῶν ἐπὶ δεσποτῶν Μιχαὴλ Α.΄ (1206) Μιχαὴλ Β.΄ Θωμᾶ τοῦ Ἀγγέλου καὶ Θωμᾶ τοῦ Γ.΄ (1375) ἐπεσκευάσθη τὸ φρούριον. Μέχρι τῆς σήμερον διασώζονται ποικίλα φατνώματα δεικνύοντα τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ χρονικοῦ. Τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ μορφὴν τὸ φρούριον διετήρει μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Οὗτος τὸ μετεποίησεν· ἤγειρε νέους πύργους καὶ ἐπάλξεις. Κατεσκεύασε νέας τάφρους καὶ ἀνέσκαψε προχώματα. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τούτων εἰργάσθησαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ ἓν ἔτος, τοῦ ἰδίου Ἀλῆ, δώσαντος τὸ παράδειγμα κατὰ τὸν Ἰωάννην Λαμπρίδην.

Μέχρι τοῦ 1612 ἐν αὐτῇ κατῴκουν οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῶν συνοικιῶν αὐτῶν Ἕλληνες, καί τινες Ἰσραηλῖται. Ὑπῆρχον ὡς ἐκ τούτου πλεῖσται περίβλεπτοι οἰκοδομαὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἑπτὰ Μοναὶ καὶ εἴκοσι καὶ εἷς ναοί. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ τοῦ Παντοκράτορος, ὅστις κατηδαφίσθη, ἐπὶ τοῦ χώρου του δὲ ἠγέρθη ὁ γυναικωνίτης τοῦ Ἀλῆ. Κατὰ τὰς γενομένας ἐκσκαφὰς ὑπὸ τὸ Ἅγιον Βῆμα ἀνευρέθη καὶ ὁ τάφος Θωμᾶ τοῦ Γ.΄ καλυπτόμενος ὑπὸ πλακὸς φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν «Θωμᾶς Γιρχὰν Πρίλανος Δεσπότης». Ἐκεῖ ὅπου ἐγείρεται σήμερον τὸ τζαμὶ Φαρτιχγιὲ εὑρίσκετο ἄλλοτε ὁ ναὸς τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Ἐντὸς τοῦ τζαμίου τούτου ἐτάφη τὸ ἀκέφαλον πτῶμα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ὁ ναὸς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου κατηδαφίσθη ἐπίσης καὶ ἠγέρθη τὸ τζαμὶ τοῦ Ἀσλὰν πασᾶ. Ἀπὸ τῆς ἐξώσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ φρουρίου πᾶσαι αἱ μοναὶ καὶ οἱ ναοὶ ἢ κατηδαφίσθησαν ἢ μετετράπησαν εἰς τεμένη καὶ δημόσια κτίρια. Ἐπὶ Ἀλῆ ἠγέρθη ἐκεῖ καὶ τὸ Μέγα σαράγι του. Τοῦτο μέχρι τοῦ 1869 ἐχρησίμευεν ὡς διοικητήριον. Πρὸς τὸ βόρειον μέρος τοῦ φρουρίου ἀνυψώθησαν διάφορα κτίρια, εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν ὁποίων ὑπῆρχον αἱ φυλακαί, εἰς τὰς ὁποίας ἀπειράριθμοι ἐρρίφθησαν, καὶ δὲν ἐξῆλθον εἰμὴ ὅπως ἀχθῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως. Μία ἀπὸ αὐτὰς καὶ σήμερον ἔτι καλεῖται φυλακὴ τοῦ Κατσαντώνη. Εἰς αὐτὴν ἐνεκλείσθη ὁ ἀτρόμητος κλέφτης, ὅστις ἐπὶ τῆς Πίνδου διεξῆγε διηνεκῆ ἀγῶνα κατὰ τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου.

Ἡ μεσημβρινὴ πλευρὰ κατείχετο ὑπὸ τοῦ γυναικωνίτου καὶ τοῦ ἀνδρωνίτου, χωριζομένων δι' εὐρείας αὐλῆς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ φρουρίου κατὰ τὸ 1805 ἤγειρεν ὁ Ἀλῆς τὸ σαράγι του. Ἦτο τοῦτο

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

οἰκοδόμημα χαριεστάτης σινικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καί, ὡς ἀναφέρει ὁ Λήκ, οὐδὲν σουλτανικὸν ἀνάκτορον τότε εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς αὐτό. Παρὰ τὸ παλάτιον τοῦτο ὑπῆρχον δύο ἕτερα χρησιμεύοντα ὡς κατοικίαι τῶν υἱῶν του, Μουχτὰρ καὶ Βελῆ. Τοῦ τελευταίου τούτου τὸ μέγαρον εἶχεν εὐτρεπισθῆ ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον, ἐν ᾧ τοῦ Μουχτὰρ ἐκοσμεῖτο διὰ βαναύσων τοιχογραφιῶν, αἵτινες εἰκόνιζον διάφορα πολεμικὰ ἐπεισόδια τούτου μετὰ τῶν ἁρματωλῶν καὶ καρατομήσεις κλεφτῶν ἐμπνέουσαι τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀπέχθειαν.

Καὶ τὸ παλάτι τοῦ Ἀλῆ - πασᾶ, ὅπως καὶ τὰ μέγαρα τῶν υἱῶν του ἀπετεφρώθησαν κατὰ τὴν ἐκραγεῖσαν ἐν ἔτει 1869 πυρκαϊάν. Δὲν διεσώθησαν ἢ λείψανά τινα ἐξ αὐτῶν. Οὕτως αἱ οἰκοδομαὶ ἐκεῖναι, αἱ ἐγερθεῖσαι διὰ χρήματος ἁρπαγέντος ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, ἔσχον οἰκτρὸν τέλος. Δὲν ἀναγνωρίζει πλέον κανεὶς τὸ φρούριον, ὡς μᾶς παρουσιάζουν τοῦτο αἱ εἰκόνες του μέχρι τοῦ 1869. Αἱ συνοικίαι ὅμως ἐλάχιστα ἐβλάβησαν ἐκ τῶν πυρκαϊῶν. Εἶναι αὗται ἓν σύμπλεγμα οἰκιῶν ἐγειρομένων ἐπὶ στενῶν δρομίσκων καί ἀτραπῶν, πολλάκις ἀδιεξόδων. Ὅτε οἰκοῦντο αἱ συνοικίαι ἐκεῖναι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχον μεγάλαι οἰκίαι, παλαιαὶ οἰκοδομαί, αἱ ὁποῖαι ἢ διηρπάγησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ ἢ ἐπωλήθησαν καὶ ἠγοράσθησαν ὑπὸ Ἰσραηλιτῶν καὶ Ὀθωμανῶν. Πολλαὶ τούτων κατηδαφίσθησαν ὅπως χρησιμεύσῃ ὁ χῶρός των διὰ τὴν ἵδρυσιν ἄλλων δημοσίας ἀνάγκης κτιρίων· τινὰ ὅμως σώζονται. Ὅπως δήποτε ὁ γενικὸς χαρακτὴρ τῶν συνοικιῶν τοῦ φρουρίου παραμένει, εἰς τὴν οἰκοδομικὴν δ' αὐτὴν σύγχυσιν προσθέτουν κάποιαν χάριν τὰ τεμένη καὶ οἱ μιναρέδες, εἰς τοὺς τοίχους τῶν ὁποίων ἕρπουν ἀναρριχητικὰ φυτά. Ἡ συγκέντρωσις ἐντὸς τοῦ περιωρισμένου ἐκείνου χώρου Μουσουλμάνων καὶ Ἰσραηλιτῶν, τῶν μὲν σιγηλῶν καὶ φιλοσοφικῆς ἀπαθείας ἀνθρώπων, τῶν δὲ κραυγαζόντων καὶ κινουμένων ἀδιαλείπτως, παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα ἄλλης ἐποχῆς, ἥτις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξαφανίζεται. Σήμερον ὅμως ἀκόμη, δύναται νὰ ἀνεύρῃ κανεὶς ζῶσαν τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀλῆ - πασᾶ.

Αἱ χανούμισες δὲν τηροῦν πλέον τὰ ἀρχαῖα των ἤθη. Δὲν κλείονται ὅπως ἄλλοτε εἰς τοὺς γυναικωνίτας, καὶ τὰ καφάσια, δὲν ἔχουν πλέον κανὲν μυστηριῶδες θέλγητρον· εἰς τοὺς δρομίσκους τοῦ φρουρίου τὰς συναντᾶ τις χωρὶς γιασμάκι, καὶ ἠμπορῶ νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν συνήντησα καμμίαν δυναμένην νὰ μὲ ἐκπλήξῃ διὰ τοῦ κάλλους της. Ὀθωμανίδες καὶ Ἰσραηλίτιδες εἶναι κοινότατοι τύποι καὶ ἄνευ τινὸς χάριτος ἢ ἰδιορρυθμίας περὶ τὴν ἀμφίεσιν. Δὲν περιέσωσαν οὔτε

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὴν ποικιλίαν τῆς ἀμφιέσεως τοῦ παρελθόντος.

Εἰς τὰ στενὰ ἐκεῖνα σοκάκια, ἀνυπόφορα διὰ τοὺς πόδας τῶν τωρινῶν ἀνθρώπων τῶν πόλεων, μέσα εἰς τὴν ρυπαρότητα καὶ τὴν λάσπην κυλίονται παιδία ἀκάθαρτα, καὶ περιτρέχουν γυρολόγοι πωλοῦντες μπομπόταν καὶ λουκουμάδες. Μία ἀλλόκοτος τύρβη ἀλλοκότου λαοῦ. Μῖγμα ἀτυχοῦς εὐρωπαϊκῆς ἀπομιμήσεως καὶ ἀσιατικῆς βαρβαρότητος. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως τὰ ἤθη τῶν συνοικιῶν ἐκείνων καὶ τὸ οἰκοδομικὸν των συγκρότημα εἶναι λίαν ἰδιόρρυθμον καὶ εἰς ἄκρον ἐνδιαφέρον. Τὰ περίεργα ἐκεῖνα σπίτια ἔχουν τὴν ἱστορίαν των. Καὶ ἂν ἠδύναντο νὰ ὁμιλήσουν, θὰ διηγοῦντο σκηνὰς φρίκης καὶ αἵματος, αἵτινες ἐξηκολούθησαν ἐπὶ πέντε ὁλοκλήρους αἰῶνας καὶ αἵτινες ἐπετάθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ.

Διερχόμενος τὴν ὁδὸν ἥτις ἄγει εἰς τὴν Πύλην τοῦ φρουρίου, ὅπου ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἡ κρεμαστὴ γέφυρα, ᾐσθανόμην βαθυτάτην συγκίνησιν. Ἐκεῖθεν διήρχοντο ὅπως ἀχθῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν οἱ καταδικαζόμενοι διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ θανατική των ποινή. Ὅσα εἶχα ἀναγνώσει περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως ταύτης ἐπανήρχοντο εἰς τὴν μνήμην μου. Καὶ διεγράφοντο ἐμπρός μου αἱ φυσιογνωμίαι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι μοῦ ἐπροξένησαν ζωηροτέραν ἐντύπωσιν. Ἀπὸ τὴν ὁδὸν ἐκείνην διήρχοντο τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ μετὰ πᾶσαν ἥτταν ἢ νίκην κατὰ τοὺς ἀτελευτήτους πολέμους, οὓς διεξῆγον πρὸς τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ τοὺς Σουλιώτας. Ἐκεῖθεν διέβησαν σιδηροδέσμιοι τόσοι αἰχμάλωτοι, οἵτινες εὗρον τὸν θάνατον. Ἀπὸ τὴν ὁδὸν ἐκείνην διέβαινε συνήθως ἱππεύων τὴν ἀραβικήν του φορβάδα, χονδρός δυσκίνητος, μὲ τὴν λευκήν του γενειάδα, ὁ Ἀλῆς, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων καὶ τῶν δημίων του. Ἐκεῖθεν κατήρχετο ὡς λευκὴ ὀπτασία ἡ Κυρὰ Βασιλικὴ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν λίμνην μετὰ τοῦ Ἀλῆ, ὅστις ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ ἀκατίου ἐπιβαίνων ἔκλινε τὴν κεφαλήν του εἰς τὰ γόνατά της, κατὰ τὴν εἰδυλλιακὴν εἰκόνα τοῦ Δυπρέ.

Πρόσωπα καὶ ἐπεισόδια ἐξόχου τραγικότητος ἀνέζων διὰ τῆς φαντασίας μου καὶ ἐλάμβανον πραγματικὴν μορφήν. Ὁποίαν ἱστορίαν τῷ ὄντι ἐγκλείει ἡ πόλις αὕτη! Μίαν ἡμέραν ἐπεσκέφθην τὴν οἰκίαν τῆς Κυρά-Φροσύνης, ἥτις διασώζεται ἀκόμη σχεδὸν ἀμετάβλητος. Εἰσῆλθον εἰς τὰ δωμάτια ἔνθα κατῴκει ἡ ἡρωΐς τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτη, καὶ ἐκεῖθεν ἠκολούθησα τὸν δρόμον, ὅπου μίαν παγερὰν νύκτα τοῦ Ἰανουαρίου ὡδηγήθη εἰς τὸ ἄκρον τῆς λίμνης, καὶ ἐκεῖθεν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

εἴκοσι τέσσαρας ὥρας ἀπὸ τῆς καταδίκης της, ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου μετὰ δέκα ἑπτὰ ἄλλων γυναικῶν Ἑλληνίδων καὶ Ὀθωμανίδων, ἐπνίγη. Μέσα δὲ εἰς τοὺς δρόμους τῆς πόλεως ἀνέβλυσε τὸ δημοτικὸν ἐκεῖνο τραγοῦδι:

Φυσάει ἀγέρας καὶ βοριᾶς
κι' ἀχολογάει ἡ λίμνη,
νὰ βγάλῃ τὶς δεκαοχτὼ
μὲ τὴν Κυρά-Φροσύνη.

ὅπερ ἐνέπνευσε τὴν ἀοιδὸν τῆς Λευκάδος.

Ἐπεσκέφθην τὸν οἰκίσκον ὅπου διέμενεν ὁ λόρδος Βύρων, τὰς κατοικίας τοῦ Βηλαρᾶ καὶ τοῦ Κωλέττη καὶ τὰ Σχολεῖα ὅπου ἐδίδαξαν οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους. Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀναμνήσεις τῶν στίχων τοῦ Βαλαωρίτη, τῶν διηγήσεων τοῦ Πουκεβίλ, τοῦ Χόλλανδ, τοῦ Λὴκ καὶ τοῦ λόρδου Βύρωνος ἐθέρμαινον τὴν φαντασίαν μου καὶ ἔζων οὕτω πως εἰς μίαν ἐποχήν, καθ' ἣν εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἡρμηνεύοντο ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλὰ ταυτοχρόνως εἰς τὴν ἀγορὰν κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανόν της ἐθραύοντο τὰ ὀστᾶ τοῦ Κατσαντώνη καὶ τοῦ Βλαχάβα. Αἱ ἀντιθέσεις αὐταὶ τῆς τραγικῆς ἐκείνης ζωῆς ἔτεινον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἡ παίδευσις τῆς νεολαίας καὶ τὸ μαρτύριον τῶν Κλεφτῶν, ἦτο οὕτως εἰπεῖν ἡ παρασκευὴ πρὸς ἐξέγερσιν καὶ ἡ διηνεκὴς διαμαρτυρία πρὸς τὸν κόσμον διὰ τὸ διαπραχθὲν ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἱστορικὸν ἀδίκημα.

Ἡ ἰσχυροτέρα ἐντύπωσίς μου ἦτο καὶ ἡ τελευταία. Ἐπεσκέφθην μίαν ἡμέραν τὸ κάτωθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου σπήλαιον ὅπου εἶχε καταφύγει τὴν 12 Σεπτεμβρίου τοῦ 1612 ὁ Σκυλόσοφος. Ἦτο οὗτος ἐπίσκοπος Τρίκης. Φύσις ἐθνεγέρτου περιήρχετο τὰ χωρία προφητεύων τὴν προσεχῆ ἀνίδρυσιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Μεμυημένος τὰ τῆς μελετωμένης ὑπὸ τοῦ Δουκὸς τῆς Γαλλίας Καρόλου ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους. Λαβὼν ἐκεῖθεν ὁδηγίας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Διχούνη. Περιερχόμενος τὰ χωρία τῆς Παραμυθιᾶς μετὰ τῶν Ἰωαννιτῶν Ζώτου Ἰτσιπούρου, Γεωργίου Ντελῆ καὶ τοῦ Λάμπρου, ἐστρατολόγησε περὶ τοὺς ὀκτακοσίους χωρικούς, καὶ τὴν νύκτα τῆς 11ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1612 εἰσῆλθε μετ' αὐτῶν εἰς Ἰωάννινα. Ἡ εἰσβολὴ αὕτη προεκάλεσε τὸν τρόμον τῶν Τούρκων. Οἱ ἐπαναστάται προέβησαν εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπυρπόλησαν τὸ σαράγι τοῦ Ὀσμὰν πασᾶ καὶ ἐτρομοκράτησαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὴν πόλιν. Οἱ Ἕλληνες τῶν Ἰωαννίνων ἀμύητοι τοῦ τοιούτου κινήματος, δὲν συμμετέσχον αὐτοῦ. Ὡς ἀνέτειλεν ἡ αὐγὴ καὶ οἱ Τοῦρκοι εἶδον τοὺς ὡπλισμένους διὰ ράβδων χωρικοὺς ἐπετέθησαν καὶ διεσκόρπισαν αὐτούς. Ἤρξατο τότε ἡ τρομερὰ σφαγὴ τῶν κατοίκων ὑπὸ τοῦ Μουσουλμανικοῦ ὄχλου. Οἱ συλλαμβανόμενοι ὀπαδοὶ τοῦ Σκυλοσόφου ἀπηγχονίζοντο, ἀνεσκολοπίζοντο καὶ ἐκαίοντο ζῶντες, ἐνῶ, ἄλλων συλλαμβανομένων, ἐθριάμβευον τὰ ὀστᾶ. Ὁ Λάμπρος καὶ ὁ Ντελῆς συλληφθέντες ἐψήθησαν ζῶντες, μόνον δὲ ὁ Ζῶτος Ἰτσίπουρος διέφυγεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ Σκυλόσοφος καταφυγὼν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἀνεκαλύφθη ὑπό τινος Ἰσραηλίτου καὶ ἐζωγρήθη. Εἰς τοῦτον ἐπεφύλαξαν τὸν σκληρότερον τῶν θανάτων. Ἐξεδάρη ζῶν, τὸ δὲ δέρμα του πληρωθὲν ἀχύρων περιεφέρετο ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐξετέθη εἰς γενικὴν θέαν. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ ἐπαναστάτου. Ἀλλὰ καὶ τὸ μῖσος τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκορυφώθη. Πλεῖσται οἰκίαι των κατηδαφίσθησαν, ὑπέστη δὲ τὸν θάνατον καὶ ὁ ἐπίσκοπος Φαναρίου Σεραφεὶμ ὡς συνένοχος τοῦ Διονυσίου. Ἔκτοτε ἐνετάθη καὶ ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν τιμαριούχων χριστιανῶν, ἀφηρέθησαν δὲ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν προνομίων τῆς πόλεως.

Ὅτε ἀπηρχόμην ἵνα μεταβῶ εἰς Κορυτσάν, ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος. Τὸ ἔαρ ἐμειδία μὲ ὅλα αὐτοῦ τὰ θέλγητρα. Ἔρριψα τὸ βλέμμα πρὸς τὸ φρούριον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνυψοῦτο ἡ κυανόλευκος σκιάζουσα τὴν πόλιν, καὶ οἱ κρότοι τῶν τηλεβόλων ἐχαιρέτιζον τὴν νίκην τοῦ Σκρᾶ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Εἰς τὴν Ἤπειρον, κατὰ τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα, ἀπαγορεύεται ὁ γάμος τὸν Μάϊον «γιατὶ τ'ς μαεύουν, τὸν Ἰούνιον (τὸν θεριστὴν) «γιατὶ τ'ς θερίζ'οὐ χάρους» καὶ τὸν Σεπτέμβριον (τὸν τρυγητὴν) «γιατὶ πάλε τ'ς τρυγάει οὐ χάρους».

Εἰς πολλὰ χωριὰ τῆς Ἠπείρου, ὅταν κανένας πεθάνῃ, μετὰ τὸ προσκύνημα τοῦ νεκροῦ, ρίχνουν στὴ νεκρόκασσα ἢ στὶς τσέπες τοῦ μακαρίτη, συγγενεῖς καὶ φίλοι, χάλκινα ἢ ἀργυρᾶ νομίσματα, γιατὶ πιστεύουν ὅπως ὑπῆρχε καὶ στοὺς ἀρχαίους ἡ ἴδια περίπου δοξασία, ὅτι ὁ νεκρὸς πρὶν περάσουν 40 ἡμερόνυχτα, θὰ διαβῇ ἕως ὅτου φθάσῃ στὸ «Θεὸ» διάφορα στενοσόκκακα καὶ γεφύρια φυλασσόμενα ὑπὸ ἀγαθῶν πνευμάτων ἢ κατ' ἄλλους, ὑπὸ διαβόλων, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν νὰ πληρώσῃ κάθε ψυχὴ τὰ «διόδια», καὶ τὰ ὁποῖα ἂν δὲν ἔχῃ, θὰ βασανισθῇ πρὶν φτάσῃ στὸ Θεό. Προπομπὸς τῆς μακαβρίας αὐτῆς περιοδείας εἶναι πάντοτε ὁ Χάρων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

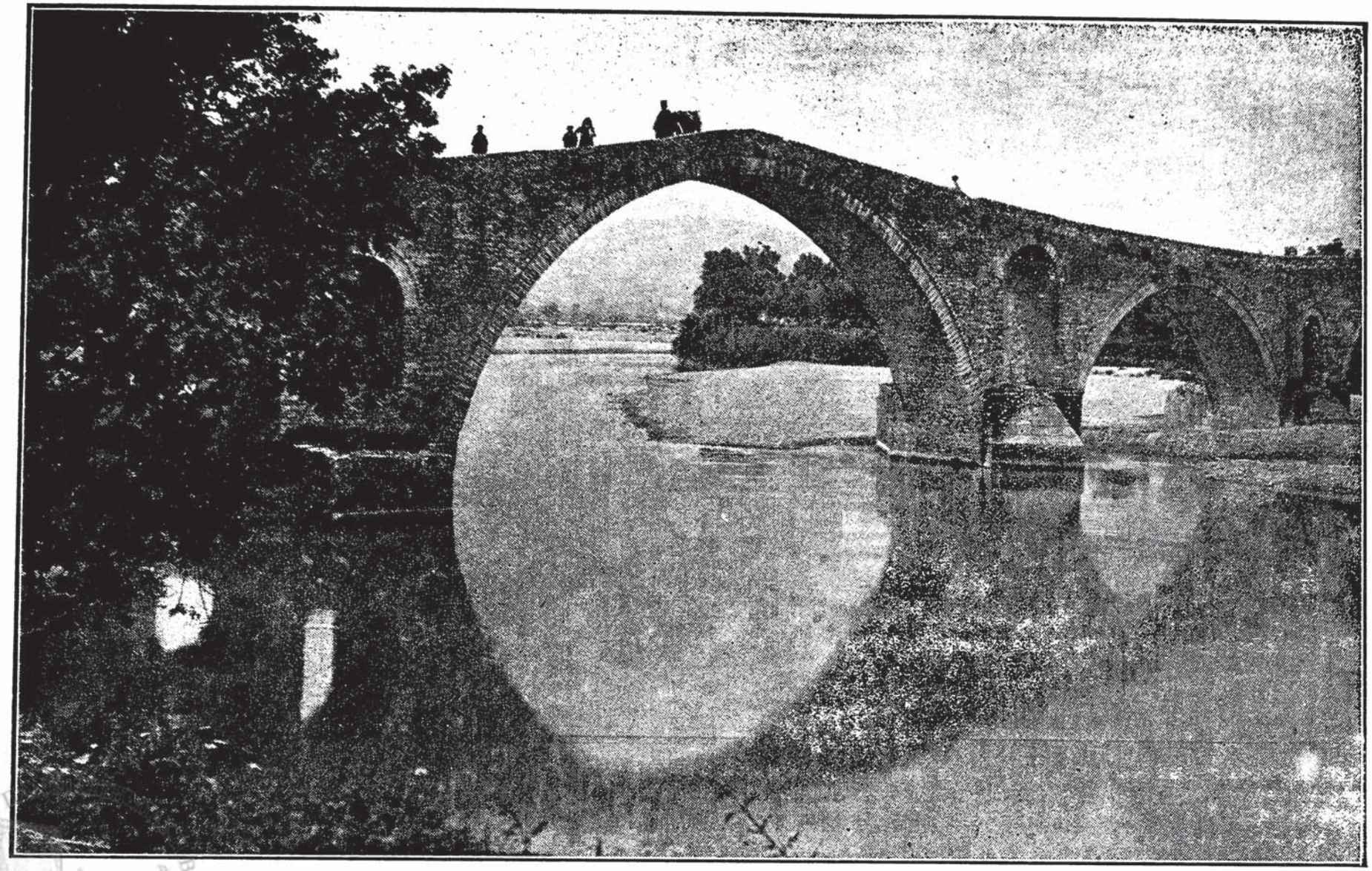

Τὸ «θρυλικὸ γεφύρι» τῆς Ἄρτης.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ

Φαίνεται ὅτι πρόκειται νὰ κατεδαφισθῇ τὸ ἱστορικὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας, τὸ συνδέον τὰς δύο ὄχθας τοῦ Ἀράχθου, καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ δι' ἄλλου ἐκπληροῦντος τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῆς συγκοινωνίας, ἐγειρόμενον ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ πρώτου. Βέβαια, τὸ παλαιὸ γεφύρι ἔχει ὑποστῇ τὰ τραύματα τοῦ χρόνου, ἡ διάβασις δι' αὐτοκινήτων εἶναι δύσκολος καὶ οἱ μηχανικοὶ τοῦ δημοσίου συνέστησαν τὴν κατασκευὴν νέου τοιούτου. Ἀλλὰ τὸ γεφύρι αὐτὸ ἔχει ἱστορικὴν σημασίαν καὶ ἡ παράδοσις τὸ κατέστησε θρυλικόν. Περὶ αὐτὸ ἔχουν πλασθῇ δραματικοὶ μῦθοι καὶ ἡ λαϊκὴ μοῦσα μετέφερε τούτους εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κατεδάφισίς του προσκρούει εἰς τὸ κοινὸν αἴσθημα καὶ ὑπάρχει κάποια ἐλπὶς ὅτι θὰ γίνουν σεβαστὰ καὶ τὰ δικαιώματα τῆς ἱστορίας.

Πολλοὶ πιστεύουν ὅτι τὸ γεφύρι αὐτὸ κατεσκευάσθη ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἑπομένως εἶναι ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα τῆς Ἄρτας, διότι τὸ φρούριον αὐτῆς εἶναι μεταγενέστερον καὶ αἱ σωζόμεναι ἐκκλησίαι της εἶναι Βυζαντιναί. Ἡ γνώμη αὐτὴ δὲν μοῦ φαίνεται ἀκριβής, καθ' ὅσον ἡ θεμελίωσις τῆς Ἄρτας εἶναι μεταγενεστέρα καὶ οἱ χρονογράφοι ἀναφέρουσιν ὅτι ἱδρύθη αὕτη κατὰ τὸν δέκατον περίπου αἰῶνα. Περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματός της ὑπάρχουν πολλαὶ ἐκδόσεις. Εἷς χρονογράφος τῆς Ἠπείρου ἀναφέρει ὅτι ὁ ἐξ Ἀγκῶνος Κυριακός, ἐπισκεφθεὶς τὴν πόλιν κατὰ τὸ 1336, τὴν ὀνομάζει Ἀκαρνανικὴν Ἀράχθειαν, ὁ δὲ Γάλλος περιηγητὴς Πουκεβὶλ τοποθετεῖ αὐτὴν ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἦτο ἡ ἀρχαία Ἀράχθεια, ἐξάγει δὲ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῆς παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος τούτου. Ὁ ἄλλοτε Ἀθηνῶν Μελέτιος δὲν ἀποδέχεται τὴν γνώμην τοῦ Πουκεβίλ, ἀλλ' ὑποστηρίζει ὅτι ἡ λέξις Ἄρτα προῆλθεν ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

καὶ ὅτι ἠγέρθη ἐπὶ τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους. Κατὰ τὸν χρονογράφον ὅμως τῆς Ἠπείρου ἡ Ἄρτα ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῆς ἀφθόνου παραγωγῆς σιτηρῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπρομηθεύοντο τὸν ἄρτον των πολλαὶ κῶμαι τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Ἠπείρου, διὸ μέχρι σήμερον ᾄδεται ἐν Ἠπείρῳ τὸ δίστιχον:

«Ἡ Ἄρτα ἂναι χρυσὸς μπαξές,
κλουβὶ μὲ πέντ' ἀηδόνια,
καὶ ὅποιος τὴν κατηγορεῖ
νὰ τοῦ κοποῦν τὰ χρόνια».

Ἔτσι πιστεύεται ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ἱστορικῆς πόλεως προέρχεται ἐκ τῆς λέξεως «ἄρτος». Ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ 1081 ὑπὸ τῆς Ἄννας Κομνηνῆς, ἐνῷ κατὰ τὸν Η΄ αἰῶνα, ὁ μοναχὸς Ἱερόκολος τὴν ὀνομάζει Ἀκαρνανίαν. Ἀλλ' ἡ ἱστορία τῆς Ἄρτας εἶναι μακρά, τὰ δὲ περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματός της γραφέντα εἶναι πάμπολλα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο ν' ἀποτελέσουν ἰδιαιτέραν μελέτην.

Καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐγέρσεως τῆς γεφύρας ταύτης δὲν συμφωνοῦν οἱ χρονογράφοι τῆς Ἠπείρου. Εἷς τούτων φρονεῖ ὅτι ἡ γέφυρα ἐκτίσθη πρὸ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὁ ἄλλοτε δὲ Μητροπολίτης Ἄρτης Σεραφείμ, ὑποστηρίζει ὅτι ἠγέρθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δεσπότου τῆς Ἠπείρου, ὅτε ἡ Ἄρτα ἦτο πρωτεύουσα αὐτῆς καὶ πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Δεσπότου Μιχαὴλ Β΄. Ἀλλ' ὁ ἴδιος ἱστορικὸς Σεραφεὶμ Ξενόπουλος ἀναφέρει ὅτι τὸ γεφύρι πιστεύεται παρ' ἁπάντων τῶν Ἀρταίων, ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1666 παρ' ἑνὸς Ἠπειρώτου παντοπώλου, Θιακογιάννη Γυφτοπούλου καλουμένου, διηγεῖται δὲ τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὡς ἀκολούθως: Ὁ Ἀρτηνὸς παντοπώλης ἀγοράσας παρὰ Ἀλγερινῶν πειρατῶν καπάσσες (πίθους) ἐλαίου, τὰς ὁποίας εἶχον ληστεύσῃ οὗτοι παρά τινος ἐμπόρου, εὗρε μὲν εἰς αὐτὰς ἐλαχίστην ποσότητα ἐλαίου, ἀλλ' ὑπ' αὐτὸ ἄρθονον χρυσόν, τὸν ὁποῖον εἶχε κρύψῃ ὁ ληστευθείς, ἔτσι δὲ ὁ παντοπώλης ἔγινεν ἀπροσδοκήτως πλουσιώτατος. Οὗτος χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του καὶ ὅπως προσφέρῃ εἰς τοὺς συνεπαρχιώτας του εὔκολον συγκοινωνίαν, ἵδρυσεν ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ τὴν περίφημον γέφυραν δι' ἀρίστων τεχνιτῶν ἔχουσαν τέσσαρας ἀψῖδας, ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῆς ὑψηλῆς τοιαύτης.

Ἐκ τῆς οἰκοδομήσεως τῆς γεφύρας ταύτης, ἥτις ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἐθεωρήθη ὡς ἀρχιτεκτονικὸν θαῦμα, προῆλθε τὸ περίφημον δημοτικὸν τραγοῦδι, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τριῶν αἰώνων φέρεται εἰς τὰ στόματα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τῶν Ἑλλήνων, ἐδημοσιεύθη δὲ εἰς ἁπάσας τὰς συλλογὰς δημοτικῶν ᾀσμάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Τῆς Ἄρτας τὸ Γεφύρι». Ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Χίλιοι τριακόσιοι κτίσται καὶ ἑξήκοντα μαθηταί των ἤρχισαν τὴν κατασκευήν του, εἰς τὴν ὁποίαν εἰργάζοντο ἀπὸ πρωΐας μέχρι τῆς ἑσπέρας ἀδιακόπως. Τὴν ἄλλην ὅμως πρωΐαν, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ἐπαναρχίσουν τὸ ἔργον των, εὗρισκον τὰ θεμέλια κατεδαφισμένα, ὁ δὲ ἀρχιμάστορας περιήρχετο εἰς ἀπελπισίαν. Ἡ ματαία αὕτη προσπάθεια τῆς θεμελιώσεως τοῦ γεφυριοῦ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ὅταν ἡμέραν τινὰ ἐκάθησεν ἐπὶ τῶν θεμελίων ἕνα πουλὶ καὶ μὲ ἀνθρωπίνην φωνὴν εἶπεν εἰς τοὺς κτίστας:

Μαστόροι ὅπου φτιάνετε ἐτοῦτο τὸ γεφύρι,
ἂν δὲν στοιχειώσετ᾽ ἄνθρωπο, γεφύρι δὲν στεργιώνει.
οὔτε ἄνθρωπο ἀπὸ ταπί, οὔτε κἄναν διαβάτη,
μόνο τοῦ πρωτομάστορη νὰ πᾶρτε τὴν γυναῖκα.

Ὁ πρωτομάστορας ἀκούσας τὴν προτροπὴν τοῦ πτηνοῦ ἐξέλαβεν αὐτὴν ὡς κέλευσμα τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς ἀναπότρεπτον θυσίαν πρὸς θεμελίωσιν ἑνὸς ἔργου τοιαύτης κοινωνικῆς ὠφελείας. Ἀπεφάσισε τότε νὰ θυσιάσῃ τὴν ἀγαπημένην του γυναῖκα εἰς τὸν κοινωνικὸν τοῦτον σκοπὸν καὶ ἀπέστειλεν ἕνα ἐκ τῶν μαθητῶν του, ὅπως τὴν φέρῃ. Ὁ μαθητὴς τὴν εὗρε «μὲ τὰ μαλλάκια ξέπλεγα, τὰ χέρια στὸ κεφάλι», καὶ τῆς ἀνήγγειλε τὸν λόγον τῆς μεταβάσεώς του. Ἡ ὡραία γυναῖκα ἔσπευσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ συζύγου της καὶ τὸν ἠρώτησε τί τὴν θέλει. Αὐτὸς προσεποιήθη ὅτι ἔπασχε, καὶ ἐνῷ αὐτὴ τὸν περιεποιεῖτο, οὗτος ἥρπασε τὸν ἴσκιό της καὶ τὸν ἐστοίχωσεν εἰς τὰ θεμέλια τῆς γεφύρας. Ἀφοῦ δὲ ἐπῆρεν ἔτσι διὰ τοῦ ἴσκιου της τὸ ἀνάστημά της, τῆς λέγει:

Σύρε, κυρά μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα·
κι᾽ ὡς ποὺ νὰ πάῃ σπίτι της πέφτει ἀποθαμμένη.

Μετὰ τὸ δραματικὸν αὐτὸ ἐπεισόδιον, ἤρχισεν ἡ θεμελίωσις τοῦ γεφυριοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπερατώθη μετὰ παρέλευσιν τριετίας. Ὑπάρχει ἡ παράδοσις ὅτι τὸ φάντασμα τῆς πρωτομαστόρενας ἐμφανίζεται κατὰ τὰς σεληνοφώτους ἐαρινὰς νύκτας ἐπὶ τῆς γεφύρας ἐκείνης καὶ θρηνεῖ τὴν ἀπολεσθεῖσαν νεότητά της. Διηγοῦνται ἐπίσης ὅτι, ὅταν διέρχωνται τὴν γέφυραν ταύτην ὁμάδες ἀνακρούουσαι μουσικὰ ὄργανα, ὁλόκληρον τὸ γεφύρι σείεται καὶ τρέμει.

Ἡ παράδοσις ἐκ τῆς ὁποίας ἀνέβλυσε τὸ ὡραῖο αὐτὸ τραγοῦδι,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας ἐποχὰς τῶν ἀνθρωποθυσιῶν πρὸς θεμελίωσιν μεγάλων κτιρίων. Αἱ τοιαῦται περὶ θυσιῶν ἰδέαι ἐξακολουθοῦν μέχρι σήμερον παρὰ τοῖς λαοῖς, καὶ δὲν θυσιάζονται μὲν ἄνθρωποι, ἀλλὰ πάντως κατὰ τὴν θεμελίωσιν οἱασδήποτε οἰκοδομῆς, χύνεται τὸ αἷμα ἑνὸς ἀλέκτορος. Τοιοῦτος θρῦλος περιβάλλει τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γεφύρι, τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ὁ πλούσιος παντοπώλης τῆς Ἄρτας ἐκ τῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους εὗρεν εἰς τὰ πιθάρια, τὰ ἀγορασθέντα ἀπὸ τοὺς Ἀλγερίνους πειρατάς.

Ὁ Θιακογιάννης μάλιστα δὲν ἐδέχθη τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς δαπάνας τῆς κατασκευῆς του, τὰς προταθείσας ὑπὸ τῶν πλουσίων Ὀθωμανῶν προσφοράς. Ἕνα γεφύρι περικλεῖον τοιαύτας παραδόσεις, δεικνύον δὲ καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, θὰ εἶναι ἀδίκημα νὰ πέσῃ ὑπὸ τὴν σκαπάνην τῶν συγχρόνων ἀναγκῶν, αἵτινες δὲν ἐνδιαφέρονται οὔτε διὰ τὴν ποίησιν, οὔτε διὰ τὰς παραδόσεις τῶν λαῶν καὶ ἀποβλέπουσι μόνον εἰς τὸ πρακτικὸν ὄφελος. Ὁ νεώτερος πολιτισμὸς ἰσοπεδώνει τὰ πάντα καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ὁδοστρωτῆρα του ἐξαφανίζονται ὅλα. Ἀλλὰ ἡ ἱστορία καὶ οἱ θρῦλοι ἔχουν ἐπίσης τὰ δικαιώματά των, διότι συνδέονται μὲ τὴν ζωὴν ἑνὸς λαοῦ καὶ μὲ τὴν ποίησιν αὐτῆς.

Θ. Β.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΣΤΙΧΑ

Δὲν τοὔλεγα, δὲν πίστευα κι' οὔτε στὸ νοῦ μου τὄχα,
ν' ἀφήσῃς τὸ βασιλικό, νὰ πιάσῃς τὴ μολόχα!

Ἀλησμονιοῦνται τὰ φιλιὰ 'στοχιοῦνται κι' ἡ ἀγάπες,
συναπαντιοῦνται καὶ μιλοῦν σὰν ξένοι, σὰν διαβάτες.

Δὲν ἔτυχες ποτὲς νὰ ἰδῇς πῶς πολεμοῦν τὰ μάτια,
χωρὶς μαχαίρια καὶ σπαθιά, καὶ γένονται κομμάτια.

Ἔφυγ' ὁ νοῦς μου, ἔφυγε καὶ ποιὸς τὸν συμμαζώνει,
ποὺ σ' εἶχα καὶ σὲ γλένταγα σὰν ὁ μπαξὲς τ' ἀηδόνι.

Ντέρτι δὲν εἶχα στὴν καρδιὰ κι' ἀπόχτησα μαράζι.
Τὴν ἄγκυρα τοῦ καραβιοῦ νά ρίξουν δὲν τὸ βγάζει.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΤΟΜΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΗΠΕΙΡΟΣ: — Ἦταν τρεῖς ἀδερφὲς βασιλοπούλες· ἡ μιά, ποὺ λέγονταν Γιάννω, ἔκτισε τὰ Γιάννινα, ἡ δεύτερη, ποὺ λέγονταν Ἀργυρώ, ἔκτισε τ' Ἀργυρόκαστρο, καὶ ἡ τρίτη, ποὺ λέγονταν Λένω, ἔκτισε τὸ Τεπελένι. — Γιάννινα Μοσχογιάννινα.—Ἄρτα ἀρτυμὴ τοῦ κοσμοῦ.—Ἄγναντα καὶ Πράμαντα, τὰ δύο καλὰ χωριά.—Λεβέντες χιμαριῶτες.—Ἀπὸ χριστιανοὺς ἀρτηνοὺς κι' ἀπὸ τούρκους γιαννιῶτες νὰ φυλάγεσαι.—Ἤρθε στὸ σπίτι μας ὁ ἀνάβαλτος ὁ ζαγορίσιος.—Τσάμης ἄπιστος. —Ἔκαμε κι' ἡ κακὴ Δοβρὰ στάρι. — Θὰ σὲ ξουρίσω κολωνιάτικα.—Σὰν τὰ γομάρια στὴν Ζίτσα. — Ἡ Ἄρτα πέτρα νὰ γενῇ κι' ὁ Βάλτος νὰ βουλιάξῃ· τὸ δόλιο τὸ Ξηρόμερο θεὸς νὰ τὸ φυλάξῃ.—Στοὺν Μαχαλὰ 'ν' οἱ ὄμορφες καὶ στὴν Κατούνα οἱ ἄσπρες, κι' αὐτοῦ στοῦ Μπόϊκου τὰ χωριὰ ξανθὲς καὶ μαυρομᾶτες. — Στὰ Γιάννινα εἶν' ὄμορφες, στὴν Ἄρτα μαυρομᾶτες καὶ στὴν καϋμένη Πρέβεζα κοντοῦλες καὶ γιομᾶτες. — Τὸ Μπλίτσι κ' ἡ Δραμπάτοβα, τὰ δύο κρυονέρια, μ' ἐκάμαν κι' ἐλησμόνησα καὶ μάνα καὶ πατέρα.—Ὄντας σὲ βλέπω νὰ περνᾷς ξάρκι μὲ τὸ γελέκι, σάματι τρώου ριβανί, γιαννιώτικο μπουρέκι. — Μαστίχα τῆς Χιό· λουκούμια τῆς Σύρας, χαλβᾶς τῆς Ἀδριανούπολης καὶ χέλια τοῦ Γιαννίνου.

Στὸ Ζαγόρ' ἡ γυναῖκα μπορεῖ νὰ εἶνε γαλατόπηττα, κοντυλένια, γραμμένη, περιγραμμένη, λιογιέννητη, χαριτωμένη, σημαδιακή, κοκκινομηλιά, κουμπένια, γαλανομάτα γαλέσιω, καστανομάτα, μαυρομάτα, περδικομάτα, μαυροφρύδα, πέρδικα, σαΐνω, τριανταφυλλιά, περιστέρα, πλατῶνα, σέρβα, (ἀψηλή), λεβέντω, σιουσμάνα — ἢ — μπαταδιὰ κ' ἕναν κακό, ἕνα σημείωμα, στραβοπόδαρη, γκαλιούρω, κουτσομύτα, τσατσάρα, κοντοζιούπη, ζούζα, ξύγκλουστη, μπιτούνκη, πρεκνάρα κτλ.

ΠΑΞΟΙ.— Οἱ Παξοὶ εἶναι ὁ ἀφαλὸς τῆς γῆς. — Παξοὶ κι' Ἀντιπάξοι, Λόντρες δεκάξι.

Δυὸ παξηνοὶ ταξείδευαν μὲ τὸ ἴδιο καΐκι. Ὁ ἕνας κάθουνταν στὴν πλώρη κι' ὁ ἄλλος στὴν πρύμνη. Θάρεψαν πὼς βρίσκονταν σὲ ξεχωριστὰ καΐκια, καὶ ρωτᾷ ὁ ἕνας: «Ἐ! καραβοκύρη, τί καλὰ φόρτωσες;» Ἀπαντᾷ ὁ ἄλλος: «Κεραμίδια κ' ἕναν παπᾶ!» — «Κ' ἐμεῖς τὸ ἴδιο· κεραμίδια κι' ἕναν παπᾶ» προσθέτει ὁ πρῶτος.

ΑΓΙΑ ΜΑΥΡΑ.— Τέσσεροι κατωχιανοὶ (λευκαδίτες) γάδαρο φορτώνανε, κι' ἄλλοι δεκατέσσεροι τόνε ξεφορτώνανε. — Δώδεκα καλαμιτσιῶτες, δεκατέσσερις κουβέντες.

ΙΘΑΚΗ.— Θιακοὶ τριποτσούκαλα.—Οἱ θιακοὶ ἤβραν τὴν θεότη μὲ τὸν νοῦ καὶ μὲ τὴν γνώση.

ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ.— Ὁ Διάλος εἶχε τρία παιδιά· τὸ ἕνα κάθισε στὴν Κρήτη, τὸ δεύτερο στὴ Μάνη, τὸ τρίτο στὴν Κεφαλλονιά. Ὁ Διάλος εἶχε τρεῖς θυγατέ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ρες· τὴν πρώτη ἐπάντρεψε στὴν Μάνη, τὴ δεύτερη στὴν Κρήτη καὶ τὴν τρίτη τὴν πειὸ νόστιμη στὴν Κεφαλλονιά.

— Ὁ Διάλος γεννήθηκε στὴν Μάνη, ἀναθράφηκε στὴν Κεφαλλονιὰ καὶ πέθανε στὴν Κρήτη.— Μὰ τὸ γινάτι τὸ γιναταΐϊκο, μὰ τὴν καρπιὰ τὴν διαμουλαναΐϊκη, μὰ τὴν τραϊτουριὰ τὴν λιβεραΐϊκη.—Τὸ δηλίτη κάνεις φίλο; βάστα καὶ κοντὰ τὸ ξύλο. — Κεφαλλονίτης εἶσαι, ἄδικος εἶσαι. — Ληξουριῶτες, ἀργοστολιῶτες ἀραχνιοσμένοι. — Κρασὶ μηνισιάνικο, τυρὶ πυργουσιάνικο καὶ γυναῖκ' ἀπ' τὸ Ληξούρι.

ΖΑΚΥΝΘΟΣ.— Zante, Zante, fiore di Levante.

ΜΩΡΗΑΣ.— Κατακαϋμένος Μωρηᾶς.—Μωραΐτης. Γινάτι μωραΐτικο.—Πεῖσμα μωραΐτικο.

ΜΑΝΗ.— Εἶδες γουροῦνι παστρικό, εἶδες Μανιάτη γνωστικό.—Βρὲ Μανιάτη, κόρακα, ποῦ τὰ πᾶς τὰ πρόβατα; Κάτω στὰ λακκώματα τρώει ὁ λύκος δώδεκα κ' ἡ ἀλεποῦ δεκάξι.—Στ' ἄγρια ὄρη, στ' ἄγρια βουνά, στ' ἀμπέλια τὰ λαγγαδινά.

ΜΕΣΣΗΝΙΑ.— Σὰν πᾷς στὴν Καλαμάτα κ' ἐρθῇς μὲ τὸ καλό, μαντῆλι νὰ μοῦ φέρῃς, νἄναι μεταξωτό.—Βρέχει λάδι στὴν Κορώνη καὶ στὴν Καλαμάτα σῦκα. —Ἔχει μπάρμπα στὴν Κορώνη.—Μὴν κορδώνεσαι σὰν παστέϊκος γάλος.

Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῶν Καλαμῶν προφέρουν τὸ κ ὡς τς, ὅπως τὸ κύριος τσύριος, γιὰ τοῦτο λέγονται τσυρίτσιδες.

ΑΡΚΑΔΙΑ.— Ἐβγᾶτε στὸ Τζορβίκο νὰ ἰδῆτε χωριὸ Βαλτεστινῖκο, νὰ ἰδῆτε κοτζαμπάσηδες καὶ βρικολιοπαπάδες, κι' ὅλα τὰ γουρνοκούμασα γιομᾶτ' ἀναγνωστάδες. — Οἱ δημιτσανῖτες ἑβραῖοι, οἱ διβραῖοι δὶς ἑβραῖοι. — Δημητσάνα δῆμος τ' Ἄννα, τσαὶ Μαλοῦχοι γυιοὶ τοῦ Μάλχου.—Μαγουλιανιτσάνοι ἔκοψαν ξύλα ἀφ' τὸν λόγγο, καὶ ἀφοῦ τὰ πελεκήσανε, ἔφκιασαν τὸν σταυρό, τὸν πῆραν καὶ τὸν κουβάληαν στὸν τόπο τοῦ Κρανίου· οἱ βυτινιῶτες οἱ καλοί, οἱ πρῶτοι ἀγωγιάτες· οἱ στεμνιτσιῶτες φκιάσανε τὰ σιδεροκαρφιά· μάρτυρες καλεσθήκανε ἀπ' τὸ Ζυγοβίστι· Εἴπανε τοῦτοι ψέματα καὶ τὸν Χριστὸ δικάσαν οἱ ὄχλοι οἱ παμμίαροι, οἱ δημιτσανοβραῖοι. — Φούλη (=ἀδελφούλη) φυλᾶκο, φουλίτσα Παναγίτσα, φύλαε τοὺς φυλάκους (τοὺς ρεκουνιῶτες) καὶ τοὺς διακοναρέους, νὰ πᾶν νὰ διακονέψουν καὶ νἄρθουν μὲ φλουριά, νὰ φέρουνε λαμπάδα στὸν φούλη τὸν φουλᾶκο (τὸν Χριστὸ) καὶ στὴν φοῦλα Παναγίτσα. — Σαράντα μεγαλογιαννίτες ἔτρωγαν μ' ἕνα χουλιάρι, πέρασ' ἕνας λύκος καὶ δὲν βρέθηκε κανενὸς στόμα ἄδειο γιὰ νὰ φωνάξει.

Ἂν εἶσαι κλέφτης καὶ φονιᾶς, ἄϊντε στὶς ρίζες, γίνεσαι παπᾶς! Καρυστηνὸς κοτζάμπασης, τριπουλιτσιώτης σκλάβος.—Ἁγιοπετρίτης, στεμνιτσιώτης, τριπολιτσιώτης, ἀράπη πρωτοδεύτερ' ἀξαδέρφια. — Βρὲ ἀπ' τὴν Βυτίνα, πῶς περνᾶτε μὲ τὴν πεῖνα; Μὲ κουτσιὰ καὶ μὲ ρεβύθια, μὲ καμπόσα παραμύθια.—Μπάλο ἄλογο, βλάγκο γουροῦνι, μιλανήσιο κρασί, ἀνδριτσάνικο τσαροῦχι, δημητσιάνικο μπαροῦτι, ποτέ σου μὴν ψουνίσεις. Ροῖσα γυναῖκα, ροῦσα καὶ μαλλιαρή, ποτέ σου μὴν πάρῃς. Ἀλωνιστιώτη φίλο, ζυγοβιστηνὸ κουμπάρο, λουκαΐτη σύντροφο, ποτέ σου μὴν κάνεις. Ὁ ζυγοβιστηνὸς δὲν εἶνε συφερτικὸς κουμπάρος (γιατί, ἐπειδὴς εἶναι ἀγωγιάτης, συχνὰ θὰ ζητᾷ φιλοξενία). Στὸ Παλαιοχώρι, στὸ Δαφνί, στὴν Ζάτουνα 'ναι οἱ μουρλοί.

ΤΣΑΚΩΝΙΑ.— Ἁγιοπετρίτικη ψευτιά, καστρινὴ ψεῖρα, δολιανίτικη πεῖνα, βερβαινιώτικη κλεψιά, ἀστρινὴ μπάκα (ἀρρώστεια) καὶ λενδιώτικη λιχουδιά. — Ὁ θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ ἀπὸ καστρίτικη ψεῖρα, ἀπὸ βερβαινιώτικη κλεψιά, ἀπὸ ἁγιοπετρίτικη ψευτιά, ἀπὸ δολιανίτικη πεῖνα καὶ ἀπὸ ἀγγιαννιώτικη περφάνεια.—Ἡ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πεῖνα ἡ τρανὴ κάνει τὸν δολιανίτη σιμιτζῆ γιὰ νὰ χορταίνῃ τὸ ψωμί.—Οἱ δολιανῖτες γίνουνται οὔλοι φουρναραῖοι διὰ νὰ χορταίνουν τὸ ψωμί. Ὁ λουκαΐτης εἶναι μπακανιάρης καὶ χαζός.

ΑΘΗΝΑ.— Ὦ Ἀθήνα, πρώτη χώρα, πῶς ἦσουν πρῶτα, πῶς εἶσ' τώρα.—Κάλλιο ἀχινὸ στὰ στήθη σου, παρὰ Ἀθηνιὸ στὸ σπίτι σου.—Ὁ θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ ἀπὸ σαλονικιὸ ἑβραῖο, ἀπὸ ἀθηναῖο ρωμηὸ καὶ ἀπὸ γριπιώτη τοῦρκο.—Ἀθηναῖοι καὶ Θηβαῖοι καὶ κακοὶ μυτιληναῖοι, ἄλλα λέγουν τὸ βραδύ, κι' ἄλλα κάνουν τὸ πρωΐ.—Ἄϊντε μωρὲ καὶ στὴν Ἀθήνα, τὸ φιλὶ δὲν εἶναι κρῖμα.—Ἕνας νησιώτης, ἀφοῦ ἔμεινε λίγο καιρὸ στὴν Ἀθήνα φεύγοντας εἶπε· «Στοὺν κόσμουν τούτουν πρέπει νᾶναι κανεὶς γιὰ σιδερένιους, γιὰ μαλαματένιους».

ΑΛΛΑ ΜΕΡΗ.— Ντᾶν' τὰ Μέγαρα, ντᾶν' ἡ Πόλη! Ἔκανε καὶ ἡ Λεψίνα στάρι.—Ἀπὸ μᾶς τοὺς λευσινιῶτες εἰς ἐσένα τροχαντάρη· τὸ κατράμ' εἶναι χαζίρι, στεῖλε τἄσπρα νὰ τὸ πάρῃς. Εἶν' ἀπ' τὸ Ζητούνι καὶ ὄχι ἀπ' τὰ Φάρσαλα.—Ἐσὺ κοκοβίτης δὲν ἦσουν, στὴν Κόκοβα τί γύρευες; Κραβαρίτης. — Ζητιάνος κραβαρίτης.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ.— Θεσσαλὸς αὐστριακός. — Βολιῶτες παραδόπιστοι καὶ μπὰς αὐστριακοί.

Ἀπὸ μίαν μεγάλην κυνηγετικὴν ἐκστρατείαν ἐν Ἠπείρῳ. Μανιώδεις Ἠπειρῶται κυνηγοὶ φωτογραφούμενοι μετὰ τῶν θηραμάτων των, (δύο τεραστίων ἀγριοχοίρων). Τέταρτος ὄρθιος ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ ὁ ἀπὸ 40ετίας καὶ πλέον ἄριστα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγκατεστημένος φίλτατος, μεγαλοκτηματίας κ. Κωνσταντῖνος Σουλιώτης (Bd Zaghloul No 12).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΝΥΝ

Ὁ Ἠπειρωτισμός, ἡ προσωποποίησις τῆς φιλογενείας, *ὁ Ἠπειρωτισμὸς* ὁ ἐνσαρκώνων ἐν ἑαυτῷ τὸν ἄκρατον *Ἑλληνικὸν πατριωτισμὸν* καὶ τὴν μέχρις αὐτοθυσίας ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς *ὁλότητος τοῦ Γένους*, *ὁ Ἠπειρωτισμὸς* τοῦ ὁποίου τὴν Μεγαλειώδη καὶ ἐξόχως εὐεργετικὴν ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον Ἐθνικὴν καὶ Ἀνθρωπιστικὴν δρᾶσιν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο Ἑλληνικὸν κέντρον πλουσίως ἐδοκίμασε καὶ περιτράνως δύναται νὰ διακηρύξῃ *ὁ Αἰγυπτιώτης Ἑλληνισμὸς* καὶ μάλιστα *ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνικὴ Κοινότης*, τῆς ὁποίας καὶ αὐτὴ ἡ σύστασις καὶ ἡ ὕπαρξις στενῶς πρὸς αὐτὸν εἶναι συνυφασμένη, *ὁ Ἠπειρωτισμός, ἡ μεγάλη αὕτη εἰς ἔργα εὐποιΐας καὶ Ἡρωϊσμοῦ καὶ πνευματικῆς δράσεως Ἐθνικὴ Δύναμις* ἀπὸ τοῦ τέλους ἤδη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος δὲν φαίνεται νὰ σελαγίζῃ, ὡς ἄλλοτε, ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν ὁρίζοντα. Ἀναμφιβόλως διατρέχει καὶ αὐτὸς κρίσιν. Ἀλλ' ἡ κρίσις, ἣν διατρέχει, εἶναι ἆρά γε παροδικὴ ἢ μήπως ἔδυσε διὰ παντὸς ὁ ἀστὴρ αὐτοῦ;

Νὰ πιστεύσωμεν ἆρά γε ὅτι παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτὶ καὶ δὲν θὰ ἀνατείλῃ πλέον ἡ ἐποχὴ τῶν *Μεγάλων Ἠπειρωτῶν*, ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν, ὡς ἀστέρες πρώτου μεγέθους ἐσελάγιζον ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν οὐρανὸν αἱ Ἀθάνατοι Φυσιογνωμίαι τῶν *Ζωσιμαδῶν καὶ τῶν Σίνα, τῶν Ριζαρῶν καὶ τοῦ Ἀρσάκη, τοῦ Στουρνάρα καὶ τοῦ Τοσίτσα, τῶν Ζάππα καὶ τοῦ Ἀβέρωφ*;

Νὰ πιστεύσωμεν ἆρά γε ὅτι ἐστείρευσεν ὁριστικῶς ἡ πολύκρουνος ἐκείνη Ἠπειρωτικὴ πηγὴ τῆς εὐποιΐας, τῆς σοφίας, τῆς ἀνδρείας, τῆς ἀρετῆς, ἥτις ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος ἤδη αἰῶνος ἀναβρύουσα *ἐκ τῆς ἁγνῆς Ἠπειρωτικῆς Οἰκογενείας* καὶ ποτίζουσα τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸν μὲ τὰ ζείδωρα αὐτῆς νάματα τόσους καὶ τόσους ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀγλαοὺς καρποὺς Ἑλληνικοῦ μεγαλείου καὶ δόξης, τόσους *Με-*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

γάλους εὐεργέτας, τόσους *Σοφοὺς Διδασκάλους τοῦ Γένους*, τόσους ἀτρομήτους ἥρωας καὶ γενναίους τῆς Πατρίδος προμάχους ;

Νὰ πιστεύσωμεν ἆρά γε ὅτι *ἡ Ἤπειρος ἡ Εὔανδρος*, ἥτις τόσα καὶ τόσα προσέφερεν εἰς τὴν Ἀναγεννωμένην Ἑλλάδα, ἡ γλυκεῖα, ἡ θεσπεσία, ἡ ἱερὰ Ἤπειρος μὲ τὸ ἔνδοξον Σοῦλι, μὲ τὸν ἀσυλλήπτου Ἐθνικοῦ Μεγαλείου *ἱερὸν χορὸν τοῦ Ζαλόγγου*, μὲ τὸ *Συρράκον*, μὲ τὴν *Πάργα*, μὲ τοὺς ἄθλους τοῦ *Μπλαχάβα*, μὲ τοὺς ἡρωϊσμοὺς τοῦ *Μπότσαρη*, μὲ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ *Τζαβέλλα* καὶ τῶν λοιπῶν σταυραετῶν τῶν Ἠπειρωτικῶν ὀρέων, νὰ πιστεύσωμεν, λέγω, ὅτι *ἡ Ἤπειρος* ἡ μικρὰ μὲν αὕτη, ἀλλὰ μεγαλουργὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ γωνία, ἡ ὑπέροχος ἐν τῇ ἁπλότητι καὶ σμικρότητί της, τὴν ὁποίαν αὐτὴν καὶ μόνην ἡ ἱστορία ἐκόσμησε καὶ ἐτίμησε μὲ τὸ ἐπίθετον *Εὔανδρος*, νὰ πιστεύσωμεν, λέγω, ὅτι ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι εὔανδρος ;

Τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο καίριον πλῆγμα ὄχι μόνον κατὰ τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ εὐθιξίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν γένει, τοῦ ὁποίου γνήσιος ἐκπρόσωπος ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ὁ Ἠπειρωτισμός. Τὸ τοιοῦτον ἄλλως τε ἀπᾴδει καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν γένει. Ὄχι ! ἡ Ἤπειρος, ὁ προμαχὼν οὗτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν θὰ παύσῃ ποτὲ νὰ εἶναι *Εὔανδρος*, ὅπως καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς παρ' ὅλας τὰς ἀντιξόους περιστάσεις, παρ' ὅλα τὰ ἀντίθετα ρεύματα δὲν ἔπαυσε ποτὲ καὶ ἐν τῇ πτώσει του ἀκόμη, οὔτε θὰ παύσῃ νὰ μεγαλουργῇ ἀνὰ τὸν κόσμον, καὶ ὡς ἄλλος *Παγκόσμιος Φάρος* νὰ φωτίζῃ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ ὁδηγῇ αὐτὴν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Προόδου.

Ἡ Ἤπειρος, ἥτις κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα μὲ τὴν *Δωδώνην* της, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κοιτὶς τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Μεγαλείου, *ἡ Ἤπειρος*, ἥτις κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐποχὴν εἶδε τοὺς Βασιλεῖς αὐτῆς σταθμεύοντας πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κοσμοκρατείρας Ρώμης, κατὰ δὲ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπετέλει ἕνα τῶν ἀδαμάντων τῆς Μεγάλης ἐκείνης Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, *ἡ Ἤπειρος* ἥτις καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μαύρης δουλείας ἀκόμη παλαίουσα κατὰ τοῦ ὠμοτέρου τῶν τυράννων, δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ δρᾷ ὡς ἑστία Ἑλληνικὴ ἀκοίμητος, κατὰ δὲ τοὺς νέους τούτους χρόνους ηὐτύχησε ν' ἀποβῇ καὶ αὖθις ἡ κοιτὶς τῆς ἐκ τῆς τέφρας της, ὡς ἄλλος φοῖνιξ ἀναγεννωμένης *Νέας Ἑλλάδος*, ἡ κοιτὶς ἐν ᾗ ἐλικνίσθη τὸ πρῶτον *ἡ Μεγάλη ἰδέα*, ἡ ὁδηγήσασα τὴν δυάδα ἐκείνην τῶν Μεγάλων Ἠπειρωτῶν, τὸν ἐξ Ἄρτης *Σκουφᾶν* καὶ τὸν ἐξ Ἰωαννίνων *Τσακάλωφ* εἰς τὴν σύμπηξιν τῆς περιωνύμου *Ἑταιρείας τῶν Φιλικῶν*, ἥτις βραδύτερον συνεπληρώθη

διὰ τῆς προσθήκης τοῦ Μεγάλου ἐπίσης Πατμίου πατριώτου *Ξάνθου*, *ἡ Ἤπειρος* εἶναι μεμαρτυρημένον ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὅτι ἠκολούθησεν καὶ θὰ ἀκολουθήσῃ ἐν παντί, καὶ ἐγκαταλελειμμένη ἀκόμη καὶ περιφρονουμένη ὑπὸ τοῦ Κράτους, θὰ ἀκολουθήσῃ τὰ πεπρωμένα τῆς Φυλῆς, ἔχει δὲ εἰσέτι, ὅπως καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν γένει, πολλὰ νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ μεγάλην καὶ ἱερὰν ἀποστολὴν νὰ ἐκπληρώσῃ.

Ἐὰν τώρα ὁ *Ἠπειρωτισμός*, ἤτοι ὁ Ἠπειρωτικὸς πατριωτισμὸς φαίνεται διατρέχων κρίσιν, ἐὰν φαίνεται εὑρισκόμενος ἐν ὑφέσει καὶ χαλαρώσει, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν γενικὴν χαλάρωσιν, εἰς τὸν γενικὸν κλονισμόν, ὃν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους καὶ ἰδίᾳ μεταπολεμικῶς ὑπέστη πᾶσα εὐγενὴς ἰδέα εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Τοῦτο ὅμως, ὀφείλομεν καλῶς νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, δὲν μειώνει δι' ὅλου τὸν ἐκ τῆς χαλαρώσεως ταύτης Ἐθνικὸν καὶ Φυλετικόν μας κίνδυνον. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς χαλαρώσεως ταύτης διατελοῦμεν ἐν καταστάσει νάρκης. Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἀνανήψωμεν, ἐὰν δὲν ἀποτινάξωμεν τὴν νάρκην, ὁ ὄλεθρος ἔσται ἀναπόφευκτος, ὁπότε οὔτε ὁ *Ἠπειρωτισμὸς* οὔτε ὁ *Ἑλληνισμὸς* θὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὸ ὁλονὲν περὶ ἡμᾶς ὀγκούμενον κῦμα τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς ἀνηθικότητος, καὶ ἀπὸ τὸ κῦμα τοῦ *Κομμουνισμοῦ* καὶ τοῦ *Μπολσεβικισμοῦ* τὸ ὁποῖον τείνει νὰ σαρώσῃ τὰ πάντα καὶ νὰ ἰσοπεδώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ ὁδοστρωτῆρος τῆς βίας αὐτοῦ. Ἐὰν δὲν ἀνανήψωμεν, ὑπάρχει μέγας κίνδυνος τὸ ἐν χαλαρώσει καὶ ἐν ὑφέσει εὑρισκόμενον Ἡφαίστειον νὰ σβύσῃ διὰ παντός, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἴδωμεν ἐν ἡμῖν σβεννύμενα τελειωτικῶς τὰ ἱερὰ Ζώπυρα τῆς Φυλῆς, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἐπὶ χιλιετηρίδας ὅλας οἱ προπάτορες ἡμῶν ἐν τῷ μέσῳ θυελλῶν καὶ καταιγίδων, ἐν τῷ μέσῳ πυρὸς καὶ σιδήρου διετήρησαν ἄθικτα καὶ παρέδωκαν ἡμῖν ἄσβεστα. Ἐὰν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς δεσμοὺς οἱ ὁποῖοι συνδέουν τὸν Ἑλληνικὸν ἐν γένει πατριωτισμὸν μὲ τὴν ἁγνὴν Ἑλληνικὴν οἰκογένειαν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς πατριωτισμός, συνεπῶς καὶ ὁ Ἠπειρωτισμὸς εἶναι συνυφασμένος μὲ τὸ ἁγνὸν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, μὲ τὴν Ἐθνικὴν ἐν γένει ἀγωγὴν καὶ τὰς ἁγνὰς Ἑλληνικὰς καὶ Ἠπειρωτικὰς παραδόσεις, δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν σαφῆ ἰδέαν τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὸ Ἔθνος κινδύνου καὶ τὶ κρύπτει εἰς τὸ βάθος καὶ ποῦ ὁδηγεῖ τὴν Φυλὴν ἡ παρατηρουμένη αὐτὴ χαλάρωσις τοῦ ἁγνοῦ τούτου πατριωτικοῦ αἰσθήματος, ὁποῖον εἶναι ὁ Ἠπειρωτισμός.

Ἐν τῇ χαλαρώσει τοῦ Ἠπειρωτισμοῦ δὲν πρέπει νὰ διαβλέπωμεν ἁπλῶς καὶ μόνον τὴν σπάνιν καὶ ἔλλειψιν τῶν Μεγάλων Ἠπειρωτῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Πρέπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ διΐδωμεν τὴν χαλάρωσιν τῆς ἁγνῆς, τῆς αὐστηρᾶς, τῆς πειθαρχουμένης, Ἠπειρωτικῆς καὶ ἐν γένει Ἑλληνικῆς οἰκογενείας καὶ νὰ διακρίνωμεν τὸν ἐκ τῆς προϊούσης ταύτης χαλαρώσεως ἐπαπειλοῦντα τὴν Φυλετικὴν ἡμῶν ὕπαρξιν κίνδυνον.

Ναί, εἶναι γεγονὸς δυστυχῶς ὅτι ἡ σύγχρονος Ἑλληνικὴ Οἰκογέ-

Δρ. ΧΡΗΣΤΟΣ Β. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

νεια, ἑπομένως καὶ ἡ Ἠπειρωτικὴ τοιαύτη, δὲν εἶναι ἡ αὐστηρὰ καὶ πειθαρχουμένη οἰκογένεια τῆς ἐποχῆς τῶν Ζωσιμαδῶν καὶ τοῦ Καπλάνη, τῆς ἐποχῆς τῶν Ριζαρῶν καὶ τοῦ Ἀρσάκη, τῆς ἐποχῆς τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Μπότσαρη, ἀλλ' οὔτε ἡ οἰκογένεια τῆς πρὸ πεντηκονταετίας ἀκόμη ἐποχῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια ἐν γένει κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίᾳ χρόνους ὑπέστη φοβερὸν κλονισμόν. Ἐχαλαρώθησαν οἱ οἰκογενειακοὶ δε-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σμοί. Διεσαλεύθη ἡ οἰκογενειακὴ πειθαρχία. Ἐξέλιπεν ὁ ἀλληλοσεβασμὸς καὶ ἡ ἀλληλεκτίμησις. Οἱ γονεῖς ἔπαυσαν πλέον νὰ εἶναι ὑποδείγματα ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης καὶ εὐσεβείας καὶ φιλοπατρίας διὰ τὰ τέκνα των, τὰ ὁποῖα ἐξ ἄλλου οὐδένα αἰσθανόμενα σεβασμὸν πρὸς τοὺς γονεῖς των καὶ τελείως χειραφετημένα ἀπὸ μικρᾶς ἤδη ἡλικίας καὶ ἀπομακρυνόμενα ὁλονὲν ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν *ἑστίαν*, ἔχασαν πλέον τὴν *Οἰκογενειακὴν ἀνατροφήν*, ἥτις διέκρινε τὴν νεολαίαν εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ἐγκαταλελειμμένα δὲ εἰς τὴν τύχην των ἄνευ οὐδεμιᾶς Κρατικῆς ἐπιβλέψεως καὶ ἐν τῷ μέσῳ Κοινωνικοῦ περιβάλλοντος δηλητηριασμένου καὶ ἀσφυκτιῶντος ἀπὸ τὰς ἀποπνικτικὰς ἀναθυμιάσεις μεγάλης Κοινωνικῆς σαπρίας, βαδίζουν ἀκατάσχετα πρὸς τὸν *ἐκφυλισμόν*.

Ὁ Λὶψ τῶν ὑλιστικῶν δοξασιῶν καὶ τάσεων, αἵτινες ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος διαχυθεῖσαι ἀνὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἐνέκρωσαν πᾶσαν ἰκμάδα *Ἠθικῆς Ζωῆς* δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ ἀφήσῃ ἀνέπαφον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκογένειαν, τὴν ὁποίαν ἔπαυσε πλέον νὰ συγκινῇ, ὡς ἄλλοτε ἡ *ἰδέα τῆς Πατρίδος*, οὐδὲ δύνανται πλέον νὰ τὴν ἐμπνεύσουν τὰ *Ἐθνικὰ ἰδεώδη*.

Ὅταν τελευταίως κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς ἑκατονταετηρίδος *τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Παλιγγενεσίας* ὑπὸ τοῦ τότε Γεν. Διοικητοῦ Ἰωαννίνων καὶ διαπρεποῦς πατριώτου κ. *Καλεύρα*, εἰς ὁμάδα νέων Ἠπειρωτῶν ἀποφοίτων τοῦ Διδασκαλείου ἡλικίας ἀπὸ 18 μέχρις 22 ἐτῶν ἐτέθη τὸ ἐρώτημα «*Πόσας φορὰς ἕως τώρα ὁ Διδάσκαλος σᾶς συνεκίνησε διὰ τὴν πατρίδα, καὶ ἂν ποτε ἔτυχε νὰ συγκινηθῆτε καὶ νὰ δακρύσητε δι' αὐτήν*», οὐδεὶς ἐκ τῶν 25 νέων τῆς ὁμάδος ταύτης εὑρέθη νὰ ἀπαντήσῃ ὅτι συνεκινήθη ἢ ἐδάκρυσέ ποτε διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως μὲ λύπην διαβεβαιώσῃ ὁ ἴδιος κ. Καλεύρας εἴς τινα πρὸς τὸν Τύπον συνέντευξίν του.

Τί ἄλλο μαρτυρεῖ τοῦτο, εἰ μὴ ἐπικίνδυνον ἐκτροχιασμὸν ἐκ τῆς τιμίας Λεωφόρου τῶν Ἐθνικῶν παραδόσεων, ἣν ἐχάραξαν ἡμῖν οἱ Πατέρες ἡμῶν καὶ ἣν ἔβαψαν διὰ τοῦ τιμίου των αἵματος;

Τί ἄλλο μαρτυρεῖ τοῦτο, εἰ μὴ περιφρόνησιν πρὸς τὰ ἱερὰ ἰδανικὰ τῆς Φυλῆς μὲ τὰ ὁποῖα ἐξετράφησαν καὶ ἐμεγαλούργησαν οἱ Πατέρες ἡμῶν; Τί ἄλλο μαρτυρεῖ τοῦτο, εἰ μὴ ὅτι τείνει νὰ σβύσῃ ἐν ἡμῖν τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς Πίστεως καὶ τῆς πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπης τὸ ὁποῖον ἔφλεγε τὰς καρδίας παλαιοτέρων γενεῶν; Ἀλλὰ μήπως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν διασαλεύονται αὐταὶ αἱ βάσεις καὶ τὰ θεμέλια τῆς Φυλετικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως; Ἰδοὺ ὁ κίνδυνος, κίνδυνος Φυλετικός, κίνδυνος Ἐθνικός.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Δὲν εἶναι δὲ δυστυχῶς μόνον ἡ Νεολαία, ἡ ἐκτροχιασθεῖσα Νεολαία, ἥτις δημιουργεῖ τὸν κίνδυνον τοῦτον, κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον δὲν εἶναι ἡ Νεολαία ἡ κυρίως ὑπεύθυνος διὰ τὸν ἐκτροχιασμόν, εἰς ὃν κατήντησε. Διὰ τὸν ἐκτροχιασμὸν τῆς Νεολαίας, πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, πταίομεν ὅλοι. Πταίει βεβαίως καὶ ἡ Νεολαία, ἀλλὰ πρωτίστως πταίουν οἱ Γονεῖς, πταίει ἡ Οἰκογένεια, πταίει τὸ Σχολεῖον, πταίει ἡ Κοινωνία, πταίει ἡ Ἐκκλησία, πταίει τὸ Κράτος.

Τί δύναταί τις νὰ ἀναμείνῃ ἀπὸ Νεολαίαν ζῶσαν καὶ κινουμένην ἐν τῷ μέσῳ περιβάλλοντος κεκορεσμένου ἀπὸ τὰς ἀποπνικτικὰς ἀναθυμιάσεις τὰς ὁποίας ἀναδίδει πανταχόθεν, ἀπὸ ὅλα τὰ Κοινωνικὰ στρώματα, κακοήθης Κοινωνικὴ σῆψις καὶ ἀποτελμάτωσις, ἀποτέλεσμα φθοροποιῶν καὶ ἀνισορρόπων διδασκαλιῶν καὶ τάσεων; Τί δύναταί τις νὰ ἀναμείνῃ ἀπὸ Νεολαίαν τὴν ὁποίαν *ἀνάλγητοι καὶ οἱ Γονεῖς καὶ τὸ Κράτος*, βλέπουν κυλιομένην εἰς τὸ τέναγος τῆς διαφθορᾶς καὶ ἐντρυφῶσαν ἐπιχαρίτως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν βορβορωδῶν ἀναγνωσμάτων καὶ δημοσιευμάτων καὶ εἰς τὴν σαπρίαν ἀναιδῶν καὶ ἠθοφθόρων χορευτικῶν καὶ διασκεδαστικῶν ἐν γένει κέντρων καὶ σκανδαλωδῶν Κινηματογραφικῶν καὶ Θεατρικῶν παραστάσεων, αἵτινες ὅπως βαίνουσιν ἐξελισσόμεναι *ἄνευ οὐδεμιᾶς Κρατικῆς ἐπιβλέψεως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκ μέρους τῆς Κοινωνίας ἀντιδράσεως*, ἔχουν μετατρέψει τὸν Κινηματόγραφον καὶ τὸ Θέατρον ἀπὸ παράγοντος Μορφωτικοῦ, οἷος ἔπρεπε νὰ εἶναι, εἰς Σχολεῖον τῆς ἀνηθικότητος, τῆς ἀναιδείας, τῆς φαυλότητος, τῆς ξετσιπωσιᾶς, τῆς ἐγκληματικότητος; Τί δύναταί τις νὰ ἀναμείνῃ ἀπὸ Νεολαίαν συμφυρομένην ἐντὸς περιβάλλοντος ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐφυγαδεύθη πᾶν ἴχνος Πνευματικῆς καὶ Ἠθικῆς ζωῆς, περιβάλλοντος δεδουλωμένου εἰς τὸ κτηνῶδες ἔνστικτον καὶ εἰς τὸ εὐτελὲς ὑλικὸν συμφέρον, περιβάλλοντος χωρὶς ἀρχάς, χωρὶς ἰδανικά, περιβάλλοντος ἀναρχικοῦ καὶ ἀνατρεπτικοῦ, ἐγκλείοντος ἐν ἑαυτῷ τὸ Ἠθικὸν μίασμα τῆς ἀναρχίας καὶ τοῦ ἐκφαυλισμοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐδηλητηριάσθη καὶ ἐξακολουθεῖ εἰσέτι νὰ δηλητηριάζεται *ἡ Νέα Γενεά*; Καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπεκόμισέ τινα σπέρματα ἀγαθὰ ἐκ τῆς οἰκογενείας ἡ τοιαύτη καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ζῶσα Νεολαία μόλις εἰσέλθῃ εἰς ἓν τοιοῦτον Κοινωνικὸν περιβάλλον, χάνει τὸ πᾶν καὶ πνίγεται εἰς τὸ τέναγος τῆς Κοινωνικῆς σαπρίας, ἣν πανταχοῦ συναντᾷ.

Καὶ ἂν τώρα ἀπὸ τὴν Οἰκογένειαν καὶ τὴν Κοινωνίαν μεταπηδήσωμεν εἰς τὸ Σχολεῖον μὲ τὸ ὁποῖον ἐπίσης εἶναι συνυφασμένος ὁ Ἠπειρωτισμός, τί βλέπομεν;

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Μήπως τὸ Σχολεῖον τοὐλάχιστον εὑρίσκεται εἰς τὸ ὕψος του; Δυστυχῶς καὶ ἐνταῦθα βλέπομεν τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῶν σαθρῶν καὶ διεστραμμένων ἰδεῶν τοῦ ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ.

Τὸ σύγχρονον Σχολεῖον, παρ' ὅλας τὰς μεταρρυθμίσεις, παρ' ὅλην τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν εἰς γνώσεις καὶ μαθήματα πλοῦτον τῶν προγραμμάτων του, τὰ ὁποῖα μὲ τὸν πνέοντα ἄνεμον τοῦ *Πρακτικισμοῦ* ἐξακολουθοῦν εἰσέτι ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ *παραγεμιζόμενα* ἐπὶ βλάβῃ αὐτῆς ταύτης τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῆς μαθητιώσης Νεολαίας, παρ' ὅλην τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν εἰς Παιδαγωγικὰς γνώσεις σοφίαν τοῦ συγχρόνου Διδασκαλικοῦ κόσμου, τὸ σύγχρονον Σχολεῖον χωλαίνει εἰπέρποτε καὶ ἄλλοτε καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ τοὺς καρπούς, τοὺς ὁποίους ἐξ αὐτοῦ ἀναμένει τὸ Ἔθνος καὶ ἡ Κοινωνία.

Τὸ σύγχρονον Σχολεῖον μὲ ὅλην τὴν πλουσίαν του ἐμφάνισιν, μὲ ὅλον τὸ πολυτελὲς καὶ πλούσιον ἐδεσματολόγιον εἰς προγράμματα καὶ εἰς μαθήματα ὑστερεῖ ἀκόμη καὶ εἰς τὸ στοιχειωδέστερον στοιχεῖόν του, εἰς τὴν ἐκμάθησιν αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Γλώσσης. Ἀπόδειξις *τὸ κῦμα τῆς ἀγραμματωσύνης*, τὸ ὁποῖον κατέκλυσε τὴν Νεολαίαν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους καὶ δὴ μεταπολεμικῶς. Καὶ διατὶ ἡ τοιαύτη χαλάρωσις; Ἁπλούστατα διότι ἔπαυσε πλέον· τὸ σύγχρονον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον νὰ ἐμπνέηται ἀπὸ τὰς Ἐθνικὰς παραδόσεις, ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι παράγων Μορφωτικὸς τοῦ ἤθους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς μαθητιώσης Νεολαίας, παράγων ἐθνικῆς ἀγωγῆς, μεταβληθὲν εἰς *ταμεῖον ξηρῶν γνώσεων*, μὲ τὰς ὁποίας ὁ σύγχρονος Διδασκαλικὸς κόσμος, *μὲ τὸ ὡρολόγιον ἀνὰ χεῖρας*, προσπαθεῖ νὰ παραγεμίσῃ τὸν ἐγκέφαλον τῆς μαθητιώσης Νεολαίας.

Τὸ Σχολεῖον εἰς παλαιοτέρους χρόνους καὶ δὴ ὄχι πολὺ παρωχημένους καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐποχὴν τῆς *Μαύρης δουλείας* καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐποχὴν τοῦ *Κρυφοῦ Σχολείου*, τὸ ὁποῖον ἐν ἀφανείᾳ ὑπὸ τὴν ἐμπνευσμένην Διεύθυνσιν εὐσεβῶν Ἱεροφαντῶν τῆς Πίστεως καὶ Μεγάλων τοῦ Γένους Διδασκάλων ἐλειτούργει ὑπὸ τοὺς Νάρθηκας τῶν Ἱερῶν τῆς Ὀρθοδοξίας Ναῶν, παρ' ὅλην του τὴν πενιχρὰν ἐμφάνισιν, παρ' ὅλην του τὴν ἀφάνειαν, ὑπῆρξεν *ὁ Φάρος ὁ ἀκοίμητος*, ἐξ οὗ ἐπὶ αἰῶνας ὅλους διεχέετο ἀνὰ τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸν τὸ ζωογόνον φῶς τῆς Πίστεως καὶ τῆς πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπης, ὑπῆρξεν *ἡ Λυχνία ἡ ἄσβεστος* ἡ ἀθορύβως ὅλως καθοδηγοῦσα τὴν Φυλὴν διὰ τῆς *Μεγάλης ἰδέας* εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν πεπρωμένων της, ὑπῆρξε τὸ *Χαλκεῖον* ἐν ᾧ ἐσφυρηλατήθησαν καὶ δὴ ὑπὸ συνθήκας ἀφαντάστων δυσκολιῶν καὶ μόχθων καὶ ἱδρώτων καὶ θυσιῶν εἰς χρῆμα καὶ εἰς αἷμα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

οἱ ἀδαμάντινοι ἐκεῖνοι χαρακτῆρες, αἱ Μεγάλοι ἐκεῖναι Ἐθνικαὶ Φυσιογνωμίαι, εἰς ἃς τὸ Ἔθνος ὀφείλει τὴν Ἀναγέννησιν καὶ τὴν Ἀνάστασίν του καὶ αἵτινες διὰ τῶν ὑπερόχων εἰς αὐτοθυσίαν καὶ ἀλτρουϊσμὸν ἔργων του ἐξέπληξαν τὴν ἀνθρωπότητα σύμπασαν.

Ἰδοὺ ὁποία *Ἀριστοκρατία πνεύματος καὶ ἤθους* ἐξέλαμψεν ἐν τοῖς Σχολείοις τῆς μνημειώδους ἐκείνης ἐποχῆς.

Ποῦ εἶναι νῦν ἡ σύγχρονος Ἀριστοκρατία πνεύματος, ἥτις ἔπρεπε νὰ *ἀναβλύσῃ* ἀπὸ τὸ ἀσυγκρίτως πλουσιώτερον εἰς γνώσεις καὶ πολυτελέστερον εἰς ἐμφάνισιν σύγχρονον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον;

Ποῦ εἶναι οἱ Μεγάλοι ἐκεῖνοι καὶ *ἐμπνευσμένοι Διδάσκαλοι τοῦ Γένους*, οἵτινες ἐσελάγιζον ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν ὁρίζοντα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν πρὸ πεντηκονταετίας λίαν ἐγγὺς ἐποχήν; Παρ' ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεων, ἡ *πνευματικὴ ἐρήμωσις* τῆς Φυλῆς ἀποβαίνει ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐμφανεστέρα, τὸ δὲ σύγχρονον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον στεῖρον καὶ ἄγονον εἰς παραγωγὴν Μεγάλων ἀνδρῶν.

«*Δὲν γεννῶνται πλέον, δὲν ἐμφανίζονται σήμερον Μεγάλοι Ἄνθρωποι εἰς τὸν Κόσμον*», ἀναρωνεῖ μὲ λύπην του ὁ Μέγας Ἄγγλος πολιτικὸς *Οὐΐνστων Τσῶρτσιλ*. «Δὲν βλέπει τις πλέον τὰς Μεγάλας ἐκείνας Πολιτικάς, Κοινωνικάς, Φιλοσοφικὰς καὶ Ἱστορικὰς ἐν γένει Φυσιογνωμίας, αἵτινες ἄλλοτε μὲ τὴν σφραγῖδα τῆς ἰδίας των προσωπικότητος ἔδιδον τὴν κατεύθυνσιν εἰς τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου καὶ ἐποδηγέτουν τὰς Μάζας. Σήμερον ὑπάρχει ἡ τάσις νὰ κυριαρχήσουν αἱ Μάζαι. Ὁ ἄνθρωπος ὡς μοχλὸς πάσης ἐν τῷ κόσμῳ κινήσεως καὶ προόδου, ὡς πρωταγωνιστὴς εἰς τὸ μέγα καὶ περιπετειῶδες δρᾶμα τοῦ κόσμου ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ χάνει τὴν ἀξίαν του καὶ τείνει νὰ ἐκλείψῃ. Δὲν συναντᾷ κανεὶς πλέον σήμερον εἰς τὴν κονίστραν τῆς Ἱστορίας τοὺς Μεγάλους ἥρωας, τοὺς ἐμπνευσμένους Στρατηλάτας, τοὺς μεγαλοφυεῖς Ἐπιστήμονας καὶ ἐφευρέτας, τοὺς Μεγάλους ἐπιχειρηματίας, τοὺς ἐμπνευσμένους Καλλιτέχνας, τοὺς *Maitres* ὅπως λέγομεν συνήθως.

Τὸ ἀπαίσιον Ὑλιστικὸν *δόγμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀποκτηνώσεως*, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ *ἄνθρωπος*, ὡς ἄνθρωπος, ὡς *ἄτομον*, ὡς προσωπικότης ἐλευθέρως κινουμένη καὶ δρῶσα δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀξίαν, ἡ δὲ μόνη ἀξία τὴν ὁποίαν ἔχει, περιορίζεται μόνον «*εἰς τὴν γαστέρα του καὶ εἰς τὸ ὑπογάστριόν του*» ἔχει νεκρώσει πᾶσαν εὐγενῆ ἰδέαν καὶ ἔχει τορπιλλίσει πᾶσαν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν καὶ πρωτοβουλίαν. Δυνάμει τοῦ δόγματος τούτου ἔχει δημιουργηθῇ *ὁ ἄνθρωπος Μηχανή, ὁ ἄνθρωπος Μάζα*. Ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ ὡς ἄτομον τείνει νὰ ἐκλείψῃ καὶ νὰ συγ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

χωνευθῇ πρὸς τὴν *Μυριοκέφαλον μυρμηκιάν*, ὅπως λέγει ὁ Τσῶρτσιλ, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα *Μάζα*. Ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλοίμονον εἰς τὸν πολιτισμὸν ἐάν ποτε εἰς τὴν ἄμορφον, εἰς τὴν ἄξεστον, εἰς τὴν ἀχαλίνωτον, εἰς τὴν Μυριοκέφαλον Μάζαν περιέλθῃ ποτὲ ἡ Διεύθυνσις τῶν πραγμάτων τοῦ Κόσμου».

Τὰς ἰδίας κρίσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν σπάνιν τῶν ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν βλέπει κανεὶς καὶ εἰς τοὺς λόγους ἑνὸς ἄλλου ἐμπνευσμένου Ἄγγλου πολιτικοῦ καὶ Ἀνθρωπιστοῦ, τοῦ διασήμου *Τζόουν Μόρλεϋ*, ὅστις ἐξετάζων ἀπὸ περιωπῆς τὴν Παγκόσμιον κίνησιν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, διαπιστώνει μὲ μεγάλην του λύπην, *τὴν ἐρήμωσιν ὅλων τῶν Μεγάλων Θρόνων*, τοὺς ὁποίους ἄλλοτε ἐδόξασαν Μεγάλαι Προσωπικότητες, τόσον εἰς τὴν Ἱστορίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὰς Ἐπιστήμας, καὶ εἰς τὴν Πολιτικήν, καὶ εἰς τὴν Φιλολογίαν καὶ εἰς τὴν Ρητορικὴν καὶ εἰς τὴν Ποίησιν καὶ εἰς τὴν Γλυπτικὴν καὶ εἰς τὴν Μουσικὴν καὶ εἰς τὸ Θέατρον καὶ εἰς τὴν Καλλιτεχνίαν ἐν γένει· ἐφελκύων δὲ τὴν προσοχὴν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐπὶ τῶν συνεπειῶν τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ Πολιτισμοῦ ἐν γένει τῆς Ἀνθρωπότητος, *ἡ πνευματικὴ αὕτη ἐρήμωσις* τῆς συγχρόνου ἐποχῆς ἐπικαλεῖται τὴν ἀντίδρασιν αὐτοῦ κατὰ τῶν ὑλιστικῶν δοξασιῶν καὶ τάσεων, αἵτινες ἐδημιούργησαν τὴν τοιαύτην ἐρήμωσιν.

Καὶ ὅμως αἱ δοξασίαι αὗται αἱ ἐκφυλογενεῖς καὶ ἀνισόρροποι τὰς ὁποίας τόσον ἐπιτυχῶς μὲ τὸν θερμοκαυτῆρα τῆς Λογικῆς καυτηριάζει ὁ Τσῶρτσιλ καὶ αἱ ὁποῖαι ἐξήγειραν τὸν ἀποτροπιασμὸν ἑνὸς μεγάλου ἀνθρωπιστοῦ, οἷος εἶναι ὁ Μόρλεϋ, αἱ δοξασίαι αὗται εὗρον δυστυχῶς ἦχὼ καὶ ἐσαγήνευσαν τὰ ὦτα μιᾶς μεγάλης μερίδος τοῦ παρ' ἡμῖν συγχρόνου *Διδασκαλικοῦ κόσμου*, ἥτις ἀποδεικνύεται ἀριστερίζουσα, Μπολσεβικίζουσα, λικνιζομένη καί, ὅπερ χείριστον, τροφοδοτοῦσα τὴν Ἑλληνικὴν Νεολαίαν μὲ τὰς ἀπαισίας ταύτας ἰδέας. Δὲν εἶναι ἄπορον λοιπὸν πῶς ἀπὸ τὸ σημερινὸν Σχολεῖον τείνει νὰ φυγαδευθῇ ἡ ἱερὰ πνοὴ τῶν Ἐθνικῶν Ἰδεωδῶν. Δὲν εἶναι ἄπορον πῶς τὸ σύγχρονον Σχολεῖον τείνει νὰ παύσῃ πλέον νὰ εἶναι *παράγων Ἐθνικῆς ἀγωγῆς*.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ *Ἐθνικὴ ἀγωγὴ* εἰς τὸ Σύγχρονον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον κινδυνεύει νὰ δεχθῇ καὶ ἕτερον πλῆγμα.

Κατὰ τοὺς τελευταίους δηλαδὴ τούτους χρόνους τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἰδέα ὅτι, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὰ ἡμέτερα Σχολεῖα *ἀνεπαρκῆ καὶ ἐλλειπῆ* εἰς μόρφωσιν τῆς Νεολαίας εἶναι ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἡ ἔλλειψις ἀπὸ τῶν Σχολικῶν προγραμμάτων ἡμῶν Πρακτικῶν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

καὶ Ἐπαγγελματικῶν καὶ Γλωσσικῶν γνώσεων, εἰς ἃς ἀφθονοῦσι τὰ ξένα Σχολεῖα, ἓν ἀκατάσχετον δὲ κῦμα *Πρακτικισμοῦ* ἤρχισε νὰ ἐπεκτείνηται πανταχοῦ εἰς τὴν σύγχρονον ἡμῶν Ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν. Ἡ ἰδέα βεβαίως δὲν εἶναι ἐσφαλμένη, ὡς δὲ πρὸ καιροῦ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «*Ταχυδρόμου*» εἰς ἄρθρον ἡμῶν ὑπὸ τῶν τίτλον: «*Τὰ τρωτὰ τοῦ παρ' ἡμῖν Ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος*» ὑπεδεικνύομεν, αἱ Πρακτικαὶ γνώσεις εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς συγχρόνου ἀγρίας Κοινωνικῆς βιοπάλης κρίνονται ὡς ἀπαραίτητα ἐφόδια ἐπιτυχίας. Δὲν εἶναι ὅμως οὔτε τὰ παραγεμίσματα τῶν προγραμμάτων, ὅπως ἐλέγομεν καὶ τότε, οὔτε ἡ τροποποίησις καὶ διαρρύθμισις αὐτῶν ἐπὶ ζημίᾳ τῆς Ἐθνικῆς ἀγωγῆς καὶ Παιδεύσεως καὶ μάλιστα ἐπὶ ζημίᾳ τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Γλώσσης, ἡ ὁδὸς ἡ ὁποία θὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὴν πραγμάτωσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς ἰδέας ταύτης. Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ δημιουργηθοῦν Νέα Σχολεῖα, Σχολεῖα Εἰδικά, Σχολεῖα Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίου, Σχολεῖα Ἐπαγγελματικὰ κ.τ.λ., διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ πραγμάτωσις τῆς ἰδέας ταύτης, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνον ὁ καλῶς ἐννοούμενος Πρακτικισμὸς εἶναι δυνατὸν νὰ δώσῃ τοὺς καρποὺς τοὺς ὁποίους ἐξ αὐτοῦ προσδοκῶμεν. Εἶναι οὐτοπία, εἶναι χίμαιρα, ἐὰν δὲν εἶναι παραλογισμός, νὰ περιμένωμεν ἀπὸ Σχολεῖα Ἑλληνικῆς παιδεύσεως νὰ ἐξέρχωνται ἐν ταὐτῷ τελείως κατηρτισμένοι καὶ Γαλλομαθεῖς καὶ Ἀγγλομαθεῖς καὶ Ἀραβομαθεῖς καὶ Ἔμποροι καὶ Λογισταὶ καὶ Βιομήχανοι κ.τ.λ., ὅσον δήποτε καὶ ἂν παραγεμίσωμεν τὰ προγράμματά μας.

Ἐπιχειροῦντες διὰ τῆς Μεθόδου ταύτης νὰ ἐπιτύχωμεν τὸ τοιοῦτον, καταλήγομεν εἰς τὴν *ἡμιμάθειαν καὶ ἀγραμματωσύνην*, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου στραγγαλίζομεν τὴν Ἐθνικὴν ἀγωγὴν καὶ ἓν καὶ μόνον ἐπιτυγχάνομεν ἀσφαλῶς, *τὸν Διανοητικὸν Εὐνουχισμὸν τῆς Φυλῆς*. Ἐξ ἄλλου ὅμως εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν τάσιν τοῦ Πρακτικισμοῦ εἶναι λυπηρὸν ὅτι λησμονεῖται τὸ οὐσιωδέστερον ὅτι: δὲν εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν γνώσεων, ὅστις φέρει τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐπιτυχίαν, ὁσονδήποτε· Πρακτικαὶ καὶ ὠφέλιμοι καὶ ἂν εἶναι αἱ γνώσεις αὗται. Λησμονεῖται ὅτι μὲ τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεων μόνον, ἔστω καὶ Πρακτικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ κάμωμεν ἔφοδον εἰς τὰ ἑκατομμύρια. Λησμονεῖται ὅτι: *ἡ πρόοδος καὶ ἡ ἐπιτυχία εἶναι πρὸ παντὸς ζήτημα χαρακτῆρος καὶ Ἠθικοῦ φρονήματος.*

Ἓν βλέμμα εἰς προγενεστέρας ἐποχάς, μία ἐξέτασις ἐπισταμένη τοῦ Βίου τῶν *Μεγάλων ἀνδρῶν*, οἵτινες διέπρεψαν κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας, θέλει ἐξαγάγῃ ἡμᾶς τῆς πλάνης.

Εἶναι ἐκτὸς ἀμφιβολίας ὅτι οἱ *Ζωσιμάδαι*, οἱ *Καπλάναι*, οἱ *Σῖναι*,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

οἱ *Ζάππαι*, οἱ *Τοσίτσαι*, οἱ *Ἀβέρωφ* καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν *Μεγάλων Ἠπειρωτῶν* δὲν διεκρίνοντο οὔτε ἐπὶ πολυμαθείᾳ, οὔτε ἐπὶ γλωσσομαθείᾳ. Δέν ἦσαν ἐφωδιασμένοι μὲ περγαμηνάς, οὔτε Ἀκαδημαϊκάς, οὔτε Πανεπιστημιακάς, οὔτε κἂν μὲ πτυχία Γυμνασιακῶν σπουδῶν. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀγράμματοι. Καὶ ὅμως ἐμεγαλούργησαν, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἀναδειχθέντες Μεγάλοι ἐπιχειρηματίαι. Τοῖς ἔλειπον αἱ γνώσεις. Εἶχον ὅμως ἓν ἐφόδιον ἀσυγκρίτως πολυτιμότερον. Ἦσαν ἄνθρωποι μὲ χαρακτῆρα καὶ ἦθος, ἄνθρωποι μὲ Οἰκογενειακὴν ἀνατροφήν, ἄνθρωποι μὲ ἀρχὰς ὑγιεῖς, μὲ ἰδανικά, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν ὄχι πρὸς τὰ κτηνώδη ἔνστικτα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει ὑποδουλωθῇ ἡ σύγχρονος Νεολαία, οὔτε πρὸς τὸ εὐτελὲς ὑλικὸν καὶ ἀτομικὸν συμφέρον, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην Χριστιανικὴν πρὸς τὸν πλησίον, ἀπὸ ἀγάπην καὶ λατρείαν πρὸς τὴν Πατρίδα, πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἄνευ πολλῶν γνώσεων μὲ μόνην τὴν Ἐθνικήν των ἀγωγὴν καὶ παίδευσιν ἀνεδείχθησαν Μεγάλοι Ἐθνικοὶ Εὐεργέται, Μεγάλοι ἀλτρουϊσταί, Μεγάλοι ἀνθρωπισταὶ θησαυρίζοντες ὄχι μόνον δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ διὰ τὴν Πατρίδα, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ θαυμαζόμενοι καὶ μεγαλυνόμενοι ὄχι μόνον ὑπὸ τοῦ Ἔθνους των τὸ ὁποῖον ἐτίμησαν καὶ ἐλάμπρυναν μὲ τὰ ὑπέροχα εἰς αὐτοθυσίαν ἔργα των, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ποῦ εἶνε ἡ Ἐθνικὴ ἀγωγή ; Ποῦ εἶναι ἡ Ἑλληνοπρεπὴς μόρφωσις, τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὁποίας ἐκεῖνοι ἐθεώρουν ὡς τὸν μεγαλείτερον Θησαυρόν ;

Οἱ *Σῖναι*, οἱ *Ριζάραι*, ὁ *Ἀρσάκης*, ὁ *Δούμπας*, δὲν ἔκρυπτον τὴν λύπην των διότι ἕνεκα τῶν τότε περιστάσεων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δώσουν τὴν ἀπαιτουμένην Ἐθνικὴν ἀγωγὴν εἰς τὰ τέκνα των, διότι μακρὰν τῆς φίλης Πατρίδος διαβιοῦντες δὲν εἶχον οὔτε διδασκάλους κατόχους τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, οὔτε διδασκαλίσσας, μὲ ὅλα των δὲ τὰ πλούτη, μὲ ὅλην των τὴν εὐτυχίαν ἐθεώρουν ἑαυτοὺς δυστυχεῖς διὰ τοῦτο. «*Δὲν ἔχω λέξεις ἱκανὰς νὰ δοξάσω τὸν Ὕψιστον*» ἔλεγεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ὁ Σίνας, «*δι' ὅλα τὰ ἀγαθὰ ὅσα μοὶ ἔδωκε. Δι' ἓν μόνον λυποῦμαι κατάκαρδα, διότι δὲν ἠδυνήθην ἕνεκα τῶν περιστάσεων νὰ δώσω ὅλως Ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν εἰς τὸν υἱόν μου καὶ νὰ ἐξοικειώσω αὐτὸν τελείως πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ πρὸς τὰ πάτρια ἤθη καὶ ἔθιμα οὕτως ὥστε νὰ διακρίνηται τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ὄχι μόνον διὰ τὰ πλούτη του, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸν ἀκραιφνῆ καὶ γνήσιον Ἑλληνισμόν του*» (Παράλληλοι Βίοι τοῦ Ἠπειρώτου ἰατροῦ Γούδα, Τόμος Δ.') Καὶ ὅμως τόσον ὁ *Γεώργιος Σίνας* ὅσον καὶ ὁ *Σίμων Σίνας* ὁ υἱὸς αὐτοῦ

παρ' ὅλον τὸ ἐλλιπὲς τῆς μορφώσεώς των ἐγένοντο οἱ ἱδρυταὶ τῆς *Σιναίας Ἀκαδημίας* καὶ τοῦ *Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν*, πλεῖστα δ' ὅσα ἄλλα τότε ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ κεφάλαια συνεισέφερον διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς ὑπὸ ζυγὸν εὑρισκομένης Πατρίδος των, ἐνῷ ἐξ ἄλλου διὰ τὴν ἐν Βιέννῃ, ἔνθα εἰργάζοντο, ὑπέροχον ἀνθρωπιστικὴν δρᾶσίν των ἀνεκηρύχθησαν *Βαρῶνοι* ὑπὸ τοῦ τότε Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας. Ὁ πατὴρ Σίνας ἐλυπεῖτο διότι δὲν ἠξιώθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν υἱόν του τὴν ἀπαιτουμένην *Ἐθνικὴν ἀγωγὴν* καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν προικίσῃ μὲ τὰς ἀπαιτουμένας γνώσεις, τὸν ἐπροίκισεν ὅμως μὲ *Ἠθικὸν μεγαλεῖον ψυχῆς* καὶ τοῦ ἐνεφύσησε *τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως* καὶ τῆς πρὸς τὴν Πατρίδα ἀπεριορίστου ἀφοσιώσεως, τὸ ὁποῖον ἔφλεγε καὶ τὰ ἰδικά του στήθη καὶ διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μόνου, ἄνευ πολλῶν γνώσεων, ὁ υἱὸς ἀνεδείχθη ὑπεροχώτερος τοῦ πατρὸς εἰς ἔργα εὐποιΐας καὶ φιλογενείας.

Μήπως τὰ ἴδια δὲν ἔλεγε καὶ ὁ *Ἀρσάκης* εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν διὰ τὰς θυγατέρας του; Ὁ δὲ *Λούμπας* ὁ ἐν Βιέννῃ ζῶν καὶ ἐργαζόμενος καὶ δαπανήσας ὅλα του τὰ πλούτη εἰς τὸν περὶ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, καταλεγόμενος δὲ μεταξὺ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ *Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου*, ἰδοὺ ποίαν ἰδέαν εἶχε περὶ ἐθνικῆς ἀγωγῆς, ἂν καὶ ὁ ἴδιος μόλις τὰ κοινὰ ἐγίνωσκε γράμματα. «*Προτιμότερον ἔχω, ἔλεγε, νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ ἡ Θεία Πρόνοια καὶ πλούτη καὶ τιμὰς καὶ δόξαν καὶ διασκεδάσεις καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν μου ἀκόμη, παρὰ νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα μου Ἑλλάδα ἀγάπην. Διότι ἂν ἀπέκτησά τι καὶ ἔχω ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὸ ἀπέκτησα ὡς Ἕλλην. Ἀφαίρεσόν μοι τὴν ἀνεκτίμητον ταύτην ἰδιότητα, καὶ ἔσομαι μηδαμινός*». (Παράλληλοι Βίοι Γούδα, Τόμος Γ΄.)

Ἰδοὺ ἐν ὀλίγοις ποίαν ἰδέαν εἶχον περὶ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἐθνικῆς ἀγωγῆς τὰ εὐγενῆ ταῦτα τέκνα τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου καὶ ἐν γένει ὅλοι οἱ Μεγάλοι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ὁποῖοι ἄνευ πολλῶν γνώσεων, μὲ μόνα ἐφόδια τὴν Ἐθνικήν των ἀγωγὴν ἐτίμησαν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὸ Ἔθνος καὶ διὰ τῶν μόχθων των καὶ τῶν θυσιῶν των παρέδωκαν ἡμῖν *Ἑλλάδα ἐλευθέραν*.

Ἀλλὰ τότε τί νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς οἱ εἰς τοιαύτην οἰκτρὰν θέσιν περιελθόντες ἀπὸ ἀπόψεως Ἐθνικῆς ἀγωγῆς, οἱ φθάσαντες εἰς τὸ σημεῖον νὰ περιφρονῶμεν τὰ Ἐθνικὰ ἰδεώδη, ἐν δὲ τοῖς Σχολείοις συστηματικῶς παραγκωνίζοντες τὴν Ἐθνικὴν ἀγωγὴν καὶ ἀσυναισθήτως μὴ διστάζοντες νὰ θυσιάσωμεν ταύτην εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Πρακτικισμοῦ ἀπὸ τοῦ ὁποίου, αὐτοῦ καὶ μόνου, ἀναμένομεν τὴν ἀνόρθωσιν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος, μηδεμίαν σημασίαν δίδοντες εἰς τὴν διὰ τῆς Ἑλληνοπρεποῦς μορφώσεως διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ ἤθους τῆς σπουδαζούσης Νεότητος; Ὁποία οἰκτρὰ πλάνη! Εἰς οἷον κατάντημα μᾶς ἔφερεν ἡ πανώλης τῶν λεγομένων νέων ἰδεῶν!

Εὐτυχῶς ἐπ' ἐσχάτων κατενοήθη τὸ βάραθρον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁδηγοῦν Λαοὺς καὶ Ἔθνη αἱ τοιαῦται ὀλέθριαι ἰδέαι καὶ τάσεις, παντα-χόθεν δὲ παρατηρεῖται μία σωτήριος κατ' αὐτῶν ἀντίδρασις, μεγάλη δέ καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς ἀναστήλωσιν τοῦ κύρους τῆς τε Οἰκογενείας καὶ τοῦ Σχολείου. Εἰς τὸ τελευταῖον μάλιστα *Διεθνὲς Συνέδριον Οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς* τὸ συνελθὸν πέρυσιν ἐν Λιέγῃ τοῦ Βελγίου ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τῆς Βελγικῆς Ἀνεξαρτησίας, ἀνεγνωρίσθη ὅτι ὅλα τὰ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα συσσωρευθέντα δεινά, ἀρχικὴν πηγὴν ἔχουν τὴν ὑπὸ τὴν πίεσιν κτηνωδῶν ὑλιστικῶν τάσεων καὶ ἠθοφθόρων ὑλιστικῶν διδασκαλιῶν χαλαρωθεῖσαν οἰκογενειακὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς Νεολαίας ἀπὸ τοῦ Οἴκου. Τὸ συνέδριον τοῦτο κατέληξεν εἰς τὸ σοβαρώτατον συμπέρασμα ὅτι: *ὁ οἶκος εἶναι τὸ πρῶτον φυτώριον εἰς τὸ ὁποῖον τίθενται αἱ βάσεις τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τόσον τῶν ἀτόμων ὅσον καὶ τῶν ἐθνῶν*, καὶ ὅτι οὔτε Σχολεῖα, οὔτε οἰκοτροφεῖα, οὔτε βρεφοκομεῖα καὶ παιδοκομεῖα (crèches, ponponnières) δύνανται νὰ δώσουν εἰς τὸ *παιδί*, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρέχει εἰς αὐτὸ ἡ οἰκογενειακὴ ἑστία καὶ τὸ Μητρικὸν καὶ Πατρικὸν περιβάλλον.

Ἀλλὰ καὶ ἓν ἄλλο *Διεθνὲς Συνέδριον, Παιδιατρικὸν* τοῦτο, συνελθὸν τελευταίως ἐπίσης ἐν Βελγίῳ καὶ ἐξετάζον τὸ ζήτημα τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς ἀπὸ ἀπόψεως ἐν ταὐτῷ *Ἠθικῆς καὶ Ὑγιεινῆς* κατέληξεν εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα διὰ τὴν ἐκ τοῦ οἴκου ἀπομάκρυνσιν τοῦ παιδός. Τὸ συνέδριον τοῦτο κατεδίκασεν ἀμειλίκτως ὡς ὀλεθρίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς Νέας Γενεᾶς τὴν τάσιν τοῦ νὰ ἐπιδιώκουν αἱ Μητέρες νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ Μητρικά των καθήκοντα καὶ νὰ παραδίδωσιν ἀναλγήτως τὰ τέκνα των πρὸς ἀνατροφὴν εἰς διάφορα ἄσυλα βρεφῶν καὶ οἰκοτροφεῖα ἢ παιδοκομεῖα κτλ. Ἐκ διαφόρων μάλιστα στατιστικῶν ὑποβληθεισῶν εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο διεπιστώθη ὅτι παρ' ὅλους τοὺς ἀσυγκρίτως καλλιτέρους καὶ ἀνθρωπινοτέρους ὅρους Ὑγιεινῆς, ὑφ' οὓς ἀναπτύσσονται τὰ παιδιὰ εἰς τὰ διάφορα ταῦτα παιδοκομικὰ κέντρα, ἡ θνησιμότης ἐν αὐτοῖς ἀποδεικνύεται μεγαλειτέρα παρ' ὅση τυγχάνει ὑπὸ τὴν πτωχικὴν Μητρικὴν στέγην, ὁσονδήποτε ἀνθυγιεινὴ καὶ ἂν εἶναι αὕτη. Καταδεικνύεται οὕτως ὅτι καὶ ἡ μᾶλλον ἔμπειρος καὶ μορφωμένη βρεφοκόμος καὶ παιδοκόμος δὲν δύναται ποτὲ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

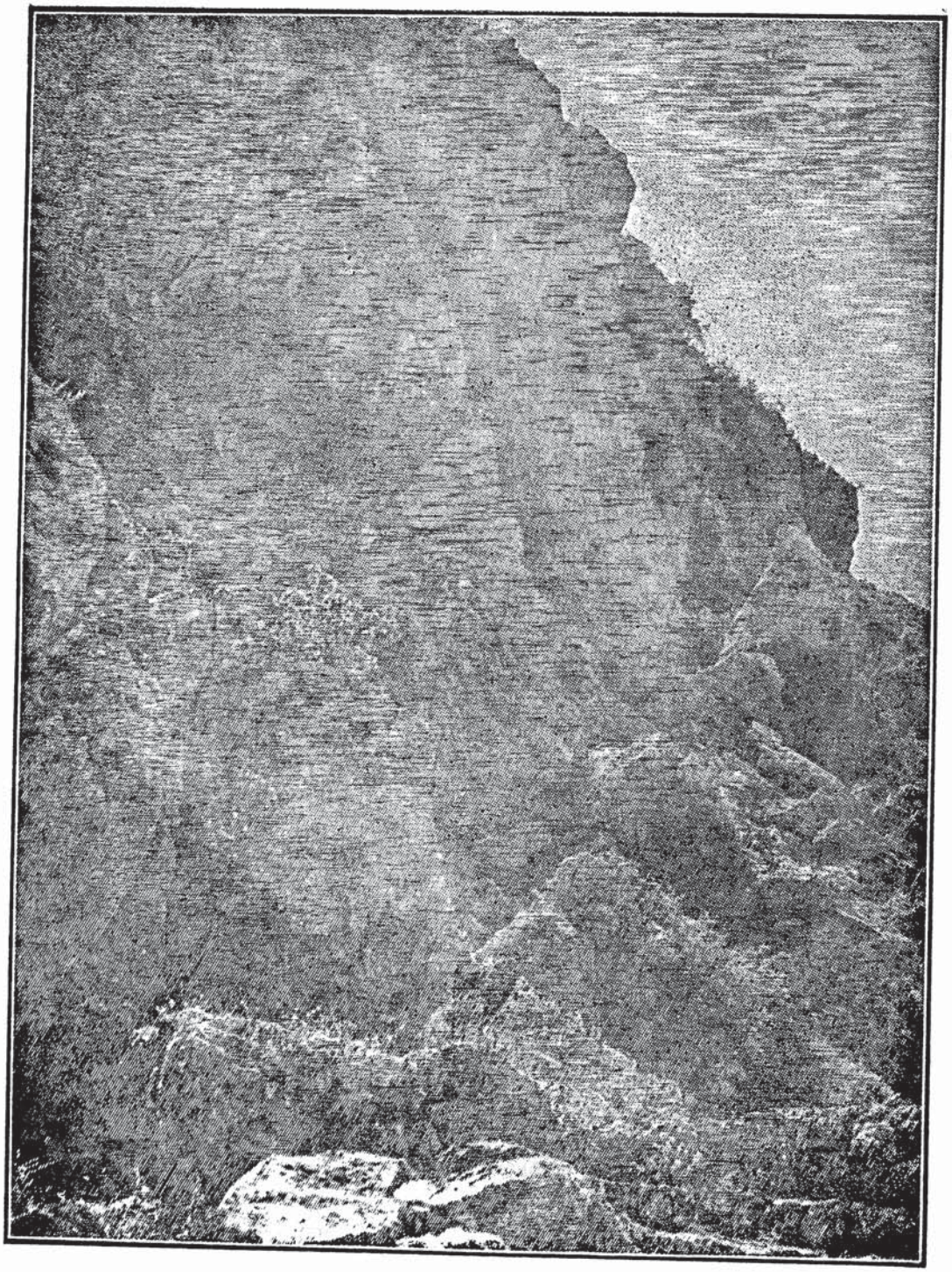

Ὁ ἱστορικὸς βράχος τοῦ Ζαλόγγου ὅπου εὗρον ἡρωϊκὸν θάνατον 60 Σουλιώτισσαι διὰ νὰ διαφύγουν τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὴν δουλείαν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

νὰ δώσῃ εἰς τὸ παιδίον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι πεπροικισμένη ὑπὸ τῆς Φύσεως νὰ δίδῃ εἰς αὐτὸ ἡ Μήτηρ του, ὁσονδήποτε ἀμόρφωτος καὶ ἄξεστος καὶ ἂν εἶναι. «*Ἡ Μητρικὴ καρδία καὶ τὸ Μητρικὸν γάλα εἶναι διὰ τὸ παιδίον πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἀναπληρώνονται ἀπὸ παιδοκόμους καὶ βρεφοκόμους, ὁσονδήποτε ἔμπειροι καὶ ἂν εἶναι*». Ἰδοὺ τὸ συμπέρασμα εἰς ὃ κατέληξεν ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος τῶν διανοουμένων παιδαγωγῶν καὶ παιδιάτρων, συμπέρασμα διὰ τοῦ ὁποίου ἀναστηλοῦται πανηγυρικῶς τὸ *Μητρικὸν γόητρον*, τὸ τόσον ἀναιδῶς καὶ ἀσυστόλως καταρακωθὲν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ὑπὸ τῶν περιέργων διδασκαλιῶν τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ τὸ *Σχολεῖον-Οἰκοτροφεῖον*, τὸ ὁποῖον πολλοὶ παιδαγωγοὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐφαντάσθησαν ὅτι θὰ ἠδύνατο ἐν πολλοῖς νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν οἰκογενειακὴν στέγην καὶ νὰ μορφώσῃ ὑπὸ καλλιτέρους ὅρους τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδός, ἀπεδείχθη διὰ στατιστικῶν ὅτι οἰκτρῶς ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἀποστολήν του, ὅλοι δὲ οἱ σοβαροὶ παιδαγωγοὶ τῆς σήμερον διακηρύττουν ὅτι: ἡ ἀτομικὴ ἀγωγὴ μόνον εἰς τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον, μόνον πέριξ τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, ἀλλὰ ἑστίας ἁγνῆς, αὐστηρᾶς καὶ πειθαρχουμένης, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ. Διότι ἐκεῖ, εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἑστίαν τίθενται τὰ πρῶτα σπέρματα, ἀποκτῶνται αἱ πρῶται συνήθειαι, ἐνσταλάζονται εἰς τὴν τρυφερὰν καρδίαν τοῦ παιδὸς τὰ πρῶτα ἰδανικά· ἐκεῖ σφυρηλατεῖται *ἡ ἀτομικὴ ἀγωγὴ* καὶ διαπλάσσεται ἐνὶ λόγῳ *ὁ προσωπικὸς χαρακτὴρ* τοῦ μέλλοντος πολίτου ἀναλόγως πρὸς τὴν φύσιν του καὶ πρὸς τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῇ καὶ κινεῖται.

Κατανοεῖται οὕτω τὸ μέγεθος τοῦ Φυλετικοῦ καὶ Ἐθνικοῦ κινδύνου ὅταν τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται ἡ Νέα Γενεά, εἶναι σαθρὸν καὶ χαλαρωμένον καὶ δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ ὕψος του. Διὰ τοῦτο ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς χαλαρώσεως τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας εἶναι καθῆκον ἐπιτακτικὸν παντὸς ἔθνους τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ζήσῃ εἰς τὸν κόσμον. *Ἡ Ἐθνικὴ ἀγωγὴ* παντὸς ἔθνους ἔχει τὰς ρίζας καὶ τὰ θεμέλια αὐτῆς εἰς τὴν *Οἰκογένειαν*. Ἀκολούθως ἔρχεται τὸ *Σχολεῖον* νὰ συμπληρώσῃ. Τὸ Σχολεῖον οὐδὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ὅταν ἡ Οἰκογένεια δὲν τὸ βοηθήσῃ. Συνεργασία Οἰκογενείας καὶ Σχολείου, ἰδοὺ ἡ βάσις τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς. Δυστυχῶς παρ' ἡμῖν δὲν παρατηρεῖται ἡ τοιαύτη συνεργασία, ὡς ἐκ περισσοῦ δέ, ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα μεταπολεμικὰ ἔτη, μία μεγάλη μερὶς τοῦ Διδασκαλικοῦ κόσμου ἐξετράπη ἀπὸ τὰ Ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ προτιμᾷ νὰ λατρεύῃ Θεοὺς ἀλλοτρίους. Κατὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τῆς τοιαύτης *Κομμουνιστικῆς τάσεως* ἐπιβάλλεται ἀντίδρασις ὄχι μὲ εὐχὰς μόνον καὶ μὲ συνέδρια καὶ μὲ διαμαρτυρίας. Ἐπιβάλλεται ἀντίδρασις ὠργανωμένη Κρατική. Τὸ κράτος πρέπει νὰ προβῇ θαρραλέον εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ Διδασκαλικοῦ κόσμου. Εἶναι ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ Ἐθνικὴ νὰ ἐπιτευχθῇ παντὶ σθένει ἡ ἐξυγίανσις τοῦ Σχολείου ἀπὸ τοῦ *Κομμουνιστικοῦ νέφους*. Διότι ὅπως λίαν προσφυῶς εἷς ἐκ τῶν Προέδρων μιᾶς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Κοινότητος διετύπωσε, θὰ εἶναι προτιμότερον νὰ καύσωμεν τὰ Σχολεῖα ἢ νὰ τὰ κλείσωμεν, παρὰ νὰ τὰ καμαρώνωμεν λειτουργοῦντα, ὡς ἑστίαι ἀναρχικαὶ καὶ ἀνατρεπτικαὶ ὑποσκάπτουσαι τὰ θεμέλια αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως.

Εὐτυχῶς ὅτι ἔγινεν ἀντιληπτὸς ὁ ἐκ τῶν τοιούτων ἰδεῶν καὶ τάσεων κίνδυνος, ἡ δὲ κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασις ὅλων τῶν ὑγιῶν στοιχείων τῆς Κοινωνίας καὶ τοῦ Ἔθνους δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ φέρῃ τοὺς καρποὺς αὐτῆς καὶ νὰ ἀναστηλώσῃ τὸ κῦρος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκογενείας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, τὸ ὁποῖον τόσον ἐκλόνισαν αἱ ἀνισόρροποι αὗται ἰδέαι καὶ τάσεις.

Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὁ Διδασκαλικὸς κόσμος ὁ ἔχων συνείδησιν τῆς ἱερᾶς του ἀποστολῆς καὶ ὁ ὁποῖος ἀνέκαθεν ὑπῆρξεν ὁ στυλοβάτης τῆς Ἐθνικῆς ἀγωγῆς τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας νὰ ἐτίθετο ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς *ἀνορθωτικῆς κινήσεως* καὶ νὰ ἐγίνετο αὐτοβούλως *ὁ πρωτοπόρος μιᾶς Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως*, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Μεγάλων ἐκείνων καὶ ἐμπνευσμένων Διδασκάλων τοῦ Γένους, οἵτινες πρὸ αἰῶνος ἐσελάγιζον ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν Οὐρανὸν καὶ ὑπῆρξαν οἱ πρωτοπόροι τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Ἀνεξαρτησίας.

Ἀναμφιβόλως κατόπιν μιᾶς τοιαύτης ὠργανωμένης ἀνορθωτικῆς κινήσεως μὲ βάσιν τὰ *Ἐθνικὰ ἰδεώδη* καὶ τὰς *Ἐθνικὰς παραδόσεις*, νέαι ἡμέραι εὐκλείας καὶ δόξης θὰ ἀνατείλουν διὰ τὸν *Ἑλληνισμόν*, ὁ δὲ *Ἠπειρωτισμὸς* ὁ πιστὸς οὗτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκπρόσωπος δὲν θὰ βραδύνῃ καὶ πάλιν νὰ σελαγίζῃ, ὡς ἄλλοτε, ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν Ὁρίζοντα.

Ἀλεξάνδρεια. Σεπτέμβριος 1931

ΧΡΗΣΤΟΣ Β. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ἰατρὸς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

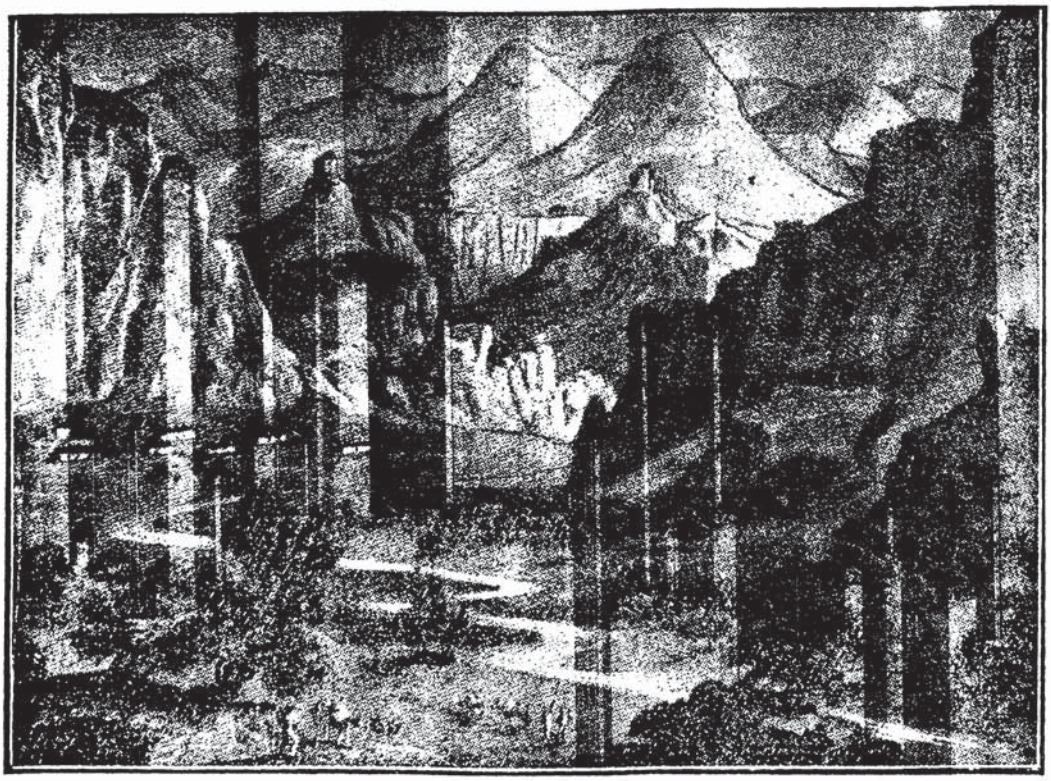

Ἡ κοιλὰς καὶ τὰ ἱστορικὰ ὄρη τοῦ Σουλίου. (Σπανία εἰκὼν τοῦ 1812)

ΟΙ ΣΟΥΛΙΩΤΑΙ

Ἐπὶ σειρᾶς ἀποκρήμνων βράχων τῆς Νοτίου Ἠπείρου, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀχέροντα, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος, συναντῶμεν ἰδιόρρυθμον πολεμικὴν κοινωνίαν, καθαρῶς Ἑλληνικήν.

Αἱ καταπιέσεις τῶν ἀγάδων καὶ ἡ φυσικὴ κλίσις πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον ζωὴν ὑπῆρξαν ἀφορμὴ νὰ συγκεντρωθοῦν ἐκεῖ οἱ ἡρωϊκώτεροι καὶ οἱ πλέον ἀρειμάνιοι Ἕλληνες τῆς περιφερείας, καθὼς καί τινες οἰκογένειαι ἐξ ἄλλων Ἑλληνικῶν τόπων. Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐκτίσθησαν εἰς τὰς φυσικῶς ἀπροσίτους ἐκείνας κορυφὰς τέσσαρα χωρία καὶ φρούρια, τὸ Σοῦλι πρωτεῦον, τὰ δὲ ἄλλα ἡ Κιάφα, ὁ Ἀβαρίκος καὶ ἡ Σαμωνίβα.

Οἱ κάτοικοι συσπειρωθέντες χάριν τῆς ἀπαραιτήτου πολεμικῆς τάξεως καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πειθαρχίας εἰς φυλάς, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶχεν ἴδιον ἀρχηγόν, ἀπετέλεσαν τὴν ἐλευθέραν πολιτείαν τῶν Σουλιωτῶν. Εἰς ταύτην σὺν τῷ χρόνῳ ὑπήχθησαν ὅλα τὰ πέριξ γεωργικὰ χωρία ἀνεξαρτήτως Ἑλλήνων ἢ Τούρκων κατοίκων, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωνον φόρον ἢ μᾶλλον συνετήρουν τοὺς μὴ γνωρίζοντας ἄλλην τέχνην ἐκτὸς τῆς πολεμικῆς Σουλιώτας, εἰς ἀντάλλαγμα ὅμως ἀπήλαυον προστασίας καὶ ἀπέφευγον πᾶσαν Τουρκικὴν καταπίεσιν.

Περὶ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πολέμων των, τὰς πρώτας πληροφορίας μᾶς παρέχουν οἱ σύγχρονοί των ξένοι περιηγηταὶ τῆς Ἠπείρου, ὧν σπουδαιότεροι εἶναι οἱ William Eton, Leake, Hobehouse, Hughes, Pouqueville καὶ ἄλλοι.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεων οἱ: Ὑδρωμένου, Ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας τ. 2 Βενετία 1815 — Περραιβοῦ, Ἱστορία τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας, Βενετία 1815 (β΄ ἔκδοσις, Ἀθῆναι 1857). Κρτσονίκα. Ἱστορία τοῦ Σουλίου, (Ἀθῆναι 1863). Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, (Ἀθῆναι 1895) Π.Α.Σ. Τὸ Σοῦλι, (Ἀθῆναι 1860).

Οἱ Τοῦρκοι φυσικὰ ἔβλεπον ὄχι εὐχαρίστως τὴν σύστασιν ἐπὶ τῶν Ἠπειρωτικῶν βουνῶν, μιᾶς ἐλευθέρας Ἑλληνικῆς πολιτείας, τὴν ὁποίαν ἡ συνεχὴς ἀνάπτυξις καθίστα συνεχῶς ἀκόμη περισσότερον ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ὑπακοὴν τῶν ραγιάδων τῶν πλησίον περιφερειῶν. Ἰσχυρόταται τουρκικαὶ δυνάμεις ἐπολιόρκουν συχνότατα τοὺς Σουλιωτικοὺς βράχους καὶ ἐπέμενον πρὸς κυρίευσίν των, ἀλλ' εἰς μάτην. Οἱ Σουλιῶται ἀσκηθέντες θαυμασίως εἰς τὰς ἀτάκτους ἐπὶ τῶν ἀνωμάλων ἐδαφῶν των μάχας καὶ τὰς νυκτερινὰς ἐφόδους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποφασισμένοι εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας των ἀντὶ πάσης θυσίας, κατώρθωνον πάντοτε νὰ νικοῦν τὰ τουρκικά στρατεύματα καὶ νὰ ἐξαναγκάζουν αὐτὰ εἰς ὑποχώρησιν.

Εἰς τοῦτο διηυκόλυνε ἡ ἐκ φόβων ἀντιποίνων οὐδετερότης, ἐνίοτε δὲ ἐνίσχυσις τῶν Σουλιωτῶν ἐκ μέρους ὅλων τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατήντα τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα νὰ εὑρίσκωνται καὶ εἰς μεγάλην ἀκτῖνα ἀπὸ τοῦ Σουλίου ὡς ἐντὸς ἐχθρικοῦ ἐδάφους.

Τὰ πράγματα ὅμως ἤλλαξαν ριζικῶς ἀφότου ὁ τρομερὸς τῆς Ἠπείρου σατράπης, ἀπαίσιος Ἀλῆς, καταλαβὼν τὸ πασσαλίκιον τῶν Ἰωαννίνων ἀνεγνωρίσθη σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τῆς Πύλης ὡς ὁ παντοδύναμος ἄρχων μετὰ τῶν υἱῶν του, ὅλης σχεδὸν τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος. Μελετῶν καὶ παρασκευάζων διὰ παντὸς μέσου ὁ πολυμήχανος τύραννος τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν του ἐπὶ ὅλων τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας κατεδυνάστευε, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀνεχθῇ ἑστίαν ἀνταρσιῶν καὶ ἐπαναστάσεων τῶν ὑπηκόων του. Ἀφοῦ διὰ μηχανορραφιῶν καὶ τρομοκρατικῶν μέτρων ἐστέρησε τοὺς Σουλιώτας παντὸς φίλου καὶ συμμάχου, ἀπεμόνωσεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν βουνῶν των κτίσας γύρωθεν ἰσχυροὺς πύργους. Ἐπὶ μίαν δεκαετίαν οἱ Ἠπειρωτικοὶ ἐκεῖνοι βράχοι ἦσαν τὸ διαρκὲς θέατρον λυσσωδῶν πολέμων.

Εἰς μάτην ὁ Ἀλῆ πασᾶς διέθετεν ὁλοκλήρους στρατιὰς καὶ ἐνίοτε ὅλας τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις του διὰ νὰ γίνῃ κύριος τοῦ Σουλίου, καὶ εἰς μάτην ἔβλεπε νὰ καταστρέφωνται ἀλληλοδιαδόχως τὰ πλέον φημισμένα διὰ τὴν ἀνδρείαν των καὶ τὰ πλέον ἀφωσιωμένα εἰς αὐτὸν στρατεύματα ἐκ τῶν ὁμοφύλων του Ἀλβανῶν. Οἱ Σουλιῶται, μαχόμενοι νύκτα καὶ ἡμέραν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κατώρθωνον ἀήττητοι καὶ ἀνεξάντλητοι αὐτοί, νὰ συντρίβουν καὶ νὰ ἐξαντλοῦν πολυάριθμον ἐχθρικὸν στρατόν.

Ὅπου ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἀπετύγχανε διὰ τῶν ὅπλων, κατέφευγε εἰς τὴν προσποίησιν, τὴν θρυλικήν του πανουργίαν καὶ ἀπάτην, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ὤφειλε κυρίως τὴν ἐπικράτησίν του. Καὶ οἱ Σουλιῶται θριαμβεύοντες εἰς τὰς μάχας, ἦσαν ὑποχρεωμένοι ν' ἀμύνωνται ἀπὸ τὰς διαφόρους πλεκτάνας, τὰς ὁποίας ἔστηνε διαρκῶς εἰς αὐτοὺς ὁ τρομερὸς ἐκεῖνος δολοπλόκος, καὶ εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλεται περισσότερον τὸ τραγικὸν τέλος των.

Μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀπιστίας ἦτο καὶ ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν προσποιηθεὶς φιλίαν καὶ ὑποσχεθεὶς ἐγγράφως ἀσφάλειαν καὶ συμμαχίαν, ἐζήτησεν ἐνίσχυσιν τῶν Σουλιωτῶν πρὸς κοινὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Οἱ Σουλιῶται πιστεύουν, ἀλλ' ἔχουν πάντοτε ἰδέαν τῆς κακῆς του πίστεως, καὶ διὰ τοῦτο δὲν στέλλουν παρὰ μόνον 70 παλληκάρια ὑπὸ τὸν Λάμπρον Τζαβέλλαν

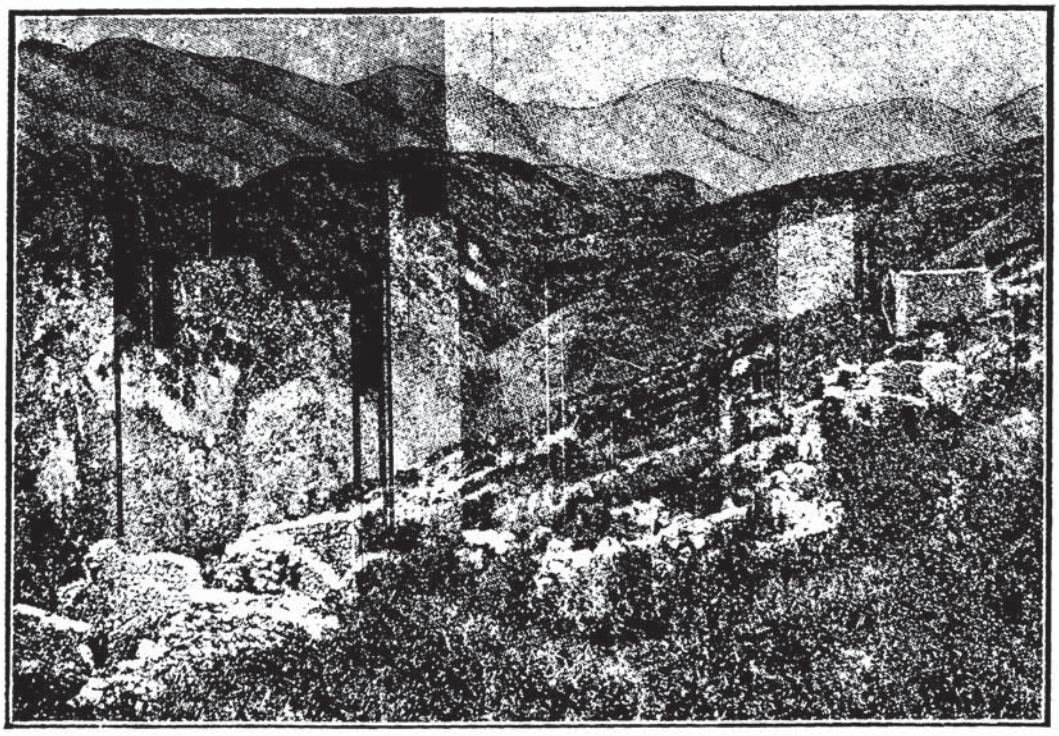

ΤΟ ΚΟΥΓΚΙ (ἐκ φωτογραφίας τῷ 1876)

καὶ τὸν πρῶτον υἱόν του Φῶτον. Σκηνοθετεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ ἀγὼν πηδήματος μεταξὺ τῶν Σουλιωτῶν καὶ Ἀλβανῶν κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπιτυγχάνει ν' ἁρπάσῃ τὰ ὅπλα των καὶ νὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὰς φυλακάς. Εἷς καὶ μόνον ἀφήνεται ἐλεύθερος, ὁ Λάμπρος Τζαβέλλας, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη ὅτι μεταβαίνει εἰς τὸ Σοῦλι διὰ νὰ κανονίσῃ τοὺς ὅρους τῆς παραδόσεως. Ὡς ὅμηρος δὲ τῆς πίστεώς του μένει εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ ὁ υἱός του Φῶτος. Ἀλλ' ὅταν ὁ Τζαβέλλας ἔφθασεν εἰς τὸ Σοῦλι, ἀντὶ τῆς παραδόσεως, παρεσκεύασε τὴν ἄμυναν καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν σατράπην τῆς Ἠπείρου τὴν κάτωθι ἱστορικὴν ἐπιστολήν, περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀμφιβολία, διότι ὑπάρχει καταχωρημένη, καὶ μά-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

λιστα Ἑλληνιστὶ εἰς ἔργα ξένων περιηγηθέντων τὴν Ἤπειρον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ αὐτοπτῶν μαρτύρων τῶν γεγονότων:

«Ἀλῆ Πασᾶ, χαίρομαι ὅπου ἐγέλασα ἕνα δόλιον, εἶμ' ἐδῶ νὰ διαφεντεύσω τὴν Πατρίδα μου ἐναντίον εἰς ἕνα κλέπτην. Ὁ γυιός μου θέλει ἀποθάνει, ἐγὼ ὅμως ἀπελπισμένος θέλω τὸν ἐκδικήσω πρὶν ν' ἀποθάνω. Κάποιοι Τοῦρκοι καθὼς ἐσύ, θέλουν εἰπῇ ὅτι εἶμαι ἄσπλαχνος πατέρας μὲ τὸ νὰ θυσιάσω τὸ γυιό μου διὰ τὸν ἐδικό μου λυτρωμό. Ἀποκρίνομαι ὅτι ἐὰν ἐσὺ πάρῃς τὸ βουνὸ (δηλ. τὸ Σοῦλι) θέλεις σκοτώσει τὸν γυιόν μου μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φαμέλιας μου καὶ τοὺς συμπατριῶτας μου, τότε δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ ἐκδικήσω τὸ θάνατό του· ἀμὴ ἂν νικήσουμε, θέλει ἔχω καὶ ἄλλα παιδιά, ἡ γυναῖκα μου εἶνσι νέα· ἐὰν ὁ γυιός μου νέος, ὅπως εἶναι, δὲ μένει εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνῃ γιὰ τὴν Πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ζήσῃ καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς γυιός μου. Προχώρησε λοιπὸν ἄπιστε, εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ. Ἐγὼ ὁ ὠμοσμένος ἐχθρός σου Καπετὰν Λάμπρος Τζαβέλλας.»

Ἐν μέσῳ τοιούτων ἀπεγνωσμένων ἀγώνων καὶ τραγικῶν θυσιῶν οἱ Σουλιῶται ἐκέρδιζον τοὺς θριάμβους των καὶ συνετήρουν τὴν ἐλευθερίαν των, μέχρι τοῦ 1804. Ἐπὶ τέλους ἀποδεκατισθέντες, στενῶς πολιορκούμενοι καὶ στερούμενοι πολεμεφοδίων καὶ τροφῶν, ἐξαντληθέντες δὲ ἀπὸ τὰς ἀδιακόπους νύκτα καὶ ἡμέραν μάχας καὶ πλεκτάνας, ἦτο ἀδύνατον νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας των.

Τὸ Σοῦλι ἔπεσεν, ἀλλ' ἡ πτῶσις του ἀκριβῶς αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ μεγαλειτέρα δόξα του. Ὁ καλόγηρος Σαμουήλ, ὅστις μένει μὲ πέντε συντρόφους του διὰ νὰ παραδώσῃ, κατὰ τὴν συνθήκην τὸν τελευταῖον ὑπολειπόμενον βράχον του, τὸ Γοῦγκι, προτιμᾶ ν' ἀνατιναχθῇ εἰς τὸν ἀέρα. Οἱ Σουλιῶται φεύγουν μὲ τὰς οἰκογενείας των κατόπιν γραπτῆς συμφωνίας καὶ ὅρων ὅτι θὰ μείνουν ἀνενόχλητοι νὰ μεταβοῦν ὅπου θέλουν. Ἀλλ' ὁ ἄπιστος πασᾶς, ὅστις ποτὲ δὲν εἶχε τηρήσει τὸν λόγον του, δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸν τηρήσῃ καὶ τώρα. Ἀπέστειλεν ἰσχυρὰς δυνάμεις Τουρκαλβανῶν πρὸς καταδίωξιν τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες εἶχον διαιρεθῇ εἰς τρία τμήματα καὶ εἶχον λάβει διαφόρους διευθύνσεις. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τμῆμα μετ' ἐπιτυχῆ ἄμυναν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Πάργαν. Τὸ δεύτερον περιεκυκλώθη εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Ζαλόγγου καὶ ἔπρεπε νὰ διασχίσῃ τὴν νύκτα μὲ τὸ ξῖφος τὴν πολιορκητικὴν ζώνην. Ἀλλ' αἱ ἐξησθενημέναι γυναῖκες καὶ τὰ βρέφη ἦσαν πρόσκομμα, ἐν τούτοις ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔπρεπε ν' ἀφεθοῦν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Τότε ἔλαβε χώραν μιὰ τραγικὴ θυσία, ἡ ὁποία προκαλεῖ σήμερον τὸν θαυμασμὸν καὶ ἐνέπνευσε πολλάκις τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν. Αἱ μητέρες, ἀφοῦ ἐπέταξαν ἀπὸ τὶς ἀγκαλιές τους τὰ βρέφη των εἰς τὸν κρημνόν, ἤρχισαν χορεύουσαι καὶ εἰς ἕκαστον γῦρον ἔπιπτον ἀνὰ μία, περὶ τὰς ἑξήκοντα ἐν ὅλῳ, εἰς τὴν χαράδραν.

Τὸ τρίτον τμῆμα ἀπεκλείσθη εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σέλτσου, ὅπου ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἀντέσχεν εἰς λυσσώδεις ἐπιθέσεις. Τέλος τὰ πολυάριθμα Ἀλβανικὰ στίφη παρεβίασαν τὴν ἀσθενῆ ἀμυντικὴν γραμμὴν καὶ ἡ θυσία τῶν ἡρώων τῆς ἐλευθερίας ἐπανελήφθη ἀκόμη τραγικωτέρα. Αἱ γυναῖκες διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐρρίφθησαν μὲ τὰ βρέφη των εἰς τὸν πλησίον ρέοντα ποταμόν, οἱ δὲ ἄνδρες ἐπάλαισαν μὲ τὸ ξῖφος πρὸς τ' Ἀλβανικὰ στίφη καὶ μόλις περὶ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα ἔφθασαν μέχρι τῆς Πάργας, ὅπου συνεκεντρώθησαν ὅλα τὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἡρωϊκὰ ἐκεῖνα ὑπολείμματα τῆς Σουλιωτικῆς πολιτείας.

Καθ' ἣν ἐποχὴν διεδραματίζοντο τ' ἀνωτέρω γεγονότα, τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ παράλια ἦσαν γενικωτέρας σημασίας, λόγῳ τῆς ἐξελισσομένης ἐκεῖ πάλης τοῦ Ναπολέοντος πρὸς τοὺς Ρώσσους καὶ τοὺς Ἄγγλους. Ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἶχεν ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης, οἱ δὲ Σουλιῶται νικῶντες καὶ θριαμβεύοντες ἐναντίον ἑνὸς πανισχύρου τυράννου, ἐκέρδιζον Εὐρωπαϊκὴν φήμην. Οἱ περιηγηταί, οἵτινες ἐπεσκέφθησαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν Ἤπειρον, περιέγραψαν εἰς τὰ ἔργα των τὴν Σουλιωτικὴν ἐποποιΐαν καὶ ἀνέδειξαν τοὺς ἥρωας Σουλιώτας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν κοινὴν γνώμην ὡς εἶδος μυθολογικῶν ἡρώων.

Ὁ Ναπολέων εἶχεν ἀποστείλει πολεμεφόδια εἰς αὐτούς. Ὅταν ἐπῆλθεν ἡ

1) Ἡ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Κουγκίου στηθεῖσα πέρυσι ἐπὶ τῇ Ἑκατονταετηρίδι τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας, ἀναθηματικὴ στήλη διὰ τὴν ἐπιτελεσθεῖσαν ἐκεῖ φρικτὴν μυσταγωγίαν ὑπὸ τοῦ καλογήρου Σαμουήλ.
2) Τὸ φρούριον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἐπὶ τῆς Κιάφας.

καταστροφή, ἡ κάτοχος τότε τῶν Ἰονίων νήσων Ρωσσία, ἐσχημάτισεν ἐκ τῶν περισωθέντων εἰδικὸν στρατιωτικὸν σῶμα, τὴν ἐμιμήθησαν δὲ κατόπιν οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι. Ἐκεῖνοι, ποὺ ἐσκέπτοντο τὴν Ἑλληνικὴν ἀπελευθέρωσιν, διέβλεπον εἰς τοὺς ἐξορίστους αὐτοὺς ἥρωας ἕνα σοβαρὸν παράγοντα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Μεγάλοι δὲ φιλέλληνες ποιηταί, ὡς ὁ Μπάϋρον, εἶχον ἤδη ἐν μέσῳ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὕμνων πρὸς τοὺς Σουλιώτας ἐκφράσει τὰς ἐλπίδας αὐτὰς ὡς ἑξῆς:

«Στὸ Σουλιώτικο βράχο πρὸς τῆς Πάργας τὸ χῶμα
Γενεα σιδερένια ὡς τὰ σήμερα εἶναι
ποὺ ἀπὸ μάνες Δωρίδες λὲς καὶ βγαίνει ἀκόμα.
Ἴσως μένει ἐκεῖ πέρα κἄποιος σπόρος κρυμμένος
ποὺ θὰ δείξῃ ἂ δὲν εἶναι Ἡρακλείδικο γένος».

(Μπάϋρον, Δὸν Ζουάν, ᾄσμα Γ.′ — XXXI μετάφρ. Ἀργ. Ἐφταλιώτη).

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὕμνησεν εἰς τὰ τραγούδια του τὰ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀνδραγαθήματα τῶν Σουλιωτῶν. Ἐξ αὐτῶν παραθέτομεν δύο ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα:

«Ἕνα πουλάκι κάθονταν ἀπάνου στὸ γεφῦρι.
Μοιριολογοῦσε κι᾽ ἔλεγε, τ᾽ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ λέει:
— Δὲν εἶν᾽ ἐδῶ τὰ Γιάννινα νὰ φτιάσῃς σαρδιβάνια,
δὲν εἶν᾽ ἐδῶ ἡ Πρέβεζα νὰ φτιάσῃς παλαιομέρι.
Μόν᾽ εἶν᾽ τὸ Σοῦλι ξακουστόν, τὸ Σοῦλι ξακουσμένον,
ποὺ πολεμοῦν μικρὰ παιδιά, γυναῖκες καὶ κορίτσια.
Ποὺ πολεμᾷ ἡ Τζαβέλλαινα μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι,
μὲ τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιά, μὲ τὸ τουφέκι στὸ ἄλλο,
μὲ τὰ φυσέκια στὴν ποδιά...
. . . . . .
. . . . . .
Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν
Μήνα εἰς γάμον ρίχνονται, μήνα κι᾽ εἰς χαροκόπι;
Οὐδὲ εἰς γάμο ρίχνονται, οὐδὲ κι᾽ εἰς χαροκόπι.
Ἡ Δέσπω κάμνει πόλεμο μὲ νύφαις καὶ μ᾽ ἀγγόνια.
Ἀρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.
— Γιώργαινα, ρίξε τ᾽ ἄρματα, δὲν εἶν᾽ ἐδῶ τὸ Σοῦλι.
Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.
— Τὸ Σοῦλι κι᾽ ἂν προσκύνησε κι᾽ ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
ἡ Δέσπ᾽ ἀφένταις Διάπιδαις δὲν ἔκαμε, δὲν κάμνει.
Δαυλὶ στὸ χέρι ἄρπαξε, κόραις καὶ νύφαις κράζει.
— Σκλάβαις Τουρκῶν μὴ ζήσωμεν, παιδιά, μαζί μ᾽ ἐλᾶτε...
Καὶ τὰ φυσέκια ἄναψε, κι᾽ ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν».

Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία δὲν ἦτο δυνατὸν βεβαίως νὰ παρανοήσῃ ἕνα τόσον σοβαρὸν πολεμικὸν παράγοντα τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπὶ τοῦ σημείου μάλιστα αὐτοῦ ἔδειξεν ἀρίστην διπλωματίαν, διότι ἔπεισε τοὺς Σουλιώτας νὰ συνδιαλλαγοῦν, νὰ συνάψουν ἀκόμη ἐπίσημον συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τῶν Ἀλβανῶν, καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀνταρσίαν τούτου κατὰ τῶν Τούρκων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὠφέλησε σπουδαίως τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Οἱ δὲ Σουλιῶται ἐπὶ τῶν Ἠπειρωτικῶν ὀρέων κατ᾽ ἀρχάς, οἱ «ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» τοῦ Μεσολογγίου κατόπιν, ἀνεδείχθησαν οἱ ἰδεολογικώτεροι καὶ ἡρωϊκώτεροι τῶν πολεμιστῶν τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

ΑΠ. ΔΑΣ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ὁ φιλέλλην, μέγας Ἄγγλος ποιητὴς ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ,
μὲ ἀλβανικὴν ἐνδυμασίαν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ, ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ

Ὅταν βρεθῇ κανένας στὰ Γιάννενα πρέπει νὰ κάμῃ καὶ μιὰ ἐκδρομὴ στὴ λίμνη. Καὶ σὰν τραβήξῃ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πλατεία πρὸς τὰ κάτω καὶ σὰν περάσῃ ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴ συνοικία, θ' ἀντικρύσῃ τὸν ὄγκο τοῦ Κάστρου, τοῦ Κάστρου τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ. Παλιὸ Κάστρο, μὲ τὰ τείχη του σὲ πολλὰ σημεῖα γκρεμισμένα, μὰ μὲ τὰ περισσότερα ἀγέρωχα ἀκόμα ὑψωμένα, μεγάλο στὴν ἔκτασι καὶ γιομάτο μέσα ἀπὸ δέντρα καὶ κτίρια: νὰ τὸ Κάστρο τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ. Σ' αὐτὸ τὸ Κάστρο μέσα ὑπάρχει κι' ὁ τάφος τοῦ θρυλλικοῦ τυράννου. Καὶ στὶς κορφὲς τοῦ Κάστρου, στὶς δυὸ ψηλότερες ἄκρες του, ἀπάνω σὲ τεράστιους κάθετους βράχους, δύο τζαμιὰ ὑψώνονται.

Προχωροῦμε, στρέφουμε καὶ φτάνουμε στὴν ὁδὸ Μαβίλη, ποὺ πέρα ἀντικρὺ στὸ Δρῖσκο ἔπεσε γιὰ τὴ λευτεριὰ αὐτῆς τῆς πολιτείας.

Εἴμαστε πιὰ στὸ γιαλὸ τῆς λίμνης.

Οἱ πρασινόμαυροι τεράστιοι βράχοι τοῦ Κάστρου ἀσάλευτοι καὶ σκληροὶ ὑψώνονται μὲ τὰ τζαμιά καὶ τοὺς ὁλόϊσιους μιναρέδες στὴν κορφή. Καὶ τὸ θέαμα αὐτὸ καθρεφτίζεται ἁλάκερο καὶ κατακάθαρο στὴ λίμνη ἀποκάτω τὴν ἥσυχη.

Κι' ἡ λίμνη ἁπλώνεται πλατειά, ἀτέλειωτη μπροστά μας. Ἀντίκρυ ὁ ὄγκος ὁ τεράστιος τῶν στρογγυλῶν βουνῶν, τὸ Μιτσικέλι, μᾶς σταματάει τὸ βλέμμα. Δεξιὰ ἡ Ἀητόραχη καὶ κάτω ὁ Δρῖσκος. Καὶ στὰ πόδια ὅλων αὐτῶν τῶν βουνῶν ἡ λίμνη, ποὺ τὰ θολὰ νερά της φτάνουν ὡς τὰ πόδια τοῦ Κάστρου μὲ τὰ δυὸ τζαμιά, ὡς τὰ πόδια τῆς θρυλλικῆς πλατείας...

Βάρκες παλιὲς πρωτόγονες, φτιασμένες ἀπὸ παλιὰ ξύλα στραβοκομμένα, μ' ἕνα κουρελιασμένο μικροῦλι πανί, μὲ δυὸ-τρία παλιὰ μαξιλάρια στὰ καθίσματά της τὰ μισοσαπισμένα, βάρκες παλιές, βάρκες ποὺ κρατοῦν μέσα τους κάτι ἀπὸ τοὺς θρύλλους τῆς λίμνης αὐτῆς, τέτοιες βάρκες μᾶς προσμένουν στὸ γιαλό.

Κι' ἀνάμεσα στὴ θολὴ κοιμάμενη λίμνη, ἀνάμεσα στὰ βουνὰ στὸ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Κάστρο καὶ στὴν κατάχλωρη Γιαννιώτικη ἀκτή, καὶ - περισσότερο ἀπ' ὅλα - κοντὰ στὶς βάρκες αὐτές, ξαναζῆ κάθε ὄμορφος θρύλλος, κάθε Γιαννιώτικη ἱστορικὴ γραμμή, κάθε σβυσμένη θύμηση...

Τάχα τώρα σὲ λίγο θὰ κατεβῇ ὁ 'Αλῆ - πασᾶς μὲ τὰ χαρέμια του; Τάχα θὰ ζητήσῃ μαζὶ μὲ τὴ Βασιλικὴ νὰ περάσῃ ἀντίκρυ, στὸ χλοερὸ νησάκι τῆς λίμνης, ποὺ λὲς καὶ σοῦ χαμογελάει;

Περιμένουμε.

Μονάχα ἕνας βαρκάρης μᾶς πλησιάζει. Μπαίνουμε στὴ βάρκα του, ποὺ στὸ κάθε κίνημά μας τραντάζεται ἁλάκερη.

Πᾶμε πρὸς τὸ θρυλλικὸ νησάκι τῆς λίμνης...

Νάτο! Φαίνεται πέρα τ' ὁλόχλωρο εἰδυλλιακὸ νησί, ὅπου ἐσκότωσαν τὸν 'Αλῆ - πασᾶ. Μεγάλα δέντρα, πλατάνια καὶ λεῦκες καὶ μελικουκιὲς καὶ δεντρικὰ κάθε λογῆς, τεράστια πλατωτά, φουντωτά, περήφανα καὶ καλοθρεμμένα ζώνουν τὸ νησάκι. Κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ ξεπροβάλλουν σπιτάκια κι' ἐκκλησάκια. Καὶ κάτω, κάτω ἕνα πλῆθος καλάμια, χιλιάδες, μυριάδες καλάμια περιζώνουν τὸ νησί. Τὰ καλάμια αὐτὰ βγαίνουν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ περικυκλώνουν τὸ νησὶ ἁλάκερο. Μιὰ ζώνη ἀπὸ καλάμια τὸ κλεῖ γύρουθε.

Καὶ καθὼς κοντεύουμε, κοιτάζουμε τὸ χλοερότατο νησάκι καὶ τὴ λίμνη τὴν ἀπέραντη.

— Εἶναι μεγάλη ἡ λίμνη; ρωτᾶμε τὸ βαρκάρη.

— Θέλει ὀχτὼ ὧρες ἡ βάρκα νὰ κάμῃ τὸ γῦρο της.

— Βγάζει ψάρια;

— Προπάντων ἔχει χέλια καλά. Μὰ καὶ ψάρια νοστιμότατα βγάζουμε ἀπὸ 200 δράμια ὡς 4 ὀκάδες τὸ ἕνα. Τὰ ψαρεύουμε στὸ νησὶ μὲ δίχτυα...

Σ' ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας φτάνουμε στὸ νησάκι καὶ βγαίνουμε στὴν ἀκτή, ἀνάμεσα σὲ καλάμια καὶ σὲ πλατάνια. Λιγερὲς γυναῖκες πλένουν τὰ ροῦχα τους στὸ γιαλό. Πάπιες λούζονται στὸ νερό. Ἕνας γέρος διορθώνει τὰ δίχτυα του. Κι' ἐκεῖ λίγο παραπάνω ἀρχίζει τὸ χωριουδάκι τοῦ νησιοῦ.

Αὐτὸ τὸ χωριὸ εἶναι τὸ πιὸ εἰδυλλιακὸ ποὺ ἀπάντησα. Σπιτάκια καλοσυγυρισμένα, καλοασβεστωμένα, κατακάθαρες πλακοστρωμένες αὐλές, μὲ στέγες πλακοσκεπασμένες, κατακάθαρα, νοικοκυρεμένα, μικρὰ σὰν ψεύτικα καὶ στολισμένα σὰν παιγνιδάκια, τέτοια σπίτια γιομίζαν τὸ χωριουδάκι. Καὶ στὶς αὐλές, κι' ἀπάνω στὶς μάντρες τους καὶ στὶς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

γλάστρες, στὰ παράθυρα καὶ στὶς πόρτες, λουλούδια πλῆθος, κόκκινα καὶ μπλέ, τριαντάφυλλα καὶ γατζίες, γεράνια καὶ βασιλικοί, καὶ κάθε εἶδος λουλοῦδι ξεπροβάλλει. Μέσα στὸ χωριὸ λαχανόκηπος δὲν ὑπάρχει καθόλου, μὰ δὲν ὑπάρχει καὶ σπίτι χωρὶς λουλούδια, χωρὶς ἄφθονα καὶ καλοπεριποιημένα λουλούδια.

Καὶ κορίτσια ὁλόδροσα καὶ γριοῦλες ὁλόγλυκες καὶ γυναῖκες λιγερὲς στολίζουν ἀκόμα περισσότερο τὸ χαριτωμένο αὐτό, εἰδυλλιακότατο, κατακάθαρο, ὀνειρευτὸ χωριουδάκι...

Αὐτὸ τὸ χωριουδάκι βρίσκεται, στὸ πίσω μέρος τοῦ νησιοῦ, ἀντι-

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

κρὺ στὸ Μιτσικέλι. Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος, ἀντικρὺ στὰ Γιάννινα, εἶναι μονάχα λίγα σπίτια σκορπισμένα κι' ἕνα μικρομοναστῆρι. Ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ περιτυλίγουν μεγάλα δέντρα, φουντωτὰ χόρτα, πλούσιοι κισσοί, ὀγρὲς ἄφτονες χλωρωσιές...

Κι' ἀπὸ τὴν κορφὴ τοῦ νησιοῦ, ὅπου βρίσκεται ἕνα ξωκκλῆσι, τὸ θέαμα τῆς λίμνης μὲ τὸ Κάστρο εἶναι κάτι ξεχωριστό...

Πλάϊ στὸ χωριουδάκι βρίσκονται καὶ δυὸ ἐκκλησάκια. Κι' ἀνάμεσα σ' αὐτά, κάτω ἀπὸ κάτι τεράστιους βράχους, ἕνα παλιόσπιτο. Κεῖνο τὸ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σπιτάκι ἦτανε τὸ ἐξοχικὸ κονάκι, ὅπου ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἔπλεκε τὶς ἐρωτικές του ἱστορίες. Ἐκεῖ ἦτανε ὁ τόπος τῆς χαρᾶς του... Ἐκεῖ μᾶς δείξανε καὶ τὸ μέρος ὅπου σκοτώθηκε ὁ Ἀλῆ-πασᾶς καὶ τὸ παράθυρο ἀπ' ὅπου ἔφυγε ἡ Βασιλικὴ ἔπειτα ἀπὸ τὸ φόνο. Δυὸ γριοῦλες μᾶς τὰ ξήγησαν ὅλα ἐκεῖ, ἐπὶ τόπου...

Ἐκεῖ κοντά, κάτω ἀπὸ τοὺς ἴδιους βράχους, εἶναι ἡ ἐκκλησίτσα τοῦ Ἅϊ-Γιάννη. Μιὰ γριὰ ἐκκλησάρισσα μᾶς ὑποδέχτηκεν ἐκεῖ.

— Ὁρίστε στοῦ Ἅϊ-Γιάννη, βοήθειά σας...

Μπήκαμε.

Ἡ ἐκκλησίτσα αὐτὴ εἶναι Βυζαντινὴ μὲ τοιχογραφίες τοῦ 17ου αἰῶνα, σεμνὴ καὶ γιομάτη μυστήριο.

Κι' ἡ ἐκκλησάρισσα μᾶς ἐξήγησε:

— Ἰδού, πιδιὰ μ', δὲν ἦτον τίπ' τις. Κ' ἤρθανι δυὸ ἀρχοντόπιδα, μὲ βιό, μὲ περιουσία κὶ τὴν ἀφιέρωσαν στὴν ἐκκλησιά, ποὺ ἔχτισαν. Κι' αὐτὰ τὰ πιδιὰ ἀσκήτεψαν στ' ἀσκηταριό, κάτου ἀπὸ τὸ βράχο. Κι' ἀπὸ τότες τὸ νησὶ κατοικήθηκε...

Καὶ πήγαμε κάτω ἀπὸ τοὺς τεράστιους βράχους κ' εἴδαμε τὶς σπηλιές, ὅπου ἀσκήτεψαν τὰ δυὸ ἀρχοντόπαιδα ποὺ ἁγιασαν.... Ἐκεῖ ὑπάρχει κι' ἕνα πηγάδι. Κ' ἡ ἐκκλησάρισσα μᾶς ἐξήγησε:

— Ἰτοῦτ' τοὺ πηγάδ' εἶχε νιρὸ πολύ. Κὶ τοὺ νιροὺ τοῦτο ἐγιάτρευ' τὸν πουνοκέφαλο. Μὰ ἕνας γέρους καλόγερους ἐπέσε μέσα κι' ἀπὸ τότες ὁ Θεὸς εἶπε νὰ πάψῃ τὸ νιρό. Κι' ἔτσι ἔπαψε.

Ξαναγυρίσαμε στὸ χωριό! Παντοῦ γυναῖκες. Ἄντρες πουθενά!

Κ' οἱ γυναῖκες αὐτὲς δὲ μοιάζαν μὲ τὶς Γιαννιώτισσες. Αὐτὸ γεννάει ἀπορία. Μὰ μιὰ γριοῦλα δὲ μᾶς ἄφισε σ' αὐτὴ τὴν ἀπορία.

— Ἐμεῖς εἴμαστε Μανιάτες, μᾶς εἶπε. Δυὸ Μανιάτες πρωτοκατοίκησαν στὸ νησὶ κι' αὐτοὶ ἔπιασαν σπορὰ στὸν τόπο. Γι' αὐτὸ ὅλοι μας εἴμαστε Μανιάτες.

Τὸ χωριὸ εἶναι ἥσυχο... Γιομάτο γυναῖκες, ποὺ πλένουν, ποὺ παίζουν μὲ τὰ παιδάκια τους, ποὺ κουβεντιάζουν ἀνάμεσα στὰ λουλούδια, στὶς μάντρες, στὶς ὁλοκάθαρες αὐλές, κάτου ἀπὸ τὰ τεράστια δέντρα, ἀνάμεσα στὰ καλάμια...

Εἰκόνες εἰδυλλιακὲς, πλῆθος γλυκύτατες εἰκόνες!

Ἀξίζει νἄρθῃ κανένας ὥς τὰ Γιάννινα κι' ὡς τὴ λίμνη τους, μονάχα γιὰ νὰ ἰδῇ αὐτὸ τὸ χωριουδάκι!

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἀπὸ τὴν περισυνὴν Ἐθνικὴν ἑορτὴν εἰς τὰ Δολιανὰ τῆς Ἠπείρου δοθεῖσαν ἐπὶ τῇ Ἑκατονταετηρίδι τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένοντο τ' ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Διδασκάλου τοῦ Γένους Γεωργίου Γενναδίου.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΤΑ ΔΙΧΤΥΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Σὲ μιὰ γωνιὰ μαγευτικὴ τῆς Ἠπείρου ποὺ τὰ βουνά της καὶ τὰ λαγκάδια της εἶνε ἄφταστα στὴ ὠμορφιά, εἶναι ἁπλωμένα τὰ σπιτάκια ἑνὸς χωριοῦ ὅλο ζωὴ καὶ χαρά.

Στὰ πλάγια καὶ στὶς ράχες βόσκουν ἀμέριμνα τὰ ἀθῶα γιδοπρόβατα ποὺ τὰ φυλάγουνε κάτι παλληκάρια Ἑλληνόπουλα σκορπίζοντας μὲ τὶς φλογέρες τους γύρω στὴ χαρούμενη φύσι τοὺς γλυκοὺς τόνους, ποὺ λὲς καὶ ὑμνοῦν τὴ θεία μοναξιά.

Πειὸ παραπέρα στὶς λαγκαδιὲς καὶ στὰ χωράφια ἀκούγονται ἡ φωνὲς καὶ τὰ γέλια τῶν γυναικῶν καὶ τῶν κοριτσιῶν ποὺ εἶχαν βγῇ ἄλλες νὰ βοτανίσουν, ἄλλες νὰ μάσουν ξύλα, κι' ἄλλες λάχανα.

Παρακάτω στὴ μικρὴ ραχούλα καὶ στὰ πλάγια, στὴ βρύσι τοῦ Μπέτσου ποὖταν τ' ἀμπέλια φουντωμένα, στολισμένα σὰν νυφάδες, οἱ γέροι μὲ τίς γριὲς σκυφτοὶ κορφολογοῦν καὶ σκαλίζουν, καὶ ἀπέναντι στὶς ράχες τὰ πουλιὰ γλυκοκελαϊδοῦν.

Κάτω στὴ ρίζα τῆς ράχης ἀπ' τὸ προσήλιο ἦταν τ' ἀμπέλια τῶν χωριανῶν ποὺ μέσα σ' αὐτὰ ξεχώριζαν τοῦ Μπάρμπα Ζήση τοῦ Μήτρου τἄρχοντα τοῦ χωριοῦ, καλοπεριποιημένα καὶ στολισμένα σὰν νύφες γιατὶ μαζὶ μὲ τὴν ἐργατιά του δούλευε μ ́ινος του μὲ τὰ πεντάμορφα καὶ λυγερὰ σὰν λεῦκες κορίτσια του, μὲ τὴ γρηὰ του καὶ ὅλο τὸ συγγενολόγι του.

Κατὰ τὸ μεσημέρι, ἅμα πύρωνεν ὁ ἥλιος ὁ Μπάρμπα Μῆτρος μὲ τοὺς δικούς του μάζεύονταν κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο τῶν ἀχλαδιῶν καὶ τῶν ἀμυγδαλιῶν γιὰ νὰ κολατσίσουν κάτι, καὶ νὰ ξαποστάσουν.

Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς ράχης ὁ Ντῖνος ἕνα λεβεντόπαιδο ἔφερνε τὰ πρόβατα στὴ στρούγκα γι' ἄρμεγμα, καὶ ἀφοῦ ἔστελνε τὸ γάλα στὸν ἔμπορα μαζὶ μὲ τὰ πρόβατά του, ἔπιανε τὸ βαθὺν ἴσκιο τῶν βαλανιδιῶν καὶ τῶν πουρναριῶν. Ἀλλὰ ποῦ νὰ μπορέσῃ νὰ ἡσυχάσῃ λιγάκι ὁ καϋμένος· ἡ μοναξιὰ καὶ ἡ φτώχεια του φάνταζε, καὶ δὲν ἔφτανε αὐτό· συλλογίζουνταν πιὸ κάτω τὴν φαμελιὰ τοῦ ἄρχοντα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ποὺ κάτω ἀπὸ τὸν βαθὺ τὸν ἴσκιο, ἔτρωγαν ὅλοι κι' ἔπιναν ξέγνοιαστα, καὶ πότε πότε γελοῦσαν καὶ σιγοτραγουδοῦσαν. Τότε κι' αὐτὸς ἔβγαλε τὴ φλογέρα του ἀπ' τὸ σελάχι του καὶ ἄρχισε νὰ παίζῃ ἕνα σκοπὸ ἀργὸ καὶ μὲ πάθος. Τὰ δάκτυλα του πετοῦσαν ἐπάνω στὴ φλογέρα καὶ ἤχοι γλυκύτατοι ἐγέμιζαν τὶς ράχες καὶ τὶς λαγκαδιές.

Ἡ Ἀνθὴ ἀπ' ἀντίκρυ ἄκουγε μὲ προσοχὴ καὶ βαθειὰν εὐχαρίστησι τὴ φλογέρα τοῦ ὠμορφονηοῦ. Καὶ λέγαν ὅλοι ὅπως κάθονταν:

— Τὸ καϋμένο τὸ παιδί, τὶ ὥμορφα ποὺ τραγουδάει, λὲς καὶ φανερώνει τὸν πόνο του. Μπράβο του, καλὸ παιδί, ἥσυχο, φρόνιμο κι' ἐργατικό, μόνο ποὺ εἶναι ἀπὸ μικρὸ σόϊ. Ἡ Ἀνθὴ ὅμως ἄλλα ἔλεγε ἀπὸ μέσα της. Ἀπὸ καιρὸ εἶχεν συμπαθήση τὸν Ντῖνο γιὰ τὴ λεβεντιὰ του καὶ τὴ φρονιμάδα του, μὰ δὲν τολμοῦσε νὰ τὸ πῇ σὲ κανένα, οὔτε στὸν ἴδιο τῆς δόθηκε εὐκαιρία νὰ τὸ πῇ. Πῶς νὰ τὸ φανερώσῃ; Μόνο μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες κοπέλλες καὶ τὶς γυναῖκες τοῦ χωριοῦ περνοῦσε κάπου κάπου ἀπὸ τὶς στάνες καὶ τὰ κοπάδια τοῦ Ντίνου γιὰ νὰ μπορῇ ἔστω καὶ μιὰ φορὰ νὰ τὸν ἀντικρύσῃ.

Μιὰ Κυριακὴ γινότανε ὁ γάμος τῆς Βασιλικῆς, ξαδέρφης τῆς Ἀνθούλας, μ' ἕνα χωριανὸ παιδί, τὸ Γιῶργο ποὖχε ἔρθη ἀπ' τὸ ταξεῖδι, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Ὁ Ντῖνος σὰν νηὸς καὶ λεβέντης ποὺ ἦτανε, ἀνάλαβε βλάμης τοῦ γαμβροῦ μαζὶ μὲ τἄλλα παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, κι' ἡ Ἀνθούλα, καθὼς καὶ τ' ἄλλα κορίτσια τοῦ χωριοῦ πῆγαν περγιένυμφες τῆς Βασιλικῆς.

Τὸ ψῆκι ξεκίνησε ἀπ' τοῦ γαμβροῦ τὸ σπῆτι μὲ πομπὴ μεγάλη.

Μπροστὰ τὰ βιολιὰ ὁ Κερίμης ὁ Τέλης, ὁ Νάτσικας πᾶνε νὰ πάρουν τὴ νύφη, νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησιὰ γιὰ τὰ στεφανώματα. Τότε δόθηκε εὐκαιρία στὸν Ντῖνο νὰ πιάσῃ τὸ χέρι τῆς Ἀνθούλας, κι' ἡ καρδιά του χτυποῦσε δυνατά: Νὰ ζήσουνε τὰ νηόγαμπρα. Ἀνθούλα, καὶ στὰ δικά σου, νὰ χαροῦμε. »

— Εὐχαριστῶ Ντῖνο, ἐπίσης, τοῦ εἶπε μὲ κατακόκκινα τὰ μάγουλα καὶ μὲ χαμηλωμένα μάτια ἀπὸ παρθενικὴ ντροπή.

Ἀργότερα μετὰ ἀπ' τὰ στέφανα, τὸ ρίξανε στὸ γλέντι συμπεθέροι καὶ καλεσμένοι τοῦ χωριοῦ ἔξω στ' ἁλῶνι γύρω ἀπὸ τὶς ἀσφάκες καὶ τὰ πουρνάρια, καὶ οἱ βλάμηδες τοῦ γαμβροῦ μαζὶ καὶ ἡ περγιένυμφες τῆς νύφης δίνανε ἀράδα τὰ γλυκὰ εἰς τὰ κορίτσια φτιαγμένα ἀπ' τὰ χέρια τους. Ἐπίσης κερνοῦσαν καὶ κρασιὰ ἄφθονα μὲ τὶς τσότρες.

Ἔβλεπες ὡραῖες κοπέλλες τοῦ χωριοῦ ντυμένες ζαγορίσια μὲ κόκ-

κινες σπατέλες, ἄλλες μὲ πωγωνίσια μὲ τἄσπρα φακιόλια, λαμποκοποῦσαν σὰν ἄγγελοι· ὅλο γέλια, εὐχὲς καὶ τραγούδια οἱ νηοὶ τοῦ χωριοῦ ἀπάνω στὸ ξάναμα τοῦ γλεντιοῦ. Καὶ στὴ μέθη τῆς χαρᾶς βρῆκε στιγμὴ κατάλληλη κι' ὁ καϋμένος ὁ Ντῖνος νὰ φανερώσῃ καὶ αὐτὸς τὸν ἔρωτα του ποὺ τόσο καιρὸ φώλιαζε στὰ στήθη του, στὴν ἀγαπημένη του Ἀνθούλα. Ἀλλὰ ἡ κατεργάρα ἡ Ἀνθὴ ποὺ ἀπὸ καιρὸν εἶχε καταλάβη πὼς τὴν ἀγαποῦσε ὁ Ντῖνος γιὰ νὰ στὸν παιδέψῃ, τοῦ εἶπε πὼς τῆς εἶπε ἡ μάνα της νὰ μὴ πιστεύῃ τὰ λόγια τῶν νέων γιατὶ δὲν ἔχουν βάσι. Τοὖπε ὅμως:

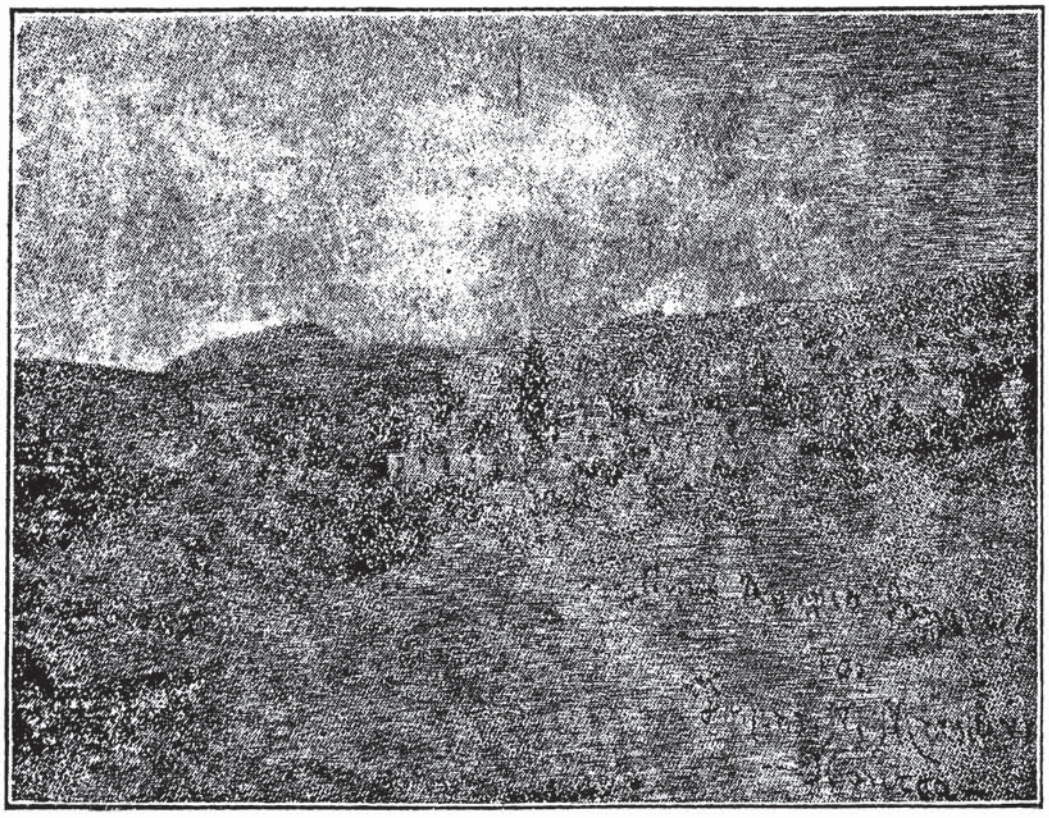

Μία ἄποψις τῶν γραφικῶν Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου, ἐκ τῶν ὁποίων κατήγετο ὁ Διδάσκαλος τοῦ Γένους Γεώργιος Γεννάδιος.

— Τὴν ἐρχόμενη Κυριακὴ θὰ κάμουν οἱ χωριανοὶ ἕνα καλὸ γλέντι. Ἐκεῖ κάτω στὸ ποτάμι ποὖναι πολλὲς ἰτιὲς καὶ ἔχει βαθειὰ ὀβύρα καὶ πολλὰ ψάρια, ποὺ τὴ λένε τοῦ Καρδάρα, θὰ κόψουν τὸ αὐλάκι τοῦ ποταμιοῦ γιὰ νὰ στήσουν τὸ πλεμάτι τοῦ πατέρα μου τὴ νύχτα, νὰ πιάσουν ψάρια πολλά. Ἔ! λοιπόν, ἂν μπορέσῃς καὶ ἁρπάξῃς τὸ πλε-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μάτι ποὺ θὰ τὸ φυλάῃ ὁ ἴδιος ὁ πατέρας μου μὲ τοὺς χωριανοὺς καὶ μοῦ τὸ δείξῃς, τότε θὰ σὲ πιστέψω.

Ὁ γάμος τοῦ Γιώργου τελείωσε καὶ οἱ χωριανοὶ ἀρχίσαν πάλι τὶς καθημερινὲς τους δουλειές. Καὶ νά σου μιὰ Κυριακὴ πρωῒ οἱ χωριανοὶ γέροι, παιδιά, κορίτσια, κι' ὁ παππᾶς μαζὶ ξεκίνησαν γιὰ τὴν ἀκροποταμιά, γιὰ τὸ γιοφῦρι, στοὺς «Ἁγιοὺς» πῴχει ψηλὲς καμάρες κι' ἀπέναντι εἶν' ἡ ἐκκλησιὰ μὲ τὶς παλιὲς εἰκόνες. Μπροστὰ ἐπῆγαν τὰ γερόντια γιὰ νὰ σουβλίσουν κἄνα δυὸ κατσίκια καὶ νὰ φτιάσουν τὸ κοκορέτσι. Ἅμα ἔφτασαν ἄρχισαν, νὰ σκάφτουν ἕνα αὐλάκι γιὰ ν' ἀπομονώσουν τὰ ψάρια νὰ τὰ πιάσουν τὸ βράδυ εὔκολα, ἄλλοι μὲ τὸν κὺρ Νικολάκη τὸ δικηγόρο ἐπὶ κεφαλῆς ἀνοιχτῆκαν πρὸς τὰ κάτω τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἄλλοι μὲ τὸν Βασιλάκη τὸ δάσκαλο, καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδα τὸ γιατρὸ πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ, μὲ ἀπόχες καὶ μὲ κοῦσπλα νὰ πιάσουν τίποτε λιανὰ ψάρια, μυλωνάδες ἤ καὶ πεστροφοῦλες γιὰ μεζὲ τοῦ ρακιοῦ τὸ μεσημέρι.

Σὰν πάλι συγκεντρώθηκαν τὸ μεσημέρι ὅλοι, τὸ κατσικάκι ἦταν ψημένο, ψάρια πιάσαν ἀρκετὰ καὶ τὸ ρίξαν στὸ φαΐ καὶ στὸ γλέντι ὡς τὸ βράδυ. Ἅμα νύχτωσε στῆσαν τὸ πλεμάτι γιὰ νὰ μὴ τοὺς φύγουν τὴ νύχτα τὰ ψάρια, καὶ οἱ μισοὶ καθῆσαν νὰ τὸ φυλᾶνε μὴν τὸ βγάλῃ κανεὶς ἤ τὸ χαλάσῃ τὸ νερό· κι' οἱ ἄλλοι μισοὶ γυρίσαν στὸ χωριὸ γιὰ νὰ κατέβουν τὸ πρωῒ πάλι.

Ὁ Ντῖνος εἶχε δηλώσῃ στοὺς ἐκδρομεῖς ὅτι εἶχε πολὺ δουλειὰ στὰ πρόβατα καὶ δὲ θἄτιαν στὴν παρέα, καὶ τὸ βράδυ-βράδυ πῆρε καὶ τὸν φίλο του τὸ Φῶτο κι' ἀπ' ἄλλο δρόμο ἔφθασαν στὸ ποτάμι, ἐκρύφθηκαν μέσα στὰ χαμηλὰ πλατάνια καὶ στὰ βάτα καὶ περίμεναν τὴν εὐκαιρία ν' ἁρπάξουν τὸ πλεμάτι. Οἱ φύλακες μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ καὶ ἕνα μικρὸ κερί, μὲ τὰ τραγούδια τῶν βατράχων καὶ τὴν ἀχολογιὰ τῆς ποταμιᾶς ξεκαθάριζαν τὰ ὑπολλείμματα τοῦ γλεντιοῦ. Ὁ Ντῖνος ὁλόγυμνος μὲ μιὰ ἀθόρυβη βουτιὰ ἀπὸ τὰ βαθυὰ τοῦ ποταμοῦ σιγά-σιγὰ ἔλυσε τὸ σχοινὶ τοῦ πλεματιοῦ ἀπ' τοὺς πασσάλους, τὸ τράβηξε μακρυὰ στὸν ὄχτο, τὸ δίπλωσε κιλὰ μαζὶ μὲ τὸ φίλο του τὸ Φῶτο καὶ τὴν ἴδια νύχτα τὸ παράδωκε στὴν ἀγαπημένη του.

Τὰ χαράματα τὴν ὥμορφη μουσικὴ τῆς ποταμιᾶς τὴν ἐτάραξαν τὰ φωνάγματα καὶ ἡ βλαστήμιες τοῦ Μπάρμπα Μήτρου καὶ τῆς παρέας του γιὰ τὴν ἐξαφάνισι τοῦ πλεματιοῦ. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφθανεν αὐτό, ὁ Κουτούλης ὁ γλεντζὲς καὶ ὁ χωρατατζῆς ἔτρεξε στὸ χωριὸ καὶ εἰδοποίησε τοὺς φίλους του νὰ πάρουν τὰ πράμματα νὰ κατέβουν στὸ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ποτάμι γιὰ νὰ φορτώσουν τὰ ψάρια. Εἶχαν πιάσει ψάρια πολλὰ καὶ καραβίδες ἄφθονες.

Τὸ τὶ ἔγινε στὴν ἀκροποταμιά, δὲ λέγεται. Ἐπανάστασις, πανζουρλισμός, φωνάγματα, χωρατέματα. Ὁ μπάρμπα Μῆτρος στὴν ἀμμουδιὰ ἔμεινε σκυφτὸς καὶ φώναζε γι' αὐτὸ ποὺ δὲν τὄχε ξαναπάθει. Ὁ Κῖτσος ὁ πάντα εὔθυμος ὡς δικηγόρος ἀνέλαβε τὴν κατηγορίαν. Ὁ μπάρμπα Πλιάτσικας καὶ ὁ μπάρμπα Μῖχος ἀνέλαβαν τὸ καθάρισμα τῶν καραβίδων καὶ τὸ φτιάσιμο σκορδαλιᾶς. Νά! κι' ὁ Βόντινας ἀπὸ μέσα ἀπ' τὰ καλάμια κηρύσσεται πρόεδρος καὶ ὁ ὁποῖος ἐκδίδει αὐστηρὰς διαταγὰς διὰ τὴν σύλληψιν τῶν δραστῶν! Οἱ ἄλλοι ἄρχισαν τὶς ἀνακρίσεις, ὁ γιατρὸς τὴν ἰατροδικαστικήν! καὶ οἱ δραγάτες ἔγιναν ντέντεκτιβ καὶ ἀνέλαβον τήν σύλληψιν τῶν μπλοφαδόρων.

Τέλος οἱ δράσται ἀνεκαλύφθησαν καὶ συνελήφθησαν! δεμένοι δὲ ὀπισθάγκωνα ὡδηγήθησαν εἰς τὸ χωριὸ καὶ ἄρχισεν ἡ δίκη των. Ὁ Ντῖνος ψύχραιμος ὅλο χαμογελοῦσε, ἀλλὰ κάποτε, κάποτε βλέποντας τὸν ὄχλο τῶν χωριανῶν του ποὺ ὅλοι τὸν ἔβριζαν, ἔσκυβε τὸ κεφάλι του καὶ ἔπεφτε σὲ μιὰ λυπητερὴ σιωπή.

Τότε ἀφοῦ ἄρχισε ἡ διαδικασία καὶ ὁ Ντῖνος δὲν ἀπαντοῦσε, πετάχτηκε στὴ μέση ἡ ἀγαπημένη του ἡ Ἀνθούλα· παρακάλεσε πρῶτα τὸ θεῖο της τὸν κὺρ πρόεδρο νὰ λύσουν τὸν ἀγαπημένο της καὶ κυττάζοντας γλυκὰ στὰ μάτια τὸν πατέρα της, ἐπρόσθεσε: « Ἀγαπητοί μου χωριανοί. Ὁ Ντῖνος δέν φταίει σὲ τίποτε. Ἐγὼ τὸν ἔβαλα νὰ πάρῃ τὸ πλεμάτι τοῦ πατέρα μου καὶ τῆς παρέας του γιὰ νὰ δοκιμάσω τὴν ἀγάπη του σὲ μένα, καὶ ὅσα ψάρια καὶ καραβίδες χάσατε γ' αὐτὸ ποὺ ἔγινε, ἀρνιὰ καὶ κριάρια σφάζω στὸ γάμο μου ποὺ θὰ κοπιάσετε τὴν πρώτη Κυριακή...»

Ὅλοι τότε γεμᾶτοι χαρὰ γελάσανε μὲ τὴν καρδιὰ τους καὶ τοὺς εὐχήθηκαν τὴν ὥρα τὴν καλή.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΑΤΣΑΛΙΔΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΣΑΛΟΝΙΟΥ

ΚΑΛΟΤΥΧΑ . . .

Καλότυχο τοῦ κήπου τ' ἄνθι
ὁποὺ μ' ἀγέρα καὶ μὲ ἥλιου φῶς χορταίνει
καὶ ἐλεύθερον ἀγέρα καὶ τὸν ἥλιο
σὲ γλυκὸ καρπὸ τὸν δένει.

Καλότυχο τοῦ κήπου τὸ μελίσσι,
ποὺ μὲ μῦρο λουλουδιοῦ χορταίνει,
καὶ μὲ τὸ μῦρο τὸ γλυκὸ ἀπ' τὴν καρδιά του
γλυκὸ τὸ μέλι βγαίνει.

Καὶ σύ, καρδιά, ποὺ τοὺς καϋμοὺς
σὲ τρυφερὰ τραγούδια ὑφαίνεις,
— καλότυχη ! — ποὺ μὲ καϋμοὺς
καὶ μὲ τραγούδια τρυφερὰ χορταίνεις ! . . .

ΤΑ ΧΕΙΛΙΑ

Χίλια λογιῶν τριαντάφυλλα, χίλιων λογιῶνε χείλια,
χίλιων λογιῶν καὶ τὸ φιλὶ ὁποὺ τὰ χείλια δίνουν,
χειλάκια ποὺ σ' ἀφήνουνε 'στὰ χείλη σὰν βανίλλια,
χειλάκια ποὺ στὰ χείλια σου μιὰ ὑγρὴ φωτιὰν ἀφήνουν . . .

Χείλια ζεστὰ κι' ὁλόφλογα μὲ ἅλικο τὸ χρῶμα,
σὰν ρόδα ἑκατόφυλλα ποὺ μεσημέρι ἀνοίγουν . . .
εἶνε τὰ χείλια ποὺ φιλοῦν, φιλοῦν καὶ καῖν' τὸ στόμα,
ποὺ σὲ μεθοῦν, σὲ λυώνουνε κι' ἀπὸ ἡδονὴ σὲ πνίγουν . . .

Χείλια, σὰν χείλη ποτηριοῦ ποὺ κι' ἄλλοι δροσιστῆκαν,
χείλια κλειστὰ σὰν σφραγιστὸ μὲ μυρουδιὲς μπουκάλι,
χείλια ποὺ νοιώθεις τὸ φιλὶ ποὺ ἄλλοι τοὺς ἀφῆκαν . . .
καὶ χείλια ὁποὺ χαίρεσαι νὰ τὰ φιλήσῃς πάλι.

Κ' εἶναι τὰ χείλια λογιστά, κ' εἶναι χιλιάδες χείλια,
κ' εἶν' τὸ φιλὶ χίλιων λογιῶν ποὺ δίνει τὸ καθένα·
—μὰ εἶν' κάποια χείλη ἀφίλητα . . . αὐτὰ στάζουν βανίλλια . . .
κι' ἀνάβουν δίψαν ἄσβυστη κι' ἀδρόσιστη . . . ὠϊμένα !

† Γ. ΠΕΛΛΕΡΕΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ

Τὸ τραγοῦδι μου ἀκοῦστε. Εἶμαι ὁ βάρδος,
ποὺ χαρούμενα πάντα τραγουδῶ
γιὰ ὅ,τι ζεῖ, γιὰ ὅ,τι πεθαίνει·
ὅ,τι σβύνει ἡ ψυχή μου ἀνασταίνει.
Κὶ ἔτσι ζῶ σὲ μιὰ μέθη, μιὰ μέθη
σ' ἕνα ρόδινον ὄνειρο πάντα.

Τὸ τραγοῦδι μου ἀκοῦστε. Εἶμαι ὁ βάρδος,
ποὺ στὴ λύρα μου μέσα ἔχω κλείσει
κάθε τι, κάθε τι ποὺ γελᾷ·
κι' ὅπου πάω, ὅπου μείνω, ἡ χαρά,
θ' ἁπλωθῇ, κι' ὁ πόνος θὰ σβύσῃ.

Ὦ ! τὸ μαῦρο, τὸ μαῦρο τὸ σύννεφο,
ποὺ τὸ φῶς τῆς σκέψης σοῦ πνίγει·
ὠ ! τὸ δάκρυ, τὸ δάκρυ, ποὺ σβύνει
τὴ λαμπρὴ τῶν ματιῶν σας ἀχτίδα.
Μ' ἕναν ἦχο, ἕναν ἦχο καὶ μόνο,
ξέρω ἐγὼ καὶ κοιμίζω τὸ πόνο.

Ἱστορίες ξέρω χαρούμενες,
ποὺ μοῦ μάθαν σ' αὐγὲς ἀνοιξιάτικες
δροσερὲς καὶ φλύαρες αὖρες·
ἱστορίες ξέρω πανέμμορφες,
ποὺ ἡ μελίχροες μοῦπιαν ἀχτίδες
οὐρανῶν ἀστροστόλιστων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Κι ἔτσι πάντα τραγουδῶντας χαρούμενα
μὲ τὸ χρόνο κυλῶ καὶ διαβαίνω·
τὴν πικρὴ συμφορὰ δὲν προσμένω·
ἀπ' ἀνθόσπαρτους καὶ λιόχαρους δρόμους
τῆς ζωῆς τραγουδῶντας τὴ δόξα
δίχως ἔννοια, δίχως ἔννοια, περνῶ.

Ναί! θὰ σβύσῃ τ' ὁλόμμορφο ρόδο,
ποὺ ἡ αὐγὴ τρυφερὰ εἶχε στολίσει
μὲ κρυστάλλινη στολίδα δροσιᾶς·
τ' ἀνθισμένα του φύλλα ἕνα-ἕνα
θὰ κυλίσῃ στὸ χῶμα θλιμμένα
δίχως πόνο ἡ πνοὴ τῆς νοτιᾶς.

Ὅμως θἄρθῃ καὶ πάλιν ἡ ἄνοιξι,
καὶ τὰ ρόδα καὶ πάλι θ' ἀνθίσουν,
κι' ἡ αὐγὴ θἄχῃ πάντα σταλίδες.
Λησμονᾶτε, λησμονᾶτε, τὸ θάνατο,
λησμονᾶτε, λησμονᾶτε τὸν πόνο.
Μὲ μιὰ ἐλπίδα νὰ ζῆτε καὶ μόνο
καὶ μιὰ πίστι, μία πίστι τυφλή.

Τὸ τραγοῦδι μου ἀκοῦστε. Εἶμαι ὁ βάρδος
ποὺ χαρούμενα πάντα τραγουδῶ,
Μ' ἀνθοστόλιστη λύρα διαβαίνω,
τοῦ θανάτου τὴν ὀργὴ δὲ προσμένω·
τῆς ζωῆς τραγουδῶντας τὴ δόξα
δίχως ἔννοια, δίχως ἔννοια, περνῶ.

ΛΩΡΗΣ ΑΠΟΣΠΕΡΙΤΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΗΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

(1913 - 1926)

Κατὰ τὸ ἔτος 1913, εὐθὺς ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἠπείρου, ἐζήτησα ἀπὸ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὴν ἔγκρισιν πιστώσεως πρὸς ἀνασκαφὴν τῆς Νικοπόλεως, κειμένης ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας τῆς Ἠπείρου καὶ πλησίον τῆς Πρεβέζης, ἥτις οὐδέποτε εἶχεν ἐξερευνηθῇ ἀρχαιολογικῶς, καίπερ ἀποτελοῦσα ἕνα παμμέγιστον ἐρειπιῶνα. Ὄντως ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία λίαν προθύμως ἐνέκρινε τὴν πίστωσιν, τὸ δὲ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἔδωκε τὴν ἄδειαν τῆς ἀνασκαφῆς, ὥστε ἀμέσως ἀπὸ τοῦ θέρους ἐκείνου ἔκαμα ἔναρξιν, ὁπότε ἀκόμη τὸ χῶμα τῆς ἠπειρωτικῆς ταύτης χερσονήσου ἦτο νωπὸν ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της πεσόντων γενναίων στρατιωτῶν μας.

Εὐθὺς ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν μου καὶ ἡ τύχη ἐπῆλθεν συναρωγὸς καὶ ἐπίκουρος εἰς τὸ εὐγενές μου ἔργον, διότι καὶ πολλοὺς τάφους πλουσίους καὶ λάρνακας μετὰ γλυπτῶν ἀνώρυξα, ἐπὶ δὲ ἑνὸς ὑψηλοῦ ὄρους Μιχαλίτση καλουμένου ἄνωθεν τοῦ Θεάτρου, ὁδηγούμενος ἀπὸ ἕν χωρίον τοῦ Στράβωνος, ἀνεκάλυψα τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρεως καὶ Ποσειδῶνος, ὃν ἀνήγειρεν ὁ κοσμοκράτωρ τότε καὶ ἱδρυτὴς τῆς Νικοπόλεως Αὔγουστος, μετὰ μεγάλης ἐπιγραφῆς δι' ἧς ἐξαγγέλλει λατινιστὶ τὴν κοσμοϊστορικὴν αὐτοῦ παρὰ τὸ Ἄκτιον νίκην, ἥτις τοῦ ἔδωκε τὸ σκῆπτρον τοῦ κόσμου.

Ἀπὸ τοῦ πρώτου δ' ἐκείνου ἔτους ἵδρυσα καὶ μικρὸν Μουσεῖον ἐν τῷ τότε Διοικητηρίῳ, ἐν τῷ Δημαρχείῳ δὲ κατόπιν, εἰς τὸ ὁποῖον περισυνέλεξα καὶ ἐτοποθέτησα πάντα τὰ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς εὑρήματα, ὡς καὶ πλεῖστα ἀρχαῖα ἐσκορπισμένα τῇδε κακεῖσε ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν Πρεβέζης, χρησιμοποιήσας διὰ τὴν μεταφορὰν τεραστίων πολλάκις μαρ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μάρων τὰ μεγάλα φορτηγὰ τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ, ἅτινα οἱ ἐν Ἰωαννίνοις Λιοικηταὶ τοῦ ἐν Ἠπείρῳ Ε! Σώματος λίαν φιλοφρόνως μοὶ παρεχώρουν προκειμένου περὶ ἐργασίας ἐξόχως ἐθνικῆς.

Ἔκτοτε κατὰ πᾶν θέρος μεταβαίνων εἰς Νικόπολιν ἐξηκολούθουν τὰς ἀνασκαφάς μου μεθοδικῶς καὶ ἐπιστημονικώτατα, διότι ἐξηρεύνησα ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν πρὸς Δ. τῆς Νικοπόλεως νεκρόπολιν, εἶτα δὲ τρεῖς χριστιανικοὺς ναούς, τῶν ὁποίων ἐδημοσίευσα πλήρη καὶ λεπτομερεστάτην περιγραφὴν μετὰ τῶν κατόψεων, ἃς φιλικῶς καὶ ἀφιλοκερδῶς μοὶ ἐσχεδίασεν ὁ ἐν Πρεβέζῃ διατρίβων Γερμανὸς μηχανικὸς κ. Ἀρχινάλ, διότι οὔτε ἡ Ἑταιρεία, οὔτε τὸ Δημόσιον μοὶ ἀπέστειλαν ποτὲ μηχανικόν τινα ἢ ἀρχιτέκτονα.

Καθ' ἕκαστον δὲ θέρος κατὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν μου πάντοτε ἔκαμα διαλέξεις ἐν Πρεβέζῃ καὶ πολλάκις ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Ἀθήναις, οἱονεὶ λογοδοτῶν καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως ὁ ἠπειρωτικὸς λαὸς ἀφ' ἑνὸς μὲν διαφωτισθῇ καὶ διδαχθῇ περὶ τοῦ μεγάλου παρελθόντος του καὶ περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς Νικοπόλεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα λάβῃ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ ἐθνικά του μνημεῖα καὶ περισώσῃ ταῦτα ἐκ βεβαίας καταστροφῆς. Πρῶτος δ' ἐγὼ ἐν Ἰωαννίνοις συνέταξα ὑπομνήματα καὶ διὰ τὴν ἑλληνικότητα τῆς Βορ. Ἠπείρου, ὅτε τότε ἡ τύχη ταύτης ἐκρίνετο ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς καὶ διὰ τὰ Βυζαντινὰ καὶ ἐν γένει ἱστορικὰ μνημεῖα αὐτῆς ταύτης τῆς πρωτευούσης τῆς Ἠπείρου καὶ ἰδίως διὰ τὰ ἐπὶ τῆς θρυλικῆς νησῖδος τῆς λίμνης της ἀνιδρυμένα.

Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα εὑρίσκονται ἔκτοτε ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μητροπόλεως καὶ τῆς Διοικήσεως τῶν Ἰωαννίνων.

. . . . . .

Τὸ θέρος ἐν τούτοις τοῦ ἔτους 1916 ἐπεφύλασσεν εἰς ἐμὲ τὴν μεγίστην τύχην. Ὅλως τυχαίως μίαν ἑσπέραν περιεργαζόμενος καὶ ἐρευνῶν ὄπισθεν τῆς μεγάλης Δεξαμενῆς ἴχνη τοίχων βυζαντινῶν, παρετήρησα ὅτι τμῆμα τοιούτου τοίχου, ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν, ἐσχημάτιζε καμπύλην. Ἀμέσως μοὶ ἐγεννήθη ἡ ὑπόνοια μήπως πρόκειται περὶ ἁψῖδος βυζαντινοῦ ναοῦ, ἡ δὲ ὑπόνοιά μου ἐκείνη ἔσχε τὸν μᾶλλον καταπληκτικὸν θρίαμβον, διότι ἀπὸ τῆς ἐπαύριον, ἀρξαμένης συστηματικῆς ἀνασκαφῆς ὁλοκλήρου ἐκείνου τοῦ χώρου, ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐρείπια παμμεγίστου βυζαντινοῦ ναοῦ, ὅστις διὰ τῆς προόδου τῶν ἐργασιῶν ἀπεδείχθη ὅτι ἀνήγετο εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας, ἦτο δηλαδὴ κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ἔκφρασιν « παλαιοχριστιανικὸς » εἰς σχῆμα « Βασιλικῆς ». Ἀλλ' ἐνῷ ὁ ναὸς εἶχε τελείως κατερρεύσει, διεσώθη ὡς ἐκ θαύματος, ὁλόκληρον τὸ δάπεδον αὐτοῦ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κατάκοσμον ἐκ θαυμασίου ψηφιδωτοῦ ὑπερόχου συλλήψεως καὶ τέχνης.

Πρώτην φορὰν ἀπεκαλύφθη ψηφιδωτὸν τῶν χρόνων τούτων τοιαύτης ἐκτάσεως καὶ τοιαύτης ἀπαραμίλλου τελειότητος! Ἀλλὰ μὴ φαντασθῇ τις ὅτι θὰ ἤρκει ἓν πτύον διὰ ν' ἀποσύρῃ τὸ χῶμα καὶ ν' ἀναφανῇ τὸ μοναδικὸν τοῦτο ψηφοθέτημα. Τοὐναντίον εἶναι ἀφάνταστος ἡ δυσχέρεια, ὁ καταβληθεὶς ἀγὼν καὶ ἡ ὑπεράνθρωπος προσπάθεια ὅπως ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ μὲ τρέμουσαν ψυχὴν ἀποσυρθοῦν

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ
(Γελοιογρ. σκίτσο τοῦ Ἱσπανοῦ ζωγράφου Φρέσνο)

οἱ ὑπερμεγέθεις ὄγκοι ἐκ τῶν καταπεσόντων ἐπ' αὐτοῦ τοίχων, δύναμαι δὲ νὰ εἴπω ὅτι συνήφθη μάχη ἀληθὴς ἐκ τοῦ συστάδην καὶ μὲ ἱδρῶτα, καὶ σχεδὸν εἰπεῖν μὲ αἷμα διεξεδικοῦμεν ἑκάστην σπιθαμὴν τοῦ τόσον βαθέως τεθαμμένου παλαιοχριστιανικοῦ ἀριστουργήματος!

Πρέπει νὰ γνωρίζῃ τις ἐκ πείρας τὰς δυσχερείας μιᾶς ἀνασκαφῆς διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ ὄχι μόνον τὴν ἀνεύρεσιν ἑνὸς ἀρχαίου, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὴν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας τελείαν καὶ εἰ δυνατόν, ἀκεραίαν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

διάσωσίν του... Ἀλλ' οἷαι ἀλεπάλληλαι συγκινήσεις συνεκλόνιζον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπὶ μῆνας ὅλους τὴν ψυχήν μου ἐπὶ τῇ βαθμιαίᾳ ἑκάστοτε ἀποκαλύψει τοῦ μοναδικοῦ τούτου θησαυροῦ τῆς χριστιανικῆς τέχνης! Ὁλόκληρος ἡ Δημιουργία μὲ τὰ φυτά, μὲ τ' ἄνθη μὲ τὰ ζῷα, τὰ πτηνά, τοὺς ἰχθεῖς, τὰ δάση, τοὺς κυνηγοὺς καὶ τοὺς ἁλιεῖς της ἔχει ἀναπαρασταθῇ ἐπὶ τοῦ ἀπεράντου τούτου δαπέδου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀκμῆς καὶ δόξης τῆς Νικοπόλεως θὰ ἀπήστραπτεν ἐκ τῶν πολυχρώμων ψηφίδων καὶ θὰ κατεγοήτευε τὸ βλέμμα, ὡς λίθινος καὶ ἄφθαρτος τάπης, διὰ τῆς ἀπεριγράπτου ἀναπαραστάσεως τοῦ παγκάλου καὶ θεσπεσίου στερεώματος!

Οὐδέποτε ἡ Τέχνη ἀναπαρέστησε μετὰ τοσαύτης δαιμονίας καὶ ὄντως θείας ἐμπνεύσεως τὸ ὑπέροχον κάλλος τῆς Δημιουργίας, ἴσως δὲ μόνον τὰ θεόπνευστα Ὀρατόρια τοῦ Χάϋδεν καὶ τοῦ Μπὰχ δύνανται νὰ παραβληθῶσιν πρὸς τὴν μεγαλουργὸν ταύτην σύνθεσιν τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου, διότι ὁ μεγαλοφυὴς οὗτος Ἀρχιερεύς, ὡς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Δουμέτιος ὁ Β! εἶναι οἱ ἱδρυταὶ τῆς τριστῴου ταύτης Βασιλικῆς.

Ἐκ παιδικῆς δ' ἡλικίας ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Γύζην τελειοποιηθεὶς εἰς τὴν τέχνην ταύτην, ἤμην φύσει τε καὶ θέσει παρεσκευασμένος ἵνα ἐκτιμήσω, μελετήσω, ἀντιγράψω, ζωγραφίσω καὶ περιγράψω τὸ ὑπέροχον τοῦτο ψηφιδωτόν, ὄντως δὲ ἀφιέρωσα εἰς αὐτὸ πᾶσαν τὴν σκέψιν, τὸν χρόνον καὶ μέρος ἀκόμη τῆς ζωῆς μου, δύναμαι νὰ εἴπω, ἵνα ὅσον τὸ δυνανὸν τελειότερον καὶ ἀκριβέστερον δημοσιεύσω καὶ καταστήσω γνωστὸν εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν καὶ φιλάρχαιον κόσμον τὸν θησαυρὸν τοῦτον τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν τέχνης. Ἡ δὲ ἐργασία αὐτὴ ἦτο εἰς ἄκρον σκληρὰ καὶ κοπιώδης δὲν εἶχον δὲ οὐδεμίαν οὐδαμόθεν ἀρωγήν, μόλις δὲ καθικετεύων τὸν τότε δήμαρχον Πρεβέζης, τὸν ἀγαθώτατον καὶ εὐγενῆ τὴν ψυχὴν ἀείμνηστον Τόλιαν, ἔπεισα αὐτὸν ν' ἀναγείρῃ ὁ Δῆμος Πρεβέζης ἓν ὑπόστεγον ἀντὶ πεντακοσίων δραχμῶν, ὅπως στεγασθῇ τὸ μέγα ψηφιδωτὸν τῆς Προθέσεως. Βραδύτερον κατώρθωσα ἵνα καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀναγείρῃ ὅμοιον ἀπέναντι ἐκείνου πρὸς στέγασιν τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ Διακονικοῦ. Ἠναγκάσθην δὲ νὰ μετακαλέσω ἐξ Ἀθηνῶν ἐπὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ τὸν διαπρεπῆ καλλιτέχνην καὶ ἐμπειρότατον περὶ τοιαῦτα κ. Σπῦρον Βανδῶρον, ὅστις ἀφιλοκερδέστατα ἐργασθείς, ἐπὶ ἕνα μῆνα ἀντέγραψε τινὰ τῶν ὡραιοτέρων ψηφιδωτῶν. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ἐνεργείας μου πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, πρὸς τὸν Πρίγκηπα Νικόλαον,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ζωηρῶς ἐνδιαφερθέντα διὰ τ' ἀνευρεθέντα ψηφιδωτὰ καὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ὅπως συνεχισθῇ ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ κ. Βανδώρου, οὐδὲν ἀπολύτως ἐγένετο. Τοὐναντίον μὴ ληφθείσης οὐδεμιᾶς περὶ τούτων φροντίδος πρὸς στερέωσιν καὶ συμπλήρωσιν ἠναγκάσθην μόνος νὰ στερεώσω ταῦτα προχείρως μὲ μῖγμα τσιμέντου, ἀσβέστου καὶ ἄμμου, νὰ καλύψω δέ κατόπιν δι' ἄμμου, ὅπερ ἐκόμισα δι' ἐργατῶν ἐκ διαφόρων ρυακίων τῆς Νικοπόλεως, διότι δὲν πρέπει νὰ εἶναι αὕτη ἐκ τῆς θαλάσσης. Παρ' ὅλα δ' ὅμως ταῦτα μετὰ ἔτη ἐφύτρωσαν καὶ ἐπὶ τῆς ἄμμου παντοῖοι θάμνοι καὶ διάφορα χόρτα παράσιτα, τῶν ὁποίων αἱ ρίζαι εἰσχωροῦσαι μέχρι τῶν ψηφίδων προεκάλεσαν τὴν διάρηξιν καὶ καταστροφὴν πολλῶν ἐκ τῶν ψηφιδωτῶν.

Οὐχ ἧττον κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονήν μου προέβην εἰς τὴν δημοσίευσιν τούτων ἐν τῇ « Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι » καὶ ἐν τοῖς « Πρακτικοῖς » ὅπως γίνωσι ταῦτα γνωστὰ εἰς πάντας τοὺς περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν τέχνην ἀσχολουμένους. Ἐγράφησαν δὲ τότε πλεῖστα ἄρθρα ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ τύπῳ ἐδέχθην δὲ συγχαρητηρίους ἐπιστολὰς ἐκ μέρους πολλῶν σοφῶν συναδέλφων καὶ θαυμαστῶν τῆς ἀρχαίας καὶ βυζαντινῆς τέχνης, ὁ δὲ περιφανὴς Καθηγητὴς τῆς Σορβώνης κ. Κολινιὸν ἐποιήσατο μακρὰν περὶ τούτων ἀνακοίνωσιν ἐν τῇ γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἑλληνιστῶν τῆς Γερμανίας, ὁ μέγας Βιλαμόβιτς ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν δι' ἧς συνέχαιρε ταύτην δι' ἄλλά τε ἔργα της καὶ πρὸ παντὸς διὰ τὰ θαυμαστὰ τῆς Νικοπόλεως εὑρήματα. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας μετὰ περισσῆς φιλαυτίας ἐδημοσίευσε καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ εἰς τὰ πρακτικά της, δεχομένη μὲν τοὺς ἐπαίνους, οὐδαμῶς ὅμως οὔτε τὸν ἐργάτην τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου τιμῶσα, οὔτε καὶ παντάπασι φειδομένη τῶν εἰς φῶς προελθόντων θησαυρῶν!

Ἀπὸ τῶν πρώτων δ' ἐτῶν τῶν ἐν Νικοπόλει ἀνασκαφῶν ἐνήργουν παρὰ τῇ Ἑταιρείᾳ καὶ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἰδίᾳ παρὰ τῷ Ἐπιτελείῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἵνα ἀποσταλῇ μηχανικός τις ἢ ἀξιωματικὸς τοῦ Μηχανικοῦ πρὸς κατασκευὴν τοῦ σχεδίου τῆς Νικοπόλεως, ἀλλ' ἑκάστοτε ἐματαιοῦντο αἱ προσπάθειαί μου, θὰ ἦτο δὲ μακρὸν καὶ ἀνιαρὸν ν' ἀφηγηθῶ, ἐνταῦθα πάσας τὰς περιπετείας τῆς ὑποθέσεως ταύτης καὶ πόσον ὑπερανθρώπως ἠγωνίσθην ὑπὲρ τῆς πραγματοποιήσεως ἑνὸς τοσοῦτον σπουδαίου ἔργου. Τέλος

μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν μεταβὰς ἐπὶ τοῦτο καὶ πάλιν εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸν Διοικητὴν τοῦ ἐκεῖ Ε! Σώματος Στρατοῦ, Στρατηγὸν κ. Ἀχιλλέα Μπαΐραν, ἔπεισα αὐτὸν νὰ μοὶ ἀποσπάσῃ ἕνα ἀξιωματικὸν τῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας. Ὄντως δὲ μοὶ ἀπέστειλε τὸν καλὸν καὶ ἱκανώτατον λοχαγὸν κ. Ν. Δούβλερην μετὰ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ κ. Γ. Βράσκου, οἵτινες ἐλθόντες εἰς Νικόπολιν καὶ ἐργασθέντες μετὰ μοναδικοῦ ζήλου ἐπὶ δύο σχεδὸν μῆνας, ἐξετέλεσαν ἔργον ἐξόχως ἐπιστημονικὸν καὶ διὰ τὸ ὁποῖον εἰς ἀεὶ θὰ εὐγνωμονῇ αὐτοὺς ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ τὶς θὰ τὸ πιστεύσῃ ὅτι σχέδιον τοιαύτης ἀκριβείας, διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ὁποίου θὰ ἐδαπάνα ἡ Ἑταιρεία δύο ἢ τρεῖς δεκάδας χιλιάδας δραχμῶν, ἐὰν τὸ ἐξετέλουν μηχανικοὶ πολιτικοί, δὲν ἐδημοσίευσε μέχρι σήμερον ἐκ γλισχρότητος καὶ ἵνα μὴ ὑποβληθῇ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς λιθογραφήσεώς του!!!

Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἀνέσκαψα καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ λόφου Μιχαλίτση, ὅπου εἶχον ἀνεύρει τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἄρεως, εἶτα δὲ ἐπὶ ἑνὸς παλαιοχριστιανικοῦ ἐρειπίου φερομένου ὡς ναοῦ τῶν «Ἁγίων Ἀποστόλων». Ἐπίσης ἀνέσκαψα τελείως καὶ τὸν ἐπὶ ἑνὸς ὑψώματος ἐπὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ ναὸν τῆς «Ἀναλήψεως», οὓς ἀμφοτέρους ἐδημοσίευσα ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ μετὰ κατόψεων ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1922 ἕνεκα τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς ἀνωμαλίας, δὲν μᾶς ἐδόθη πίστωσις πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν μου ἐν Νικοπόλει, ἀλλ' ὅτε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος μετέβην ἐκεῖ εὗρον μετ' ἐκπλήξεως ἐγκατεστημένας παρὰ τὸ Θέατρον Νικοπόλεως καὶ τὸν ἀνευρεθέντα ὑπ' ἐμοῦ, ὡς ἀνωτέρω περιέγραψα ὑπὲρ αὐτὸ ναὸν τοῦ Αὐγούστου, περὶ τὰς εἴκοσι προσφυγικὰς οἰκογενείας διὰ τὴν στέγασιν τῶν ὁποίων εἶχε συσσωρεύσει ἐκεῖ ἡ ὑπηρεσία τῶν προσφύγων πλῆθος λίθων, πλίνθων καὶ ξυλείας, τοῦτο δ' ἀπετέλει τελείαν καταστροφὴν τοῦ ἀρχαίου ἱστορικοῦ χώρου. Ἀμέσως ἐτηλεγράφησα πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Διεύθυνσιν τῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων διαμαρτυρόμενος διὰ τὴν προσγενομένην ζημίαν εἰς τἀρχαῖα, ἐπικαλούμενος ἅμα καὶ τὸν ἀρχαιολογικὸν Νόμον ρητῶς ἀπαγορεύοντα οἱανδήποτε ἐγκατάστασιν ἢ οἰκοδόμησιν ἐντὸς ἀκτῖνος 300 μέτρων ἀπὸ παντὸς ἀρχαίου κτιρίου, ἡ δὲ Νικόπολις γέμει ἀπανταχοῦ τοιούτων, διότι ἀποτελεῖ ὁλόκληρον ἐρειπιῶσα ἀρχαίας πόλεως, εἶνε δ' ἔγκλημα ἡ ἐν αὐτῇ ἐγκατάστασις συνοικισμῶν. Θὰ ἦτο τὸ ἴδιον ὡς ἐὰν ἐπετρέπετο τοιοῦτον τι ἐν Δελφοῖς, Ὀλυμπίᾳ, Ἐπιδαύρῳ καὶ Δήλῳ ἢ ἐὰν οἱ Ἰταλοὶ ἔπραττόν τι ὅμοιον ἐν Πομπηΐᾳ ἢ ἀλλαχοῦ. Ἐννο-

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

εἶται ὅτι ἡ Διεύθυνσις τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς ἐν Ἀθήναις μόλις ἔλαβε τὸ τηλεγράφημά μου ἀπέστειλεν ἐντονωτάτην διαταγὴν ἵνα ἀρθῇ ἀμέσως ἐκεῖθεν ὁ συνοικισμὸς καὶ μετατεθῇ ὅπου ἐγὼ θὰ ὑπεδείκνυον κατάλληλον χῶρον. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ρητὴν ταύτην διαταγήν, ἕνεκα ἄλλων ἀντενεργειῶν καὶ ἀντιδράσεων οὐδὲν ἐγένετο, ἂν καὶ ἐγὼ ὑπέδειξα κάλλιστον χῶρον ὅλως πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ λόφου. Φοβηθεὶς λοιπὸν μὴ ματαιωθῇ ἡ μετατόπισις τοῦ συνοικισμοῦ, ἀρχίσῃ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ ἀνέγερσις τῶν οἰκιῶν, ἔσπευσα εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἀμέσως ἐπεσκέφθην τὸν ἐπιφανῆ καὶ ἀείμνηστον ἑλβετὸν νομομαθῆ κ. Bonzon, ὅστις προήδρευε τότε προσωρινῶς τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως καὶ μεθ' οὗ συνεδεόμην διὰ θερμῆς φιλίας. Οὗτος ἀνὴρ ὑπερτέρας διανοήσεως καὶ θερμὸς θαυμαστὴς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, μόλις ἤκουσεν ὅτι δὲν ἐξετελέσθη ἡ τηλεγραφηθεῖσα ἐντολή του, ἠγανάκτησε σφόδρα, αὐθωρεὶ δὲ ἔστειλε μακρότατον τηλεγράφημα, δι' οὗ διέτασσεν ἵνα ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ἀρθῇ ἐκεῖθεν ἡ ἀρχικὴ αὐθαίρετος ἐγκατάστασις. Καὶ οὕτω χάριν τῆς προσωπικῆς μου ἐπεμβάσεως ἐσώθη ἡ Νικόπολις ἐκ μιᾶς ἐν τῷ μέλλοντι διηνεκοῦς ἀσχημίας, ἥτις θὰ ἦτο ἡ τελεία καταστροφὴ τοῦ θαυμασίου τούτου ἐρειπιῶνος, ὅστις εἶνε μοναδικὸς ἐν Ἑλλάδι, διότι οὐδαμοῦ ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ὁλόκληρος ρωμαϊκὴ πόλις μὲ τὰ πολυάριθμα ἐρείπια τῶν ναῶν, τῶν στοῶν, τῶν λουτρῶν, βασιλικῶν, δεξαμενῶν, ὑδραγωγείων, ἐπαύλεων καὶ μετὰ τῆς νεκροπόλεώς της, πρὸς δὲ καὶ μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ περιβάλλοντος ταύτην τείχους μετὰ τῶν πυλῶν καὶ πύργων του. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος τούτου ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Νικοπόλεως παρηκολουθοῦντο μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος, ὁ δὲ «Legionario» τὸ κατ' ἐξοχὴν εἰκονογραφημένον φασιστικὸν περιοδικόν, καὶ τὸ «Giornal d'Italia» κατεχώρησαν ἐπανειλημμένως καὶ ἐκτενῶς μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὁλοκλήρους περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Νικοπόλεως περιγραφάς.

Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου συνεσώρευσα ἐν αὐτῇ κατὰ πυραμίδας πάντα τὰ εὑρήματα κατ' εἶδος : οἷον γλυφάς, γλυπτά, κεράμους, πλίνθους, διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη κλπ. Ἔθηκα δὲ ὡραίας πινακίδας, ἃς μετὰ πολλοῦ κόπου κατεσκεύασα, δηλούσας εἰς τὸ κοινὸν πῶς ὀνομάζεται ἕκαστον τμῆμα τοῦ ναοῦ, οἷον «Καθολικόν», «Νάρθηξ», «Παρεκκλήσιον», «Ἱερὸν βῆμα» κ.λ.π. Πλὴν

πάντα ταῦτα κατεστράφησαν μετ' ὀλίγον κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου ἐκεῖθεν καὶ ἐξηφανίσθησαν.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1924 ἐπελήφθην τῆς ἀνασκαφῆς ἑτέρου μεγάλου παλαιοχριστιανικοῦ κτιρίου, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη συγχρόνως ἢ καὶ ὀλίγον τί βραδύτερον τῆς εἰρημένης Βασιλικῆς Δουμετίου. Τοῦτο κεῖται κάτωθεν τῆς Δεξαμενῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἀμαξητῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ Πρεβέζης εἰς Ἰωάννινα, κατὰ τὸ 99 χιλιόμετρον, δηλαδὴ ἓξ χιλιόμετρα μακρὰν τῆς Πρεβέζης, ὅσον ἀπέχει περίπου ἡ Νικόπολις τοῦ μοναδικοῦ ἐπινείου τῆς Ἠπείρου ὁλοκλήρου. Τὸ μέγα τοῦτο οἰκοδόμημα διήκει ἀπὸ Δ. πρὸς Α. περιέχει δὲ πληθὺν διαμερισμάτων, ἀλλὰ πάντων ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτῆρος, διότι ἐπὶ τῶν πλίνθων, λίθων καὶ μαρμαρίνων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ἤτοι ἐπικράνων, ὑπερθύρων κλπ. φέρεται ἐγγεγλυμμένος ἰσοσκελὴς σταυρός, τεκμήριον ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ ἵδρυμα ἦτο χριστιανικόν. Πρὸς τούτοις ἀριστερόθεν τῆς εἰσόδου, ἥτις εἶνε τριμερὴς μὲ συρτὰς (ὡς τῶν τραμ) θύρας, εὕρηται ἐπίμηκες παρεκκλήσιον μὲ ἡμικυκλικὴν ἁψῖδα, τοῦ ὁποίου ὁλόκληρον τὸ δάπεδον καλύπτεται ὑπὸ θαυμασίου ψηφιδωτοῦ, ἀρίστης τὸ πλεῖστον διατηρήσεως, καὶ ἐφ' οὗ παρίστανται τὰ συνήθη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους χριστιανικὰ σύμβολα, ἤτοι ὁ ἀμφορεὺς (γάστρα) μετὰ τῆς ἐκφυομένης καὶ ἀνακλαδουμένης ἐξ αὐτοῦ ἀμπέλου, εἶτα ἄνωθεν οἱ ἀντιμέτωποι ταώ, ἐν δὲ τῷ ἡμικυκλίῳ ἀκτινωτὸν κόσμημα ἀσφαλῶς συμβολίζον τὸ «Ἅγιον Πνεῦμα». Οἱ ταὼ δηλοῦσι τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἥτις ἐξαγνίζεται ἐκ τοῦ χυμοῦ τῆς ἀμπέλου, ἤτοι τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πόσον ὑψηλὴ καὶ θεία ὄντως εἶναι ἡ ἔννοια τῶν πρωτοχριστιανικῶν τούτων ψηφοθετημάτων! Ἀλλὰ καὶ τὸ «Αἴθριον», ὅπερ σχηματίζεται διὰ τετραγώνου περιστυλίου πρὸ τῆς ἄνω μνησθείσης τριμεροῦς θύρας, περιεκοσμεῖτο πέριξ ὑπὸ ψηφιδωτοῦ διαφόρων γεωμετρικῶν σχημάτων μεγάλης ποικιλίας καὶ καλλίστης ἐπίσης διατηρήσεως. Πέραν δὲ τῆς εἰσόδου, ἔνθεν μέν, ἐκ δεξιῶν, ὑπάρχει ἡμικυκλικὴ ἐξέδρα μετὰ δύο παμμεγίστων κιόνων κεκοσμημένων μὲ ὡραῖα κιονόκρανα, ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τ' ἀριστερά, εὐρυτάτη αἴθουσα κατάκοσμος καὶ αὕτη ὑπὸ ψηφιδωτοῦ κατὰ τὸ δάπεδον ἐκ τοιχογραφιῶν δὲ πέριξ, ὧν μόνον ἴχνη ἐσώθησαν. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον πάντων εἶναι ἡ ἐν τῇ οὐδῷ τῆς μεγαλοπρεποῦς ταύτης αἰθούσης ψηφιδωτὴ ἐπιγραφή, ἥτις ἐξαγγέλλει ἡμῖν ὅτι κτίστης παντὸς τούτου τοῦ μνημειώδους κτιρίου εἶνε ὁ Ἀρχιερεὺς Ἀλκύσων, ὅστις, ὡς γνωρίζομεν ἐξ ἄλλων πηγῶν, ἤκμασεν ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου, ἤτοι περὶ τὸν Ε' αἰῶνα. Ἡ δ' αἴθουσα αὕτη θὰ ἦτο ἑστιατόριον (refectorium) τοῦ ἱδρύματος,

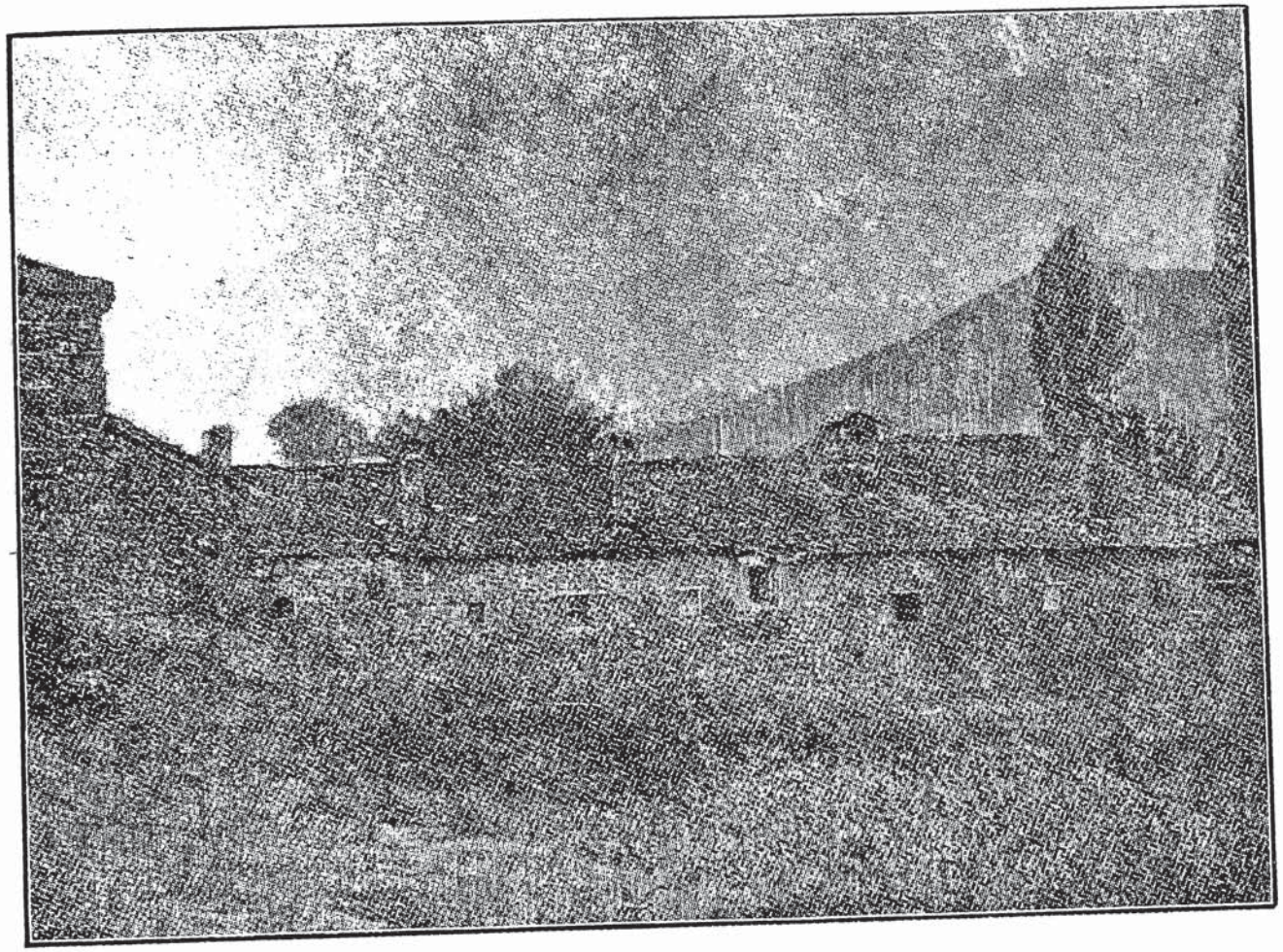

Ἡ ἀρχαιοτάτη βυζαντινὴ Μονὴ τῆς Βοτσᾶς τοῦ Ζαγορίου, ἀνεγερθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

διότι καὶ τὸ σχῆμα τούτου ὁμοιάζει πρὸς τοιοῦτόν τι καὶ ἡ θέσις του ἐν τῷ κτιρίῳ. Πρὸς δὲ κάτωθεν ὑπάρχει ὑπόκαυστον, δηλαδὴ σύστημα θερμάνσεως παραπλήσιον πρὸς τὸ σημερινὸν «καλοριφέρ». Τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο λίαν εὔχρηστον κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, παρέλαβον δὲ εἶτα τοῦτο καὶ οἱ Βυζαντινοί. Τοιαῦτα ὑπόκαυστα εὗρον καὶ ἄλλα καὶ ἐν Νικοπόλει καὶ Σικυῶνι καὶ ἀλλαχοῦ. Πέρυσι δὲ ἐντὸς τῶν χωμάτων τοῦ περιστυλίου τοῦ Αἰθρίου ἀνευρέθησαν δύο χαλκοῖ σταυροὶ παλαιοχριστιανικοί, ἐξ ὧν ὁ εἷς φέρει χιαστὶ τὰς λέξεις «ΖΩΗ—ΦΩΣ». Οἷος ἄριστος οἰωνὸς διὰ τὴν ἐργασίαν μου!

Ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα σημεῖα τῆς Νικοπόλεως ἐξηρεύνησα κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐκεῖ διατριβάς μου, ὡς τὸ ἀντικρὺ τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου παμμέγιστον περιστύλιον, πέριξ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι πολλὰ δωμάτια μετὰ ψηφιδωτῶν, ἐξ ὧν τινα ἐξαιρετικῶς ὡραῖα καὶ πρωτότυπα. Τό κτίριον τοῦτο ἦτο ρωμαϊκὸς οἶκος, ἴσως αὐτοκρατορικός, κατὰ δὲ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους μετεσχηματίσθη εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἵδρυμα, πιθανὸν Μητροπολιτικὸν μέγαρον τῶν Δουμετίων καὶ λοιπῶν ἐπισκόπων, ἐξ ὧν ἑνός σώζεται ἐπὶ ψηφιδωτοῦ ἡ ἐπιγραφὴ ἐντὸς πλουσιωτάτου πλαισίου. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἤδη σχεδὸν καταστραφεῖσα ἔχει ὧδε:

ΕΠΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΕΚΔΙΚΟΥ

Οὗτος θὰ ἦτο βεβαίως καὶ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ περιφανοῦς τούτου μεγάρου.

Καὶ ἐν Πρεβέζῃ δὲ διατρίβων κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς δὲν ἔμενον ἄεργος, ἀλλ' ἐπελήφθην τῆς μελέτης τῶν ἐν αὐτῇ χριστιανικῶν ναῶν, ὧν τινες τυγχάνουσιν ἀρχαιότατοι, ὡς ὁ «Ἅγιος Νικόλαος». Τὴν μελέτην ταύτην ἐδημοσίευσα μετὰ πολλῶν εἰκόνων ἐν τοῖς «Πρακτικοῖς» τῆς Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1914.

Ἀλλὰ θὰ ἦτο λίαν ἐπαχθὲς ν' ἀπαριθμήσω πᾶν ὅ,τι ἐνήργησα καὶ ἐξηρεύνησα ἐπὶ τόσας ἀνασκαφικὰς περιόδους ἐν Νικοπόλει. Ἀναφέρω μεταξὺ ἄλλων ὅσας κατέβαλον προσπαθείας — δυστυχῶς ἐπὶ ματαίῳ — πρὸς διάσωσιν καὶ διατήρησιν τοῦ ἐν Πρεβέζῃ φρουρίου, τοὐλάχιστον τῶν σπουδαιοτέρων αὐτοῦ τμημάτων, πρὸ παντὸς δὲ ὀφείλω νὰ ἐξάρω τὴν εὐγενῆ χειρονομίαν τοῦ Στρατηγοῦ Τσιρογιάννη, ὅστις καμφθεὶς ἐκ τῶν παρακλήσεών μου ἐπείσθη καὶ παρεχώρησε τὸ ἐν τῷ φρουρίῳ Πρεβέζης Ὀθωμανικὸν Τέμενος (τζαμὶ) ἵνα τοῦτο χρησιμοποιηθῇ ὡς Μουσεῖον Ἀρχαιολογικόν. Εἶναι δὲ τὸ κτίριον ἄριστον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, διότι καὶ εὐρυχωρότατον τυγχάνει καὶ ἐν θέσει κεῖται κεντρι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κωτάτῃ ἄνευ δὲ τῆς προσωπικῆς μου ἐπεμβάσεως οὐδέποτε ὁ Στρατὸς θὰ παρεχώρει τοῦτο εἰς τὴν ἡμετέραν ὑπηρεσίαν, διότι τὸ ἐχρησιμοποίει ὡς ἀποθήκην ὑλικοῦ. Ἦτο λοιπὸν μεγίστη χάρις καὶ εὐμένεια τοῦ Στρατηγοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρχὰς ἐν Ἠπείρῳ πλείστας ὀφείλω χάριτας, ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τὸν Δῆμον Πρεβέζης καὶ τοὺς ἑκάστοτε Δημάρχους, οἵτινες πάντες ἀνεξαιρέτως ἐπέδειξαν ἐξαιρετικὸν διὰ τὴν Νικόπολιν καὶ ἐργασίαν μου ἐνδιαφέρον. Καὶ πρὸς πολλοὺς διακεκριμένους πολίτας καὶ βουλευτὰς τῆς Πρεβέζης, ὁμοίως ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην μου, ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τὸν ἐπιφανῆ ἰατρὸν καὶ τέως βουλευτὴν Πρεβέζης κ. Γερογιάννην, ὅστις εἶναι ἡ ζῶσα ἱστορία τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις καὶ εὐρυμάθεια καταπλήττουσι πάντας τοὺς γνωρίζοντας αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Ὁ κ. Γερογιάννης ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἀληθὴς πρόμαχος τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς Νικοπόλεως. . . . .

. . . . . .

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

Ὀλίγαι πόλεις εἰς τὸν κόσμον ὀφείλουσι τὴν ἵδρυσίν των εἰς γεγονὸς τοιαύτης ἐξαιρετικῆς σημασίας ὡς ἡ Νικόπολις. Οἱ ἀρχαῖοι συνήθως ἀνῆγον τὴν κτίσιν τῶν ὀνομαστοτέρων πόλεών των εἰς αὐτοὺς τοὺς Θεοὺς ἢ ἥρωας, περιέβαλλον δὲ τὴν ἵδρυσίν των μὲ θαυμαστοὺς καὶ ὡραίους μύθους. Ἀλλ' ἡ Νικόπολις ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν της εἰς μίαν νίκην, ἥτις μετέβαλεν οὐσιωδῶς τὴν ὄψιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, διότι διὰ τῆς νίκης ταύτης ἱδρύθη ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορικὴ κοσμοκρατορία, ἐξ ἧς βραδύτερον, ἀπεσχισθέντος τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου, καὶ ἐσχηματίσθη τὸ Βυζαντινὸν Κράτος. Εἰς τὰ ἤρεμα δὲ σήμερον ὕδατα τοῦ στενοῦ τῆς Πρεβέζης καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ Ἀκτίου καὶ τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ μέχρι τῆς Λευκάδος διεξήχθη κατὰ τὸ ἔτος 31 π. Χ. μία γιγαντομαχία, ὁμοία περίπου πρὸς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος καὶ τὴν τῆς Ναυπάκτου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, καθ' οὓς ἐπαίχθη ἡ τύχη τοῦ κόσμου. Ἤριζον δὲ περὶ τοῦ σκήπτρου τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ θετὸς υἱὸς καὶ ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου Καίσαρος, ὁ Ὀκτάβιος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ μέγας Ρωμαῖος στρατηγὸς Μάρκος Ἀντώνιος, ἔχων εἰς τὸ πλευρόν του σύμμαχον τὴν δαιμονίαν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν, τὴν ἐστεμμένην αὐτὴν μάγισσαν τοῦ οἴκου τῶν Πτολεμαίων...

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἀνενεοῦτο δηλαδὴ ὁ αἰώνιος ἐπὶ χιλιετηρίδας καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἀγὼν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, διότι τὸν Ἀντώνιον ἠκολούθησαν αἱ πλεῖσται τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου, ἐνῷ ὁ Ὀκτάβιος ἐκυριάρχει μᾶλλον τῶν δυτικῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν. Ἀλλ' ἡ τύχη καὶ ἡ ἐρωτοπάθεια τοῦ Ἀντωνίου πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ἔδωκαν τὴν νίκην εἰς τὸν Αὔγουστον, ὅστις κύριος γενόμενος ὁλοκλήρου τῆς Οἰκουμένης δὲν ἐλησμόνησε τὴν χώραν καὶ τὰ ὕδατα ἐκεῖνα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκέρδισε τὸ σκῆπτρον τῆς αὐτοκρατορίας, δι' ὃ καὶ ἀμέσως ἀπεφάσισε τὴν ἀνίδρυσιν πόλεως

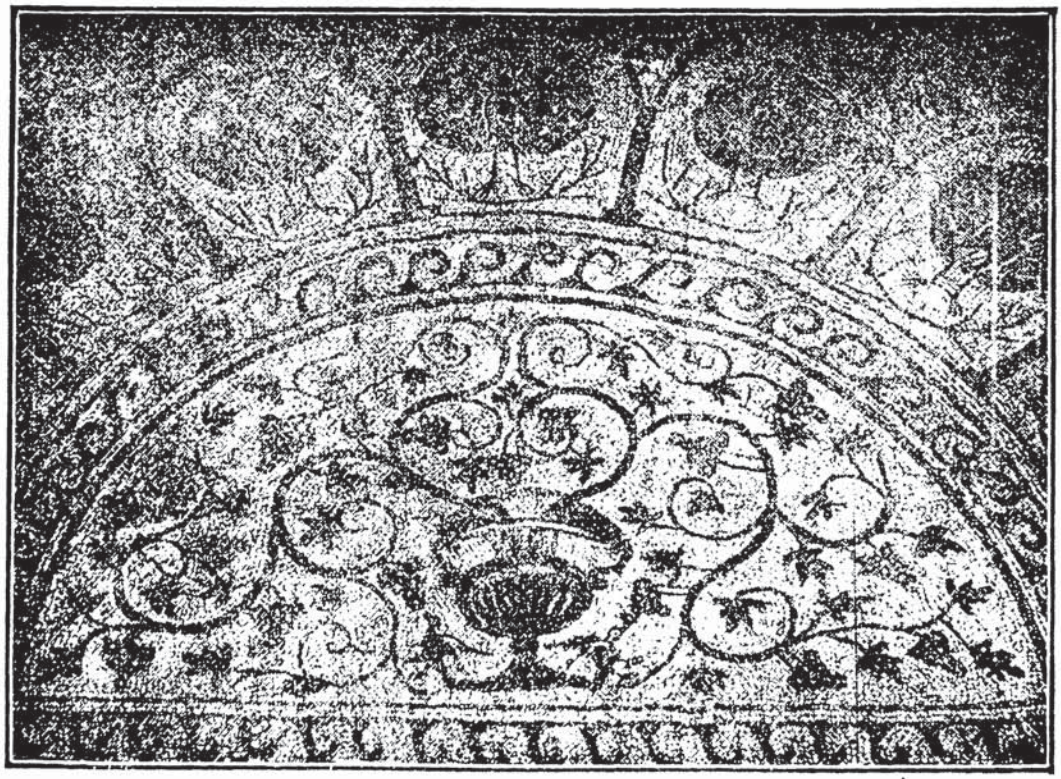

Θαυμάσιον ψηφιδωτὸν ἐν τῇ ἁψῖδι τοῦ Νάρθηκος τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει. Ἐν τῷ μέσῳ ἀμφορεύς, ἐξ οὗ φύεται ἄμπελος κατάφορτος ἀπὸ βότρεις, πέριξ δὲ ἐννέα ταώ.

μεγάλης ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῆς μεσημβρινῆς Ἠπειρωτικῆς Χερσονήσου, ἐφ' ἧς εἶχε συγκεντρώσει τὸ πλεῖστον τῶν κατὰ γῆν δυνάμεών του. Ἡ δὲ πόλις αὕτη φερώνυμος τῆς νίκης ὠνομάσθη λίαν προσφυῶς καὶ μὲ ἑλληνικώτατον ὄνομα: Νικόπολις.

Κτίσμα δὲ τοιοῦτον αὐτοκρατορικὸν ὑπὸ τοιούτους ἐξόχους καὶ λαμπροτάτους οἰωνοὺς ἀνιδρυθὲν ἔτυχε πασῶν τῶν προνομιῶν καὶ

εὐνοιῶν τοῦ πανισχύρου Αὐγούστου, ὅστις περιέβαλε τὴν Νικόπολιν μεθ' ὅλως ἰδιαζούσης στοργῆς καὶ ἀγάπης. Ἵνα δὲ εὐθὺς καταστήσῃ ταύτην πλουσίαν καὶ πολυάνθρωπον, συνεκέντρωσε καὶ μετῴκισεν εἰς αὐτὴν πάντας τοὺς κατοίκους τῶν ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου καὶ λοιπῶν στρατηγῶν τῆς Δημοκρατίας κατασκαφεισῶν ὑπερεβδομήκοντα ἠπειρωτικῶν πόλεων, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν ἐξ Αἰτωλοακαρνανίας προσφύγων, οἵτινες φεύγοντες τὴν τότε ἐν Ἑλλάδι κρατοῦσαν κακοδαιμονίαν ἐζήτουν ἄσυλον εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν κτίσμα. Οὕτω ἡ Νικόπολις ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου κατέστη μία τῶν περιφανεστέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, σχεδὸν ἀναπληρώσασα τὴν πρὸ αἰῶνος περίπου ὑπὸ τοῦ σκληροῦ Μουμίου τελείως κατασκαφεῖσαν καὶ πυρποληθεῖσαν Κόρινθον.

Κειμένη δ' ἡ Νικόπολις ἐπὶ τοῦ στενοῦ λαιμοῦ τῆς χερσονήσου κατεῖχεν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν θαλασσῶν ἐπί τε τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἰονίου θαλάσσης, μεγάλους καὶ θαυμαστοὺς λιμένας, δι' ὧν ἐξυπηρετεῖτο τὸ μέγα αὐτῆς ἐμπόριον πρός τε τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν. Ἀνήγειρε δὲ ὁ Αὔγουστος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες μεγαλοπρεπῆ καὶ καλλιπρεπέστατα κτίρια, οἷον Ἀγορὰν μετὰ στοῶν, ὡς εἴθιστο τὸ πάλαι, δημοσίας κρήνας, θέατρα, ᾠδεῖον, ναούς, θέρμας, λέσχας, δικαστήρια καὶ παντοῖα ἄλλα ἱδρύματα. Πρὸς ὕδρευσιν δὲ τῆς πόλεως κατεσκεύασε τεράστιον ὑδραγωγεῖον, ἓν τῶν μεγίστων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, οὗ θαυμάζει τις μέχρι σήμερον τὰ γιγάντεια λείψανα, δι' οὗ διωχετεύθη τὸ 70 περίπου χιλιόμετρα ὑπὲρ τὴν Φιλιππιάδα καὶ ἐν θέσει «Ἅγιος Γεώργιος» πηγάζον διαυγὲς καὶ ἀφθονώτατον ὕδωρ, εἰς τὴν παμμεγίστην δεξαμενήν, τὴν ἐκ τεσσάρων ὑδαταποθηκῶν ἀποτελουμένην καὶ ἥτις κατὰ τὸ πλεῖστον διατηρουμένη, δεσπόζει σήμερον διὰ τοῦ τεραστίου ὄγκου της καὶ ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς της θέσεως ὁλοκλήρου τῆς Νικοπόλεως.

Ἀλλ' ἐκτὸς πάντων τούτων ὁ Αὔγουστος ἠθέλησε ν' ἀποθανατίσῃ δι' ἱεροῦ τινος βωμοῦ ἢ ναοῦ καὶ αὐτὸν τὸν χῶρον, ὅπου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης εἶχεν ἱδρύσει τὸ στρατηγεῖον του. Εὕρητο δ' οὗτος κατὰ τὸν Στράβωνα καὶ τὸν Δίωνα Κάσσιον, οἵτινες περιγράφουσι συνοπτικῶς τὴν Νικόπολιν, ἐπὶ τῆς τελευταίας πρὸς Ν. προβολῆς τῶν Κασσιοπείων ὀρέων, ἐπὶ τοῦ καλουμένου σήμερον ὄρους «Μιχαλίτσι», ὅπερ ἀποκλείει πρὸς Β. τὴν Νικόπολιν καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου εἶνε ἐκτισμένον τὸ μέγα τῆς Νικοπόλεως Θέατρον καὶ πρὸ αὐτοῦ τὸ ὡς σκάφος χαῖνον Στάδιον, ὅπερ λίαν προσφυῶς ὁ λαὸς καλεῖ νῦν «Καράβι». Ὀλίγον τι λοιπὸν ὑπὲρ τὸ Θέατρον ἐπὶ χώρου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

λίαν ἀναπεπταμένου, ὁπόθεν διὰ τοῦ βλέμματος δύναταί τις νὰ περιλάβῃ ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον μετὰ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ τῶν ἔναντι Ἀκαρνανικῶν ὀρέων, ἔστησεν ὁ μέγας υἱὸς τῆς Τύχης τὸ στρατηγεῖον του, ἵνα ἐκεῖθεν ἐπισκοπῇ πάσας τὰς κινήσεις τοῦ ἔναντι ἐστρατοπεδευμένου ἐχθροῦ. Λέγεται μάλιστα τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον περὶ τοῦ Αὐγούστου, λίαν δεισιδαίμονος ὄντος ὡς οἱ πλεῖστοι ἀρχαῖοι στρατηγοὶ ἰδίως δὲ οἱ Ρωμαῖοι. Διηγοῦνται δηλ. ὅτι ὁ Ὀκτάβιος ἐγερθεὶς λίαν πρωῒ καὶ ἐξελθὼν ἐκ τῆς σκηνῆς του διὰ νὰ ἐπισκοπήσῃ τὰς θέσεις καὶ κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ, παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως χωρικὸν ὀνηλάτην ὁδηγοῦντα τὸ ζῶόν του πρὸς τὴν πεδιάδα.

— Δὲν μοῦ λὲς καλέ μου ἄνθρωπε, τοῦ λέγει ὁ Ὀκτάβιος, ποῦ πηγαίνεις ἀπὸ ἐδῶ ;

— Πηγαίνω, στρατηγέ μου, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, νὰ βοσκήσω τὸ ζῶόν μου.

— Καὶ πῶς σὲ λέγουν ; ἠρώτησεν ἐκ περιεργείας ὁ μέλλων κοσμοκράτωρ.

— Ὀνομάζομαι « Εὐτύχιος » ἀπαντᾷ ὁ χωρικός, ὁ δὲ ὄνος μου « Νίκων ».

Ἅμα τῷ ἀκούσματι τῶν ὀνομάτων τούτων οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ὀκταβίου ἤστραψαν ἐκ χαρᾶς καὶ σχεδὸν ἐδάκρυσαν, διότι δὲν ἦτο δυνατόν, ἐσκέφθη, οἱ Θεοὶ νὰ τοῦ ἀποστείλουν λαμπροτέρους οἰωνοὺς διὰ τὴν προσεχῆ γιγαντιαίαν σύγκρουσιν ἥτις ἔμελλε νὰ κρίνῃ τὴν τύχην τοῦ τότε κόσμου...

Καὶ πράγματι ἡ πρόρρησις τῶν Θεῶν διὰ τοῦ ἀσήμου καὶ ἀγνώστου ὀνηλάτου καὶ τοῦ συμπαθοῦς τετραπόδου του ἐπληλήθευσε τελείως, ὁ δ' εὐτυχὴς νικητὴς δὲν ἐλησμόνησε μετὰ τὴν ὑπέρλαμπρον νίκην του οὔτε τὸν πτωχὸν ὀνηλάτην οὔτε τὸν τόσον « γούρικον » ὄνον του. Καὶ εἰς μὲν τὴν θέσιν ἐκείνην, ὅπου εἶχεν ἱδρύσει τὸ στρατηγεῖον του ἀνήγειρε ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἄρεως, τῶν δύο θεῶν, οἵτινες τὸν συνέδραμον εἰς τὴν νίκην του, εἰς δὲ περιφανῆ σύγχρονον γλύπτην ἀνέθηκε νὰ κατασκευάσῃ σύμπλεγμα γλυπτικόν, παριστῶν τὸν Εὐτύχιον καὶ τὸν ὄνον του.

Καὶ ἀνεκάλυψα μὲν ὡς περιέγραφα ἤδη εἰς τὸ πρῶτον Κεφάλαιον τῆς παρούσης μελέτης τὸν εἰρημένον ναὸν μετὰ τῆς παμμεγίστης ἐπιγραφῆς, τῆς πιστοποιούσης τὴν ταυτότητα τούτου, ἀλλ' ἡ Τύχη δὲν ὑπῆρξε καὶ δι' ἐμὲ ὁμοίως εὐνοϊκὴ ἵνα ἀνεύρω καὶ τὸ γλυπτικὸν σύμπλεγμα, ὅπερ βεβαίως ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ τῆς εὐτυχοῦς συναντή-

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σεως θὰ εἶχεν ἀνιδρυθῇ, ἐκτὸς ἐὰν ὁμοῦ μετ' ἀναριθμήτων ἄλλων δὲν ἐγένετο καὶ τοῦτο λεία βαρβάρων συλητῶν.

Ἡ δὲ περιώνυμος αὕτη ἐπιγραφὴ ἀποτελουμένη ἐκ δώδεκα καὶ πλέον μεγάλων ὀγκολίθων, ἐπιμελῶς λελαξευμένων καὶ ἐφ' ὧν φέρονται ἀνὰ ἕν, δύο καὶ πλειότερα στοιχεῖα, ὕψους 0.30, ἐνίοτε καὶ λέξεις ὁλόκληροι εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, ἔχει περίπου συμπεπληρωμένη ὡς ἐξῆς, ἂν καὶ τῆς ἀνασκαφῆς μὴ συντελεσθείσης ὁλοσχερῶς, πιθανὸν νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι ἀκόμη ὀγκόλιθοι μετὰ γραμμάτων. Ὁπωσδήποτε καὶ ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων τεμαχίων, ἡ ἔννοια τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε σαφεστάτη.

« IMPERATOR GAIUS JULIUS CAESAR, DIVI FILIUS, MARTE, NEPTUNO ET APOLLINI ACTIACO PRO VICTORIA TERRA MARIQUE, QUOD SIT HOC REGIONIS SACRUM, PACE PARTA », ἤτοι « ὁ Αὐτοκράτωρ Γάϊος, Ἰούλιος Καῖσαρ, υἱὸς Θεοῦ, εἰς τὸν Ἄρην, Ποσειδῶνα καὶ Ἄκτιον Ἀπόλλωνα διὰ τὴν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν νίκην, ὅπως εἶνε τὸ ἱερὸν τῆς χώρας ταύτης ἐπὶ τῇ ἐπιτευχθείσῃ εἰρήνῃ.

Τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δὲν συνετέλεσα ἕνεκα τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου καὶ τῆς ἐπανειλημμένης διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν μου ἐν Νικοπόλει ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ὡς περιέγραψα ἀνωτέρω. Οὐχ' ἧττον ἐκράτησα λεπτομερεστάτην σημείωσιν πάσης τῆς συντελεσθείσης ἐργασίας μετὰ τῶν εὑρημάτων καὶ πάντων τῶν ἐνυπογράφων λίθων εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐσχεδίασα χωριστὰ καὶ ἕκαστον τεμάχιον τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐπρόκειτο δὲ νὰ δημοσιεύσω ταῦτα πάντα, ὅτε μίαν ἡμέραν προσέρχεται ἐν Νικοπόλει ὁ τότε ἐν Ἠπείρῳ ἔφορος ἀρχαιοτήτων καὶ μὲ παρακαλεῖ νὰ τοῦ ἐπιτρέψω τὴν μελέτην καὶ δημοσίευσιν τῆς εἰρημένης ἐπιγραφῆς. Ἐγὼ δὲ μὴ ὑποπτευθεὶς οὐδὲν κακόν, οὐδὲ γνωρίζων τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, λίαν ἀσμένως παρεχώρησα ταύτην, καίτοι οὖσαν σπουδαιοτάτην διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνδόξου Νικοπόλεως. Ἀλλ' οἵα ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς μου, ὅτε μετ' ὀλίγους μῆνας εἰδοποιοῦμαι ἀπὸ ἡμετέρους καὶ ξένους συναδέλφους ὅτι ἐν τῇ δημοσιεύσει τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐν τῷ γαλλικῷ « Δελτίῳ » καὶ εἶτα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἐξυβρίζομαι ὡς ἀνεπιστήμων καὶ ὡς μὴ δόσας οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο! Εὐλόγως δὲ τότε ἐνεθυμήθην τὸ γνωστότατον λαϊκὸν λόγιον: « Πάρε τον εἰς τὸν γάμο σου νὰ σοῦ πῇ καὶ τοῦ χρόνου! » Ἀντὶ δηλαδὴ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν παρασχεθεῖσαν οὕτω γενναιοφρόνως δημοσίευσιν μνημείου, ὅπερ ὁ ἴδιος ἀνεκάλυψα καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἀνέσκαψα, ὁ κύριος αὐτὸς μὲ διέσυρε δημοσίᾳ ὡς μὴ ἐκτελοῦντα τὰς ἀνασκαφάς μου μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας καὶ σοβαρότητος, χωρὶς κἂν νὰ ἐξετάσῃ τὶ ἐγὼ ἀνεῦρον, ἀρκεσθεὶς εἰς ἓν πρόχειρον σημείωμα ὅπερ ἔδωκα κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθιμον, εἰς τὸν γραμματέα τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἐτησίαν λογοδοσίαν του καὶ ὅπερ κατόπιν ἐξετυπώθη ὡς εἶχεν ἐν τοῖς « Πρακτικοῖς ». Χρειάζεται δηλ. ἀμέτρητος κακεντρέχεια καὶ μοχθηρία διὰ νὰ ἐξυβρίσῃ κανεὶς οὕτω ἀδικαιολογήτως καὶ βαναύσως συνάδελφόν του, ὅστις ὄχι μόνον οὐδέποτε τὸν ἔβλαψεν, ἀλλὰ τοὐναντίον περιέβαλλε πάντοτε μὲ τόσην ἀγάπην καὶ φιλίαν, ἐν τέλει δὲ καὶ εὐηργέτησε, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν μνημεῖον, ὅπερ δύναται νὰ τοῦ προσπορίσῃ ἐξαιρετικὴν τιμὴν καλῶς δημοσιευόμενον. Τοιοῦτοι συνάδελφοι κάλλιον θὰ ἦτο νὰ ὠνομάζοντο ὑποκοριστικῶς « συναδελφείδια »...

Τοιοῦτον τὸ ἔργον τοῦ Αὐγούστου καὶ τῶν διαδόχων του. Ἀλλὰ παραπλεύρως τούτων καὶ συγχρόνως καὶ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ὁ ἰδιωτικὸς πλοῦτος τῶν τριακοσίων χιλιάδων πολιτῶν, εἰς ἃς ἀνήρχετο κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀκμῆς ὁ πληθυσμὸς τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, δὲν ἔμειναν ἀδρανεῖς, ἀλλὰ καὶ πάντες οὗτοι συνεβάλοντο εἰς τὸν ἐξωραϊσμὸν της ἀνεγείροντες μέγαρα, ἐπαύλεις καὶ παντοῖα ἄλλα κέντρα σπουδῆς, ἐργασίας καὶ ψυχαγωγίας, ὧν τὰ ἐρείπια πληροῦν ἤδη ἀπέραντον ἔκτασιν προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἐπισκέπτου.

Ἀλλ' ἐπεφυλάσσοντο δυστυχῶς δειναὶ ἡμέραι εἰς τὴν ἀτυχῆ Νικόπολιν τὴν «ἱερὰν» ἐπικληθεῖσαν ἕνεκα τῶν πολλῶν εἰς τοὺς θεοὺς ἀφιερωμάτων καὶ ναῶν καὶ πρὸ παντὸς τῶν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀφιερωμένων « Ἀκτίων », ἀθλητικῶν καὶ μουσικῶν ἀγώνων, τελουμένων ἤδη ἐν τῇ νεοδμήτῳ πόλει ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς Σταδίου ἐπὶ τούτῳ ἀνοικοδομηθέντος. Κατὰ τοὺς πρώτους δηλ. μετὰ Χριστὸν αἰῶνας ἤρξατο ἡ καλουμένη τῶν Ἐθνῶν μετανάστευσις, ὅτε περὶ τὸν 4ον αἰῶνα καὶ βραδύτερον, στίφη Γότθων καὶ ἄλλων βαρβάρων φυλῶν εἰσβαλόντα καὶ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Αὐγούστου, μεγίστας ἐπήνεγκον καταστροφάς. Ἱρὸς ἄμυναν τούτων ἠναγκάσθησαν οἱ Νικοπολῖται ν' ἀνεγείρωσι τείχη πανύψηλα μετὰ πύργων, ὧν σώζονται μεγάλα τμήματα, προκαλοῦντα καὶ νῦν ἔτι τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἐπισκέπτου διὰ τὸ εὔρυθμον, τὸ συμπαγές καὶ ἐπιμελημένον τῆς οἰκοδομήσεως, πρὸς δὲ καὶ διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν τούτων διαρρύθμισιν. Οἱ ἀρχαῖοι ἀνυψοῦντες ὅμοια τείχη εἰς τὰς πόλεις των, ἔπλαττον μύθους ὅτι ὑπὸ

τοὺς ἤχους θείας μελῳδίας ἀνῳκοδομήθησαν, δηλοῦντες οὕτω τὴν ἔξοχον καὶ ἁρμονικὴν κατασκευήν. Ὅμοιόν τι λοιπὸν θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῶν περιφήμων τειχῶν τῆς Νικοπόλεως, ἀνεγερθέντων πιθανὸν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ ἢ Ἀναστασίου, εἶτα ἀνακαινισθέντων καὶ λαβόντων τὸν σημερινὸν τύπον καὶ χαρακτῆρα ἐπὶ τοῦ μεγαλοπράγμονος Ἰουστινιανοῦ, τοῦ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, ὡς γνωστόν, πολλαπλᾶ φρούρια καὶ τείχη ἀνεγείραντος.

Ἐννοεῖται ὅτι τὰ τείχη ταῦτα, ὡς καὶ τὰ τῶν περισσοτέρων ἀρχαίων πόλεων, δὲν περιελάμβανον ὁλόκληρον τὴν πόλιν, διότι τοῦτο ἦτο ἀδύνατον πολλάκις, ἀλλὰ τὸ κυρίως « ἄστυ », τὴν ἀγορὰν δηλαδὴ μετὰ τῶν δημοσίων κτιρίων, ναῶν καὶ ὁμοίων ἱδρυμάτων, ἅτινα ἀπετέλουν οἱονεὶ τὴν ψυχὴν τῆς πόλεως.

Τοιουτοτρόπως δ' ὀχυρωθεῖσα ἡ Νικόπολις, ἐσώθη ἐκ τῆς βαρβαρικῆς λαίλαπος καὶ ἠδυνήθη οὕτω νὰ συνεχίσῃ τὸν εὐδαίμονα αὐτῆς βίον ἐπὶ πολλοὺς ἔτι αἰῶνας, τὴν δ' εὐδαιμονίαν ταύτην κατέστησε πνευματικωτέραν ἡ ἐμφάνισις τοῦ θεοπνεύστου κήρυκος τῆς Χριστιανικῆς πίστεως Ἀποστόλου Παύλου, ὅστις διασχίσας τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, ἐπεσκέφθη καὶ τὸ περιφανὲς τοῦ Αὐγούστου κτίσμα, ὅπου πρῶτος αὐτὸς ἐδίδαξε τὸ ὑψηλὸν τοῦ Θεανθρώπου δόγμα, ἀναγείρας πιθανῶς καὶ τὴν πρώτην ἐν Νικοπόλει Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν.

Ἔκτοτε ὁ Χριστιανισμὸς τοσοῦτον ἐριζώθη εἰς τὴν περίλαμπρον ταύτην τῆς Νίκης πόλιν, ὥστε κατέστη αὕτη μέγα κέντρον καὶ φωτοβόλος ἑστία Πίστεως, Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης, τῶν τριῶν φωτεινῶν ἀκτίνων τῆς νέας θρησκείας. Ἀπὸ τῶν πρώτων δὲ αἰώνων ἤδη ἀνηγέρθησαν περιφανέστατοι Χριστιανικοὶ ναοί, ὧν μέγιστος καὶ ἀρχιπρεπέστατος τό τε σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιερέως Δουμετίου ἄνωθεν τῆς δημοσίας Δεξαμενῆς, ἐπὶ περιβλεπτοτάτου χώρου, ἀνεγερθεῖσα Βασιλική, ἧς τὰ θεμέλια καὶ τὸ ὑπέροχον ψηφιδωτὸν εἶχον τὴν τύχην ν' ἀνακαλύψω κατὰ τὸ ἔτος 1916 καὶ τῆς ὁποίας παραθέτω ἐνταῦθα σύντομον περιγραφὴν μετά τινων εἰκόνων καὶ ψηφιδωτῶν.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΔΟΥΜΕΤΙΟΥ

Αὕτη ἔχει μῆκος περίπου 55 μέτρων, πλάτος δὲ κατὰ μὲν τὸν Νάρθηκα 35 κατὰ δὲ τὸ ἱερὸν 27 μ. Οἱ δὲ τοῖχοι ὡς πολλῶν ἄλλων κτιρίων τῆς Νικοπόλεως, εἶναι ἐκτισμένοι ἐκ λίθων ἀργῶν καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πλίνθων, οἵτινες σχηματίζουσι ἀλεπαλλήλους ζώνας μετὰ μεγάλης εὐρυθμίας. Ἡ μεγάλη Ἁψὶς εἶναι ἡμικυκλικὴ καὶ λίαν ὑψηλή, σχηματίζουσα ἄνωθεν τὸ καλούμενον Σύνθρονον, ἀνήρχοντο δ' εἰς αὐτὸ διὰ κλίμακος. Ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων ἐρειπίων τοῦ γιγαντιαίου τούτου ναοῦ καταφαίνεται ἐν πᾶσιν ἡ ὑπερβάλλουσα πολυτέλεια καὶ κομψότης τούτου, πλὴν ἐκ παντὸς τοῦ κόσμου τῆς μεγαλοπρεποῦς ταύτης Βασιλικῆς δὲν διεσώθη ἢ μόνον ψηφιδωτὸν δάπεδον μετ' ἐλαχίστων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, καὶ τοῦτο διότι κατὰ τὴν κατάρρευσιν ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ σεισμῶν, τοῦ κτιρίου, οἱ τοῖχοι οἱ πλεῖστοι κατέπεσαν

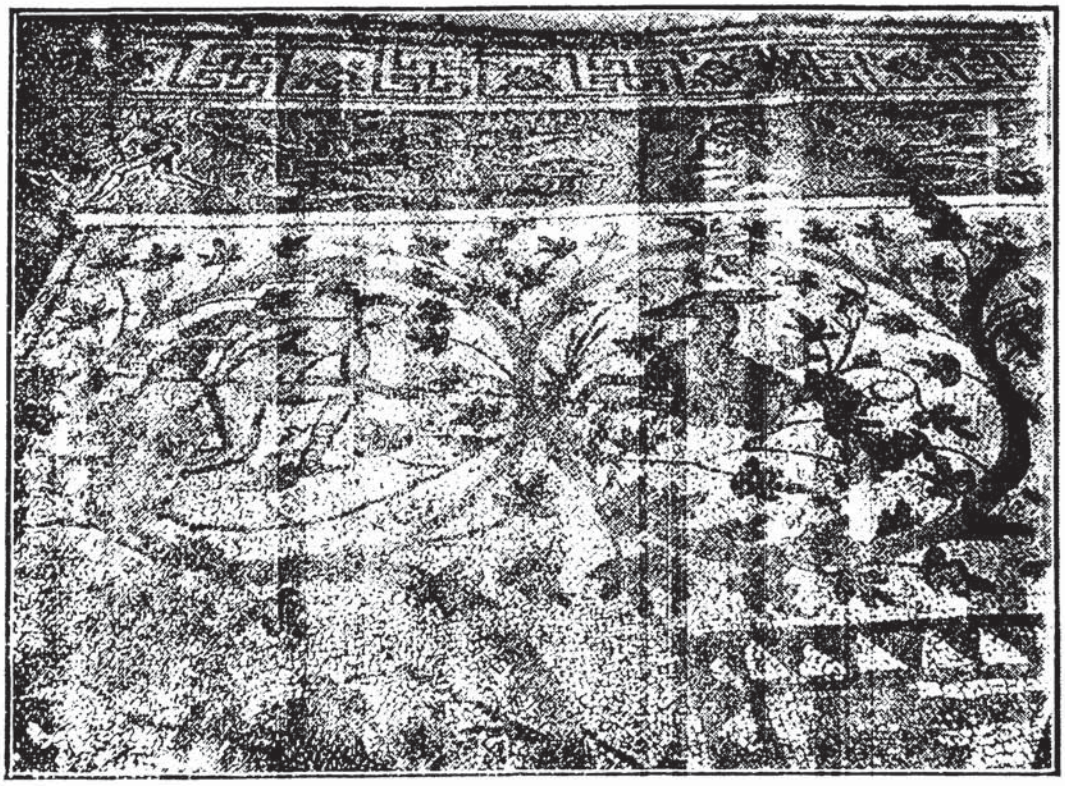

Ψηφιδωτὸν ἐν τῷ «Διακονικῷ» τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου ἐν Νικοπόλει.
Θηρευτὴς φονεύων ἔλαφον δι' ἀκοντίου

ἐντὸς τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ ναοῦ, καὶ οὕτω κατεκάλυψαν ἐπὶ αἰῶνας τοῦτο, ἐξ οὗ καὶ ἡ μεγάλη τοῦ ψηφιδωτοῦ ἀνωμαλία, παρουσιάζοντος ποῦ μεν κοιλώματα, ποῦ δὲ ἐξάρσεις καὶ ἐξογκώματα. Πλὴν παρ' ὅλα ταῦτα ἡ διατήρησίς του εἶναι σχεδὸν ἀρίστη, θὰ ἐσώζετο δὲ ἐξ ὁλοκλήρου ἐὰν ὑπῆρχε ἡ δέουσα ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Κράτους φροντὶς εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ μοναδικοῦ τούτου τῆς πρωτοχριστιανικῆς τέχνης μνημείου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Καὶ ἐντὸς μὲν τοῦ μεγάλου τετραγώνου, τῆς καλουμένης Προθέσες, ἀριστερόθεν τῆς Ἱερᾶς Ἀψῖδος καὶ πρὸς Β., ὅπερ ἔχει ἐμβαδὸν 50 τετρ. μ. παρίσταται ἐν τῷ κέντρῳ θαυμαστὸς κῆπος μετὰ ὀπωροφόρων δένδρων (μηλέας, ἀπιδέας καὶ ροιᾶς) καὶ ἐξ κυπαρίσσων, ἔμπροσθεν δὲ τούτων καὶ κάτωθεν ζῷα ὑδρόβια καὶ πτηνά, οἷον χῆνες, νῆσσαι, πέρδικες κτλ. Κάτωθεν δὲ τῆς εἰκόνος σώζεται ὁλόκληρος ἡ ταῦτα ἐξυμνοῦσα εἰς ὁμηρικὴν ἑξάμετρον ψηφιδωτὴ ἐπιγραφή, μήκους 2 μ. 40 καὶ ὕψος 0.58. Τὸ μέγεθος τῶν στοιχείων εἶναι 0.11.

Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ ἀκριβὲς ταύτης κείμενον:

+ ΩΚΕΑΝΟΝ ΠΕΡΙΦΑΝΤΟΝ ΑΠΠΙΡΙΤΟΝ ΕΝΘΑ ΔΕΔΟΡΚΑΣ ΓΑΙΑΝ ΜΕΣΣΟΝ ΕΧΟΝΤΑ ΣΟΦΟΙΣ ΙΝΔΑΛΜΑΣΙΤΕΧΝΗΣ ΠΑΝΤΑ ΠΕΡΙΞ ΦΟΡΕΟΥΣΑΝ ΟΣΑ ΠΝΙΕΙΤΕ ΚΑΙ ΕΡΠΕΙ ΔΟΥΜΕΤΙΟΥ ΚΤΕΑΝΟΝ ΜΕΓΑΘΥΜΟΥ ΑΡΧΙΕΡΗΟΣ.

Ἡ ὡραία αὕτη σύνθεσις περιβάλλεται πέριξ ὑπὸ κοσμήματος, σπειρομαιάνδρου καλουμένου, εἶτα δὲ ὑπὸ σειρᾶς πεντήκοντα κύκλων, ἐντὸς τῶν ὁποίων παρίστανται πολύχρωμα πτηνά, φέροντα χρωματιστὰς ταινίας περὶ τὸν λαιμόν, μετὰ δὲ τούτους ἕπεται πλατεῖα ζώνη ἢ ζωοφόρος μᾶλλον (πλ. 055 - 063 καὶ μήκους 21 μ.) παριστῶσα τὸν Ὠκεανόν, ὅστις περιλαμβάνει ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἰχθεῖς, παντὸς εἴδους καὶ μεγέθους, μετ' ἐξόχου τέχνης πεποιημένους καὶ τῶν ὁποίων ἡ ποικιλία τῶν χρωμάτων θαμβώνει τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ. Ἐντὸς δὲ τοῦ ὠκεανοῦ παρίστανται καὶ ἁλιεῖς, παῖδες γυμνοὶ καμακίζοντες, φωλεαὶ πτηνῶν ὑδροβίων, ἀστακοί, ἀλκύονες, νυμφαῖαι, ὀκτάποδες κτλ. Θέαμα ὄντως ὑπέροχον, ἀντάξιον τῆς δημιουργίας, ἣν παριστᾷ! Τὴν ὅλην μεγαλειώδη ταύτην σύνθεσιν πλαισιοῖ παρὰ τὰ κράσπεδα τῶν τεσσάρων τοίχων, ὡραιότατος διπλοῦς μαίανδρος.

Ἐξ ἀντιθέτου, πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Ἱεροῦ (πρὸς Ν.) εὕρηται ἀκριβῶς ἰσομέγεθες τετράγωνον, τὸ καλούμενον Διακονικόν, τοῦ ὁποίου ὁμοίως διεσώθη ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον. Ἐνταῦθα ἔχομεν ἐντὸς κεντρικοῦ τετραγώνου δύο ἀνδρικὰς μορφὰς εἰς φυσικὸν μέγεθος καὶ ἀντωποὺς ἱσταμένας, φερούσας πανοπλίας κατὰ τὸν Ρωμαϊκὸν καὶ Βυζαντινὸν τρόπον, ἤτοι θώρακα, κνημῖδας, δόρατα πιθανὸν δὲ καὶ ἀσπίδας, διότι τὸ κέντρον καὶ τὸ κάτωθεν μέρος τῆς εἰκόνος ἐξηφανίσθη, ὡς καὶ ἡ ἐπιγραφή, ἧς σώζονται ὀλίγαι μόνον λέξεις. Πέριξ τῆς εἰκόνος ταύτης παρίστανται ἐντὸς δεκαὲξ μεγάλων ἐφαπτομένων κύκλων (διάμ. 0,80 - 0,90) διάφοροι κυνηγοί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυμνοὶ βάλλοντες μὲ δόρατα ἢ ἀκόντια, παντοῖα ζῷα ἥμερα καὶ ἄγρια, οἷον ἐλάφους, δορκάδας ἀγριοχοίρους, ὑαίνας, λύκους κλπ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ μέγεθος τούτων εἶναι εἰς τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ φυσικοῦ. Πέριξ τῶν κύκλων τούτων ἐκτείνεται ζοφόρος παριστῶσα τὸν ὠκεανὸν μετὰ ἰσαρίθμων σχεδὸν ἰχθύων, ὡς τῶν τῆς Προθέσεως, ἀλλ' οὐχὶ τῶν αὐτῶν εἰδῶν. Ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων εἶναι καταπληκτική. Ἐντὸς δὲ τοῦ αὐτοῦ ὠκεανοῦ παρίστανται καὶ ἁλιεῖς καὶ ὑδρόβια πτηνά, οἷον ἶβις καὶ ἄλλα. Ἄνωθεν ἑνὸς τοιούτου ἁλιέως φέρεται τὸ ὄνομα «Ὀφελλύρας» ἐπὶ δὲ ἑτέρου «Ἑρμῆς». Τὸ ὅλον ψηφιδωτὸν πλαισιοῖ καὶ ἐνταῦθα ὁ αὐτὸς διπλοῦς μαίανδρος. Τὸ ψηφιδωτὸν τοῦ κυρίως ναοῦ, τοῦ καλουμένου «Καθολικοῦ» ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον καταστραφεῖ, οὐχ ἧττον ἔχουσι περισωθεῖ τὰ κατὰ μῆκος, παραλλήλως πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς κιονοστοιχίας, ὧν ἐσώθησαν μόνον οἱ στυλοβάται, ψηφοθετήματα, παριστῶντα παντοῖα ζῷα, οἷον πέρδικας, νήσσας, ἀλεκτρύονας, γεράνους ὄρνιθας κλπ. Πρὸς τὸ ἱερὸν δὲ ἑκατέρωθεν τῆς «Σολέας» δύο θαυμαστοὶ ταὼ μὲ ποικιλώτατον πτέρωμα. Πρὸ δὲ τῆς μεγάλης πύλης τῆς ἀγούσης ἐκ τοῦ Καθολικοῦ εἰς τὸν Νάρθηκα σώζεται ἐπιγραφὴ ἔχουσα ὧδε:

ΛΙΘΟΝ ΑΠΑΣΤΡΑΠΤΟΝΤΑ ΘΟΥ ΧΑΡΙΝ ΕΝΘΑ ΚΑΙ ΕΝΘΑ ΕΚ ΘΕΜΕΘΛΩΝ ΤΟΛΥΠΕΥΣΕ ΚΑΙ ΑΓΛΑΙΗΝ ΠΟΡΕ ΠΑΣΑΝ ΔΟΥΜΕΤΙΟΣ ΠΕΡΙΠΥΣΤΟΣ ΑΜΩΜΗΓΩΝ ΙΕΡΗΩΝ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΠΑΝΑΡΙΣΤΟΣ ΟΛΗΣ ΠΑΤΡΗΣ ΜΕΓΑ ΦΕΓΓΟΣ ΑΥΤΗ ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΚΥ. ΔΙΚΑΙΟΙ ΕΙΣΕΛΘΟΝΤΩΝ.

Ἡ ἔννοια ταύτης εἶναι περίπου ἡ ἑξῆς, ὅτι δηλ. τὸ ἀπαστράπτον ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ λίθινον τοῦτο δάπεδον κατεσκεύασεν ἐκ θεμελίων καὶ πᾶσαν λαμπρότητα ἐδαψίλευσεν ὁ περιφανὴς ἀρχιερεὺς Δουμέτιος ὁ ἄριστος τῶν ἀμώνων κληρικῶν καὶ δόξα ὁλοκλήρου τῆς Πατρίδος. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ Πύλη τοῦ Κυρίου δι' ἧς μόνον οἱ δίκαιοι ἂς εἰσέρχονται!

Ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τὸ Καθολικόν, τὸ ψηφιδωτὸν τοῦ Νάρθηκος διετηρήθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀκέραιον, εἶναι δὲ τοῦτο τεράστιος πολύχρωμος τάπης ἔχων μῆκος μὲν 35 μ. πλάτος δὲ 4 μ. Παρίστανται δ' ἐπὶ τούτου παντοῖα ζῶα, ἄνθη φυτὰ καὶ διάφορα ἄλλα κοσμήματα, θὰ ἐχρειάζετο δὲ ὁλόκληρον κεφάλαιον ἵνα ἀπαριθμήσω ἕκαστον τούτων χωριστά, ἄλλως τε πάντων τούτων ἐδημοσίευσα λεπτομερεστάτην περιγραφὴν εἰς τὰ τεύχη τῶν ἐτῶν 1916—17 τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, ὅπου εὑρίσκει τις καὶ ἐκ φωτογραφιῶν ἀκριβεῖς ἀπεικονίσεις, ἂν καὶ αὗται εἶναι στοιχειώδεις καὶ ἀσυγγνώστου ἀτελείας διὰ τοιαῦτα μοναδικὰ καὶ ὄντως θεσπέσια καλλιτεχνήματα. Μόνον ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἐλάχιστα ἐκτιμᾶται καὶ λατρεύεται τὸ ὡραῖον,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἠδύνατο νὰ ἐπιδειχθῇ τοιαύτη ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία διὰ τοιούτους ἀνεκτιμήτους τῆς τέχνης θησαυρούς!

Καὶ ἐὰν ἔγεινε δὲ καὶ ἡ στοιχειώδης αὕτη εἰκονικὴ δημοσίευσις, τοῦτο συνέβη, διότι κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα συνέπεσε νὰ διευθύνω ὁ ἴδιος τὴν «Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα», ἔπραξα δὲ τοῦτο οὐχὶ διὰ νὰ ἐπαληθεύσῃ ἡ παροιμία ὅτι ὁ «παπᾶς εὐλογεῖ πρῶτα τὰ γένεια του», ἀλλὰ διότι ὄντως τὰ ψηφιδωτὰ ταῦτα μνημεῖα ἦσαν ἄξια πάσης θυσίας ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρείας ἵνα εὐπρεπῶς καὶ ἀνταξίως δημοσιευθῶσιν. Ἵνα δὲ πεισθῶσιν οἱ ἀναγνῶσταί μου περὶ τῆς ἀπαραδειγματίστου ἀστοργίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πρὸς τὰ μνημεῖα τῆς Νικοπόλεως ἀναφέρω ἁπλῶς ἓν καὶ μόνον γεγονὸς λίαν ἐπίκαιρον, ὅτι δηλ. ἐνῷ κατὰ ἐπίμονον παράκλησίν μου ὁ τότε ἀρχιτέκτων τῆς Ἑταιρείας κ. Εὐγένιος μετὰ ἀτρήτων κόπων καὶ πολυμήνου ἐργασίας ἐσχεδίασεν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ μετὰ χρωμάτων ὁλόκληρον τὸ θαυμάσιον ψηφιδωτὸν τῆς Νάρθηκος, εἶτα τοῦτο ἐξηφανίσθη ἐν αὐτοῖς τοῖς Γραφείοις τῆς Ἑταιρείας, κατέστη δὲ ἀδύνατον ν' ἀνευρεθῇ, εἰ καὶ ἐπανειλημμένως ἐζήτησα τοῦτο. Τοιαύτη τάξις καὶ ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις βασιλεύει εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο τῆς Ἀρχαιολογίας Μαυσωλεῖον.

Καὶ παραθέτω μὲν ἐνταῦθα χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς μελέτης αὐτῆς μερικὰς εἰκόνας τῶν ψηφιδωτῶν, ἀλλ' ἀπέχουσι τοσοῦτον αἵτιαι ἀπὸ τὸ ἀπαράμιλλον καὶ γοητευτικὸν κάλλος τῶν πρωτοτύπων, ὅσον ἂν ἐσχεδίαζε κανεὶς μὲ μελάνην τὸ οὐράνιον τόξον, διότι πράγματι τῆς Ἴριδος τὰ χρώματα ἀναπαριστῶσιν ἁπανταχοῦ τὰ ψηφιδωτὰ ταῦτα τῆς Βασιλικῆς Δουμετίου. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω ὅτι τὸ μεσημβρινὸν τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ Νάρθηκος ἀποτελεῖται ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα ὅλων παραστάσεων, οἷον πτηνῶν, ἀνθέων, ὀπωρῶν, κοσμημάτων κ.λ.π. Ἄνωθεν δὲ τούτου, ἐντὸς ἀψίδος, ἥτις θὰ ἐπεῖχε θέσιν παρεκκλησίου, παρίστανται ἀμφορεύς, ἐξ οὗ ἀναφύεται ἄμπελος ἀνακλαδουμένη καὶ καλύπτουσα ὅλον τὸ ἡμικύκλιον. Τοῦτο δ' ἐπιστρέφεται πέριξ ὑπὸ ἐννέα ταὼ μὲ ἀνοικτὸν εἰς πλήρη κύκλον πτέρωμα. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ θεσπεσίου κάλλους τῆς παραστάσεως ταύτης καὶ ἡ ἔννοια ταύτης εἶναι βαθυτάτη, διότι ἡ μὲν ἄμπελος συμβολίζει αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, οὗ τὸ αἷμα ἀρδεύει καὶ ἐξαγνίζει πάντας τοὺς πιστοὺς καὶ ἀληθεῖς ὀπαδούς του, οἱ δὲ ταὼ συμβολίζουσι τὴν ἐκ τῆς μεταλήψεως ἐξασφαλιζομένην ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς.

Ἀλλὰ θὰ ἦτο λίαν μακρὸν νὰ περιγράψω ἐνταῦθα, ἐν τοιαύτῃ περιλήψει περὶ τοῦ ὅλου ἐν Νικοπόλει ἔργου μου, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἔξω Νάρθηκος ψηφιδωτὰ μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς περιγραφῶν, δι' ὧν διδασκόμεθα ὅτι μετὰ τὸν πρῶτον Δουμέτιον ὑπῆρξεν ἕτερος ὁμώνυμος, ὅστις μετὰ πολλὰ ἴσως ἔτη ἀνεκαίνισε καὶ ἐπεξέτεινε τὴν Βασιλικὴν ταύτην προσθέσας πιθανῶς τὸν ἐξωνάρθηκα καὶ ἀνεγείρας εἰς τὸν πρῶτον ἱδρυτὴν μεγαλοπρεπὲς ἐπιτύμβιον μνημεῖον, οὗ ἀνεύρομεν ἐν τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι τοῦ Νάρθηκος τὰ θεμέλια μετὰ μαρμαρίνων κιόνων.

Περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι μεθ' ὅλην τὴν καταβληθεῖσαν φροντίδα οἱ πλεῖστοι τούτων ἐξηφανίσθησαν, ὡς ἐξηφανίσθησαν καὶ πλεῖστα ψηφιδωτά.

Κατὰ τὸ 879 ἡ Νικόπολις ὑπέστη τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Σαρακηνῶν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, τὸ δὲ 1034 ἐπὶ Μιχαὴλ Παφλαγῶνος ὁ ἀρχηγὸς τῶν Βουλγάρων Δολιανὸς ἐξ Ἰλλυρίας κατέστρεψεν ὁλοσχερῶς τὴν θαυμασίαν ταύτην πόλιν, ἥτις ἔκτοτε μείνασα ἀκατοίκητος μετεβλήθη εἰς ἀπέραντον ἐρειπιῶνα.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐπεσκέφθησαν τὰ ἐρείπιά της πολλοὶ περιηγηταί, ἐπὶ δὲ τῶν πλίνθων τοῦ Θεάτρου τῆς Νικοπόλεως δύναταί τις καὶ σήμερον ἀκόμη ν' ἀναγνώσῃ πλεῖστα ὅσα ὀνόματα (graffiti), μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι καί τινα γνωστά. Ταῦτα ἀντιγράψας κατὰ τὸ δυνατόν, διότι πολλὰ τούτων εἶναι σχεδὸν ἐξίτηλα, ἀναγράφω ἐνταῦθα:

M M CREYKE 1867
Angelo Crissomali Scyijsp, 1827
Λ M I Icerfis bey
I H KOEN
ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ
TAYLOR
Aquila 1849
Jul. Maroy 1891
NAMOUY)LOJ 162
K P KOVCON
I I A U MET
SCHULZE
PALO
A. B. C. Aldington
MAUDE
H. S. SAUNDERS 1890
CAYRIANI MDCCC XII
G. BOSIO 56...
F. Freund 59...
P. Gallo
I. Hutton 1815
FOUCO
M. DE CHOISEUL 1870
FAUVEL
H l m l j o u g h 1817
MIKO

Ἐκ τούτων γνωστότατος εἶναι ὁ Γάλλος περιηγητὴς Maria Gabriel Choiseul Gouffier (1752-1817) ἐκ τῆς μεγάλης ὁμωνύμου οἰκογενείας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τῆς Γαλλικῆς Καμπανίας ἐξ ἧς ἀνεδείχθησαν τοσοῦτοι περιφανεῖς ἄνδρες πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Οὗτος περιηγηθεὶς τὴν Ἑλλάδα συνέγραψε τὸ περίφημον σύγγραμμα εἰς 2 τόμους «Voyage pittoresque en Grèce» (1782 καὶ 1809). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη καὶ ιρίτος τόμος τῷ 1820. Ὁ αὐτὸς διετέλεσε καὶ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Κων)πόλει. Ὁ ἕτερος ὑπογεγραμμένος εἶναι ὁ πολὺς Fauvel, ὅστις ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦτο Πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Ἀθήναις, κατοικῶν παρὰ τὴν καλουμένην «Πύλην τῆς Ἀγορᾶς».

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νικοπόλεως οἱ ἐναπομείναντες κάτοικοι, ἰδίως οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ κατοικοῦντες τοὺς λιμένας της θαλασσινοί, ἁλιεῖς καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, κατῆλθον πρὸς τὸ ἄκρον τῆς Χερσονήσου, ἔναντι τοῦ Ἀκτίου ἀκρωτηρίου, ὅπου τὸ στενώτατον τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, καὶ ἔκτισαν ἐκεῖ πρόχειρον συνοικισμόν, ὅστις ἕνεκα τῆς διηνεκοῦς ἐκεῖθεν διόδου τῶν ἄνωθεν κατερχομένων ἐξ Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας ὁδοιπόρων καὶ ταξειδιωτῶν ὠνομάσθη ἀλβανιστὶ Πρέβεζα, ἤτοι «πέρασμα», οἷον πράγματι εἶναι καὶ μέχρι σήμερον, διότι διὰ τοῦ λιμένος τῆς Πρεβέζης ἐξυπηρετεῖται ὁλόκληρος ἡ Ἤπειρος. Ὅτι δὲν ὑπῆρχεν αὕτη κατὰ τοὺς χρόνους ἔτι τῆς Φραγκοκρατίας, μαρτυρεῖται ἀναμφισβητήτως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ «Χρονικοῦ» τοῦ Μωρέως, συγγραφέντος ὡς γνωστόν, κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα περίπου. Εἶτα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ἀπὸ τοῦ 1718-1797, τῷ δὲ 1798 ὑψώθη ἡ Γαλλικὴ σημαία ἐπὶ τῆς πρώτης Δημοκρατίας. Τότε δὲ συνέβη καὶ τὸ φρικιαστικὸν δρᾶμα τῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τοῦ Γαλλικοῦ ἐν Νικοπόλει στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ὑπὸ τὸν στρατηγὸν La Salcette. Δεκαπεντακισχίλιοι δηλ. Ἀλβανοί, κατ' ἐντολὴν βεβαίως τοῦ δολίου Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις ἐν τούτοις φανερῶς διεπραγματεύετο συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐπιπεσόντες ἀτίμως ἐκ τῶν ὄπισθεν κατὰ τοῦ ἀποσπάσματος τούτου, ἀποτελουμένου ἐξ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἑπτὰ στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν εἰρημένον Στρατηγὸν καὶ τοὺς συνταγματάρχας Richemon καὶ Hotte μετὰ ὀκτὼ ἄλλων ἀξιωματικῶν κατέσφαξαν ἀγρίως αὐτούς, τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν τριῶν ἀρχηγῶν ἐμπήξαντες ἐπὶ δοράτων ἀπέστειλαν εἰς Κων)πολιν!

Καὶ ἐν τούτοις παρ' ὅλην τὴν κακοῦργον καὶ δολίαν διαγωγὴν τῶν Μουσουλμάνων κατὰ τῆς Γαλλίας, αὕτη δυστυχῶς μετήρχετο πολλάκις μίαν σφόδρα φιλότουρκον πολιτικήν, ὡς ἔπραξε καὶ ἄλλοτε κατὰ τὸ τέλος τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἐναγκαλισθεῖσα πάλιν τοὺς χθεσινοὺς ἐχθρούς της, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ἡ αἱμοσταγὴς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

αὕτη φυλὴ διὰ τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ πυρὸς ἐξόντωνεν ἕνα ὁλόκληρον Χριστιανικὸν πληθυσμὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ, τὸν προαιώνιον τῆς Ἰωνίας λαόν, ὅστις κατηύγασεν ἐπὶ αἰῶνας τὴν ὑφήλιον ὅλην μὲ τὴν ἀναρίθμητον πλειάδα τῶν ποιητῶν, φιλοσόφων, συγγραφέων καὶ θεοπνεύστων τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως Πατέρων. Οἱ ἑπτὰ Ἀστέρες τῆς Ἀποκαλύψεως ἐν τῇ θεοφρουρήτῳ ταύτῃ χώρᾳ ἐξέλαμψαν!

Ἐν Νικοπόλει ἔζησε καὶ ὁ περίφημος στωϊκὸς φιλόσοφος Ἐπίκτητος, ἐξ Ἱεραπόλεως τῆς Φρυγίας, ὁ ὁποῖος ἔζησε ἐν Ρώμῃ, ὡς δοῦλος τοῦ Ἐπαφροδίτου, ἀπελευθέρου τοῦ Νέρωνος. Ἦτο ἀνάπηρος κατὰ τὸ σκέλος, ὡς φέρεται καὶ ἔν τινι ἐπιγράμματι:

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην καὶ σῶμ' ἀνάπηρος
καὶ πενίην Ἶρος καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Ἐὰν τὸ πάθος τοῦτο ἦτο ἐκ γενετῆς ἢ ἐκ κακώσεως τοῦ δεσπότου του ἄδηλον. Ἐν Ρώμῃ ἠκροᾶτο τοῦ Τυρρηνοῦ φιλοσόφου Μουσωνίου, ἀλλ' εἶτα ὁμοῦ μετὰ τοῦ διδασκάλου του καὶ μετ' ἄλλων φιλοσόφων καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος καὶ ἀπελαθεὶς μετ' αὐτῶν ἐκ Ρώμης, κατέφυγεν περὶ τὸ 94 μ. Χ. εἰς Νικόπολιν, ὅπου καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον βίον διατρίψας ἵδρυσε καὶ ἰδίαν φιλοσοφικὴν Σχολήν, εἰς ἣν Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι πάσης ἡλικίας ἐφοίτων. Ἔζησε δὲ καὶ ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἔτι, οὗ καὶ φίλος ἐθεωρεῖτο, ὅπερ μηδαμῶς ἀπίθανον, γνωστῆς οὔσης τῆς ἐξαιρετικῆς τοῦ φιλέλληνος Αὐτοκράτορος φιλομουσίας. Ὡς ὁ Μουσώνιος δὲ ὁμοίως καὶ ὁ Ἐπίκτητος ὡς κυριώτατον στοιχεῖον τῆς φιλοσοφίας ἐθεώρει τὴν Ἠθικήν. Αὕτη ἄλλως τε ἦτο καὶ ἡ βάσις τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας ἥτις κατα τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐκυριάρχει ἀνὰ σύμπαντα τὸν πνευματικὸν τότε κόσμον. Οὕτω τὴν σχολὴν τοῦ φιλοσόφου ὁ Ἐπίκτητος ὠνόμαζεν Ἰατρεῖον, ὅπου δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ζητῇ εὐχαρίστησιν καὶ ἡδονήν, ἀλλὰ μᾶλλον πόνον καὶ ὀδύνην, διότι οἱ εἰσερχόμενοι εἰς αὐτὴν εἶναι ἀσθενεῖς καὶ δέονται ψυχικῆς θεραπείας: «Οὐ δεῖ ἠσθέντας ἐξελθεῖν, ἔλεγεν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. Ἔρχεσθε οὐχ ὑγιεῖς!» Κατὰ ταῦτα ἐθεώρει τὸν φιλόσοφον ὡς ἰατρόν, προσεπάθει δὲ διὰ τῆς ἠθικῆς του διδασκαλίας νὰ βελτιώσῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν του. Ἐκ τούτου φανερὸν γίνεται ὅτι ἐμιμεῖτο τὸν Σωκράτην, ὡς δ' ὁ μέγας τῆς ἠθικῆς διδάσκαλος, ὁμοίως καὶ ὁ Ἐπίκτητος οὐδὲν βιβλίον συνέγραψεν, ἀλλὰ τὰς γνώμας καὶ τὰ σοφὰ τούτου παραγγέλματα διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἀρριανὸς εἰς τὸ μοναδικὸν περισωθὲν βιβλίον, ὅπερ φέρει τὸν τίτλον «Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον». Ἐν τούτῳ περιλαμβάνει ὁ Νικοπολίτης φιλόσοφος τὸ ἀπαύγασμα καὶ οὕτως εἰπεῖν

τὸ ἀποστάλαγμα τῆς πατρικῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας, διότι ἀπεθησαύρισεν πλείστας νουθεσίας καὶ συμβουλὰς πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ. Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει ἀληθεῖς ἀδάμαντας ἐκ τῆς ἠθικῆς τῶν Στωϊκῶν, προηγήθη δὲ κατὰ χιλιετηρίδας ὅλας τῶν συγχρόνων ἐγχειριδίων τοῦ «Savoir vivre», διότι καθοδηγεῖ καὶ περὶ τὰ ἐλάχιστα οἷον πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρεταί τις εἰς τὰ συμπόσια, εἰς τὰς συναναστροφὰς μετὰ φίλων, εἰς τὰ πένθη, εἰς τὸν γάμον κλπ. Ἀλλ' ἐννοεῖται ταῦτα πάντα μετὰ βαθυτέρας φιλοσοφικῆς σκέψεως καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ. Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου ὁμοιάζει πρὸς τὰ «Χρυσᾶ Ἔπη» τοῦ Πυθαγόρου, δὲν πρέπει δὲ νὰ λείπῃ τὸ πολύτιμον τοῦτο βιβλίον ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην· οὐδενὸς Ἕλληνος! Εἶναι ἓν ἀληθινὸν εὐαγγέλιον, γραφὲν ἀπὸ ὀπαδὸν τῆς Στοᾶς, ἥτις παρεσκεύασε τὸ ἔδαφος διὰ τὸν Χριστιανισμόν. . . . . .

. . . . . .

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΣΤΙΧΑ

Ὅποιος δὲν ξέρ' ἀπὸ σεβντᾶ, ἐμένα νὰ ρωτήσῃ,
νὰ πάρῃ μαύρη κλειδωνιὰ τὸ σπῆτι του νὰ κλείσῃ.

Ὅποιος δὲν ξέρει ἀπὸ σεβντᾶ, δὲν ξέρει ν' ἀγαπήσῃ,
δόσ' του πέντ' ἔξη πρόβατα νὰ πάῃ νὰ τὰ βοσκήσῃ.

Τῆς Τουρκοπούλας τὸ φιλὶ εἶν' ζάχαρι λυωμένη,
τῆς Ρωμηοπούλας εἶναι μέλι, γιατ' εἶν' βαφτισμένη.

Ὡς πότε νὰ μοῦ λὲς τὸ ναὶ καὶ τ' ὄχι νᾶναι πάντα,
κι' ὡς πότε τῆς καρδούλας μου νὰ τῆς τὸ λέω νταγιάντα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ο ΑΧΕΡΩΝ

Ὁ Ἀχέρων, ποταμὸς γνωστότατος ἀπὸ τοὺς Πελασγικοὺς χρόνους πηγάζει ἐκ τοῦ ἐν Θεσπρωτίᾳ τῆς Ἠπείρου ὄρους Τομούρου (νῦν Ὀλύτσικα) παρὰ τὸ Σκῦλι ὀνομαζόμενος νῦν Ζάγουρας ἢ Δουλίχη, ἢ Γλυκύς, ἢ Μαυροπόταμος ἢ καὶ Μακροπόταμος, ἐκβάλλει δὲ διὰ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος παρὰ τὴν Ἀμβρακίαν, εἰς τὸν σημερινὸν λιμένα Φανάρι.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁ ποταμὸς αὐτὸς ἐθεωρήθη ὡς ὁ ὁδηγῶν τὰς σκιὰς τῶν νεκρῶν εἰς τὰ Τάρταρα. Πιθανῶς ἐθεωρήθη τοιοῦτος διὰ τὸ ἄγριον τῆς θέσεως αὐτοῦ, διότι τὸ ὕδωρ του ῥέον ἐκ Δ. τοῦ Τομούρου πίπτει ἀπὸ βράχου εἰς βράχον καὶ ἐξαφανιζόμενον ὑπὸ τὴν γῆν, ἐπανεμφανίζεται εἰς πεδιάδα ὅπου ἐδημιούργησε λίμνην πηλώδη ὀνομαζομένην Ἀχερουσίαν, ἕλος δηλονότι ἔχον μῆκος 1 1)2 ὥρας καὶ 3)4 τῆς ὥρας πλάτος, καὶ ἄλλα ἕλη καὶ τέλματα τῶν ὁποίων ἡ σκοτεινὴ ἀπόχρωσις καὶ ἡ πικρὰ γεῦσις ἐγέννησαν εἰς τὴν φαντασίαν τῶν μυθολόγων τὴν εἰκασίαν ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ἦτο ὁ ὁδηγὼν εἰς τὸν ὑποχθόνιον κόσμον. Τ' ὄνομά του δὲ δηλοῖ τὴν ἰδέαν τοῦ πόνου (ἄχεα-φέρων). Εἰς αὐτὸν διοχετεύεται καὶ ὁ παραρρέων Κωκυτὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ τῶν στεναγμῶν. Παρὰ τὸν Ἀχέροντα ἀρχαιότατα ἐνηργοῦντο νεκρομαντεῖαι καὶ ψυχοπομπεῖα (Ἡρ. Ε. 92)7) ἤτοι ἐπικλήσεις ψυχῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ πικρὸν τοῦ ὕδατος ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὸ ὅτι, ὁ Ἀχέρων υἱὸς Ἡλίου καὶ Γῆς ἐπειδὴ εἰς τοὺς διψάσαντας Τιτάνας προσέφερεν ὕδωρ, αὐτὸν μὲν κατὰ τὴν Τιτανομαχίαν ὁ Ζεὺς μετέβαλε εἰς τὸν ὁμώνυμον ποταμόν, τοὺς δὲ Τιτάνας κατέκαυσεν εἰς τὸν παραρρέοντα Πυριφλεγέθοντα ποταμόν, ὅστις ὡδήγει ὡσαύτως εἰς τὰ Τάρταρα.

Ὁ Ὅμηρος ἐγνώριζε τὸν Ἀχέροντα ποταμὸν καὶ τὰς ψυχοπομπείας αἱ ὁποῖαι εἶχον Αἰγυπτιακὴν τὴν προέλευσιν, διότι ἐξ αὐτοῦ ἠρύσθη τὴν ἐπίκλησιν τῶν ψυχῶν τοῦ Ὀδυσσέως (Ὀδ. Λ.) καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀχέροντος=(ἄχεα - ρέων).

Καὶ ἡ Κίρκη, ἀπαριθμεῖ ὡσαύτως εἰς τὸν Ὀδυσσέα τοὺς ὑποχθονίους ποταμοὺς οἱ ὁποῖοι διασχίζουν τὸν Ἅδην, 1ον τὸν Ἀχέροντα, 2ον τὸν Κώκυτον καὶ 3ον τὸν Πυριφλεγέθοντα, τοῦ ὁποίου δέχεται τὴν ροήν. Κατὰ τὸν Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον αἱ σκιαὶ τῶν νεκρῶν μόναι κατήρχοντο εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Ἅδου ἢ ὁδηγούμεναι ὑπὸ τοῦ ψυχοπομποῦ Ἑρμοῦ, ἔχοντος ὡσαύτως Αἰγυπτιακὴν τὴν ἀρχήν. Ἐπὶ Ὁμήρου ὁ μῦθος τοῦ Χάρωνος ὡς πορθμέως ἦτο ἄγνωστος. Ἡ προσωποποίησις τοῦ πορθμέως τῶν ψυχῶν εἶναι μεταγενεστέρα. Πρώτη δὲ περιγραφὴ αὐτοῦ εἰς τὸ ἀπωλεσθὲν σύγγραμμα «Μινύαι», ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ εἰς τὸν διάσημον ζωγράφον Πολύγνωτον νὰ ἐμπνευσθῇ τὰς τοιχογραφικὰς συνθέσεις πολλῶν σκηνῶν τοῦ Ταρτάρου, αἱ ὁποῖαι ἐκόσμησαν τὸν Ναὸν τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον σήμερον ὅτι οἱ Πελασγοὶ τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἱδρύσεως τοῦ Μαντείου τῆς Δωδώνης ὑπὸ Αἰγυπτίας ἱερείας ἐπίστευον εἰς τὸν μῦθον τοῦ Χάρωνος, τὸν ὁποῖον ἠρύσθησαν ἐξ αἰγυπτιακῶν παραδόσεων ὡς ὀρθώτατα ἀναφέρει καὶ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. Διότι σήμερον, ὁπότε ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη ἔχει ἀνακαλύψει τὰς πραγματικὰς θρησκευτικὰς καὶ μυθολογικὰς δοξασίας τῶν Αἰγυπτίων ὡς τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τοῦ λαοῦ τούτου, παραδέχεται ὅτι πλείστας θρησκευτικὰς δοξασίας ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν 11 μεγάλων θεῶν (ἐξαιρουμένου τοῦ Ποσειδῶνος) παρέλαβον οἱ Ἕλληνες ἐκ τῶν Αἰγυπτίων καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ τὸν μῦθον τοῦ πορθμέως Χάρωνος ἐκ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Κάρο=λέμβου ἐπιθανατίου, δι' ἧς εἰς τὴν λίμνην Χαροὺν πλησίον τῆς Μερόης ὡδήγουν τοὺς νεκρούς των διὰ τὴν ψυχοστασίαν, τὴν δίκην τῶν νεκρῶν, ἣν ἐδίκαζον 40 δικασταί.

Οἱ Ἕλληνες μυθολόγοι παραλαβόντες τὴν δοξασίαν ταύτην, τὴν κατέστησαν κοινοτάτην, πρὸ παντὸς δὲ οἱ τραγικοὶ συγγραφεῖς μετεχειρίζοντο συχνότατα εἰς τὰ ἔργα των τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Χάρωνος. (Αἰσχ. Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας 835, Εὐρ. Ἄλκ. 255 καὶ 376

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡρακλῆς Μαιν. 432. Ἀριστοφ. Λυσ. 606).

Ὡσαύτως καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ὀρφέως κατελθόντος εἰς Ἅιδην ἔχει Αἰγυπτιακὴν τὴν προέλευσιν, διότι εἰς τὰ Ὀρφικὰ ἅτινα ἵδρυσεν ἐν Θράκῃ ὁ Ὀρφεὺς εἰσήγαγεν δοξασίας τὰς ὁποίας παρέλαβεν ἐξ Αἰγύπτου κατὰ τὴν ἐκεῖ διαμονήν του ἐκ τῆς ψυχοστασίας.

Οἱ συγγραφεῖς ἐμύθευσαν τὸν Χάρωνα ὡς υἱὸν τοῦ Ἐρέβους καὶ τῆς Νυκτός, οἱ διάφοροι δὲ γλύπται, ζωγράφοι καὶ συγγραφεῖς παρίστων αὐτὸν ὡς δύσμορφον γέροντα ἔχοντα ἀνθρωπίνην τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος καὶ μορφήν, ἀλλὰ μὲ ὦτα ὡς τοῦ λύκου, μὲ ρίνα γρυπώδη ὁμοίαν μὲ ράμφος ἁρπακτικοῦ ὀρνέου, μὲ τὸ στόμα πάντοτε ἀνοικτὸν ἐν εἴδει ζώου σαρκοφάγου, καὶ μὲ μειδίαμα θηριῶδες, ἀνάλογον πρὸς τὴν φθοροποιὸν χαρὰν τὴν ὁποίαν ἐξέφραζεν τὸ βλέμμα του. Ἐφόρει δὲ ναυτικὸν κάλυμμα, χιτώνιον βραχύ, μὲ κώπην πάντοτε ἀνὰ χεῖρας ἐπὶ τῆς σεσηπυίας λέμβου του. Ἀδυσώπητος δέ, ἀπήτει παρὰ πασῶν τῶν σκιῶν ἃς διεπόρθμευε, ὀβολόν, τὸν ὁποῖον ἀπαραιτήτως οἱ συγγενεῖς τοῦ μεταστάντος ἔθετον εἰς τὸ στόμα δι' ἀντίτιμον διωδίων. Αἱ ψυχαὶ δὲ τὰς ὁποίας ἐκ τοῦ γηΐνου κόσμου ὡδήγει εἰς τὸν ὑποχθόνιον, ἐθεωροῦντο ὡς σκιαὶ ἢ ὄνειρα ἀπηλλαγμέναι τελείως τοῦ σαρκίνου περιβλήματος, ἀλλὰ διατηροῦσαι τὴν μορφήν τοῦ προτέρου ἐν τῇ γῇ φυσιολογικοῦ των σχήματος, ἐν εἴδει καπνοῦ. Αἱ σκιαὶ αὗται ἦσαν ἄφωνοι καὶ μόνον ἐλαφρότατον ἦχον ψιθυρισμοῦ ἠδύναντο σπανίως νὰ παράγουν, διότι ὑπετίθετο σὺν τοῖς ὀργάνοις τοῦ σώματος ὅτι ἀπώλεσαν πᾶσαν φυσικὴν δύναμιν (ἀμενηνὰ κάρηνα Ὀδ. Χ. 521-536) ὡς καὶ τὴν μνήμην, τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν θέλησιν.

Κριταὶ δὲ εἰς τὰ Βασίλεια τοῦ Πλούτωνος ἦσαν τρεῖς εἰς τοὺς ὁποίους προσήρχοντο αἱ ψυχαὶ πρὸς ἐξέτασιν. Ὁ Μίνως, ὅστις μόνον εἰς ἀμφιβόλους περιπτώσεις ἀπεφαίνετο, ὁ Αἰακὸς διὰ τὰς σκιὰς τῶν Εὐρωπαίων καὶ ὁ Ραδάμανθυς διὰ τὰς τῶν Ἀσιανῶν. Καὶ τὰς μὲν τιμωρητέας ψυχὰς ἔστελλον εἰς τὰ Τάρταρα τοῦ Ἅδου, τὰς μὴ ἀξίας οὔτε ἀμοιβῆς οὔτε ποινῆς ἄφηνον εἰς τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα, τὰς δὲ ψυχὰς τῶν δικαίων ἔστελλον εἰς τὸ Ἠλύσιον πεδίον (Ὁμ. Ὀδ. Λ. 567). Κατ' ἄλλους (Ἡσ. Ἐργ. 169.—Πινδ. Β. 129) αἱ ψυχαὶ αὗται διῃτῶντο ἐν μακαριότητι εἰς τὰς Νήσους τῶν Μακάρων. Ἡ διαβάθμισις αὕτη, κατ' ἀξίαν, ἀποδεικνύει ὅτι ἀπὸ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἦτο γνωστὴ ἤδη εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ θεμελιώδης θρησκευτικὴ ἢ φυσιολογικὴ δοξασία ὅτι ἡ ψυχὴ μένει ΑΘΑΝΑΤΟΣ.

ΚΡΙΝΟΣ Α. Σ. ΔΕ ΚΑΣΤΡΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΑΝ ΛΟΥΛΟΥΔΙ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἡσυχία βασίλευε στὸ ὥμορφο ἐκεῖνο ποιητικὸ νησάκι. Μὰ τώρα γίνηκε ἀνάστατο.

Κόσμος ἐδῶ, παιδιά, γυναῖκες, ἄντρες ἐκεῖ, ὅλοι οἱ δρόμοι γεμᾶτοι ἀπὸ κόσμο. Ὅλο τὸ νησάκι ἦταν ἀνάστατο, ἡ μάννες κατευόδωναν τὰ παιδιά τους, δίνοντάς τους τὴ μητρική τους ἐγκάρδια εὐχή. Μιὰ ποὺ ἔσταζεν ἀπὸ τὰ μάτια της ἕνα δάκρυ, ἀπὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ συγκίνησι, ἔλεγε στὸ μονάκριβό της παιδί :

— Ἄϊντε στὴν εὐκὴ τοῦ Θεοῦ, παιδί μου! Οὔτε δάκρυ νὰ χύσῃς γιὰ μένα. Χῦσε καλλίτερα αἷμα καὶ νίκησε τὸν ἐχθρό μας. Ἄϊντε, στὸ καλό, παιδί μου.

Ἕνα ὡραῖο θέαμα ἦταν στὴν παραλία ποὺ περνοῦσαν κάθε τόσο βαπόρια γιομάτα στρατό. Κάθε ποὺ θὰ περνοῦσε κι' ἕνα καράβι, ὅλο τὸ νησάκι συνάζονταν ἐκεῖ, κι' ἄλλοι μὲ μαντήλια, ἄλλοι μὲ ὑψωμένα χέρια, ἄλλοι μὲ τὰ καπέλλα, κι' ἄλλοι μὲ ξεφωνητά, χαιρετοῦσαν τοὺς στρατιῶτες ποὺ πήγαιναν γιὰ τὴν Ἤπειρο.

Κι' αὐτοὶ γιομάτοι ἐνθουσιασμὸ ζητωκραύγαζαν καὶ μὲ τὶς σάλπιγγες τοὺς ἀποχαιρετοῦσαν.

Μέσ' στὴ σύγχυσι ἐκείνη τῶν φωνῶν, μερικὰ λόγια ξεχωρίζουν :

— Στὸ καλό, στὸ καλό ! Ἀντίστε, παλληκάρια λεβέντες μου !

Κι' ἕνας ξενητεμένος ἀσπρομάλλης Ἠπειρώτης, λεβέντης, γέρος μὲ περήφανη ματιὰ ἔδινε στὸ μοναχογυιό του τὸ παληὸ δοξασμένο ντουφέκι του :

— Σ' αὐτὸ τὸ ἱερὸ κειμήλιο, τὸ δοξασμένο ντουφέκι, ὅρκο ἱερὸ θέλω νὰ κάνῃς πὼς γιὰ τὴν πατρίδα σου καὶ τὴ στερνὴ σταλαγματιὰ ἀπ' τὸ αἷμά σου θὰ χύσῃς.

Ἀπ' τὶς ἄκρες τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ τῆς κάθε πατρίδας τρέχουν νὰ ντυθοῦν τὴν τιμημένη στολὴ τοῦ στρατιώτου — τὰ τιμημένα ροῦχα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

— καὶ νὰ χωθοῦν ἀκράτητοι στὰ σύνορα, γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν τιμὴ τῆς πατρίδας τους.

Ὁ Θύμιος τὸ πιὸ ὥμορφο παλληκάρι τοῦ νησιοῦ, τὸ λεβεντόπαιδο μὲ τὴ χρυσῆ καρδιά, θἄφευγε κι᾽ αὐτός.

Ἡ νύχτα εἶχε ἁπλώσει τοὺς πρώτους πέπλους της. Τὸ ὥμορφο νησάκι καθρεφτιζόταν σκοτεινὸ μέσ᾽ στὸ νερὸ μὲ τόσες πρασινάδες, μὲ τὰ σπιτάκια του σκαρφαλωμένα ἐδῶ καὶ κεῖ, σπαρμένα στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν.

Ἔξαφνα πρόβαλε στὴν ἐξώπορτα τοῦ περβολιοῦ τῆς ὥμορφης Βάσως μιὰ σιλουέττα ἀνδρὸς ποὺ μόλις διακρίνονταν στὸ μελιχρὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἦταν τὸ λεβεντόπαιδο ὁ Θύμιος τὥμορφο, γερὸ παλληκάρι τοῦ μικροῦ νησιοῦ, ποὺ ἦρθε ν᾽ ἀποχαιρετήσῃ τὴν ἀγαπημένη του Βάσω.

Ἀγαπιόντουσαν παράφορα. Στάθηκε κεῖ γιὰ λίγη ὥρα σιωπηλός. Μιὰ ἀπέραντη σιωπὴ γύρω ἐκεῖ βασίλευε. Ὁ Θύμιος βεβαιώθηκε πὼς κανεὶς δὲν τὸν παραφύλαγε, σφύριξε τὸ συνθηματικὸ διπλὸ σφύριγμα καὶ περίμενε ἀνυπόμονα μὲ κρυφὴ λαχτάρα, ὅπως περίμεναν ὅλα γύρω μέσ᾽ στὴ νύχτα, τὸ φῶς, τὴ χαρά.

Δὲν πέρασαν παρὰ λίγα λεπτὰ καὶ ἡ πεντάμορφη Βάσω, μὲ χτυποκάρδι, καὶ μὲ μιὰ ξέχωρη χάρι ἐρχόταν κοντά του.

Ὁ Θύμιος τὴν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν πῆγε στὸ πιὸ σκοτεινὸ μέρος τοῦ περβολιοῦ.

— Βάσω, τῆς λέγει μὲ φωνὴ ἐπιβλητική, αὔριο πολὺ πρωΐ φεύγω γιὰ τὴν Ἤπειρο! Πηγαίνω ἐκεῖ ποὺ μὲ καλεῖ ἡ φωνὴ τῆς Πατρίδας, πηγαίνω νὰ χαρίσω καὶ στοὺς ἄλλους ἀδελφούς μας τὴν ἐλευτεριά, γιατί, καλή μου, μᾶς μούδιασε ἡ σκλαβιά.

Ἐκείνη μὲ δυνατὸ χτυποκάρδι ἄκουγε τὸ λατρευτό της. Σκεπτόταν πὼς δὲν θὰ τὸν ἔβλεπε πιά. Δὲν κρατήθηκε καὶ δυὸ κρουσταλλένια δάκρυα κυλήσανε στὰ βελουδένια της μάγουλα. Ὁ Θύμιος ἄρχισε νὰ τὴν παρηγορῇ:

— Γλυκειά μου ἀγάπη, δὲν θὰ σὲ ξεχάσω ποτέ· θὰ σ᾽ ἀγαπῶ πάντα ὥσπου νὰ πεθάνω, τῆς ἀπαντοῦσε μὲ τρεμάμενη φωνή. Τῆς ἔλεγε ὅτι ἡ Πατρίδα πρέπει νἄναι πάνω ἀπ᾽ ὅλα, καὶ πὼς ἔχουμε καθῆκον νὰ θυσιάζουμε κι᾽ αὐτή μας τὴ ζωή, ὅταν μᾶς τὴν ζητήσῃ.

Ἐκείνη χώθηκε βαθυὰ στὴν ἀγκαλιά του, κι᾽ ἐκεῖνος ἁπαλοχαϊδεύοντας τ᾽ ὁλόξανθο κεφάλι της, τῆς γλυκοψυθίριζε:

— Μὴν κλαῖς, ἀγαπημένη μου, θὰ γυρίσω γλήγορα... καὶ νικη-

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τής, θὰ μοιράσουμε μαζὶ τὴ δόξα ποὺ θὰ μοῦ χαρίσῃ ἡ μεγάλη μας πατρίδα, καὶ τότε θὰ σ' ἔχω στὴν ἀγκαλιά μου γιὰ πάντα, θἄσαι δική μου, θὰ σ' ἀγαπῶ παντοτεινά.

Τὴν ἔσφιξε πιὸ παθητικὰ στὸ στῆθος του καὶ τῆς εἶπε :

— Δὲν θέλω ν' ἀμφιβάλλῃς γιὰ τὴν ἀγάπη μου. Πάντα θἄμαι δικός σου, καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο.

Καὶ πάλι ἀγκαλιάστηκαν σφιχτὰ καὶ τὰ χείλια τους σμίξανε σ' ἕνα ἀτέλειωτο, ἐρωτικὸ φιλί.

Πέρασε καιρὸς πολὺς ἀπὸ τότε.

Ὁ Θύμιος τῆς ἔγραφε τακτικά. Ἀλλ' ἄξαφνα δὲν ἔλαβε πιὰ ἐκείνη γράμμα του.

Ἡ καρδιὰ τῆς Βάσως χτυποῦσε ἀπὸ τὴν ἀγωνία κι' ἀπὸ τόσες κακὲς προαισθήσεις. Ἔτρεμε πάντα ὅταν στὶς ἐφημερίδες διάβαζε καταλόγους τῶν πληγωμένων καὶ φονευμένων, καὶ ἡ ψυχή της ἔκλαιγε σἂν συλλογιζόταν πὼς μποροῦσε πληγωμένος νὰ βρίσκεται σὲ κανένα νοσοκομεῖο.

Πόσο πονεῖ κανένας σἂν ἀγαπάῃ ἀληθινά.

Καὶ τὰ κακά της ὄνειρα δὲν ἄργησαν ν' ἀληθέψουν. Μιὰ μέρα ἔλαβε γράμμα ἀπὸ ἕνα φίλο του καὶ τῆς ἔγραφε πὼς ὁ Θύμιος της τὸ πανώρηο της παλληκάρι ἔβαψε μὲ τὸ αἷμα του τὶς ράχες τῆς Ἠπείρου.

Ἔκλαιγε δυνατά, πικρά, ἀπαρηγόρητα, μὰ μέσ' στὸ παράπονό της εἶχε καὶ μιὰ περηφάνεια πὼς ὁ Θύμιος της ἔπεσε γιὰ τὴν πατρίδα, καὶ πὼς ξεψυχῶντας εἶχε στὸ χείλη του τὄνομά της.

Καὶ τώρα κάθε δεῖλι, σἂν ἁπλώνεται ἡ θεία σιγαλιὰ στὸ ὤμορφο ἐκεῖνο ποιητικὸ νησάκι, καθὼς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας χάνεται στὸν ἐρχομὸ τῆς νύχτας, κλαῖνε μὲ περηφάνεια κάποιες μάννες τὰ παλληκάρια τους ποὺ χαθῆκαν χύνοντας τὸ αἷμα τους γιὰ τὴν ἄλλη τὴ μεγάλη καὶ γλυκειὰ μητέρα τους, τὴν πατρίδα. Καὶ μέσα σ' αὐτές, μιὰ λεβεντονηά, μιὰ πανέμορφη ξανθομαλλούσα τοῦ χωριοῦ, ἡ δύστυχη Βάσσω φέρνει στὸ νοῦ της—ἄμοιρη νυφούλα —τὸν καλό της... Καὶ κλαίει, καὶ κλαίει ἀπαρηγόρητα.

Ἕνα ἀνοιξιάτικο λουλούδι μέσ' στὴ ψυχή της—τὸ λουλούδι τῆς μεγάλης ἀγάπης—ξεφυλλίζεται ἀργά, ἀργὰ καὶ μὲ πόνο στὸ φθινόπωρο τῆς ζωῆς της. Σβυοῦσε σὰ λουλούδι φθινοπώρου...

ΜΑΙΡΗ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΚΥΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Μία ἀπὸ τὰς εὐφυεστέρας καὶ ἐξαισίου κάλλους Ἑλληνίδας, τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ ὑπῆρξε ἀληθινὸν μυθιστόρημα, θρῦλος, καὶ ἔρευσε πλήρης περιπετειῶν, ὑπῆρξε διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα ἡ περιώνυμος Βασιλικὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἡ εὐνοουμένη καὶ μυστικοσύμβουλος τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων, ἡ ὁποία κατώρθωσε διὰ τῆς εὐφυΐας της καὶ διὰ τῶν θελγήτρων της ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀποκτήσῃ τὴν μεγάλην εὔνοιαν τοῦ ἐρωτολήπτου καὶ σατανικοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ σώσῃ πολλοὺς Χριστιανοὺς Ἕλληνας, οἵτινες θὰ ἐτιμωροῦντο διὰ βασάνων ἢ θὰ ἐσφαγιάζοντο ὑπὸ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀλῆ ὡς ἐπικίνδυνοι διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ τοῦ κράτους του.

Ἡ Βασιλική, ἡ ὡραιοτάτη αὐτὴ Ἑλληνὶς Ἠπειρωτοπούλα, ἦτο κόρη τοῦ Κίτσου Κονταξῆ προὔχοντος τῆς Πλεσιβίτσης τῶν Φιλιατῶν, ἐκλάπη δὲ δωδεκαέτις καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸν μυστηριώδη γυναικωνίτην τοῦ γηραιοῦ τότε τυράννου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ, ὅστις ἔμεινε κατάπληκτος ὅταν τὴν πρωτοεῖδε ἀπὸ τὴν θαμβωτικὴν ἐκείνην ὠμορφιάν της, διότι πρέπει νὰ ἠξεύρωμεν ὅτι ἡ Βασιλικὴ Κονταξῆ, κατὰ τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας μᾶς δίδουν οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς της, δὲν ἦτο μόνον ἐκπάγλως ὡραία καὶ ἑλκυστικὴ διὰ τὴν σεμνόνητά της καὶ τὴν παιδικήν της ἀφέλειαν καὶ χάριν, ἀλλ' εἶχε καὶ κάτι τι σπανιώτατον ἐφόδιον γυναικός, τὸ ὁποῖον ἀνεστάτωσε ὁλόκληρον τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ στὴν καρδιὰ τοῦ ὁποίου ἐγέννησε τρικυμίες, τόσην ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν καὶ ζάλην, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε γυναῖκα εἶχε δόσει εἰς τὸν σκληρόκαρδον αὐτὸν τύραννον.

Ἡ κυρὰ-Βασιλικὴ εἶχε λοιπὸν καὶ σπάνια προσόντα, φυσικὰ βεβαίως καὶ ὄχι ἐπίκτητα, διότι καμμίαν πεῖραν δὲν εἶχε τῆς ζωῆς ὡς κοριτσάκι, ὡς «τσούπρα» καθὼς λένε εἰς τὴν Ἤπειρον.

Ἡ ὡραία αὐτὴ Ἠπειρωτοπούλα δὲν εἶχε αἰσθανθεῖ ποτὲ εἰς τὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

στήθη της τὴν ἐρωτικὴν φλόγαν· ἐφαντάζετο πρὶν πιασθῇ εἰς τὰ δίκτυα τοῦ γερο-Ἀλῆ, ὅτι αἱ μόναι της ἐπιθυμίαι, λαχτάρες, αἱ ὡραιότεραι, αἱ ἰσχυρότεραι, ἦσαν ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἔνοιωθε ὅταν εἰς τὰς ὥρας τοῦ δειλινοῦ ἀντίκρυζε τὸ θεῖον φῶς νὰ σβύνῃ πίσω ἀπὸ τὶς βουνοπλαγιὲς τοῦ γραφικοῦ χωριοῦ της, ὅταν ἤξευρε ὅτι ἡ χωριατοπούλες φιλενάδες της τὴν ἐκοίταζαν μὲ καμάρι διὰ τὴν εὐμορφιάν της, ἢ ὅταν κανένα ντροπαλό, ὡραῖο βοσκόπουλο τῆς τραγουδοῦσε μὲ τὴ φλογέρα του τὰ παθητικώτερα τραγούδια ποὺ δὲν τῆς εἶχε ἀπαγγείλει ποτὲ μὲ τὴ γλῶσσα τῆς καρδιᾶς γιὰ τὴν οὐράνια, ἀνοιξιάτικη εὐμορφιά της.

Ποῖον λοιπὸν τὸ σπάνιον, ἰδιαίτερον, ἔκτακτον φυσικὸν προσὸν τῆς πανευμόρφου αὐτῆς Ἠπειρωτοπούλας, ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ σαγηνεύσῃ, νὰ ἡμερώσῃ τὸ ἐξαγριωμένο ἐκεῖνο λιοντάρι τῆς Ἠπείρου, τὸν αἱμοχαρῆ τύραννον Ἀλῆ πασᾶ; Ἦτο πολύ, φοβερὰ ἑλκυστική, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐξεδήλωνε ποτέ της καὶ ἐξ ἀγνότητος τὰ αἰσθήματά της, εἶχε τὴν μεγάλην καὶ σπανίαν δύναμιν τῆς ὡραίας γυναικός, νὰ «τραβάῃ τὸν ἄνδρα», καθὼς λένε κοινῶς. Καὶ ποῖον ἄνδρα; Βεβαίως ὄχι τὸν ἀπολίτιστον, τὸν «βουνίσιον», τὸν ζῶντα εἰς μίαν ἡσυχασμένην γωνιάν, καὶ πνιγμένον γύρω του ἀπὸ βουνὰ καὶ λαγκαδιές, ἀλλὰ τὸν ἄνδρα, τὸν κουρασμένον ἀπὸ τὶς περιπέτειες, τὰ βάσανα, τὶς πίκρες τῆς ζωῆς, τὸν κοσμογυρισμένον, ποὺ ἡ καρδιά του εἶχε γεράσει, καὶ εἶχαν μαραθεῖ μέσα εἰς τὴν ψυχήν του τὰ λουλούδια τόσων ἀνοίξεων ποὺ ἐπέρασαν μὲ τὸν καιρό, δίχως νὰ ξαναγυρίσουν πειὰ ποτέ. Ὁ Ἀλῆ-πασᾶς εἶχε τόσο κουρασθεῖ, τόσο ἀηδιάσει τὴ ζωή, ποὺ δὲν ἦτο ἀπίθανον, ἐὰν δὲν ἐλουλούδιζε εἰς τὸν κῆπο τῆς καρδιᾶς του ἡ τελευταία ἄνοιξι τῆς ζωῆς του, ὁ μεγάλος γεροντικὸς παράφορος ἔρως του πρὸς τὴν Βασιλικήν, νὰ ηὐτοκτόνῃ «μπουχτισμένος» ἀπὸ ὅλα τῆς ζωῆς, τοὺς χυμοὺς τῆς ὁποίας εἶχε πιῇ κατὰ κόρον, καὶ ἐν ἀδιακόπῳ μέθῃ. Μόνον μία ἀγνή, ἑλληνικὴ χωριάτικη ὠμορφιὰ ὡς τῆς Βασιλικῆς, ἡ ὁποία κατὰ τὴν φρᾶσιν ποιητοῦ, εἶχε τὴν «φρεσκάδα τῆς πρωϊνῆς δροσιᾶς ποὺ πνέει στὶς πρασινοντυμένες βουνοκορφὲς» τῆς Ἠπείρου, «τὸ ρόδισμα στὰ μάγουλα, ποὺ τῆς εἶχε χαρίσει στὸ χάϊδεμά του ὁ ἥλιος γέρνοντας πρὸς τὴ δύση του, τὰ μάτια της ποὺ εἶχαν τὴ γλύκα καὶ τὸ φῶς τῶν ἄστρων μιᾶς ἀνοιξιάτικης νύχτας»,— μόνον, λέγω, μία τόσον ὡραία γυναικεία καλλονή,— ἡ κυρὰ μόνον Βασιλική, τὸ ἄστρον τῆς Πλεσιβίτσης, θὰ ἠμποροῦσε νὰ σαγηνεύσῃ τὸν Ἀλῆ-πασᾶ.

Καὶ τὴν ἀγάπησε πολύ, μὲ πάθος ἐρωτικόν, μὲ μανίαν. Εἰς τὰ θω-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πεύματά της, ὡς δεικνύει ἡ δημοσιευομένη εἰκών, ὁ γέρος γινότανε μιὰ ἥμερη γατούλα στὴν ἀγκαλιά της, καὶ περίμενε τὶς προσταγὲς τῆς ἀγαπημένης του. Εἶχε γίνει παντοδύναμη ἡ μικρούλα αὐτὴ ἠπειρωτοπούλα. Αἱ διαταγαὶ τοῦ τυράννου δὲν ἐγράφοντο, δὲν ὑπεγράφοντο,

Ἡ Κυρὰ Βασιλική, ἔχουσα εἰς τὴν ἀγκαλιά της τὸν τύραννον Ἀλῆ πασᾶν.
Εἰκὼν τοῦ συγχρόνου τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ζωγράφου Δαμίρη.

ἐπροφέροντο συνηθέστατα ἀπὸ τὰ ὡραῖα, ἡδονικὰ χείλη τῆς Βασιλικῆς του. Αὐτὴ διέταζε, αὐτὴ ἐπρόσταζε. Τὸ λέει καὶ ἡ λαϊκὴ μοῦσα:

«Βασιλικὴ προστάζει: Βεζύρη Ἀλῆ πασᾶ,
βάλε φωτιὰ στὰ τόπια, κάψε τὰ Γιάννινα».

Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι σπανίως μία γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ἔπλασε μὲ ἀπαράμιλλα κάλλη, διὰ νὰ εἶναι μόνον ὡραία, ἠμπορεῖ νὰ διακρίνεται καὶ διὰ τὴν εὐφυΐαν της. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν ἠμπορεῖ ἕνα ὡραῖο κεφάλι νὰ εἶναι καὶ σοφό, γιατὶ ἐκεῖ ποὺ εἶναι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

θρονιασμένη ἡ σκέψι, βρίσκονται σὲ αἰώνιο μαρασμὸ τὰ λουλούδια τῶν ἀνοίξεων, ἡ εὐμορφιά. Ἡ Βασιλικὴ ὅμως κατ' ἐξαίρεσιν, διεκρίνετο καὶ διὰ τὴν ἔκτακτον εὐφυΐαν της καὶ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματά της. Πολλοὶ τῆς ἐποχῆς της, ἐπιπολαίως ἀσφαλῶς παρακολουθήσαντες τὴν ζωήν της παρὰ τῷ Ἀλῆ πασᾷ, ἐσημείωσαν ὅτι δὲν ἔπρεπε κατ' οὐδένα λόγον μία Ἑλληνὶς Ἠπειρωτοπούλα νὰ γίνῃ σύντροφος, πιστὴ τοῦ φοβερωτέρου, αἱμοχαροῦς τυράννου τῆς Ἠπείρου, τοῦ ὁποίου τ' ὄνειρον ἦτο, «προτοῦ τὰ βάλῃ μὲ τὴν Τουρκιά», νὰ ἐξοντώσῃ τὸν Ἑλληνισμόν. Καὶ ὅμως ἡ Βασιλικὴ εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία συνεκράτει πολλάκις τὸν Ἀλῆ πασᾶ ἀπὸ τὸ νὰ διαπράττῃ φοβερὰ ἐγκλήματα εἰς βάρος πάντοτε τῶν Ἑλλήνων. Καὶ εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι ποτὲ ὁ γέρο-Ἀλῆ δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀρνηθῇ χάριν ποὺ τοῦ ζητοῦσεν ἡ Κυρά του.

Σ' ἕνα της χαμόγελο, σὲ μιὰ θωπεία της, συγκατένευε. Ἀπόδειξις εἶναι ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς φοβούμενος μήπως πικράνῃ τὴν καρδιὰ τῆς Βασιλικῆς γιὰ κάτι ποὺ ἡ σατανική του ψυχὴ τοῦ ἐπέβαλλε νὰ διαπράξῃ, ἐλάμβανε ἀποφάσεις, πρὶν μάθῃ ἡ Βασιλικὴ τὶ εἶχε κατὰ νοῦν ἐκεῖνος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἡ Βασιλική, ἡ ὁποία εἶχε ἀποκτήσει τὴν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην τοῦ τυράννου, εἶχε κατορθώσει νὰ μανθάνῃ ὅλας τὰς σκέψεις του καὶ ἐκείνας τὰς ὁποίας σκοπίμως, ἢ ἐνίοτε χωρὶς σημασίαν, ἀπέκρυπτε ἀπὸ τὸ πλάσμα του ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχάριζε τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς καὶ τὴν σωματικὴν ἀπόλαυσιν. Εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις εὑρισκομένη πάντοτε μετὰ τῶν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὑπηρετούντων συνετῶν ἀνδρῶν, τοῦ Μάνθου, τοῦ Κολοβοῦ καὶ τοῦ Θανάση Βάγια, ἄλλοτε μὲν ἐλάμβανε ἀπὸ αὐτοὺς συμβουλὰς καὶ ἐτιθάσσευε καταλλήλως τὸν τίγριν τῶν Ἰωαννίνων, ἄλλοτε δὲ αὐτὴ ἐξεμυστηρεύετο εἰς τοὺς μυστικοσυμβούλους της τὰς ἀποφάσεις τὰς ὁποίας εἶχε κατὰ νοῦν νὰ λάβῃ ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ὅστις, ὑπὸ τὰς θωπείας τῆς Κυρᾶς του, καθὼς ἦτο ἐξηπλωμένος εἰς τὰ γόνατά της κατὰ τὴν συνήθειάν του τὰς ὥρας τῶν ἐρωτικῶν γεροντικῶν διαχύσεων καὶ τρυφεροτήτων, ἐκάθητο ὡσὰν ἕνα παιδάκι καὶ τῆς ἀπεκάλυπτε χωρὶς φόβον καὶ δισταγμὸν ὅ,τι ἐσκέπτετο νὰ κάμῃ.

Ἡ Βασιλικὴ Κονταξῆ εἶναι μιὰ μεγάλη ἐθνική, ἠμποροῦμε νὰ εἰποῦμε, ἡρωΐς, ἡ ὁποία ἐχάρισε, ἐθυσίασε τὴ νειότη της, τὴν εὐμορφιά της, τὴν ἄνοιξι τῆς ζωῆς της στὸν γέρον αὐτόν, τὸν τύραννον Ἀλῆ πασᾶ, ὁ ὁποῖος τῆς ἦταν ἕνας διαρκὴς ἐφιάλτης τῆς ζωῆς της, ἕνας βραχνᾶς. Καὶ ἐθυσίασε ὁλόκληρη τὴ ζωή της, τὰ ὡραῖα της νειάτα ἡ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Βασιλικὴ πρὸς χάριν τῆς πατρίδος της, πρὸς χάριν τῶν πατριωτῶν της, κάθε Ἕλληνος τοῦ ὁποίου ἡ τιμή, ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ. Εἶναι ἀναμφισβήτητον γεγονὸς αὐτό, διότι δὲν ἠμποροῦμεν βεβαίως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἁγνὴ ἐκείνη ὡραία ἠπειρω-

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς. Ἡ μόνη πιστὴ εἰκὼν τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων.

τοπούλα ἐθαμβώθη ἀπὸ τὰ πλούτη τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὴν δόξαν, καὶ ὅτι ἠγάπησεν ἐρωτικῶς τὸ παχύσαρκον καὶ ἀντιαισθητικὸν ἐκεῖνο, μὲ τὰ μαῦρα, σατανικὰ μέσα εἰς τὴν ψυχήν του ἔνστικτα, ἀνθρώπινον κατασκεύασμα, διὰ νὰ θυσιάσῃ ὅλην τὴν ζωήν της, τὰ κάλλη της. Βεβαίως ὄχι. Ἀλλ' οὔτε καὶ ὅτι ὑπῆρξε προδότις τῆς πατρίδος, ἐπειδὴ ἦτο ἡ

μόνη εὐνοουμένη τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, μέσα εἰς τὸ χαρέμι του καὶ «ἔκανε ἐκεῖνος πάντα τὶς προσταγές της». Ὄχι. Ἡ Βασιλικὴ Κονταξῆ ἀσφαλῶς εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἡρωΐδας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἡ ὁποία, ἂν δὲν ἔπεσε νὰ καταθρυμματισθῇ ὡσὰν μιὰ Σουλιώτισσα εἰς τὸν γκρεμὸν τοῦ Ζαλόγγου, χορεύοντας μὲ τὶς συντρόφισσές της τὸν ὑπέροχον χορὸν τοῦ θανάτου, εἶχε κλείσει ὅμως γιὰ πάντα μέσα εἰς τὰ παρθενικά της στήθη καὶ ἐνανούριζε τὸ μεγάλο πόνο, τὸν ἀθάνατο καημό, γιὰ μιὰ ὡραία ζωὴ ποὺ ἔχανε, ποὺ τὴν ἔνοιωθε νὰ σβύνῃ, νὰ μαραζώνῃ ὡσὰν ἕνα φθινοπωρινὸ λουλούδι μέσα εἰς τὸ πνιγηρὸν ἐκεῖνο περιβάλλον, εἰς τὸ χαρέμι τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅπου ζοῦσε ὡσὰν μιὰ ἐλεύθερη σκλάβα, γιατὶ ἦταν σκλάβα τοῦ μεγάλου πόνου.

ΧΡ. ΓΕΡ.

Ἡ «Μὶς Ἑλλὰς» τοῦ 1931 Δνὶς Χρυσηΐς Ρόδη μὲ ἠπειρωτικὴν ἐνδυμασίαν.

ΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ὅταν ἔρθῃ τὸ φθινόπωρο,
καὶ τὰ φύλλα μαραθοῦνε
μιὰ βραδυά, τ' ἀργά σου βήματα,
ὡς τὸ μνῆμά μου θἀρθοῦνε.

Θὰ εἶναι βράδυ, καὶ τὰ μνήματα
θὰ ἡσυχάζουν μεσ' στὴ χλόη,
μόν' ὁ γκιώνης θέ ν' ἀκούγεται,
καὶ τ' ἀχνό του μοιρολόϊ.

μόν' ὁ γκιώνης θέ ν' ἀκούγεται,
πιστὸς φίλος τοῦ θανάτου,
ν' ἁρμονίζῃ μὲ τὴ θλίψη σου,
τὰ τραγούδια τὰ 'σπερνά του . . .

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὅταν ἔρθῃ τὸ φθινόπωρο,
καὶ τὰ φύλλα μαραθοῦνε,
μιὰ βραδυά, τ' ἀργά σου βήματα,
πάλι θὰ μὲ θυμηθοῦνε.

Καὶ κινῶντας μέσ' στ' ἀπόβραδο,
μακρυνὰ καὶ κουρασμένα,
λαχταρῶντας κάτι ἀνεύρετο,
θἄρθουν πάλι πρὸς ἐμένα . . .

Ἐγὼ τότε, δίχως ὄνειρα,
μέσ' στὸ χῶμα θὰ κοιμᾶμαι,
μέσ' στὴ νύχτα θ' ἀναπαύωμαι,
κι' οὔτε πειὰ θὰ σὲ θυμᾶμαι.

Κι' ἀπ' τὴν ἄμοιρη λαχτάρα μου,
τὴ χαρά μου τὴ χαμένη,
ἔξω ἀπ' τὴ δική σου θύμηση,
ἄλλο τὶ δὲ θ' ἀπομένῃ:

Ἔξω ἀπ' τὴ δική σου θύμηση,
τίποτε δὲ θ' ἀπομένῃ,
κι' ἀπ' τὴ νύχτα, κι' ἀπ' τὸ μάρμαρο,
ποὺ κρατοῦν οἱ πεθαμμένοι . . .

Κ' ἔτσι, τὰ βαρειά σου βήματα,
κουρασμένα, λυπημένα,
παρατῶντας τὴν ἀγάπη μου,
τὴν ἀγάπη μου καὶ μένα,

Καὶ μὴ βρίσκοντας ἀπάνεμο,
νὰ σταθοῦν μέσ' στὸ χειμῶνα,
θὰ μ' ἀφήσουν — κι' ὅπως ἤρθανε,
θὰ ξαναγυρίσουν μόνα . . .

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὦ ! Λίμνη ! ποὺ στὰ γαλανά σου τὰ νερὰ
τῆς πόλης τῶν ὀνείρων καθρεφτίζεις
τὰ ἄσπρα κάλλη, δέξου τὸ χαιρετισμὸ
τόσων ἀκτῶν τῆς δοξασμένης μας πατρίδας
π' ἀγνάντια σου γυρμένοι καρτεροῦν
γιὰ νὰ πετάξουν στὰ ὁλογάλανα νερά σου
νὰ λούσουν τὰ ματωμένα τους φτερά.

Καθρέφτη μας ἀτάραχε σ' ἀντιθωρῶ
νὰ σιγοτρέμῃς καὶ νὰ φρίσσουν τὰ νερά σου,
σὰν νὰ παλεύουνε ν' ἀνοίξουνε τὰ βλέφαρα
βαρειοκλεισμένα τόσα χρόνια τῆς Φροσύνης,
γιὰ ν' ἀγναντέψουνε τὴ γαλανὴ σημαία μας
ποὺ ἀπὸ λεύθερη κορφὴ σοῦ στέλνει
τὸ φίλημα ξεσκλαβωμένων ἀδελφῶν.

Ὦ ! Λίμνη ! ποὺ στὶς ἀγκαλιές σου δέχτηκες
τὸ ἅγιο αἷμα τόσων ἀδελφῶν μας,
καὶ ἔγεινες τὸ μνῆμά τους τὸ τίμιο
δέξου τὸ αἱμάτινο ποτάμι, ποὺ ἀγάλι
ἀνοίγει μας τὸν δρόμο τὸν ἀγκάθινο,
ποὺ θὰ μᾶς φέρῃ ἀπάνω ἀπὸ τὲς ράχες
ν' ἀναπαυθοῦμε στὴ λευκή σου ἀκρογιαλιά.

Κι' ἐκεῖ θ' ἁπλώσουμε τὴ γαλανὴ σημαία μας
νὰ ἀγκαλιάσῃ τὰ ὁλογάλανα νερά σου,
καὶ τῆς Φροσύνης νὰ σκεπάσῃ τὸ κορμὶ
ν' ἀγκαλιάσῃ καὶ νὰ φύγῃ ἡ πικράδα,
γιὰ νὰ κοιμᾶται ἡ ἄμοιρη ὁλόγλυκα
καὶ δίπλα της θὰ στέκῃ ὁ Σταυρός μας,
ματοβαμμένος σὰν τὸ ματωμένο της μαρτύριο.

Ὦ ! Λίμνη ! δέξου τὸ γλυκὸ τὸ φίλημα,
τῶν ἀετῶν ποὺ καρτεροῦν γιὰ νὰ πετάξουν,
νὰ λούσουνε τὰ ματωμένα τους φτερά,
στὰ γαλανά σου τὰ νερά... Ὦ ! Λίμνη !

ΝΙΚΟΣ ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Τοῦτο συνέβη ὅταν ὁ Διδάσκαλος τοῦ Γένους μας Γεώργιος Γεννάδιος ἐξελέγη ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του Ἠπειρωτῶν πληρεξούσιος διὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τῆς Τροιζῆνος. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, τὰ πάθη εἶχον φθάσει εἰς τὸ ἀπροχώρητον καὶ φαντάζεταί τις τί ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ εἰς Συνέλευσιν τῆς ὁποίας τὰ ἐννέα δέκατα τῶν μελῶν ἦσαν πολεμισταὶ τῶν βουνῶν καὶ ἐν γένει ἐντελῶς ἄγευστοι κοινοβουλευτικῶν ἠθῶν. Ὁ Γεννάδιος εἰς μάτην ἠγωνίζετο πάντοτε νὰ καθησυχάζῃ τὰς διαμαχομένας μερίδας καὶ νὰ προλαμβάνῃ διαπληκτισμούς, ἔχει δὲ μείνει ἱστορικὴ μία σχετικὴ σκηνή. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις συνεδρίαζεν, ἐλλείψει καταλλήλου οἰκήματος, ἐντὸς ἑνὸς κήπου πορτοκαλλεῶν καὶ ἐλαιῶν. Ἤρχισαν οἱ διαπληκτισμοὶ καὶ ὁ ἐρεθισμὸς ἐγενικεύετο. Ὁ Κολοκοτρώνης, εὐέξαπτος ὡς ἦτο, ἀπηύθυνε δριμείας ὕβρεις κατὰ τῶν ἀντιπάλων. Τότε εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ Κῖτσος, ἀποσπάσας ἔκ τινος δένδρου χονδρὸν κλάδον ἐπετέθη κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, τὸν ἠκολούθησαν δὲ καὶ οἱ ὁμόφρονές του. Οἱ ἀντίπαλοι ἡτοιμάσθησαν εἰς ἄμυναν, καὶ ἠπειλεῖτο δεινὴ ραβδομαχία. Μέσα εἰς τὸ γενικὸν αὐτὸ ἀναστάτωμα, ἔχασε τὴν ψυχραιμίαν του καὶ ὁ Γεννάδιος, καὶ ἀπελπισθεὶς ὅτι μὲ νουθεσίας θὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὴν ράβδον του καὶ ἐπετέθη κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἀλλ' εἰς τὸν γέρω τοῦ Μωρηᾶ τόσην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἡ διὰ πρώτην φορὰν ἀπώλεια τῆς ψυχραιμίας τοῦ Γενναδίου, ὥστε ἀνέκτησεν ἀμέσως τὴν ἰδικήν του παροιμιώδη ἑτοιμότητα πνεύματος. Ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς φίλους του νὰ μείνουν ὅλοι ἀκίνητοι, προχωρήσας δὲ πρὸς τὸν Γεννάδιον ἐφώναξε μὲ τὴν συνήθη βροντώδη καὶ ἐπιβλητικὴν φωνήν του: «..Δάσκαλε, ἄφησε σὺ πρῶτος τὸ ξύλο!» Ὁ Γεννάδιος ἐγέλασε καὶ ρίξας κάτω τὴν ράβδον ἐπροχώρησε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην. Ἐνῷ δὲ οἱ δύο ἐθνικοὶ ἄνδρες ἔδιδον τὰς χεῖρας, οἱ βουληφόροι πατέρες ἐπέτων τὰς ράβδους καὶ τοὺς χονδροὺς κλάδους τῶν δένδρων. Πάντες ἀνέκτησαν τὴν ψυχραιμίαν των καὶ ἡ συνεδρίασις ἐσυνεχίσθη ἠρέμως.

ΛΑΪΚΑ ΕΡΩΤΙΚΑ ΔΙΣΤΙΧΑ

Γαρούφαλο μὴ μαραθῇς, ρόδο μου μὴ μαδήσῃς,
κι' ἐσὺ ἄσπρο γιασεμάκι μου, στὰ ξένα μὴν ἀργήσῃς.

Γαλάζια πέτρα τοῦ γιαλοῦ, μαλαματένια βοῦλα,
νὰ σὲ χορῇ ἡ μαννούλα σου ποὺ σ' ἔχει μοναχούλα.

Βασιλικὸς στὴ γειτονιὰ καὶ μεῖς τὸν πεθυμοῦμε,
κι' ἔρχονται ἀπ' ἄλλες γειτονιὲς καὶ τόν κορφολογοῦνε.

ΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὰ Ἄνω Σουδενὰ τοῦ Ζαγορίου, ἕνα ἀπὸ τὰ ποιητικώτερα χωριὰ τῆς Ἠπείρου, εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν ὁποίων πέρισυ, κατὰ τὰς γενομένας ἑορτὰς τῆς 100ετηρίδος τῆς Ἑλλην. Ἀνεξαρτησίας, ἐγένοντο τ' ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου Δούκα, καταγομένου ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου. Τὰ Ἄνω Σουδενὰ εἶναι ἡ ἰδιαιτέρα πατρὶς καὶ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγκρίτου ἰατροῦ κ. Μιχαὴλ Τσατσάνη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΚΑΙ Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΟΥ ΒΙΚΟΥ

Ἡ ἱστορία τοῦ ἱστορικοῦ καὶ γραφικωτάτου Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Τὸ Ζαγόριον ἢ τὰ Ζαγόρια εὑρίσκομεν συχνάκις εἰς τὰς σελίδας τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων ἱστοριογράφων. Ὕστερον κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, γίνεται κέντρον πλουτοφόρον διὰ τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Εἰς τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας γίνεται τὸ ἀπάτητο κάστρο ποὺ περιφρουρεῖ τοὺς ἀνδρείους ἐκείνους, οἵτινες ὑπῆρξαν ἀργότερον κατὰ τὴν κήρυξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως οἱ μεγάλοι ἐθνικοὶ ἥρωες τῆς Ἑλλάδος. Γίνεται σωστὴ ἀετοφωλιά. Τὸ Ζαγόριον καὶ τὸ Σοῦλι εἶναι μὲ ἄλλα λόγια ὅ,τι ἡ Μάνη εἰς τὸν Μωρηᾶ, εἰς τὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς. Δύο ἦσαν οἱ μεγάλοι καημοὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Τὸ Σοῦλι καὶ τὸ Ζαγόρι. Καὶ τὸ πρῶτον, ὕστερα ἀπὸ ἕνα φοβερὸ αἱματοκύλισμα καὶ ἀφάνταστες θυσίες καὶ κινδύνους, τὸ ἠρήμωσε. Καὶ δὲν ἔμειναν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἐνδόξου Σουλίου, παρὰ μόνον ἡ σκιὲς τῶν ἀνδρείων ἐκείνων Σουλιωτῶν, ποὺ πέσαν διὰ τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος των, ποὺ τὴν ἤθελαν ἐλεύθερη. Τὸ Ζαγόρι ὅμως ἔμεινε ἀετονύχι ποὺ ἐσπάραζε τὴ σκληρὴ καρδιὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ὑπετάγη μὲ ἐλαφροὺς φόρους ὑποτελείας διὰ νὰ ἡσυχάσῃ, ἀλλ' ἐθησαύριζε διαρκῶς καὶ ἔτρεφε τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν ἀποτελεσματικῶς διὰ τὴν Μεγάλην Ἰδέαν. Ἀπὸ τὸ Ζαγόρι κατάγεται καὶ ὁ πρῶτος ἐμπνευστὴς τῆς ἰδέας τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, τὸ Ζαγόρι ἔδωκε τὰ πρῶτα χρήματα διὰ τὸ ταμεῖον της. Καὶ εἶναι περίεργον, ἀλήθεια, πῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀετοφωλιὰν ποὺ εἶναι τοποθετημένη ἐπάνω στὶς κορφὲς τοῦ βουνοῦ Μιτσκέλι (ὑψόμετρον 850—1200 μέτρα) ἐξεφύτρωσε τέτοια ἄνθησι γραμμάτων, ὥστε ἡ πρωτοπορεία τῆς μεταναστευτικῆς ἐκπαιδεύσεως νὰ εἶναι Ζαγοριανή, ὡς οἱ Ριζάρηδες, ὁ Δούκας καὶ ὁ Γεννάδιος. Ἡ παράδοσις αὐτὴ συνεχίζεται, καὶ ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι μόνον ἀπὸ τὸ Μονοδένδρι, χωριὸ μὲ ἑκατὸ σπίτια, ὑπάρχουν σήμερον ἑξῆντα ἐπιστήμονες διαπρεπεῖς εἰς τὴν Ἀθήνα, ὡς ὁ κ. Λοῦρος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ.ἄ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Διὰ τοῦτο λέγομεν ὅτι τὸ Ζαγόρι τιμᾷ ὄχι μόνον τὴν Ἤπειρον, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Συνέβαλεν εἰς τὸν Ἐθνικόν μας λυτρωμὸν καὶ μὲ τὴν «πάλα» καὶ μὲ τὴν πέννα. Τὸ δημῶδες τραγοῦδι καθ' ὃ ὁ καπετάνιος «κρατεῖ στὸ ἕνα χέρι τὸ σπαθὶ καὶ στ' ἄλλο καλαμάρι», διὰ τὸ Ζαγόρι τὸ ἐνεπνεύσθη ἡ λαϊκὴ μοῦσα. Ἔτσι κάθε κομμάτι τοῦ Ζαγοριοῦ, ποὺ τόσο ἄφαντο εἶναι κάτω ἀπ' τὶς τρομακτικὲς κορδέλλες τοῦ δρόμου τῆς Δοβρᾶς, ὥστε νὰ νομίζετε ὅτι τὸ αὐτοκίνητον σᾶς ἀνεβάζει στὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι καὶ μιὰ ἱστορία.

Θὰ σᾶς διηγηθοῦμε σύντομα μιὰ ἀπὸ αὐτὲς ποὺ ἔχει πάρει τὴν ἔκτασιν τοῦ θρύλου. Πρόκειται διὰ τὸν βαθύτατον Βίκον, ἕνα περίεργο κομμάτι γῆς ποὺ εὑρίσκεται δίπλα ἀπὸ τὸ δροσερὸ Μονοδένδρι. Εἶναι ἕνας πελώριος βράχος ὁ ὁποῖος ὑψώνεται ὡς βραχίων γίγαντος καὶ σχηματίζει κάτω ἓν ἰλιγγιῶδες βάραθρον. Στὴ δεξιὰ ράχι τοῦ γρανιτολίθου, χωμένη μέσα στὶς σχισμὲς καὶ ἀναγερτὴ πρὸς τὸ βάραθρον, εὑρίσκεται ἡ Ἐκκλησίτσα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐναέριον κρεμαστάρι στὸ Ὕψιστον τῆς δημιουργίας βλέπετε μέσα ἀπὸ τὸν ἀπέναντι πευκῶνα τὴν μικρὴν αὐτὴν Ἐκκλησίτσαν.

Ὁ θρῦλος τὴν θέλει θαυματουργὸν καὶ τιμωρὸν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις ἠθέλησε νὰ σκαλώσῃ εἰς τὸ Μονοδένδρι. Ἡ λαϊκὴ φαντασία τὴν θέλει ἀκόμη σπηλιὰ τῶν δρακόντων. Ὅταν ὁ βορηᾶς λυσσομανᾷ τὶς νύκτες καὶ οἱ ἀτέλειωτοι γύρω πευκῶνες βουΐζουν, στὸ βάραθρον τοῦ Βίκου σκάζουν οἱ ἀέρινοι μυκηθμοὶ καὶ ἀποδίδονται ἀπὸ τὸ βάθος οὐρλιάσματα τεράτων. Ἡ λαϊκὴ φαντασία θέλει καὶ πιστεύει ὅτι εἰς τὸ χάος τοῦ Βίκου τιμωρεῖται κάθε νύκτα ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, διότι ἐκεῖ μέσα ἐπετάχθησαν καὶ εὗρον φρικτὸν θάνατον οἱ ἐπαναστάται Ζαγοριανοὶ καὶ χανούμισσαι αἵτινες ἠγάπησαν γραικούς. Προσθέτει ἀκόμη ὅτι ἡ Ἁγία Παρασκευὴ ἔσωσε πολλὰ ἐρωτευμένα χανουμάκια ποὺ ἐζήτησαν τὴν βοήθειάν της, δι' αὐτὸ καὶ ὁ υἱὸς τῆς Χάμκως ἐβάλθηκε νὰ ξεθεμελιώσῃ τὴν Ἐκκλησίτσα. Ἐξεκίνησεν ὁ ἴδιος μὲ γύφτους καὶ ἀρβανιτουριὰ καὶ εἶχε μαζί του τὴν ξακουσμένην κυρὰ Βασιλικὴν παιδούλαν, ἥτις μόλις μέστωνε, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁποίαν ἄγριος εἶχε φουντώσῃ στὰ στήθη του ὁ ἔρως. Ἤθελε νὰ τῆς νικήσῃ τοὺς δισταγμοὺς καὶ νὰ τῆς δείξῃ ὅτι ἦτο δυνατὸς περισσότερον ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν γραικῶν. Ἀλλὰ τοῦ ἦρθαν ὅλα ἀνάποδα. Θέλετε σύμπτωσις, θέλετε ὅ,τι ἄλλο, ἐπάνω στὴν ὥρα καθ' ἣν ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἔφθανε στὸν Βίκον ξέσπασαν λυσσαλέα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως. Ὁ οὐρανὸς ἐσκοτείνιασε, θύελλα ἐξεχύθη παντοῦ καὶ οἱ ἀντίλαλοι τοῦ

Τὸ ὡραῖον χωρίον Μονοδένδριον τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου. Εἰς τὴν γενομένην ἐκεῖ ἑορτὴν τῆς Ἑλλην. 100ετηρίδος τὴν 5ην Ὀκτωβρίου π.ἔ. ἐγένοντο καὶ τ' ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Γεωργίου Ριζάρη εἰς αἰώνιον μνημόσυνον αὐτοῦ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Βίκου ἦσαν τρομεροί. Ποτάμια νεροῦ κατέβασαν τὰ βουνὰ καὶ ἡ νύχτα ἦλθε τρομερή. Μέσα εἰς τὰ ἀστραπόβροντα, αἱ προεξοχαὶ τοῦ Βίκου ἐφαίνοντο κατὰ στιγμὰς ὡς διάβολοι καὶ ὁ πασᾶς μὲ τοὺς περὶ ἑαυτὸν ἐτρόμαξεν. Ὁ θρῦλος ὅτι κατοικοῦν δράκοντες, ἔφερε πανικὸν καὶ ὁ υἱὸς τῆς Χάμκως τρομοκρατημένος, βλέπει τοὺς στρατιώτας του νὰ σκορπίζωνται, τὰ μάζεψε καὶ ἔφυγε. Ἀπὸ τότε καὶ μὲ τὴν ἐπήρειαν τῆς κυρᾶ Βασιλικῆς, ὄχι μόνον ἀφῆκε τὴν Ἐκκλησίτσαν ἀπείραχτην, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔστελνε τακτικὰ πλούσια δῶρα.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὰς ἱστορίας, αἵτινες τόσον ἀρέσουν στοὺς ρωμαντικοὺς καὶ ἂς περιπέσωμεν εἰς τὸν ἄχαριν ρεαλισμόν, στὴν σημερινὴν ζωντανὴν ἱστορίαν τοῦ Ζαγορίου. Φτώχεια καὶ ἐρημία ὑπάρχει, ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, καὶ ὡς εἰρωνεία πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν πολιτείαν μένουν τὰ ὑψηλὰ σπίτια μὲ τοὺς πλουσίους σοφάδες. Λοκιμάζετε πραγματικὴν κατάπληξιν βλέποντες τέτοια ὑψηλὰ σπίτια στὰ Ζαγόρια, εἰς μέρη δηλαδὴ ὅπου ὑποψιάζεσθε πρὶν τὰ ἐπισκεφθῆτε, ὅτι θὰ συναντήσετε χορτάρικες στροῦγκες ἢ τὸ πολὺ-πολὺ πλίνθινες χαμοκέλλες. Βλέπετε ἐν τούτοις σπίτια ποὺ θὰ ἐζήλευαν πολλαὶ Ἀθηναϊκαὶ συνοικίαι. Ἂν τὰ πῆτε μαρμαρόκτιστα μέγαρα, δὲν θὰ πέσετε καθόλου ἔξω. Ἔχουν κατασκευασθῆ ἀπὸ συμμετρικὲς λευκὲς πέτρες καὶ λάμπουν προαύλια ὁλόλευκα καὶ μικραὶ βεράνται μὲ πρασινάδες τόσες, ὥστε χάνετε τὴν αἴσθησιν ὅτι εὑρίσκεσθε εἰς μέρος ποὺ εἶναι χίλια μέτρα ἐπάνω ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸ ἡλιόγερμα μάλιστα, ὁπότε αἱ ὡραῖαι Ζαγοριανοποῦλαι γυρίζουν ἀπὸ τὰς ἐργασίας των καὶ στέκουν εἰς τὰ παράθυρα, νομίζετε ὅτι εὑρίσκεσθε σὲ κάποιον τόπον ἐξορίστων ἀρχοντισσῶν.

Γ. Γ.

ΕΡΩΤΙΚΑ ΔΙΣΤΙΧΑ

Βασιλοπούλα νἄσουνα δὲν θἄχες τέτοια χάρι,
νὰ σοῦ ζυγιάζουν τὸ φιλὶ μὲ τὸ μαργαριτάρι.

Δὲν εἶδανε τὰ μάτια μου τέτοια μαυροματοῦσα,
τέτοια σιγανομίλητη, καμαροπερπατοῦσα.

Ἔξω ἀπ' τὰ παραθύρια σου γαρουφαλλιὰ ἀνθίζει,
κι' ἐμένα τὴν καρδοῦλα μου σαράκι ροκανίζει.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἀπὸ τὴν Παραμυθιὰν τῆς Ἠπείρου. Ὑπαίθριον καφενεῖον.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Διὰ τὰς δύο ἑπομένας ἐπιστολὰς πρέπει νὰ προτάξωμεν ὀλίγας γραμμάς, διὰ νὰ μάθῃ ὁ εὐμενὴς ἡμῶν ἀναγνώστης ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ ποιητοῦ, Ἀγγελικῆς. Ἡ πολύτιμος αὕτη κόρη ἦτο ἐκ φύσεως προικισμένη μὲ γενναῖα αἰσθήματα, μὲ καρδίαν μεγάλην. Ὁ ποιητὴς τὴν ὠνόμαζεν *ἡ λιγόλογη* καὶ ὑπερβολικὰ τὴν ἠγάπα, διότι πάντοτε σιωπηλὴ παρετήρει καὶ ἐσκέπτετο. Ὡς ἀναφέρεται εἰς μίαν ἐπιστολὴν τῆς 5ης Ὀκτωβρίου 1838, ὁ ποιητὴς ἐπεθύμει νὰ λάβῃ ἡ κόρη αὕτη διὰ σύζυγον τὸν κόμητα Θεοτόκην. Ἄγνωστος μᾶς εἶναι ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀδελφοῦ του, διότι τοιαύτην δὲν εἴδαμεν εἰς τὰς ἐπιστολὰς ποὺ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν.

Ἐπιστολὴ ὅμως τοῦ ἀδελφοῦ του τῆς 26 Ἀπριλίου 1847, γράφει ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ὁ γάμος μετὰ τοῦ κόμητος Στεφάνου Μεσσαλᾶ. Ἤθελε τὸν γάμον ἡ γραῖα Μεσσαλᾶ, καὶ αὐτός, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ, ἦτο εὐχαριστημένος. Ἀλλὰ οὔτε ἡ κόμησσα Δημ. Σολωμοῦ, οὔτε ἡ κόρη ἤθελαν. Διὰ τοῦτο τὸ συνοικέσιον ἐναυάγησε πρὸς μεγίστην λύπην τοῦ πατρὸς τῆς κόρης. Μάλιστα οὗτος ἔγραφε πρὸς τὸν ἀδελφόν του ποιητήν, ὅτι τόσον ἐλυπήθη, *ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ χάσῃ καὶ τὴν ζωήν του*. Ἡ μήτηρ καὶ ἡ κόρη ἔπειτα μετενόησαν. Ἀλλὰ πολὺ ἀργά. Ἡ ἄρνησις πολὺ εἶχε δυσαρεστήσῃ τὴν οἰκογένειαν Μεσσαλᾶ. Ἀκολούθως εἶχον συλλάβει οἱ γονεῖς τὴν ἰδέαν νὰ δώσουν σύζυγον εἰς τὴν κόρην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Στεφάνου Μεσσαλᾶ ἢ τὸν Διονύσιον Καρρέρ. Ἀλλ' ἔμειναν αὐτὰ ἁπλαῖ ἰδέαι. Μετά τινα καιρὸν ἀπεφάσισαν τὸν γάμον της μὲ τὸν εὐγενῆ καὶ πλούσιον Δημήτριον Μηχαλίτσην. Ἡ κόρη εἶχε τὴν καρδίαν της δοσμένην εἰς ἄλλον. Πρὸς δὲ εἶχε σχηματίσει τὴν πεποίθησιν ὅτι τὰ αἰσθήματα αὐτῆς διέφεραν ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τοῦ μέλλοντος συζύγου της. Δὲν ἔβλεπε ρόδινον τὸ μέλλον της. Ἀλλά, ὡς εὐπειθὴς θυγάτηρ, ὤφειλε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ μέγας ἐθνικὸς ποιητής μας
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

γονεῖς, οἱ ὁποῖοι τὸ συνοικέσιον τοῦτο ἐνόμιζον κατάλληλον καθ' ὅλα.

Δυστυχῶς, ἐνῷ ἦσαν ὅλα ἕτοιμα διὰ νὰ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, ἐδηλητηριάσθη ἡ κόρη καὶ ἀπέθανεν τῇ 21 Αὐγούστου τοῦ 1850. Ὁ Ἄγγελος Ζῆζος, ὅτε κατὰ τὸ *τεσσαρακονταήμερον συλλείτουργον* ἐδημοσίευσε νεκρολογίαν τῆς κόρης, λέγει ὅτι ἐπὶ 8 ἡμέρας πολὺ ὑπέφερεν. Οἱ σύγχρονοί της διηγοῦνται ὅτι, ἅμα ἔφερεν ἡ ράπτρια τὸ νυμφικόν της φόρεμα, τὸ ἐφόρεσε καὶ ἠθέλησε νὰ μείνῃ μὲ αὐτὸ ἕως ὅτου ἐξεψύχησε, καὶ μὲ αὐτὸ τὴν ἐνεταφίασαν.

Ὁ Σολωμὸς κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ δυστυχήματος, εἶχε κακὴν προαίσθησιν διὰ τὴν ἀνεψιάν του. Ἔγραψε, διὰ τὸ δυστύχημα, ποίημα, τοῦ ὁποίου ὁ Πολυλᾶς, ἀτυχῶς, μόνον στίχους ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ. Ὁ Δημήτριος Μινῶτος μᾶς ἐπεβεβαίωσεν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἔστειλεν εἰς Ζάκυνθον ὁλόκληρον τὸ ποίημα, ὅτι τὸ ἐδιάβασεν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐκράτησεν εἰς τὴν μνήμην, οὐδὲ ἔκαμεν ἀντίγραφον.

Ἰδοὺ αἱ δύο ἐπιστολαὶ αἱ ἀφορῶσαι τὸν θάνατον τῆς ἀνεψιᾶς του.

Κέρκυρα, 8 Σεπτεμβρίου Ε. Ν. 1850

«*Τὸ ἄμετρον μεγαλεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον ἡ κόρη ἐποδοπάτησε τὰς ἐπιγείους δυνάμεις, ὅπου μὲ τόσον τρομερὰν τέχνην ἠγωνίζοντο νὰ καταβάλουν τὴν ὕπαρξίν της, ἐξήγειρεν ἐντός μου τὸν μεγαλείτερον θαυμασμόν. Χιλιάδες χιλιάδων ἀνδρῶν θὰ ἠδύναντο νὰ μάθουν ἀπὸ αὐτὴν πῶς νὰ ζήσουν καὶ πῶς ν' ἀποθάνουν. Ἡ τελευταία αὐτὴ σκέψις μακρὰν ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τοῦ πόνου, ποὺ ἔμελλον νὰ πέσουν ἐπὶ τοῦ φερέτρου της, ἐστράφη μόνον πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐνδομύχως τὴν ἠγάπησαν, καὶ ἐπεθύμησε νὰ μετριασθῇ ἡ ἀγωνία των. Εἶμαι ἐγὼ ἱκανὸς νὰ συντρέξω εἰς τὴν ἐπιθυμίαν της, ἐξυψούμενος μὲ δύναμιν πρὸς αὐτήν, ἡ ὁποία εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ἀγαθοῦ, ὅπου μετὰ πόθου τὴν ἔσυρεν ὁ τρόπος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου της, θὰ μᾶς φυλάττῃ ἀπὸ τόσους μανιώδεις ποὺ εἶναι γύρω μας. Τοιουτοτρόπως τὸ συμβὰν τοῦτο, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν σκιάν του ἦλθε κρύφιον καὶ ἰσχυρόν, ἐπὶ τόσα ἔτη, νὰ μοῦ ταράξῃ τὸν νοῦν, μοῦ ἀνοίγει, τώρα ποὺ συνέβη, πηγὴν γνώσεως καὶ παρηγορίας. Ζῶ μὲ τὴν βεβαιότητα, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ χαρίσῃ τάχιστα τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν ἰδικήν σου ψυχήν.*

Ὁ Διονύσιός σου

«*Υ. Γ. Μὴ διαβάσῃς αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν παρὰ μόνον εἰς τὸν Ῥάϊνερ*».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τῇ 22ᾳ τοῦ ἰδίου μηνὸς ἐταχυδρόμησεν ὁ ποιητὴς τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν συνεχίζουσαν τὴν προηγουμένην:

«Εἰς τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν σοῦ ἔγραψα τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, τὴν ὁποίαν εἰξεύρω ὅτι ἔλαβες, προσθέτω ὅτι, συλλογιζόμενος τὴν εὐλογημένην κόρην καὶ τὴν φύσιν της, εἶδα ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ διάγῃ τὸν βίον, τὸν ὁποῖον ζῶ ἐγώ, καὶ ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ μόνος ἁρμόζων δι' αὐτήν, διότι τὴν ἠμπόδιζαν τὸ φῦλον της καὶ ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἔζη ἐξ ἀνάγκης, θὰ εὑρίσκετο εἰς περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ διετάραττον τὴν ψυχήν της καὶ ἴσως καὶ τὸ πνεῦμα της. Ἐκτὸς τούτου, ἐγὼ πιστεύω ὅτι πᾶν ὅ,τι συμβαίνει ἐδῶ κάτω, ἔρχεται πάντοτε ἐγκαίρως, ὅπως καὶ ἂν φαίνεται εἰς ἡμᾶς, ποὺ ὀλίγον ζοῦμεν καὶ ὀλίγον βλέπομεν. Ἔκαμα ἐγὼ μάλιστα καὶ μακρὰς συνομιλίας μαζί της, ὡς νὰ ἦτο ζωντανή. Καὶ ἀκόμη, ἐσυζητήσαμεν περὶ τοῦ συμβάντος τὸ ὁποῖον, ἀπὸ πολλοῦ περιεμένετο. Τὴν ἠρώτων ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἂν κάνῃ κρύον. Προνοητικῶς μοῦ ἀπήντησε ν α ί , ἂν καὶ ἔκανε πολλὴν ζέστην. Ἐγὼ τὴν ἐπίστευσα.

Εἰς τὴν ἐπιστροφήν σου δὲν θὰ εἶμαι πλέον ἐδῶ. Ἐπὶ ὀλίγους μῆνας πρέπει νὰ εὕρω τὴν γ α λ ή ν η ν εἰς τὰς σπουδάς μου τῆς οἰκίας εἰς Νεάπολιν. Ὥστε νὰ βιασθῇς νὰ μοῦ στείλῃς διακόσια ἢ τριακόσια τάλληρα. Μοῦ ἀναγκαιοῦν διὰ τὸ ταξεῖδι, διὰ ἔκτακτα ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἔκαμα καὶ διότι ἐπέρασε μισὸς μῆνας διὰ νὰ μοῦ στείλῃς τὸ μηνιαῖον».

Δ. Σ.

Θὰ παρετήρησεν ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὁ ποιητής, ὡς πολλοὶ ἄλλοι μεγάλοι ἄνδρες, ἔβλεπεν ὁράματα. Ἔπασχεν ἀπὸ ὑπερδιέγερσιν τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁ ἀδελφός του εἷς τινα ἐπιστολὴν τοῦ 1853, γράφει ὅτι ὁ ποιητὴς ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας ὡραματίζετο καὶ ἐνόμιζεν ὅτι συνδιελέγετο μὲ προσφιλῆ πρόσωπα ἀποθαμένα ἢ ἀπόντα.

Ἡ μικρὰ αὕτη ἐπιστολὴ δὲν φέρει καμμίαν ἡμερομηνίαν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἀδελφός του τότε ἦτο Ὕψηλότατος, δηλαδὴ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Ὥστε ἐδῶ ἔχει τὴν θέσιν της.

«Μὲ μεγάλην χαρὰν ἀνέγνωσα, ἀδελφέ μου εὐλογημένε, τὰς λέξεις σου. Ὅσα περισσότερα διὰ λογαριασμόν μου δύνασαι νὰ δώσῃς εἰς τὸν ἀνεκτίμητον φίλον, τόσον θὰ μείνω περισσότερον εὐχαριστημένος. Ἂς καταδεχθῇ αὐτὸς νὰ τὰ δεχθῇ.

«Ἡ οἰκία ὅπου ἔμενεν ἡ μητέρα μας, ἀδιανέμητος εἶναι· διατὶ δὲν τὴν δίδεις;»

Δ. Σ.

Δὲν φέρει ἡ κατωτέρω ἡμερομηνίαν, οὐδὲ ἐστάλη διὰ τοῦ ταχυδρομείου, ἀλλ' ἐγράφη διαρκοῦντος τοῦ πένθους διὰ τὴν ἀνεψιάν του,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὡς ἀποδεικνύει τὸ μαῦρον βουλλοκέρι· ὥστε ἐδῶ εἶναι ἡ σειρά της.

«*Ἔχεις ὅλα τὰ δίκαια, ἀλλὰ κάμε ὅ,τι σοῦ ζητῶ· μὴ ἀφαιρέσῃς τὴν ἀγάπην σου ἀπὸ τὸν Νικόλαον. Τὸ πᾶν τώρα, δι' ἀγάπην μου· ἔπειτα θὰ εὕρῃς τὴν παρηγορίαν μόνος σου. Δὲν δύνασαι σὺ ποτὲ νὰ λείψῃς ἀπὸ τὰ τέκνα τῆς Ἀννέττας. Ὅθεν, πρὸς χάριν αὐτῆς τῆς ἰδίας, ἡ ὁποία τώρα μᾶς προστατεύει, συγχώρεσε τὸν Νικόλαον. Ὁ κακόγνωμος ὁ κόσμος θὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ εἰς τοῦτο τὸ μεγαλεῖον τοῦ χαρακτῆρος σου. Προσπάθησε νὰ λησμονήσῃς τὰ πάντα.*

«*Θὰ σοῦ γράψω ἐκτενέστερον.*

«*Ἀπὸ πολλοῦ δὲν συνέβη, οὐδὲ θὰ συμβῇ ἴσως νὰ κάμω ἔκτακτα ἔξοδα. Μόνον καμμιὰ δεκαριὰ ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα νὰ λάβω ἑκατὸν κολλονάτα*».

Ὁ Διονύσιός σου

Ὁ ἀναφερόμενος Νικόλαος εἶναι ὁ Λούντζης.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

Κυνηγετικὴ ἐκδρομὴ ἐν Ἠπείρῳ μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μισάλας καταστηματάρχην κ. Παναγιώτου Παπαδοπούλου ἐκ Τσαραπλανῶν Ἠπείρου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Ἀπὸ ξένη γειτονιὰ ἦρθε κ' ἔστησε τὸ λιμέρι του ἐδωπέρα ἕνας μεγάλος μαλλιαρὸς σκύλος. Γιατὶ ἦρθε, γιατὶ ἄφισε τὰ παλαιά του μέρη, γιατί ἀπαρνήθηκε τ' ἀφεντικά του, γιατὶ διάλεξε τὴν ψηλὴ κι' ἀπόμερη γειτονιὰ μὲ τὰ λιγοστὰ σπιτάκια, κανένας δὲν τὸ ξέρει.

Ἦρθε κουρασμένος, ξάπλωσε τὸ μεγάλο του κορμὶ σ' ἕναν μανδρότοιχο, ἔχωσε τὸ κεφάλι του συλλογισμένος ἀνάμεσα στὰ μπροστινά του πόδια καὶ κάθησε ἀκούνητος, μὲ μισοκλεισμένα μάτια, σὰν νἄτανε ἀπὸ χρόνια φερμένος.

Ἀπ' τὴν ἡμέρα ποὺ ἦρθε δὲν ἄλλαξε θέσι. Πότε-πότε σηκόνεται μὲ μιὰ τεμπέλικη περπατησιά, σὰν νἄχε περπατήσει μερόνυχτα ὁλάκερα, γυρεύει τὴν τροφή του στὴ γειτονικιὰ πόρτα, ποὺ καλογνωρίστηκε μὲ μιὰ γρηὰ γυναῖκα, καὶ ξαναγυρίζει στὴ γωνιά του.

Ὅταν πρωτοφάνηκε στὴ γειτονιά, τ' ἄλλα σκυλιὰ τὸν βάλανε μπροστὰ μὲ γαυγίσματα καὶ μὲ φοβέρες. Τὰ μεγάλα, μὲ σηκωμένες τὶς τρίχες, τοῦ δείχνανε τὰ δόντια τους καὶ τὰ μικρὰ τὸν τριγυρίζανε μὲ φόβο, σκύβανε μπροστά του φοβισμένα τὰ μικρά τους κεφαλάκια καὶ τὸν γαυγίζανε, πηδῶντας μιὰ μπροστὰ καὶ μιὰ πίσω. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔπαιρνε χαμπάρι. Στὸ τέλος τὸν βαρέθηκαν καὶ τὸν ἀφήκανε ἥσυχο κ' ὕστερα σιγὰ-σιγά, μέρα μὲ τὴ μέρα, τὸν συνειθίσανε καὶ τὸν κάνανε καὶ χάζι. Περνοῦσαν μπροστά του, τοῦ κουνούσανε τὴν οὐρὰ καὶ τὸν καλημερίζανε.

Αὐτὸς ὅμως οὔτε τὶς ἀγριάδες τους λογάριαζε, οὔτε τὰ καλημερίσματά τους. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Περνούσανε γιὰ δὲν περνούσανε, ἕνα ἤτανε γι' αὐτόν. Οὔτε σήκωνε τὸ κεφάλι του, οὔτε γαύγιζε, οὔτε τοὺς πρόσεχε καθόλου.

— Τί σώϊ ζωντανὸ εἶν' αὐτό! εἶπ' ἕνα πρωῒ μιὰ κανελλιὰ σκυ-

λίτσα σ' ἕναν μεγάλο μαῦρο μαντρόσκυλο, ποὺ τῆς ἔκανε τὴν ἀγάπη. Λὲν ἀκούσαμε ἀκόμα τὴ φωνή του.

— Δὲν βαρυέσαι, τῆς εἶπε ὁ μαῦρος μαντρόσκυλος, γλύφοντάς της τ' ὄμορφο αὐτάκι της. Ποιὸς ξέρει πόσον καιρὸ γαύγισε ὁ κακομοίρης. Βαρέθηκε πιὰ νὰ γαυγίζῃ...

Μιὰ μέρα περνοῦσε ἕνας κουρελιάρης ἀπὸ τὸ δρόμο. Ὅλα τὰ σκυλιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα, τὸν βάλανε στὴν κάτσα καὶ τοῦ τραβούσανε τὰ κουρέλια του. Ἡ μικρὴ κανελλιὰ σκυλίτσα ποὺ τὸν ἔκανε πάντα χάζι τὸν παράξενο μουσαφίρη, πέρασε κοντά του καὶ τὸν ξύπνησε μὲ μιὰ ψηλὴ φωνούλα.

— Δὲ βλέπεις τί γλέντι γίνεται ἐδωπέρα; Ἔλα μαζί μου. Ἔλα νὰ τραβήξωμε τὰ κουρέλια τοῦ γέρου! τοῦ εἶπε.

Ἐκεῖνος ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ τὴν κύτταξε γλυκά.

— Δὲ βαρυέσαι, μάτια μου! τῆς εἶπε. Τί νὰ καταλάβω νὰ σιχωθῶ; Καλὰ εἶμαι ἐδῶ.

Ἡ σκυλίτσα θύμωσε κ' ἔφυγε.

— Τὶ γέρο-παράξενος ποὺ εἶναι, ἔλεγε φεύγοντας. Βαρυέται νὰ κουνήσῃ ἀπ' τὸν τόπο του.

Μίαν ἄλλη μέρα, κυνηγημένη ἀπὸ κάπιο σπίτι, πέρασε σὰν ἀστραπὴ μπροστὰ στὰ πόδια του μιὰ κοκκινοτρίχα γάτα. Γύρισε καὶ τὴν κύτταξε ἀδιάφορα. Τ' ἄλλα σκυλιὰ ποὺ βρεθήκανε γύρω ἀπὸ λίγα σπουπίδια, σὰν εἴδανε τὴν κλέφτρα, τοῦ φωνάξανε: «Πιάστηνε μωρέ, πιάστηνε, ὅσο ποὺ νἀρθοῦμε». Ἐκεῖνος ὅμως τίποτε.

— Μωρὲ τὶ τεμπέλης εἶσαι τουλόγου σου! τοῦ εἴπανε ὅλοι, σὰν ἤρθανε κοντά. Μέσα στὰ πόδια σου πέρασε τὸ κελεπούρι καὶ τἄφισες καὶ σοῦφυγε! Κρῖμα στὸ ψωμὶ ποὺ τρῶς, κακομοίρη!

Μὲ τὰ πολλά, ὅλα τὰ σκυλιὰ τῆς γειτονιᾶς τὸ πήρανε ἀπόφασι πὼς ὁ μουσαφίρης τους δὲν ἤτανε γιὰ λογαριασμό. Οὔτε τὸν ξεσυνεριζότανε πιὰ κανείς. Τ' ἀρσενικὰ οὔτε τὸν λογαριάζανε καὶ τὰ θηλυκὰ τὸν κύτταζαν παράξενα. Κι' αὐτός, σὰν ξέπεφτε καμιὰ νύφη στὴ γειτονιὰ καὶ γινότανε ὁ κόσμος ἄνω κάτω ἀπ' τὸν σκυλοκαυγᾶ, καρφὶ δὲν τοῦ καιγότανε. Καθότανε ἀπὸ μακρυὰ κ' ἔκανε χάζι καὶ χαμογελοῦσε κάτω ἀπ' τὰ μεγάλα φρύδια του.

Ὡστόσο ἡ μικρὴ κανελλιὰ σκυλίτσα, σὰν ἦρθε ἡ ὥρα της νὰ παντρευτῇ, γυρίζει καὶ λέει σὲ μιὰ γρηὰ σκύλα φιλενάδα της.

— Ξέρεις ἕνα πρᾶμα; Ὁ μουσαφίρης ὁ παράξενος — ἔτσι τὸν λέγανε — μὲ γλυκοκυττάζει κάποτε. Νὰ ἰδῇς ποὺ θὰ σοῦ τὸν καταφέρω.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ γρηὰ ἡ σκύλα, ἡ πολύξερη, χαμογέλασε.

— Νὰ ἰδοῦμε, τῆς εἶπε. Βάλε τὰ δυνατά σου.

Ἕνα βράδυ, ποὺ ὅλα τὰ σκυλιὰ εἶχανε τρυπώσει στὰ σπίτια τους, ἡ μικρούλα ξέφυγε ἀπὸ τ' ἀφεντικά της, ποὺ τὴ φυλάγανε στὰ σίδερα μὴν τύχῃ καὶ πάρῃ κακὸ δρόμο, πήδησε ἀπ' τὴ χαμηλὴ ταράτσα καὶ τράβηξε βιαστικὴ κατὰ τὸν μανδρότοιχο. Ὁ παράξενος μουσαφίρης καθότανε σὰν πάντα στὴ θέσι του συλλογισμένος.

— Μόνος σου κάθεσαι; τοῦ λέει μὲ μιὰ γλυκειὰ φωνούλα.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

(Σκίτσο Pazzi)

Ἐκεῖνος σήκωσε τὰ μάτια του καὶ τὴν κύτταξε ἀδιάφορα.

— Μόνος μου, σὰν πάντα.

— Δὲν στενοχωριέσαι ;

— Ὄχι. Κάθομαι καὶ συλλογίζομαι.

— Εἶδες τί ὡραία βραδυὰ ποὺ εἶναι ἀπόψε ;

— Δὲν τὄχα καταλάβει. Ἤτανε ἀλλοῦ ὁ νοῦς μου.

Ἡ μικρούλα κάθισε μπροστά του, ἄπλωσε τὰ μπροστινά της ποδαράκια καὶ τὸν κύτταζε στὰ μάτια, κουνῶντας τὴν οὐρά της.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

— Γιὰ πές μου, σ᾽ ἀρέσω;

— Ὄμορφη εἶσαι, τῆς εἶπε ξερά.

— Ξέρεις πὼς εἶμαι καὶ κακιά! τοῦ εἶπ᾽ ἐκείνη, κουνῶντας γρηγορότερα τὴν οὐρά της.

Ὕστερα ἔκανε ἕνα σάλτο χαριτωμένο κι᾽ ἄρχισε νὰ τοῦ τραβᾷ τ᾽ αὐτιά, νὰ τοῦ σέρνῃ τὰ μακρυά του μαλλιά, νὰ τοῦ δαγκώνῃ τὴ μουσούδα του, νὰ στριφογυρίζῃ μπροστά του σὰ σβοῦρα, νὰ φεύγῃ τρεχάτη καὶ νὰ ξανάρχεται λαχανιασμένη. Ἡσυχία δὲν εἶχε. Μιὰ τὸν ἔγλυφε καὶ μιὰ τὸν δάγκωνε.

Ἐκεῖνος δὲν ἐσάλευε ἀπ᾽ τὴ θέσι του.

— Σὲ καλό σου, κορίτσι μου! τῆς εἶπε στὸ τέλος. Δὲν πᾶς νὰ κοιμηθῇς;

Ἡ μικρούλα τὸ πῆρε κατάκαρδα. Τοῦ γύρισε τὶς πλάτες κ᾽ ἔφυγε θυμωμένη.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ πέρασε μπροστά του καὶ δὲν τὸν καλημέρισε. Ἡ γρηὰ ἡ φιλενάδα της φανερώθηκε ἀπ᾽ τἀντικρυνὸ καντούνι χαμογελῶντας πονηρά. Κατάλαβε πὼς ἡ μικρή της φιλενάδα ἔκανε μοῦτρα στὸ μουσαφίρη. Τὴ ζύγωσε καὶ τῆς εἶπε κρυφά:

— Δὲν μοῦ λές; Εἶσαι κακιωμένη μὲ τὸν λεγάμενο;

Ἡ μικρούλα γύρισε τὸ κεφάλι της ἀπ᾽ τὴν ἄλλη μεριά, πεισμωμένη. Νὰ τῆς ἔπιανες τὸ ρουθοῦνι θἄσκαζε ἀπ᾽ τὸ κακό της.

— Δὲν μ᾽ ἀφίνεις; Ποιὸς τὸν λογαριάζει αὐτὸν τὸν κουτεντέ; Συχαίνομαι καὶ ποὺ τὸν βλέπω...

Ἡ γρηὰ κούνησε τ᾽ αὐτιά της.

— Ἄμ᾽ δὲν τὸν ξέρεις; Αὐτὸς εἶναι φιλόσοφος, παιδί μου...

— Φιλόσοφος! εἶπε κ᾽ ἡ μικρούλα, ἀνοίγοντας τὰ καστανὰ ματάκια της.

Τότε γυρίσανε κ᾽ οἱ δυὸ μαζὶ καὶ τὸν κυττάξανε μὲ θαυμασμὸ καὶ μὲ περιφρόνησι.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΑΗΤΟ

Ἀπὸ μικρὸ κι᾽ ἀπ᾽ ἄφαντο πουλάκι, σταυραητέ μου,
Παίρνεις κορμὶ μὲ τὸν καιρὸ καὶ δύναμη κι᾽ ἀγέρα
Κι᾽ ἁπλώνεις πῆχες τὰ φτερὰ καὶ πιθαμὲς τὰ νύχια
Καὶ μέσ᾽ ᾽ς τὰ σύγνεφα πετᾷς, μέσ᾽ ᾽ς τὰ βουνὰ ἀνεμίζεις.
Φωλιάζεις μέσ᾽ ᾽ς τὰ κράκουρα, συχνομιλᾷς μὲ τἄστρα,
Μὲ τὴ βροντὴ ἐρωτεύεσαι, κι᾽ ἀπιδρομᾷς καὶ παίζεις
Μὲ τἄγρια ἀστροποπέλεκα καὶ βασιλιὰν σὲ κράζουν
Τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα καὶ τοῦ βουνοῦ οἱ πετρίτες.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι᾽ ὁ πόθος μου ᾽ς τὰ στήθη,
Κι᾽ ἀπ᾽ ἄφαντο, κι᾽ ἀπ᾽ ἄπλερο πουλάκι, σταυραητέ μου,
Μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμὶ καὶ νύχια
Καὶ μοῦ ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικὰ μοῦ σκίζει·
Κ᾽ ἔγεινε τώρα ὁ πόθος μου ἀητός, στοιχειὸ καὶ δράκος
Κι᾽ ἐφώλιασε βαθιὰ-βαθιὰ μεσ᾽ ᾽ς τ᾽ ἄσαρκο κορμί μου
Καὶ τρώει κρυφὰ τὰ σπλάχνα μου, κουφοβοσκάει τὴν νιότη.

Μπεζέρισα νὰ περπατῶ ᾽ς τοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.
Θέλω τ᾽ ἀψήλου ν᾽ ἀνεβῶ, ν᾽ ἀράξω θέλω, ἀητέ μου,
Μεσ᾽ ᾽ς τὴν παλιά μου κατοικιά, ᾽ς τὴν πρώτη τὴ φωλιά μου.
Θέλω ν᾽ ἀράξω ᾽ς τὰ βουνά, θέλω νὰ ζάω μ᾽ ἐσένα.
Θέλω τ᾽ ἀνήμερο καπρί, τ᾽ ἀρκούδι, τὸ πλατόνι,
Καθημερνή μου κι᾽ ἀκριβὴ νὰ τἄχω συντροφιά μου.
Κάθε βραδούλα, κάθε αὐγή, θέλω τὸ κρύο τ᾽ ἀγέρι
Νἄρχεται ἀπὸ τὴν λαγκαδιά, σὰν μάνα, σὰν ἀδέρφι
Νὰ μοῦ χαϊδεύῃ τὰ μαλλιὰ καὶ τ᾽ ἀνοιχτά μου στήθη.

Θέλω ἡ βρυσούλα, ἡ ρεμματιά, παλιὲς γλυκιές μου ἀγάπες,
Νὰ μοῦ προσφέρνουν γιατρικὸ ᾽ς ἀθάνατα νερά τους,
Θέλω τοῦ λόγγου τὰ πουλιὰ μὲ τὸν κελαϊδισμό τους

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Νὰ μὲ κοιμίζουν τὸ βραδύ, νὰ μὲ ξυπνοῦν τὸ τάχυ,
Καὶ θέλω νἄχω στρῶμά μου νἄχω καὶ σκέπασμά μου
Τὸ καλοκαῖρι τὰ κλαδιὰ καὶ τὸν χειμὼ τὰ χιόνια.
Κλωνάρια ἀπ᾽ ἀγριοπρίναρα, φουρκάλες ἀπὸ ἐλάτια
Θέλω νὰ στρώνω στοιβανιὲς κι᾽ ἀπάνου νὰ πλαγιάζω,
Ν᾽ ἀκούω τὸν ἦχο τῆς βροχῆς καὶ νὰ γλυκοκοιμέμαι.

Ἀπὸ ἡμερόδενδρον, ἀητέ, θέλω νὰ τρώω βαλάνια,
Θέλω νὰ τρώω τυρὶ ἀλαφιοῦ καὶ γάλα ἀπ᾽ ἄγριο γίδι.
Θέλω ν᾽ ἀκούω τριγύρω μου πεῦκα κι᾽ ὀξιὲς νὰ σκούζουν,
Θέλω νὰ περπατῶ ᾽γκρεμούς, ραϊδιά, ψηλὰ στεφάνια,
Θέλω κρεμάμενα νερὰ δεξιὰ ζερβιὰ νὰ βλέπω.
Θέλω ν᾽ ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχᾷς ᾽ς τὰ βράχια,
Ν᾽ ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγή, τὸν ἴσκιο σου νὰ βλέπω.
Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατάρια,
Καὶ τυραννιέμαι, καὶ πονῶ, καὶ σβύεμαι νύχτα μέρα.
Παρακαλῶ σε, σταυραητέ, γιὰ χαμηλώσου ὀλίγο,
Καὶ δός μου τὲς φτεροῦγές σου καὶ πάρε με μαζύ σου,
Πάρε με ἀπάνου στὰ βουνά, τί θὰ μὲ φάῃ ὁ κάμπος!

† ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

᾽Ισεῖς πουλιὰ ᾽ποὺ τ᾽ ᾽Αρτινοῦ, κι᾽ ἀηδόνια ᾽πού τοὺ Βάλτου,
μὴν εἴδατων τὸν Γιώργη μου, τοὺ Γιώργη τὸ δικό μου;
οὐ Γιώργης πέρα πέρασι, πέρα στοὺ Ραδοβίζι
κουμπάρες τὸ γ᾽ καρτέρεψαν μὶ τὰ πιδιὰ στὰ χέρια,
κι ἡ θειά του τὸν ἐφώναζι ν᾽ ἀπὸ τοὺ παραθύρι.
«Ἔλα Γιώργη μ᾽ νὰ φᾷς ψουμί, ν᾽ ἀλλάξῃς, νὰ σὶ πλύνου,
σοῦ ᾽φαϊν ἡ λέρα τοὺ κορμὶ κ᾽ ἡ σκούρια τ᾽ ἅρματά σου».
Στὸ παραθύρι ἔκατσι, τὰ πέλαγα κοιτάει
κι᾽ τὰ νησιὰ πέρ᾽ ἀπ᾽ τοὺ Ροδοβίζι.
Ψιλὴ φωνούλα ν᾽ ἔβγαλι, στοὺς οὐρανοὺς ἀκούσ᾽κι
«ἡ θειά μου μὲ ἐπρόδουκι στὰ τούρκικα τὰ χέρια.
Τοῦρκοι βαστᾶτε ἰάλουγου, λίγου νὰ ξανασάνου,
γιὰ νὰ σιουρίσου κλέφτικα ν᾽ ἀκούσουν τὰ λημέρια.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

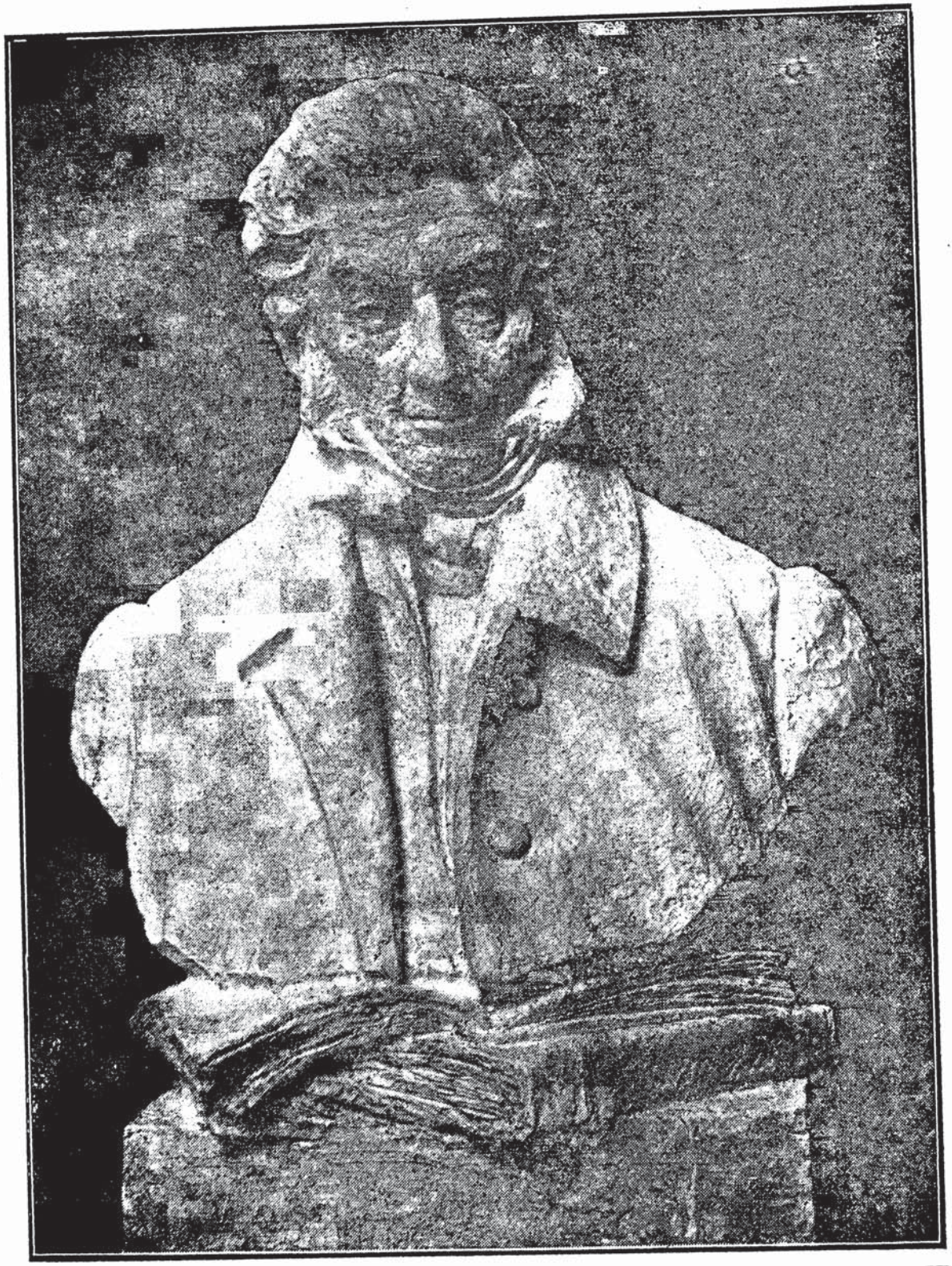

Ὁ ἐκ Λαρίσης Διδάσκαλος τοῦ Γένους Κ. ΚΟΥΜΑΣ
(Προτομὴ Θ. Θωμοπούλου στηθεῖσα ἐν Λαρίσῃ)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΗΛΙΟΡΕΙΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Διὰ νὰ καταγίνῃ τις μὲ τὴν μακρὰν καὶ πολύμορφον ἐν Αἰγύπτῳ δρᾶσιν τῶν Πηλιορειτῶν, θέμα εὐρὺ καὶ εἰς ἄκρον ἐνδιαφέρον, ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα ἐνέργεια καὶ πρὸ παντὸς χῶρος ἀπεριόριστος καὶ ὄχι ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δύναται νὰ παραχωρήσῃ ἓν ἐτήσιον Λεύκωμα. Ἀρκεῖ ἡ ἀναγραφὴ καὶ μόνη τῶν ὀνομάτων, τῶν διακριθέντων κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἑκατονταετηρίδα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Αἰγύπτου, τόσον εἰς τὸ ἐμπόριον ὅσον καὶ τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς γενικῆς ἐκφάνσεως τῆς χώρας, ἵνα ἀπασχολήσῃ τὸ πλεῖστον τῶν διαθεσίμων σελίδων. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἐπιθυμοῦντες νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν εὐγενέστατον ἐκδότην τῆς «Δωδώνης», παρ' οὗτινος παρεκλήθημεν νὰ συγγράψωμεν τὸ ἱστορικὸν τοῦτο σημείωμα, θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ χωρήσωμεν εἰς τὸ δύσκολον ἔργον μας, περιοριζόμενοι εἰς τὸ νὰ θίξωμεν ἀκροθιγῶς ἢ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν καὶ ἰδίως ἐκείνων, ὧν ἡ συμβολὴ ἔχει παγκοίνως ἀναγνωρισθῇ ὡς εὐεργετικὴ διὰ τὴν χώραν.

1.

Ἂν ἡ νεωτέρα Αἴγυπτος ὀφείλῃ—καὶ εἶναι τοῦτο ἀποδεδειγμένον—τὴν ἀναγέννησίν της καὶ τὴν εἰς πεπολιτισμένον κράτος ἀνάδειξίν της, εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὁ ὑλικὸς αὐτῆς πλοῦτος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὅλη πρόοδος, ἀσφαλῶς ἀνήκει εἰς τοὺς Βολιώτας, ἢ πλέον συγκεκριμένως, εἰς τοὺς ἐκ τῶν δροσολούστων καὶ μαγευτικῶν χωρίων τοῦ Πηλίου ὁρμωμένους. Ὁ *Βάμβαξ*, τὸ μοναδικὸν τοῦτο πλουτοφόρον προϊόν, ὅπερ ἐν βραχεῖ σχετικῶς χρονικῷ διαστήματι ἔφθασε νὰ καλύπτῃ ὁλόκληρον τὴν ἀπὸ τοῦ Δέλτα μέχρι τοῦ Λοῦξορ καλλιεργήσιμον ἔκτασιν τῆς χώρας, χρεωστεῖ τὴν τερπιστίαν εἰς ποικιλίας βελτίωσίν του, καθὼς καὶ τὸν μεθοδικὸν καὶ ἀποτελεσματικώτερον τρόπον τῆς καλλιεργείας του, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Πηλιορείτας, οἵτινες εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἔχουσι τὰ πρωτεῖα, διακριθέντες καὶ διακρι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

νόμενοι τόσον ὡς ἐπιστήμονες ὅσον καὶ ὡς γεωργοί.

Παραλλήλως οἱ φιλοπρόοδοι καὶ ριψοκίνδυνοι οὗτοι ἀπόγονοι τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ τῶν Μαγνήτων ἀπαντῶνται πρωτοστατοῦντες εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ναυτιλίαν, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα, διακρίνονται ὡς κοινωνικοὶ παράγοντες καὶ διαιωνίζουσι μετὰ τοῦ ἰδίου των ὀνόματος καὶ τὸ Ἑλληνικὸν τοιοῦτον ἐν τῇ ξένῃ διὰ τῆς ἐξασκήσεως ἔργων φιλανθρωπίας ἢ κοινῆς ὠφελείας.

Διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὴν μακρὰν καὶ πολύμορφον ἱστορίαν τοῦ Πηλίου, ἂν καὶ αὕτη παρουσιάζει πολλὰ τὰ κενά, τὰ ὁποῖα μόνον ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου θὰ συμπληρώσῃ, ἐκτὸς σκοτεινῶν ἢ ἀγνώστων τινῶν σημείων τῶν τελευταίων αἰώνων, ἅτινα ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἡ ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τριετίας ἱδρυθεῖσα «Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν Θεσσαλῶν» (1), ἡ ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα ἐμφάνισις καὶ δρᾶσις ἐν Αἰγύπτῳ τῶν τέκνων αὐτοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα, δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ μίαν ἐπὶ πλέον πιστοποίησιν περὶ τῆς γνησίας καὶ ἀμιγοῦς αὐτῶν καταγωγῆς ἐκ προγόνων εὐγενῶν, ἡρωϊκῶν καὶ γενναίων.

Καὶ ὄντως, τίς ἀγνοεῖ τὸν ἐκ τῶν Παγασῶν ἀπόπλουν τῆς ἱστορικῆς «Ἀργοῦς» μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Κόλχίδα διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ χρυσομάλλου δέρατος, ἢ τὴν ἡρωϊκὴν συμμετοχὴν τῶν πόλεων τοῦ ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ θεοὶ κατώκησαν, τὸ δὲ ἄντρον τοῦ Κενταύρου Χείρωνος σώζεται εἰσέτι καὶ μέχρι σήμερον ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς του, εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἰλίου πολύνεκρον ἐκστρατείαν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πολὺν Ἀχιλλέα, τὸν υἱὸν τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος, τῆς θυγατρὸς τοῦ Νηρέως ;

Τοιοῦτον ἔνδοξον παρελθὸν ἔχοντες οἱ Πηλιορεῖται καὶ ὄντες ἀνέκαθεν πεπολιτισμένοι, ὡς ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῶν θέσεως παρὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ τῆς διαρκοῦς ἐπαφῆς των, ὡς λαοῦ ναυτικοῦ, μετὰ τῶν

(1) Τὴν σκέψιν τῆς ἱδρύσεως συνέλαβον πρῶτοι οἱ ἀείμνηστοι Γεώργιος Φιλίρετος καὶ Νικ. Δ. Καπετανάκης καὶ οἱ κ.κ. Ἀλ. Κασσαβέτης, Μιλ. Δάλλας, Δημ. Τσοποτὸς καὶ Σωκρ. Βαμβᾶκος, συναντηθέντες πρὸς τοῦτο ἐν Ἀθήναις τῇ 20ῇ Δεκεμβρίου 1928. Τὸ ἰσχῦον Καταστατικὸν ἐγκριθὲν καὶ ὑπογραφὲν κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1929, προβλέπει καὶ τὴν ἔκδοσιν Περιοδικοῦ, οὗτινος τὸ πρῶτον καὶ πανηγυρικόν, λόγῳ τῶν Ἑορτῶν τῆς Ἑκατονταετηρίδος, τεῦχος ἐξ 144 σελ. συγκείμενον καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Θεσσαλικὰ Χρονικά», ἐκυκλοφόρησεν ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ λήξαντος ἔτους 1930.

ἀνθούντων κέντρων ἑκάστης ἐποχῆς, εἶναι ἀδύνατον νὰ διετέλεσαν ποτὲ εἰς τὸ περιθώριον τῆς δράσεως τῶν πολιτειῶν εἰς ἃς ἐθνικῶς ἀνῆκον κατὰ καιρούς. Πρωτοστατοῦντες καὶ διακρινόμενοι πάντοτε, ἐκράτουν ὑψηλὰ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των, τὴν ὁποίαν οὐχὶ ἅπαξ, ὡς ἤδη ἀνεφέραμεν, ἐτίμησαν καὶ οἱ Ὀλύμπιοι θεοί, κατὰ τὴν μυθολογίαν. Φυσικὸν ὅθεν διὰ λαὸν πεπροικισμένον ὑπὸ τοιούτων σπανίων προτερημάτων, προερχομένων ἐξ ἐνδόξου προγονικῆς κληρονομίας, νὰ ἐξακολουθῇ ἔτι καὶ μέχρι σήμερον νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη, τὰ ὁποῖα ἐχάραξαν οἱ μακροὶ αἰῶνες δαφνοστεφοῦς δράσεως.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὸ μακρυνὸν ἐκεῖνο παρελθὸν καὶ ἂς παρακολουθήσωμεν αὐτοὺς κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ μεγάλου μας ἀγῶνος καὶ τὴν συμβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Γένους ἡμῶν. Κατὰ τὴν εἰς ἔργα ἐθνικὰ περίοδον ἐκείνην, ἀπαντῶμεν τοὺς Πηλιορείτας ὡς ναυτιλομένους ἢ διακεκριμένους ἐμπόρους ἐν Σμύρνῃ, Κωνσταντινουπόλει, Ὀδησσῷ, Ὁλλανδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, παντοῦ προοδεύοντας καὶ διαθέτοντας τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας τῆς πατρίδος των, ἣν, ἐπανακάμπτοντες, ἐξωράϊζον διὰ λαμπρῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐπροίκιζον διὰ σχολείων, ἐκκλησιῶν, βιβλιοθηκῶν κ.τ.λ.. Τοὺς αὐτοὺς συναντῶμεν ἐπίσης ὡς Πατριάρχας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἱερουσαλήμ, ὡς Μητροπολίτας εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ὡς ναυάρχους ἢ στρατηγοὺς τῆς Μεγάλης Ρωσίας καὶ ὡς ἐμπιστευτικὰς θέσεις κατέχοντας παρὰ τοῖς Ἕλλησιν Ἡγεμόσι τῆς Μολδοβλαχίας, ὡς καὶ παρ' αὐτῇ ἔτι τῇ Σουλτανικῇ Αὐλῇ. Τοὺς Πηλιορείτας τέλος διακρίνομεν ὡς συγγραφεῖς καὶ λογίους, ὡς φιλικοὺς καὶ ἐθνεγέρτας, ἵνα βραδύτερον, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος, τοὺς παρακολουθήσωμεν ὡς σπουδαίους συντελεστὰς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας καὶ μετὰ ταῦτα ὡς σημαντικοὺς παράγοντας κατὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Κρήτης ἀγῶνας. Ἑπόμενον ὅθεν νὰ συναντήσωμεν αὐτοὺς ἐκ τῶν πρώτων καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα ἐπέπρωτο νὰ διαδραματίσωσι τὸν σπουδαιότερον μεταξὺ τῆς διεθνοῦς παροικίας ρόλον καὶ νὰ καταστῶσι Μεγάλοι Εὐεργέται τῆς χώρας διὰ τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν αὐτῆς κατά τε τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν πρόοδον, ἧς αὐτοὶ κυρίως ἐγένοντο ἀφορμὴ λόγῳ τοῦ πλούτου, τοῦ ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ, ὃν ἐπεσώρευσαν διὰ λογαριασμόν της.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

2.

Εὑρισκόμεθα εἰς τὰ μέσα τοῦ δευτέρου τετάρτου τοῦ 19ου αἰῶνος. Αἱ συνθῆκαι ὑφ' ἃς διωκεῖτο ἡ Αἴγυπτος ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ν' ἀποκλείεται πᾶσα σοβαρὰ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ *ἐμπορίου*. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ 1840, δι' ἧς ἡ ἐξουσία τοῦ Μωχάμετ Ἄλυ ἐπαγιοῦτο, ἤρχισε νὰ παρατηρῆται ἀμυδρά τις κίνησις καὶ αὕτη εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Κάτω Αἰγύπτου. Εὐνόητον ὅτι τὸ πᾶν ὠφείλετο εἰς τὴν ἐπιχειρηματικότητα τοῦ Ἕλληνος, ὅστις πρὸ οὐδενὸς κινδύνου πτοούμενος χωρεῖ πρὸς τὴν πρόοδον. Μεταξὺ τῶν τότε ὁμογενῶν, ἀλλὰ καὶ Εὐρωπαίων ἐμπόρων, τὴν προεξάρχουσαν θέσιν κατεῖχον οἱ ἀδελφοὶ *Δημήτριος* καὶ *Ἀλέξανδρος Κασσαβέτης*. Οὗτοι, ἐκ Ζαγορᾶς τοῦ Πηλίου καταγόμενοι, δὲν ἀπεβιβάσθησαν εἰς Αἴγυπτον μὲ κενὰ τὰ θυλάκια καὶ μὲ ἀπόφασιν νὰ βιοπαλαίσωσι πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου· ἀπ' ἐναντίας, οἱ υἱοὶ τοῦ πλουσίου Ἰωάννου Δ. Κασσαβέτη, ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν τὸ ἀπαιτούμενον χρῆμα πρὸς ἵδρυσιν μεγάλων Καταστημάτων διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου ἐν εὐρείᾳ κλίμακι. Καὶ πράγματι τὸν οἶκον «Κασσαβέτης καὶ Σία», ὡς οὗτος ἐπωνομάσθη βραδύτερον, συναντῶμεν ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Καΐρου, εἰς ἁπάσας τὰς ἀξιολόγους πόλεις τῆς Κάτω Αἰγύπτου, μετὰ δὲ τὸ 1850 καὶ εἰς τὰς τῆς Ἄνω μέχρι τῆς Γκίργκας μὲ κέντρον τὸ Ἀσσιούτ. Κατὰ τὸν τότε ἐπιστολογράφον Γεώργ. Τυπάλδου Κοζάκην, τὰ ἐτήσια ἔξοδα τῶν Καταστημάτων «Κασσαβέτη καὶ Σία» εἰς μισθοὺς κτλ. ἀνήρχοντο εἰς 18000 λίρας στερλίνας, ποσὸν κολοσσιαῖον, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν του τὴν εὐθήνειαν τῆς τότε ζωῆς. Ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν συνεταίρων, ὁ Δημήτριος παρέμενεν ἐν Λονδίνῳ διευθύνων τὸ ἐκεῖ Κατάστημα, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐν Αἰγύπτῳ. Τὰ δὲ κεντρικὰ ὑποκαταστήματα τοῦ Καΐρου καὶ τοῦ Ἀσσιοὺτ διηύθυνον οἱ ἀνεψιοὶ τῶν ἱδρυτῶν Νικόλαος καὶ Κωνσταντῖνος Κωμανὸς ἐξ ὧν ὁ πρῶτος διετέλει καὶ Πρόξενος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Καΐρῳ. Τὸ κεντρικὸν τῆς Ἀλεξανδρείας διηύθυνεν ὁ Σοφοκλῆς Κωνσταντινίδης, ἐξάδελφος τῶν Ἀδελφῶν Κασσαβέτη. Τοιαύτην ἐπέκτασιν ἔχον τὸ Κατάστημα τοῦτο, τὸ ἀπασχολοῦν πλέον τῶν 150 ὑπαλλήλων, διενήργει τὸ ἐμπόριον κυρίως τῶν γεννημάτων καὶ τῶν ἐρίων, τὰ ὁποῖα ἐξήγαγεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Μασσαλίαν δι' ἰδίων του ἀτμοπλοίων, ἅτινα ἐπιστρέφοντα εἰς Αἴγυπτον ἐκόμιζον ὑφάσματα καὶ χάλκινα σκεύη, φέροντα τὸ σῆμα τοῦ Κ)τος.

Οἱ Ἀδελφοὶ Κασσαβέτη, ἐκτὸς τῆς δράσεώς των ὡς ἐμπόρων, ἠσχολήθησαν καὶ μὲ τὴν Γεωργίαν, εἰς τὸ ἰδιαίτερον κεφάλαιον τῆς

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὁποίας, θέλομεν συναντήσει αὐτοὺς ἐκ νέου.

Ὁ οἶκος «Κασσαβέτη καὶ Σίας» μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἱδρυτῶν του, ἐπισυμβάντα τοῦ μὲν Δημητρίου ἐν ἔτει 1864, τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου δύο ἔτη μετὰ ταῦτα, περιέρχεται ὑπὸ τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ Σοφοκλέους Κωνσταντινίδου μέχρι τοῦ ἔτους 1882, ὁπότε καὶ διαλύεται, ἵνα τὰς ἐργασίας αὐτοῦ ἐξακολουθήσῃ νέος οἶκος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κωνσταντινίδης καὶ Υἱοί». Ὁ νέος οὗτος οἶκος, περιορισθεὶς μόνον εἰς εἴδη εἰσαγωγῆς, διήρκεσε μέχρι τοῦ 1890, ὁπότε καὶ διελύθη ὁριστικῶς λόγῳ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ ἱδρυτοῦ του ἐν Λονδίνῳ.

Ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1882 ἀνταρσίας τοῦ Ἀραμπῆ, ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν καὶ ἄλλους σοβαροὺς ἐμπορικοὺς οἴκους Πηλιορειτῶν· καὶ οὗτοι εἶναι: ὁ τῶν «*Ἱερωνύμου καὶ Ἀντωνίου Κασσαβέτη*», ἐξαδέλφων τῶν προειρημένων Ἀδελφῶν Κασσαβέτη, ἱδρυθεὶς ἐν Τάντᾳ τῷ 1862 καὶ διαλυθεὶς τῷ 1866, τοῦ *Ἀποστόλου Πρίγκου* ἱδρυθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1866 καὶ διατηρούμενος μέχρι σήμερον ὑπὸ τοῦ ἀνταξίου υἱοῦ του Κωνσταντίνου, τῶν *Ι. καὶ Α. Σακελλαρίδη* ἐν Μπίρκετ-ἐλ-Σάμπ, τῶν *Ἡρ. καὶ Ἀλ. Βόλτου* ἐν Κὰφρ-ἐλ-Ζαγιὰτ καὶ *Παναγιώτη Βόλτου* ἐν Νεγκίλᾳ, ἁπάντων Ζαγοραίων. Ἐπίσης ὁ οἶκος *Ἀδελφῶν Βασάνη* καὶ τὰ εἰσαγωγικὰ καταστήματα τῶν ἐκ Τσαγκαράδων *Ἀδελφῶν Ἀχιλλοπούλου*, ἱδρυθέντα ἐν Καΐρῳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1863, τῶν ἱδρυτῶν των ἀσχοληθέντων βραδύτερον εἰς

Εὐάγγελος Ἀχιλλόπουλος

τραπεζιτικὰς καὶ γεωργικὰς ἐργασίας. Ἐκ τῶν μετὰ τὸ 1882 δημιουργηθέντων μεγαλεμπόρων, ὁ ἀξιολογώτερος εἶναι ὁ ἐκ Μακρυρράχης τοῦ δήμου Ζαγορᾶς Γ. Δ. Κανισκέρης, τὸν ὁποῖον θὰ συναντήσωμεν κατωτέρω εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν Μεγάλων Εὐεργετῶν.

Ἡ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγκατάστασις τῶν Ἀδελφῶν Κασσαβέτη καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν ἵδρυσις πλέον τῶν 20 καταστημάτων καθ' ὅλην τὴν χώραν, ἦτο ἐπόμενον νὰ προκαλέσῃ ρεῦμα μεταναστεύσεως τῶν Πηλιορειτῶν εἰς Αἴγυπτον. Οὗτοι εὑρίσκοντες πατρικὴν προστασίαν ἐκ μέρους τῶν μεγαπλούτων συμπατριωτῶν των, ἐπιδεικνύοντες δ' ἅμα καὶ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἱκανότητα καὶ εὐφυΐαν, προήγοντο εἴτε ὡς ὑπάλληλοι παρ' αὐτοῖς, εἴτε ὡς μικροκαταστηματάρχαι καὶ μικρέμποροι ἐκεῖ ἔνθα ὑπῆρχον ὑποκαταστήματα τῶν προστατῶν των. Οὕτω, σὺν τῷ χρόνῳ, ἱδρύοντο εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ χωρία τοῦ ἐσωτερικοῦ, παντοπωλεῖα, ξενοδοχεῖα, ἑστιατόρια, ποτοπωλεῖα καὶ καφενεῖα, διευκολυνομένης οὕτω τῆς μετὰ τῶν γεωργῶν ἐπικοινωνίας τῶν ἐμπόρων. Πολλοὶ ἐκ τῶν τελευταίων ἐξελίχθησαν βραδύτερον εἰς ἐμπόρους, τραπεζίτας, γαιοκτήμονας καὶ βιομηχάνους, ὧν τὰ ὀνόματα παραλείπομεν διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν. Εἰς τὴν ἀποφασιστικότητα ὅθεν καὶ τὸ ριψοκίνδυνον τῶν τέκνων τοῦ Πηλίου ὀφείλεται ἡ ἐξημέρωσις τῶν ἐν πρωτογόνῳ καταστάσει διατελούντων χωρίων τῆς Αἰγύπτου, εἰς σημεῖον ὥστε οἱ περιοδεύοντες ὁμογενεῖς καὶ λοιποὶ ξένοι νὰ δύνανται νὰ φιλοξενηθῶσι καὶ διανυκτερεύσωσιν, ἐκεῖ ἔνθα πρότερον καὶ αὐτὴ ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἀτόμου ἦτο ἀμφίβολος. Οἱ αὐτοὶ ὁμογενεῖς, οἱ συνδέσαντες τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου των μὲ τὴν τύχην τῆς νέας χώρας, ἣν ἠγάπησαν εἰλικρινῶς ὡς δευτέραν των πατρίδα, κατώρθωσαν διὰ τῶν διακρινόντων αὐτοὺς προτερημάτων τῆς φιλαλληλίας, εὐσυνειδησίας, εἰλικρινείας καὶ ἄκρας τιμιότητος, νὰ κερδί-

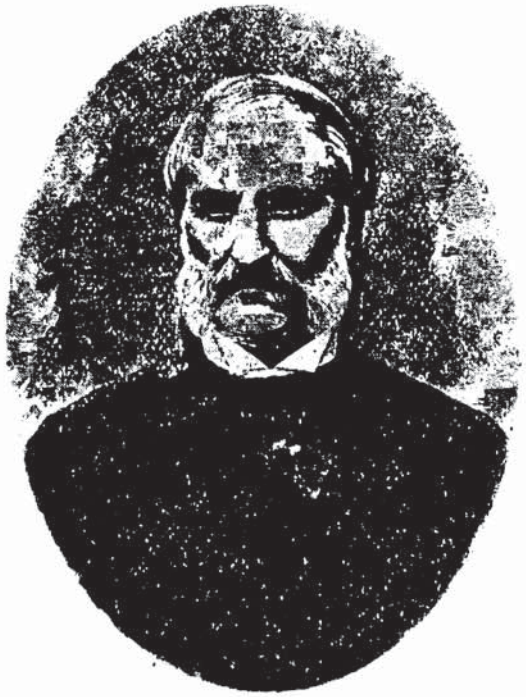

Σοφοκλῆς Κωνσταντινίδης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

σωσι τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν ἰθαγενῶν, πρὸς οὓς συμπεριεφέροντο ὡς πραγματικοὶ ἀδελφοί.

Καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν εὐγενῶν προσπαθειῶν τῶν Πηλιορειτῶν ἐπῆλθον, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ραγδαία. Εἰς διάστημα βραχύτερον τοῦ αἰῶνος, ἡ χώρα ἔνθα ἐβασίλευεν ἡ ἀπόλυτος ἀμάθεια, καὶ ἐπεκράτει ἡ ἀσυδοσία εἰς πάσας τὰς πράξεις τῶν ἰθαγενῶν, ἐπταπλασιασθεῖσα εἰς πληθυσμόν, κατέστη διὰ τὸν πολιτισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔφθασε, ἰσότιμος τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

3.

Τὸ πλεῖστον τῆς Κάτω Αἰγύπτου καὶ ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Ἄνω Αἴγυπτον, μέχρι τῆς γενικῆς ἐπεκτάσεως τῆς καλλιεργείας τοῦ βάμβακος, οἱ ἰθαγενεῖς ἐκαλλιέργουν διὰ γεννημάτων, τῶν ὁποίων μέγα μέρος ἐξήγετο, ὡς εἴδομεν, εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐκ τοῦ ὑπολοίπου, ὁ σῖτος ὁ προωριζόμενος διὰ τὴν ἐντοπίαν κατανάλωσιν μετετρέπετο εἰς ἄλευρον διὰ μύλων κινουμένων δι' ὑποζυγίων μὲ ἡμερησίαν ἀπόδοσιν ἑνὸς ἀρδεπίου, ἢ δι' ἔτι τυραννικωτέρου τρόπου, ὡς ἦσαν οἱ χειρόμυλοι, ἐν χρήσει εἰς ἀρκετὰ εὐρεῖαν κλίμακα. Ἡ τόσον ὀπισθοδρομικὴ αὕτη κατάστασις θὰ διήρκει εἰσέτι ἐπὶ μακρὸν ἐὰν δὲν προέβαινε πρῶτος ὁ ἐκ Κισσοῦ τοῦ Πηλίου *Γεώργιος Ἰ. Ἀντωνόπουλος* εἰς τὴν ἀνέγερσιν μεγάλης ἀλευρομηχανῆς ἐν Ἀσσιούτ, τῆς ὁποίας ἡ εἰς ἄλευρα παραγωγὴ ἀπεστέλλετο εἰς Κάϊρον, Πὸρτ-Σαΐτ καὶ Ἀλεξάνδρειαν. Τοῦτον κατόπιν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι, δημιουργηθείσης οὕτω σοβαρᾶς βιομηχανίας ἀγνώστου μέχρι τότε εἰς τὴν χώραν.

Δὲν εἶναι ὅμως ἡ ἀνωτέρω ἡ μόνη *βιομηχανία*, ἣν ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν ὡς δημιούργημά των οἱ Πηλιορεῖται· καὶ ἄλλοι κλάδοι αὐτῆς ὀφείλουσι τὴν πρωτοβουλίαν ἢ τὴν ἀνάπτυξίν των εἰς τὸ δαιμόνιον πνεῦμα καὶ τὴν τολμηρὰν ἐπιχειρηματικότητα αὐτῶν. Ἡ *βιομηχανία τῶν ζυμαρικῶν* ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σήμερον, ἐκτὸς ἄλλων ἐργοστασίων κατωτέρου βαθμοῦ, τὰ δύο μεγάλα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Μακαρονοποιεῖα τῶν: *Ἰωάννου Χ. Ἀντωνίου καὶ Ἀδελφῶν* καὶ τοῦ *Ἰ. Μελαχροινοῦ καὶ Σίας*. Τὸ δεύτερον, τὸ καὶ ἀρχαιότερον, ἱδρυθὲν τῷ 1904 καὶ ἤδη ἐγκατεστημένον εἰς ἰδιόκτητον τριώροφον κτίριον, κέκτηται μηχανήματα ὅλως τελευταίου συστήματος, ἠλεκτρικὰ στεγνωτήρια καὶ μηχανικοὺς ἀπορροφητῆρας, οὕτως ὥστε τὰ προϊόντα του νὰ δύνανται νὰ συναγωνισθῶσι καὶ τὰ πλέον πεφημισμένα εὐρωπαϊκὰ τοιαῦτα. Ἀπασχολεῖ περὶ τοὺς 30 ἐργάτας καὶ ἔχει ἡμερησίαν παραγωγὴν 3—4 τόννων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Παράπλήσιον εἰς τελειότητα καὶ παραγωγὴν εἶναι καὶ τὸ ἕτερον τῶν ἐργοστασίων, ἱδρυθὲν ἐν ἔτει 1907. Τοῦτο ἐκτὸς τῆς ἐπιτοπίου του καταναλώσεως κάμνει καὶ ἐξαγωγὴν ἐκ τῶν προϊόντων του εἰς Τζένταν, Μέκκαν καὶ Σουδάν.

Καὶ εἰς τὴν *βιομηχανίαν τῆς ἐκκοκκίσεως τοῦ βάμβακος* οἱ Πηλιορεῖται δὲν ὑστέρησαν τῶν ἄλλων ὁμογενῶν. Ἐκ τῶν πρώτων ἐκκοκκιστικῶν μηχανῶν, τῶν ἀναφερομένων ὡς ἱδρυθεισῶν πρὸ τοῦ 1870 ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν τὰς τῶν: *Κασσαβέτη καὶ Βασάνη* ἐν Τάντᾳ καὶ *Ἀδελφῶν Σακελλαρίδη* ἐν Σαλαγκίᾳ. Μετὰ δὲ τὸ 1870 τὰς τῶν: *Κωμανοῦ* ἐν Βέγχᾳ, περιελθοῦσαν βραδύτερον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐπίσης Πηλιορείτου *Κανάβα*, *Ἀδελφῶν Σακελλαρίδη* ἐν Μπίρκετ-Ἐλ-Σάμπ, πρώην Κ. Σαλβάγου, *Ι. Καρτάλη* ἐν Κὰφρ-Ἐλ-Γκουνεμίᾳ, *Ἀλ. Κανάβα* ἐν Κουένσᾳ, *Θ. Γ. Γαλανοῦ* ἐν Βέγχᾳ, *Κ. Ρέτσου Υἱοῦ* ἐν Τούχ, *Θ. Στυλιαρᾶ* ἐν Ζαγαζὶκ καὶ *Γ. Δ. Κανισκέρη καὶ Ε. Δ. Εὐαγγέλου* ἐν Μπένι-Μαζάρ.

Ἔχομεν ἐπίσης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ Ἐργοστάσιον Ποτοποιΐας τοῦ *Ἀλεξάνδρου Πανταζοπούλου*, μόλις πρό τινων ἐτῶν διαλυθὲν καὶ τὸ ἐν Τάλᾳ τῆς Μενουφίας σιδηρουργεῖον τοῦ *Ἀλεξ. Τσολάκη*, ἀμφοτέρων Ζαγοραίων.

Ἐκεῖ ὅμως ἔνθα οἱ Πηλιορεῖται ἐπέδειξαν τεραστίαν πρόοδον, καταστάντες διὰ τοῦτο εὐεργέται τῆς χώρας, εἶναι ἡ βιομηχανία τοῦ καπνοῦ. Τὸ εἶδος τοῦτο, ὅπερ ἐπὶ μακρὰν χρονικὴν περίοδον οὐδὲν προσεκόμιζε τῇ Κυβερνήσει ὄφελος, κατέστη βραδύτερον, χάρις εἰς τὰς ὑποδείξεις καὶ ἀτρήτους προσπαθείας τῶν Ἑλλήνων καπνεμπόρων, ἡ πηγὴ μεγίστων κερδῶν διὰ τὴν Αἴγυπτον. Οὕτω, ἐνῷ μέχρι τοῦ 1857 ὁ καπνὸς ἐκαλλιεργεῖτο ἐλευθέρως καὶ ἀφορολόγητος, ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου καὶ μέχρι τοῦ 1879 ἐφημόσθη μέτρον τι ἐλαφρᾶς φορολογίας. Ἀπὸ τῆς τελευταίας ὅμως ταύτης χρονολογίας ἤρχισεν ὁ μεθοδικὸς περιορισμὸς τῆς καλλιεργείας, ἵνα αὕτη ἀπαγορευθῇ τελείως τῇ 25ῃ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1890. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα; αἱ κολοσσιαῖαι τελωνειακαὶ ἐπὶ τοῦ καπνοῦ εἰσπράξεις, αἱ ἀνελθοῦσαι ἀπὸ 61.541 λ. Αἰγ. τοῦ ἔτους 1880 εἰς 5.879.597 κατὰ τὸ 1927—1928, ἐνῷ τὸ ὁλικὸν τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσπραχθέντων τελῶν ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων μόλις ἀνῆλθεν εἰς 5.636.827 λ. Αἰγύπτου.

Εἰς τὸν ἀναμφισβήτητον οὕτω πλουτισμὸν τῆς χώρας, τὸν ὀφειλό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μενον εἰς τὰς καταλλήλους εἰσηγήσεις ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμπράγματον ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν των περὶ τῆς ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργίας νέας προσοδοφόρου βιομηχανίας τῶν σιγαρέττων, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ συμπατριωτῶν μας, οἱ Πηλιορεῖται δικαιοῦνται νὰ ὑπερηφανεύωνται διὰ τὴν μείζονα συμμετοχήν των εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον.

Ἐκ τῶν πρώτων Ἑλλήνων, μετὰ τοὺς Νέστ. Τσανακλῆν καὶ τὸν συμπατριώτην του Λαμπαδαρίδην, τοὺς ἀσχοληθέντας μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ καπνοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔρχονται, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, οἱ Πηλιορεῖται *Εὐστάθιος Χαλκιόπουλος καὶ Ἰωάννης Κυριαζῆς*, οἵτινες καὶ συνεταιρίσθησαν ἐν Καΐρῳ περὶ τὰ 1873, καὶ ὁ *Ν. Κωμανός*. Τούτους ἀκολουθοῦσι πλεῖστοι ἄλλοι ἐξ ὧν οἱ κυριώτεροι εἶναι: οἱ *Ἀδελφοὶ Κουταρέλλη, Ἀδελφοὶ Λιβανοῦ, Σταμέλης Δούρας, Α. Μαλαμίτσος, Ἀπόστολος Νικολαΐδης, Ἀδελφοὶ Πανᾶ, Ἀδελφοὶ Παπαθεολόγου* καὶ ἄλλοι.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τινὲς ἔλαβον ἐν τῇ βιομηχανίᾳ των τοιαύτην ἀνάπτυξιν, ὥστε τὰ ὅρια τῆς Αἰγύπτου νὰ τοῖς εἶναι στενά, καὶ νὰ ζητῶσι νέας ἀγορὰς πρὸς διάθεσιν τῆς τεραστίας παραγωγῆς των. Ἐκ τούτων ὁ Ἰωάννης Κυριαζῆς, ὁ συνεταιρισθεὶς τῷ 1873 μετὰ τοῦ Εὐσταθίου Χαλκιοπούλου, ἀποτελέσας μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἴδιον ἐπ' ὀνόματί του κατάστημα, ἀνέπτυξε τόσον πολὺ τὰς ἐργασίας του, ὥστε διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ ἐχρειάσθη νὰ προσλάβῃ ὡς συνεταίρους του τοὺς ἀδελφούς του Ἐπαμεινώνδαν καὶ Εὐστάθιον καὶ νὰ μετατρέψῃ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ οἴκου του ἐν ἔτει 1886 εἰς τὴν τῶν «Ἀδελφῶν Κυριαζῆ». Εἶναι περιττὸν νὰ περιγράψωμεν τὰ εὐεργετήματα, ἅτινα παρεῖχεν εἰς τὰς ἑκατοντάδας τῶν ἐργατῶν του τὸ ἐργοστάσιον Κυριαζῆ, ἢ ν' ἀναφέρωμεν τὴν εἰς σιγαρέττα ἡμερησίαν παραγωγὴν αὐτοῦ. Ἀρκεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου, ἔνθα τὸ σῆμα Κυριαζῆ ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένον, μεγάλη ἐξαγωγὴ τῶν πεφημισμένων σιγαρέττων των ἐγένετο εἰς Γερμανίαν, Ἀγγλίαν, Αὐστρίαν, Οὐγγαρίαν, Ἑλβετίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀπόδειξις δὲ τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν προτιμήσεως τῶν προϊόντων τῶν Ἐργοστασίων τῶν Ἀδελφῶν Κυριαζῆ εἶναι ἡ ἀπόφασίς των νὰ ἱδρύσωσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν ἐργοστάσια ἐν Ἀμστερνταμ τῷ 1922 διὰ τὴν ἐν Ὁλλανδίᾳ κατανάλωσιν καὶ ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1925 διὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ τοιαύτην.

Ὁ οἶκος *Ἀδελφῶν Κουταρέλλη* ἀποτελεῖ σήμερον τὴν σπουδαιο-

τέραν Ἑλληνικὴν Ἑταιρίαν, τὴν ἀσχολουμένην μὲ τὴν βιομηχανίαν τῶν σιγαρέττων.

Ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος Κουταρέλλης, ἀποχωρήσας ἐν ἔτει 1890 τῆς Ἑταιρίας «Νανόπουλος καὶ Κουταρέλλης», ἱδρύει κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἰδίαν ἑταιρίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, εἰς ἣν μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Ἀλκιβιάδης, συμπληρωθείσης οὕτω τῆς Ἑταιρίας ὡς ἔχει καὶ μέχρι σήμερον. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ καταστήματος ἦτο ἡ εἰς πακέτα πώλησις ἐκλεκτοῦ καπνοῦ, ὅστις ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ, χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα, ἣν ἀνέπτυξαν οἱ ἱδρυταί του, μετετράπη εἰς τὴν κατασκευὴν σιγαρέττων, γνωστῶν καὶ ἐν χρήσει καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα χωρία τῆς Αἰγύπτου. Ἵνα ἀναλογισθῇ τις τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐργοστασίου τοῦ οἴκου Ἀδελφῶν Κουταρέλλη ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἡμερησία παραγωγή του ἀνέρχεται σήμερον εἰς 3000 δκάδας καὶ ὅτι τὸ προσωπικόν του ὑπερβαίνει τὰς 2000 ἀτόμων, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ διεύθυνσις ἔχει προβλέψει καὶ ἱδρύσει οἰκονομικὰ ἐστιατόρια καὶ κυλικεῖα, φαρμακεῖα καὶ σταθμὸν Πρώτων Βοηθειῶν διὰ τυχὸν ἀτύχημα, ὅπερ δυνατὸν νὰ συμβῇ διαρκούσης τῆς ἐργασίας.

Τὸ ἐργοστάσιον Κουταρέλλη εἶναι σήμερον ὁ μόνος σοβαρὸς ἀνταγωνιστὴς τῆς Eastern Co, S.A.E., τῆς μεγάλης ταύτης ἀνωνύμου ἑταιρίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνεχωνεύθησαν ἅπαντες οἱ μεγάλοι Ἀρμενικοὶ ἐμπορικοὶ οἶκοι καί τινες δυστυχῶς Ἑλληνικοὶ τοιοῦτοι, ἀποτελεῖ ἄρα τιμὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ τὸ καύχημα τοῦ Πηλίου.

Ἐπίσης μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν σιγαρέττων ἐν Αἰγύπτῳ ἔδοσαν οἱ ἐκ Μακρυνίτσης τοῦ Πηλίου Ἀδελφοὶ *Στέργιος καὶ Ἀλέκος Παπαθεολόγου*. Οὗτοι ἐκ νεανικῆς ἡλικίας ἐλθόντες εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐργασθέντες παρὰ τῷ Καταστήματι τοῦ θείου των «Σταμέλης Δούρας καὶ Σία», τῷ ἱδρυθέντι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1884, ἐπέδειξαν τοσαύτην ἐνεργητικότητα καὶ εὐφυΐαν, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1910, ὁπότε ἀνέλαβον τὴν συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν μέχρι τοῦ 1921, ἔτους τῆς ἱδρύσεως τῆς ἀνωνύμου Ἑταιρίας «S. A. des Tabacs et Cigarettes Papathéologou» νὰ ἀνυψώσωσι τὸ κατάστημα ἀπὸ ἀπόψεως ἐγκαταστάσεων, προσωπικοῦ, παραγωγῆς καὶ φήμης εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς σιγαρεττοβιομηχανίας. Δυστυχῶς, ἀπό τινων ἐτῶν, ἔπαυσε τοῦτο νὰ καταλέγεται μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν ἱδρυμάτων, ὡς συγχωνευθὲν εἰς τὴν Eastern Co. S.A.E.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ Κατάστημα τῶν *Ἀδελφῶν Λιβανοῦ* εἶναι ἐκ τῶν παλαιοτέρων. Ἱδρυθὲν ἐν ἔτει 1875 ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Λιβανοῦ καὶ συμπεριλαβὸν κατόπιν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Ζήσην καὶ Ρήγαν ἠσχολήθη ἐξ ἴσου μὲ τὸ ἐμπόριον τοῦ ἀκατεργάστου καπνοῦ καὶ μὲ τὴν εἰς πακέτα καὶ σιγαρέττα εἰδικὴν αὐτοῦ συσκευασίαν. Ἔχον ὡς ἀρχὴν τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τῶν θορυβωδῶν διαφημίσεων καὶ τὴν ἀντ' αὐτῶν προσφορὰν εἰς τὸ καπνίζον κοινὸν καπνοῦ ἐκλεκτοῦ εἰς ποιότητα καὶ εὐγεύστου, κατώρθωσεν, εἰς βραχὺ ἀναλόγως χρονικὸν διάστημα, ν' ἀποκτήσῃ τοσαύτην πελατείαν, ὥστε ν' ἀπασχολῇ εἰς δύο χωριστὰ ἐργοστάσια—τὸ καπνοκοπτήριον καὶ τὸ σιγαροποιεῖον—ἐργάτας πλείονας τῶν πεντακοσίων. Ὁ Οἶκος Ἀδελφῶν Λιβανοῦ, περιελθὼν ἀπό τινος εἰς τὴν κατοχὴν τῶν κληρονόμων τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ του ἐξακολουθεῖ εὐτυχῶς μέχρι σήμερον νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τὰ δημιουργικὰ ἴχνη τῶν προκατόχων του.

Ὁ ἐπίσης παλαιὸς Οἶκος *Ἀπ. Νικολαΐδου καὶ Σιας*, ἱδρυθεὶς τῷ 1876, κατώρθωσε νὰ ἐκτιμηθῇ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς εὐρυτάτην κλίμακα μεταξὺ τῶν καλῶν καπνιστῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ του, ἐπισυμβάντα ἐν ἔτει 1926, καὶ τοῦ λίαν δραστηρίου συνεταίρου του Νικ. Χρυσάνθου, ἀμφοτέρων ἐκ τοῦ χωρίου Μούρεσι, ἡ διαδοχὴ τοῦ καταστήματος περιῆλθεν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ πρώτου, οἵτινες ἂς εὐχηθῶμεν νὰ φανῶσιν ἀντάξιοι τῶν προκατόχων των, τόσον πρὸς ἴδιον αὐτῶν ἔπαινον, ὅσον καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

Οἱ Πηλιορεῖται ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν ἀξιόλογον δρᾶσιν καὶ εἰς ἄλλους κλάδους τῆς βιομηχανίας. Εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν Ξενοδοχείων διακρίνομεν τὸν ἐκ Κισσοῦ *Ι. Βουγιουκλῆν*, ἰδιοκτήτην τοῦ παρὰ τὸν ἐν Καΐρῳ σιδηροδρομικὸν σταθμὸν πολυωρόφου «New Victoria» πρώην «Khedivial Hôtel», τὸν *Βαρότσην*, ἰδιοκτήτην τοῦ "Windsor Hôtel" τοῦ τὴν πρώτην κατέχοντος σήμερον θέσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τὸν *Ν. Παπαδόπουλον*, ἀπὸ ἐτῶν ἀποβιώσαντα, ἰδιοκτήτην τετραωρόφου ξενοδοχείου τοῦ «Hôtel Majestic» μετὰ παραρτήματος, ὅπερ καὶ μόνον σήμερον λειτουργεῖ, τοῦ κεντρικοῦ ἐγκαταλειφθέντος ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν κινηματογράφων οἱ γνωστοὶ ἤδη καπνοβιομήχανοι *Στέργιος καὶ Ἀλέκος Παπαθεολόγου* εἶναι οἱ πρῶτοι Ἕλληνες οἱ ἀποφασίσαντες νὰ ἀναμιχθῶσιν ἐνεργῶς. Ὁ πρῶτος ἑλλη-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

νικὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κινηματογράφος «Ἶρις» ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα αὐτῶν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ των Σωτ. Μπίτσιου, ὅστις καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Μετὰ δεκαπενταετῆ ἐπιτυχῆ σταδιοδρομίαν ὁ κινηματογράφος «Ἶρις», οὗτινος τὰ πανηγυρικὰ ἐγκαίνια ἔλαβον χώραν τῇ 24ῃ Ὀκτωβρίου 1912, διέκοψε τὰς παραστάσεις του λόγῳ ὁριστικῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ διευθυντοῦ του ἐν Ἀθήναις.

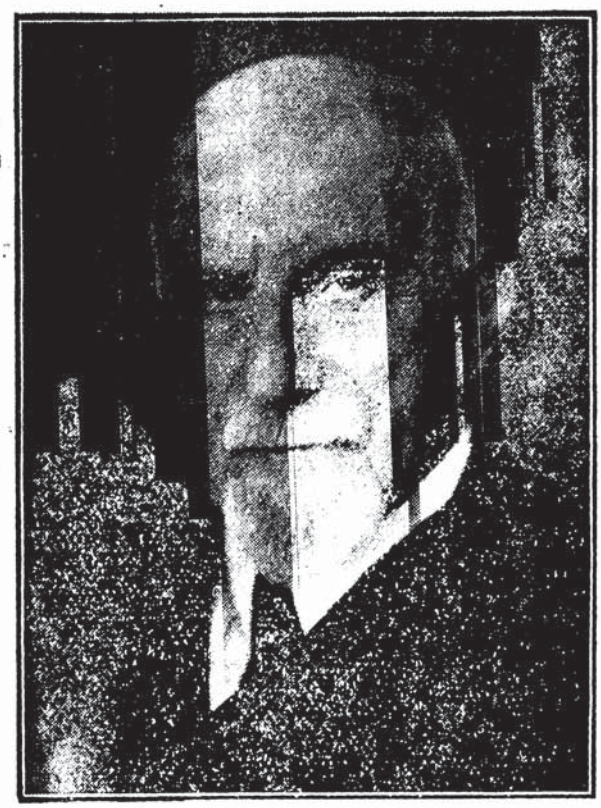

Ἀλέξανδρος Βόλτος

4.

Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν καταδείκνυται ἀρκούντως ἡ σημαντικὴ τῶν Ἠλιορειτῶν συμβολὴ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας Αἰγύπτου. Ἐκεῖ ὅμως ἔνθα οὗτοι κέκτηνται τὸ προνόμιον τῆς ἀποκλειστικότητος, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς πρωτοβουλίας των, ὡς ἐκ τῆς ἐμφύτου ἐφευρετικότητός των, εἶναι εἰς τὴν *Γεωργίαν* καὶ ἰδίως εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς βαμβακοκαλλιεργείας, ἥτις ἐπεσώρευσε τόσον πλοῦτον εἰς τὴν χώραν καὶ τῆς παρέσχε τὰ μέσα διὰ τὴν ταχεῖαν καὶ ἀρτίαν ἀνάπτυξίν της.

Χωρὶς νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ τῆς θέσεως εἰς ἣν εὑρίσκετο ἡ Αἴγυπτος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς καλλιεργείας τῆς ποικιλίας "Jumel", ἥτις καὶ πολὺ ταχέως ἐξεφυλίσθη, θὰ προβῶμεν ἀμέσως εἰς τὴν παρουσίασιν τῶν ἐκλεκτῶν μας συμπατριωτῶν, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν εὐεργετικῶν ἐφευρέσεών των ἐκέρδισαν τὴν παγκόσμιον φήμην. Καὶ οὗτοι εἶνε :

Ὁ ἐκ Μακρυνίτσης *Περικλῆς Κανάβας*. Οὗτος ἀρχικῶς ἐφεῦρε τὴν ποικιλίαν «Μπάμια», ἣν ἐκαλλιέργησεν ὁ μεγαλοκτηματίας Ἰωάννης Καρτάλης. Ἡ ποικιλία ὅμως ἐκείνη, χάριν τῶν προσόντων τῆς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὁποίας ὁ αἰγυπτιακὸς βάμβαξ ἀπέκτησεν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τὴν ἣν διατηρεῖ εἰσέτι φήμην, εἶναι ἡ γνωστὴ ὡς «Ἀφίφι» ἢ «Μὶτ-Ἀφίφι», ὀνομασία ἣν ἔλαβεν ἐκ τοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ Βέγχας ὁμωνύμου χωρίου, κειμένου πλησίον τῶν γαιῶν τοῦ ἐφευρέτου καὶ καλλιεργητοῦ του Κανάβα, καὶ ἥτις εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Χρηματιστηρίου εἶναι γνωστὴ ὡς "Brown". Τοῦτο ἀρχίσαν τὸ στάδιόν του ἀπὸ τοῦ 1883 ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1910 τὰ σκῆπτρα μεταξὺ τῶν ἄλλων ποικιλιῶν, μεθ' ὃ ἤρχισεν ἐκφυλιζόμενον καὶ παραχωροῦν τὴν θέσιν του εἰς ἄλλας νεωτέρας ποικιλίας.

Περικλῆς Κανάβας

Ὁ ἐκ Ζαγορᾶς *Ζαφείρης Παραχειμῶνας* ἀνεκάλυψε δύο ποικιλίας, πρῶτον τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομά του «Ζαφίρι» καὶ μετ' αὐτὴν τὴν κατὰ τὸ 1893 — 1894 γνωσθεῖσαν «Ἀμπάσι» ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τότε Χεδίβου Ἀμπᾶς Β'.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ προμνησθέντος, *Ἀντώνιος Παραχειμῶνας*, ἀνεκάλυψε ποικιλίαν ἀνωτέραν τοῦ «Ἀφίφι» τὴν «Ἀσίλι», ἥτις δοκιμασθεῖσα τῷ 1906—1907 διεδόθη ὑπὸ τοῦ Οἴκου Πλάντα τοῦ Ζαγαζίκ.

Ἐπίσης οἱ ἀδελφοὶ *Ἀλέξ. καὶ Ἡρ. Βόλτου* ἀνεκάλυψαν περὶ τὰ 1908 — 1910 ποικιλίαν παρεμφερῆ πρὸς τὴν «Ἀμπάσι», ἡ ὁποία ὅμως, γνωστὴ ὡς «Βόλτος» παρ' ὅλην τὴν σχετικῶς εὐρεῖαν ἔκτασιν, ἣν ἀρχικῶς ἔλαβε, περιωρίσθη κατόπιν, λόγῳ τῆς ἀπολύτου λευκότητός της καὶ τῆς εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις χρησιμοποιήσεώς της ὑπὸ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καταναλωτῶν της, εἰς μόνα τὰ κτήματα τῶν πρώην καλλιεργητῶν της.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Εὐτυχέστερος ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἰς τὴν ἀνακάλυψιν σπόρου βάμβακος μακρᾶς καὶ μεταξώδους κλωστῆς, ποικιλίας, ἀνωτέρα τῆς ὁποίας δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ κάμῃ ἕκτοτε ἄλλη τὴν ἐμφάνισίν της, εἶναι ὁ ἐκ Ζαγορᾶς ὡσαύτως καταγόμενος καὶ ἀπὸ ἑξηκονταπενταετίας ἐνταῦθα ἐγκατεστημένος *Ἰωάννης Σακελλαρίδης*. Ὁ πολύτιμος οὗτος ἀνήρ, τὸ καύχημα τῆς πατρίδος του καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφιερώσας ὅλην του τὴν ζωὴν εἰς τὴν μεθοδικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν τοῦ βάμβακός, ἀνακαλύπτει τέλος ἐν ἔτει 1905 μεταξὺ τῆς σπορᾶς του ἐν Μπίρκετ ἐλ Σὰμπ δύο κάρυα, ὧν ἡ ποιότης τῷ ἐφάνη ἀνωτέρα τῆς ὑφισταμένης τότε καλλιτέρας ποιότητος τοῦ «Γιάνοβιτς». Τὰ δύο ταῦτα κάρυα μετὰ δοκιμὰς καὶ συνεχεῖς προσπαθείας ἓξ ὅλων ἐτῶν, παρήγαγον τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομά του ποικιλίαν, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι σήμερον κατέχει διὰ τὰ σπάνια προσόντα της τὸ παγκόσμιον ρεκόρ. Διὰ τῆς ποικιλίας «Σακελλαρίδη» ἢ «Σάκελ», ὡς συνηθίζεται τελευταίως νὰ ὀνομάζεται ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ, ὁ σεβαστὸς πρεσβύτης, «ἐπλούτησε μὲν τὴν Αἴγυπτον ἀφῆκεν ὅμως πτωχὸν τὸν ἐφευρέτην του», κατὰ τὴν ἰδίαν τοῦ τελευταίου ἔκφρασιν. Ὁ αὐτὸς ἐκλεκτὸς συμπατριώτης μας εἶχε δημιουργήσει ἐν ἔτει 1872 τὸν τύπον XXX, τὸν ὁποῖον ηὐνόησαν τόσον οἱ καταναλωταὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὥστε νὰ τὸν υἱοθετήσωσιν ὡς σῆμα ἐπὶ τῶν καρουλίων των, διατηρηθὲν ἕκτοτε ἐν χρήσει καὶ μέχρι σήμερον. Εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ἐξόχων πρὸς τὴν φιλόξενον τῆς Αἰγύπτου χώραν ὑπηρεσιῶν τοῦ κ. Ἰωάννου Σακελλαρίδου, ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς Φουάτ, Σουλτάνος τότε, ἀπένειμεν αὐτῷ ἐν ἔτει 1921 τὴν Γεωργικὴν Ταινίαν 1ης τάξεως,

Ζαφείρης Παραχειμῶνας

παράσημον, τὸ ὁποῖον πρῶτος αὐτὸς ἔλαβεν.

Ἕτερος, ἐπίσης σπουδαῖος παράγων τῆς χώρας, ὁ δι' ἐπιστημονικῶν μεθόδων ἐξευγενίσας τὸν βάμβακα, εἶναι ὁ ἐκ Ζαγορᾶς ὡσαύτως *Νικόλαος Παραχειμῶνας*, ἀντάξιος υἱὸς τοῦ Ζαφείρη Παραχειμῶνα. Οὗτος περατώσας τὰς σπουδάς του ἐν Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον ἐν ἔτει 1894, ἐπιδοθεὶς τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν μελέτην καὶ παρακολούθησιν τῆς ζωῆς τῶν φυτῶν καὶ ἰδίως τοῦ βάμβακος, καλλιεργῶν καὶ προάγων αὐτὰ εἰς σημεῖον ὥστε διὰ τῆς διασταυρώσεως νὰ ἐξευγενίζῃ τὰ εἴδη καὶ νὰ καθίσταται οὕτω δημιουργὸς νέων ζωϊκῶν ὑπάρξεων τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, προάγων ἅμα καὶ τὴν φυσιολογικὴν ἐπιστήμην εἰς σημεῖον ἀξιόλογον.

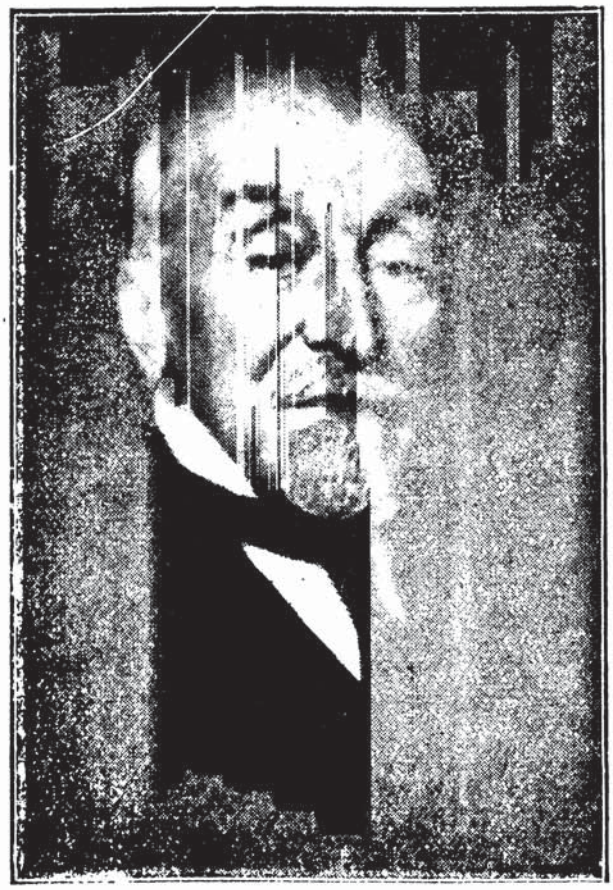

Ἰωάννης Σακελλαρίδης

Ἡ πρώτη δημοσία ἐμφάνισις τοῦ Νικολάου Παραχειμῶνα ἐγένετο ἐν ἔτει 1904 διὰ τῶν ποικιλιῶν «Νουμπάρι», ἐκ τοῦ μεγαλοφυοῦς Βογὸς Πασσᾶ Νουμπάρ, τοῦ στύλου τούτου τῆς αἰγυπτιακῆς γεωργίας, εἰς τὰ κτήματα τοῦ ὁποίου καὶ ἐκαλλιεργήθη τὸ πρῶτον, καὶ «Κίρκη», ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς περιφήμου Νύμφης τοῦ Ὀδυσσέως, ἧς ἡ μαγεία ἦτο ἀδυσώπητος.

Αἱ ποικιλίαι ὅμως, αἵτινες διὰ τῶν ἀναμφισβητήτων πλεονεκτημάτων των—ἰδίως τῆς ἀποδόσεως—ὑπεσκέλισαν τὰς προηγουμένας καὶ ἔφθασαν νὰ καλύπτωσι τὸ πλεῖστον τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου, εἶναι αἱ «Ζαγορὰ» καὶ «Πήλιον». Ἡ πρώτη ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν της εἰς τὸν ἴδιον παραγωγόν, ἐπιθυμοῦντα νὰ τιμήσῃ τὴν γενέτειράν του κωμόπολιν, ἡ δὲ δευτέρα ἔχει ἀνάδοχον τὸν τότε Πρέσβυν τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀντ. Σακτούριην, κατόπιν ἐπισήμου ἑορτῆς δοθείσης πρὸς τοῦτο ἐν τῷ Ἐπιστημονικῷ Συλλόγῳ «Πτολεμαῖος Α΄.» Ἀμφότεραι αἱ ὡς ἄνω

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ποικιλίαι ἔκαμον τὴν δημοσίαν ἐμφάνισίν των κατὰ τὰ ἔτη 1918-1919.

Ἐν ἔτει 1925 δύο νέαι ποικιλίαι τοῦ αὐτοῦ ἐπιστήμονος ἤρχισαν νὰ καλλιεργῶνται προνομιακῶς ὑπὸ ἰσαρίθμων καταστημάτων μὲ λίαν αἰσιοδόξους ἐλπίδας διὰ τὴν μελλοντικὴν αὐτῶν γενικὴν ἐπικράτησιν. Αὗται εἶναι: ἡ «Φουάντι» ἐκ τοῦ Ὑψηλοῦ ὀνόματος τῆς Α. Μ. τοῦ Ἄνακτος τῆς Αἰγύπτου, καλλιεργουμένη ἐν τῇ Κάτω Αἰγύπτῳ καὶ ἡ «Φαρούκι» ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Α. Υ. τοῦ Πρίγκηπος Διαδόχου Φαρούκ, ἥτις εὐδοκιμεῖ ἀποτελεσματικώτερον ἐν τῇ Ἄνω Αἰγύπτῳ.

Κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἀπαρίθμησιν τῶν διαφόρων ποικιλιῶν τοῦ βάμβακος ἀπεφύγομεν νὰ ἐπεκταθῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα χαρακτηρίζουσιν αὐτάς. Τὸ τοιοῦτον καὶ χῶρον θ' ἀπήτει πολὺν ἀλλὰ καὶ ἄσκοπον θ' ἀπέβαινε, ἐφ' ὅσον, ὡς πιστοποίησιν τῆς καλῆς αὐτῶν ποιότητος, ἔχομεν τὴν μετ' εὐγνωμοσύνης ἀποδοχὴν ἐκ μέρους τῶν καλλιεργητῶν πάσης νέας ἐμφανιζομένης ποικιλίας, καθὼς καὶ τὸ γεγονός, ὅτι σήμερον, μετὰ τὸν, λόγῳ φυσιολογικῶν νόμων, ἐκφυλισμὸν τῶν παλαιῶν ποικιλιῶν, ὁλόκληρος ἡ διὰ βάμβακα προωριζομένη γῆ τῆς Αἰγύπτου καλύπτεται ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ὑπὸ τῶν ποικιλιῶν «Σακελλαρίδη», «Ζαγορὰ» καὶ «Πήλιον». Πραγματικὴ κατάκτησις τῆς νεωτέρας Αἰγύπτου ὑπὸ τῆς εὐάνδρου καὶ ἀθανάτου Ζαγορᾶς τοῦ Πηλίου!

Ἕτερος κλάδος τῆς Γεωργίας εἶναι καὶ ἡ Ὀρνιθοτροφία, ἧς ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνάπτυξις ἐν Αἰγύπτῳ ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ τελειότερον, καθ' ὃ καὶ νεώτερον, ὡς ἱδρυθὲν τῷ 1927, Ὀρνιθοτροφεῖον ἐν Αἰγύπτῳ εἶναι τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἶρις» τῶν κ.κ. *Ἀλ. Καπαϊτζῆ καὶ Σίας*. Οἱ κυριώτεροι μέτοχοι τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως εἶναι οἱ Ἀδελφοὶ Παπαθεολόγου μὲ διευθυντὴν τὸν ἐκ Ζαγορᾶς ἀνεψιὸν αὐτῶν κ. Ἀλ. Δ. Καπαϊτζῆν. Τὸ «Ἶρις» κείμενον παρὰ τὸν σταθμὸν Μπακὸς τοῦ Ραμλίου καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμπουκίρ, καταλαμβάνει χῶρον 14 φεδανίων, ἤτοι 59000 τ. μ. περίπου. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτρέπει τὴν μόνιμον ἐνδιαίτησιν ἐντὸς ὀρνιθώνων ἀμερικανικοῦ συστήματος 6000 ὀρνίθων, ὡς καὶ τὴν ἐτησίαν παραγωγὴν καὶ συντήρησιν 14000 ὀρνιθίων. Οἱ ἐπωαστῆρες του, λειτουργοῦντες διὰ τοῦ συστήματος τοῦ θερμοῦ ὕδατος, δύνανται νὰ περιλάβωσι 12000 αὐγὰ μὲ ἀπόδοσιν κατὰ τὴν ἐκκόλαψίν των 85—97 %. Σημειωτέον ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ὡς ἄνω θαυμασίου ὀρνιθοτροφείου δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀναπαραγωγὴ τοῦ εἴδους, ἀλλὰ κυρίως ἡ διὰ τῆς ἐπιλογῆς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

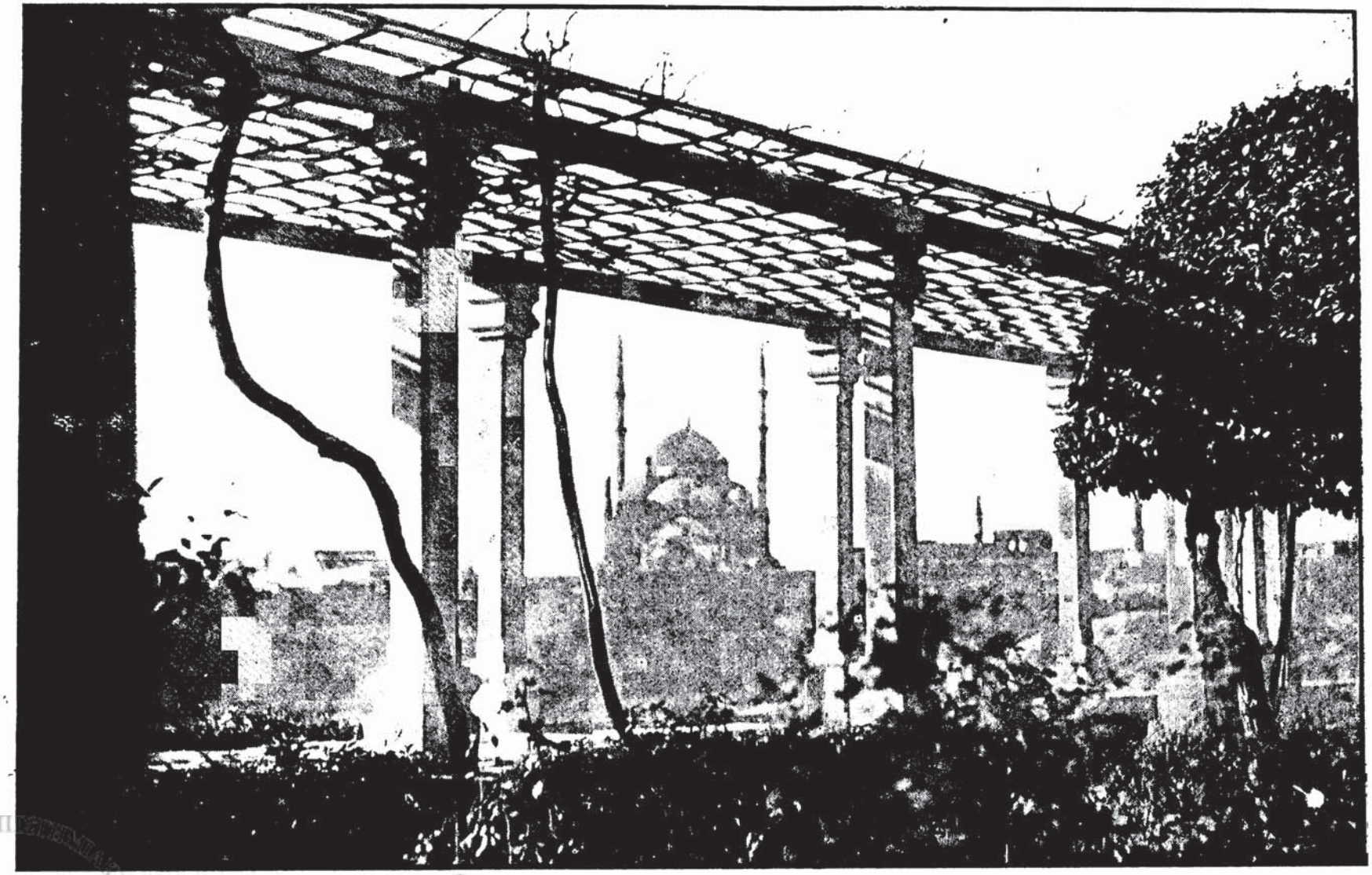

Μία ὡραία ἄποψις τῆς ἱστορικῆς Σιταντέλας τοῦ Καΐρου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

βελτίωσις τοῦ τύπου τῶν διαφόρων ὀρνίθων καὶ ἡ αὔξησις τῆς παραγωγικότητος αὐτῶν.

Εἰς τὸ περὶ Ἐμπόρων κεφάλαιον, κάμνοντες μνείαν τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀδελφῶν Κασσαβέτη, ἀνεφέραμεν ὅτι οὗτοι ἠσχολήθησαν καὶ μὲ τὴν Γεωργίαν. Πράγματι ὁ ἐκλεκτὸς σπόρος σίτου ποιότητος «Βοῦχι» καὶ «Ντάκαρ» ἐκομίσθη ὑπ' αὐτῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ μέχρι τότε ἐν χρήσει σίτου κοινοῦ, ὅστις καὶ τῆς ἀπαραιτήτου κόλλας του ἐστερεῖτο καὶ εἰς ἀπόδοσιν ἦτο πολὺ κατώτερος.

Ἡρακλῆς Βόλτος

Ἐπίσης, οἱ Ἀδελφοὶ Κασσαβέτη ἐκαλλιέργησαν τὸ Φυτὸν «νύλα» ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγεται τὸ «λουλάκιον». Ἐπειδὴ δὲ ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ ἀπαιτεῖ μεγάλα ἔξοδα, οὗτοι ὄχι μόνον ὑπέδειξαν εἰς τοὺς γεωργοὺς τὸν τρόπον τῆς καλλιεργείας ἀλλὰ καὶ ἐβοήθησαν αὐτοὺς χρηματικῶς. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε λαμπρόν, τὸ δὲ παραγόμενον λουλάκι ἦτο ἀσυγκρίτως ἀνωτέρας ποιότητος, ἐκείνης, ἥτις εἰσήγετο ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

5.

Εἰς τὰς *Ἐπιστήμας* καὶ τὰ *Γράμματα* τὸ Πήλιον ἀντιπροσωπεύεται ἀξιολόγως ἐν Αἰγύπτῳ. Θ' ἀναφέρωμεν μόνον τὰ ὀνόματα τινῶν ἐκ τῶν διασημοτέρων τοῦ παρελθόντος ὡς καί τινων ἐκ τῶν συγχρόνων ἐπιφυλασσόμενοι νὰ συμπληρώσωμεν τὸν κατάλογον εἰς προσεχῆ πληρεστέραν μελέτην μας εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου.

Ἡ κορυφὴ πάσης ἐπιστημονικῆς καὶ φιλολογικῆς κινήσεως κατὰ τὸ παρελθὸν ἐν Αἰγύπτῳ ὑπῆρξεν ὁ ἰατρὸς *Βασίλειος Ἀποστολίδης*. Οὗτος μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Βιέννῃ ἐνεκατεστάθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του κατόπιν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τῆς σχετικῆς ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως, τῆς παριχωρηθείσης αὐτῷ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1863 καὶ ἥτις ἦτο ἡ τετάρτη κατὰ σειράν, ἣν ἐπετύγχανεν Ἕλλην μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου. Ὡς ἰατρὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς του, ἐν τούτοις ἐκεῖ ἔνθα διέπρεψε καὶ τὰ ἔργα του τῷ ἐξησφάλισαν τὴν ἀθανασίαν εἶναι αἱ διάφοροι μελέται του περὶ τῆς φαραωνικῆς ἐποχῆς, περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ πλεῖστα ἄλλα. Εἰς ἀναγνώρισιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας τοῦ σοφοῦ Ἕλληνος, τὸ Αἰγυπτιακὸν Ἰνστιτοῦτον προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ, τὴν μὲν 27ην Δεκεμβρίου 1889 ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους, τὴν δὲ 21ην Ἀπριλίου 1901 ὡς ἐπιτίμου μέλους αὐτοῦ.

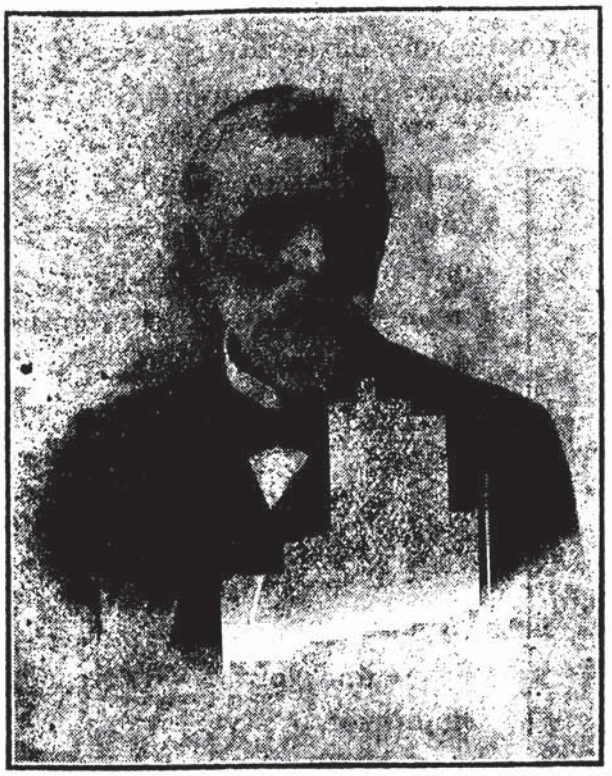

Βασίλειος Ἀποστολίδης

Ὁ ἰατρὸς Β. Ἀποστολίδης ὑπῆρξεν ἐν ἔτει 1892 ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου «Ἀθήναιον» ἐκ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς τοῦ ὁποίου συλλογῆς, προέκυψαν, ἡ σημερινὴ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Ἑλληνορωμαϊκὸν Μουσεῖον τῆς Δημαρχίας Ἀλεξανδρείας.

Ὁ αὐτὸς σοφὸς Ἀσκληπιάδης μνημονεύεται ὡς ἐκ τῶν κυριωτέρων ἱδρυτῶν καὶ ὁ πρῶτος Πρόεδρος ἑτέρου ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἑλλήνιον». Ὁ Σύλλογος οὗτος ἐξέδιδεν ἐπί τινα ἔτη καὶ ὁμώνυμον Λελτίον ἐμπεριέχον πλείστας σοφὰς καὶ περισπουδάστους μελέτας.

Αἱ συγγραφαὶ καὶ ἀνακοινώσεις τοῦ χαλκεντέρου ἰατροῦ-φιλοσόφου εἶναι πάμπολλαι. Αἱ πλεῖσται αὐτῶν ἐξεδόθησαν εἰς τὴν γαλλικήν, τὸ δὲ βιβλίον του τὸ τιτλοφορούμενον «Γλωσσικαὶ μελέται ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀκαδημεικῶν' ἀναγνωσμάτων τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζηδάκι» καὶ ἐκδοθὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Καΐρῳ εἰς τρία φυλλάδια ἐκ 256 ἐν συνόλῳ σελίδων, κατὰ τὰ ἔτη 1904-1906, συγκεντροῖ τὰ πορίσματα, ἅτινα ἐξή-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

γαγεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν δύο τρίτων περίπου τῶν τότε γνωστῶν εἰκοσακισχιλίων ἑλληνικῶν παπύρων! Περισπούδαστος τυγχάνει ὡσαύτως καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Ὁμήρου εἰς γλῶσσαν γλαφυρὰν καὶ εἰς ἐλεύθερον στίχον, ἐκδοθεῖσα εἰς δύο ὀγκώδεις τόμους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1889.

Τοιοῦτος ὁ ἰατρὸς Β. Ἀποστολίδης, διὰ τὸν ὁποῖον τὸ Πήλιον θὰ ὑπερηφανεύηται ἐσαεί.

Ἑτέρα ἐξέχουσα ἐπιστημονικὴ φυσιογνωμία, ἥτις μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης διὰ τῶν πρωτοτύπων μελετῶν καὶ ἀνακοινώσεών της, εἶναι ὁ ἐκ Ζαγορᾶς *Ἀντώνιος Δ. Κωμανὸς Πασσᾶς*. Οὗτος σπουδάσας ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Παρισίοις, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1876 ἐν Στρασβούργῳ. Ἐν Καΐρῳ ἤρχισε τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του ἀπὸ τῆς 24ης Ἰανουαρίου 1877, ἀφ' ὅτου ἀκριβῶς χρονολογεῖται καὶ ἡ σχετικὴ πρὸς τοῦτο ἄδεια τῆς Κυβερνήσεως, εὐθὺς δ' ἀμέσως ἐξεδηλώθη ἡ εἰλικρινὴς πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησις ἁπάντων τῶν συναδέλφων του. Ἐν ἔτει 1892 ἡ Α. Υ. ὁ Χεδίβης τῆς Αἰγύπτου Χιλμὴ Ἀμπὰς Β' προσλαμβάνει αὐτὸν ὡς ἰδιαίτερον ἰατρὸν τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἀρχηγὸν συγχρόνως τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ του οἴκου. Ἐπιπροσθέτως τῷ ἀπονέμει καὶ τὸν ὑψηλότατον τίτλον τοῦ Πασσᾶ, τίτλον πολὺ σπανίως ἀπονεμόμενον εἰς Εὐρωπαίους. Τὰ ἐν ἔτει 1920 κυκλοφορήσαντα «Ἀπομνημονεύματά του» ἐνεποίησαν μεγίστην ἐντύπωσιν, προκαλέσαντα θερμὰ συγχαρη-

Ἀντώνιος Δ. Κωμανὸς Πασσᾶς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τήρια καὶ ἐκ μέρους γνωρίμων του Μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης. Διατελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου Καΐρου, ἀπέθανεν ἀφήσας κενὸν δυσαναπλήρωτον.

Ὁ ἰατρὸς *Σπυρίδων Λασκαρίδης*, διδάκτωρ καὶ οὗτος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου, ἐνεκατεστάθη ἐπισήμως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπὸ τῆς 22ας Νοεμβρίου 1880, ἐξασκήσας εὐσυνειδήτως καὶ λίαν εὐδοκίμως τὴν ἐπιστήμην του μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος περὶ τὸ 1920. Κοινωνικὸς καὶ ἀφιλοκερδής, ἐτύγχανε τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμήσεως ὅλου τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, διακριθεὶς καὶ ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συλλόγου «Πτολεμαῖος Α΄».

Σύγχρονος τοῦ ἰατροῦ Β. Ἀποστολίδου εἶναι ὁ ἰατρὸς *Ἀντώνιος Σταμέλης*. Πτυχιοῦχος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἤρξατο τοῦ ἐπιστημονικοῦ του σταδίου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπὸ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1866. Μετὰ πολυετῆ εὐεργετικὴν ἐξάσκησιν ἀπεβίωσεν ἄτεκνος.

Ἐκ τῶν ἐπιζόντων ἰατρῶν τὴν πλέον ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν συναδέλφων του κατέχει σήμερον ὁ ἐν Καΐρῳ ἀπὸ τοῦ 1884 ἐξασκὼν τὸ ἐπάγγελμά του *Νικόλαος Ἀπ. Φρόνιμος*. Τέκνον ἐκλεκτὸν καὶ οὗτος τῆς Ζαγορᾶς καὶ υἱὸς ἰατροῦ, ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Ἀναγνωστάκην, εἶτα ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ καθηγητῇ Πανᾷ καὶ τέλος ἐν Βιέννῃ παρὰ τῷ καθηγητῇ Jaeger. Καθ' ὅλην τὴν πεντηκονταετῆ ἐπιστημονικὴν σταδιοδρομίαν αὐτοῦ, ὁ διακεκριμένος ὀφθαλμολόγος, διὰ τῶν σοφῶν αὐτοῦ γνώσεων καὶ τῶν ἐκ τῆς πείρας ἐξαχθέντων προαγωγικῶν τῆς ἐπιστήμης πορισμάτων του, εὐηργέτησε μεγάλως τὴν χώραν, ἐν ᾗ ποικίλα ὀφθαλμικὰ νοσήματα μαστίζουσι τὰ ἑκατομμύρια τῶν λαϊκῶν ἰδίως τάξεων τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐκ τῶν λοιπῶν Πηλιορειτῶν ἰατρῶν, ἃς ἀναφέρωμεν τοὺς ἐν Καΐρῳ: *Ἀπ. Ν. Φρόνιμον, Δημ. Ἰωαννίδην, Γ. Κυρτσώνην* καὶ *Α. Δ. Ξούδην*. Ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ τοὺς: *Κ. Θ. Ἀφεντούλην, Κ. Γιαννακόπουλον*, ἀδελφοὺς *Φιλ. καὶ Δ. Μυλωνᾶν, Γ. Βλαχλῆν, Δ. Πανᾶν, Σκυριάννην, Δ. Νεμτζόγλου*, κ. ἄ. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνωτέρω ἐργάζονται καὶ ἐκτὸς τῆς κλινικῆς των ὡς Τμηματάρχαι ἢ βοηθοὶ Τμηματαρχῶν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Νοσοκομείοις τῶν δύο πρωτευουσῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἐκτὸς τῆς ἰατρικῆς, οἱ Πηλιορεῖται ἐπεδόθησαν μετ' ἴσης ἐπιτυχίας καὶ εἰς ἄλλους κλάδους τῆς ἐπιστήμης καὶ διεκρίθησαν ὡς *νομικοί, μηχανικοὶ* κ.τ.λ.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ σοβαρωτέρων δικηγορικῶν γραφείων ἐν Καΐρῳ, μνημονεύεται τὸ τοῦ *Ἰω. Ἀθανασάκη*. Ὁ διακεκριμένος οὗτος Πορταρίτης νομικός, μέλος ἢ ἀντιπρόσωπος ἐν Καΐρῳ τοῦ Συμβουλίου τοῦ Δικηγορικοῦ Σωματείου Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τοῦ 1884 μέχρι τοῦ 1897, ἀνεγνωρίζετο ἐπὶ τριακονταετίαν καὶ πλέον, καθ' ὅλην τοὐτέστι τὴν χρονικὴν περίοδον τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διαμονῆς του, ὡς μοναδικὴ νομικὴ αὐθεντία. Ἀποσυρθεὶς πρὸ εἰκοσαετίας περίπου εἰς Ἀθήνας, κατέλαβε κατὰ καιροὺς διαφόρους ὑψηλὰς θέσεις, διατελέσας καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ Κυβερνήσεως Βενιζέλου.

Εἰς τὸ ὡς ἄνω προμνησθὲν δικηγορικὸν γραφεῖον τοῦ Ἰω. Ἀθανασάκη, ἐξήσκησεν ἀλλὰ καὶ ἐξησκήθη, ἀναδειχθεὶς ἄριστος νομικός, ὁ ἐκ Ζαγορᾶς Ἀντώνιος Κ. Κωμανὸς Βέης. Οὗτος, μετὰ βραχεῖαν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἐκτιμηθεὶς δεόντως παρὰ τῶν ἁρμοδίων, διορίζεται τῇ 26ῃ Ἰανουαρίου 1895, εἰκοσιτριετὴς μόλις τὴν ἡλικίαν, βοηθὸς Ἀντεισαγγελέως, ἵνα προαχθῇ εἰς τοιοῦτον τῇ 26ῃ Μαρτίου τοῦ ἔτους 1900. Τὴν 9ην Ἰανουαρίου 1905 διορίζεται διευθύνων τῆς Εἰσαγγελικῆς Ἀρχῆς Μανσούρας, τὴν δὲ 2αν Φεβρουαρίου 1907 ἐγκαθίσταται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὡς Εἰσαγγελεὺς εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον αὐτῆς. Εἰς Εἰσαγγελέα τοῦ Μικτοῦ Ἐφετείου προήχθη τὴν 1ην Μαρτίου 1925, θέσιν ἣν διετήρησε μέχρι πρὸ μηνῶν, ὁπότε καὶ ἀπεσύρθη διὰ λόγους ὑγείας. Ἡ Αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις ἐκτιμῶσα τὴν ἀξίαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀντωνίου Κ. Κωμανοῦ, ἀπένειμεν αὐτῷ πρὸ εἰκοσαετίας τὸν ἐπίζηλον τίτλον τοῦ Βέη, ὁ δ' Ἐπιστημονικὸς Σύλλογος «Πτολεμαῖος Α΄» τῷ εἶχεν ἀναθέσει πρὸ ἐτῶν τὴν Προεδρίαν, ἣν ἐξήσκησε λίαν ἐπωφελῶς, ἀναδειχθεὶς ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν τῶν ψηφισάντων αὐτὸν μελῶν.

Ἐκ τῶν νεωτέρων, οἱ διατηροῦντες σήμερον ἴδια γραφεῖα μὲ σοβαρὰν πελατείαν εἶναι οἱ: *Ἀλέξ. Σαράτσης, Θ. Φλασκάκης* καὶ *Γ. Νικολαΐδης* ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, *Ἰω. Γουριώτης* ἐν Μανσούρᾳ, *Ρήγας Γ. Πάντος* ἐν Καΐρῳ, καὶ ἄλλοι.

Ὡς μηχανικοὶ ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν συναδέλφων των κατέχουσιν οἱ Ζαγοραῖοι *Ἀδελφοὶ Διακομίδαι*, ὧν ἡ δρᾶσις ἀρχομένη

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἀπὸ τοῦ 1883 ἐξικνεῖται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐξ αὐτῶν ὁ Ἰάκωβος ἐδημιούργησεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν αἰγυπτιακῶν σιδηροδρόμων τὸ τμῆμα στατιστικῆς καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1904 καὶ ἐπανεξέδωκε τῷ 1906 τὰ tableaux statistiques sur l'activité des chemins de fer des différents pays, ἐργασίαν ἐπαινεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ λόρδου Κρόμερ ἐν τῇ ἐπισήμῳ αὐτοῦ ἐκθέσει πρὸς τὴν βρεττανικὴν Κυβέρνησιν τῷ 1905. Ὁ Ὕπατος Ἀρμοστὴς ἀποδίδων τὴν πρέπουσαν σημασίαν εἰς τὸ ἔργον τοῦ διαπρεποῦς ὁμογενοῦς, ὡμολόγει ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Κράτους ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ὁ ἕτερος ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος διευθύνει τὸ γραφεῖον τῶν μελετῶν τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Κράτους.

Ὁ δὲ τρίτος ἀδελφὸς Νικόλαος, διευθύνει ἴδιον τεχνικὸν γραφεῖον, τυγχάνων ἅμα καὶ ἐμπειρογνώμων παρὰ τοῖς ἐν Καΐρῳ Μικτοῖς Δικαστηρίοις.

6.

Εἰς τὴν καθαρῶς *Λογοτεχνίαν*, οἱ ὁμογενεῖς τῆς Αἰγύπτου ἔχουσιν ἐπιδοθῇ εἰς ἀρκετὰ εὐρεῖαν κλίμακα, οὐχὶ ὅμως ὡς ἐπαγγελματίαι λογοτέχναι ἀλλ' ἁπλῶς ἐρασιτεχνικῶς. Φυσικὴ τούτου συνέπεια, ἡ δημιουργία εὐσυνειδήτου ἐργασίας καὶ δὴ ἀρτίας ἐν πολλοῖς, καὶ καθ' ὅλα ἰσοτίμου ἐκείνης τῶν ἐκλεκτῶν Ἀθηναίων λογογράφων.

Μεταξὺ τῶν διακεκριμένων λογοτεχνῶν τῆς Αἰγύπτου ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ὁ ἐκ Ζαγορᾶς τοῦ Πηλίου καταγόμενος *Κωνστ. Γ. Κωνσταντινίδης*, γνωστὸς ὡς ποιητὴς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Πέτρος Μάγνης. Φύσει ποιητὴς καὶ δημοτικιστὴς ἐκ πεποιθήσεως, οὐδέποτε ἔπαυσεν, εὐκαιρίας παρουσιαζομένης, ἀπὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἐν ἔτει 1904 ἐγκαταστάσεώς του, νὰ συνιστᾷ δι' ἄρθρων του τὴν ἀπὸ τοῦ σχολαστικισμοῦ ἀπολύτρωσιν τῆς νεολαίας καὶ νὰ ὑπεραμύνεται τῆς δημοτικῆς, τῆς γνησίας ὅμως τοιαύτης, τῆς ἀπηλλαγμένης ἰδιωτισμῶν, πρὸς εὔκολον αὐτῆς ὑπὸ πάντων κατανόησιν. Καὶ αἱ προσπάθειαί του αὗται, καθ' ὃ εἰλικρινεῖς καὶ ὀφειλόμεναι εἰς εὐγενῆ καὶ ἀνιδιοτελῆ ἐλατήρια, ἦτο ἐπόμενον νὰ στεφθῶσιν ἐν τέλει ὑπὸ ἐπιτυχίας. Τὸ τοιοῦτον ἐξεδηλώθη ἐν μέρει κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1908 διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ τότε ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «Νέα Ζωὴ» εἰς γλῶσσαν κατὰ πολὺ ἁπλουστέραν ἐκείνης, ἣν αὕτη μετεχειρίζετο κατὰ τὰ πρῶτα τέσσαρα ἔτη τῆς ἐκδόσεώς της. Κατὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐπίσημον δήλωσίν της, ἡ τριμελὴς συντακτικὴ Ἐπιτροπή, εἰς ἕνα σκοπὸν

ἀπέβλεπεν, εἰς τὸ νὰ παρουσιάσῃ «πλάϊ στὶς παληὲς ἀξίες ποὺ ἄνοιξαν καὶ ποὺ ἀνοίγουν ἀκόμα τὸ δρόμο πρὸς τὶς νέες ἰδέες, τὸ ἔργον τῶν νέων Αἰγυπτιωτῶν ἐλεύθερον καὶ οὐσιαστικόν». Ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἡ ὑπὸ τοιοῦτον πρόγραμμα ἐμφάνισις τοῦ πρώτου φυλλαδίου τῆς νέας περιόδου, διήγειρε διαμαρτυρίας ἐκ μέρους τῶν ἄκρων συντηρητικῶν, πρᾶγμα, ὅπερ ἐπτόησεν ὁπωσδήποτε, τοὺς διοικοῦντας τὸν ἐκδότην Σύλλογον. Ὁ εἰσηγητὴς ὅμως τοῦ νέου προγράμματος ποιητὴς Πέτρος Μάγνης, ὢν ἀπὸ πεποιθήσεως, ὡς εἴδομεν, δημοτικιστὴς καὶ πρεσβεύων τὴν γνώμην ὅτι καθῆκον ἑνὸς περιοδικοῦ δὲν εἶναι νὰ ἐμφανίζῃ μόνον γνωστὰς ὑπογραφάς, ἀλλὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ πάντα νέον ὑποσχόμενον ἀρτιωτέραν ἐξέλιξιν, μὴ ἐπιθυμῶν δὲ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸ τῶν ἐχόντων ἀντιθέτους ἀντιλήψεις μελῶν, ἀναγκάζεται τὸν ἐπόμενον μῆνα νὰ παραιτηθῇ τῆς συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἵνα μετ' ὀλίγον ἐκδώσῃ ἴδιον περιοδικόν, σημειῶσαν σταθμὸν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα τῆς Αἰγύπτου. Καὶ εἶναι τοῦτο, τὸ γνωστὸν «Σεράπιον» κυκλοφορῆσαν τὸ πρῶτον τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1909. Ἦτο μηνιαῖον, συγκείμενον ἐκ 32 σελίδων σχήματος ὀγδόου καὶ ἔχον καλλιτεχνικώτατον ἐξώφυλλον καὶ εἰκόνα ἔγχρωμον ἐκτὸς κειμέ-

Πέτρος Μάγνης

νου, ἐκ τῶν ἔργων γνωστῶν Αἰγυπτίων καλλιτεχνῶν ζωγράφων. Σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως: «ἡ προστασία καὶ ἀνάδειξις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων», τὸ δὲ πρόγραμμα τῆς συντάξεως: «ἐλευθερία ἰδεῶν καὶ γλώσσης. Πρωτοτυπία, ἁρμονία, ὡραιότης. Ὕλη καθαρῶς λογοτεχνική». Ὁ πρῶτος τόμος ἔκλεισε τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους μὲ 386 σελίδας. Ἐξεδόθη καὶ τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ δευτέρου ἔτους μὲ σελ. 86, ἀπομεῖναν δυστυχῶς τὸ τελευταῖον τοῦ «Σεραπίου». Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἐπιβολή του καθ' ὅλον τὸ Πανελλήνιον ὑπῆρξε μοναδική. Ἡ εἰς ἄκρον καλαίσθητος ἐμφάνισις, ἡ πρωτοτυπία τῆς ὕλης, ἡ εἰλικρίνεια καὶ εὐσυνειδησία τῶν συνεργατῶν του καὶ τὰ εὐγενῆ ἐλατήρια τὰ ὠθήσαντα τὸν ἱδρυτήν του νὰ ὑψώσῃ μετ' ἀξιοθαυμάστου σθένους τὴν σημαίαν τοῦ δημοτικισμοῦ ἐν ἐποχῇ καὶ περιβάλλοντι τὰ μάλα συντηρητικῷ, εἶναι ἀρκετὰ ὥστε, παρ' ὅλον τὸν βραχὺν βίον αὐτοῦ, πάντες οἱ λόγιοι καὶ γενικῶς οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ Γράμματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, νὰ νοσταλγῶσιν εἰσέτι καὶ μέχρι σήμερον τὸ «Σεράπιον» καὶ νὰ μακαρίζωσι τοὺς εὐτυχήσαντας νὰ συναριθμηθῶσι μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του. Δικαίως ὅθεν ἀναγνωρίζεται τοῦτο ὡς ἀποτελοῦν τὸν σημαντικώτερον σταθμὸν διὰ τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα τῆς Αἰγύπτου, σταθμὸν ἐκ τοῦ ὁποίου ἐθεώρησεν ὡς ὑποχρέωσίν της νὰ ἐκκινήσῃ πᾶσα μεταγενεστέρα φιλολογικὴ προσπάθεια.

Ποιήματα τοῦ Πέτρου Μάγνη εὑρίσκονται διεσπαρμένα εἰς τὰ πλεῖστα τῶν σοβαρῶν περιοδικῶν τῶν τελευταίων 25 ἐτῶν, καθὼς καὶ εἰς τὰς κατὰ καιροὺς ἐκδοθείσας «Ἀνθολογίας» ἢ «Συλλογὰς» νεοελληνικῶν ποιημάτων. Ὁ αὐτὸς ποιητὴς ἐδημοσίευσε καὶ κριτικὰς μελέτας, καθὼς καὶ διηγήματα ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς ζωῆς, πραγματικὰ ἀριστουργήματα τέχνης καὶ ἐμπνεύσεως. Ἰδιαίτεραι συλλογαὶ ποιημάτων του ἐξεδόθησαν τρεῖς ἐν ὅλῳ: τὰ «Φτερουγίσματα» τῷ 1902 ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τὰ «Τραγούδια τῆς Σέμης» τῷ 1914 καὶ τὰ «Τραγούδια τῆς Σέμης κι' ἄλλα Ποιήματα» ἐν ἔτει 1926. Ἡ ἀμερόληπτος κριτικὴ ἠσχολήθη πάντοτε μετ' ἐνθουσιασμοῦ μὲ τὰ ἔργα τοῦ ἐκλεκτοῦ Πηλιορείτου ποιητοῦ, τὰ ὁποῖα οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ καλλιτεχνήματα θαυμασίως λελαξευμένα καὶ ἀκτινοβολοῦντα διὰ τοῦ φωτὸς τῆς σοφίας, διὰ τρόπου εὐλήπτου, εὐήχου καὶ εἰς ἄκρον ἁρμονικοῦ.

Μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ μονίμων συνεργατῶν τοῦ «Σεραπίου» ἀναφέρομεν τοὺς ἐπίσης ἐκ Ζαγορᾶς: *Κώσταν Θ. Τσαγκαράδα* καὶ *Ἠλίαν Ζάγρα* καὶ τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Μούρεσι *Δημ. Χρυσάνθου*. Ὁ πρῶτος ἔγραψε διηγήματα καὶ μυθιστόρημα αἰγυπτιακῆς ὑποθέσεως

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

καὶ ἐξέδωκε τὴν «Ναμπία» τῷ 1924 καὶ τὰ «Χικαγιὰτ» τῷ 1925. Ὁ τελευταῖος παρουσίασε σοβαρὰς φιλοσοφικὰς μελέτας, αἵτινες ἐνεποίησαν μεγίστην ἐντύπωσιν.

Εἰς τὸ χωρίον Μούρεσι ὀφείλει τὴν προέλευσίν του καὶ ἕτερος ποιητής, ὁ *Μιλτιάδης Κορμπέτης*. Οἱ στίχοι του, πλήρεις μελαγχολίας καὶ ἔρωτος, ἀλλὰ καὶ νοσταλγίας διὰ τὸ ἀσυγκρίτου κάλλους Πήλιον, στολίζουσι τὰς σελίδας τῶν αἰγυπτιακῶν Περιοδικῶν καὶ Ἡμερολογίων τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 1900 καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρέχοντος αἰῶνος.

Εἰς τὴν διηγηματογραφίαν καὶ δὴ τὴν ἠθογραφίαν τοῦ Πηλίου, ἐπιτυχῶς ἀσχολεῖται καὶ ὁ ἐκ Μακρυρράχης τοῦ Δήμου Ζαγορᾶς *Γ. Ι. Λεχωνίτης* γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Παῦλος Μύρτης. Τινὰ ἐκ τῶν ἔργων του ἔχουσι δημοσιευθῇ εἰς τὸν «Φάρον» τῆς «Ἀλεξανδρινῆς Βιβλιοθήκης», τὸν «Φιλότεχνον» τοῦ Βόλου καὶ εἰς ἄλλα ἑβδομαδιαῖα ἢ μηνιαῖα περιοδικὰ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Παῦλος Μύρτης συνέγραψε καὶ τρίπρακτον Κωμωδίαν «Τὰ γένεια τοῦ Λυκούργου», διδαχθεῖσαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου «Λοῦνα Πὰρκ» πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν, μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας. Τὸ νεώτερον ἀνέκδοτον θεατρικόν του ἔργον, τρίπρακτος φάρσα, τιτλοφορούμενον «Οἱ Δώδεκα Ἀπόστολοι», μὲ ὑπόθεσιν ἐπίκαιρον καὶ σύγχρονον, ἐκτειλισσομένην ἐν Ἀθήναις, ἀναβιβαζόμενον προσεχῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς θὰ προκαλέσῃ, κατὰ τοὺς γνωρίσαντας ἤδη αὐτό, ἀβίαστα καὶ ἀκράτητα γέλοια.

Ἐν Καΐρῳ ὁ δικηγόρος *Ἀγαμέμνων Ζάχος*, ἐκδηλοῦται ποικιλοτρόπως. Ἐξ οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς λάτρις τῆς καλῆς καὶ σοβαρᾶς μουσικῆς καὶ τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας, ἔχει πλειστάκις ὁμιλήσῃ δημοσίᾳ ἐπὶ θεμάτων ἀναλόγων. Αἱ ὁμιλίαι του καθὼς καὶ τὰ ποικίλα δημοσιεύματά του, διαπνεόμενα ὑπὸ ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ καὶ συντασσόμενα μετὰ καλλιεπείας, εὑρίσκουσι πάντοτε τοὺς ἐκτιμητάς των.

Ὁ νεαρὸς Ζαγοραῖος *Νικ. Γ. Τσιτσές*, ἂν καὶ ἄγνωστος εἰσέτι εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων, ἐν τούτοις, κατὰ τοὺς πλησιάσαντας αὐτόν, ὑπόσχεται λίαν προσεχῆ καὶ ἀρτίαν τὴν ἐμφάνισίν του. Γλωσσομαθὴς καὶ ἐντριβὴς περὶ διάφορα φιλοσοφικὰ συστήματα, ἔχει ἑτοίμην σπουδαίαν μεταφραστικὴν ἐργασίαν, ἐκτὸς τῆς δημιουργικῆς του τοιαύτης, τῆς ποιητικῆς, ἥτις δημοσιευομένη θὰ κάμῃ ἀσφαλῶς ἐντύπωσιν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ παρὸν κεφάλαιον τῆς Λογοτεχνίας θὰ ἐνεφανίζετο πράγματι ἐλλειπὲς ἐὰν δὲν ἀντεπροσωπεύετο εἰς αὐτὸ καὶ τὸ ὡραῖον φῦλον. Αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ τοῦ Πηλίου, αἱ πλήρεις μαγείας καὶ ἀφθάστου μεγαλείου, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀφήσωσιν ἀνεπηρεάστους τὰς ἀπογόνους τῆς Θέτιδος καὶ νὰ μὴ ὑποβάλωσιν εἰς αὐτὰς ὕμνους ἐγκωμιαστικοὺς πρὸς τὴν Θεὰν Φύσιν, πέριξ τοῦ βωμοῦ τῆς ὁποίας αἱ καλλίγραμμοι δρυάδες καὶ αἱ ἀφρογέννητοι νηρηΐδες ἐξακολουθοῦσιν εἰσέτι καὶ μέχρι σήμερον νὰ συμπλέκωσι τὰ κυματίζοντα ἀερώδη αὐτῶν σώματα εἰς ἕνα χορὸν ἁρμονικόν, ρυθμικόν, ὑπερκόσμιον!

Συμπληροῦντες ὅθεν αὐτό, παρουσιάζομεν τὴν ἐκ Ζαγορᾶς πρώην Δδα *Μαρίαν Π. Βόλτου*, ἡ ὁποία ὑπὸ μὲν τὸ ψευδώνυμον «Ἄργα Πηλεία» ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1919 πεζὰ ποιήματά της ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαβαίνοντας...» κατὰ δὲ τὸ 1921, ὑπὸ τὸ οἰκογενειακὸν αὐτῆς ὡς ἄνω ὄνομα, μυθιστόρημα τιτλοφορούμενον «Λεβαντινισμοί!»

Καὶ τέλος τὴν κ. *Ἀθηνᾶ Ἰω. Παπᾶ*, τὸ γένος Κ. Κορομηλῆ ἐκ Τσαγκαράδων, κυρίαν λογίαν καὶ γλωσσομαθῆ, δημοσιεύσασαν ἐν τῇ ἐν Καΐρῳ ἐκδιδομένῃ ὑπὸ τοῦ Π. Σταυρινοῦ «Semaine Egyptienne» μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ἔργων Ἑλλήνων συγγραφέων, ὡς ἡ «Κερένια Κοῦκλα» τοῦ Κ. Χρηστομάνου καὶ ἄλλα. Ἡ τοιαύτη ἐργασία τῆς κ. Ἀθ. Ι. Παπᾶ εἶναι ἀνωτέρα τῆς δημιουργικῆς δεδομένου ὅτι διὰ τῆς μεθόδου τῆς μεταγλωττίσεως καθίστανται κοινωνοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ δὴ οἱ γαλλομαθεῖς ἰθαγενεῖς τῆς Αἰγύπτου.

7.

Χαρακτηριστικὸν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Πηλιορειτῶν καὶ ἐν γένει τῶν Θεσσαλῶν εἶναι ἡ μὴ ὑπαγωγὴ αὐτῶν εἰς Σύλλογόν τινα ἢ Ἀδελφότητα, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀπόρων αὐτῆς μελῶν. Εἰς κοινωνίαν κατὰ τὸ πλεῖστον εὐποροῦσαν, κυρίως ὅμως ἀξιοπρεπῆ καὶ φιλαλλήλων αἰσθημάτων, ἡ ὕπαρξις τοιούτων Σωματείων οὐδὲν τὸ πρακτικὸν θ' ἀπέφερεν ἀποτέλεσμα εἰμὴ τὴν διάσυρσιν τῆς ὑπολήψεως καὶ τὴν μείωσιν τῆς ἀξιοπρεπείας ὡρισμένων ἀναξιοπαθῶν οἰκογενειῶν. Οἱ Θεσσαλοὶ καὶ ἰδίως οἱ Πηλιορεῖται—ἀφοῦ περὶ αὐτῶν εἰδικῶς ὁ λόγος—οὐδαμῶς τυφλώττοντες οὐδ' ἐπαιρόμενοι διὰ τὸν πλοῦτον, ὃν ἀποκτῶσι διὰ τοῦ τιμίου ἱδρῶτός των, ἀλλ' ἀναμιμνησκόμενοι, μεθ' ὑπερηφανείας μάλιστα, ἀφοῦ κατὰ τοσοῦτον ἐπροώδευσαν, τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν πτωχείαν, ἔρχονται ἀπ' εὐθείας ἀρωγοὶ πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ δὴ κατὰ τὸν πλέον χριστιανικώτερον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τρόπον, ὥστε νὰ μὴ θίγεται ἡ φιλοτιμία τῶν εὐεργετουμένων.

Τὸ αἴσθημα ὅμως τῆς φιλαλληλίας τῶν Πηλιορειτῶν, εἰς ἄκρον ἀνεπτυγμένον, δὲν περιορίζεται μόνον ἕως ἐδῶ. Οὗτοι μὴ ὄντες ἀποκλειστικῶς τοπικισταί, θεραπεύουσι πάντοτε προθύμως τὴν δυστυχίαν παντὸς ὁμογενοῦς, μὴ ἀρνούμενοι τὴν, ἀνάλογον μὲ τὰ μέσα των, συνδρομήν των, οὐδ' εἰς αὐτὰ τὰ ἀλλοεθνῆ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, εἰς τοὺς τιμητικοὺς πίνακας τῶν ὁποίων τιμῶσι πρωτίστως τὴν πατρίδα των διὰ τῆς ἀναγραφῆς τῶν ὀνομάτων των ὡς δωρητῶν, εὐεργετῶν ἢ μεγάλων εὐεργετῶν. Ἄλλοι μέρος τοῦ πλούτου των διαθέτουσι πρὸς ἀνέγερσιν, ἐν ταῖς ἰδιαιτέραις πατρίσι των, σχολείων, νοσοκομείων ἢ ἄλλων ἱδρυμάτων κοινῆς ὠφελείας, ἐνῷ τινές, ὡς οἱ Εὐάγγελος καὶ Κωνσταντῖνος Ἀχιλλόπουλος καὶ Γ. Δ. Κανισκέρης ἐπέτυχον τὴν διαιώνισιν τῶν ὀνομάτων των, πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, διὰ τῶν μεγάλων δωρεῶν των πρὸς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ὁμογενῆ παροικίαν.

Ὁ *Εὐάγγελος Κ. Ἀχιλλόπουλος*, ἐκ Τσαγκαράδων προερχόμενος, ἐνεκατεστάθη ἐν Καΐρῳ πρὸ τοῦ 1870. Ἐπιδοθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Σοφοκλέους εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ σχηματίσας ἀρκετὴν ἐκ τούτου περιουσίαν, ἐξελίχθη βραδύτερον εἰς Τραπεζίτην καὶ μεγαλογαιοκτήμονα, καταστὰς ἐν τέλει ὁ πλουσιώτερος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ὁμογενῶν. Παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐσκληρύνθη ἡ καρδία του ἀπέναντι τῶν ἀποκλήρων τῆς τύχης, ὡς συμβαίνει παρὰ πολλοῖς ὅταν πλουτήσωσι, ἀλλ' ἀπεναντίας, ὅλως αὐθορμήτως, ἔσπευσε νὰ ἱδρύσῃ ἐν Βόλῳ καὶ Τσαγκαράδαις καλλιμάρμαρα φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ἀποβλέποντα εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν συμπατριωτῶν του καὶ τὴν δωρεὰν περίθαλψιν τῶν πασχόντων σωματικῶς. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Καΐρου ἐδώρησεν ἐν ἔτει 1883, 10.000 λίρας εἰς μετοχὰς τοῦ Ἠνοποιημένου Αἰγυπτιακοῦ Δανείου καὶ μέρος τῆς ἐν Μούσκι οἰκίας του πρὸς συντήρησιν τῶν τότε μετὰ πολλῶν δυσχερειῶν καὶ οὐχὶ συνεχῶς λειτουργούντων σχολείων. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς μεγάλης ταύτης δωρεᾶς καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Μεγάλου αὐτῆς Εὐεργέτου, ἡ ἐν λόγῳ Κοινότης ὠνόμασε κατόπιν τὴν τῶν θηλέων αὐτῆς σχολὴν «Ἀχιλλοπούλειον Παρθεναγωγεῖον».

Δὲν εἶναι ὅμως αὕτη ἡ μόνη δωρεά, τὴν ὁποίαν ὁ εὐημερῶν Πηλιορείτης ἔκαμεν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀποθνήσκων οὗτος ἐκληροδότει εἰς τὴν αὐτὴν Κοινότητα Καΐρου 8000 λίρας, ἵνα διὰ τῶν ἐτησίων προ-

σόδων αὐτῶν συντηρῶνται ἀνάλογοι κλῖναι ἐν τῷ ἱδρυθησομένῳ Νοσοκομείῳ, διὰ τὴν δωρεὰν νοσηλείαν ἀπόρων ἀσθενῶν. Τὸ δέ, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, ἐκληροδότει εἰς τὴν Παροικίαν τῆς Αἰγυπτιακῆς Πρωτευούσης, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, ὅστις ἀνεδείχθη ἀντάξιος τοῦ πατρός του εἰς αἰσθήματα φιλανθρωπίας.

Ὁ *Κωνσταντῖνος Ε. Ἀχιλλόπουλος*, ἵνα διευκολύνῃ τὰς προσπαθείας τῆς Κοινότητος καὶ φέρῃ εἰς πέρας ὅσον τάχιον τὴν ἵδρυσιν Νοσοκομείου, δωρεῖται αὐτῇ οἰκόπεδον ἐν Ἀμπασίᾳ, ἐκτάσεως 15400 τ. μέτρων. Οὕτω διὰ τῶν δωρεῶν πατρὸς καὶ υἱοῦ Ἀχιλλοπούλου, καί τινων ἄλλων συνεισφορῶν ἐκ μέρους μελῶν τῆς παροικίας, κατορθοῦται ἵνα τεθῇ ἐν ἔτει 1907 ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ Νοσοκομείου, ὅπερ περατωθὲν ἤρξατο λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1912. Ἔκτοτε τὸ Νοσοκομεῖον τοῦτο, χωρητικότητος 100 περίπου κλινῶν, ἐξ ὧν 18-20 διὰ δωρεὰν νοσηλείαν, προσφέρει πολυτιμωτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ὁμογενῆ παροικίαν τοῦ Ἐσωτερικοῦ.

Ὁ *Γ. Δ. Κανισκέρης*, γεννηθεὶς ἐν Μακρυρράχῃ ἐν ἔτει 1857, ἀφίκετο εἰς Αἴγυπτον εἰς ἡλικίαν μόλις 13 ἐτῶν. Ἂν καὶ πτωχὸς καὶ ἀμόρφωτος, κατώρθωσεν ἐν τούτοις διὰ τῆς φιλεργίας του, βοηθούμενος κατὰ μέγα μέρος καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, νὰ διακριθῇ μεταξὺ τῶν μεγαλεμπόρων βάμβακος καὶ κρομμύων. Ἐκ τῶν διαφόρων φιλανθρωπικῶν του ἔργων τὸ σημαντικώτερον εἶναι τὸ διὰ τοῦ Συλλόγου «Αἰσχύλου-Ἀρίωνος» εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Ἀλεξανδρείας δωρηθὲν «Κανισκέρειον Ὀρφανοτροφεῖον». Τοῦτο κείμενον παρὰ τὸν σταθμὸν Chatby καὶ λειτουργοῦν ἀπὸ τῶν ἐπισήμων αὐτοῦ ἐγκαινίων, γενομένων τῇ 6ῃ Ἰουνίου 1926, ἐστοίχισεν ἐν ὅλῳ 20.000 λίρας. Περιλαμβάνει 200 κλίνας καὶ Ἐκκλη-

Γεώργιος Δ. Κανισκέρης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Γενικὴ ἄποψις τοῦ γραφικοῦ χωρίου τοῦ Πωγωνίου, Βασιλικοῦ (Τσαραπλανῶν). Τὸ Βασιλικὸν εἶναι καὶ ἡ ἰδιαιτέρα πατρὶς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαπρεποῦς δικηγόρου κ. Ἰωάννου Στεργίδου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

σίαν τρισυπόστατον, τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Γεωργίου καὶ Δημητρίου καὶ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1929 ἐκληροδότησε διὰ διαθήκης εἰς τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο ἵδρυμα ποσὸν 8.000 λιρῶν, ἵνα τὸ εἰσόδημα αὐτῶν διατίθεται πρὸς συντήρησίν του.

8.

Ἐκ τῶν ὅσων ἀνωτέρω λίαν συντόμως ἐξεθέσαμεν ἀναφορικῶς μὲ τὴν καθ' ὅλου ἐκπολιτιστικὴν δρᾶσιν τῶν Πηλιορειτῶν ἐν Αἰγύπτῳ, οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι οὗτοι καὶ εἰς τὸ *Κοινωνικὸν* στάδιον τὴν αὐτὴν μὲ τὰ λοιπὰ ἐνεργητικότητα ἐπέδειξαν. Καὶ ἦτο φυσικόν, τὰ μέλη τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ πολυανθρωποτέρας παροικίας τῆς Αἰγύπτου, ὁποία ἡ τῶν Πηλιορειτῶν, τὰ πρωτοστατήσαντα καὶ διακριθέντα εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν γεωργίαν, τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα, νὰ διαπρέψωσι καὶ ὡς κοινωνικοὶ παράγοντες.

Ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἀπαντῶμεν τὸν ἤδη γνωστὸν μεγαλέμπορον *Σοφοκλῆν Κωνσταντινίδην* ὡς Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τῆς 20 Ἰουνίου 1863 μέχρι τῆς 6ης Μαΐου 1871. Εἶναι ὁ πέμπτος, κατὰ σειρὰν ἐκλογῆς, Πρόεδρος, καὶ ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς Παροικίας, δεδομένου ὅτι ἅπαντες οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἐξήσκουν συγχρόνως καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Γενικοῦ Προξένου τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν προεδρικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης ἐσημείωσε μεγάλας προόδους εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν ἐπὶ τὸ εὐεργετικώτερον διαρρύθμισιν τοῦ Νοσοκομείου καὶ εἰς τὴν θαυμασίαν ὀργάνωσιν τῆς λειτουργίας τῆς νεοδμήτου Ἐκκλησίας τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ». Ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον τοὺς δαιμονίους Πηλιορείτας συναντῶμεν ἁπανταχοῦ τῆς Αἰγύπτου ὡς ἱδρυτὰς ἢ Προέδρους Κοινοτήτων, Συλλόγων καὶ ποικίλης μορφῆς ὠφελίμων τῇ Κοινωνίᾳ Σωματείων, μὲ δρᾶσιν καὶ πρόοδον ἀσυνήθη καὶ καθ' ὅλα ἀξιέπαινον.

Καὶ ὡς ἄμισθοι ἀντιπρόσωποι τῆς Κυβερνήσεως ἐκεῖ ἔνθα δὲν ὑπάρχουσιν ἢ ἀπουσίαζον οἱ ἐπίσημοι τοιοῦτοι, ἐπέδειξαν ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν καθηκόντων των σπανίαν ἱκανότητα.

Ἀλεξάνδρεια, Σεπτέμβριος 1931.

ΑΠ. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΕ 25 ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ!

Ναί! ἀγαπητοί μου φιλοτελισταὶ, σᾶς φαίνεται παράξενο ἕνα τέτοιο ταξεῖδι μίαν πρωΐαν τοῦ 1906;

Ἰδοὺ πῶς: Τὰ Γιάννενα ἦσαν τουρκοκρατημένα κι' οἱ Ἠπειρῶται διεσκορπίζοντο σὰν τοῦ λαγοῦ τὰ παιδιὰ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Λ. ΠΑΤΣΟΥΚΑΣ

Ἔτσι κι' ἐγὼ μ' ἕνα συστατικὸ μπιλλιετάκι στοὺς ἑκατομμυριούχους Ἀδελφοὺς Στεφάνου τῆς Φιλαδελφείας ξεχωρίσθηκα ἀπὸ συγγενεῖς καὶ φιλτάτους καὶ δι' Εὐρώπης σὲ ὀκτὼ ἡμέρες ἀντίκρυσα τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας στὸν Νιαγάρα τῶν Ἐθνῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Καὶ ἐνῷ οἱ συνταξειδιῶται μου ἐκύτταζαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοὺς οὐρανοξύστας, ἐγὼ καρφώθηκα σὲ μιὰ βιτρίνα κυττάζοντας τὰ γραμματόσημα ποὺ διεφήμιζεν ἕνας οἶκος στὸ Chestnut St., τῆς Φιλαδελφείας. Μὴ καταλαβαίνοντας τότε ἀκόμη γρῦ ἀπὸ Ἐγγλέζικα, παρεκάλεσα τὸν φίλον μου κ. Πολυχρονιάδην, παιδὶ ἑνὸς καλοῦ δικηγόρου τῶν Ἰωαννίνων ποὺ σπούδασε τὰ Ἀγγλικὰ στὸ Λίβερπουλ καὶ μὲ τὸν ὁποῖον συνταξειδεύσαμεν, νὰ ρωτήσῃ τὸν καταστηματάρχην ἐὰν πωλῇ ἢ ἀγοράζῃ ἀπὸ αὐτὰ τὰ «παληόχαρτα»!

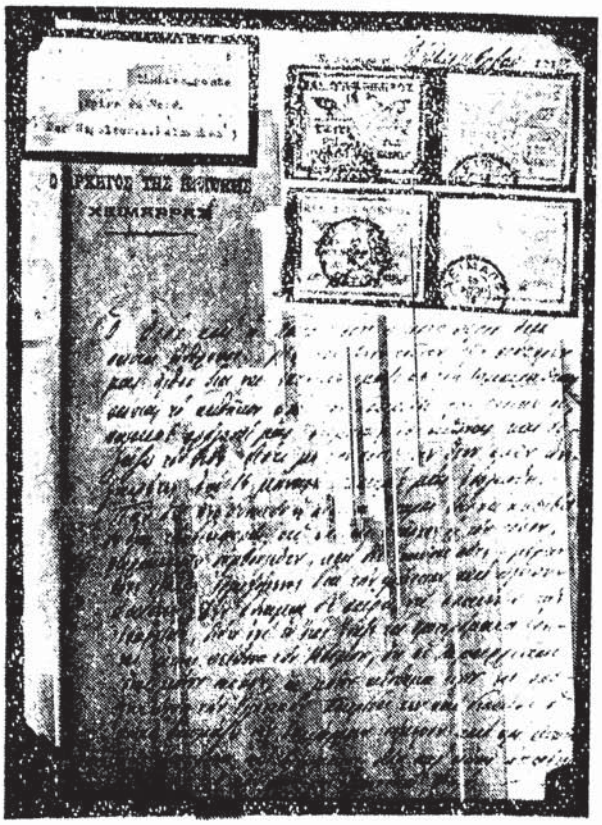

Ἀνέκδοτος ἰδιόχειρος προκήρυξις τοῦ Σπύρου Μήλιου στοὺς Χειμαριώτας. Ἐκ τῆς φιλοτελικῆς συλλογῆς μου. Ἐφωτογραφήθη εἰδικῶς διὰ τὴν «Δωδώνην».

— Ἔχεις τίποτε, μοῦ λέγει, μαζί σου νὰ βροῦμε τοὐλάχιστον ἀφορμήν, γιατὶ κι' ἐγὼ χαμπάρι δὲν ἔχω ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα.

Ἔβγαλα τότε ἀπὸ τὴν τσέπη μου μικρὸν σημειωματάριον μὲ διαφόρους διευθύνσεις Ρωμηῶν ποὺ πῆρα ἀπὸ τὴν πατρίδα, παμπάλαιον δέ, ἀπὸ τὰ μαθητικά μου χρόνια, ὅπου εἶχα κολλημένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὶς μικρές του σελίδες καμμιὰ εἰκοσιπενταριὰ γραμματόσημα, (τὸ καρνέ μου σὰν νὰ λέμε τότε!) Ἦσαν ὅλα τῆς πρώτης περιόδου, ἀπομεινάρια ἀπὸ τὶς δέκα κάσες ἀλληλογραφίας ποὺ ἔκαψαν τὸ 1905 οἱ Τραπεζῖται θεῖοι μου Γκάνιος καὶ Δόνος στὰ Γιάννενα «γιὰ νὰ ἀδειάσουν τὰ παληοκιβώτια!»

Ἐγχειρίζω τὸ πρωτόγονον αὐτὸ καρνεδάκι μου στὸν Πολυχρονιάδην, καὶ μπαίνομεν οἱ νεοφώτιστοι φιλοτελεῖς σὲ μιὰ αἴθουσα ἀρκετὰ μεγάλην ὅπου μὲ τὸ Ἀμερικανικὸ χαμόγελο, μᾶς κυττάζουν κατάμματα καμμιὰ δεκαπενταριὰ δεσποινίδες ποὺ τακτοποιοῦσαν σὲ φακέλλους διαφανεῖς σωροὺς ἀπὸ γραμματόσημα.

«Good morning»! Ὁ συνοδοιπόρος μου ἄρχισε νὰ γελᾷ. Ὁ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

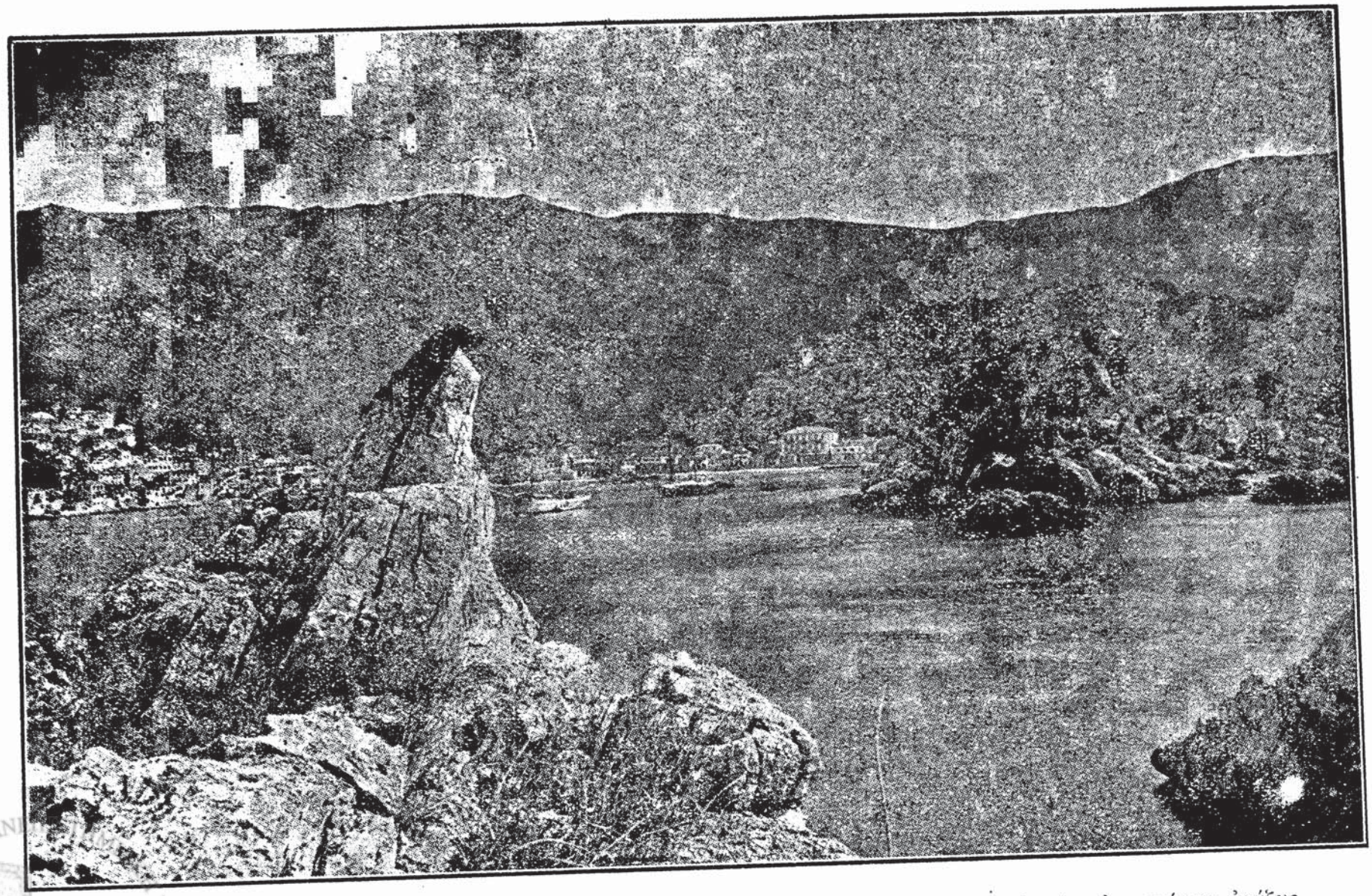

Μία θαυμασία ἄποψις τῆς ἱστορικῆς Πάργας τῆς Ἠπείρου, πλησίον τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ μέγα ἐργοστάσιον ὀρύζης Φαναρίου τοῦ μεγαλοβιομηχάνου κ. Δημ. Θ. Κοτούλη ἐκ Δολιανῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

manager, μᾶς πλησιάζει καὶ μᾶς προσφέρει κάθισμα.

Ἀφοῦ ἐξοικειώθημεν μὲ τὸ περιβάλλον τοῦ καταστήματος, ὁ κ. Πολυχρονιάδης βγάζει τὸ... δειγματολόγιον καὶ ἀρχίζει νὰ ὁμιλῇ εἰς ἄπταιστον Ἀγγλικήν, ἐνῷ ἐγὼ τοῦ ψιθυρίζω. «Κι' ἕνα δολλάριον νὰ μᾶς δώσῃ καλὰ θὰ εἶναι· θὰ πᾶμε στὸ ἀντικρυνὸ Automat νὰ πάρουμε Cocoanut Pie (Ἀπόστασις Μελιγκουνάκη - Ζαχαράτου Ἀθηνῶν).

Ὁ manager περνᾷ στὸ πολυτελὲς κουστάλλινο γραφεῖον του,

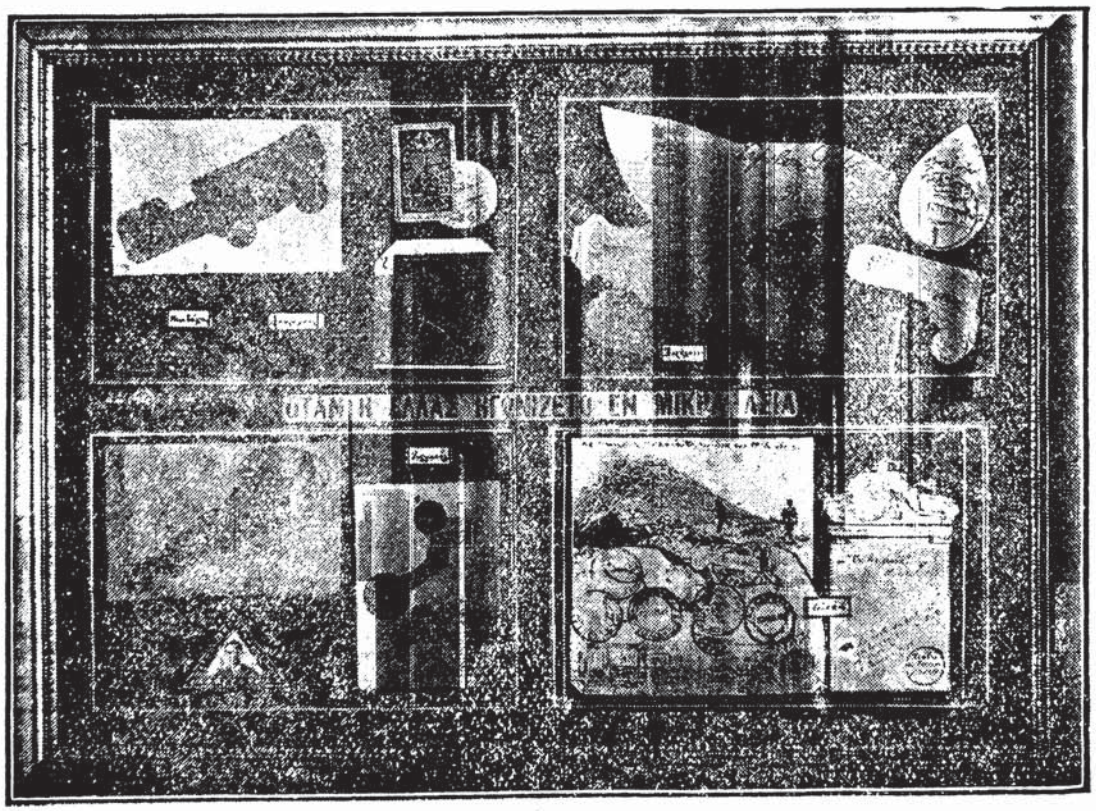

Φιλοτελικὰ σκιτσαρίσματα πολεμικῶν ἰσφραγίδων κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἑλλ. κατοχῆς τῆς Μ. Ἀσίας. Προσφέρονται 200,000 δραχμαὶ εἰς ὁποιονδήποτε παρουσιάσῃ πέντε ἐν κυκλοφορίᾳ τοιαύτας σφραγῖδας.

παίρνει τὸ φακό, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃ τὰ γραμματόσημα, τὰ ὁποῖα ἀντὶ διὰ γομοχάρτου ἦσαν κολλημένα μὲ στερεὰν γόμαν σὰν τὰ ἐργόχειρα τοῦ τοίχου. Μᾶς κυττάζει καὶ τοὺς δυὸ καὶ ρωτᾷ νὰ μάθῃ τί ἀπαιτήσεις ἔχομεν.

Ὁ Πολυχρονιάδης ἐφάνη αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀνώτερος τῶν προσδοκιῶν μου.

—«Ἀπ' αὐτὰ ποὺ βλέπετε, λέγει μὲ ὕφος χιλίων ἐμπειρογνωμόνων,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἔχομεν χιλιάδας ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν πατρίδα· ἐὰν μᾶς ἐνθαρρύνετε θὰ γράψωμεν ἢ μᾶλλον θὰ τηλεγραφήσωμεν!! νὰ μᾶς στείλουν κι' ἔτσι θὰ εἴμεθα τακτικοὶ πελάται σας».

Ὁ Ἀμερικανὸς πρὶν ἀκόμη δώσῃ μιὰ τιμὴ (καὶ βγῇ γελασμένος) τὰ ρίχνει σὲ μικρὰ λεκάνη καὶ βγάζοντας ἕνα ἕνα τὰ κυττάζει προσεκτικά· τὰ βάζει κατόπιν σὲ μικρὸ τελλάρο νὰ στεγνώσουν καὶ μ' ἕνα γενναῖο κτύπημα στὸ Cash Register τραβάει μονομιᾶς 250 δολλάρια!

— «Εἶσθε ἱκανοποιημένοι;»

Τὸν κατευχαριστήσαμε σφίγγοντας τὸ χέρι του, καὶ σὰν βγήκαμε ἔξω ὁ Πολυχρονιάδης μοῦ ἐξέφρασε μεγαλοφώνως τὴν ἀπορίαν του πῶς βρίσκονται τόσον κουτοὶ ποὺ τ' ἀγοράζουν αὐτὰ τὰ παληόχαρτα.

Ἀπὸ πόσους δὲν τ' ἀκοῦμε αὐτὸ κάθε μέρα; Ἡμεῖς ὅμως τὴ δουλειά μας.

Τὸ μεγάλο κεφάλι τοῦ κερδοφόρου Ἑρμοῦ μας, ἀποτελεῖ ἀληθινὸν χρυσορυχεῖον καὶ ὄχι μόνον τὰς τιμὰς τῶν δημοπρασιῶν τοῦ Φερράρι θὰ περάσωμεν, ἀλλὰ ἴσως τυχὸν ἀνακάλυψις καινενὸς ἰδιαιτέρου τύπου τοῦ Ἑρμοῦ καθόλου ἀπίθανον νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ κάμωμεν τὸν γύρον τοῦ κόσμου καὶ μὲ ἓν μόνον γραμματόσημον.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Λ. ΠΑΤΣΟΥΚΑΣ

Ἀλεξανδρούπολις

ΜΠΟΡΕΙΣ;

Μπορεῖς νὰ μὲ κάμῃς, πάλ' ἀπόψε, παιδί;
Στὴν ψυχή μου μπορεῖς τὰ φτερὰ νὰ μοῦ δώσῃς
τῆς πρώτης ἐκείνης ὁρμῆς μου τῆς τόσης
π' ἀγκάλιαζε ἀντάμα κι' Οὐράνια καὶ Γῆ;
Καὶ τὴν πίκρα μου τάχα μπορεῖς νὰ λαφρώσῃς,
στὴν καρδιὰ καὶ στὰ χείλη ὅσ' ἀφῆκ' ἡ ζωή;
Κι' ἕνα ὄνειρο θᾶμα, στὸ νοῦ, στὴν ψυχὴ
μπορεῖς, πάλ' ἀπόψε ξανὰ νὰ μ' ἁπλώσῃς;
Φίλησέ με! Μπορεῖς; ἄχ! μπορεῖς πειὰ μὲ τόσης
τρυφερότητος καὶ πάθους καινούργιαν ὁρμὴ
στὴν καρδιὰ ν' ἀναστήσῃς ὅ,τι πλέον δὲν ζῇ;
Καὶ τὴν πίκρα μου ὅλη μπορεῖς νὰ νεκρώσῃς.
Κι' ἀπ' τὰ χείλια μου σβυῶντας ὅσ' ἀφῆκε χολή.
Μπορεῖς νὰ μὲ κάμῃς, πάλι ἀπόψε, παιδί;

† Γ. ΠΕΛΛΕΡΕΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Εἶταν ἕνα Σαββάτο βράδυ τοῦ χειμῶνα τοῦ 186... Καμμιὰ δεκαριὰ γυναῖκες τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ, ποῦ εἶναι ψηλὰ στὴν «ἀγκαλιὰ τῆς ράχης», ἔπαιρναν νερὸ στὴν ἄκρη τοῦ Καλαμᾶ, ποῦ σκίζει τὴν Ἤπειρο ἀπὸ βοριᾶ κατὰ νοτιά. Κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἤθελαν καὶ «παραήθελαν» ποιὰ νὰ γιομίσῃ «πρίτερα», γιατὶ εἶταν ἡ ὥρα περασμένη καὶ μιὰ κατεβασιὰ μοναχὰ εἶταν στὸν ὄχτο τοῦ ποταμιοῦ, κι' ἀπὸ κεῖ ἔπρεπε νὰ γιομίσουν τὲς βουτσέλλες τους, κατεβαίνοντας μιὰ-μιά, γιατὶ τὸ μέρος τῆς κατεβασιᾶς εἶταν στενό. Οἱ νύφες ὅμως κι' οἱ τσιοῦπρες, ἂν κι' εἶταν ἀπὸ πολὺ ὥρα στὴν ἄκρη τοῦ ποταμιοῦ, ἄφιναν τὲς μεγαλύτερες, ἂν κι' αὐτὲς ἔρχονταν ἀργότερα, γιατὶ ἡ ἡλικία χαίρει πολλὰ δικαιώματα στὸν τόπον ἐκεῖνον τὸν μισοάγριο.

Ἡ μέρα ἐκείνη, ποῦ ψυχορραγοῦσε, εἶταν βροχερή. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ εἶταν θολό. Οἱ Μικροχωρῖτες, ἂν κι' ἔχουν γύρα του ἄλλα ποταμάκια καὶ ρεματιὲς μὲ ξάστερα νερά, πάντοτε παίρνουν νερὸ ἀπὸ τὸν Καλαμᾶ.

Τὰ ὕστερινὰ σύννεφα ποῦ ἔκαναν τὸ ἡλιοβασίλεμα σὰν φλωρένιο κάμπο, λίγο κατ' ὀλίγο ἔγιναν μαῦρα, φοβερά, κι' ἔλαβαν χίλιων λογιῶν μορφές, κι' ἡ νύχτα, ποῦ ἄρχισε ν' ἁπλώνῃ τὰ φτερά της, ἔδινε ἕνα γλυκὸ φίλημα στὸ πρόσωπο τῆς ἡμέρας, ποῦ ἔφευγε, γέρνοντας πίσω ἀπὸ τὸ φωτεινὸ ὄχτο, ποῦ φκιάνουν οἱ κορφὲς τῶν βουνῶν, κι' ἐπήγαινε περίλυπη νὰ θαφτῇ στὴν ἀπέραντη νεκρόπολη τῶν περασμένων.

Ὁ ποταμὸς κατρακυλῶνταν μὲ θυμό, κι' ἡ φωνή, ποῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὰ νερά του, ἔκανε ἕνα εἶδος ἄγριας, περήφανης καὶ μονότονης μουσικῆς, ποῦ χύνει ἀπέραντο πέλαγο μελαγχολίας στὴν ψυχή.

Μιὰ φωνή, ἴσως τῆς νιώτερης, ἀπὸ τὲς γυναῖκες ποὖπαιρναν νερὸ ἐκεῖ, σηκώθηκε μ' ἀνυπομονησιά:

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

— Ντέτεστε ! καμμιὰ βολά, καημένες !, μᾶς πῆραν τὰ μεσάνυχτα στὴν ποταμιά !

Πρέπει ὅμως νὰ ξέρῃ κανένας, ὅτι μόνο τὲς παραμονὲς τῶν γιορτῶν οἱ γυναῖκες τοῦ Μικροῦ χωριοῦ πηγαίνουν πολὺ ἀργὰ γιὰ νερὸ ἐξ αἰτίας ποῦ οἱ παραμονὲς τῶν γιορτῶν ἔχουν πολλὲς ἑτοιμασίες καὶ μεγάλες φροντίδες.

Στὴ φωνὴ αὐτή, ἄλλη φωνὴ γερασμένης γυναίκας ἀπάντησε μὲ ἀδιαφορία :

— Μή βιάζεστε τσιοῦπρες !, γιατὶ γεράζετε γλήγορα ! Δυὸ δρασκέλες εἶναι τὸ χωριό...

Μιὰ ἄλλη πάλι φωνὴ ἀπολογήθηκε λυπητερά :

— Μ' ἐγώ, χαλασιά μου, πῶχω νὰ διαβάσω καὶ τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ μου.

Νά καὶ μιὰ ἄλλη σημείωση γιὰ τὲς γυναῖκες τοῦ Μικροῦ χωριοῦ, ὅταν παίρνουν νερό : Ὅποια ἔχει νὰ πλύνῃ σκουτιὰ ἀπομένει πάντα ἡ κοντινή, ὅσο μεγάλη κι' ἂν εἶναι, ἐξὸν ἂν εἶναι πολὺ γριά, ἀλλὰ οἱ γριὲς δὲν πᾶν ποτὲ γιὰ νερό. Τὸ νερὸ εἶναι ἔργο ἐκεινῶν πῶχουν μάῦρα μαλλιά.

Ὅσο ξακολουθοῦσε τὸ γιόμισμα τῶν βουτσελλῶν, γένονταν στὸν ἀνήφορο μιὰ γραμμὴ ἀπὸ φορτωμένες γυναῖκες μὲ βουτσέλλες μὲ νερό. Ἀνηφοροῦσαν ἀργὰ-ἀργὰ τὸν δρόμο, ποῦ βγαίνει στὸ Μικρὸ χωριό. Ὑστερνὴ ἦταν ἡ μικρομάννα ἐκείνη, ποὖχε νὰ διαβάσῃ τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ της. Τὸ σκοτάδι εἶχε ἀρχίσει νὰ ξαπλώνῃ τὰ μαῦρά του φτερὰ στὴ γῆ καὶ στὸν συνεφιασμένον οὐρανό, καὶ οἱ γυναῖκες μὲ τὸ νερὸ ἀνέβαιναν τὸν ἀνήφορο, βλέποντας ὄχι πλειὸ μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ μὲ τὸν νοῦ, γιατὶ κάθε μιὰ ἀπὸ τὲς γυναῖκες ἐκεῖνες, ποῦ πήγαιναν ἡ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν ἄλυσος, εἶχεν ἀναιβῇ καὶ καταιβῇ χιλιάδες βολὲς ἐκεῖνον τὸ στενόδρομο. Ἐνῷ ἡ συνοδειὰ τῶν γυναικῶν ἀνέβαινε σκυφτὴ ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ νεροῦ, γλυκὸς ἦχος κυπριοῦ ἀκούστηκε πίσω τους «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...» κι' ὅσο οἱ γυναῖκες ἀνέβαιναν ἄλλο τόσο κι' ὁ γλυκὸς ἦχος τοῦ κυπριοῦ ἀκούονταν καθαρώτερα καὶ δυνατώτερα «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...» κι' ἀπὸ τὰ ξηρὰ καὶ βροντερὰ πατήματα πεταλωμένου ζώου φαίνονταν, ὅτι πίσω τους βρίσκονταν καβαλλάρης. Δὲν πέρασαν πολλὲς στιγμὲς κι' ὁ καβαλλάρης βρίσκονταν πίσω ἀπὸ τὲς πλάτες τῆς γυναικός, ποῦ ἦταν παραπίσω ἀπ' ὅλες. Ἐκείνη τότε φώναξε :

— Ἀναμεράστε, μωρές, νὰ περάσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μουλάρι !..

Ἀπὸ τὸ πολὺ σκοτάδι, κι' ἀπὸ τὸν βαρυσυννεφιασμένον καιρὸ

δὲν εἶταν δυνατὸ νὰ καταλάβῃ αὐτὴ ἡ γυναῖκα, ἂν τὸ ζῶο, ποῦ καβαλίκευε ἐκεῖνος, πῶρχονταν ἀπὸ πίσω τους εἶταν μουλάρι, ἢ ἄλογο, ἀλλὰ τὸ γνώριζε, ὅτι σωστὰ εἶταν μουλάτι, γιατὶ καμμιὰ φορὰ ποδάρι ἀλογινὸ δὲν εἶχε πατήσῃ στὸ Μικρὸ-Χωριό, κι' ἐξὸν ἀπ' αὐτό,

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

μόνο στὸ λαιμὸ τῶν μουλαριῶν συνηθίζουν νὰ κρεμοῦν κυπρί, μικρὸ κουδουνάκι ἀπὸ μπροῦζο, ποῦ κάνει « τρίγκ.... τρίγκ.... τρίγκ.... »

Στὸ λουγιατὸ αὐτὸ τῆς γυναικὸς τῆς ὑστερνῆς, ὅλες οἱ γυναῖκες ἐστριμώχτηκαν δεξιὰ καὶ ζερβιὰ τοῦ μονοπατιοῦ, γιὰ νὰ κάνουν τόπο νὰ διαβῇ τὸ μουλάρι, ποὖχε ψηλά του ἕναν ἄνθρωπο κουκουλωμένο μὲ πλατειὰ καὶ μακρειὰ καπότα. Ἔρριξαν ὅλες τὰ μάτια τους περίεργα ἀπάνω του, γιὰ νὰ καταλάβουν ποιὸς εἶταν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ποὺ

δὲν ὥμοιαζε γιὰ χωριανός τους, ἀλλὰ καμμιὰ δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ τίποτε.

— Σὰν ποιὸς νᾶναι, μωρὲς γυναῖκες, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος;

Εἶπε μιά.

Ξέρω κι' ἐγώ;

Εἶπε ἄλλη.

— Σ' ἀφίνει τὸ ἔρμο τὸ σκοτάδι νὰ ἰδῇς;

Εἶπε πάλι μιὰ ἄλλη.

Νὰ εἶταν ξενιτεμένος εἶπε μιὰ ἄλλη, δὲ θἄρριχνε κανένα ντουφέκι, ἅμα μπῆκε στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ μας; Τί διάτανο; Ντίπου στὰ κρυφὰ θὰ μᾶς ἔρχονταν;

— Καλὰ λές, εἶπε ἡ γεροντότερη τῆς συνοδειᾶς, μ' ἀναστεναγμό, ἀλλὰ νὰ ξεπεζέψῃ τέτοια ὥρα καὶ σαββατόβραδο σὲ ξένο χωριό, δὲν πάει! Θᾶναι δικός μας αὐτός! Θᾶναι χωρὶς ἄλλο ξενιτεμένος ἀπὸ τὸ χωριό μας!....

— Τί κάθεσαι καὶ λές, κακορρίζικη κυρὰ-Κώσταινα, εἶπε μιὰ γυναῖκα, σὰν ἀπὸ μέσα της, ἀλλὰ φωναχτά. Τί καψαπαντοχὴ ἔχ' ς καὶ νειρεύεσαι ξενιτεμένους; Δὲν πῆρες ἀκόμα τὸν ἀπόθωρό σ';

—Τί νὰ σᾶς πῶ, μωρὲς τσιοῦπρες, εἶπ' ἡ Κώσταινα, καὶ στάθηκε κι' ἀκούμπησε σ' ἕνα μεγάλο λιθάρι, γιὰ ν' ἀνασάνῃ. Ἀλήθεια σαράντα χρόνια ἔχω ξενιτεμένη, σαράντα χρόνια ἔχω ποὺ καρτεράω νὰ ἰσκιώσ' ἡ θύρα μ', κι' αὐτὴ ἡ ἔρμη ἡ μέρα δὲ φαίνεται νἄρθῃ, ἀλλὰ δὲν ἀπελπίζομαι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ἀναστέναξε μὲς ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια της, καὶ σηκώθηκε νὰ τραβήσῃ τὸν δρόμο.

Ἂν κι' εἶχαν ἀκουστὰ ὅλες οἱ γυναῖκες τῆς συνοδειᾶς γιατὶ εἶταν ἀγέννητες τότε, — ὅτι ὁ Κώστας τῆς Κώσταινας ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν Ξενιτειά, πάλι ἀναστέναξαν, σὰν ἄκουσαν τὴ φριχτὴ ἀλήθεια, — λέγω φριχτή, γιατὶ οἱ πλειότερές τους εἶχαν ἄντρας καὶ ἀδέρφια στὴν Ξενιτειά, ποιὰ ἕνα χρόνο, ποιὰ δυὸ καὶ ποιὰ τρία. Σταυροκοπήθηκαν ὅλες ἀπὸ τὴν τρομάρα τους, κι' ἡ κάθε μιὰ χωριστά:

— Γλῦσέ μας, Θέ μ'!

— Τί ζουρλὴ ποὺ εἶσουν καημένη κυρά, καὶ δὲν τὸν μούντζωνες, (εἶπε μιά), καὶ νὰ πάρ' ς κανέναν ἄλλο, ν' ἀποχτήσ' ης παιδιά...

— Ἄχ! καημένη! (ἀπολογήθηκε μὲ βαθὺν ἀναστεναγμὸ ἡ κακομοίρα ἡ Κώσταινα) Πέ, καημένη, νὰ σὲ φυλάξ' ὁ Θεός! Εἶναι εὔκολο θαρρεῖς νὰ ξεχάσῃ μιὰ γυναῖκα τὸ πρῶτό της τὸ στεφάνι: Ἂν μάθαινα πῶς ἀπέθανε, χωρὶς ἄλλο θἄπαιρνα τὸν ἀπόθωρό μου καὶ θὰ

Τὸ γραφικὸν χωρίον Διπαλίτσα τῆς Ἠπείρου, ὅπου ὑπάρχει ὁ παναρχαιος ἱστορικὸς βυζαντινὸς ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀῶον τῆς Ἠπείρου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ξαναπαντρεύομουν, ἀλλὰ ποιὸς μοῦ εἶπε πὼς πέθανε; Ὕστερα, πῶς νὰ ξεχάσω ἕναν ἄντρα, ποὺ δὲν τὸν γνώρισα σὰν ἄντρα, παρὰ μόνο σὰν ἀδερφό; Ξέρετε τί θὰ εἰπῇ αὐτό; Μιὰ βδομάδα μοναχὰ ζήσαμαν ἀντάμα, σὰν ἀδέρφια ἐγκαρδιακά, κι' ὕστερα... πάη, πάη, κι' ἀκόμα πάη!...

— Κι' εἶσαι ἄγγιχτη ἀκόμα;

Εἶπε μιά, ἡ πλειὸ περίεργη..

— Ντίπου ἄγγιχτη! ἀπολογήθηκε ἡ Κώσταινα. Μὰ τὸν Θεό, καὶ μὰ τὴν πίκρα τῆς ξενιτειᾶς! Ὅταν παντρευτήκαμαν, ἐγὼ εἴμουν δέκα πέντε χρονῶν, κι' ἐκεῖνος—νἄσκαζα—εἶταν δώδεκα μοναχά. Δὲν τἄχε κι' αὐτὰ σωστὰ ἀκόμα, καὶ δὲν ἤξευρε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Τὸν εἶχαν παντρέψει οἱ γονατοι του τόσο μικρόν, γιατὶ εἶταν ἀποφασισμένοι νὰ τὸν ξενιτέψουν, κι' ἐφοβῶνταν μὴ δὲ γυρίσῃ γλήγορα. Ἔξὸν ἀπ' αὐτό, δὲν εἶχαν κι' ἄλλο παιδί, οὔτε σερκό, οὔτε θηλικό, κι' εἶχαν οἱ καημένοι ἀνάγκη ἀπὸ πηρέτρια. Θεὸς σχωρέσ' τὴν ψυχή τους, κι' ἅγιο τὸ χῶμά τους!

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἔπαψε ἡ κακομοίρα ἡ Κώσταινα τὸ πικρό της ξεμολόγημα. Δυὸ φλογερὰ δάκρυα αὐλάκωσαν τὰ καταπάρθενα μάγουλά της, καὶ σὲ ὀλίγο ὅλη ἡ συνοδειὰ εἶταν μέσα στὸ χωριό, ὅπου ἄρχισαν νὰ χωρίζωνται, γιατὶ ἡ κάθε γυναῖκα ἔμπαινε στὸ σπίτι της.

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ εἶναι ὄνομα καὶ πρᾶμμα μικρὸ χωριό. Ἔχει τὸ ὅλο δέκα μόνον σπίτια, χτισμένα μὲ ἄσπρο ἀσβεστολίθι καὶ σκεπασμένα μὲ ἄσπρες πλάκες. Κεραμίδια ἐκεῖ δὲν ξέρουν τί πρᾶμμα εἶναι. Τὰ πλειότερα σπίτια εἶναι ἰσόγεια, κι' εἶναι τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο, καὶ δὲν χωρίζονται παρὰ ἀπὸ κανέναν κῆπο.

Τὴ βραδυὰ ἐκείνη ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο σκοτάδι ἔφυγαν οἱ θύρες καὶ τὰ παράθυρά του. Ἡ μεγάλη κοκκινωπὴ ἀναλαμπή, ποὺ ἔβγαινε μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια, δὲν ἦταν ἀπὸ τὰ πολλὰ λιχνάρια τους, ἀλλ' ἀπὸ ξηρὰ ξύλα, ποὺ ἔβαναν στὴ στιὰ καὶ γιὰ τὸ ζέσταμα τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ τὸ φώτισμά τους ἀντάμα.

Ὁ οὐρανὸς λίγο-λίγο θολόνονταν πλειότερο, ἄστρο κανένα δὲν ἔφεγγε ψηλά του κι' ὁ Βορηᾶς ἄρχισε νὰ φυσάῃ πολὺ δυνατά! Τὸ Μικρὸ Χωριό, ἀφοῦ δείπνησε καὶ σιλάρωσε τὰ ζωοπράμματά του, ἔκλεισε τὲς θύρες του καὶ τὰ παράθυρά του κι' ἑτοιμάστηκε νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ ριχτῇ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ὕπνου ὅσο ποὺ νὰ βαρέσῃ τὸ πρωϊνὸ ὁ παπᾶς τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὄξω ὁ λυσσιασμένος Βορηᾶς κόπασε κι' ἄρχισε νὰ χιονίζῃ. Τὸ χιόνι ἔπεφτε τόσο πυκνὸ καὶ πολύ, ὥστε ὅλο ἐκεῖνο τὸ σκοτάδι τῆς συννεφιασμένης νύχτας ἄλλαξε ὄψη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Μές ἀπὸ τὰ σπίτια ἑτοιμάζονταν τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ κοιμηθῇ, γιὰ νὰ ξυπνήσῃ, ὅταν βαρέσῃ ὁ σήμαντρος τῆς Ἐκκλησιᾶς, ὄξω ἀπὸ τὰ σπίτια χιόνιζε ἀκατάπαυστα καὶ γαύγιζαν τὰ σκυλλιά, κι᾽ ἀπάνω σ᾽ αὐτὸ ἕνας γλυκὸς ἦχος κυπριοῦ ἀχολογοῦσε στὸ σκοτάδι μελαγχολικὰ-μελαγχολικὰ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

— Γιατί γαυγίζουν τὰ σκυλλιὰ «γκάβου, γκάβου, γκάβου» ; Ποιὸς εἶν᾽ ὁ ξένος ποὺ φέρνει γύρα τὸ χωριὸ τὴ νύχτα «γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ» καβάλλα στὸ μουλάρι, πῶχει τὸ κυπρὶ ποὺ λαλάει γλυκὰ-γλυκὰ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ» ;

Τὸ φάνισμα τοῦ ξένου τῶμαθε τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀπὸ τὲς γυναῖκες, ποὺ πῆγαν στὸ ποτάμι γιὰ νερό, ἀλλὰ πάντεχαν, ὅτι θἄχε κανένα γνώριμο στὸ χωριό, κι᾽ ὅτι πῆγε ἐκεῖ, ἀλλὰ τὰ γαυγίσματα τῶν σκυλλιῶν «γκάβου... γκάβου... γκάβου...» τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ «γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ...» καὶ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ..» ἔδωσαν εἰς τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ καταλάβῃ, ὅτι ὁ ξένος δὲν πῆγε σὲ κανένα σπίτι, κι᾽ ὅτι δὲν εἶχε κανένα γνώριμο στὸ χωριό.

Οἱ θύρες τότες ἄνοιγαν μιὰ-μιά, καὶ μιὰ γλυκὴ φωνὴ ἔβγαινε ἀπὸ μέσα :

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ᾽ ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι᾽ ὅ,τι κι᾽ ἂν εἶσαι θαὐρῇς φωτιὰ νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμὶ νὰ χορτά᾽ῃς...»

Ἀλλ᾽ ὁ ξένος ἐχάνονταν σὰν ἴσκιωμα, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντηση στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν μανιωμένα τὰ σκυλλιά, γαυγίζοντας, καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του ἀκούονταν γλυκὰ καὶ θλιβερὰ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

Ὁ ἀγνώριστος ξένος πέρασε μπροστὰ ἀπ᾽ ὅλες τὲς ἐξώθυρες, στάθηκε μπροστὰ σ᾽ ὅλες, ὅλα τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ ἕνα-ἕνα τὸν προσκάλεσαν :

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ᾽ ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι᾽ ὅ,τι κι᾽ ἂν εἶσαι, θαὐρῇς φωτιὰ νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμὶ νὰ χορτά᾽ῃς»

Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος χάνονταν σὰν ἴσκιωμα, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντηση στὸ εὐγενικὸ ποσκάλεμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν μανιωμένα τὰ σκυλλιά, γαυγίζοντας «γκάβου...γκάβου...» καὶ μοναχὰ τὸ λάληλα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του ἀκούονταν θλιβερὰ στὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς νύχτας «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

Μοναχὰ ἑνὸς σπιτιοῦ δὲν ἄνοιξε ἡ θύρα, μοναχὰ ἑνὸς σπιτιοῦ τὸ σκυλλὶ δὲ γαύγισε «γκάβου... γκάβου... γκάβου...» καὶ μοναχὰ ἀπὸ ἕνα σπίτι δὲν ἀκούστηκε τὸ προσκάλεσμα :

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ᾽ ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι᾽ ὅ,τι κι᾽ ἂν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

εἶσαι, θαὐρῇς φωτιὰ νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμὶ νὰ χορτάᾳς».

Αὐτὸ τὸ σπίτι ἦταν τῆς Κώσταινας, ποὖχε τὸν ἄντρα της σαράντα χρόνια στὰ Ξένα, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιά.

Ἡ Κώσταινα, ἐπειδὴς ἦταν μοναχή της, δὲν ἐδέχονταν ξένους χωρὶς γνῶρο, ἀλλ' ἀκολουθοῦσε μὲ τ' αὐτὶ τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ «γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ...» καὶ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

Ὁ ἀγνώριστος ξένος δέκα φορὲς ἔφερε τὸ χωριὸ ἄνω κάτω. Ξέταζε ὅλα τὰ σπίτια ἕνα-ἕνα, σὰ νἄθελε νὰ βρῇ καμμιὰ ἐξώθυρα γνώριμη, ἀλλὰ ἔχανε τὸν κόπο του τοῦ κάκου. Δὲν μποροῦσε ναὐρῇ τίποτε. Ὅλα τοῦ ἦταν ἄγνωστα. Φαίνονταν, σὰ νὰ γνώριζε, ὅτι ἦταν μέσα στὸ Μικρὸ Χωριό, ἀλλὰ τὸ χωριὸ δὲν ἦταν αὐτό. Εἶχ' ἀλλάξει ὄψη. Τὰ σπίτια ἦταν ἀλλοιώτικα, οἱ ὀβοροὶ ἀλλοιώτικοι, οἱ δρόμοι ἀλλοιώτικοι, ἡ Ἐκκλησιὰ ἀλλοιώτικη : τὰ ὅλα ἀλλοιώτικα, καὶ γι' αὐτὸ ὅταν τὸν ἐκυνηγοῦσαν τὰ σκυλλιὰ ἀληχτῶντας «γκάβου... γκάβου... γκάβου» κι' ἄκουε τὸ σπλαχνικὸ προσκάλεσμα : «Κόπιασε μέσα ξένε μ' ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαὐρῇς φωτιὰ νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμὶ νὰ χορτάᾳς».

Ἔφευγε κι' ἀκόμα ἔφευγε σὰν ἴσκιωμα, χωρὶς ν' ἀπολογηθῇ στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀφίνοντας ὀχ πίσω του μοναχὰ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

Τὸ Μικρὸ Χωριό, ἐξὸν τῆς Κώσταινας, ὅλο · ἔγεινε ἄνω-κάτω, γιατὶ δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ ἂν ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἦταν καβάλλα στὸ μουλάρι, κι' ἔφερνε γύρα τὸ χωριό, ἦταν ἄνθρωπος ἢ ἴσκιωμα... Ἄνθρωπος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἦταν, γιατὶ ὡς ἄνθρωπος θὰ εἶχεν ἀνάγκη γιὰ ζέστα, γιὰ θροφὴ καὶ γιὰ ὕπνο. Κι' ἐπειδὴς φαίνονταν ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπ' ὅλα αὐτά, ἦταν χωρὶς ἄλλο ἴσκιωμα !...

Μές ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ βασίλευε ἀμολόγητος φόβος, ὄξω ἀπὸ τὰ σπίτια χιόνιζε ἀκατάπαυτα. Ἀκούονταν οἱ ἀληχτησιὲς τῶν σκυλλιῶν καὶ τὸ κακὸ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...» Γι' αὐτὸ δὲν ἀνοίχτηκε πλειὸ καμμιὰ θύρα καὶ καμμιὰ σπλαχνικὴ φωνὴ δὲν προσκάλεσε πλειὸ τὸν ξένον σὰν πρίν : «Κόπιασε μέσα, ξένε μ', ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαὐρῇς φωτιὰ νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμὶ νὰ χορτάᾳς».

Καρδιοχτύπι φοβερὸ εἶχε πιάσῃ ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριό, ἐξὸν τῆς νυφοκόρης, τῆς Κώσταινας ποὺ περίμενε μ' ἀνυπομονησιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ νὰ πάῃ τὸ ἴσκιωμα μαζὺ μὲ τὸ μουλάρι του καὶ μὲ τὸ κυπρί του στ' ἄφαντα καὶ στὰ κατακλείδια τῆς γῆς,

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Γάμος εἰς χωρίον τοῦ Πωγωνίου τῆς Ἠπείρου.

Χορὸς ἐν Σκαμνελίῳ τῆς Ἠπείρου κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς 26 Ἰουλίου ἐ.ἔ.
(Φωτογραφία εὐγενῶς παραχωρηθεῖσα πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὴν «Δωδώνην» ὑπὸ τοῦ ἐν Σκαμνελίῳ καθηγητοῦ κ. Θεοφ. Δ. Φραγκούλη).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὅπου ἔχει τὸ κατοικειό του, ἀλλὰ ὁ σήμαντρος δὲν ἀκούονταν....

— Τί νἄχῃ τρέξῃ τάχα; Μὴ δὲν μπόρεσε νὰ βγῇ ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸ χιόνι κι' ἀπὸ τὸ σκοτάδι;

— Ἄχ τί καλὸ πρᾶμμα νὰ εἶχε τὸ καημένο τὸ Μικρὸ Χωριὸ τὸν παπᾶ του ἐγκάτοικο, καὶ νὰ μὴν προσμένῃ παπᾶ ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ νἄρχεται κάθε γιορτὴ νύχτα νὰ λειτουργάῃ; Κακὸ χωριὸ τὰ λίγα σπίτια!

— Τί κατάρα στὸ καημένο τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ μὴν ἔχῃ ποτὲ δικό του παπᾶ!

— Κικιρίκουουουουου!

Λαλοῦν τὰ ὀρνίθια. Εἶναι ὥρα ποὺ τὰ ἰσκιώματα τῆς νύχτας γκρεμοτσακίζονται καὶ φεύγουν ἀπὸ τὸν ἀπάνω-κόσμο!

Κοντεύει νὰ χαράξῃ! Κοντεύει νὰ βαρέσῃ ὁ σήμαντρος!

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀναλαβαίνει λίγο θάρρος.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! Τώρα ὅπου κι ἂν εἶναι θὰ βγῇ ὁ παπᾶς καὶ θὰ βαρέσῃ τὸ σήμαντρο! Λάκκισε τὸ ἴσκιωμα!

— Κικιρίκουουουουου!

Λαλοῦν τὰ πετεινια δεύτερη φορά.

— «Τσιγκ-τσάγκ, τσιγκ-τσάγκ, τσιγκ-τσάγκ....»

Χτυπάει ὁ σήμαντρος!

Γλυκοχαράζει βαθειὰ ἡ ἀνατολὴ μέρα μὲ ξαστεριά.

Ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀνοίγει τὲς θύρες του. Πηγαίνει στὴν ἐκκλησιὰ κι' εἶναι βέβαιο, ὅτι τὸ ἴσκιωμα πῆρε μὲ τὴν ὥρα του τὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ. Καὶ στὰ σωστὰ φαίνονταν ὁ τοροὺς τοῦ μουλαριοῦ ψηλὰ στὸ χιόνι νὰ καταιβαίνῃ στὸν ποταμό!

Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ στιγμὴ γέμισε ἀπ' ἀνθρώπους, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ κι' ὁ παπᾶς ἔλεγε τὰ γράμματα τῆς λειτουργιᾶς.

Ἡ μοναχὴ κουβέντα, πὠκαναν μέσα στὴν ἐκκλησιά, εἶταν τὸ φάντασμα τοῦ ἰσκιωματιοῦ τὴ νύχτα μέσα στὸ χωριό, καὶ τόσο πολὺ ἡ κουβέντα αὐτὴ ἔπαιρνε κι' ἔδινε, ὥστε κι' οἱ ἄντρες κουβέντιαζαν, πρᾶμμα ποὺ μόνον οἱ γυναῖκες τὠκαναν ὡς τὰ τότε, κι' ἔκαναν πάντα τὸν παπᾶ νὰ τοὺς φωνάζῃ μὲς ἀπὸ τὸ γιερό:

— «Σωπᾶστε, γυναῖκες!...»

Ὁ καθένας ἔλεγε τ' ἀλλουνοῦ σιγανὰ γιὰ τὸ ἴσκιωμα πὼς εἶταν, γιὰ τὸ μουλάρι του, ποὺ εἶταν καβάλλα, καὶ γιὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ. Οἱ γυναῖκες π' ἀγαποῦνε φυσικὰ πολὺ τὴν κουβέντα λησμόνησαν ὅτι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησιά, κι' οὔτε ἄκουγαν τὸν παπᾶ, ποὺ τοὺς ἔλεγε κάθε λίγο μὲ θυμό:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

— « Σωπᾶστε, καταραμένες ! »

Ὅλον τὸν νοῦ τους τὸν εἶχαν στὸ ἴσκιωμα καὶ πλειότερο ἐκεῖνες, ποὺ πῆγαν τὸ βράδυ στὸν ποταμὸ γιὰ νερό. Ἡ μιὰ ἔλεγε πὼς εἶδε, ὅτι τὸ ἴσκιωμα εἶχε γένεια μακρυά, ὡς τὰ γόνατα, ἡ ἄλλη, ὅτι εἶχε κἄτι νύχια, Παναγιά μου ! μακρυὰ καὶ σουβλερὰ μιὰ πιθαμὴ μακρύτερα ἀπὸ τὰ δάκτυλά του, ἄλλη, ὅτι τὸ μουλάρι δὲν εἶχε οὐρά, κι' ἐκεῖνο τὸ πρᾶμμα, ποὺ φαίνονταν σὰν οὐρὰ εἶταν ἡ οὐρὰ τοῦ ἰσκιωματιοῦ. Ἄλλες πάλε ἔλεγαν ἀλλὰ σὲ τρόπο, ποὺ μποροῦσε κανένας νὰ πιστέψῃ — ἂν πίστευε τὰ γυναικίσια λόγια ὅτι τὸ ἴσκιωμα ἐκεῖνο εἶταν χίλιων λογιῶν καὶ ὅτι εἶταν ὁ ἴδιος ὁ Ζερζεβούλης.

Μοναχὰ ἡ Κώσταινα, ἡ νυφοκόρη τοῦ χωριοῦ, δὲν ἀνακατεύτηκε στὲς κουβέντες, ἀλλὰ στέκονταν κοντὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγιᾶς, τὴν παρακαλοῦσε μέσα 'πὸ τὰ φυλλοκάρδια της νὰ κάνῃ τὸ θαμά της, καὶ νὰ φέρῃ τὸν Κώστα της, ποὺ ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν Ξενιτειά. Τὸν φαντάζονταν ἀκόμη νιόν, ἂν καὶ τῆς ἔλειπε μιὰ ζωή, τὸν φαντάζονταν παιδὶ ἀκόμα, σὰν ποὺ τὸν εἶχε ἰδεῖ τὴν κοντινὴ τὴ φορά, ὅταν τὸν ξεκίνησε γιὰ τὰ ἔρημα τὰ Ξένα, φορῶντας ἀκόμα τὰ χρυσὰ τὰ τέλια στὸ κεφάλι της. Τῆς ἔρχονταν στὸ νοῦ της ἡ ἀνυπαντροπαντρεμένη ζωὴ σαράντα χρονῶν, ποὺ πέρασε, ἀφόντας βγῆκε ἀπὸ τὸ πατρικό της, σὰ νύφη καὶ σὰν παρθένα. Κι' ὅσο ζοῦσαν τὰ πεθερικά της ἀντιστέκονταν ὁ πόνος, ποὖχε γιὰ τὸν πολυαγαπημένο της τὸν Κώστα, στὸ πρόσωπο ἐκεινῶν, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό τους ἔμεινε σὰν τὸν κοῦκκο μοναχή, ἀνάμεσα στοὺς τέσσερες τοίχους, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιά. Ἀλλὰ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1854, ὅταν μαζὺ μὲ ἄλλα χωριὰ τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου κάηκε καὶ τὸ Μικρὸ Χωριὸ καὶ μαζὺ μὲ τὸ Μικρὸ Χωριὸ κάηκε καὶ τ' ὥμορφο τὸ σπίτι της, ἔμεινε στοὺς πέντε δρόμους μοναχή, σὰν ἡ σταλλαματιὰ ἀπὸ τὸ δέντρο, κι' εἶδε κι' ἔπαθε μὲ τὰ ξενοδούλεια, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βγάλῃ τὰ ἔξοδα, γιὰ νὰ βάλῃ μαστόρους νὰ χτίσῃ ὄχι σὰν τὸ σπίτι, ποὖχε πρῶτα μὲ ἀνώγια καὶ κατώγια, ἀλλὰ ἕνα χαμηλὸ σπιτάκι, μὲ δυὸ στιὲς μονάχα, γιατὶ δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο, παρὰ πεντέξη γιδοῦλες καὶ τρία τέσσερα προβατάκια γιὰ νὰ ντυέται καὶ ν' ἀρταίνεται.

Ἐπειδὴ εἶταν ὥμορφη, τίμια καὶ νοικοκυρά, πολλοὶ πολλὲς φορὲς τὴ γύρεψαν νὰ τὴν πάρουν, ἀλλ' αὐτὴ δὲ θέλησε ν' ἀκούσῃ γιὰ δεύτερη παντρειά. Πρόσμενε πάντα καὶ παρηγοροῦσε τὴν ἐρημιά της μ' ἕνα γράμμα, μοναχὸ γράμμα, ποὺ εἶχε στείλῃ ὁ Κώστας στοὺς γονῆδές του, ἅμα ἔφτασε στὰ Ξένα. Τὸ γράμμα αὐτὸ τὸ φύλαγε μέσα στὸ

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

νυφικό της τὸ φέσι μὲ τὰ τέλεια τὰ χρυσᾶ, καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἤκουεν ὅτι ἡ τάδε ἔλαβε γράμμα ἀπὸ τὸν ἄντρα της, ἔβγαζε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴ χιλιοπλουμισμένη κασσέλα της τὸ γράμμα αὐτὸ καὶ πήγαινε στὸν παπᾶ νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ. Κατόπι τὸ δίπλονε πάλε μὲ μεγάλη ἔγνοια καὶ τὸ ξανάβαζε στὴ μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφικοῦ της τοῦ φεσιοῦ μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ τέλια, ποὖχε μέσα στὴ χιλιοπλουμισμένη της τὴν κασσέλλα.

Σαράντα χρόνια ἐκεῖνο τὸ γράμμα, ποὺ ἀντιπροσώπευε τὸν πολυαγαπημένο τὸν ἄντρα τῆς Κώσταινας, ἐκοιμῶνταν μέσα στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφιάτικου φεσιοῦ της, μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ τέλια, ποὺ ἀντιπροσώπευε τὲς νυφιάτικες τὲς μέρες της. Αὐτὰ τὰ δυὸ πράμματα : τὸ γράμμα καὶ τὸ φέσι ἦταν τὰ μόνα μὲ τὴν κασσέλλα, ποὺ πρωτοσκέφτηκε ἡ Κώσταινα νὰ γλυτώσῃ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1854, τότε ποὺ τὰ σπίτια μαζὺ μὲ τὸ βιὸ ὅλου τοῦ χωριοῦ ἔγειναν φλόγες.

Ἐκεῖ μπροστὰ στὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγιᾶς θυμῶνταν ἡ καημένη ἡ Κώσταινα τὰ λόγια, ποὖχε μέσα τοῦ Κώστα της τὸ γράμμα, ποὺ ἔγραφε στοὺς γοναίους του νὰ προσέχουν τὴ νύφη καὶ νὰ μὴν τὴ μαλλόνουν. Αὐτὰ τὰ λόγια, ποὺ ἤκουε ταχτικά, ὅσες φορὲς ἔδινε τὸ γράμμα της νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ ὁ παπᾶς, ξανάνειοναν τὴν ὑπομονή της στὰ στήθια της, καὶ παίρνοντας καινούργιο θάρρος ἔλεγε μέσα της:

— Ὁ Κώστας μου μ' ἀγαπάει, δὲ γίνεται νὰ μὲ λησμονήσῃ! Θἄρθῃ μιὰ μέρα!

Ἀναβάνοντας ὅλα αὐτὰ ἡ καημένη ἡ Κώσταινα στὸ νοῦ της, κύτταζε τὴν Παναγιὰ στὰ μάτια, κι' ἔχοντας τὰ δικά της τὰ μάτια γεμᾶτα δάκρυα καὶ κάνοντας τὸ σταυρό της ἔλεγε :

— Παναγίτσα μ', κάνε τὸ θᾶμά σ' !

Ἐνῷ ἡ Κώσταινα βρίσκονταν μοναχή της, μὲ τὲς σκέψες της καὶ μὲ ὅσα τῆς θύμιζαν τὰ σαράντα χρόνια τοῦ ζωντανοῦ ξεχωρισμοῦ, κι' ἡ λειτουργιὰ ἦταν στὸ «ἐξαιρέτως» ἀνοίγει ἀπ' ἔξω ἡ θύρα τῆς Ἐκκλησιᾶς καὶ μπαίνει μέσα μὲ βαρυὰ πατήματα ἄνθρωπος ψηλὸς καὶ δασύς, ἡλικίας πενῆντα χρονῶν καὶ παραπάνω, μὲ φορέματα ξενιτεμένου, κι' ἀπὸ τὴ θύρα πῶμενε πίσω του μισογυρισμένη μπῆκε καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ποὺ ἄρχισε νὰ ξανοίγῃ κι' ἀκούστηκε τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκη».

Ὁ ξένος πῆγε ἴσια μπροστὰ στὴν Παναγιά, κι' ἐνῷ οἱ Μικροχωρίτες ἔμεναν ξαπορεμένοι, αὐτὸς ἄναψε μιὰ μεγάλη ἄσπρη λαμπάδα, σταυροκοπήθηκε, προσκύνησε κι' ἄρχισε ν' ἀσπάζεται τὰ εἰκονίσματα τοῦ τέμπλου ἀπὸ τὸ Χριστὸ ὡς τὸν Προφήτη-Ἠλία, κι' ὕστερα τρα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

βήχτηκε σ' ἕνα σκοτάδι. Ὅλοι ἔβλεπαν μ' ἀπορία τὸν ξένο, καὶ μὲ φόβο παρατηροῦσαν γιὰ νὰ βροῦν κανένα πρᾶμμα, ποὺ νὰ μοιάζῃ

Ἀπὸ τὴν ὡραίαν Παραμυθιὰν τῆς Ἠπείρου. Βρυσούλα σὲ σταυροδρόμι τοῦ χωριοῦ.

μὲ τὸ ἴσκιωμα τῆς νύχτας. Ἀλλὰ πάλι μπορεῖ νὰ μπῇ ἴσκιωμα στὴν Ἐκκλησιά ;

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Λοιπὸν αὐτὸς δὲν εἶναι ἴσκιωμα!

— Ἀλλὰ ποιὸς νἄναι;

Τέτοιες ἀπάνω-κάτω ἦταν οἱ σκέψες τοῦ κάθε Μικροχωρίτη, ἅμα εἶδαν ἐκεῖνον τὸν ξένο, καὶ δὲν ἔβλεπαν τὴν ὥρα πότε νὰ σκολάσῃ ὁ παπᾶς τὴ λειτουργιὰ καὶ νὰ τὸν ρωτήσουν ποιὸς εἶναι, ποῦθε ἔρχεται καὶ ποῦ πάει. Τέλος σ' ἕνα κομμάτι ὥρας σκόλασε ἡ λειτουργιά, κι' ὁ προὔχοντας τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ, κατὰ τὸ συνήθειο, προσκάλεσε τὸν ξένο σπίτι του μὲ τὴν ἰδέα νὰ μάθῃ ἐκεῖ ποιὸς εἶναι καὶ δὲν εἶναι. Ὁ ξένος, σκεφτικὸς καὶ μελαγχολικός, ἔλυσε τὸ μουλάρι του, ἀπὸ ἕνα δέντρο, ποὺ τὸ εἶχε δεμένο, κι' ἀκολούθησε τὸν προὔχοντα σὰ χωρὶς νὰ θέλῃ. Ὅλοι οἱ Μικροχωρίτες ἔρριξαν τὰ μάτια στὸν ξένο, σὰ νὰ ἦταν κάτι τι περίεργο καὶ ἀφύσικο, ποὺ μποροῦσε ν' ἀγρυπνάῃ τὴ νύχτα ἔξω μὲ τὰ σκυλλιὰ καὶ μὲ τὰ σκοτάδια, καὶ νὰ μπαίνῃ τὴν ἡμέρα στὴν Ἐκκλησιὰ καὶ ν' ἀνταμώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Πρὶν νὰ φτάσῃ ὁ προὔχοντας μὲ τὸν ξένο σπίτι του, πέρασαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νυφοκόρης τῆς Κώσταινας. Αὐτή, ἐκείνη τὴ στιγμή, στέκονταν στὴν πορειά της, κι' ἐπειδὴ αἰστάνονταν λιθοπάτημα, κάθε φορὰ ποὺ ἔβλεπε ἄνθρωπο μὲ ξενιτεμένα, εἶπε στὸν προὔχοντα ντροπαλὰ-ντροπαλά, πρὶν ἐκεῖνος τῆς δώσῃ τὴν «καλημέρα»:

— Κοπιᾶστε, ἀφέντη, ἀπὸ τὸ σπίτι μ' πρῶτα, ἔτσι νὰ ζήσῃς, νὰ σᾶς κεράσω ὀρθοὺς ἕνα ρακί, γιὰ νὰ μοῦ εὐκηθῆτε τὸ νὰ «καλοδεχτῶ».

Ὁ προὔχοντας, γέροντας σεβάσμιος καὶ γλυκός, δὲ μπόρεσε νὰ μὴ δεχτῇ τὸ προσκάλεσμα τῆς δυστυχισμένης ἐκείνης γυναίκας, ποὺ τὴν εἶχε συντρέξῃ πολλὲς φορὲς καὶ μὲ τὴν ὑπόληψή του καὶ μὲ χρήματα, κι' ἔστριψε νὰ μπῇ στὸν αὐλόγηρό της. Ἅμα εἶδε αὐτὸ ἡ Κώσταινα, μὲ γληγοράδα ζαρκαδιοῦ μπῆκε μέσα στὸ σπίτι της, γιὰ νὰ στρώσῃ κατὰ γῆς τὴν καλή της τὴν προκόβα καὶ νὰ ρίξῃ τὸ πλουμισμένο προσκέφαλο. Ὁ προὔχοντας κοντοστάθηκε λίγο στὴν αὐλή, καὶ θεώρησε ἀνάγκη νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπίσκεψη αὐτή:

— Ἂς σταθοῦμε, τοῦ εἶπε, μιὰ στιγμή, σ' αὐτὴ τὴ φτωχή. Εἶνε ξενιτεμένη πολλὰ χρόνια, δίχως γράμμα καὶ δίχως ἀντιλογιά, καὶ δὲν ἀπελπίστηκε ἀκόμα, περιμένοντας τὸν ἄντρα της ἀπὸ τὰ Ξένα.

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὁ ξένος σέρνοντας ἀπὸ πίσω του τὸ μουλάρι μὲ τὸ κυπρί, ποὺ λαλοῦσε ἀκατάπαυτα «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκη...» στάθηκε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ βρῇ μὲ τὸ μάτι του κάτι τι, ἢ νὰ θυμηθῇ κάτι τι. Ἀχτίδα χαρᾶς, φώτισε τὸ πρόσωπό του, ποὖχε κάνει ἡ μελαγχολία σκοτεινό, ἀλλ' ἡ ἀχτίδα ἐκείνη ἰσκιώθηκε τὴν πρώτη σκυθρωπάδα. Δὲν εἶχαν ξεπεράσει ἀκόμα τὴ μέση τῆς αὐλῆς, ὁ προὔχοντας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἀπὸ τὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα τῆς Ἄρτης. Μεγάλη Βυζαντινὴ ἁψὶς πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Θεοδώρας. Εἰς τὸ βάθος διακρίνεται ἡ Ἁγία Θεοδώρα ἀπὸ τὴν πλαγίαν πλευράν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΝΙΚΟΣ ΖΕΛΙΤΑΣ

ἐκ Δρόβιανης τῆς Ἠπείρου, γνωστὸς εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΡΓΑΣ. Ἐξέδιδε τὸ περισπούδαστον φιλολογικὸν περιοδικὸν τὰ «Γράμματα» ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, δώσας μεγάλην ὥθησιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς Αἰγύπτου. Διευθύνει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν τὸν μέγαν Ἐκδοτικὸν Οἶκον τὰ «Γράμματα» ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐκδίδει δὲ καὶ τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικὸν τὰ «Παναιγύπτια».

(Σκίτσο Νίκου Γώγου)

μὲ τὸν ξένον, ὅταν τὸ μουλάρι τοῦ ξένου χλιμήντρισε, καὶ τὸ σκυλλὶ τῆς Κώσταινας πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κουμάσι του καὶ χωρὶς ν' ἀληχτήσῃ περικύκλωσε τὸν ξένο καὶ ρίχνονταν γύρα του περίχαρο. Ὁ προϋχοντας πῆρε αὐτὰ τὰ δυὸ σημάδια, δηλαδὴ τὸ χλιμήντρημα τοῦ μουλαριοῦ καὶ τὰ πηδήματα τοῦ σκυλλιοῦ γιὰ καλὸν οἰωνό, καὶ φώναξε δυνατά: «Τὰ σχαρήκια, Κώσταινα...»

Ὁ ξένος εἶχεν ἀκούσει, ὅτι ἡ Κώσταινα ἦταν ξενητεμένη πολλὰ χρόνια, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀναλογιά, ἀκούοντας τώρα, ὅτι τὴν ἔλεγαν καὶ Κώσταινα, καὶ τὸν προϋχοντα νὰ φωνάξῃ «τὰ σχαρήκια...» κοντοστάθηκε λίγο, κλονίστηκε, σὰν κυπαρίσσι, ποὺ τῶχει κόψει τὲς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ρίζες του ὁ ξυλοκόπος, ἄφησε ἀπὸ τὰ χέρια του τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ, γονάτισε καὶ σωριάστηκε κατὰ γῆς, ψηλὰ στὸ χιόνι. Βλέποντας τοῦτο ὁ προῦχοντας σκιάχτηκε καὶ φώναξε μ' ὅλα τὰ δυνατά του:

— Τρέξ' ὄξω, σκύλλα Κώσταινα, μὲ τὴ βουτσέλλα, λιγοθύμησ' ὁ ξένος !...

Ἡ Κώσταινα πετάχτηκε ξυπόλυτη ἔξω, κρατῶντας στὰ χέρια της τὴ βουτσέλλα γεμάτη νερὸ κι' ἄρχισε νὰ τὴν χύνῃ στὸ κεφάλι τοῦ ξένου. Στὴν στιγμὴ ἔτρεξαν κι' οἱ γειτόνοι, σήκωσαν τὸν ξένο στὰ χέρια καὶ τὸν ἔβαλαν ψηλὰ στὴν προκόβα, ποῦχε στρωμένη ἡ Κώσταινα, καὶ τὸν σκέπασαν μὲ τὴν καινούργια τὴ στέργα, ἐνῷ ὁ προῦχοντας, νομίζοντας ὅτι προσβάλλονταν ἡ φιλοτιμία του ἐπέμενε νὰ σηκώσουν τὸν ἄρρωστο καὶ νὰ τὸν πᾶνε στὸ σπίτι του, γιατὶ ἦταν προσκαλεσμένος του, καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ νὰ κοιταστῇ σὲ ἄλλο σπίτι, καὶ μάλιστα στῆς φτωχότερης καὶ τῆς ὀρφανώτερης τοῦ χωριοῦ, ἀλλ' ἡ Κώσταινα δὲ θέλησε καὶ τοῦ εἶπε μὲ μύτη:

— Ἐδῶ πῶπεσε, ἀφέντη, ὁ ἄνθρωπος, ἐδῶ καὶ θὰ μείνῃ· κι' ἂν εἶμαι φτωχή, ὁ ἄντρας μ' νὰ ζήσ'... ποιὸς ξέρ' ;

Ἕνεκα ποὺ λιγοθύμησε ὁ ξένος τόσο ξαφνικὰ καὶ τόσο ἀνεπάντεχα, ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριὸ στὸ σπίτι τῆς Κώσταινας γιὰ νὰ μάθουν τί καὶ πῶς ἔγεινε, ἀλλὰ ὁ ξένος κοίτονταν βουβὸς καὶ δὲ μποροῦσε νὰ μιλήσῃ. Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατάφτασε κι' ὁ παπᾶς, γιατὶ εἶχε μάθει ἀπὸ πρὶν ὅτι κάποια σχέση ἦταν ἀνάμεσα τοῦ ἰσκιωματιοῦ, ποὺ φάνηκε τὴ νύχτα κι' ἐκεινοῦ τοῦ ξένου. Πέρασε στὴ στιγμὴ τὸ πετραχήλι στὸ λαιμὸ κι' ἄρχισε τοὺς ξορκισμούς, ποὺ τοὺς ἤξερε ἀπ' ἔξω.

Ὁ παπᾶς αὐτὸς ἦταν ξακουσμένος γιὰ τὸ μνημονικό του, γιατὶ γνώριζε ἀπ' ἔξω ὅλα τὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησιᾶς: Βαγγέλιο, Ἀπόστολο, Ψαλτήρι, Χτωήχι, Ρολόγι, Τριῴδι, Πεντηκοστάρι καὶ ὅλα τὰ γράμματα τῶν γιορτῶν, πῶχουν τὰ Μηναῖα Κοντολόγια: αὐτὸς ὁ παπᾶς ἦταν τὸ θᾶμα ὅλων τῶν χωριῶν, ποὺ ἦταν γύρα στὸ Μικρὸ Χωριό, κι' οἱ Μικροχωρίτες τὸν ἀγαποῦσαν πλειότερο, γιατὶ ἔλεγε ὅλα τὰ γράμματα, ποὺ εἶναι μπροστὰ ἀπὸ τὴ λειτουργιὰ στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ χωριό του ὥς τὸ Μικρὸ Χωριό, κι' ἅμα χτυποῦσε τὸ σήμαντρο, ἔμπαινε ἀμέσως στὴ λειτουργιά.

Ὁ παπᾶς δὲν εἶχε εἰπῆ δυὸ-τρεῖς ἐξορκισμούς, ὅταν ὁ λιγοθυμισμένος ξένος ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ εἶπε σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ βρίσκονταν γύρα του:

— Καλῶς σᾶς ηὗρα χωριανοί ! Εἶμαι ὁ Κώστας ! Εἶμαι ὁ νοικοκύρης τῆς νοικοκυρᾶς . . .

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἄλλο γραφικὸν χωρίον τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, τὸ Σοποτσέλι.

Ἀπὸ τὰ ποιητικώτερα χωρία τῆς Ἠπείρου, τῆς περιφερείας Ζαγορίου, τὸ Στόλοβον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἤθελε νὰ εἰπῇ ὅτι ἦταν ὁ ἄντρας τῆς Κώσταινας, ἀλλὰ τὸ συνήθειο τῆς πατρίδας ἐμποδίζει νὰ λέγωνται στῶνομα μπροστὰ στοὺς ἄλλους, τ' ἀντρόγυνα. Ἐξ αἰτίας ἀπ' αὐτὸ ἀναγκάστηκε νὰ τὸ εἰπῇ μὲ ἄλλα λόγια.

Ἅμα ἤκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ἡ Κώσταινα, τάχασε ὁλότελα. Δὲν ἤξερε τί ἔλεγε. Δὲ μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια της, οὔτε νὰ πάῃ ἐκεῖ ποὺ ἤθελε. Ἄλλοῦ ἤθελε νὰ πάῃ, κι' ἀλλοῦ πήγαινε. Ἤθελε νὰ δείξῃ τὴ χαρά της μὲ λόγια, ἀλλὰ δὲ μποροῦσε νὰ πῇ τὰ λόγια ποὺ ἤθελε. Στὸ τέλος τῆς δέθηκε κι' ἡ γλῶσσα! Δὲν ἤξερε τί ἔκανε. Νοῦς, γλῶσσα, χέρια, ποδάρια, κορμὶ εἶχαν ὅλα πιαστῇ ἀπὸ τὴ χαρά.

Ὁ παπᾶς βλέποντας, ὅτι οἱ ἐξορκισμοί του ἔφεραν ἀνεπάντεχα καλά, ἔπιαψε τὸ διάβασμα, κι' ὅλοι ὅσοι βρίσκονταν ἐκεῖ, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ξεφώνησαν ἀπὸ τὴ χαρά τους, ἐνῷ τὸ κυπρὶ τοῦ μουλαριοῦ ἀκούονταν, ποὺ λαλοῦσε ὄξω στὴν αὐλὴ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... τρίγκη...»

Ἀφοῦ κατάπαψε ἡ βοὴ τῆς χαρᾶς κι' ἦρθε στὸν ἑαυτό της ἡ Κώσταινα, ὁ Κώστας βγῆκε ὄξω, ξεφόρτωσε τὸ μουλάρι, τῶδεσε καὶ τὸ σιλάρωσε, κατόπι γύρισε μέσα κι' ἀφοῦ ἔβαλε τὰ πράγματά του σὲ μιὰ γωνιά, κάθησε σιμὰ στὴν παραστιὰ κι' ἄρχισε νὰ μολογάῃ τῆς ξενιτειᾶς του τὰ πάθια :

«Εἴμουν, εἶπε, δώδεκα χρονῶν παιδί, ὅταν ξεκίνησα γιὰ τὴν Ξενιτειά. Πέρασα βουνιά, ποτάμια, κάμπους, καὶ θάλασσες. Ἐκεῖ μπῆκα σ' ἕναν ἀφεντικό. Σὲ λίγον καιρὸ ὁ ἀφεντικός μου κατηγορήθηκε ὅτι ἦταν ἐνάντιος τοῦ Βασιληᾶ κι' ἔγεινε ἐξορία μαζὺ μὲ τὴν φαμίλλια του. Ὅλοι οἱ δοῦλοί του τὸν παράτησαν, καὶ μοναχὰ ἐγὼ πῆγα κοντά του, γιατὶ ἦταν καλὸς καὶ μ' ἀγαποῦσε. Μᾶς πήγανε σ' ἕναν πολὺ ἄγριον τύπο, κ' ἐκεῖ μᾶς πούλησαν στοὺς κουρσάρους τῆς Μπαρμπαριᾶς, καὶ μᾶς πῆγαν δεμένους στὴν πατρίδα τους. Ἐκεῖνοι μᾶς μέρασαν, κι' ὁ καθένας μας πουλήθηκε στὸ παζάρι σκλάβος ἀλευτέρωτος σ' ἄλλους ἀνθρώπους. Ἀνθρώπους λέγω ; Θηρία ! ! ! Ἐγὼ πουλήθηκα πέντε φλωριά. Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς μολογήσω τῆς σκλαβιᾶς τὰ πάθια καὶ τὰ βάσανα, φτάνει μόνο νὰ σᾶς εἰπῶ, πῶς προτιμοῦσα χίλιες φορὲς τὸ θάνατο ἀπὸ κείνη τὴ ζωή. Ἔκαμα τριάντα πέντε χρόνια ἀκέραια σκλάβος καὶ μέρα νύχτα ἔκανα τὸ σταυρό μου καὶ παρακαλοῦσα τὴν Παναγιὰ νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ κακὰ χέρια καὶ νὰ γυρίσω στὴν Πατρίδα μου. Τέλος ὁ Θεὸς μὲ λυπήθηκε κ' ἔστειλε ἕνα κακὸ θανατικό, ποὺ θέρισε ὅλους ἐκείνους τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ποὺ μ' εἶχαν σκλάβον ἀλευτέρωτο. Σ' αὐτὸ ἀπάνω, ηὗρα τὸν καιρὸ κι' ἔφυ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

γα. Ἀφόντας σκλαβωθήκαμαν τί δρόμο πῆρε ὁ ἀφεντικός μου καὶ ἡ φαμίλλια του δὲν ξέρω.

«Ἀφοῦ γλύτωσα, τράβησα δρόμο κατὰ τὴ θάλασσα. Ὕστερα ἀπὸ πολλὲς μέρες ἔφτασα σ' ἕνα λιμάνι, μπῆκα μέσα σ' ἕνα καράβι φράγκικο καὶ μ' ἔβγαλε στὴν Ἀλεξάντρα. Ἀπ' ἔκει τράβησα πάρα μέσα. Ἔκατσα τέσσαρα-πέντε χρόνια, καί, δόξα τῷ Θεῷ, ἀπόλαψα πολλὰ ὀλίγα χρήματα, καὶ κίνησα νἄρθω στὴν Πατρίδα. Δὲν γνώριζα ἂν στέκονταν ὀρθὸ τὸ σπίτι μου κι' ἂν ἦ... δὲν πῆρε ἄλλον ἄντρα. Ὅσο γιὰ τοὺς γοναίους μου, εἴμουν παραβέβαιος ὅτι εἶχαν πεθάνει ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, γιατὶ ἦταν γερόντοι ἀνθρῶποι καὶ δὲ μποροῦσαν νὰ ζήσουν πλειότερο.

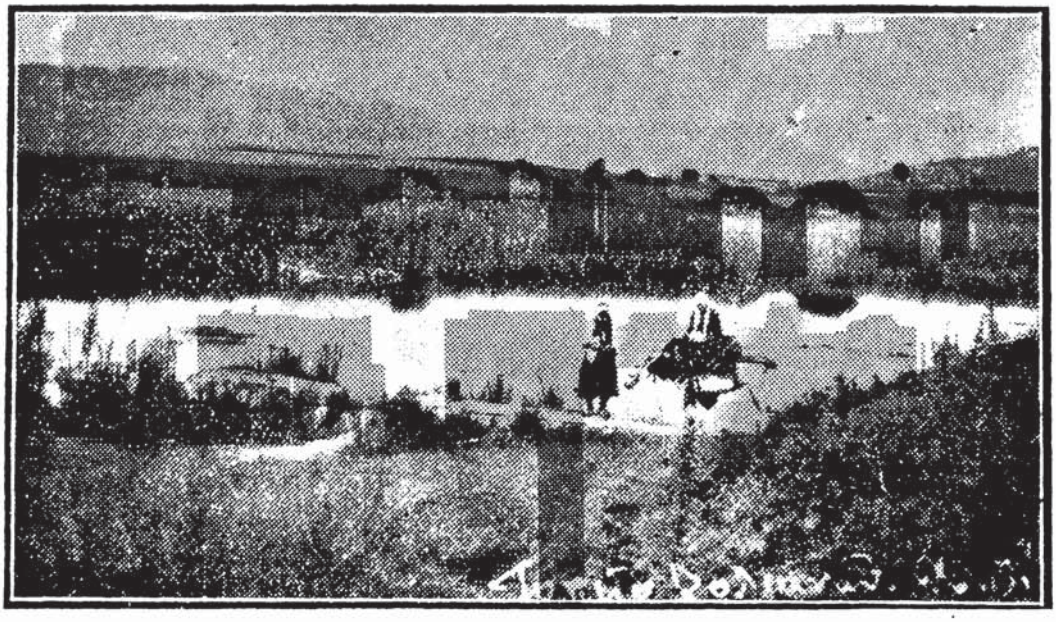

Ἀπὸ τὴν ὡραίαν Ἤπειρον. Ὑδροφράκτης τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ παρὰ τὰς πηγάς του πλησίον τῶν Δολιανῶν.

«Γι' αὐτό, ψὲς ἦρθα νύχτα καὶ δὲν ἔρριξα κἄνα ντουφέκι σἄν ξενιτεμένος. Ποιὸς θὰ βγῇ νὰ μὲ δεχτῇ; (εἶπα μέσα μου). Νᾶ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια; Ὅταν μπῆκα στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ μετάνοιωσα π' ἄφησα τὴν Ξενιτειὰ γιὰ νἄρθω σ' ἄλλη Ξενιτειά.

«Ὅταν μπῆκα στὸ χωριό, μοῦ φάνηκε πῶς δὲν ἦταν τὸ χωριό μου, ποὺ τὸ εἶχα πάντα στὸ νοῦ μου σιαράντα χρόνια, μαζὺ μὲ τοὺς σπιτιακούς μου καὶ τὴν πίστη μου. Τρία πράγματα δὲν ἔφυγαν ἀπ' τὸ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

νοῦ μου σ᾽ ὅλον τὸν καιρὸ τῆς κακῆς μου ξενιτειᾶς : τὸ χωριό μου, οἱ σπιτιακοί μου, κι᾽ ἡ πίστη μου. Δὲν τὸ γνώρισα ὁλότελα τὸ καημένο μου τὸ χωριό, ποὺ μοῦ γελοῦσε πάντα στὸν ὕπνο μου καὶ στὰ ὀνείρατά μου. Τὰ σπίτια μοῦ φάνηκαν ἀλλοιώτικα, οἱ δρόμοι ἀλλοιώτικοι, τὸ μεσοχώρι ἀλλοιώτικο... Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔφυγα μικρὸ παιδὶ καὶ γυρίζω σήμερα γέρος, ἀλλὰ τόσο θυμοῦμαι τὰ πράγματα ἐδῶ, ποὺ μοῦ φαίνεται σᾶν νὰ ἔχω φύγει χτές. Ὑπόθεσα ὅτι ἔγεινε κανένας χαλασμὸς ἀπὸ θανατικό, ἢ ἀπὸ ἐπανάσταση, ὅτι κανένας Μικροχωρίτης δὲ βρίσκεται ἐδῶ μέσα, κι᾽ ὅτι εἶστε ὅλοι φερτικοὶ ἀπὸ μακρυνὸν τόπο.

— Μᾶς χάλασε ἡ ἐπανάσταση, τοῦ εἶπαν οἱ χωριανοί.

— Τί λέτε ; Ἀλήθεια; Ἂς εἶναι. Μοῦ τὰ λέτε ὕστερα...

«Δὲ μοῦ ἔκανε ἡ καρδιὰ νὰ χτυπήσω κανενὸς θύρα κι᾽ ἀποφάσισα νὰ περάσω ὅλη τὴν νύχτα στὸ δρόμο, κι᾽ ἅμα φέξῃ νὰ ἰδῶ μιὰ φορὰ μὲ τὰ μάτια μου τὸ χῶμα ποὺ πέρασα τὰ παιδιακατά μου κι᾽ ὕστερα, νὰ φύγω, νὰ φύγω κι᾽ ἐγὼ νὰ μὴν ξέρω ποῦ νὰ πάγω. Νὰ φύγω σὲ ξένον τόπο καὶ νὰ πεθάνω λησμονημένος, χωρὶς νὰ ξέρῃ κανένας ποῦθε εἶμαι καὶ ποιὸς εἶμαι. Θὰ τὸ εἶχα πλειότερο παράπονο νὰ εἶμαι ξένος στὸν τόπο μου παρὰ στὴν Ξενιτειά.

«Εἶχα ξεμακρύνει κι᾽ ἔφυγα μὲ καρδιὰ βαρειά, πλειὸ βαρύτερη ἀπὸ τὸ βουνό, ὅταν ἀκούω τὸ σήμαντρο τῆς Ἐκκλησιᾶς μας νὰ βαρῇ, καὶ θυμήθηκα πῶς εἶχα φέρει τάξιμο μιὰ λαμπάδα γιὰ τὴν Παναγιά. Τότες εἶπα μέσα μου :

«Ἂς γυρίσω πίσω ν᾽ ἀνάψω στὴν Παναγιὰ τὴ λαμπάδα ποὺ τῆς ἔφερα, κι᾽ ὕστερα ἀνοιχτὸς μοῦ εἶνε ὁ δρόμος τῆς Ξενιτειᾶς. Γύρισα, μπῆκα στὴν Ἐκκλησιὰ κι᾽ ἄναψα τὴ λαμπάδα. Τ᾽ ἄλλα τὰ ξέρετε ! Καὶ πάλε καλῶς σᾶς ηὗρα, χωριανοί μ᾽. Εἶμ᾽ ὁ Κώστας ! !

Ὅταν τελείωσε τὴν ἱστορία του ὁ Κώστας, ὅλοι γύρω του εἶχαν τὰ μάτια γεμᾶτα δάκρυα. Ὁ προὔχοντας, θέλοντας νὰ διώξῃ τὴ λύπη, ποὺ ἄνοιξε τὰ φτερά της ψηλὰ στὸ πανηγύρι τῆς χαρᾶς, τὴ λύπη, ποὺ προξένησε ἡ ἱστορία τοῦ Κώστα, εἶπε στὴν Κώσταινα :

— Κώσταινα! ἐγὼ σοῦ εἶπα πρῶτος τὰ «σχαρήκια!» ἅμα μπῆκα στὴν αὐλή σου. Δός μου, λοιπὸν τὰ σχαρήκια μου τώρα ! Δὲν τὸ κουνάω ἀπ ἔδω χωρὶς σχαρήκια !...

Κι᾽ ἡ Κώσταινα περίχαρη ἄνοιξε τὴ μοσκοβολημένη της τὴν κασσέλα κι᾽ ἔβγαλε ἀπὸ μέσα καρύδια, σταφύλια, σῦκα, συκομαῖδες καὶ μῆλα κι᾽ ἔδωκε στὸν προὔχοντα καὶ σ᾽ ὅλους, ὅσοι ἦταν μέσα, ὕστερα τοὺς ἔδωκε τὸ παγούρι μὲ τὸ ρακί, κι᾽ ἀφοῦ ἔπιαν καθένας ἀπὸ κάνα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

δύο φορὲς κι' εὐκήθηκαν στὸν Κώστα τὸ «Καλῶς ἦρθες ἀπὸ τὰ ξένα γερὸς καὶ καλά» καὶ στὴν Κώσταινα τὸ «καλῶς τὸν ἀποδέχτηκες» ἔφυγαν, κ' ἔμειναν μοναχοὶ μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο, ποὺ δὲν εἶχεν ἰδεῖ ἄλλη φορὰ καλὴ μέρα, ἡ Κώσταινα μὲ τὸν Κώστα της, ποὖχε σαράντα χρόνια στὴν Ξενιτειά, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιά.

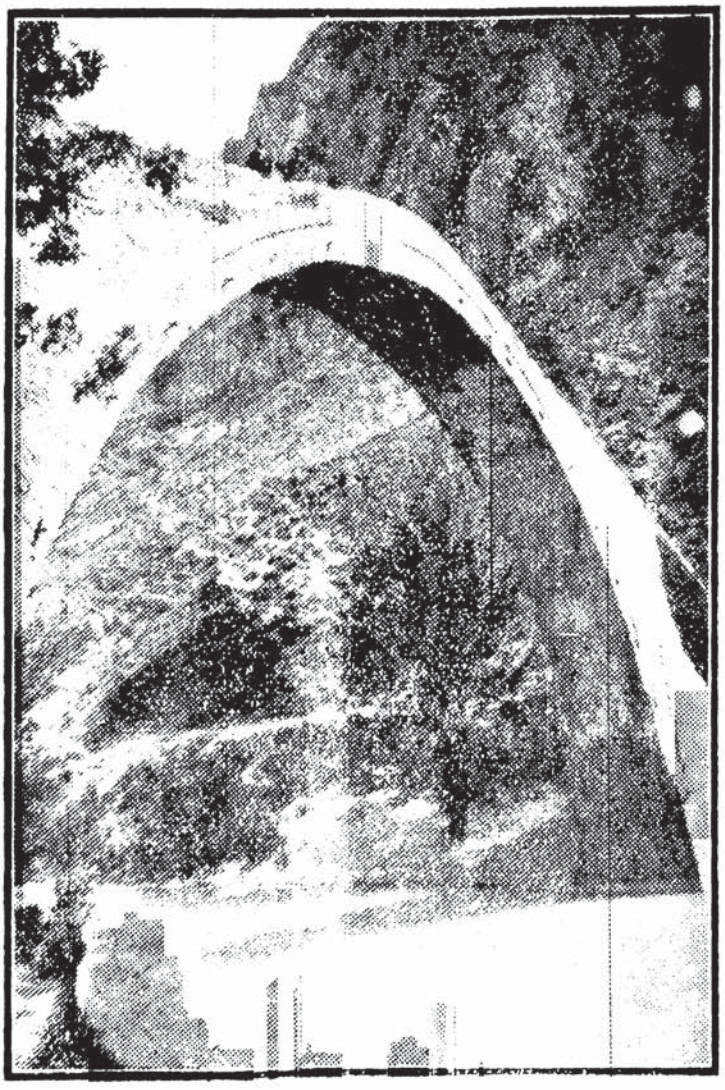

Ἡ μεγάλη γέφυρα τῆς Κονίτσης τῆς Ἠπείρου κάτωθεν τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ ποταμὸς Ἄῳος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΑ ΕΝ ΣΚΑΜΝΕΛΙΩ ΠΕΛΑΣΓΙΚΑ ΤΕΙΧΗ

Μία τῶν ὡραιοτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἠπείρου λόγῳ θέσεως, ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως τῶν κατοίκων της εἶνε τὸ Ζαγόριον, τμῆμα περιλαμβάνον 46 χωρία ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Τύμφης καὶ τοῦ Μιτσκελίου ἢ εἰς τὰς κοιλάδας καὶ δειράδας τῶν διαμέσων βουνῶν καὶ λόφων.

Τὸ Ζαγόριον τὸ κατὰ τὸν φιλέλληνα Γαλάτην Pouqueville μικρὰ Ἑλβετία διὰ τὰς ἐξόχους φυσικὰς καλλονὰς καὶ πρασίνας πτυχὰς τοῦ ἐδάφους, περιλαμβάνει τὸν ἀγνότερον Ἑλληνισμὸν διακριθέντα ἀείποτε διὰ μέσου τῆς μακραίωνος δουλείας τόσον διὰ τὴν μεγάλην ἐπίδοσίν του εἰς τὴν παιδείαν καὶ τὸ ἐμπόριον ὅσον καὶ διὰ τὰς μεγάλας ἀρετὰς τῆς κοινωφελείας καὶ φιλογενείας. Ἑκάσιη κωμόπολις διετήρει κατὰ τοὺς μαύρους χρόνους τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἢ ἐξ ἰδίων πόρων ἢ ἐκ κληροδοτημάτων εὐγενῶν της τέκνων τέλεια Σχολεῖα, ἐξ ὧν ἐξῆλθον οἱ διαπρέψαντες ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαις Ζαγορίσιοι.

Μεταξὺ τῶν κωμοπόλεων τούτων διακρίνεται καὶ τὸ Σκαμνέλιον τόσον διὰ τὰς ἐξόχους φυσικὰς καλλονάς, τὸ ὑπέροχον καὶ ὑγιέστατον κλῖμα (1250 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης), ὅσον καὶ διὰ τὴν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὸ ἐμπόριον ἐπίδοσιν τῶν κατοίκων του. Διαφεύγει τελείως τοῦ σκοποῦ τῆς διὰ τὴν ἀγαπητὴν «Δωδώνην» συγγραφῆς τῆς παρούσης, ἐὰν ἐγράφομεν διεξοδικῶς περὶ τῆς φύσεως καὶ μορφώσεως τῶν κατοίκων, ὅπερ πάνυ εὐχαρίστως εἰς προσεχὲς τεῦχος θὰ πράξωμεν.

Ἐν Σκαμνελίῳ λοιπὸν καὶ ἐν τῷ πρὸς Δυσμὰς βράχῳ ἄνωθεν τῆς ἀρχαιοτάτης Μονῆς τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εὑρίσκονται τείχη ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν «Παληόκαστρον». Ἡ ἔκτασις τῶν ἐν λόγῳ σωζομένων τειχῶν εἶνε 15 μέτρων μήκους καὶ 2-3 μ. ὕψους. Εἶνε ᾠκοδομημένα ἐκ λίθων πελωρίων ἑνὸς καὶ ἡμίσεως μ. μήκους καὶ ἑνὸς πλάτους μετὰ τελείας ἐφαρμογῆς ἄνευ ἀσβέστου καὶ ἄμμου καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

μετά τινων ἐν τῷ μεταξὺ κανονικῶν ὀπῶν, αἵτινες φαίνεται ἐχρησίμευον πρὸς ἀναρρίχησιν διὰ πασσαλίσκων.

Ἡ ἐν τῇ περιβλέπτῳ καὶ εἰς μέγα ἄλλοτε τετράγωνον (120×150 μ. τ.) ἔκτασις τοῦ ἐν λόγῳ τείχους ἐπιτρέπει εἰς πάντα παρατηρητὴν νὰ συμπεράνῃ, ὅτι πρόκειται περὶ τειχῶν ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς.

Οἱ κατὰ καιροὺς ἐπισκεφθέντες τὸ Σκαμνέλιον ἐπιφανεῖς λόγιοι δὲν παρέλειψαν νὰ ἐξετάσωσι καὶ τὰ ἐν λόγῳ τείχη.

Πρῶτος ὁ ἀείμνηστος ἐθνομάρτυς Ρήγας ὁ Φερραῖος ἀποφαί-

Τὰ ἐν Σκαμνελίῳ (τοῦ Ζαγορίου) Πελασγικὰ τείχη.
(Ἀποστολεὺς κ. Θεοφ. Δ. Φραγκούλης)

νεται ἐν τῇ «Χάρτᾳ τῆς Ἑλλάδος», ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης, ἀλλὰ τοῦτο κατόπιν τῶν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Καραπάνου γενομένων ἀνασκαφῶν ἀπεδείχθη ὅτι ἔκειτο ἀλλαχοῦ. Οἱ περὶ τῆς Ἠπείρου καὶ τοῦ Ζαγορίου συγγράψαντες Ἀραβαντινὸς καὶ Λαμπρίδης ἀναφέρουσι ταῦτα ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν ἐκφράζοντες τὴν γνώμην, ὅτι πρόκειται περὶ τειχῶν ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς.

Τὴν γνώμην ταύτην βραδύτερον ἐξήνεγκεν ὁ φιλέλλην καὶ ἀρχαιόφιλος ἄλλοτε Πρόξενος τῆς Ρωσίας ἐν Ἰωαννίνοις Skriabin ἐπιστα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μένως ἐξετάσας αὐτὰ κατὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς Σκαμνέλιον μετὰ τοῦ διερμηνέως Δ. Λαζαρίδου. Ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Γυμνασιάρχης καὶ βουλευτὴς κ. Γ. Καλούδης καὶ ὁ κατὰ τὸ 1913 Ἐπιθεωρητὴς τῶν Σχολείων Ἠπείρου καὶ νῦν Γυμνασιάρχης κ. Α. Καθάρειος συνεφώνησαν ἀπολύτως, ὅτι εἶνε Πελασγικὰ τείχη καὶ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των ἐχρησίμευον ὡς «Λαρισσα».

Διάφορον μόνον γνώμην ἐξήνεγκεν ὁ βουλευτὴς καὶ δημοσιογράφος Κωνστ. Καζαντζῆς «ὅτι πρόκειται περὶ τάφου ἐπιφανοῦς προσώπου» γνώμην πολὺ παράτολμον καὶ ἱστορικῶς ἀστήρικτον ὡς ὁ πρώην Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῆς 12ης ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας κ. Β. Νικολαΐδης ἀπεφήνατο. Πρὸ καιροῦ δὲ ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς πόλεως Cambridge N. Hammond μελετήσας ἐπισταμένως αὐτά, ἐγνωμάτευσεν, ὅτι εἶνε ἀκρόπολις τοῦ Στ. πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, ὡς ὁ ἴδιος θὰ γράψῃ εἰς τὸ ἕτοιμον ἤδη πρὸς ἔκδοσιν βιβλίον του «περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀρχαιοτήτων».

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἐὰν καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις εἰδικῶν ἀρχαιολόγων μας ἐπεσκέπτετό τις καὶ ἐμελέτα τὰ ἐν λόγῳ ἀρχαῖα ταῦτα τείχη, ἅτινα πολὺ φῶς εἰς τὴν ἐν πολλοῖς σκοτεινὴν Ἱστορίαν τῆς ὅλης μας Ἠπείρου θέλουσιν ἐπιχύσῃ.

ΘΕΟΦΑΝΗΣ Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΠΕΤΑ «ὅντας ἦταν στὸν Μαυριλιό του χουριὸ ch αὐτὸν τοὺν τόπου ποὺ' νι τώρα (τὸ χωρίον Πέτα) ἦταν δάσους, λόγγους μεγάλους. Ch αὐτοὺν ἔρχουνταν οἱ Μαυριλιῶτις κι' βόσκαν τὰ γιδπρουόβατά τ'ς. Κἄποιους ντζουμπάνους, ἐκεῖ π' βύσκαϊ τὰ προυόβατά τ' μέσ' σ'τς λαγκαδιές, ἤβρε στ' ρίζα ἀπ' ἕνα πλάτανου νιὰ βρυσούλα μὶ κρύου νιρό. Ἔπγι νιρὸ κι' τόσου πολὺ drochíστ'κι, ὥστι φώναξι «αάει! πέταξ' ἡ καρδιά μ'.» Κατέβκι τοὺ βράδυ κάτου στοὺ χουριὸ στοὺ Μαυριλιὸ κι' τ'ς τοῦ 'πι αὐτὸ ποὔπαθε. Τότις οὔλου τοὺ χουριὸ ἔφ' χι ἀπ' τοὺ Μαυριλιό, κ' ἦρτ' ἀπάν' στ' Πέτα κι' ἔφκιασαν σπίτια, κι' τ' οὐνόμασαν τοὺ χουριὸ Πέτα, τί «πέταξ' ἡ καρδιὰ τ' ντζουμπάν' ἀπ' τὸ κρύου νιρό».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

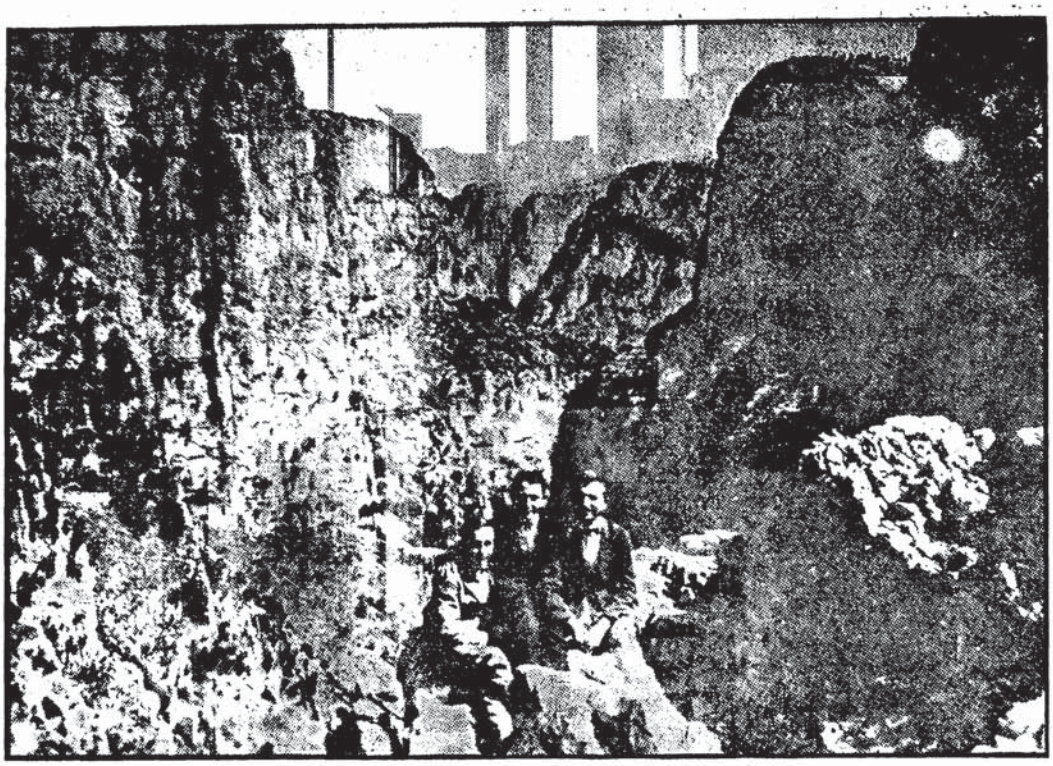

Ἀπὸ μίαν ἐκδρομὴν εἰς τὰς ἀγρίας χαράδρας τοῦ ἱστορικοῦ Βίκου τῆς Ἠπείρου. (Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ) κ. Στέφανος Κατσαδήμας, δικηγόρος, κ. Διαμαντῆς Ράπτης, ἰατρὸς καὶ ὁ κ. Παναγ. Παπαδόπουλος υἱὸς τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις μεγάρου, Ξενοδοχείου τὸ Ἴλιον Πάλλας» κ. Βασιλείου Παπαδοπούλου.

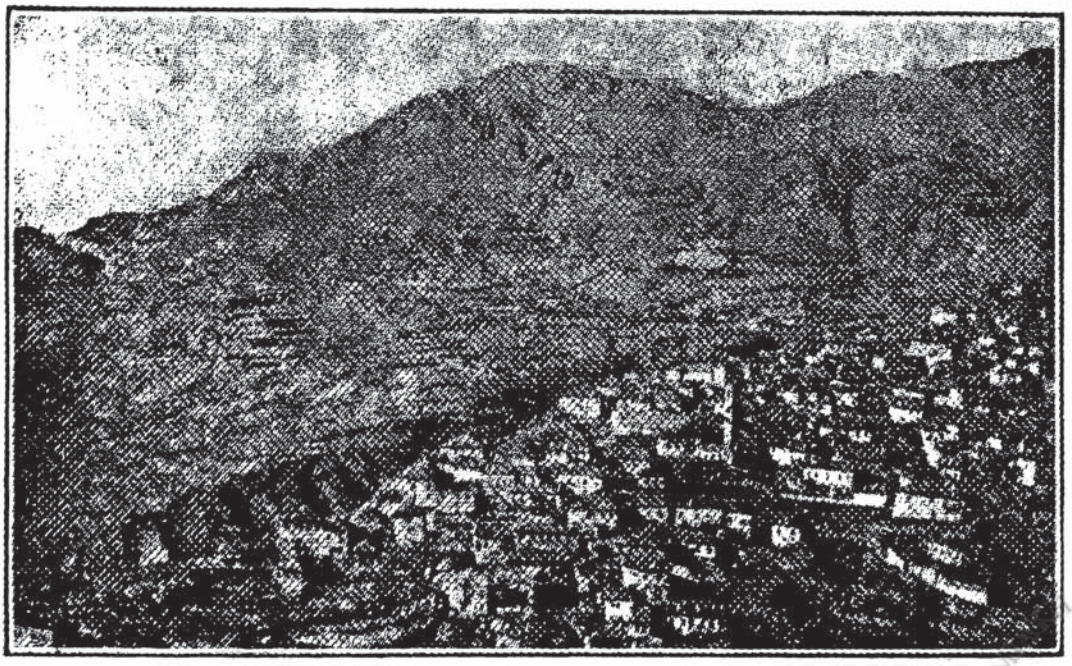

Ἡ Μπάγια, ἕνα ἀπὸ τὰ γραφικὰ χωριὰ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου. Ἡ Μπάγια εἶναι καὶ ἡ ἰδιαιτέρα πατρὶς τοῦ ἐγκρίτου, φημισμένου καθ' ὅλην τὴν Ἤπειρον ἰατροῦ κ. Κωνσταντίνου Τζαμίχα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΛΕΤΤΗΣ

Ὁ Κωλέττης εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ἑλλήνων πολιτευομένων—καὶ μάλιστα εἰς τὴν πρώτην σειρὰν—λάμπει μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν ἐξυπνάδα του.

Ἡ λέξις Κωλέττης καὶ ἡ λέξις εὐφυΐα καθίστανται συνώνυμα γιὰ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΛΕΤΤΗΣ

ὅποιον προσέξῃ λίγο τὴν Ἑλλάδα τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὴν Ἑλλάδα τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ Ὄθωνος.

Δὲν ἦτο, φυσικά, αὐτὸ τὸ μοναδικὸν προτέρημά του ἀλλ' ἦτο τὸ μεγαλείτερον ὅπλον τῆς πλουσίας πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς πανοπλίας του, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰωάννης Κωλέττης εἶχε διαθέσει μετ' αὐταπαρνήσεως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τόπου.

Αὐτὸ ποὺ τὸν κάμνει ἀξιοθαύμαστον, εἶναι ὅτι εὔκολα καταλά-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

βαινε μὲ ποιοὺς εἶχε νὰ κάνῃ. Φυσικὸν θὰ ἦτο νὰ ἐγνώριζε μόνον τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἠπειρωτῶν, ἀφοῦ στὴν Ἤπειρο ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατὰ τὰ πρῶτα του χρόνια ἀπεμακρύνθη μόνον γιὰ νὰ πάῃ στὴν Ἰταλία νὰ σπουδάσῃ γιατρός.

Ἀλλὰ ὁ Κωλέττης, ἀφ' ὅτου ἀνεμίχθη εἰς τὰ γενικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, μπῆκε καλὰ στὸ νόημα ὅλων τῶν κατοίκων της, καὶ πρὸ παντὸς ἐγνώρισε τοὺς Πελοποννησίους σὰν νὰ ἦτανε γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ Μωρηά.

Ἔτσι ἐθεωρήθη ὁ πειὸ «ντόπιος» πολιτικὸς τῆς ἐποχῆς του, καθὼς δείχνει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κόμματός του. Τὸ λέγανε κόμμα τῆς «φουστανέλλας» καὶ ἔτσι τὸ ξεχωρίζανε ἀπὸ τὰ κόμματα τῶν δύο φραγκοφορεμένων ἀντιπάλων του, τοῦ Μεταξᾶ καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου.

Εἶνε ἄξιο προσοχῆς αὐτό : ὅτι ὁ «ντόπιος πολιτικός», ὁ πιστὸς εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου του, ἤξερε καλὰ καὶ τὸν ἀνώτερο πολιτισμὸ τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ ἤθη καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθιμα. Ὅσα χρόνια ἔμεινεν ὡς Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Παρίσι, ἐτίμησε τὴν θέσιν του καὶ τὴν πατρίδα του ὅσον ἐλάχιστοι, καὶ ἐνεθουσίασε τόσον τοὺς Γάλλους, ὥστε νὰ θεωρῆτ ι παρ' αὐτῶν ὡς μία διεθνὴς ἐξοχότης.

Εἶχε καὶ γενικὴν μόρφωσιν καὶ ἐπιβολήν.

Ἀλλὰ δὲν ἤρκει αὐτὴ ἡ ἐπιβολὴ διὰ νὰ προσελκύῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Κωλέττης ἦτο τεχνίτης εἰς τοὺς τρόπους.

Ὁσάκις ἔβλεπεν ἀπέναντί του τὴν ἀπελπισίαν εἴτε τοῦ ἀτόμου εἴτε τῆς ὁλότητος, δὲν τὴν ηὔξανε, διότι ἐσπούδασε κατὰ βάθος τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα καὶ ἤξευρεν ὅτι χρειάζεται τέχνη γιὰ νὰ τὸν διοικήσῃ.

Καὶ ἔτσι, μὲ τὸ νὰ μοιράζῃ ἐλπίδας, κατώρθωνε νὰ συγκρατῇ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν κατήφορον εἰς τὸν ὁποῖον τοὺς ὡδηγοῦσεν ἡ φτώχεια, καὶ ὄχι μόνον νὰ τοὺς συγκρατῇ ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς διευθύνῃ.

Καὶ αὐτὸς ἄλλως τε ὁ Καραϊσκάκης ποὺ διαρκῶς ἔλεγε πὼς δὲν ἤθελε νὰ εἶναι πολιτικός, κατὰ τρόπον πολιτικὸν διηύθυνε τὸ στράτευμά του πολλάκις. Περισσότερον δὲ ἐπιδέξιος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς τέχνης ἐν τῇ διοικήσει τοῦ στρατεύματος ἐφάνηκεν ὁ Γερω-Κολοκοτρώνης, ὁ ὁποῖος μάλιστα αὐτὴν μετεχειρίζετο διαρκῶς.

Ὁ Κωλέττης εἶχεν ἀντίπαλόν του τὸν Αὐγουστῖνον Καποδίστριαν, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου ἐγένετο προσωρινὸς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ Κωλέττης τότε, διαφωνήσας μὲ τὸν νέον Κυβερνήτην, εἶχεν ἀνακηρυχθῇ ἀρχηγὸς τῶν συνταγματικῶν.

Εἶχε κατασκηνώσει μὲ τὸν ἐπαναστατικὸν στρατόν του εἰς τὰ Μέγαρα, ἀλλὰ ἦτο ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τοῦ συνταγματικοῦ κόμματος νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ Αὐγουστῖνος ἀπὸ τὸ Ναύπλιον.

Διότι ἐν τῷ μεταξὺ αἱ Δυνάμεις εἶχαν ἀποφασίσει νὰ στείλουν τὸν Ὄθωνα ὡς Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐὰν μέχρι τῆς ἐλεύσεώς του ὁ Αὐγουστῖνος ἔμενεν εἰς τὸ Ναύπλιον ὁ Βασιλεύς, ἐρχόμενος, θὰ ἀνεγνώριζε τοὺς καποδιστριακοὺς ὡς νόμιμον καθεστὼς τοῦ τόπου καὶ θὰ ἐθεώρει ὡς ταραξίας τοὺς συνταγματικοὺς τοῦ Κωλέττη.

Εἰς τὰ Μέγαρα δὲν ἦτο γνωστὴ ἡ ἀπόφασις περὶ ἐκλογῆς τοῦ Ὄθωνος. Ἀλλὰ εἰς τὸ Ναύπλιον εὑρίσκετο τότε ὁ μέγας Γερμανὸς φιλόλογος Θείρσιος, ὁ ὁποῖος ἦτο φίλος τοῦ Κωλέττη. Αὐτὸς καταλλήλως ἐκαλλιέργει ἐκεῖ ἕνα πνεῦμα φιλοβαυαρικόν.

Ἐπειδὴ δὲ ἤθελε νὰ μὴν εὑρεθῇ μπλεγμένος ὁ Βασιλεὺς μόλις φθάσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔσπευσε πρὸς τὰ Μέγαρα καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Κωλέττην τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων.

Τὸ στρατόπεδον τῶν Μεγάρων ἦτο σὲ κακὰ χάλια. Οἱ στρατιῶται ἦσαν καταβεβλημένοι ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ συχνὰ κατεφέροντο κατὰ τοῦ Κωλέττη.

Εἶχαν βαρεθεῖ τὰς αἰωνίας ὑποσχέσεις του. Τοὺς ὑπέσχετο χρήματα ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔδινε πεντάρα γιατὶ δὲν εἶχε.

Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν τὸν ἀπειλοῦσαν, καὶ ὁ ἀτυχὴς Κωλέττης ἐπερνοῦσε τὴν νύκτα ἄϋπνος, ἀφοῦ δὲν τοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ βρῇ λύσιν αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. Ἔπρεπε μὲ πᾶσαν θυσίαν νὰ διώξῃ τὸν Αὐγουστῖνον, ἀλλὰ ὁ στρατὸς δὲν ἐννοοῦσε νὰ κάνῃ βῆμα ἀπὸ τὰ Μέγαρα χωρὶς λεπτά.

Μὲ τὴν ἄφιξιν ὅμως τοῦ Θειρσίου ὁ Κωλέττης ἐμηχανεύθη τὸ ἀκόλουθον τερτίπι :

Τοῦ ἐζήτησε δανεικὰ μερικὰ τάλληρα, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τοῦ τὰ ἐπιστρέψῃ μόλις φθάσῃ εἰς τὸ Ναύπλιον ὁ Βασιλεύς. Δὲν τοῦ εἶπεν ὅμως γιατί τὰ θέλει.

Μόλις ἐνύκτωσεν, ἐκλείστηκε στὴν καλύβη του καὶ ἐκάλεσε τὸν Κώστα, τὸν πιστόν του ἀκόλουθον. Ἄρχισε τότε, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Κώστα νὰ γεμίζῃ μερικοὺς σάκκους μὲ ἄμμον, ἀλλὰ πρὶν κλείσει τὸν κάθε σάκκον ἔβαλε μέσα μερικὰ τάλληρα συγκεντρωμένα πρὸς τὸ μέρος τοῦ πανιοῦ, ὥστε ἂν κανεὶς ἀκουμπήσῃ τὸ χέρι του νὰ μπορῇ νὰ ψηλαφῇ τὰ τάλληρα καὶ νὰ ἀκούῃ καὶ τὸν κρότον τῶν νομισμάτων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἔκλεισε δὲ κατόπιν τοὺς σάκκους καὶ τοὺς ἐσφράγισε μὲ μιὰ μεγάλη σφραγίδα!

Μόλις ἐξημέρωσεν, ἦλθαν καὶ πάλιν οἱ στρατιῶται εἰς τὴν πενιχρὰν διαμονὴν τοῦ Κωλέττη. Διετέλουν εἰς μεγάλον ἐρεθισμὸν καὶ ἤρχισαν νὰ φωνάζουν καὶ νὰ ὑβρίζουν.

Τότε ὁ Κωλέττης ἀνοίγει τὴν πόρτα καὶ τοὺς λέγει:

— Καλημέρα, ἀδέρφια. Τί τρέχει;

— Ποῦ εἶναι οἱ μισθοί; Ὅλο μᾶς ὑπόσχεσαι καὶ ὅλο μᾶς γελᾷς.

— Σᾶς γελῶ, ἀγαπητοί; Ὁ Κωλέττης ποτὲ δὲν ἐγέλασε κανένα.

— Ποῦ εἶναι λοιπόν;

Ἐπλησίασαν τότε οἱ στρατιῶται, εἶδαν τοὺς σάκκους, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἐπίστευσαν.

Τότε ὁ Κωλέττης κτυπᾷ ἕνα σάκκον καὶ ἀκούεται ὁ ἦχος τῶν ταλλήρων.

— Νά! παιδιά, κτυπήσετε καὶ σεῖς.

Μόλις ἤκουσαν τοὺς ἤχους τῶν νομισμάτων, ὥρμησαν νὰ ἁρπάξουν τοὺς σάκκους.

Χορὸς εἰς τὸ γραφικὸν χωρίον τοῦ Πωγωνίου, Παλαιόπυργον (Μέβδεξα) κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς 15ης Αὐγούστου. Ὁ Παλαιόπυργος εἶναι ἡ ἰδιαιτέρα πατρὶς τοῦ κ. Δ. Λαμπρίδου, τμηματάρχου τοῦ ὑποκ)τος τῆς Τραπέζης Crédit Lyonnais ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Κ. ΜΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ἔγκριτος ἐκ Δικόρφου τῆς Ἠπείρου ἰατρὸς ἐν Πειραιεῖ, πρόεδρος τοῦ ἐν Πειραιεῖ ἐθνικώτατα δρῶντος Ἠπειρωτικοῦ Συνδέσμου, ἐκλεγεὶς τῷ 1920 πρὸς ἐπιβράβευσιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ δράσεως, βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

— Μή βιάζεσθε ! ἐφώναξε ὁ Κωλέττης. Τὰ χρήματα εἶναι δικά σας. Ἀλλὰ καθὼς ἐγὼ ἐφύλαξα τὸν λόγον μου, ἔτσι ἀπαιτῶ νὰ φυλάξετε καὶ σεῖς τὸν ἰδικόν σας. Τὰ χρήματα θὰ τὰ φορτώσωμεν εἰς τὰ ζῶα, καὶ ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸ Ναύπλιον θὰ σᾶς τὰ μοιράσω...

Οἱ στρατιῶται, ἐνθουσιασμένοι, ἐπίστευσαν τὸν Κωλέττην καὶ τότε πλέον μὲ τὴν πρώτην διαταγήν του, ἐπροχώρησεν ὁ στρατὸς τῶν συνταγματικῶν καὶ διαβὰς τὸν Ἰσθμόν, ἔφθασεν εἰς τὸ Ναύπλιον.

Κατελύθη τὸ καποδιστριακὸν καθεστὼς καὶ κατελήφθη ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος μὲ τὰ ὀλίγα τάλληρα ποὺ ἐδάνεισεν εἰς τὸν Κωλέττην ὁ Θείρσιος.

ΙΩ. ΣΤΕΡΓΙΔΗΣ, Δικηγόρος

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενος Σ. Μητροπολίτης Ἑρμουπόλεως κ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ, ὅστις μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὸ ἀκανθῶδες ἔργον τῆς ἐξομαλύνσεως τοῦ Πατριαρχικοῦ ζητήματος Ἀντιοχείας πρὸ ὀλίγων μηνῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἀφιερώνεται στὸν σεβαστόν μου φίλον κ. Γ. Γάγαρην, τὸν ἐκδότην τῆς «Φωνῆς τῆς Ἠπείρου», καὶ τῶν «Ἔργων τοῦ Κρυστάλλη».

Ἡ ἔκθεσις τῆς Λαϊκῆς Ἠπειρωτικῆς τέχνης τὴν ὁποίαν διωργάνωσε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου τὸ Διδασκαλεῖον Ἰωαννίνων εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετῶ, μοῦ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴν νὰ καταρτίσω καὶ διοργανώσω εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν του ἔκθεσιν τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Τύπου, ἤτοι ὅλων τῶν ἐφημερίδων, περιοδικῶν, ἡμερολογίων καὶ ἐκδόσεων τοῦ πρώτου Ἠπειρωτικοῦ Τύπου καὶ τῶν λοιπῶν ἐντύπων τῶν ἐκδοθέντων ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι σήμερον.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἡ ὁποία δὲν ἔγινε βεβαίως ἄνευ κόπων καὶ φροντίδων πολλῶν, καθότι πολλὰς ἐφημερίδας οὔτε οἱ ἐκδόται των τὰς εἶχον, ἐπηνέθη παρὰ τῶν πλείστων, ἐμυκτηρίσθη ὅμως καὶ ὑπό τινων ὡς ἀργόσχολος ματαιοδοξία. Ἀλλὰ καὶ ποία προσπάθεια καλὴ ἱερωτέρα ἀκόμη, δὲν ἐμυκτηρίσθη ἐδῶ στὰ Γιάννενα; Συνεκέντρωσα ἐκεῖ ὅλας σχεδὸν τὰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια τὰ ἀφορῶντα τὴν Ἤπειρον καὶ ἐφρόντισα νὰ δώσω μίαν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Τύπου ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τὸ 1868 μέχρι σήμερον καὶ τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς πατρίδος μας ἀπὸ τοῦ 1850 ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἐντεῦθεν, διότι ἡ ἐποχὴ ἀπὸ τοῦ 1830-1850 εἶναι ἐποχὴ περισυλλογῆς καὶ νομίζω ὅτι παρ' ὅλους τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς μυκτηρισμοὺς δὲν δύναταί τις νὰ ἀμφισβητήσῃ σοβαρῶς ἀξίαν εἰς τὴν ἔκθεσιν ἐκείνην. Μέσα εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐκείνας καὶ τὰ περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια ἐκεῖνα ἐκρύπτοντο πολλαὶ ἐξέχουσαι Ἠπειρωτικαὶ Φυσιογνωμίαι, ποὺ ἔδρασαν κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν ἐπωφελῶς εἰς τὴν πνευματικὴν κονίστραν τῆς πατρίδος μας. Ἕνα ἁπλὸ ξεφύλλισμα τῆς «Καραβίδας» θὰ μᾶς ἔδιδε σπαρταριστὴν εἰκόνα τῆς γιαννιώτικης ζωῆς τοῦ

1870. Ἕνα ἁπλὸ ἀντίκρυσμα τῶν «Ἰωαννίνων» τῆς πρώτης ἐφημερίδος τῆς Ἠπείρου τὴν ὁποίαν ἐξέδιδε ἡ Τουρκικὴ Γεν. Διοίκησις εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ 1868 θὰ μᾶς ἔδιδε χειροπιαστὰ δείγματα τῆς τουρκικῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Ἤπειρον, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν γλῶσσάν του καὶ τὸν πολιτισμόν του εἰς τὸν Τοῦρκον κατακτητήν, ὅπως ἀκριβῶς ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς, ἡ ὁποία κατὰ τὸν ποιητὴν ὑποδουλωθεῖσα διὰ τῶν ὅπλων, ὑπεδούλωσε τὸν ἀγροῖκον κατακτητὴν διὰ τοῦ πνεύματός της καὶ τοῦ πολιτισμοῦ της. Ἕνα ἁπλὸ βλέμμα εἰς τὴν «Φωνὴν τῆς Ἠπείρου» τοῦ κ. Γ. Γάγαρη θὰ μᾶς παρεῖχε σπουδαίας ἱστορικὰς πληροφορίας διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ 1890 καὶ ἐντεῦθεν καὶ θὰ ἐβλέπαμεν ἐκεῖ ὅλην τὴν πονοῦσαν ὑποδουλωμένην τότε πατρίδα μας. Πόση ἱστορικὴ ὕλη διὰ τὸν ἱστορικὸν τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος δὲν κρύπτεται μέσα εἰς τὰ ἔντυπα αὐτά; Δυστύχημα εἶναι, ὅτι δὲν μᾶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν πλήρεις σειρὰς ὅλων αὐτῶν τῶν ἐφημερίδων ἰδίως εἰς μίαν βιβλιοθήκην. Ἀπὸ τὰ «Ἰωάννινα» μόνον ὀλίγα ἔτη ἔχει ὁ Γάκης Χατζῆς (Πελλερέν). Τῆς «Καραβίδας» μόνον τὸν πρῶτον τόμον κολοβὸν ἔχει ὁ σεβαστὸς φίλος κ. Φ. Σιαγκούνης καθηγητὴς τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς. Ἡ «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου» μόνον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς ὑπάρχει, πλείστων δὲ νεωτέρων ἐφημερίδων δὲν ἔχουν ὁλόκληρον τὴν σειρὰν οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἐκδόται των, ἀπὸ μερικὰς δέ, βραχυβίους, εὐτυχῶς, δὲν ἠμπορέσαμεν οὔτε ἕνα φύλλον νὰ εὕρωμεν. Εἶναι ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπομεινάρια αὐτὰ νὰ περισυλλεγοῦν ἐπιμελῶς εἰς μίαν βιβλιοθήκην. Ἀλλὰ ποίαν βιβλιοθήκην, ἀφοῦ τὰ Γιάννενα, ἐπιλήσμονα τῆς ἱστορίας των καὶ τῆς παραδόσεώς των δὲν φιλοδοξοῦν ἀκόμη νὰ ἱδρύσουν τὴν βιβλιοθήκην των; Ἀπ' αὐτὴν βεβαίως τὴν ἄποψιν ἡ ἔκθεσις εἶχε σπουδαίαν σημασίαν. Μᾶς ἔφερεν ἑκατὸ χρόνια πίσω, μᾶς ἔδειξεν ἀπὸ ποῦ ξεκινήσαμε καὶ ποῦ φθάσαμε, ποῦ εἴμεθα καὶ ποῦ εὑρισκόμεθα καὶ μᾶς ἔδωκε νύξεις γιὰ χίλιες-δυὸ σκέψεις καὶ συλλογισμούς. Μᾶς ἔδωκε τὸ μέτρον τῆς Ἠπειρωτικῆς διανοήσεως καὶ πνευματικῆς κινήσεως στὰ Γιάννενα ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ἐντεῦθεν. Βλέπομεν ἐκεῖ ὁλοκάθαρα τὰ Γιάννενα, τὰ κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα μὲ τὸν Ἀνθρακίτην, τὸν Σουγδουρῆν, τοὺς Μπαλάνους, τὸν Ψαλλίδαν, τὸν Βηλαρᾶν καὶ τὴν λοιπὴν χορείαν ἐσημείωσαν σταθμὸν εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν τοῦ Ἔθνους, καὶ συνέβαλον τὰ μέγιστα εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἀναγέννησιν διὰ τῶν σχολείων καὶ τῶν φιλογενῶν εὐεργετῶν των, νὰ χάνουν μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ τὴν παλαιάν των εὔκλειαν. Ἡ Ζωσι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μαία Σχολή, ἱδρυθεῖσα τὸ 1828 ἔχει βεβαίως σοφοὺς Γυμνασιάρχας καὶ ἐκλεκτοὺς κἄποτε καθηγητάς, ὅπως τὸν Σακελλαρίου, τὸν Ἀραβαντινόν, τὸν Μανάρην, τὸν Παντζῆν, τὸν Ράδον διὰ νὰ παραλείψω καὶ ἄλλους τινας ζῶντας, ἀλλ' αὐτοὶ περιορίζονται εἰς τὸ καθαρῶς διδασκαλικόν των ἔργον καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ δημιουργήσουν μιὰ πνευματικὴ ζωὴ στὰ Γιάννενα σᾶν ἐκείνη ποὺ ἐδημιούργησαν ὁ Ἀνθρακίτης, ὁ Βούλγαρης, οἱ Μπαλάνοι, ὁ Ψαλλίδας. Μίαν φοβερὰν ἀντίδρασιν παρουσιάζει εἰς κάθε κίνησιν νεωτεριστικὴν μάλιστα ὁ Λαὸς ὁ Γιαννιώτικος. Καὶ ὅπως ἄλλοτε ἔδειωξε τὸν Ἀνθρακίτην ὡς αἱρετικόν, τὸν Βούλγαρην ὡς ὑπεράγαν νεωτεριστὴν καὶ τὸν Μητροπολίτην Κλήμεντα τὸν ἠνάγκασεν ὡς ἀγράμματον νὰ φοιτήσῃ εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Βησσαρίωνος, εἰς τὴν Μονὴν τῶν Λυγγιάδων, ἔτσι καὶ τώρα τὸν Σακελλαρίου τὸν ἀναγκάζει νὰ παραιτηθῇ, διότι ὁ υἱός του ἔδωκε τὴν ἀφορμήν, ὁ Πανταζῆς, γραμματικὸς ἀπὸ τοὺς λίγους, ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ, διότι εἶχε τὴν ἀφέλειαν νὰ δοκιμάσῃ τυρὶ

Ἀπὸ μίαν ἑορτὴν τῆς ἄλλοτε δρώσης φιλεκπαιδευτικῆς καὶ φιλανθρωπικῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἀδελφότητος τῶν Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου, κατὰ τὴν 8ην Σεπτεμβρίου 1909. Ὡς εὐχαρίστως πληροφορούμεθα, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν κ.κ. Μιχ. Τσατσάνη, ἰατροῦ, Ἰω. Στεργίδου, δικηγόρου, Χαρ. Κατσαλίδη, Θ. Ζωΐδη, Δ. Βρυζοπούλου, Π. Γεράση καὶ ἄλλων Ἠπειρωτῶν, πρόκειται νὰ ἱδρυθῇ τὴν 26ην Ὀκτωβρίου Ἠπειρωτικὴ Ἀδελφότης Ἀλεξανδρείας σκοποῦσα τὴν εὐρυτέραν δρᾶσιν τῶν ἐνταῦθα Ἠπειρωτῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὴν Μεγάλην Παρασκευήν, ὁ Ράδος, μία φωτεινὴ διάνοια τῆς ἐποχῆς του, δεῖγμα τῆς ὁποίας ἔχομεν ἕνα λόγον του ἐκφωνηθέντα εἰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τῆς Ζωσιμαίας, εἰς τὸν ὁποῖον περιέχονται μεγάλαι ἀλήθειαι προφητικαὶ ὄντως διὰ τὴν στενὴν ἐκείνην ἐποχὴν ἦτο φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ μέσα εἰς τὰς στενὰς καὶ πολλάκις πείσμονας ἀντιλήψεις τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῆς Ἐφορείας. Ὁ κ. Σωτηριάδης, ὁ μετέπειτα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐκδιώκεται ὡς ἀγράμματος, ἕνας δὲ ἄλλος Γυμνασιάρχης ἐκδιώκεται διότι εἰς μίαν ἀγγελίαν διὰ τοὺς μαθητὰς ἔγραψε νὰ προσάξῃ ἀντὶ νὰ προσαγάγῃ.

Φωτεινὸν σημεῖον εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον εἶναι ὁ γυμνασιάρχης τῆς Ζωσιμαίας, ὁ Ἀναστάσιος Σακελλαρίου, ὁ ὁποῖος ἵδρυσε τὸ 1845 τὸ πρῶτον ἐν Ἠπείρῳ Τυπογραφεῖον. Ἐκεῖ ἐτυπώθησαν τότε ἡ Ἄλγεβρα τοῦ Μανάρη, ἡ περὶ Δωδώνης Πραγματεία τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ (1862) καὶ τὸ Παροιμιαστήριον τοῦ ἰδίου (1863) καὶ πολλὰ ἄλλα βιβλία. Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς εἶναι ἡ πλέον ἐξέχουσα φυσιογνωμία τῆς ἐποχῆς ταύτης. Δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ διδασκαλικόν του ἔργον, ἀλλὰ ἐργάζεται γύρω ἀπὸ τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἱστορίαν καὶ Λαογραφίαν. Κατὰ τὸ 1856 ἐξέδωκε τὴν πολύτιμον δίτομον χρονογραφίαν τῆς Ἠπείρου, Ἱστορικὸν κειμήλιον παρ' ὅλας της τὰς ἀτελείας διὰ τὸν Ἱστορικὸν τῆς Ἠπείρου. Κατὰ τὸ 1870 ἱδρύονται δύο λέσχαι ἡ «Ὁμόνοια» καὶ ἡ «Πρόοδος», εἰς τὰς ὁποίας λόγιοι τῆς ἐποχῆς, ὅπως ὁ ἰατρὸς Λαμπρίδης, ὁ Τσιγαρᾶς, ὁ Οἰκονόμου, ὁ Μελίρρυτος καὶ ἄλλοι, προσπαθοῦν νὰ δώσουν ὤθησιν εἰς μίαν πνευματικὴν ζωὴν καὶ κίνησιν. Τὸ σατυρικὸν ἡμερολόγιον ἡ «Καραβίδα» εἶναι προϊὸν αὐτῆς τῆς κινήσεως καθὼς καὶ τὰ πολύτιμα «Ἠπειρωτικὰ μελετήματα» τοῦ Λαμπρίδου, καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ Γ. Χασιώτου, τοῦ Παρανίκα, καὶ τόσων ἄλλων λογίων Ἠπειρωτῶν διαμενόντων εἰς τὴν Κων)πολιν. Πόσον φῶς θὰ χυθῇ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ὡς καὶ τὴν προηγουμένην, ὅταν δημοσιευθῇ τὸ πολύτιμον ἀρχεῖον τοῦ Α. Φίλιον, συγγενοῦς τῶν Ζωσιμαδῶν, τὸ ὁποῖον κατέχει ὁ σεβαστὸς φίλος κ. Φιλ. Σιαγκούνης, καθηγητὴς τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς;

Αἱ σκέψεις αὐταὶ τὰς ὁποίας μοῦ ἐγέννησεν ἡ Ἔκθεσις τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Τύπου δὲν εἶναι βεβαίως ἀναγκαῖος πρόλογος διὰ τὴν κατωτέρω περιγραφομένην ἔκθεσιν, εἶναι ὅμως τὸ ἀναγκαῖον φρόντο μέσα εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τὴν τοποθετήσωμεν, ἂν θελήσωμεν νὰ βγάλωμεν ἀπὸ αὐτὴν συμπεράσματά τινα καὶ νὰ δικαιολογήσωμεν σκέψεις μάς τινας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ ὅλη ἔκθεσις διηρέθη εἰς ἑπτὰ τμήματα, ὡς ἑξῆς :

Α΄. Τμῆμα. Τὸ τμῆμα τοῦτο περιελάμβανε τὰς Ἠπειρωτικὰς ἐφημερίδας τὰς ἐκδοθείσας ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ πρὸ τοῦ 1913 ἤτοι πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἠπείρου. Τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ ἐφημερὶς τοῦ Βιλαετίου (τῆς Γεν. Διοικήσεως) Ἰωαννίνων ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον τὸ 1868 Ἑλληνιστί. Ἔτσι ἐκδίδεται μέχρι τοῦ 1886 ὁπότε ἐκδίδεται κατὰ τὸ ἥμισυ τουρκιστί. Ἕως τότε ἐπίσημος γλῶσσα ἐν Ἠπείρῳ εἶναι ἡ Ἑλληνική, εἰς δὲ τὰ Δικαστήρια γίνεται χρῆσις ἐπίσης τῆς Ἑλληνικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1886 καθιερώνεται εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὰ Δικαστήρια ἡ Τουρκική. Ἔτσι ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδίδεται μέχρι τοῦ 1908 ὁπότε ἀνακηρυχθέντος τοῦ Τουρκικοῦ Συντάγματος μετονομάζεται «Νέα Ἰωάννινα» ἐκδίδονται δὲ καὶ πάλιν Ἑλληνιστὶ καὶ Τουρκιστί. Σπουδαίαν θέσιν ἐπίσης κατέχει εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ καὶ ἡ «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου» ἐκδοθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1892 μέχρι τοῦ 1913 ἀνελλιπῶς σποραδικῶς δὲ καὶ μετέπειτα ἀπὸ τὸν Ἠπειρώτην κ. Γ. Γάγαρην τὸν ἐκδότην καὶ σχολιαστὴν τοῦ Κρυστάλλη.

Τὸν κ. Γάγαριην μιμοῦνται ἀργότερα καὶ ἄλλοι Ἠπειρῶται ὁ Χατζηγιανάκογλους ἐκδώσας εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν «Πύρρον» (1902-1912), ὁ κ. Σκένδερης μὲ τὸν «Πελασγόν» ἱδρυθέντα τὸ 1910 εἰς τὴν Κορυτσὰν καὶ ἐξακολουθοῦντα ἤδη εἰς Ἀθήνας, ὁ ἐκ Κονίτσης Η. Χατζῆς μὲ τὴν Ἑλληνοαλβανικήν του ἐφημερίδα «Ἀστὴρ-Ἴλ» ἐκδιδομένην (1901-1912) πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Σπουδαίαν ὥθησιν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν ἰδίως ζωὴν τῆς Ἠπείρου δίδει ἡ «Ἤπειρος» τοῦ μακαρίτου Γ. Χατζῆ (Πελλερέν) ἐκδοθεῖσα τὸ 1909. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐκδίδεται διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ Κομιτάτου εἰς τὰ Ἰωάννινα ἡ Τουρκικὴ ἐφημερὶς Ἰντιμπὰχ = (Ἐπαγρύπνησις) (1910-1912) ὡς καὶ ἡ Γιάνγια Σαντασὶ = (Ἠχὼ τῶν Ἰωαννίνων) τὸ 1912 ὁ μακαρίτης Ν. Γεωργίτσης ἐκδίδει ἐπίσης τὴν «Ἠχὼ τῆς Ἠπείρου» (1911-1912) ὁ Σ. Σαλαμάγγας τὸ θρησκευτικὸν περιοδικὸν «Θρησκευτικὴ Σάλπιγξ» (1911-1912) ὁ δὲ κ. Ἠ. Καφετζῆς εἰς τὴν Ἄρταν τὸ «Φῶς τῆς Ἠπείρου» (1909 — ;) Ὅλαι σχεδὸν εἶναι ἑβδομαδιαῖαι ἢ δισεβδομαδιαῖαι.

Β΄. τμῆμα. Αἱ ἐφημερίδες τοῦ τμήματος τούτου εἶναι πολλαί, ἀνερχόμεναι εἰς τὸν σεβαστὸν ἀριθμὸν 33, δεῖγμα δυστυχῶς καὶ αὐτὸ τῆς ὀλεθρίας τάσεως τῶν νεοελλήνων πρὸς τὸ ἡμερήσιον ἔντυπον, τὸ ὁποῖον δὲν διαβάζει μόνον, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ πιστεύει. Αἱ περισσό-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τεραι τούτων ἐξεδόθησαν εἰς στιγμὰς προεκλογικὰς καὶ δὲν ἔζησαν εἰμὴ μόνον ὀλίγας ἡμέρας πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐκλογάς. Ἡ πρώτη καὶ ἡ πλέον μακρόβιος ὑπῆρξεν ἡ «Σημαία» τοῦ κ. Ν. Λάππα (1914-1917). Μεταξὺ τῶν βραχυβίων συγκαταλέγεται καὶ μία κομμουνιστικὴ ὁ «Ἄνθρωπος» (1922) τοῦ ὑποδηματοποιοῦ Γ. Μαυρομμάτη. Μερικῶν ἐκ τούτων διὰ τὸ βραχύβιόν των, οὔτε ἕνα φύλλον δὲν ἠδυνήθην νὰ ἀνεύρω. Ἡ μεταπολίτευσις τοῦ 1924 ἔγινεν αἰτία νὰ ἐκδοθοῦν ἀρκεταὶ βραχύβιοι, ὡς ἡ «Δημοκρατία», ἡ «Φωνὴ τῆς Ἠπείρου», ὁ «Κεραυνός», ἡ «Πρέβεζα», ὁ «Φιλελεύθερος» καὶ ἄλλαι.

Ι΄. Τμῆμα. Τὸ τμῆμα τοῦτο περιελάμβανε τὰς ἐφημερίδας τὰς Ἠπειρωτικὰς τὰς ἐκδιδομένας σήμερον ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Δυστυχῶς ὁ μέγας ἀριθμός των δὲν εἶναι σημεῖον ἐντατικῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ζυμώσεως ἐν Ἠπείρῳ, ἀλλὰ ἐπικινδύνου δημοσιογραφικοῦ ἀρριβισμοῦ.

Δ΄. Τμῆμα. Τὸ τμῆμα τοῦτο πειὸ πηγαῖον, πειὸ πλησίον εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχήν, εἶναι σπουδαῖον. Ἡ σάτυρα εἰς τὰ Ἰωάννινα ἰδίως, ὑπῆρξε γηγενής. Δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν ἡ σατυρικὴ διάθεσις καὶ τὸ εἰρωνικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερα ἠμπορεῖ νὰ συναντήσῃ κανεὶς εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα τῆς πόλεως. Ὁ Βηλαρᾶς ἦτο γνήσιος εὐπρόσωπος τῆς διαθέσεως ταύτης, ὡς τὰ τελευταῖα δὲ ἡ διάθεσις αὐτὴ ἐτροφοδοτεῖτο ἀπὸ τοὺς Μπαντίδους καὶ τοὺς ἄλλους λαϊκοὺς τύπους τῶν ὁποίων τὰ σατυρικὰ στιχοπλάκια ἦσαν κάποτε καυστικώτατα. Δυστυχῶς τὸ ρεῦμα τῆς σοβαροφανείας τῆς ἐποχῆς, μᾶς ἔχασε αὐτὴν τὴν λαϊκὴν διάθεσιν τῶν Ἰωαννίνων.

Ε΄. τμῆμα. Εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ ἡ πνευματικὴ κίνησις πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν» παρουσιάζεται πολὺ πενιχρά. Τὰ περιοδικὰ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βραχύβια καὶ δὲν ἐκπληροῦν τὸν σκοπὸν ἑνὸς περιοδικοῦ, σκοποῦντος νὰ περιλάβῃ ὅλην τὴν πνευματικὴν παραγωγὴν ἑνὸς τόπου. Μερικὰ ὡς τὰ «Τζουμέρκα» καὶ ὁ «Κρυστάλλης» εἶναι τοπικὰ χωρὶς καμμίαν λογοτεχνικὴν πνοὴν καὶ πρωτοτυπίαν. Ἡ «Ἑλλοπία» μία εὐγενὴς προσπάθεια δύο νέων τοῦ κ. Π. Φάντη καὶ τοῦ κ. Τ. Σκυμοπούλου, θέλει νὰ ἀνοίξῃ νέους δρόμους, μὰ σκοντάφτει σὲ οἰκονομικὰ ἐμπόδια. Ὅλως ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ κατέχουν τὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ». τὸ περισπούδαστον περιοδικὸν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων, τοῦ ὁποίου οἱ ἐκδοθέντες μέχρι σήμερον πέντε τόμοι περιέχουν σπουδαίας Ἠπειρωτικὰς μελέτας.

ΣΤ΄. τμῆμα. Εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ ἡ Ἠπειρωτικὴ σκέψις φαίνεται

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

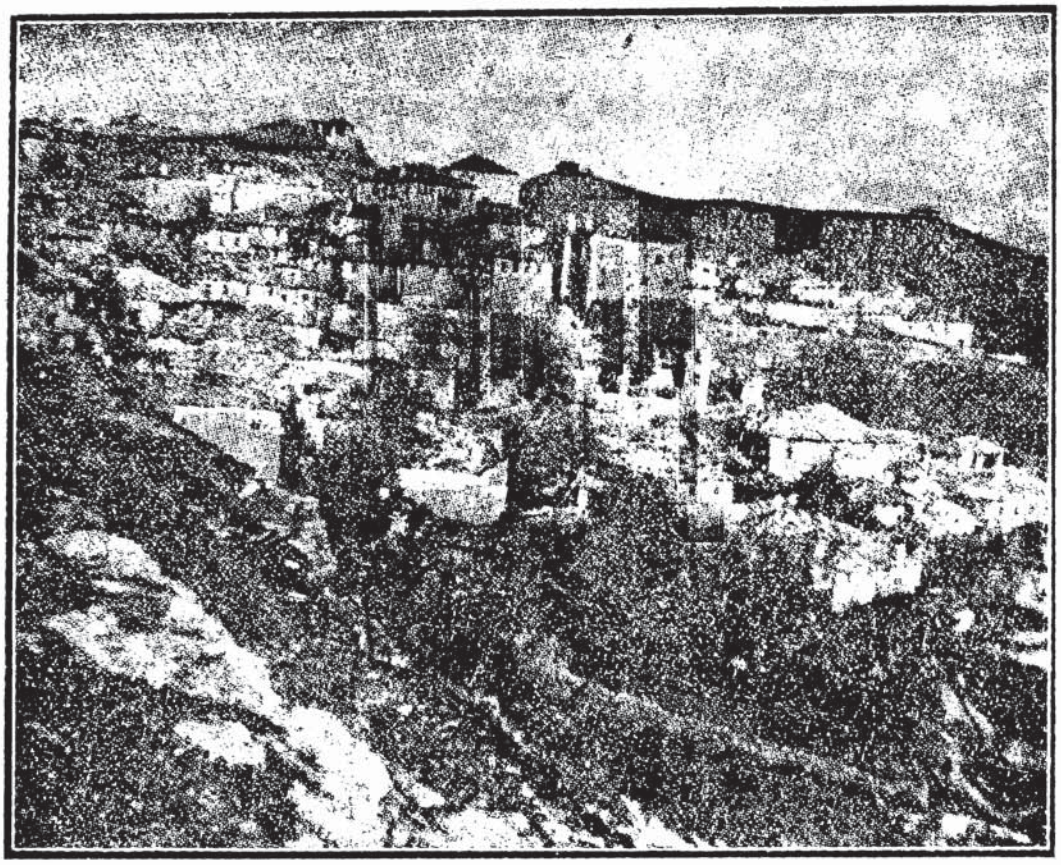

Ἀπὸ τὰ δροσόλουστα χωριὰ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου. Τὸ Καπέσοβον.

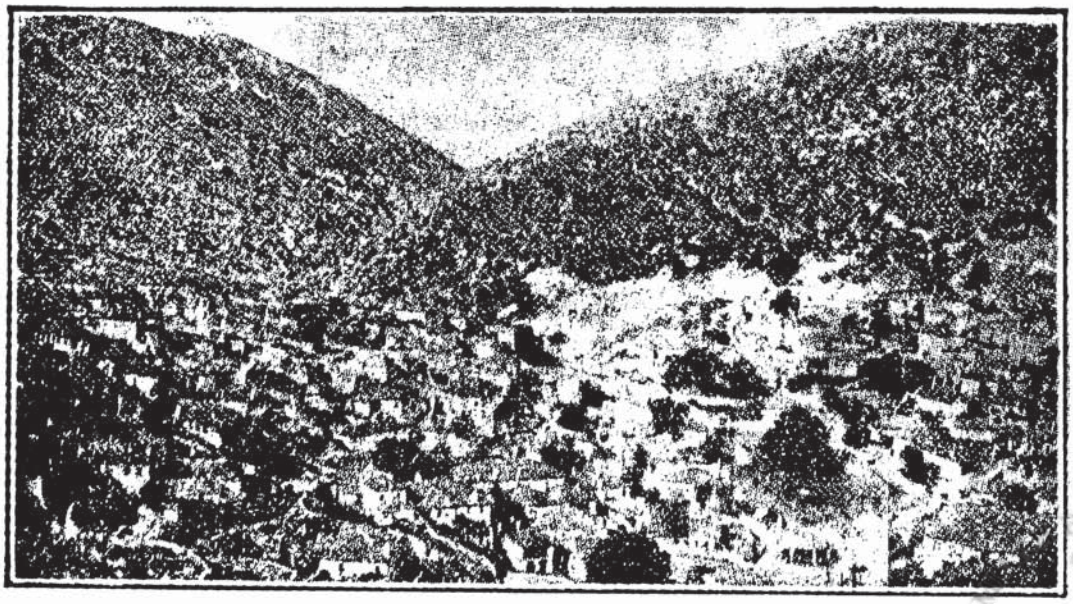

Ἡ Λοβρὰ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου ἕνα ἀπὸ τὰ μαγευτικώτερα χωριὰ τῆς Ἠπείρου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

πειὸ θετικὴ καὶ πειὸ συστηματοποιημένη. Τὰ ἡμερολόγια μᾶς δίνουν πειὸ καθαρὰ τὴν πνευματικὴ δημιουργία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Πρῶτο ἔρχεται τό σατυρικὸν ἡμερολόγιον «Καραβίδα», ποὺ εἶναι ἕνα μνημεῖον γιὰ τὴν Γιαννιώτικην ζωὴν τοῦ 1870. Καὶ τὶ δὲν σατυρίζεται ἐκεῖ μέσα· τὰ ἐλέη, ὁ Δεσπότης, ἡ Ζωσιμαία, οἱ Καθηγηταί της, ἡ ἀρχόντοι καὶ ὅλη ἡ γιαννιώτικη κοινωνία. Ἡ «Δωδώνη» τοῦ κ. Γάγαρη στέκεται στὰ ὅρια τῆς καθαρᾶς λογοτεχνίας. Γράφουν ἐκεῖ ὁ Σ. Λάμπρος, ὁ Κ. Καζαντζῆς, ὁ κ. Ν. Δόσιος, ὁ κ. Σάρρος, ὁ κ. Χ. Χρηστοβασίλης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίλεκτοι Ἠπειρῶται. Ὁ Λέσιος μὲ τὸν «Ἠπειρώτην» ὁ κ. Γ. Γάγαρης μὲ τὴν «Δωδώνην», ὁ Βασιλειάδης μὲ τὸν «Ἠπειρ. Ἀστέρα», ὁ Μ. Οἰκονομίδης μὲ τὸ «Ἠπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον» ἡ Ἐλπ. Μαυροκορδάτου καὶ ἄλλοι Ἠπειρῶται προσπαθοῦν νὰ συγκεντρώσουν εἰς τὰ ἡμερολόγιά των τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν ἐπιλέκτων Ἠπειρωτῶν. Εὔχομαι ἡ «Δωδώνη» τοῦ κ. Χ. Κατσαλίδη νὰ φανῇ εὐτυχεστέρα καὶ μακροβιωτέρα ὅλων τῶν προηγουμένων ἡμερολογίων. Ἀπὸ τὸ τμῆμα αὐτὸ ἔλειπεν ἡ ἐπετηρὶς τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κων)πόλεως, καὶ τὸ Περιοδικὸν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κων)πόλεως, ὅπου εἰργάσθησαν ἐπιφανεῖς Ἠπειρῶται ὅπως ὁ Βασιάδης, ὁ Παρανίκας, οἱ Τάγαι, ὁ Βωζάνης, ὁ Παπαρρούσης, ὁ Δ. Σάρρος καὶ τόσοι ἄλλοι. Ἔλειπεν ἐπίσης τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἐν τῇ ἐξορίᾳ χάριν τῶν πατριωτικῶν ἰδεῶν ἀποθανόντος Ἠπειρώτου Θ. Πασχίδου, ἐκδοθέντος ἐν Βουκουρεστίῳ. Οὔτε ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας τὴν «Ἶριδα», τὴν «Ἀθηνᾶν» καὶ τὸν «Δεκέβαλον» τὰς ὁποίας κατὰ περιόδους ἐξέδωκε οὗτος, κατέστη δυνατὸν νὰ ἀνεύρω ἀντίτυπα, καὶ ἔτσι δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ δεικνύῃ τὴν ζωὴν τοῦ Ἠπειρωτικοῦ στοιχείου τῆς Ρουμανίας, ὅπου ἄλλοτε ἰδίως, ἔδρασαν ὁ Λάμπρος Φωτιάδης καὶ τόσοι ἄλλοι ἐπιφανεῖς Ἠπειρῶται λόγιοι καὶ ἔμποροι εἰς τοὺς ὁποίους καταλεκτέος καὶ ὁ Ἰωαννίτης κ. Ν. Δόσιος καθηγητὴς ἄλλοτε τοῦ ἐν Ἰασίῳ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου.

Ζ΄. τμῆμα. Ἐνέχει τοῦτο ἰδιάζουσαν σημασίαν. Ὁ Γυμνασιάρχης τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς Ἀναστάσιος Σακελλάριος ὀνειρεύεται νὰ συνεχίσῃ τὴν φιλογενῆ παράδοσιν τῶν Ἠπειρωτῶν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εἰς χρόνους χαλεποὺς εἶχον ἱδρύσει εἰς τὴν Βενετίαν τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα. Πρόκειται γιὰ τοὺς Γλυκεῖς, τὸν Σάρρον καὶ τὸν Θεοδοσίου, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ τυπογραφεῖα των προσέφερον ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ὑπόδουλον τότε Ἔθνος. Τὸ 1845 ἱδρύεται ἐν Ἰωαννίνοις τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Τυπογραφεῖον. Τὸ 1720 ἄλλη

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μία πόλις τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἡ δυστυχὴς Μοσχόπολις εἶχεν ἱδρύσει τυπογραφεῖον καὶ ἔτσι μποροῦμε νὰ εἰποῦμε ὅτι ἡ Ἤπειρος ὑπῆρξεν πρωτοπόρος εἰς τὸ ζήτημα τῆς τυπογραφίας. Τὰ τῆς ἱδρύσεως, τῶν ἐκδόσεων καὶ τῆς τύχης τοῦ τυπογραφείου τούτου, θὰ ἀποτελέσουν ἐν καιρῷ ἰδιαίτερον θέμα μελέτης μου.

Ἔλειπον ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν καὶ οἱ Ἠπειρῶται τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως τῆς Αἰγύπτου. Δὲν γνωρίζω ἂν καὶ οὗτοι ἔχουν ἐκδόσει Ἠπειρωτικὰς ἐφημερίδας καὶ ἡμερολόγια. Εὔχομαι ἡ «Δωδώνη» τοῦ κ. Χ. Κατσαλίδου νὰ πληρώσῃ ἐπαξίως αὐτὴν τὴν ἔλλειψιν καὶ νὰ μᾶς δώσῃ τὰς σχετικὰς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο πληροφορίας.*

Ἡ Ἔκθεσις τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Τύπου μοῦ ἔδωσε τὰς νύξεις διὰ τὰς ἀνωτέρω σκέψεις μου. Γενικῶς μποροῦμε νὰ εἰποῦμε ὅτι ἡ Ἠπειρωτικὴ πνευματικὴ κίνησις καθυστέρησε τὸν τελευταῖον αἰῶνα. Ἀξιοσημείωτον προσπάθειαν ἀποτελοῦν τοὺς τελευταίους χρόνους τὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά», τὰ ὁποῖα ἀναμφισβητήτως τιμοῦν τὴν Ἤπειρον καὶ τὸν ἐκδότην των τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδωνα Βλάχον. Δυστυχῶς ὅμως καὶ αὐτὰ παλαίουν πρὸς μυρίας δυσχερείας, πρὸ παντὸς οἰκονομικάς. Οἱ λόγιοι Ἠπειρῶται δὲν ἀφυπνίσθησαν ἀκόμη, οἱ δὲ Ἠπειρῶται οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε ἐπρωτοστάτουν εἰς τοιαύτας χορηγίας, δὲν συγκινοῦνται. Οἱ Δῆμοι Ἰωαννίνων, Ἄρτης καὶ Πρεβέζης φροντίζουν περισσότερον διὰ τὴν καθαριότητα, παρὰ διὰ τὰ γράμματα, καὶ δὲν τοὺς συγκινεῖ τὸ παράδειγμα ἄλλων Δήμων, τῇ χορηγίᾳ τῶν ὁποίων ἐκδίδονται σπουδαῖα περιοδικά. Θὰ εἶναι ὄντως ἔγκλημα διὰ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς Ἠπείρου, ἂν παύσουν τὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» διὰ τὰ ὁποῖα τόσον εὐμενῶς καὶ εὐφήμως ἐξεφράσθησαν ἐπιστήμονες διεθνοῦς κύρους.

Ἐν τέλει δημοσιεύω πίνακας τῶν ἐφημερίδων κ.λ.π. κατὰ τμήματα, ὅπως ἀκριβῶς ἦσαν εἰς τὴν ἔκθεσιν. Ὅπου σημειώνεται ἀστερίσκος δηλώνει, ὅτι ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἔλειπεν ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν.

Ἰωάννινα, Σεπτέμβριος 1931

ΧΡ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ
Καθηγητὴς

*Σημ. «Δωδώνης».— Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐξεδόθησαν τὰ «Γράμματα» περισπούδαστον λογοτεχνικὸν περιοδικὸν μὲ διευθυντὴν τὸν ἐκ Δρόβιανης κ. Νῖκον Ζελίταν (Στέφανον Πάργαν), τὰ «Παναιγύπτια» ἐκπαιδευτικὸν παιδικὸν περιοδικόν, τὸ ὁποῖον ἐπανεξεδόθη καὶ κυκλοφορεῖ σήμερον ὡς σοβαρὸν ἑβδομ. ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικὸν μ' εὐρυτάτην κυκλοφορίαν. Διευθύνεται ὑπὸ τοῦ κ. Στ. Πάργα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ Α'.

Ἐφημερίδες Ἠπειρωτικαὶ ἐκδοθεῖσαι ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ πρὸ τοῦ 1913, ὧν ἔπαυσεν ἡ ἔκδοσις.

					Ἑλληνισ. ἀπὸ τοῦ 1886 ἐξεδ. κατὰ τὸ ἥμισυ
1	"Ἰωάννινα„	Ἰωάννινα	1868-1912	Γεν. Διοίκησις	τουρκιστί.
2	"Φωνὴ Ἠπείρου„	Ἀθῆναι	1892-1913	Γ. Γάγαρης	
3	"Ἰντιμπὰχ„	Ἰωάννινα	1910-1912	Ρουχῆ Ἐφέντης	Τουρκιστὶ
4	"Νέα Ἰωάννινα„	Ἰωάννινα	1908	;	ἑλλην.-τουρκ.
5	"Πύρρος„	Ἀθῆναι	1902-1912	Χατζηγιανάκογλος	
6	"Ἤπειρος„	Ἰωάννινα	1909	Γ. Χατζῆς	ἐκδίδεται
7	"Πελασγὸς„	Κορυτσὰ	1910	Κ. Σκενδέρης	» ἐν Ἀθήν.
8	"Φῶς Ἠπείρου„	Ἄρτα	1909- ;	Ἠ. Καφετζῆς	
9	"Ἀστὴρ-Ἴλ„	Ἀθῆναι	1901-1912 ;	Π. Χατζῆς	
10	"Ἠχὼ Ἠπείρου„	Ἰωάννινα	1911-1912	Ν. Γεωργίτσης	
11	"Θρησκευτ. Σάλπιγξ„	»	1911-1912	Σ. Σαλαμάγγας	
12	"Γιάνγια Σιαντασί„	»	1912	Ἀμπτουλὰ Ἐφέντης	τουρκιστὶ

ΤΜΗΜΑ Β'.

Ἐφημερίδες Ἠπειρωτικαὶ ἐκδοθεῖσαι ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ μετὰ τὸ 1913, ὧν ἔπαυσεν ἡ ἔκδοσις.

1	"Σημαία„	Ἰωάννινα	1914-1917	Ν. Λάππας	
2	"Θεσπρωτία„	Φιλιάτες	1914	Θ. Θεοδωρίδης	
3	"Ἠπ. Ἄμυνα„	Ἀργυρόκαστ.	1914-1916	Ντίλιος	
4	"Κόνιτσα„	Κόνιτσα	1915	Π. Φλῶρος	
5	"Ταχυδρόμος„	Ἰωάννινα	1915-1916	Ἀχ. Γεωργιάδης	
6	"Ἀγρότης„	»	1915-1917 ;	Ζυγούρης-Ζαλοκώστας	
7	"Ἀναγέννησις Ἠπ.„	»	1914;	;	
8	"Κορυτσὰ„ *	Κορυτσὰ	1916	;	
9	"Πατρὶς„ *	»	1916	Ν. Ζάνος	
10	"Ἐλεύθερον Βῆμα„	Ἰωάννινα	1916	Ν. Ζωνίδης	
11	"Ἀργυρόκαστρον„	»	1917	Α. Κοντοφώτης	
12	"Ἕλλην„ *	»	1918	Γ. Βαβαρέτος	χειρόγραφος
13	"Βέλος„	»	1919	Λ. Πανίδης	
14	"Βόρειος Ἤπειρος„	»	1919	Γκράτζος-Σῶχος	
15	"Ἐγερτήριον„	»	1921	Ἀν. Γεωργίου	
16	"Ἀγών„ *	»	1921;	Σπ. Λαμπρίδης	
17	"Ἄνθρωπος„	»	1922	Γ. Μαυρομμάτης	κομμουνιστ.
18	"Πρόοδος„	Ἰωάννινα	1923-1924	Δ. Πανούσης	
19	"Ἠπειρωτικὴ Ἠχώ„	Ἄρτα	1923	Β. Παπαβασιλείου	
20	"Κεραυνός„	Ἰωάννινα	1923-1924	Εὐθ. Τζάλλας	

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

21	"Φωνὴ Ἠπείρου.,	Ἰωάννινα	1924;	Φ. Παπαρρούσης	
22	"Δημοκρατία,, *	»	1924;	Γ. Καγιᾶς	
23	"Φιλελεύθερος,, *	»	1924;	Γ. Σούτης	
24	"Πρέβεζα,, *	Πρέβεζα	1924;	Π. Χατζηγ)γλους	
25	"Ἠπειρωτ. Ἠχώ,,	»	1925-1926	Π. Χατζηγ)γλους	
26	"Ἐγερτήριον,,	»	1925-1930	Γ. Ἴκκος	ἐκπαιδευτ.
27	"Βορειοδυτικὴ,,	Ἄρτα	1925	Εὐρ. Καζαντζῆς	
28	"Ἠχώ,,	Ἰωάννινα	1927	Εὐθ. Τζάλλας	
29	"Ἄραχθος,,	Ἄρτα	1928	Γ. Στίπας	
30	"Ἀναγέννησις,,	»	1928	Γ. Μπουνιᾶκος	
31	"Ἠπ. Ταχυδρόμος,,	»	1929	Γ. Τσάμπας	
32	"Βῆμα,,	Πρέβεζα	1930	Ν. Τσουτσάνης	
33	"Ἠπ. Τύπος,,	Ἀθῆναι	1930	Γ. Σαλούκας	

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Ἐφημερίδες Ἠπειρωτικαὶ ἐκδιδόμεναι σήμερον ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ

1	"Ἤπειρος,,	Ἰωάννινα	1909	Γ. Χατζῆς
2	"Πελασγὸς,,	Ἀθῆναι	1910	Κ. Σκένδερης
3	"Κῆρυξ,,	Ἰωάννινα	1920	Δ. Πανίδης
4	"Ἐλευθερία,,	»	1922	Χ. Χρηστοβασίλης
5	"Ἀγροτικὴ Ἠχώ,,	»	1926	Π. Τζημογιάννης
6	"Ἀῶς,,	Κόνιτσα	1927	Δόβας-Λαμπρίδης
7	"Ἠπειρωτ. Ἀγὼν,,	Ἰωάννινα	1927	Εὐθ. Τζάλας
8	"Ἠπειρωτ. Βῆμα,,	Ἄρτα	1928	Ι. Παπαβασιλείου
9	"Ἠπειρωτ. Βῆμα,,	Ἀθῆναι	1928	Ἀρ. Τζάλας
10	"Ἐθνικὸς Κῆρυξ,,	Ἰωάννινα	1929	Δ. Κάτσης
11	"Φωνὴ Ἄρτης,,	Ἄρτα	1930	Δ. Ζαρκαλῆς
12	"Λαϊκὴ Φωνὴ,,	Πρέβεζα	»	Γ. Σαλμᾶς
13	"Κραυγὴ,,	Ἰωάννινα	»	Γρ. Σακκᾶς
14	"Ἠπειρ. Φωνὴ,,	»	»	Π. Πέτσκος
15	"Θεσπρωτία,,	Φιλιάτες	»	Γ. Βουγίδης

ΤΜΗΜΑ Δ'.

Ἐφημερίδες σατυρικαὶ ὧν ἔπαυσεν ἡ ἔκδοσις

1	"Καραβίδα,,	Ἰωάννινα	1916-1917	Α. Παπαδόπουλος
2	"Κατῆς,, *	»	1916-1917	Δ. Κατῆς
3	"Τσεκούρι,,	»	1916	Ἀνδ. Γεωργίου
4	"Σιοφίνα,,	Ἰωάννινα	1926;	Γ. Βαβαρέτος
5	"Πολύξερος,,	»	1928	Γ. Μασούρας
6	"Δαίμων,,	»	»	Γρ. Σακκᾶς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

7 "Σατανᾶς,,	Ἰωάννινα	1928	Γρ. Σακκᾶς	
8 "Φασαρίας,,	Ἄρτα	1929	Γ. Τσάμπας	
9 "Μουσακᾶς,,	Ἰωάννινα	1930	Στ. Καλφακᾶκος	

ΤΜΗΜΑ Ε΄.

Περιοδικὰ Ἠπειρωτικὰ

1 "Δάφνη,,	Ἰωάννινα	1916	Α. Λεύκοβιτς	Λογοτεχνικὸν
2 "Δωδώνη,,	»	1917	Β. Παπαγεωργίου	Ἐκπαιδευτ.
3 "Ἀναγέννησις,,	»	1924	Γ. Βαρβαρέτος	
4 "Νέος Ἀγών,,	»	1924	Β. Καρασκόγιας	Κομμουνιστ.
5 "Κρυστάλλη,,	»	1924-1927	Σύνδ. Συρακιωτῶν	Τοπ. ἐπιθεώρ
6 "Τζουμέρκα,,	»	1925	Δ. Τσίρκας	» »
7 "Μαθητική,,	»	1927-1928	Ι. Ραφτόπουλος	
8 "Ἠπ. Χρονικά,,	»	1925.- ἐξακ.	Μητρ. Ἰωαννίνων	Ἱστορικὸν
9 "Ἑλλοπία,,	»	1930	Π. Φάντης	Λογοτεχνικ.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ΄.

Ἡμερολόγια Ἠπειρωτικὰ

1 "Καραβίδα,,	Ἰωάννινα	1873-1874	Οἰκονόμου, Ἀραβαντινὸς, Μελίρρυτος	σατυρικόν
2 "Δωδώνη,,	Ἀθῆναι	1896-1899	Γ. Γάγαρης	
3 "Ἠπειρώτης,,	Κων)πολις	1898-1900	Χ. Λέσιος	
4 "Ἠπ. Ἀστὴρ,,	Ἀθῆναι	1904	Λ. Βασιλειάδης	
5 "Ἠπ. Ἡμερολόγιον,,	Κ)πολ.-Ἀθῆν.	1911-1914	Μ. Οἰκονομίδου	
6 "Ἤπειρος,,	Κων)πολις	1910-1911	Ἐλπ. Μαυρογορδάτου	
7 "Ἠπ. Ψυχὴ,,	Ἰωάννινα	1913	Κιούρης Νικολαΐδης	
8 "Ἠπ. Ἡμερολόγιον,,	Ἀθῆναι	1914	Β. Τζαλόπουλος	

ΤΜΗΜΑ Ζ΄.

Ἐκδόσεις τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἠπείρου ἢ "Δωδώνη,, ἱδρυθέντος ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1845 ὑπὸ Α. Σακελλαρίου Γυμνασιάρχου

1 Ἑλλην. Γραμματικῆς Τεχνολογικὸν
2 Συντακτικὸν
3 Γεωγραφία στοιχειώδης
4 Ἱερὰ Ἱστορία
5 Ἀλφαβητάριον
6 Προσευχητάριον
7 Τὰ πρῶτα μαθήματα τῶν παίδων
8 Ἄλγεβρα ὑπὸ Σ. Μανάρη — εἰς πολλὰς ἐκδόσεις.
9 Περὶ Δωδώνης ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ 1862
10 Παροιμιαστήριον » 1863

ΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΡΗΜΙΑ

Ἐσεῖς βουνὰ περήφανα, ἀπάτητα ρουμάνια,
τοῦ Βίκου μαῦρες ρεματιές, θεόρατα πλατάνια,
τοῦ Ζαγοριοῦ τῆς Τσαμουργιᾶς ποῦ εἶναι τὰ παιδιά σας ;
γιατὶ ἐμείνατ' ἔρημα ποῦν' ἡ παλληκαριά σας ;
Γιατὶ κάτω στὰ Κούρεντα καὶ πέρα στὸ Πωγῶνι
στὸ Λοῦρο, στὴ Παραμυθιὰ κανένας δὲν ὠργώνει ;
Ἐσεῖς βουνὰ πούειστε ψηλὰ λογιάξτε λίγο κάτω
στοὺς κάμπους καὶ στὲς λαγγαδιὲς κι' ἀκόμα παρακάτω.
ποῦν' τὰ παιδιά ; ποῦνε οἱ νειοί ; ποῦ εἶναι ἡ νυφάδες ;
ποῦνε οἱ γέροι ἀπὸ κοντά ; ποῦ εἶναι ἡ κυράδες ;
Γιὰ πέστε μου μὴν βλέπετε ζευγάρια στὰ χωράφια
ἢ τὰ κοπάδια νὰ βοσκοῦν στὰ λόγγα σὰν ἐλάφια ;
Γιὰ ἀγναντέψτε χαμηλὰ πέρα κατὰ τ' ἀμπέλια
μήπως ἀκοῦστε πουθενὰ τραγούδια ἢ καὶ γέλια ;
Γιατὶ κιιρό 'χω ποὖλειπα ταξεῖδι δέκα χρόνια,
σᾶς ἄφησα κεῖν' τὸν καιρὸ γιομᾶτα ὅλο χιόνια·
καὶ τώρα ποῦρθα ἄνοιξι βλέπω μὲ ἀπορία
ὅτι παντοῦ ἐπικρατεῖ μεγάλη ἡσυχία...
Χωράφια βλέπω λιγοστὰ καὶ ἀκόμα ἀμπέλια λίγα
κοπάδια δὲν ἀγνάντεψα στοὺς κάμπους ποὺ ἐπῆγα·
ποῦν' τὰ παιδιὰ νὰ κυνηγοῦν στὰ λόγγα μὲ ζαγάρια
ποῦνε ἡ νηὲς νὰ κουβαλοῦν κλαδούργια καὶ πουρνάρια ;
Γιὰ πέστε μου ποῦν' ἡ ζωὴ ἐδῶ σὲ τούτ' τὴ χώρα
ἢ μήπως 'φύγαν οἱ παληοὶ καὶ ἄλλοι ἤλθαν τώρα ;...
. . . . . .
Καὶ τὰ βουνὰ μὲ στεναγμοὺς ὁ Βῖκος ὀργισμένος,
τὸ Πάππιγγο μὲ δάκρυα, ὁ Καλαμᾶς θλιμμένος,
καὶ τὸ Ζαγόρι λυπηρὰ τὰ Κούρεντα μὲ θλῖψι,
ἡ Τσαμουργιά, ἡ Κόνιτσα καὶ τὸ Πωγών' μὲ τῦψι
ὅλα φωνάζουνε μαζὺ καὶ ὅλα καταριοῦνται
τὴν ἔρημη τὴν ξενητειὰ καὶ δὲν παρηγοριοῦνται,
μὲ ὅσους πᾶνε μακρυὰ καὶ πίσω δὲν γυρίζουν
πέρνουν μαζὺ τὴ φαμελιὰ καὶ κεῖ τὰ σπίτια χτίζουν,
πουλᾶνε τὰ χωράφια τους καὶ πρόβατα καὶ γίδια
τ' ἀμπέλια τὰ ποτιστικὰ καὶ τ' ἄλλα τὰ στολίδια·
φεύγουν γιὰ πάντα μακρυὰ νὰ ζήσουνε σὲ Πόλι
νἄχουν τὴν μόδα ταχτικά, κι' ἄδειο τὸ πορτοφόλι
ἂς βρίσκεται· δὲν τοὺς πτοεῖ πὼς ἴσως καμμιὰ μέρα
ὑὰ θυμηθοῦν πὼς ἔζησαν καὶ κάποτε 'δῶ πέρα·
ἄλλοι φοβοῦνται ὅτι μεῖς παληόσαμε στὰ χρόνια
καὶ δὲν παράγουμε καρπούς, ἄλλοι ἀπὸ διχόνοια,
μένουν στὰ ξένα μακρυὰ γι' αὐτήνε τὴν αἰτία
Γιατὶ δὲν τὸ κατάλαβαν πῶς δὼ εἶν' Ἑλβετία.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΥ

Πατέρα μου τί μ' ἔστειλες μακρυὰ ἐδῶ στὰ ξένα
κι' ἀφοῦ τὸ ξέρουν στὸ χωριὸ χωρὶς λόγο κανένα;
Καὶ σὺ καϋμένη μάν α μου δὲν τοὔλεγες ἀλήθεια
πὼς πᾶν ἐκεῖνοι οἱ καιροί, πὼς ἦταν παραμύθια;
Ἦταν ὁ κόσμος ἀγαθὸς καὶ πίσω ἡ ἐπιστήμη
καὶ πρόκοβαν στὴν ξενητειὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη,
ποὺ φεύγανε ἀπ' τὸ χωριὸ μὲ τὸ σακοῦλ' στὴν πλάτη
καὶ γύριζαν μὲ τὸ καλὸ ὅλο φλωριὰ γεμᾶτοι.
Τώρα τὰ ξένα ἄλλαξαν καὶ μηχανὲς ἐβγῆκαν,
οἱ πόλεμοι μᾶς χάλασαν, γιατὶ καταστραφῆκαν
ἡ βρύσες πῶβγαιν' ὁ χρυσὸς καὶ κλεῖσαν τὰ μεγάλα
ταξείδια εἰς τὶς μακρυνὲς τὶς χῶρες, κι' εἶναι κι' ἄλλα
τὰ αἴτια ποὺ θὰ σοῦ πῶ γιατὶ μὲ δυσκολεύουν,
ἐμένα καὶ τοὺς χωριανοὺς ποὺ ξέρουν νὰ δουλεύουν.
Μήπως ἐγεννηθήκαμε σὲ πόλεις, σὲ λιμάνια
ἢ μέσα εἰς τὰ μέγαρα, σὲ σάλες μὲ ντιβάνια·
μήπως δὲν πρωτοείδαμε πλατάνια καὶ θυμάρια
ἢ δὲν ἐπερπατήσαμε ξυπόλυτοι στὰ λ' θάρια·
μέσ' τὰ χωράφια τρέχαμε νὰ· μάσουμε λουλούδια,
στοὺς ὄχτους βρόχια στήναμε, μὲ γέλοια καὶ τραγούδια,
στ' ἀμπέλια ἐμαζεύαμε, σῦκα, μῆλα κι' ἀχλάδια
καὶ τὸ βραδὶ γυρνούσαμε μαζὶ μὲ τὰ κοπάδια·
τὴν ἄνοιξι βοσκούσαμε τ' . ρνιὰ καὶ τὰ κατσίκια
πηγαίναμε στὲς ρεματιὲς καὶ πέρα στὰ χαλίκια,
καὶ παίζαμε τὸν ἀητὸ κι' ἄλλα πολλὰ παιγνίδια
τὸ βράδυ συμαζώναμε τὰ βόδια καὶ τὰ γίδια.
Καὶ στὸ σκολειὸ ποὺ μ' ἔστειλες μόνον τὸ ρῆμα ξέρω
τὸ ρῆμα καὶ τὴ δοτικὴ καὶ τώρα ὑποφέρω,
γιατὶ δὲν μ' ἔμαθαν τὸ πῶς νὰ σπέρνω τὸ χωράφι
πῶς νὰ κλαδεύω τὶς ἐληὲς νὰ σιάζω τὸ καλάθι,
ὅταν στ' ἀμπέλια γίνονται ὥριμα τὰ σταφύλια
στὴν Πόλι νὰ τὰ κουβαλῶ νὰ πέρνω γρύσια χίλια·
μὰ οὔτε γιὰ τὰ πρόβατα μοῦπαν πῶς νὰ τ' ἁρμέγω
καὶ τὸ θυμοῦμαι κάποτε καὶ κάθομαι καὶ κλαίγω·
μ' αὐτὰ τὰ μέσα πᾶχουμε τἄχρηστα καὶ τ' ἀρχαῖα
ποὺ τὰ χωράφια σπέρνουμε καὶ μένουνε χερσαῖα,
τὲς μπούτινες γιὰ τὸ τυρί, καρδάρες γιὰ τὸ γάλα
ἢ τὰ κατσιούπια τὰ μικρὰ κι' ἀκόμα πόσα ἄλλα.
Ἐνῶ ἐδῶ μαθαίνουμε ὅτι σὲ ἄλλες χῶρες
πιὸ ἄγριες, πιὸ ἄσχημες ποὺ μόνον πέντε ὧρες,
χρειάζονται νὰ ἐργασθοῦν μὲ νέα ἐργαλεῖα
νὰ βγάλουνε δουλειὰ καλὴ καὶ σὰν σὲ μεταλεῖα
ἀκούγονται ἡ μηχανὲς τ' ἁμάξια καὶ τὰ τραῖνα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κι' ἐμεῖς ἀποκοιμ'θήκαμε στὰ ἔρημα, τὰ ξένα.
Ἢ μήπως ἐπερίμενες σαράφης γιὰ νὰ γίνω
καὶ μὲ τὰ ξένα χρήματα νὰ πέρνω καὶ νὰ δίνω·
πρέπει νὰ ξέρει ὁ ἄνθρωπος τέτοιες δουλειὲς νὰ κάνει,
ἀλλὰ ἐγὼ τὰ σκέπτουμαι, θυμοῦμαι τὸ ποτάμι
τ' ἀμπέλια τὰ ποτιστικά, τὸν ποταμὸ τὸν Μαῦρο
ποὺ μὲς τὰ γάργαρα νερὰ ἐπήγαινα γιὰ νάβρω,
λιγάκι διασκέδασι, καθὼς καὶ καραβίδες
γιατὶ πρῶτα ἐκαίγαμε στὸν κάμπο τὲς ἀκρίδες·
στ' ἀμπέλια θέλω νὰ βρεθῶ μεθαύριο στὸν τρύγο,
τὴν ξενητειὰ βαρέθηκα καὶ θέλω γιὰ νὰ φύγω.

Πειραιεὺς 1931 ΜΗΤΣΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ
('Εκ κάτω Ραβενίων Πωγωνίου Ἠπείρου)

ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ Τ' ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Εἶν' ἄγρια νύχτα! Σκάφτοντας ἐδῶ στὸν ἔρμο τόπο,
τοῦ κάκου ἀφίνετε, παιδιά, τὸν ὕπνο γιὰ τὸν κόπο.
Πιστέψατέ μου· ἀκούσετε τὸ γέρο ποὺ σᾶς κρένει.
Οἱ θησαυροὶ τ' Ἀλήπασα δὲν εἶν' ἐδῶ θαμμένοι.
Σᾶς λέω μεγάλο μυστικό· μοῦ τῶπε μιὰν ἡμέρα
ἅγια ψυχή, ποὺ διάβαζε σὲ ἀθάνατα βιβλία
πολλὰ τ' ἀνθρώπου ἀπόκρυφα, πολλὰ μυστήρια θεῖα.
Ἤμουν ἀγόρι σὰν ἐσᾶς πῆγα νὰ τοῦ μιλήσω,
τἄδικο βιὸ ποὺ βρίσκεται ποθῶντας νὰ γνωρίσω.
Ὁ σεβαστὸς — ἀδιάκοπα στὴ μνήμη μου τὸν ἔχω —
σὰν εἶπε πὼς κολάζομαι τὰ μάταια νὰ ξετρέχω,
μακρυὰ θυμοῦμαι πῶρριξε τὸ βλέμμα του τριγύρου
στὰ περιγάλια, στὰ βουνά, στὰ δάση τῆς Ἠπείρου,
καὶ θλιβερὰ τὰ μάτια του γυρνῶντας καὶ σὲ μένα,
κατόπι ἀρχίνησε νὰ πῇ μὲ χείλη πυρωμένα:
Μῦθος δὲν εἶναι· ὁ τύραννος μέτρητο λογάρι
ἔθαψε κάπου τρέμοντας μήπως ἐχθρὸς τὸ πάρῃ.
Μόν' ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ τ' ἀστροπελέκι ἀνάφτει
καὶ τὰ κρυμμένα πλούτη του λαβρίζει καὶ ξεθάφτει.
Μὲ μιᾶς παντοῦ στὴν Ἤπειρο, σὰ φύλλα μαραμμένα,
σφοδρὸς ἀνεμοστρόβιλος πετάει τ' ἀσβολωμένα.
Ἄχ! δὲν θὰ πάρουν τὴ μορφὴ καὶ τὸ λαμπρό τους χρῶμα,
ὅσο τρεμάμενος ραγιᾶς θὰ τὰ μολύνῃ ἀκόμα·
ἀλλ' ὡς βροντήσῃ ἀπάνω τους ἐλεύθερο ποδάρι,
ἐδῶ θὰ γένουν μάλαμα κ' ἐκεῖ μαργαριτάρι.

† ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΤΑΒΟ

Τὸ πόθεν δή; ! μένει χωρὶς ἀπάντησιν. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρός της, τῆς μάννας της, γράφονται μὲ ἀποσιωπητικά. Οἱ Ἄγγλοι γνωρίζουν τὸν προσπάππον καὶ παρὰ πέρα ἀκόμη, τῶν ἀλόγων ποὺ τρέχουν στὰ ἱπποδρόμια. Ὁ κόσμος κάτι γνωρίζει περὶ τῆς γεννήσεως τῶν Ἀκρολίθων, γιὰ τὴν Τάβο ὅμως δὲν ξεύρει τίποτε ὁ κόσμος ποὺ τὴν βλέπει κάθε μέρα. Γιὰ κάμποσο καιρὸ δὲν εἶχε καὶ ὄνομα ἂν καὶ ὄνομα ἔχουν κι' αὐτὰ τὰ ἄψυχα. Τὸ ὄνομά της ἐγράφετο κι' αὐτὸ μὲ ἀποσιωπητικά. Κουμπάρος δὲν εὑρίσκετο γιατὶ ἐστερεῖτο τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφίζειν καὶ ἐμμέσως καὶ ἀμέσως. Ἕνα κομμάτι σάρκα πεταμμένο στὸν ψευτόκοσμο ἐδῶ πέρα.

Καὶ ὅμως ἐκυοφορήθη ! Στὴ σύλληψί της κάποιο θὰ πρόβαλλε χαμόγελο καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἀποσιωπητικά. Στὴ κοιλιὰ θὰ ἔμεινε ἂν ὄχι ἐννέα μῆνες, σίγουρα ὅμως ἑφτά. Τὴ μαμμὴ ἂς τὴν ἀφήσωμεν στὴν ἄκρη. Γάλα ὅμως ἀπὸ κάποιο βυζὶ ἤπιε χωρὶς ἄλλο. Κάποια, κάποιος, θὰ ἔδωσε κάποτε προσοχή, φροντίδα.

Μὲ λίγα λόγια τὸ πεταμμένο αὐτὸ σαρκίο, τὸ κατεσκεύασαν ! τὸ ἐγέννησαν, τὸ ἐβύζαξαν. Δὲν τοῦ δόσαν ὅμως ὄνομα.

Ἀνέλαβεν αὐτὴ μόνη της νὰ βαφτισθῇ καὶ πῆρε γιὰ παππᾶ καὶ κουμπάρο κάποια Μαρία Μαγδαληνή !

Ἡ παραγωγὴ τοῦ ὀνόματός της εἶναι αἰσχρά. Τὸ λασπώνει δὲ τὸ ὄνομά της μὲ τὴν χειρονομία ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ἀπαγγελίαν του. Τάβο ! χωρὶς ἡ παλάμη νὰ χτυπήσῃ τὸ γρόθο τοῦ ἄλλου χεριοῦ, θὰ πῇ τίποτε. Εἶναι ἀφηρημένη ἔννοια. Ἂν τὸ ἐξετάσῃς ὅμως κατὰ βάθος εἶναι ἱστορία ὁλόκληρος. Εἶναι μασκάρεμα, ὕβρις, ἐξαχρείωσις, πορνεία, λάσπη, βρώμα, δυσωδία, ὅ,τι θέλεις. Εἶναι ζηλοτυπία τοῦ θηλυκοῦ γένους. Εἶναι γρατζούνισμα κατὰ τῆς σαρκικῆς ἀπολαύσεως. Εἶναι σκῶμα κατὰ τῶν ὁμοφύλων της.

Ἠθέλησε νὰ σκώψῃ κάποια, νὰ τὴν χαρακτηρίσῃ, νὰ κολάσῃ τὰ καμώματά της.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΙΧ. ΤΣΑΤΣΑΝΗΣ
Λιαπρεπὴς ἐξ Ἄνω Πεδινῶν τῆς Ἠπείρου ἐπιστήμων, Ἰατρός, Διευθυντὴς τῆς ἐν Μαζαρίτᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας κλινικῆς ὁ «Ἱπποκράτης» θεωρούμενος μία ἐκ τῶν ὀλίγων Ἑλληνικῶν ἐπιστημονικῶν προσωπικοτήτων ἐν Αἰγύπτῳ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Στὸ διάβα, τῆς ἐφώναζε κρυφὰ τότε ta— καὶ μὲ τὸ χτύπημα τῆς παλάμης στὸ γρόθο τοῦ ἄλλου χεριοῦ ἔλεγε μεγαλοφώνως τὴν ἄλλη συλλαβὴ bo ἢ καλλίτερα bau.

Αὐτὸ ἦτο. Ἐβαφτίστηκε. Σὲ λίγες μέρες ἔγινε πασίγνωστον tabau ἐδῶ, tabau ἐκεῖ. Ἡ Δημαρχία μὲ ὑπερηφάνεια ἀνέλαβε μαζὺ μ᾽ ὅλον τὸν κόσμον τὴν διατροφήν της. Τὸ Πρυτανεῖον τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων δὲν εἰξεύρομεν ἂν θὰ ἔκαμνε τὸ ἴδιο.

Η ΤΑΒΟ

Μιὰ τσιγγάνα ἀνέλαβε ἀφιλοκερδῶς!! τὴν φροντίδα νὰ τῆς ἑτοιμάζῃ τὸ πρόγευμα! καὶ τὸ δεῖπνον! καὶ νὰ τὴν στεγάζῃ στὸ καλύβι της μὲ τὴ συμφωνία νὰ παίρνῃ τὸ ἐπίδομα τῆς Δημαρχίας καὶ τὶς δεκάρες τοῦ κόσμου.

Περὶ τῆς γενεαλογίας της καὶ τῆς βαπτίσεώς της αὐτὰ μᾶς λέγουν οἱ πάπυροι οἱ ἀνευρεθέντες κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς εἰς τὸ καλύβι τῶν Ἀτσιγγάνων. Γιὰ τὴ σωματικὴ διασκευὴ καὶ τὴ δρᾶσι της ὁμιλοῦν ἡ σιλουέττα της καὶ τὰ καμώματά της.

Ἀπὸ χρόνια! ὁ ἀσπρογένης θὰ τὴν ἔχῃ τσαλαπατήσῃ ἀπάνω ἀπὸ δεκαὲξ φορὲς χωρὶς νὰ σεβασθῇ τὸ γύφτικο καλύβι.

Ἀνάστημα 80—85 ἑκατοστά, πόδια στραβά, κεφάλι βωϊδίσιο, κουρεμμένο, εὐτυχῶς πάντοτε, πότε μὲ φέσι ἄσπρο, πότε χωρίς, κάποτε μὲ κοῦκο, καὶ κάποτε μὲ μαντῆλι.

Μιὰ καθημερινὴ προσωπίδα. Παπούτσια ποτέ. Ἂν πῆτε δὰ καὶ γιὰ τ᾽ ἀσπρόρρουχα, ἀκολουθεῖ τὸ ἀγγλικὸν σύστημα. Αἰωνίως ξεβράκωτη.

Μὲ τὴ βροχὴ κάτω ἀπὸ τὶς τέντες τῶν μαγαζιῶν καὶ τὸν χειμῶνα καταλαμβάνει δι᾽ αἰφνιδιασμοῦ τὰ διάφορα μαγγάλια ποὺ τὰ τοποθετοῦν γιὰ ν᾽ ἀνάψουν. Διαμφισβητεῖ μὲ πεῖσμα, κάθε ἥσυχον μέρος, μὲ τὰ παζαρόσκυλα ὅταν φυσᾷ ἄνεμος χωρὶς ὅμως νὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τοὺς ἀρνεῖται τὸ μερίδι ἀπὸ τὸ ξηροκόμματο ποὺ βαστᾷ στὰ χέρια της.

Εἶναι συνάμα μοναρχικὴ καὶ Δημοκρατική.

Ἀπαιτεῖ σέβας ἀπὸ τὰ γυφτούδια τῆς κηδεμόνος της, ἀλλὰ καὶ δίδει σ' αὐτὰ τὶς δεκάρες της. Χαριεντίζεται μ' αὐτὰ ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιπλήττει, τὰ μαλώνει, τὰ συμβουλεύει.

Τὸ κλάμμα της στὶς ὧρες τῆς ἀπελπισίας της καὶ μελαγχολίας της συγκλονίζει τὸ παζάρι καὶ τὰ περίχωρα, ὁμοιάζει δὲ μὲ οὐρλιασμα ὑαίνης, τὸ γέλοιο της δὲ καὶ τὰ ἐπιφωνήματά της σὲ κάμουν νὰ γελᾷς χωρὶς νὰ θέλῃς.

Ἀπὸ τὸ λεξιλόγιον τὸ ἐγχώριόν εἶχε μάθῃ δύο μόνον λέξεις τὸ *γιὸ*=ὄχι καὶ τὸ *πὸ*=ναὶ.

Τὰ αὐτοκίνητα δέχονται πάντοτε τὶς ἐπισκέψεις της. Μιμεῖται τὸ ρουχάλισμά των θαυμασίως, τὰ ὑποδέχεται μὲ τὸ γέλοιο καὶ τὰ ξεκινᾷ μὲ τὸ βρισίδι.

Στὸ νομισματικὸν σύστημα παραδέχεται μόνον τὸ Λυκούργειον, ξεκαρδίζεται ὅταν βλέπῃ δεκάρες καὶ τρέπεται εἰς ἄτακτον φυγὴν μόλις τῆς δείξῃς χάρτινον πεντόφραγκον.

Νομίζει κανένας πὼς μυκτηρίζει τὸ κατάντημα τοῦ χαρτιοῦ.

Στὶς διάφορες ἐρωτήσεις ἀπαντᾷ μὲ γέλοιο καὶ μὲ ἀποσιωπητικά.

Λύο λέξεις μόνον ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ στόμα της ἐκείνη ποὺ δείχνει τὴν συγκατάνευσι καὶ ἐκείνη ποὺ φανερώνει τὴν ἄρνησι.

Τὸ «ἐσπεράντο» της ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ γέλοιο ἀπὸ τὸ *γιὸ* = ναὶ καὶ ἀπὸ τὸ *πο* = ὄχι, οἱ γλωσσολόγοι θὰ ἐζήλευον τὸ σύστημά της καὶ οἱ Λάκωνες οἱ ἀρχαῖοι τὸν λακωνισμόν της.

Καὶ ὅμως ζῇ, τρέχει, γελᾷ, κοιμᾶται, ξυπνᾷ εὐτυχὴς μέσα σὲ ὅλον τὸν δυστυχῆ κοσμάκον, αὐτόματον παράδειγμα τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας, ἐνῷ ὁ κόσμος πάσχει, ὑποφέρει, κοπιάζει, τυραννεῖται χωρὶς ποτὲ νὰ γελάσῃ γέλοιο σωστό, χωρὶς ποτὲ ν' ἀποσιωπήσῃ, νὰ κρύψῃ τὴν δυστυχία του, σιωπῶν μόνον φαινομενικῶς τὸν πόνον του καὶ κατὰ συνθήκην, ἐνῷ τὸ μέγα αὐτὸ ἀποσιωπητικὸν φωνάζει κατάμουτρα ὅλων μας τὴν εὐτυχία του.

Δέλβινον, Αὔγουστος 1928

Γ. ΖΩΓΔΟΥΜΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου μ.Χ. αἰῶνος ἀπαντῶμεν ἐν Ἰωαννίνοις ὡς διδάσκαλον τὸν Ἱερομόναχον Μανασῆν Πλέσσαν. Κατὰ τὰ μέσα δὲ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ὑπῆρχεν αὐτόθι σπουδαστήριον ἐν ᾧ οἱ ἱδρυταί του Φιλανθρωπινοὶ ἐδίδασκον.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος ἀναφέρεται ἐν Ἰωαννίνοις ἡ Σχολὴ τοῦ Ἐπιφανίου ἥτις καὶ «Δευτέρα τῶν Ἰωαννίνων Σχολὴ» ἐκαλεῖτο, καὶ μεσοῦντος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἡ τοῦ Γκούμα ἥτις ἐκαλεῖτο «Πρώτη Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων» καὶ ἡ ὁποία ὠνομάσθη βραδύτερον «Μαρούτσειος».

Ἐν ἔτει 1797 ἱδρύθη ἡ Καπλάνειος Σχολή· καὶ μετά, τὸ 1820 ἡ Ζωσιμαία Σχολή, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1852 περιέλαβεν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ὡς καὶ Γυμνάσιον.

Ἡ ποίησις

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἤκμασεν ὁ ἐξ Ἰωαννίνων σατυρικὸς ποιητὴς Ἰωάννης Βηλαρᾶς.

Βραδύτερον δέ, ἤτοι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἀνεφάνη ὁ ἐκ Συρράκου διαπρεπὴς τῆς ποιήσεως θεράπων Γεώργιος Ζαλοκώστας. Τὸ ὕφος τῶν ποιημάτων του εἶναι γλυκύ, ῥέον καὶ λίαν παραστατικὸν καὶ ἐν γένει ὁ ρυθμὸς αὐτῶν ἁρμονικώτατος.

Ἡ Βερολίνειος Συνθήκη καὶ ἡ Ἤπειρος

Κατὰ τὴν ὁροθέτησιν τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς τὴν γενομένην πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς Βερολινείου Συνθήκης τοῦ 1881 ἀπεκλείσθη τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς Ἠπείρου καίτοι ἐπιδικασθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Δυνάμεων.

Τὰς ματαιωθείσας τότε προσδοκίας τῶν Ἠπειρωτῶν, θρηνῳδεῖ τὸ ἑπόμενον ᾄσμα:

Σ' ὅλον τὸν κόσμο ξαστεριά, 'ς ὅλον τὸν κόσμον ἥλιος
καὶ 'ς τὰ καϋμένα Γιάννενα μαῦρο, παχὺ σκοτάδι·
τί φέτο ἐκάμαν τὴ βουλὴ ὀχτὼ βασίλεια ἀνθρῶποι,
κ' ἐβάλανε τὰ σύνορα 'ς τῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι·
κι' ἀφήκανε τὰ Γιάννενα καὶ πήρανε τὴν Ποῦντα,
κι' ἀφήκανε τὰ Γιάννενα καὶ πήρανε τὴν Ἄρτα,
κι' ἀφήκανε τὸ Μέτσοβο μὲ τὰ χωριά του γύρα.

Ι. ΒΛΑΧΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Ὁ φίλος μου καθηγητὴς λυπημένος μέχρι θανάτου ἦρθε μιὰ φορὰ ἀκόμη νὰ θρηνήσῃ κοντά μου τὴν ἀστασία τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Κατεφέρετο αὐτὴ τὴ φορὰ ἐναντίον ἑνὸς ἀγραμμάτου—ὅπως τὸν ἀπεκάλει—φίλου του ὁ ὁποῖος αὐτὲς τὶς ἡμέρες ἐγένετο γυμνασιάρχης καὶ ἐπεκαλεῖτο θεοὺς καὶ ἀνθρώπους γιὰ τὴν ἄδικη αὐτὴ ἀπόφασι τῆς κυβερνήσεώς του.

Ἄ! φίλε μου, τοῦ ἀπήντησα μὲ ὕφος σοβαρό, ἔχεις ἄδικο. Ἡ μεγάλες θυσίες πρέπει νὰ ξέρῃς ὅτι, ἦτο κάποτε συνήθεια νὰ προορίζονται γιὰ τὶς μεγάλες ἐξαιρετικὲς διάνοιες. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἤλλαξαν ἔκτοτε ὅπως ἤλλαξαν καὶ τὰ πολιτεύματα. Σήμερα οἱ αὐτοκράτορες ἔγιναν ἁμαξηλάται, σωφέρ, ὑπηρέται, βουκόλοι γιὰ νὰ ζήσουν, ἔπρεπε λοιπὸν καὶ ἡ μεγάλες διανοητικὲς θέσεις νὰ γίνουν μιὰ ἡμέρα λεία τῶν ἀγραμμάτων. Αὐτὲς τὶς ἡμέρες εἶναι ποὺ γιορτάζουμε στὴν ἐποχή μας, φίλε μου, τὶς ἡμέρες τῆς ἀνατροπῆς τῶν θρόνων, τῶν ἐγκεφάλων, τῆς ἠθικῆς, τῶν ταλάντων. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ἡ ζωή μας ἔχει τόσο ἐνδιαφέρον σήμερα.

Ἄλλοτε π.χ. ἤκουες ὁ κ. τάδε ἐπὶ δεκαετίαν σπουδάσας εἰς τὴν Εὐρώπην γίνεται γυμνασιάρχης. Μὰ αὐτὸ ἦτο πολὺ φυσικὸ καὶ δὲν σᾶς ἔκανε καθόλου αἴσθησι. Ἡ ἀξία τοῦ πράγματος σήμερα ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐνῷ δὲν ἐπάτησες τὸ πόδι σου ἔξω ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ γιὰ νὰ μάθῃς τὶ λένε καὶ οἱ μεγάλοι τῆς Εὐρώπης φιλόλογοι, ἀγνοεῖς δὲ ἐντελῶς καὶ τὶς ξένες γλῶσσες, γίνεσαι γυμνασιάρχης καὶ μάλιστα τῆς πρωτευούσης.

Εἶναι ἀληθινὰ κάτι θεσπέσιο! Γιὰ ἔμπα μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ αἰῶνός μας, γιὰ μελέτησέ τον καλά, γιὰ ἰδὲς πόσους ἀγραμμάτους ἔχουμε καὶ πόσοι περιμένουν νὰ καθέξουν τὶς ὑψηλὲς αὐτὲς θέσεις καὶ θὰ συμφωνήσῃς μαζί μου ὅτι εἶναι κοινὸ κτῆμα πειὰ ἡ μεγάλες καὶ ὑψηλὲς θέσεις καὶ ὄχι τῶν ὀλίγων ὅπως ἄλλοτε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ὁ Σ. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. ΣΠΥΡΙΔΩΝ, ἱδρυτὴς τῆς ἐν Βελλᾷ Γεωπονικῆς Σχολῆς, ἱδρυτὴς καὶ Διευθυντὴς τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ τὰ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά», εἷς ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ σοφωτέρων ἀνωτέρων ἱεραρχῶν μας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΡΤΙΝΗΣ

εἷς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἀνωτέρων τραπεζιτικῶν ὑπαλλήλων καταγόμενος ἐξ Ἠπείρου. Τυγχάνει Διευθυντὴς τοῦ ἐν Καΐρῳ ὑποκ)τος τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Καΐρου.

Ἄλλοτε οἱ μεγάλοι τοῦ Γένους Διδάσκαλοι, Κοραῆς, Βάμβας, Δούκας, Κούμας, Γεννάδιος καὶ τόσοι ἄλλοι ἐσπούδαζαν σχεδὸν ὅλες τὶς ἐπιστῆμες γιὰ νἄρθουν νὰ διδάξουν μὲ γνώσεις ποὺ ξεχείλιζαν χίλιες φορὲς πειὸ πάνω ἀπὸ τὶς γνώσεις τῶν μαθητῶν των. Σήμερα αὐτὸ εἶναι περιττό, δὲν εἶναι ἀνάγκη ἡ γνώσεις τῶν διδασκόντων νὰ ξεχειλίζουν, εἶναι ἀρκετὸ νὰ ἰσοφαρίζουν μὲ τὶς γνώσεις τῶν μαθητῶν. Μάλιστα ἂν θέλῃς νὰ ξέρῃς πρέπει οἱ μαθηταὶ νὰ ξέρουν κἄτι περισσότερο ἀπὸ τὸν καθηγητή τους.

Ἐδῶ ὁ φίλος μου μὲ ἐκύτταξε κατάματα σἂν ἀπολιθωμένος καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ τοῦ ἐξηγήσω τὴν ἄποψί μου αὐτή. Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ξέρουν κἄτι περισσότερο ἀπὸ τὸν καθηγητή τους καὶ τὸ διευθυντή

τους γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ποὺ τὰ παιδιὰ ξέρουν περισσότερα ἀπὸ τὸν πατέρα τους καὶ ἀπὸ τὴ μητέρα τους, γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ποὺ ὁ ἀστὸς καὶ ὁ τυχοδιώκτης ἀξίζουν σήμερα περισσότερο ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς γιὰ τὴν ἁρμονία τέλος καὶ αὐτῆς τῆς διανοητικῆς τάξεως μὲ τὸ λοιπὸ γενικὸ ἀνακάτωμα τῆς κοινωνίας. Μὲ ἐννόησες ;

Γιατὶ τότε φωνάζουν οἱ φοιτηταὶ καὶ θέλουν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο χωρὶς μελέτη ἔτσι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε ; Διότι ξέρουν ὅτι ἡ ἐποχή μας πολλὰ-πολλὰ γράμματα δὲν σηκώνει.

Ἐπιμένεις λοιπὸν ἀκόμη νὰ νομίζῃς ὅτι μπορεῖ νὰ διεκδικῇ τὴ θέσι ἑνὸς γυμνασιάρχου, τὴ θέσι ἑνὸς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου ἕνας σοφὸς ἄνθρωπος, τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔπεσε σὲ ἀνυποληψία, τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς ἐγκρεμίστηκαν ἀπὸ τοὺς θρόνους των, τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ σοφοὶ θεωροῦνται ὡς ἐνοχλητικὰ παράσιτα ; Ἀναμφιβόλως, φίλε μου, ἢ παραλογίζεσαι μέσα σ' αὐτὴ τὴ θαυμαστὴ ἁρμονία τῶν σημερινῶν μας πραγμάτων τοῦ κόσμου ἢ ἀστειεύεσαι μὲ τὴν ἀφέλεια ἑνὸς ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν καλὴ διάθεσι νὰ σὲ ἀκούσῃ.

Οἱ γέροι δυσαρεστημένοι φωνάζουν ὅτι δὲν ὑπάρχουν πειὰ νέοι, δὲν ὑπάρχουν οὔτε σπουδασμένοι, μπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι νὰ ὑποφέρουν καὶ νὰ σκέπτωνται ὅπως σύ, φίλε μου.

Ὑποφέρεις ἴσως γιατὶ ἔχεις κάνει σοβαρὲς σπουδές. Ἔχεις δίκαιο. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι πολὺ εὔκολο· κάψε τὰ διπλώματά σου ἀνακατέψου μέσα στὸ πλῆθος, φώναξε ὅτι κάτι ζητᾷς τὸ ἀκαθόριστο καὶ μιὰ ἡμέρα θὰ βγῇς στὸν ἀφρὸ τοῦ σάλου αὐτοῦ ἴσως ἕνας γυμνασιάρχης, ἴσως ἕνας μητροπολίτης, ἴσως-ἴσως δὲν ξεύρω τί ἄλλο, ἐκτὸς πειὰ ἂν διστάζῃς νὰ θυσιάσῃς μαζὶ μὲ τὰ διπλώματά σου καὶ τὶς διδασκαλικές σου φιλοδοξίες. Μάθε ὅμως ὅτι ἂν ἐξακολουθῇς νὰ ἐπιδεικνύῃς τὴ σοφία σου στὸν αἰῶνά μας καὶ τὰ διπλώματά σου, δὲν θὰ παθαίνῃς παρὰ ὅ,τι ἔπαθαν οἱ ἐστεμμένοι, ὁσάκις ἤθελαν στὴ πτῶσί των νὰ δείξουν ὅτι ἦσαν ποτὲ βασιλεῖς γιὰ νὰ ἐπιτύχουν μίαν προστασίαν, ἕνα οἶκτον· ἦτο τοῦτο τὸ κακό των σημάδι γιὰ νὰ τοὺς κτυπήσουν ἀλύπητα.

ΑΤΤΙΚΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Εἶχε θησαυροὺς ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἢ ὄχι; Τὴν τελειωτικὴ ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ τὴν δώσῃ μόνον ἡ σκαπάνη, ἡμεῖς δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ὑποθέσεις θὰ κάνουμε, ἢ μᾶλλον θὰ παρατάξωμε τὰ ὅσα οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς ἀνέφεραν ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Τὸ 1877 στὸ περιοδικὸν «Ἑστία» ἐδημοσιεύθη ἕνας πολὺ σπουδαῖος πίναξ τῆς περιουσίας τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ. Ὁ καταχωρήσας τὸν πίνακα αὐτὸν διαβεβαίωνε στὴν «Ἑστία», ὅτι ἔχει πληροφορίες ἀνθρώπου χρηματίσαντος ταμίου τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, καὶ δὲν ἀποκλείεται ἡ πληροφορίες αὐτὲς νὰ ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Σταῦρον Τσαπαλᾶμον, τὸν πατέρα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, Γεωργίου Σταύρου—τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὰ παιδιὰ ἔπαιρναν ὡς ἐπίθετον τὸ κύριον ὄνομα τοῦ πατέρα των—ποὺ ἦταν ταμίας τοῦ Τεπελενλῆ.

Σύμφωνα μὲ τὸν πίνακα αὐτόν, ἡ πρὸ τῆς πολιορκίας περιουσία τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ ἑξῆς μετρητά:

1.000.000	Βεν. φλωριὰ	δρχ.	16.000.000.—
800.000	μαντζάρικα	»	11.200.000.—
800.000	πολίτικα	»	8.000.000.—
500.000	μισίρικα	»	3.500.000.—
500.000	τουνεζίνικα	»	6.000.000.—
400.000	μαχμουτιέδες	»	11.200.000.—
500.000	ρουμπιέδες	»	1.500.000.—
1.000.000	κολωνᾶτα	»	6.000.000.—
16.000	ντούπιες Ἰσ.	»	1.440.000.—
		Χρυσὲς δραχμὲς	64.840.000.—

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μετρητὰ αὐτά, τῶν 64 ἑκατομμ. χρυσῶν δραχμῶν ἢ 6 δισεκατομμυρίων σημερινῶν, ὁ Ἀλῆ-πασᾶς εἶχε διαμαντικά, χρυσα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

φικὰ καὶ ἄλλα τιμαλφῆ ἀντικείμενα ἀξίας 5 δισεκατομμυρίων σημερινῶν δραχμῶν.

Τί ἔγιναν λοιπὸν ὅλοι αὐτοὶ οἱ θησαυροί ;

Ὅταν ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ στὸ μοναστῆρι τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅπου καὶ ἐφονεύθη, ὁ Χουρσὶτ πασᾶς, ἀρχηγὸς τῶν σουλτανικῶν στρατευμάτων, ἔκανε γενικὴν ἀπογραφὴν τῆς περιουσίας τοῦ Βεζύρη τῶν Ἰωαννίνων ποὺ ἀνήρχετο ἐν ὅλῳ σὲ 45. 000.000. Ἔλειπαν δηλαδὴ τὰ 64 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς, ἕνα ποσὸν κολοσσιαῖον, ἀντιπροσωπεῦον σήμερα 6 δισεκατομμύρια.

Ἀλλὰ τὰ ξώδεψε ὅλα ὁ Ἀλῆ-πασᾶς κατὰ τὴν πολύμηνον πολιορκίαν του εἰς τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα ; Αὐτὸ φαίνεται, ὅτι οὔτε οἱ σουλτανικοὶ κύκλοι τὸ βρῆκαν σωστό, γιατὶ ἐφρόντισαν νὰ ἀποκεφαλίσουν τὸν Χουρσὶτ πασᾶν, ποὺ τὸν ἐθεώρησαν ὡς σφετεριστὴ τῆς περιουσίας τοῦ Βεζύρη τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ Ἀλῆ-πασᾶς, ὅπου ἔκτιζε παλάτια ἐφρόντιζε νὰ κατασκευάζῃ καὶ μυστικὲς κρύπτες γιὰ τοὺς θησαυρούς του, ποὺ τοὺς εἶχεν ἐκεῖ γιὰ ὧρες ἀνάγκης.

Ὁ βαθὺς πόθος του νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος βασιληᾶς τῆς χώρας, ποὺ διοικοῦσε, τὸν ἔκανε νὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ φιλοχρήματος καὶ νὰ μαζεύῃ ἀκόρεστα θησαυρούς. Ὅταν τὸ 1818 κάηκε τὸ παλάτι του στὸ Τεπελένι, ἀπὸ πτῶσιν κεραυνοῦ, πῆγε ἀμέσως στὴν γενέτειρά του καὶ ἐπεστάτησε στὴν ἐκσκαφὴ τῶν ἐρειπίων, ποὺ ἔγινε μὲ σκοπὸ τὴν διάσωσιν τῶν κρυμμένων θησαυρῶν του. Τοὺς βρῆκε πραγματικὰ σῴους καὶ ἀβλαβεῖς καὶ τοὺς μετέφερε στὰ Γιάννενα. Μόνον οἱ θησαυροὶ ἐκεῖνοι τοῦ Τεπελενίου ὑπελογίζοντο σὲ 15 ἑκατομμύρια χρυσὲς δραχμές.

Ἐπίσης 12.000.000 χρυσᾶ φράγκα ἄξιζαν τὰ λάφυρα ποὺ ἔφερε στὰ Γιάννενα ἀπὸ τὴν Αὐλῶνα, ὅπου ἐνίκησε τοὺς Μπέηδες καὶ τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Γάλλος Πρόξενος Πουκεβίλ.

Ὅπως γράφει ὁ Ἀραβαντινός, ἕνας φίλος του καὶ φίλος τοῦ Θανάση Βάγια, στὸν ὁποῖον ὁ Ἀλῆς εἶχε ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη, τοῦ εἶχε πῇ πὼς ἡ κυρὰ Βασιλικὴ ἐγνώριζε δύο τοποθεσίες στὰ Γιάννενα, ὅπου ὁ Βεζύρης εἶχε κρυμμένους θησαυρούς.

Ὁ Θανάσης Βάγιας εἶχε διαβεβαιώσει τὸν φίλο τοῦ Ἀραβαντινοῦ, πὼς ἡ κυρὰ Βασιλικὴ ἔκανε πρότασι σχετικὴ καὶ στὸν κυβερνήτη Καποδίστρια, ἀπ' τὸν ὁποῖον ζήτησε νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰ Γιάννενα, γιὰ νὰ τοῦ ὑποδείξῃ τὶς τοποθεσίες.

Ὁ Ἰμπραὴμ Μανζούρ, ὁ Γάλλος ἐξωμότης, ποὺ ὑπηρετοῦσε στὴν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΗΣΗΣ καταστηματάρχης ἐκ τῶν ἱστορικῶν Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου, ἄριστα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγκατεστημένος

αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, ἀναγράφει πὼς τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦ Βεζύρη ἀνήρχετο σὲ 12 ἑκατομμύρια χρυσᾶ φράγκα.

Ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ εἶχαν ἄλλο τόσο εἰσόδημα ἀπὸ τὰ ἀκίνητά τους, ποὺ τὰ ἀπέκτησαν μὲ διαρπαγὰς καὶ διὰ τῆς βίας, ὅπως καὶ ὁ Τεπελενλῆς.

Τὰ ἔσοδα τοῦ Ἀλῆ ἦταν ποικίλα. Ἀκόμα καὶ ἐμπόριο ἔκαμε ἀπὸ τὸ ὁποῖον κέρδιζε πολλά. Καμμιὰ φορὰ ἐπίσης πωλοῦσε καὶ τὸν...ἥλιο!

Μιὰ μέρα, ὅπως ἀναφέρει ὁ Λαμπρίδης, παρουσιάσθησαν στὸν Βεζύρη δύο Χριστιανοί, ὁ Σπῦρος Κέντρος ἀπὸ τὴ Σωπικὴ τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ ὁ Μίγκας ἀπὸ τὴ Νίβανη, καὶ τοῦ ζήτησαν νὰ τούς πωλήσῃ τὸν ἥλιο τοῦ Δελβίνου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Πραγματικῶς προσέφεραν 4 χιλιάδες στὸν Ἀλῆ-πασᾶ, πῆραν τὸ σχετικὸ μπουγιουρτὶ καὶ πῆγαν στὸ Δέλβινο, ὅπου δὲν ἐπέτρεπαν σὲ κανένα ν' ἀνοίγῃ τὰ παράθυρά του, γιὰ νὰ μὴν ἰδοῦν τὸν ἥλιο, ποὺ τὸν εἶχαν ἀγορασμένο.

Ἔτσι οἱ κάτοικοι τοῦ Δελβίνου ἠναγκάσθησαν νὰ πληρώσουν 14 χιλιάδες γρόσια στοὺς σπουδαίους αὐτοὺς ἐπιχειρηματίας γιὰ νὰ ἀπολαύσουν τὸν ἥλιο τῆς πατρίδος των !

Ἀλλὰ καὶ οἱ φόροι του ἦσαν μεγάλοι. Εἰδικῶς οἱ πλούσιοι ἐπλήρωναν πολλά, καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ κάνουν ἀλλοιῶς, ἀφοῦ τοὺς ἐξησφάλιζεν ἰδεώδη ἀσφάλεια. Ὁ Πουκεβὶλ γιὰ μιὰ του ἐπίσκεψι μὲ τὸν Ἀλῆ στοὺς Κουκουλιοὺς ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

Ὅταν φτάσαμε στοὺς Κουκουλιοὺς οἱ κάτοικοι μᾶς προϋπάντησαν καὶ ἔχυσαν στὰ πόδια τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ ἕνα δοχεῖο γεμᾶτο μὲ γάλα καὶ ὀλίγες χοῦφτες ἀλεύρι εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀφθονίας ποὺ ὑπῆρχεν, ὅπου πατοῦσε τὸ πόδι τοῦ Βεζύρη.

— Νὰ ζήσῃς καὶ νὰ χιλιοχρονίσῃς, τοῦ εἶπαν ἔπειτα, ἀλλὰ διάταξε νὰ ἐλαττωθοῦν οἱ φόροι ἢ ἀλλοιῶς πὲς νὰ μᾶς κρεμάσουν ἢ νὰ μᾶς πνίξουν.

Ὁ Ἀλῆς, συνεχίζει ὁ Πουκεβίλ, ἔκανε πὼς δὲν ἄκουσε καὶ διάταξε τοὺς κατοίκους νὰ πᾶνε στὸ καλὸ καὶ νὰ εὔχωνται γιὰ τὴν ὑγεία του.

— Ἐγὼ νὰ εἶμαι καλά, ὡρὲ παιδιά, τοὺς εἶπε, καὶ τίποτε δὲν θὰ σᾶς λείψῃ.

Οἱ χωρικοὶ στὰ λόγια αὐτὰ νόμισαν πὼς κάτι θὰ γίνῃ ἰδίως ὅταν τοὺς διεβεβαίωσε πὼς τοὺς ἔχει μέσα στὴν καρδιά του.

Ποιὰ ὅμως ἡ ἀπογοήτευσίς τους, ὅταν τοὺς διέταξε ἐντὸς 6 μηνῶν νὰ τοῦ κτίσουν ἐκεῖ πέρα ἕνα σπίτι καὶ μιὰ ἀποθήκη γιὰ νὰ βγαίνῃ συχνὰ νὰ κυνηγάῃ !...

Καὶ ναὶ μὲν εἶχε πάμπολλα ἔσοδα ὁ Ἀλῆς, πλὴν εἶχε ὅμως καὶ ἀνάλογα ἔξοδα.

Ἐν πρώτοις ἔστελνε τακτικὰ κάθε χρόνο 4 ἑκατομμύρια χρυσὲς δραχμὲς στὴν Κωνσταντινούπολι, στὸ Σουλτᾶνο. Ἐπίσης μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ἔστελνε καὶ στοὺς ἀνθρώπους τῆς Σουλτανικῆς Αὐλῆς, ποὺ τοὺς εἶχε, μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ἐντελῶς δικούς του.

Μεγάλα ἐξ ἄλλου ἦταν τὰ ἔξοδά του γιὰ τὴν διατήρησι τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Καὶ τὰ γεύματα ἦταν ἡγεμονικὰ καὶ πολυέξοδα, καὶ ἡ ἀνάγκες τοῦ χαρεμιοῦ του ἐπίσης ὑπερβολικές.

Πλὴν τούτων ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐξώδευε πολλὰ γιὰ τὴν μετάκλησιν

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΣ, ἐκ τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου τῆς Ἠπείρου, καλῶς ἀπὸ ἐτῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγκατεστημένος.

Εὐρωπαίων ἐπιστημόνων, μεταλλειολόγων, τεχνητῶν κλπ. καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν διαφόρων ὀρέξεών του. Ὅπως περιγράφει μὲ πολὺ χάρι σ' ἕνα σατυρικό του τραγούδι ὁ Βηλαρᾶς, ὁ Ἀλῆ-πασᾶς εἶχε διαθέσει τὰ ἔξοδα τῆς κατασκευῆς μιᾶς ἀεροσφαίρας, ποὺ ὑπεσχέθη κάποιος Συρακιώτης Παχώμης νὰ τὴν ἀνυψώσῃ.

Κατὰ τὸ σατυρικὸ τραγούδι τοῦ Βηλαρᾶ, ὅλα τὰ Γιάννινα μαζεύτηκαν νὰ θαυμάσουν τὴν ἀνύψωσι τῆς σφαίρας, ποὺ ἄρχισαν νὰ φουσκώνουν οἱ βλάχοι, βοηθοὶ τοῦ Παχώμη, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἔδεσαν μὲ πασσάλους. Ἀλλ' ἡ σφαῖρα δὲν φούσκωνε γρήγορα καὶ :

Λέει ὁ Γκιούρτης μπρὲ ντομνεζέο
σὰν δὲν φουρκώνει ἐγὼ τί φταίω ;

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Μὲ τόσο φύσημα, μὲ κόπο τόσο
χίλιους γαϊδάρους νὰ σοῦ φουσκώσω !

Ἔπειτα ἀπὸ κόπους πολλοὺς ἡ σφαῖρα ἐφούσκωσε. Τότε οἱ βλάχοι πῆραν ἕνα τηγάνι μὲ θειάφι, τσαμσακίζι, κατράμι, πίσσα, κροκίδια καὶ ρακὶ καὶ τοὔβαλαν φωτιὰ κάτω ἀπὸ τὴ σφαῖρα. Ἡ ἀεροσφαῖρα ἄρχιζε νὰ τρίζῃ καὶ ἦταν καιρὸς νὰ κόψουν τὰ σχοινιὰ γιὰ νὰ ἀνυψωθῇ. Ὁ Παχώμης ἔδωσε τὸ σύνθημα καὶ τἄκοψαν ὅλοι, πλὴν τοῦ Γκιούρτη.

Ἡ σφαῖρα τότε ἔκλινε πρὸς τὸ ἔδαφος, ἔπεσε πάνω στὸ φλογισμένο τηγάνι πῆρε φωτιὰ καί :

Ἀνακατώνοντ' εὐθὺς οἱ βλάχοι
πηδοῦν, φωνάζουν σὰν βατράχοι :
Ἰοῦ, λάϊ ἄρζε, τί ἁμαρτία
τοῦ κὺρ Παχώμη, τί ἀδικία !

Πολλὰ χρήματα ἐπίσης ξώδευε ὁ Ἀλῆ-πασᾶς γιὰ τὴν μετάκλησι ξένων θιάσων στὰ Γιάννενα. Καὶ εἶναι γνωστόν, ὅτι ἔφερνε ἀπὸ τὴν Ἰταλία κυρίως, σπουδαίους θιάσους καὶ μελοδραματικοὺς ἀκόμα, ποὺ πολλὲς φορὲς κουβαλοῦσε μέσα στὸ σεράγι του, ὅπου ἔπαιζαν χάριν αὐτοῦ καὶ τοῦ χαρεμιοῦ του.

Ἡ χανούμισσες, ὅπως γράφει περιηγητὴς τῆς ἐποχῆς παρακολουθοῦσαν τὶς παραστάσεις μέσα ἀπὸ τὰ καφασωτά, πίνοντας συγχρόνως ἀπανωτοὺς καφέδες καὶ τρώγοντας ὡραιότατα γλυκίσματα.

Ὡς τώρα ἔγιναν πολλὲς ἀνασκαφὲς στὸ φρούριο μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν ἀνεύρεσι τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἀλῆ.

Ἡ ἀνασκαφὲς αὐτὲς δὲν ἔγιναν συστηματικὰ καὶ ὁ Τεπελενλῆς Βεζύρης τῆς Ἰωαννίνων ἐξακολουθεῖ νὰ κρατάῃ βαθειὰ στὸν τάφο του τὸ μυστικό του.

Πρόκειται τώρα νὰ γίνῃ κάτι σοβαρό ; Πρόκειται νὰ γίνουν συστηματικὲς ἀνασκαφές ; Αὐτὸ εἶναι ἄγνωστο καὶ μόνον τὸ ἀποτέλεσμα θὰ μᾶς τὸ δείξῃ. Ἂς δοῦμε λοιπόν.

Γ. ΒΑΒ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΙΧΑΗΛ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ ἀείμνηστος ἐκ Παπίγγου τῆς Ἠπείρου σοφὸς Καθηγητὴς τῆς περιφήμου Σχολῆς Κωφαλάλων ἐν Βοστώνῃ τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἱδρυτὴς καὶ μέγας δωρητὴς τῆς ἐν Κονίτσῃ Γεωργικῆς Σχολῆς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐν Πίττσμπουργκ τῆς Ἀμερικῆς καλῶς ἀπὸ ἐτῶν ἐγκατεστημένος ἔμπορος ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου κ. Γεώργιος Θ. Σόφης κρατῶν εἰς τὴν ἀγκαλιάν του τὸν χαριτωμένον υἱόν του.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΙΑ ΓΙΟΡΤΗ ΣΤΟ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ

Τὸ Δελβινάκι! Ἕνα χωριὸ μαγευτικό, ὅλο ποίησι, γαλήνη, ξεκούρασι, ὅλο χαρά. Τὸ Πωγῶνι ποὺ στέκει ὑπερήφανο μαζὶ μὲ τὸ Ζαγόρι γιὰ τὰ γραφικά τους χωριὰ ἀνάμεσα στὴν Ἤπειρο, ἔχει σὰ νυφοῦλες τὰ δροσολουσμένα χωριουδάκια του, σὰ νυφοῦλες, ποὺ ἀλλάζουν φορεσιές, πρασινοντυμένες τὰ καλοκαίρια, στὰ ὁλόλευκα ντυμένες τὸ χειμῶνα, μέσ' στὸ χιόνι, ποὺ ἁπλώνεται καὶ σκεπάζει στὶς πλαγιὲς τῶν πευκοντυμένων βουνῶν τὰ χωριουδάκια σὰν νὰ τὰ ντύνῃ μὲ τὴ φορεσιὰ τῆς πάναγνης παρθενιᾶς.

Τὸ Δελβινάκι, ποὺ τὸ περιτριγυρίζουν βουνοκορφές, σὰν νἄναι μέσ' σὲ λίκνο καὶ νείρεται παντοτεινά, μέσ' στὰ χρόνια ποὺ διαβῆκαν, γιόρτασε πέρισυ στὶς 6 Ἰουλίου μεγαλόπρεπα τὴν 100ετηρίδα τῆς Ἑλλην. Ἀνεξαρτησίας. Χαρὰ ἀνεκλάλητη ἀπὸ πρωῒ σκορπιόταν στὸν ἀγέρα. Ἡ καμπάνες τῆς ἐκκλησούλας σήμαιναν θριαμβικά, σκορποῦσαν κύματα κρυφῆς χαρᾶς. Σημαιοστόλιστο τὸ Δελβινάκι, κοσμοπλημμυρισμένο· ὅλο τὸ Πωγῶνι, τὰ περίχωρα, ἐτίμησαν τὴν Ἐθνικὴ γιορτή. Παλληκάρια, νυφοῦλες, κορίτσια ροδομάγουλα μὲ τὶς γραφικές τους φορεσιές, κόσμος πολύς, γιόμισαν τὸ χωριό. Φτάνει κόσμος κι' ἀπ' τὰ Γιάννενα, κι' ἐπίσημοι. Διακρίνονται ὁ πρώην Γεν. Διοικητὴς τῆς Ἠπείρου κ. Καλεύρας ὁ στρατηγός, Μέραρχος κ. Χασαπίδης, ὁ ἀνώτερος Διοικητὴς τῆς Χωροφυλακῆς Ἠπείρου κ. Σκουλούδης, οἱ βουλευταὶ κ.κ. Καλούδης καὶ Κατσαδήμας, ὁ Δήμαρχος Ἰωαννίνων κ. Βλαχλείδης κ. ἄ.

Τελεῖται δοξολογία στὴν ἐκκλησία. Χοροστατεῖ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς κ. Βασίλειος, ὅστις ἐξεφώνησε συγκινητικὸν λόγον. Ὕστερα ἀπὸ μιὰ πολὺ συγκινητικὴ ἱερὴ τελετή, ἡ κοσμοσυρροὴ φτάνει κοντὰ στὰ ἐκπαιδευτήρια. Ἐκεῖ ἔχει στηθεῖ ἐξέδρα σημαιοστόλιστος, καὶ κενοτάφιον στολισμένο μὲ λουλούδια. Πάνου σὲ μεταξωτὲς ταινίες εἶναι γραμμένα μὲ χρυσᾶ γράμματα τὰ ὀνόματα τῶν Δελβινακιωτῶν ποὺ χύσαν τὸ αἷμά τους γιὰ τὴν τιμὴ τῆς γλυκειᾶς πατρίδος τους.

Σὲ μιὰ πλευρὰ τοῦ κοινοτικοῦ ἐκπαιδευτηρίου εἶχαν ἐντοιχίσει ἀπὸ Πεντελικὸ μάρμαρο τρεῖς ἀναμνηστικὲς πλάκες πρὸς τιμὴν τῶν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

εὐκλεῶν νεκρῶν, τῶν ἀγωνιστῶν, τοῦ Χιλιάρχου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Γεωργίου Γαζῆ καὶ τοῦ σοφοῦ Κωνσταντίνου Ἡρ. Βασιάδου. Ἡ πομπὴ περνάει σὲ λίγο κάτω ἀπὸ μεγάλη ἀψίδα, καὶ ὁ Μητροπολίτης διαβάζει δέησιν ἐπιμνημόσυνον διὰ τοὺς πεσόντας ὑπὲρ πίστεως τῆς πατρῖδος. Ὁμιλεῖ καὶ κατασυγκινεῖ τὸν κόσμον ὁ κ. Ἀριστοτέλης Β. Πατσέλης δικηγόρος, ἐξυμνήσας τοὺς ἄθλους τῶν ἀθανάτων τιμημένων νεκρῶν. Ἔπειτα ὁμιλεῖ ὁ κ. Καλεύρας καὶ ἀποκαλύπτει τὶς τρεῖς πλάκες. Τὸ μεσημέρι δίδεται γεῦμα εἰς τὴν μαγευτικὴν θέσιν «Ἅγιοι

Ἀπὸ τὸ Δελβινάκι. Χωριατοπούλες μὲ τὶς γιορτινές των φορεσιὲς χορεύουσαι Ἑλληνικοὺς τοπικοὺς χορούς ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν ὀργάνων τῶν περιφήμων «γύφτων» τῆς Ἠπείρου».

Ταξιάρχαι» εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν 600 συνδαιτημόνες. Ἐξεφωνήθησαν πατριωτικοὶ λόγοι. Τὸ ἀπόγευμα τὰ παλληκάρια κάνουν ἀρχὴ στοὺς τοπικοὺς χορούς καὶ σὲ λίγο ἡ ροδομάγουλες καὶ βεργολυγερὲς Δερβινακιώτισσες καὶ τῶν γύρω ἄλλων χωριῶν δίνουν ζωὴ στὸ χορὸ καὶ τραγουδοῦν τὸ γνωστὸ παιᾶνα τοῦ ἀγῶνος τῶν προπατόρων των κατὰ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ. Ὁ παιὰν καὶ ὁ γραφικὸς χορὸς σκορπίζουν ἐνθουσιασμό, συγκίνησι μεγάλη. Κι' ἔτσι τέλειωσε ἡ μεγάλη αὐτὴ ἐθνικὴ γιορτὴ πρὸς τὸ βράδυ στὸ ἱστορικὸ Δελβινάκι, ποὺ μαζὶ μὲ τ' ἄλλα γραφικὰ χωριουδάκια τῆς Ἠπείρου τιμοῦνε κάθε ἕνα μὲ τὴν ἱστορία του, τὸ Ἑλληνικὸ ὄνομα.

Χ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

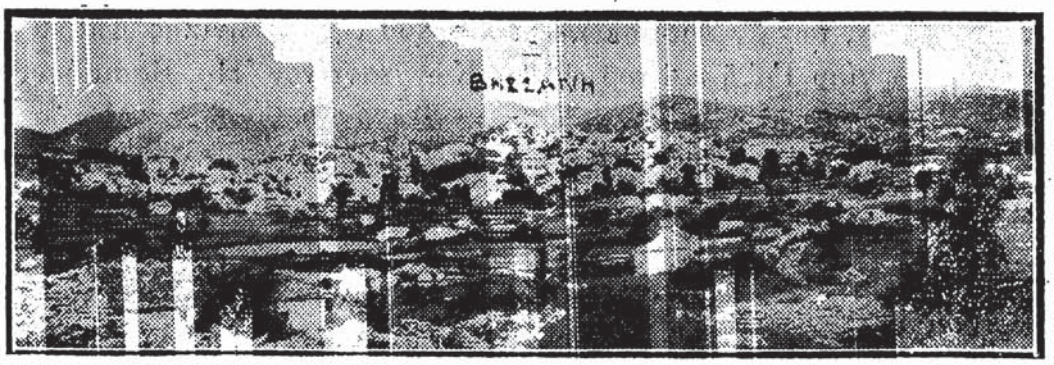

Ἡ ξακουσμένη γιὰ τὶς ὠμορφιές της, Βήσσανη τοῦ Πωγωνίου τῆς Ἠπείρου

Η ΒΗΣΣΑΝΗ

Λάμπει, ξεχωριστὴ στὴν ὠμορφιὰ τῶν μαγευτικῶν τοπείων της, ἀνάμεσα στὰ χωριὰ τοῦ Πωγωνίου, ἡ ὥμορφη, γραφικὴ Βήσσανη. Σὰν ὠμορφοστολισμένη νυφούλα ποὺ ἀδιάκοπα στὸ πρόσωπό της ἀνθίζει τὸ χαμόγελο, ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς, ἁπλώνεται ἀνάμεσα σὲ πευκοντυμένες βουνοκορφὲς ἡ παινεμένη Βήσσανη, ποὺ γιὰ τὴν ἱστορία της, καὶ τὶς ὠμορφιές της τὴν ἐξύμνησαν ὅσοι τὴν ἐπισκεφθήκανε. Ἕνας ποιητὴς μὲ τὴ λεπτὴ αἰσθητική του θὰ τὴν ἐβάφτιζε «νυφούλα στὸ Πωγῶνι, ποὺ ἔχει τὴν ἄνοιξι παντοτεινά».

Εἶναι ἕνα ἀπὸ κεῖνα τὰ χωριὰ μὲ τὸ Ἑλληνικὸ χρῶμα στὴ ζωή, στὰ ἤθη καὶ στὰ ἔθιμα, ποὺ κρατοῦν ἐπίμονα τὸ ὡραῖο πρωτότυπο χαρακτῆρα τους. Εἶναι τόσο ρωμαντική, γαλήνια κι' ἔχει τόση ποίησι, ποὺ λὲς κ' εἶναι ἡ Βήσσανη γιὰ νὰ ζοῦνε ἐκεῖνοι ποὺ κουραστήκανε ζῶντες στὴ τύρβη καὶ στὸ βόμβο τῶν πολιτειῶν καὶ ζητοῦνε ἕνα κομμάτι γῆς, γαλήνιο, παραδεισιακὸ γιὰ νὰ περάσουνε τὰ λίγα χρόνια τους ἀνάμεσα στὰ βασίλεια τῆς ἡσυχίας, τῆς θείας μοναξιᾶς. Ὅποιος εὐτυχήσῃ καὶ φτάσῃ ἕως τὸ παραδεισιακὸ αὐτὸ χωριό, θὰ αἰστάνθῃ νὰ τὸν ἀγκαλιάζῃ ἡ γαλήνη. Καὶ πρὸς τὸ βράδυ, καθὼς ὁ ἥλιος γέροντας πρὸς τὴ δύσι του, θὰ στέλνῃ τὶς πλούσιες, χαρωπὲς χρυσαφένιες ἀχτίδες του γιὰ νὰ στολίσῃ τ' ὥμορφο χωριό, θὰ ἰδῇ κανεὶς μέσ' στὶς γαλήνιες ὧρες τοῦ ἥσυχου ἀποσπερνοῦ ἄλλες κοπέλλες νὰ γυρίζουνε μὲ τραγούδια ἀπ' τὰ χωράφια καὶ τ' ἀμπέλια στὸ χωριό, κι' ἄλλες καμαροφρῦδες καὶ ποὔχουν τὴν αὐγὴ στὰ μάτια καὶ τὰ μαλλιὰ σὰν κύματα τῆς θάλασσας, νὰ ξεπροβάλλουν στὰ χαγιάτια καὶ στὰ παράθυρα ρεμβαστικές, σὰν ὥμορφα μπουμπούκια ποὺ περιμένουνε ν' ἀνοίξουνε στὸ φῶς καὶ στὴ χαρὰ τῆς νειότης, τῆς ζωῆς.

Χ. Γ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Η ΟΣΙΑ ΦΙΛΟΘΕΗ

(Ἀπόσπασμα ἀνεκδότου μονογραφίας. «Ὁ Οἶκος τῶν Μπενιζέλων καὶ ἡ Ὁσία Φιλοθέη»). Μετὰ σημειώσεων (βιογραφία κ. Ἰω. Γενναδίου, τοπογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ περὶ Δολιανῶν κ. ἄ.)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ὁ γνωστὸς λόγιος καὶ ἔξοχος Διπλωμάτης κ. Ἰωάννης Γεννάδιος, δευτερότοκος υἱὸς καὶ μόνος γόνος τοῦ ἀειμνήστου Διδασκάλου τοῦ Γένους Γεωργίου Γενναδίου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1844. Τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς ἔλαβεν ἐν Μελίτῃ, συνεπλήρωσε δὲ ταύτας ἐν Ἀθήναις.

Ὕστερον μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου προσελήφθη εἰς τὸν μέγαν Ἐμπορικὸν Οἶκον τῶν Ἀδελφῶν Ράλλη. Κατὰ σύστασιν τοῦ τότε Πρεσβευτοῦ τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ἀθήναις Τάκερμαν διωρίσθη ὁ κ. Ἰω. Γεννάδιος ἀκόλουθος τῆς ἐν Οὐάσιγκτων Ἑλληνικῆς Πρεσβείας. Ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὴν ἱκανότητα εἰς τὸ διπλωματικὸν σῶμα καὶ μετ' ὀλίγον προαγόμενος εἰς γραμματέα ἀναλαμβάνει τὰ νέα καθήκοντά του εἰς τὴν ἐν Κων)πόλει Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν, ὅπου κατὰ τὴν μετὰ ἕνα ἔτος ἀνάκλησιν τοῦ Πρεσβευτοῦ Βαλαωρίτου, διηύθυνε τὴν ἐκεῖ Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν ὡς ἐπιτετραμμένος.

Τῷ 1888 ἡ Πατρὶς τῷ ἀναθέτει μίαν νέαν τιμητικὴν θέσιν καὶ ἀποστέλλεται ὡς πληρεξούσιος Ὑπουργὸς εἰς Οὐασιγκτῶνα, κατώρθωσε δὲ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀτελῆ εἰσαγωγὴν τῆς σταφίδος εἰς Ἀμερικήν, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐνεργήσας παρὰ τῇ Ἀγγλικῇ κυβερνήσει, ἐπέτυχε μεγάλην ἐλάττωσιν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ εἰσαγωγικῶν δασμῶν.

Ὁ κ. Γεννάδιος ἀποκτᾶ ἔξοχον φήμην εἰς τὴν Ἀγγλίαν τόσον ὡς διπλωμάτης ὅσον καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν του ὡς διαπρεπὴς Ἕλλην λόγιος. Τυγχάνει ἐξαιρετικῶν τιμῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ξενισθεὶς καὶ ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας ἐν Windsor, ἐκλέγεται δὲ τιμῆς ἕνεκεν, τακτικὸν μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρίας τῆς φιλολογίας, ὑπῆρξε δὲ ὁ κ. Ἰω. Γεννάδιος ὁ πρῶτος μὴ Ἄγγλος, ὅστις ἐξελέγη μέλος τῆς «Society of Dilettanti». Ἀνεκηρύχθη τῷ 1880 ἐπίτιμος Διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τῷ 1906 καὶ τῆς Κανταβρυγίας τῷ 1908. Ἐνυμφεύθη τὴν κ. Ἀνθὴν Σομ. Λαΐγγ θυγατέρα γνωστοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, εὐγενοῦς καὶ βαθυπλούτου, διατελέσαντος καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς Ἰνδίας.

Ἀλλὰ καὶ ὡς λόγιος ὁ κ. Ἰωάννης Γεννάδιος διέπρεψε τιμήσας καὶ διὰ τῶν σοφῶν ἱστορικῶν του συγγραφῶν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ Ξένῃ, ἐχρη-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μάτισε δὲ συγχρόνως ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ συνεργάτης εἰς τὰς διαπρεπεστέρας ἀγγλικὰς ἐφημερίδας καὶ πολλὰ ξένα περιοδικά. Αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν πραγματειῶν τοῦ ἐν λόγῳ σοφοῦ Ἕλληνος εἶναι «***περὶ κυνηγεσίας παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι κατὰ Ξενοφῶντα, Ἀρριανόν, Ὀππιανὸν καὶ Ἀθήναιον***», «Αἱ γνῶμαι τῶν ξένων περὶ τῆς γλώσσης μας», «Κρίσεις ἢ σκέψεις περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ» «Ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς ὡς Ζώσης γλώσσης», «Περὶ γεωγραφικῶν ὅρων», «Ἡ καθ' ἡμᾶς θάλασσα, ἡ Μεσόγειος, τὸ Αἰγαῖον», «Μελέτη περὶ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου», «Histoire picturale de la Grèce d'indépandance hellenique (ἐν Παρισίοις)» κ. ἄ. Ἐπίσης μετέφρασεν ἀγγλιστὶ καὶ τὸ μυθιστόρημα τοῦ λογίου μας Δ. Βικέλα «Λουκῆς Λάρας». Ἔχει ἐκδόσῃ συγχρόνως πολλὰς ἱστορικὰς πραγματείας, δι' ὧν ἐπιρρίπτεται ἀρκετὸν φῶς εἰς πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἐκτὸς τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας προσέφερεν εἰς τὸ Κράτος ὡς ἀνώτερος Διπλωματικὸς ὑπάλληλος, καὶ εἰς τὰ Γράμματα ὡς διαπρεπὴς συγγραφεύς, ἐδώρισεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν τὴν μεγάλην μὲ σπανίας ἐκδόσεις βιβλιοθήκην του, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἡ ἐν λόγῳ Ἑταιρία ἀνήγειρε ἀρχαιοπρεπές, ὁλομάρμαρον Μέγαρον παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Λυκαβητοῦ.

Σήμερον ὁ σοφὸς οὗτος Ἕλλην, ὅστις ὑπῆρξε καθ' ὅλον τὸν βίον του ἀντάξιος υἱὸς καὶ συνεχιστὴς τῶν μεγάλων εὐγενῶν ἔργων τοῦ ἀειμνήστου πατρός του, ἐφησυχάζει εἰς τὸ ποιητικὸν προάστειον τοῦ Λονδίνου, Surrey, πάντοτε νοσταλγῶν νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδ καὶ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, τὰ ἱστορικὰ Λολιανὰ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, τὰ ὁποῖα ἔδωκαν ὡς πρῶτον ἀπλανῆ ἀστέρα διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, τὸν «σωτῆρα τῆς πατρίδος», τὸν ἀείμνηστον Λιδάσκαλον τοῦ Γένους μας, πατέρα του, τὸν Γεώργιον Γεννάδιον.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΑ ΛΟΛΙΑΝΑ

(σ. 5)

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΨΗΦΙΣΜΑ

α'. — Τοπογραφία.

«Ὁ ἀδελφός μου [Μ. Χρυσοχόος] περιηγούμενος (τῷ 1877) τὴν Ἤπειρον ὅπως διαγράψῃ τὰ μέλλοντα τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας σύνορα, καὶ ἐξερευνήσῃ τὰς πηγὰς τοῦ Καλαμᾶ, εὑρίσκετο τότε εἰς Δολιανά, τὴν πατρίδα τοῦ μεγάλου τοῦ Γένους Διδασκάλου, τοῦ Γενναδίου. Τὰ Δολιανά, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἐν ἐπιστολῇ του, κεῖνται εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πεδιάδος, εἰς τὰς ὑπωρείας βουνοῦ ἐπι ὑψώματος πανταχόθεν ἀπόπτου, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἐκτείνεται ἡ πεδιὰς τῆς Βελλᾶς. Κάτωθεν τῶν Δολιανῶν, εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βουνοῦ, κεῖνται αἱ μεγάλαι τοῦ Θυάμιδος, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ ἀπώτεραι πηγαί, ὑπὸ πυκνῶν καλάμων περιβαλλόμεναι, ἐξ ὧν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶς.» — ***Ἡ Ζίτσα, γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ περιγραφὴ τῆς Κωμοπόλεως ταύτης τῆς Ἠπείρου,*** ὑπὸ Ἀμαλίας Κ. Παπασταύρου, Ἀθήνῃσι, 1895, 8ον, σ. 19.

β'. — Ἱστορία.

Τὸ ἑξῆς περὶ τῆς τύχης τῶν Δολιανῶν ὑπόμνημα εἶχε σταλῇ τῷ Γενναδίῳ ὅπως ἐνεργήσῃ, κατὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἐκτιθέμενα, ὑπὲρ τῆς δεινοπαθούσης γενετείρας του. Δὲν φαίνεται ὁποῖα μέτρα ἔλαβεν. Ἀλλὰ προδήλως αἱ τότε περιστάσεις τῆς Ἠπείρου, ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του, δὲν ἦσαν εὐνοϊκαὶ πρὸς τελεσφόρον τινὰ ἐνέργειαν.

Ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Ἰωαννίνων κεῖται χωρίον ὀνομαζόμενον Λολιανά. Τοῦτο τὸ χωρίον ὁ ἐκ Τεπελενίου Ἀλῆ Πασιᾶς βιαίως κατέστησεν ἐθνικὸν (ἰμλιάκικον), ἐνῷ ἐξ ἀμνημονεύτων αἰώνων ἦτο ἰδιόκτητον ἢ ἐλεύθερον, καὶ ἡνωμένον μετὰ τῶν ἄλλων χωρίων τοῦ Ζαγορίου. Κατὰ τὸ 1792 ἔτος, ἀφοῦ πρῶτον ἐζήτησεν παντοίοις τρόποις νὰ τοῦ παραδώσωσιν οἱ κάτοικοι τὸ χωρίον καὶ ἀπέτυχε, συλλαβὼν ἐκ τῶν προυχόντων δύο, τὸν Ἔξαρχον καὶ τὸν Παπαβλάχον σιδηροδεσμίους τοὺς ρίπτει εἰς τὴν φυλακήν, ἀπειλήσας αὐτοῖς θάνατον τρομερόν, ἐὰν δὲν τῷ παραδώσωσι τὸ χωρίον. Ἀφοῦ δὲ οὐδὲ τότε δὲν τῷ παρέδωκαν, αὐτός, συλλαβὼν καὶ ἄλλους ἓξ ἀκόμη ἐκ τῶν κατοίκων, τὸν Οἰκονόμον,

τὸν Γεώργιον Ἐξάρχου, τὸν Πρεμικύρην, τὸν Μίχον Μιλίου, τὸν Α. Ζουζανᾶν καὶ Παπαναστάσην, ἐξαγαγὼν δὲ καὶ τοὺς δύο πρώτους ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ συνδέσας ὅλους ὁμοῦ, τὸν ἀριθμὸν ὀκτώ, ἐπιβιβάζει αὐτοὺς εἰς πλοιάριον, καὶ τοὺς ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, καὶ μεθ' ὅρκου τοῖς λέγει, ἤτοι νὰ τοῦ παραδώσωσι τὸ χωρίον, ἢ θὰ τοὺς πνίξῃ ὅλους εἰς τὴν λίμνην· καὶ ἑνταυτῷ τοὺς ἀφίνει τέσσαρα πέντε ἡμερόνυκτα ἐκτεθειμένους νησιικούς, καὶ κατακλυζομένους ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς λίμνης. Ἰδόντες λοιπὸν οἱ δυστυχεῖς τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς θηριώδους γνώμης του, ἀπελπισθέντες δὲ καὶ ἀπὸ πάσης βοηθείας (διότι τίς ἐτόλμα νὰ προσφέρῃ ὁποιανδήποτε βοήθειαν ἀπέναντι ἀδιακρίτου ἀγριότητος;) ὑπέφερον οἱ ἄθλιοι νὰ ἴδωσι τὴν πατρίδα των, τὸ περίφημον χωρίον ***Δολιανά,*** ἔκδοτον καὶ πωλημένον ἄνευ τῆς θελήσεώς των, καὶ ἄνευ οὐδενὸς μάλιστα λεπτοῦ, καὶ νὰ καταστασθῇ ἐθνικὸν ὑπὸ τῆς τρομερᾶς βίας καὶ ἁρπαγῆς, ἐνῷ, ὡς εἴρηται, ἦτο ἀνέκαθεν ἰδιόκτητον.

Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ ρηθέντος Ἀλῆ Πασιᾶ, γενομένην τὸ 1822, παρουσιασθέντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἰς τὸν Χουρσὶτ Πασιᾶν, τὸν Στρατάρχην καὶ πληρεξούσιον τοῦ Σουλτάνου, ἀνήνεγκον ὅλα ὅσα ὑπέστησαν καὶ ἐδοκίμασαν δεινὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ διὰ τὸ χωρίον των. Ὁ Χουρσὶτ Πασιᾶς, ἀκούσας τὰ ἀναφερόμενα καὶ γνωρίσας τὸ δίκαιόν των, κηρύττει τὸ χωρίον ἰδιόκτητον (χανικέσικον), τοῖς δίδει ἔγγραφον διαταγὴν (μπουγιουρδί), νὰ ἦνε τοῦ λοιποῦ ὡς ἦτο ἀπ' ἀρχῆς ἰδιόκτητον, καὶ τοῖς ὑπόσχεται νὰ τοὺς φέρῃ καὶ τὸ Β. Διάταγμα (τὸ Φερμάνι). Ἀλλ' ἐπειδὴ μετ' οὐ πολὺ μετέθεσεν αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς τότε εἰς τὴν Λάρισσαν, εἰς δὲ τὰ Ἰωάννινα διώρισε Πασιᾶν τὸν Οὐμὲρ Βρυώνην, ὅστις ἰδὼν ὅτι ὁ προκάτοχός του Χουρσὶτ Πασιᾶς εἶχε καταστήσει τὸ χωρίον αὐτὸ πάλιν ἰδιόκτητον, βιάζει ἐκ νέου τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους, τοὺς παίρνει 50 ἕως 60 χιλ. γρόσια, λόγῳ ἀποζημιώσεως τοῦ Βασιλικοῦ Ταμείου (τοῦ χαζνέ), διότι εἶχε μείνει ἓν ἔτος εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν, καὶ οὕτως ἐπανέφερε πάλιν τὸ χωρίον εἰς τὴν ἐθνικὴν κατάστασιν.

Τοῦτο ἀναξιοπαθοῦντες οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἀποφασίζουσι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Πόλιν (τὴν Κωνσταντινούπολιν), ὅπως ἀπαιτήσωσιν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ χωρίου των· καὶ διελθόντες ἀπὸ τὸν εἰς Λάρισσαν τότε Χουρσὶτ Πασᾶν, τῷ διηγοῦνται τὰ ἐκ νέου δυστυχήματά των, ὅστις πεισθεὶς τοὺς ἐφοδιάζει καὶ μὲ ἄλλα συστατικὰ ἔγγραφα, καὶ μεταβαίνουσι τότε δύο ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Πόλιν, ὅπου τὸ Διβάνιον, θεωρῆσαν τὰ ἔγγραφα αὐτῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Φερμανίου, καὶ ὑπέβαλε μάλιστα τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις, πληροφορηθεὶς τὸ ἀναμφίλεκτον δίκαιόν των, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐκδοθῇ τὸ Φερμάνιον. Ἀλλ' αἴφνης, διὰ τὴν ἀτυχίαν των, θανατόνεται ὁ Χουρσὶτ Πασιᾶς, ἀκυροῦνται ὅλαι αἱ πράξεις του, καὶ εὐθὺς τοὺς παίρνουσι τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ ρίπτουσιν εἰς τὴν ἀχρηστίαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἤτοι εἰς τὸν Ζαραπχανᾶν. Τοῦτο ἐπὶ τέλους παθόντες ἐπανέρχονται οἱ δυστυχεῖς ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν πατρίδα των ἄπρακτοι, καίτοι καταδαπανήσαντες διὰ τοῦτο ὑπὲρ τὰς 150.000 χιλ. γρόσια.

Ταῦτα πάντα ὑποστάντες καὶ δεινοπαθοῦντες οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τοῦ χωρίου Δολιανῶν, καὶ καταγυμνωθέντες ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς ἀνωφελῶς ἐξοδευθέντων χρημάτων, καὶ καταπιεζόμενοι σκληρῶς ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ἐνοικιαστῶν, ἐσκορπίσθησαν τῇδε κἀκεῖσε εἰς τὰ διάφορα κράτη, καὶ δὲν ἔμεινεν οὔτε

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τὸ δέκατον ἐκ τῶν κατοικούντων, καὶ τούτων ὅλως ἀδυνάτων καὶ ἀθλίων. Ὥστε, ἂν ἤδη ἐκδοθῇ τὸ ἀπαιτούμενον Φερμάνι νὰ γείνῃ, ὡς ἦτο ἀνέκαθεν, ἰδιόκτητον, εἶνε ἐλπὶς νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ φυγάδες καὶ νὰ συναχθῶσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἄλλως καὶ τὸ χωρίον θὰ ἀποκαταστραφῇ ἐρημωθέν, καὶ τὸ Ταμεῖον τίποτε δὲν θ' ἀπολαμβάνῃ.

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τὴν 3 Ἰουλίου 1854.

Υ. Γ. Προσθετέα καὶ τὰ ἑξῆς.—α') Εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ, ὅτε οἱ Ἀλβανοὶ συνομώσαντες συνῆλθον νὰ ἐκβάλωσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ Φρουρίου, αὐτοὶ (οἱ Δολιανῖται) εἰδοποίησαν εἰς τὸν Στρατάρχην Χουρσὶτ Πασιᾶν (Σερασκὲρ Πασιᾶν) τοὺς ἐπιβούλους σκοποὺς αὐτῶν καὶ συνεστήθησαν μάλιστα διὰ τοῦτο εἰς τὸν Σουλτάνον ὡς πιστοὶ ὑπήκοοι (ραγιάδες).

β') Ἐπὶ τοῦ Γκιουλέκα, κατὰ τὸ 1846 ἢ 47, ὅτε οἱ Ἀλβανοὶ ἀποστατήσαντες συνῆλθον νὰ κινηγήσωσι τὰ βασιλικὰ στρατεύματα καὶ τὸν Πασιᾶν τῶν Ἰωαννίνων, αὐτοὶ πάλιν βοηθήσαντες ἔσωσαν καὶ τὰ βασιλικὰ στρατεύματα καὶ τὸν τότε Πασιᾶν τῶν Ἰωαννίνων, ἐκ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ὅτε μάλιστα ὀργισθέντες οἱ Ἀλβανοὶ κατέστρεψαν τὸ χωρίον, καὶ πολλὰς οἰκίας ἔκαυσαν, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν (τὸν Ἅγιον Δημήτριον), καὶ ἀπὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον γροσίων τὸ ἐζημίωσαν, κλπ. κλπ.

καὶ γ') Καὶ ὅτε ἀποστατήσαντες πολλοὶ πολλῶν χωρίων, αὐτοὶ ἰδόντες τὸ ἄκαιρον κίνημα καὶ τὴν ἐξουσίαν ἰσχυράν, ἐπῆραν τουρκικὰ στρατεύματα, καὶ σὺν αὐτοῖς στρατηγοῦντος τοῦ Οἰκονόμου, ἐκυνήγησαν τοὺς ἀποστάτας, καὶ ὑπερεπηνέθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀπὸ τὸν Πασιᾶν. Ὥστε καὶ ἤδη ἀπεδείχθησαν πιστοὶ ὑπήκοοι ὑπὲρ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας.

γ'. — *Κοινότητος ψήφισμα*

Δολιανά, τῇ 30 Ἰανουαρίου 1924

Ἀξιότιμε Κύριε Ἰωάννη Γεννάδιε, εἰς Λονδῖνον

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ πέμψω ὑμῖν συνημμένως τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 53 ἀντίγραφον Πρακτικοῦ τοῦ οὗ προΐσταμαι Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Δολιανῶν, δι' οὗ τοῦτο ἀποφασίζει· ἐπειδὴ συνεπληρώθη ἤδη ἑκατονταετηρὶς ἀπὸ τῆς μεγαλεώδους χειρονομίας τοῦ ἀοιδίμου Μεγάλου τοῦ Γένους Διδασκάλου πατρὸς ὑμῶν Γεωργίου Γενναδίου, εὐκλεοῦς τῆς μικρᾶς μας πατρίδος τέκνου· 1ον Νὰ καθιερωθῇ ἐτήσιον εἰδικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴν τῶν Γραμμάτων· 2ον Νὰ ὀνομάσῃ τὴν πρὸ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Κοινότητος πλατεῖαν «Πλατεῖαν Γενναδίου»· 3ον Νὰ ἀναρτήσῃ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Γραφείου τῆς Κοινότητος, ὡς καὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια, τόσον τὸ Ἑλληνικόν, ὅσον καὶ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν ἀντιγράφῳ ἐκ τῆς εἰς Ζωσιμαίαν Σχολὴν ἀφιερωθείσης ἐλαιογραφίας ὑπὸ τῆς οἰκογενείας σας· 4ον Νὰ ἐγγράψῃ ὑμᾶς δημότην Δολιανῶν· καὶ 5ον Νὰ ἀποσταλῇ πρὸς ὑμᾶς ὁ ρηθὲν ψήφισμα ὅπως εὐαρεστηθῆτε, διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς πολιτογραφήσεως, νὰ τιμήσετε τὴν ἰδιαιτέραν ὑμῶν πατρίδα καὶ κοιτίδα τῆς οἰκογενείας σας.

Εὐελπιστοῦντες ὅτι θέλετε ἀποδεχθῇ τὰ ἀνωτέρω αἰτήματά μας, στηριζόμενοι εἰς τὰ φιλοπάτριδα καὶ εὐγενῆ ὑμῶν αἰσθήματα, ἀναμένομεν εὐνοϊκὴν ὑμῶν ἀπάντησιν. Διατελοῦμεν μετ' ἐκτιμήσεως καὶ σεβασμοῦ.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Δολιανῶν Ἠπείρου
Δημήτριος Ζήσης

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ 35ον
ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΔΟΛΙΑΝΩΝ

Ἐν Δολιανοῖς σήμερον τῇ τρίτῃ (3) τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους χίλια ἐννεακόσια εἴκοσι τρία (1923), ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Δευτέραν καὶ ὥραν 10 π. μ. τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον Δολιανῶν Ἠπείρου, συγκείμενον ἐκ τῶν κάτωθι ὑπογεγραμμένων κ. κ. Δημητρίου Ζήση προέδρου, Φωτίου Κυργιοπούλου, Ἰωάννου Σακελλαρίου, Νικολάου Ζούπα, καὶ Γεωργίου Γκατζογέρου μελῶν αὐτοῦ, συνελθὸν ἐν τῷ Γραφείῳ τῆς Κοινότητος Δολιανῶν εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν κατόπιν προσκλήσεως τοῦ οἰκείου προέδρου κ. Δημητρίου Ζήση, καὶ συσκεφθὲν ἐπὶ τῶν κάτωθι, ὅτι:

Συμπληρωθείσης ἑκατονταετηρίδος ἤδη ἀπὸ τῆς μεγαλειώδους χειρονομίας τοῦ ἀοιδίμου μεγάλου τοῦ Γένους Διδασκάλου Γ. Γενναδίου, εὐκλεοῦς τῆς μικρᾶς μας πατρίδος τέκνου· Ἀποφασίζει:

1ον) Νὰ καθιερωθῇ ἐτήσιον εἰδικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴν τῶν Γραμμάτων.

2ον) Νὰ ὀνομάσῃ τὴν πρὸ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Κοινότητος πλατεῖαν «Πλατεῖαν Γενναδίου».

3ον) Νὰ ἀναρτήσῃ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ γραφείου τῆς Κοινότητος, ὡς καὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια, τόσον τὸ Ἑλληνικὸν ὅσον καὶ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν ἀντιγράφῳ ἐκ τῆς εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν ἀφιερωθείσης ἐλαιογραφίας ὑπὸ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

4ον) Νὰ ἐγγράψῃ δημότην Δολιανῶν τὸν ἐπιζῶντα μόνον αὐτοῦ υἱόν, τὸν εὐγενέστατον κ. Ἰωάννην Γεννάδιον, τέως ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος.

5ον) Ἀντίγραφον τοῦ παρόντος ν' ἀποσταλῇ πρὸς αὐτὸν παρακαλούμενον ἁρμοδίως ὅπως εὐαρεστηθῇ διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς πολιτογραφήσεως νὰ τιμήσῃ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα καὶ κοιτίδα τῆς οἰκογενείας του.

Ἐφ' ᾧ ἐγένετο τὸ παρόν, ὅπερ ἀναγνωσθὲν καὶ βεβαιωθὲν ὑπογράφεται παρὰ πάντων ὡς ἕπεται:

Τὰ μέλη τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου
Φώτιος Κυργιόπουλος, Νικόλαος Ζούπας,
Ἰωάννης Σακελλαρίου, Γεώργιος Γκατζόγερος
Ὁ πρόεδρος Δολιανῶν Ἠπείρου
Δημήτριος Ζήσης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἀπόφασις Νομαρχίας Ἰωαννίνων

Ἀριθμ. Πρωτ. 13921. Ἰωάννινα τῇ 12 Δεκεμβρίου 1923

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον Κοινότητος Δολιανῶν

Λαβόντες ὑπ' ὄψει τὴν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 881 ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. ὑμετέρας ἀναφορὰς ὑποβληθεῖσαν ὑπ' ἀριθμ. 53 ἀπὸ 3 Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. πρᾶξιν τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Δολιανῶν δι' ἧς ψηφίζει· 1ον Νὰ καθιερωθῇ ἐτήσιον εἰδικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου μεγάλου τοῦ Γένους Διδασκάλου Γ. Γενναδίου, τέκνου τῆς Κοινότητός σας. 2ον Νὰ ὀνομάσῃ τὴν πρὸ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Κοινότητός σας πλατεῖαν «Πλατεῖαν Γενναδίου». 3 Νὰ ἀναρτήσῃ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ γραφείου τῆς Κοινότητός σας καὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταύτης τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ 4ον Νὰ ἐγγράψῃ δημότην τῆς Κοινότητός σας τὸν ἐπιζῶντα γόνον αὐτοῦ κ. Ἰωάννην Γεννάδιον, τέως ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ἰδόντες τὸ ἄρθρον 17 τοῦ 1051 Νόμου, ἀποφαινόμεθα.

Ἐγκρίνομεν τὴν ἄνω πρᾶξιν καθ' ὅλας τὰς διατάξεις καὶ ἐντελλόμεθα τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν.

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Νομαρχίας
Βασίλειος Γιαννῆς

Ἐν Λονδίνῳ, τῇ 6 Αὐγούστου 1924

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε,

Τὸ ὑπ' Ἀρ. 42 καὶ ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου ὑμέτερον ἔγγραφον, μετὰ τῶν συνημμένων αὐτῷ. ἔλαβον βραδέως, ἕνεκα τῆς ἀταξίας τῶν ἐξ Ἑλλάδος ταχυδρομείων, καὶ ἐν μέρει, ἕνεκα προσωρινῆς ἀπουσίας μου ἐντεῦθεν. Ὅθεν παρακαλῶ Ὑμᾶς νὰ συγχωρήσητε τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τὴν βραδύτητα, δι' ἣν ἐγὼ πρῶτος λυποῦμαι.

Σπανίως ἐν τῷ βίῳ ἠσθάνθην συγκίνηστν τόσον γλυκεῖαν, ὅσον ἐκείνην ἣν μοὶ ἐπροξένησεν ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀποφάσεων τοῦ Κοινοτικοῦ Ὑμῶν Συμβουλίου, τῶν ληφθεισῶν πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ ἀοιδίμου πατρός μου καὶ μεγάλου πολίτου τῆς μικρᾶς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως. Αἱ εὐσεβεῖς καὶ γενναῖαι Ὑμῶν ἀποφάσεις μαρτυροῦσιν ὅτι τηρεῖτε γνησίαν καὶ ἀκμαίαν τὴν ἡμῶν τῶν Ἠπειρωτῶν παράδοσιν τῆς ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς πιστῶς καὶ εὐδοκίμως ὑπηρετήσαντας τὴν Πατρίδα. Καὶ οὐδεὶς ὑπῆρξε πιστότερος τοῦ Γεωργίου Γενναδίου ὑπηρέτης τῆς Πατρίδος, ἢ εὐκλεέστερον τῆς Ἠπείρου τέκνον.

Ἐνθυμοῦμαι τὴν λάμψιν τοῦ προσώπου του καὶ τὴν ἀναπηδῶσαν αὐτοῦ χαρὰν ὁσάκις τὸ ὄνομα τῶν Δολιανῶν ἠκούετο, ἢ ὁσάκις ἐγίνετο δεκτὸς νέος τις μαθητὴς ἐξ Ἠπείρου, ἧς ἡ ἀπελευθέρωσις ὑπῆρξεν ὁ κύριος αὐτοῦ πόθος, ὁ ἀνένδοτος αὐτοῦ ἀγών, ἡ ὑστάτη αὐτοῦ πρὸς τὸν Ὕψιστον εὐχή. Τὴν παράδοσιν ταύτην ἐκ παίδων λαβών, τηρῶ ὡς παρακαταθήκην ἱερὰν τὸν πρὸς τὴν κοιτίδα τοῦ οἴκου ἡμῶν ἔρωτα· τὸν δὲ πόθον ὅπως ἴδω καὶ ἀσπασθῶ αὐτὴν ἀνεζωπύρωσεν ἡ ἀνάμνησις Ὑμῶν τῶν συμπολιτῶν μου, ὡς μὲ ἠξιώσατε ν' ἀποκαλῶ Ὑμᾶς εἰς τὸ ἑξῆς.

Λατρείαν δὲ ἀληθῆ παιδιόθεν ἔχων πρὸς τὴν μνήμην τοῦ πατρός, πόθον

ὑποκάρδιον ᾐσθανόμην πάντοτε, καὶ εὐχὴν ἔνθερμον ἀνέπεμπον πρὸς τὸν Ὕψιστον ὅπως μέ ἀξιώσῃ νά πράξω τι μόνιμον εἰς τιμὴν οὐ μόνον πατρὸς φιλοστοργοτάτου, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνος τῶν ἐπιφανεστάτων. Ἀγαπήσας δὲ τὰ βιβλία, ἰδίως τὰ εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν ὅλην Ἑλλάδα ἀναφερόμενα, κατήρτησα κατ' ὀλίγον βιβλιοθήκην μοναδικὴν ὁμολογουμένην εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς. Ταύτην ἐδώρησα τῇ ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῇ Ἀρχαιολογικῇ Σχολῇ, ὑπὸ τὸν ὅρον ἀνεγέρσεως μεγάρου πρὸς τήρησιν αὐτῆς ἐν Ἀθήναις ἐς ἀεί, εἰς μνήμην τοῦ πατρός μου, οὗ τὸ ὄνομα θὰ φέρῃ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ περικαλλὲς ἵδρυμα τὸ ὁποῖον ἀνοικοδομεῖται νῦν ἐκεῖ.

Ἀποστέλλω Ὑμῖν ταχυδρομικῶς ἐπὶ συστάσει τὸ Ἀμερικανικὸν περιοδικὸν τὸ περιέχον εἰκόνα τῆς οἰκοδομῆς ταύτης καὶ τὰ κατ' αὐτήν· συναποστέλλω δὲ καὶ τόμον ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς δημοσιευθέντα περί τινων τῶν πολιτίμων δέσεων τῆς βιβλιοθήκης, ὁμοῦ μὲ ἀναπαραστάσεις αὐτῶν, ἵνα ἐκ τῶν δύο τούτων δημοσιευμάτων πληροφορηθῆτε περὶ τῶν γενομένων εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου Ὑμῶν συμπατριώτου. Τα ἐγκαίνια τοῦ «Γενναδείου» θὰ τελεσθῶσι κατὰ τὴν προσεχῆ ἄνοιξιν ὅτε ἐλπίζω, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, νὰ καταβῶ μετὰ τῆς συζύγου μου εἰς Ἀθήνας. Εὐελπιστῶ ὅτι τότε καὶ Ὑμῶν τις θὰ παραστῇ ἐκ Δολιανῶν. Μετὰ δὲ τοῦτο εὔχομαι τοῦ Ὑψίστου ὅπως ἀξιωθῶ νὰ ἔλθω εἰς Δολιανὰ ὡς εἰς προσκύνημα, πραγματοποιῶν οὕτως ἰσόβιον πόθον πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς.

Συναποστέλλω Ὑμῖν βιογραφικὸν τοῦ Γενναδίου δοκίμιον, συγγραφὲν πρό τινων ἐτῶν ὑπὸ λατρευτοῦ τινος αὐτοῦ. Νομίζω δὲ ὅτι ἑρμηνεύω τὴν ἐπιθυμίαν Ὑμῶν πέμπων καὶ φωτογραφήματα τῆς συζύγου μου καὶ ἐμοῦ, ἕως οὗ ἡμεῖς αὐτοὶ σᾶς ἐπισκεφθῶμεν.

Ἐκφράζων καὶ αὖθις πρὸς πάντας Ὑμᾶς τοὺς συμπατριώτας καὶ συμπολίτας μου τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας καὶ εὐχὰς ἐμοῦ τε καὶ τῆς συζύγου μου, ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν Δολιανῶν, διατελῶ μετ' ἄκρας ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης.

Ἰωάνν. Γεννάδιος

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ Δημητρίῳ Ζήσῃ
Προέδρῳ τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Δολιανῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Η ΟΣΙΑ ΦΙΛΟΘΕΗ (ἀποστολεὺς κ. Ἰω. Γεννάδιος)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η ΟΣΙΑ ΦΙΛΟΘΕΗ (*)

Α΄. Πηγαί

Μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν εἰκασιῶν τινων ἴσως εὐλόγων, καὶ συμπερασμάτων κατὰ τὰ τἄλλα ἀποδεκτῶν, ἀναφερομένων εἰς χρόνους προγενεστέρους τῆς ΙΕ΄. ἑκατονταετηρίδος ληγούσης, βέβαιον ἀπομένει καὶ πεπιστωμένον εἶνε, ὅτι τότε πρῶτον (περὶ τὸ 1845) τὸ γένος τῶν Μπενιζέλων ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς πρὸ καιροῦ ἤδη διατελοῦν ἐν ἀκμῇ, περίβλεπτον κοινωνικῶς καὶ διὰ τὸν ἀρχαῖον πλοῦτον ὀνομαστόν. Ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις εἰς εὐτυχεστέρας ἡμέρας εἶχεν ἰδῇ δύο τῶν θυγατέρων της στεφομένας ἐν Βυζαντίῳ ὡς αὐτοκρατείρας, προσκτᾶται νῦν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μπενιζέλων Δέσποιναν εὐεργέτιν καὶ προστάτιδα, ἣν καθαγιάζει ὁ στέφανος τοῦ μαρτυρίου.

Εἶνε δὲ τὰ περὶ Ὁσίας Φιλοθέης ἀπομνημονευόμετα οὐχὶ ὥς τινα τῶν ἐν Συναξαρίοις, προαπαιτοῦντα πολλὴν πίστιν καὶ ὀλίγην ἐνέχοντα τὴν πειθώ, ἀλλὰ γεγονότα θετικά, ὑπὸ συγγρόνων μαρτυριῶν πεπιστωμένα, καὶ τόσῳ φαεινῶς καὶ ἀπροσποιήτως ἐκτεθειμένα, ὥστε, μὲ τὰς ἀποδείξεις τῶν τότε πραχθέντων (**) ἔτι νωπάς, φαίνονται μονονοὺκ συμβαίνοντα σήμερον ἐνώπιον ἡμῶν.

(*) Σημ. «Δωδώνης». Λόγῳ ἀδιαθεσίας τοῦ ἐν Λονδίνῳ πολυτίμου συνεργάτου μας κ. Ἰω. Γενναδίου ἡ ἀπὸ μηνὸς καὶ πλέον ἀναμενομένη πολύτιμος συνεργασία του ἐλήφθη ἀεροπορικῶς ὅταν ἐξετυποῦτο τὸ τελευταῖον 16σέλιδον τοῦ παρόντος λευκώματος. Ἐπειδὴ ἐθεωρήσαμεν ἀπαραίτητον νὰ συμπεριλάβωμεν τὴν ἐν λόγῳ σπουδαίαν ἱστορικὴν πραγματείαν τοῦ σοφοῦ Ἕλληνος εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῆς «Δωδώνης», ἐξετυπώσαμεν ἰδιαιτέρας, ἐπὶ πλέον πρὸς τοῦτο σελίδας. Οὕτω ἂς δικαιολογηθῇ ἡ μικρὰ καθυστέρησις τῆς κυκλοφορίας τῆς «Δωδώνης».

(**) Προτάσσω τὰ συνοπικῶς ὑπὸ ΓΚ, 510 (ἐκδ. Β΄, 441-51) ἱστορηθέντα: «Κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἤκμασεν ἐν Ἀθήναις γυνή τις ἐξόχως λογία, ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου γεννηθεῖσα καὶ ἐν ἔτει 1589 ἀποθανοῦσα Φιλοθέη Βενιζέλου, θυγάτηρ τοῦ Ἀθηναίου Ἀγγέλου Βενιζέλου, ἥτις διὰ τὸν ὅσιον καὶ ἐλεήμονα βίον της κατετάχθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μεταξὺ τῶν ὁσίων μετὰ θάνα-

Τούτων ἱστορικαὶ πηγαὶ ἀσφαλεῖς εἰσὶ πρῶτον, τὸ ἀπὸ τοῦ 1595 (ἓξ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ὁσίας) πατριαρχικὸν σιγίλλιον γράμμα ἐντελλόμενον τὸν κατ' ἔτος πανηγυρισμὸν καὶ τὸ ἐπ' Ἐκκλησίας μνημόσυνον αὐτῆς· δεύτερον ἡ ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τοῦ μαρτυρίου αὐτῆς ψαλλομένη Ἀκολουθία μετὰ βιογραφικοῦ ὑπομνήματος, τύποις τὸ πρῶτον ἐκδοθέντων τούτων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775 ἐκ χειρογράφου, συνταχθέντος πιθανώτατα καθ' ὃν χρόνον ἀπελύετο τὸ σιγίλλιον γράμμα· τρίτον, ὁ λεγόμενος Κῶδιξ τοῦ Ἱέρακος, χρονολογούμενος ὀλίγιστα μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ὁσίας ἔτη καὶ νῦν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν ἀποκείμενος· τέταρτον, αὐθεντικὰ ἔγγραφα, ἀπὸ τοῦ πρώτου (πωλητηρίου γηπέδου τινὸς) τοῦ 1575, ζώσης ἔτι τῆς Ὁσίας, μέχρι τοῦ νεωτάτου ἐγγράφου τοῦ 1827, ἅτινα ἔγγραφα ἀπόκεινται ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ συλλογῇ τοῦ Γρ. Μπουρνιᾶ.

Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τούτων μνημείων παραθέτω ἐδῶ ὁλόκληρον τὸ κείμενον τοῦ ὁμοῦ μὲ τὴν Ἀκολουθίαν δημοσιευθέντος βιογραφικοῦ ὑπομνήματος, οὐ μόνον, διότι τὸ συγγραμμάτιον τοῦτο, εἰ καὶ τρὶς ἀνατυπωθέν, εἶνε νῦν δυσεύρετον, ἀλλὰ διότι ὁ βίος εἶνε ἡ πλουσιωτάτη τῶν σχετικῶν πηγῶν. Συνοψιζόμενος θὰ ἐστερεῖτο χαρακτηριστικῶν τινων περιόδων, πιστῶς εἰκονιζουσῶν τὰ τοῦ καιροῦ ἐκείνου· πλὴν δέ τινων πλατυσμῶν καὶ ἠθικολογικῶν πλεονασμῶν, ἡ βιογραφία αὕτη ἔχει ἀπροσποιήτόν τινα χάριν καὶ εἰλικρίνειαν πρόδηλον. Τὰ δ' ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ συμπεράσματα, καί τινα ἀναγκαῖα σχόλια, ἔπονται.

τον. Ἡ γυνὴ αὕτη, ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος τῆς ἔκτοτε καθ' ὅλους τοὺς ἑπομένους αἰῶνας καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀκμαζούσης οἰκογενείας τῶν Βενιζέλων, ἦν κάτοχος παιδείας οὐ τῆς τυχούσης, τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἔσω, ἀλλὰ καὶ φανατικὴ Χριστιανή, καὶ ἐμπαθὴς τὸν χαρακτῆρα μοναχή. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος ἦλθεν αὕτη ποτὲ εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς συμπολίτας της Ἀθηναίους διὰ λόγους ἀγνώστους, καὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐπισύρῃ τὴν ὀργὴν τῶν Ἀθηναίων καθ' ἑαυτῆς, ὥστε ἐδέησε νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας ὁ μετὰ ταῦτα μέγας Λογοθέτης καὶ τότε μέγα ἰσχύων ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἱέραξ, ὅπως κατευνάσῃ τῶν Ἀθηναίων τὴν ὀργὴν καὶ ἀπαλλάξῃ τὴν Φιλοθέην τῶν ἐπικειμένων δεινῶν. Πρὸ τὸν Ἱέρακα τοῦτον ἔγραψε μετὰ ταῦτα ἡ Φιλοθέη εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν διασωθεῖσαν μέχρις ἡμῶν, ἥτις, ὅσον πολύτιμος εἶνε διὰ τὴν γλωσσικήν της ἀξίαν, τόσον ἀφ' ἑτέρου ὀλίγον συστατικὴ καὶ φιλοφρονητικὴ διά τε τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς καθόλου Ἀθηναίους καὶ κατοίκους τῆς Ἀττικῆς· αἱ πικραὶ ὅμως ἐν αὐτῇ ἐκφράσεις προέρχονται προδήλως ἐκ τοῦ πάθους καὶ τοῦ φανατισμοῦ τῆς Ἀθηναίας μοναχῆς καὶ δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς ἐφαρμοζόμεναι κατὰ γράμμα ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

β΄. Βίος καὶ πολιτεία τῆς Ὁσίας καὶ Θεοφόρου Μητρὸς ἡμῶν ΦΙΛΟΘΕΗΣ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν.

Θαυμάσια εἶνε τωόντι, καὶ ἄξια διηγήσεως, τῶν παλαιῶν Μαρτύρων τε καὶ Ὁσίων τὰ ἔνθεα κατορθώματα, καὶ ἱκανὰ νὰ προσερεθίσουν καὶ νὰ διεγείρουν εἰς τὴν κατὰ δύναμιν μίμησιν καὶ τὰς πλέον ἀμελεῖς καὶ ραθύμους ψυχάς. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις (φεῦ) καὶ σήμερον τῶν τοιούτων Ἁγίων κάμνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ προφασίζωνται, καὶ τῷ τότε τάχα καιρῷ, οὐχὶ δὲ τῇ οἰκείᾳ προαιρέσει καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι νὰ ἀποδίδουν τὰ ἐκείνων ἄθλα καὶ τὰς ἀρετάς· διὰ τοῦτο περισσότερον πρέπει νὰ ἐκθειάζωνται ὅσοι καὶ ὅσαι κατὰ τοὺς παρόντας καιρούς, ἤ καὶ ὀλίγον πρὸ ἡμῶν, τοῖς τῶν παλαιῶν ἴχνεσιν ἐπακολουθήσαντες, ἤτοι μὲ μαρτυρικὸν θάνατον, ἢ μὲ ἀσκητικὴν πολιτείαν, ἐδόξασαν τὸν Θεόν, καὶ παρ' αὐτοῦ πλουσίως ἀντεδοξάσθησαν. Οἶδε γὰρ Κύριος δοξάζειν τοὺς Αὐτὸν ἀντιδοξάζοντας. Μία κατ' ἐκείνους ἐχρημάτισε καὶ ἡ νῦν εἰς εὐφημίαν καὶ μνήμην προκειμένη Ἁγία, ἡ ὁποία ὡρμᾶτο ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, μητρὸς μὲν Συρίγης, πατρὸς δὲ Ἀγγέλου Μπενιζέλου τοὐπίκλην, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ γένος εἰσέτι καὶ νῦν διασώζεται ἐν Ἀθήναις, ἀμφοτέρων φιλευσεβῶν, εὐγενῶν καὶ πλουσίων. Μάλιστα ἡ εἰρημένη Σύριγα, ὅσον εἶχε τὴν ἐξωτερικὴν περιφάνειαν καὶ πλουσιότητα, τόσον ἐπλούτει καὶ τὴν ἐσωτερικήν, οὖσα κατάκοσμος ἀπὸ διαφόρους ἀρετάς, καὶ τὸ πλέον, ἀπὸ τὴν χριστομίμητον ἐλεημοσύνην, οὖσα δὲ στεῖρα καὶ ἄγονος, καὶ περὶ τούτου ὡς εἰκός, λυπουμένη, δὲν ἐπρόσδραμεν εἰς ἀνθρωπίνας τέχνας καὶ ἰατρείας, καθὼς ὁμοιοπαθεῖς γυναῖκες συνειθίζουν τὴν σήμερον, ἀλλὰ γενναίῳ φρονήματι, μιμουμένη τὴν θεοχαρίτωτον ἐκείνην καὶ προφήτιδα Ἄνναν, κατέφυγε μετὰ πίστεως πρὸς τὸν Παντοδύναμον καὶ πανάγαθον ἰατρὸν καὶ εἰς τὴν μεσιτείαν τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, ἐκλιπαροῦσα ταύτην θερμῶς νὰ διαλύσῃ τὴν ἐπώδυνον στείρωσιν· καί γε τῆς δεήσεως οὐ παρήκουσεν ὁ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιῶν Κύριος. Ἐν μιᾷ γὰρ τῶν ἡμερῶν εἰσελθοῦσα κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῇ εἰς τὸν τῆς Θεοτόκου Ναόν, καὶ ἀπὸ τὸν κόπον τῆς συντόνου καὶ ἐπιμόνου προσευχῆς ἀποκοιμηθεῖσα ὀλίγον, βλέπει, ὅτι ἐξῆλθεν ἐκ τῆς θεομητορικῆς Εἰκόνος φῶς μέγα καὶ ἔκλαμπρον, καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὴν κοιλίαν της, καὶ οὕτως ἀφυπνώσασα, καὶ καθ' ἑαυτὴν κρίνουσα τὸ ὁραθέν, ἔλαβε πληροφορίαν πῶς ἐπέτυχε τῆς αἰτήσεως, ὃ καὶ ἐγένετο· μετ' ὀλίγον γὰρ συλλαβοῦσα, ἐγέννησε θυγατέρα καὶ ἐπωνόμασε ταύτην Ρεβοῦλαν. Ἡ ὁποία, ὡς τέκνον δι' εὐχῆς θεόθεν δεδωρημένον, ἐξ ἁπα-

λῶν ὀνύχων προεμήνυε τὰ μετὰ ταῦτα ἐνάρετα αὐτῆς καὶ θεοειδῆ κατορθώματα, καὶ ὅσον ηὔξανε κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν, τόσον προέκοπτε καὶ κατὰ τὴν ψυχήν, ἔχουσα καὶ προσεχὲς τὸ παράδειγμα τῆς μητρός της καὶ ὡς δένδρον πεφυτευμένον παρὰ τῶν ὑδάτων τὰς διεξόδους, ἔσπευδε ν' ἀποδώσῃ ἑκατονταπλασίονα τὸν καρπόν. Λοιπὸν φθάσασα τὸν δωδεκαετῆ χρόνον τῆς ἡλικίας της, ἐζητήθη ἐπὶ γαμικῇ συζυγίᾳ παρά τινος τῶν τότε πρωτίστων τῆς πόλεως, ἀλλ' αὕτη ἡ ἀοίδιμος, τρέφουσα πόθον εἰς τὴν καρδίαν της εἰς τὸ νὰ φυλάξῃ τὴν παρθενίαν καὶ ἀσκητικῶς νὰ πολιτευθῇ, τὸ μὲν πρῶτον ἀπέβαλε τὸ τέτοιον ζήτημα ὡς ἀπᾷδον εἰς τὸν θεοφιλῆ της σκοπόν. Ὕστερον δέ, ἀπὸ τὴν πολλὴν βίαν καὶ ἐνοχλήσεις, ὁποῦ καθ' ἑκάστην οἱ γονεῖς αὐτῆς ἔκαμναν, δικαιολογούμενοι ὅτι δὲν ἔχουν διάδοχον ἕτερον τῆς ἐνούσης αὐτοῖς περιουσίας, ἔστερξε καὶ ἀκουσίως καὶ συνεζεύχθη νομίμῳ ἀνδρί, ὅστις μὲ τὸ νὰ ἔτυχε γνώμης σκληρᾶς καὶ σχεδὸν ἀπανθρώπου, τὴν ἔθλιβε καθημερινῶς μὲ διαφόρους κακώσεις καὶ τιμωρίας. Ἡ δὲ ἀείμνηστος, ὑπομένουσα εὐχαρίστως ἕνα τοιοῦτον τύρρανον καὶ οὐχὶ ὁμόζυγον, ἐπραγματεύετο παντοιοτρόπως τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν διόρθωσίν του, ποτὲ μὲν τὸν Θεὸν παρακαλοῦσα νὰ μεταβάλῃ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὸ ἐκτεθηριωμένον καὶ φαῦλον, ποτὲ δὲ αὐτὸν ἐκεῖνον νουθετοῦσα καὶ διελέγχουσα, καὶ ἔτσι ἐπέρασε μετ' αὐτοῦ τρεῖς ὅλους χρόνους διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ βασάνων, ἕως ὅπου ὁ Θεός, βλέπων τὴν ταύτης ὑπομονὴν καὶ τὸ ἐκείνου ἀμετανόητον, τὸν ἐθέρισε μὲ τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου. Ἡ δὲ Ἁγία μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν διέτριβε τοῦ λοιποῦ εἰς τὸ πατρικόν της ὀσπήτιον, πρὸς ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν ἀφορῶσα, τὸ πῶς νὰ εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν Θεὸν μὲ ὅλα τὰ εἴδη τῆς ἀρετῆς, τὸν ὁποῖον καὶ καθικέτευε νυκτὸς καὶ ἡμέρας διὰ νὰ τὴν ἐνισχύσῃ εἰς ὃν καὶ πρότερον εἶχε σκοπόν· μὲ ὅλον ὅπου πάλιν οἱ γονεῖς της δὲν ἔπαυον ἀπὸ τοῦ νὰ τῆς προβάλλουν καθ' ἑκάστην καὶ δεύτερον γάμον, διότι ἐζητεῖτο ἐπιμόνως παρὰ πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει περιφανῶν διά τε τὸ εὐγενές, καὶ περιὸν τοῦ πλούτου· ἀλλ' ἦσαν πλέον ἀδάμαντα παίοντες καὶ λίθον ἐψῶντες, κατὰ τὴν παροιμίαν· μάλιστα ὁποῦ αὕτη ἡ Μακαρία ἀπὸ τὰς ἀδιαλείπτους καὶ ἐκτενεῖς ἱκεσίας καὶ προσευχάς, ὁποῦ ὡς θυσίαν αἰνέσεως τῷ Κυρίῳ προσέφερεν, ἠξιώθη καὶ θείας ὀπτασίας, ἐπιστηριζούσης αὐτὴν εἰς τὴν θεοφιλῆ καὶ θεάρεστον γνώμην. Δέκα χρόνοι ἦσαν τῆς χηρείας περασμένοι, καὶ οἱ μὲν γονεῖς αὐτῆς, ἀφέντες τὰς ἐν γῇ διατριβὰς ἀπέρασαν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν, ἡ δὲ Ἁγία ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τέτοια ἐμπόδια, καὶ δοξάσασα τὸν Θεόν, ἤρξατο, ἐν ταπεινοφροσύνῃ Πνεύματος, ἀσκητικωτέρας διαγω-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Πορτραῖτο τοῦ ἀειμνήστου Διδασκάλου τοῦ Γένους
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

γῆς, νηστείαις, ἀγρυπνίαις καὶ προσευχαῖς σχολάζουσα, καὶ ὡς φιλόπονος μέλισσα εἰργάζετο τὸ γλυκύτατον μέλι τῆς ἀρετῆς. Καὶ πρῶτον μέν, δι' ἐν ὁράματι ἐπιταγῆς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου οἰκοδομεῖ Παρθενῶνα, ἐπ' ὀνόματι τούτου τοῦτον τιμήσασα, μὲ ἱκανὰ κελλεῖα, καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα οἰκοδομήματα καὶ περιοχάς, καὶ τὸν ἐπροικοδότησε μὲ μετόχια καὶ ὑποστατικὰ ἱκανὰ πρὸς ἀναγκαίαν ζωοτροφίαν τῶν ἐν τούτῳ μοναζουσῶν, ὁ ὁποῖος Παρθενὼν σώζεται ἐν Ἀθήναις μέχρις τῆς σήμερον Θεοῦ χάριτι κατοικημένος ἀπὸ μοναζούσας παρθένους, καὶ πλουτισμένος οὐ μόνον μὲ ὑποστατικὰ διάφορα καὶ μετόχια, ὡς προείρηται, ἀλλὰ καὶ μὲ πολυειδῆ χρυσοΰφαντα ἱερατικὰ καὶ σκεύη, διὰ τὰς ἐτησίους ἱερὰς τελετὰς καὶ ὁλονυκτίας ὁποῦ ἐπιτελοῦνται, καὶ πρὸ τούτων πάντων σεμνυνόμενος καὶ ἐγκαλλωπιζόμενος μὲ τὸν θησαυρὸν τοῦ τιμίου αὐτῆς καὶ ἁγίου Λειψάνου, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀποτεταμιευμένον καὶ ἀποτεθειμένον εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ἱεροῦ Βήματος, παρὰ πάντων εὐλαβῶς ἀσπαζόμενον καὶ θαυμαστὴν ἀποπνέον τὴν εὐωδίαν εἰς ἐναργῆ μαρτυρίαν καὶ σημεῖον τῆς ἁγιότητος. Ὕστερον δέ, μετὰ τὴν τοῦ Παρθενῶνος λέγω τελείωσιν, πρώτη αὕτη κειραμένη τὴν κόμην, Φιλοθέη μετονομασθεῖσα, ὡς ἐν σταδίῳ τῆς ἀσκήσεως αὐτῷ εἰσεπήδησε, συνεπαγομένη μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὰς θεραπαινίδας ὅπου εἶχε διατρίβουσα ἐν τῷ πατρικῷ αὐτῆς οἴκῳ, οὕσας παρ' αὐτῆς προκατηχημένας καὶ προπαρασκευασμένας εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ οὐκ ὀλίγαι τῶν ἐν τῇ πόλει περιβλέπτων Παρθένων ἀσμένως ἀποτασσόμεναι τοῖς προσκαίροις καὶ ῥθειρομένοις τοῦ κόσμου τούτου τερπνοῖς, καὶ τὸ μοναχικὸν ἐνδυόμεναι σχῆμα, ὑπὸ καθηγουμένῃ τῇ μακαρίᾳ τῇδε ὑπετάσσοντο καὶ ὑπέκυπτον· διότι ποία, ἀκούουσα τὰ ψυχοσωτήρια ἐκείνης καὶ γλυκύτατα λόγια, ἢ ποία τὸ πρᾷον τῆς γνώμης καὶ τὴν πᾶσαν τῶν ἀγαθῶν σύρροιαν κατανοοῦσα, δὲν ἤθελεν ἑλκυσθῇ ὡς ὑπὸ μαγνήτου ὁ σίδηρος; Τὸ δὲ εἰς τοὺς δεομένους συμπαθὲς καὶ φιλάνθρωπον, καὶ τὴν καθημερινὴν φροντίδα καὶ ἔγνοιαν, ὁποῦ εἶχεν ὑπὲρ αὐτῶν, ποιοῦσα καὶ λέγουσα μετὰ Παύλου, τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ, ποῖος ἤθελεν ἠμπορέσει ἀξίως νὰ ἐπαινέσῃ; Τὰ Νοσοκομεῖα καὶ Ξενοδοχεῖα, ὁποῦ ὀλίγον μακρὰν τοῦ Μοναστηρίου ἔκτισεν, εἶνε ἀρκετὸν τεκμήριον τῆς φιλοικτίρμονος ἐκείνης καὶ εὐσπλαχνικωτάτης ψυχῆς, εἰς τὰ ὁποῖα εἰσερχομένη ἡ ἰδία αὐτὴ ἐπεσκέπτετο τοὺς διαφόροις νοσήμασι κατεχομένους, οὐ μόνον μὲ ὅλα τὰ πρὸς τροφὴν καὶ σωματικὴν ἀνάπαυσιν ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ παραμυθητικὰ καὶ εὐαγγελικὰ λόγια διατρέφοντα τὴν ψυχήν, γινομένη τὰ πάντα τοῖς πᾶσι, ἵνα τοὺς πάντας κερδίσῃ,

κατὰ τὸν Παῦλον, ἢ τοὺς πλείονας. Οὕτω γοῦν ὥστινος πηγῆς πολυχεύμονος ἐλέους καὶ συμπαθείας τῆς Ἁγίας γνωριζομένης καὶ λεγομένης, καὶ πάντων τῶν χρῃζόντων πρὸς αὐτὴν συρρεόντων, συνέβη τὸ Μοναστήριον νὰ καταντήσῃ εἰς ἐσχάτην πτωχείαν, καὶ αἱ ἐν αὐτῷ μονάζουσαι ἤρχισαν νὰ γογγύζουν κατὰ τῆς Ἁγίας καὶ νὰ μικροψυχοῦν διὰ τὴν στέρησιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων· ἀλλ' ἡ θεοχαρίτωτος αὕτη δὲν ἔπαυεν ἀπὸ τοῦ νὰ τὰς νουθετῇ λέγουσα, ὅτι νὰ ἔχουν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, τὸν καὶ τοὺς νεοσσοὺς τῶν κοράκων τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν διατρέφοντα, καὶ νὰ στέκωσι στερεαὶ εἰς τὰ ἀψευδέστατα αὐτοῦ καὶ πανάγια λόγια, ὁποῦ λέγουν. Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐμπράκτως διὰ μέσου δύο ἀρχόντων, οἵτινες κατὰ θείαν νεῦσιν ἦλθον χάριν προσκυνήσεως εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ ἔδωκαν τῇ Ἁγίᾳ μίαν πλουσιοπάροχον ἐλεημοσύνην καὶ οὕτω αἱ ἀδελφαὶ ἐδόξασαν τὸν πλουτοδότην Θεόν, καὶ ἐθαύμασον τὴν πρὸς αὐτὸν τῆς Ἁγίας ἀδίστακτον πίσιν. Ἦσαν δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς γυναῖκες αἰχμάτωτοι ἀπὸ διαφόρους τόπους ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἀλλὰ τὴν συμπάθειαν καὶ φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς πειρασμοὺς καὶ κινδύνους ὁποῦ ὑπὲρ τῆς ἐκείνων σωτηρίας καὶ ἀναρρώσεως ὑπέμεινεν ἡ ἀείμνηστος, πᾶς λόγος ἀδυνατεῖ πρὸς ἀξίαν νὰ παραστήσῃ· ἡμεῖς ὅμως ἕν ἐκ πολλῶν εἰπόντες, θέλομεν κάμει τοὺς ἀναγνώσκοντας νὰ συμπεράνουν ποίαν ζέσιν καὶ πόθον εἶχεν ἡ ὄντως Φιλόθεος Φιλοθέη ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν σωτηρίας. Τέσσαρες γυναῖκες αἰχμάλωτοι, ἀκούσασαι τὴν τῆς Ἁγίας φήμην καὶ εὐκαιρίας τυχοῦσαι, ἐδραπέτευσαν ἀπὸ τοὺς αὐθέντας τους, ὁποῦ τὰς ἐβίασαν εἰς τὴν τῆς πίστεως ἐξάρνησιν καὶ κατέφυγον πρὸς αὐτήν. Ἡ ὁποία μὲ τὴν συνειθισμένην της εὐμένειαν καὶ φιλοφροσύνην αὐτὰς ὑποδεξαμένη καὶ νουθετήσασα ἱκανῶς εἰς τὸ νὰ στέκουν ἀνδρεῖαι εἰς τοὺς ὑπὲρ πίστεως κινδύνους, καὶ νὰ μὴ λυποῦνται πολλὰ διὰ τὴν δουλείαν, ἐπαρατηροῦσε καιρὸν ἁρμόδιον εἰς τὸ νὰ τὰς κατευοδώσῃ εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν πόλεις. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ οἱ κύριοι τῶν φυγάδων, μαθόντες τὰ γενόμενα, ὥρμησαν ὡς ἄγριοι θῆρες εἰς τὴν κέλλαν τῆς Ἁγίας, καὶ ἁρπάσαντες αὐτὴν καίτοι γε οὖσαν κλινοπετῆ ἡμέρας πολλάς, παρέστησαν τῷ τότε ἡγεμόνι, Μουσουλμάνῳ καὶ αὐτῷ ὄντι, καὶ τὴν ἔβαλαν εἰς σκοτεινὴν φυλακήν. Ἡ δὲ χαρεῖσα ἐπὶ τούτῳ μᾶλλον ἢ λυπηθεῖσα, ἦτον ἑτοίμη νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν, παρὰ νὰ προδώσῃ τὰς ἱκέτιδας ἐκείνας γυναῖκας, δεικνύουσα ἐμπράκτως τὴν λέγουσαν ἐν Εὐαγγελίοις φωνήν: Μείζονα ταύτης ἀγά-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

πην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τίς θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ; Ποῖος ἤθελε κρίνει ὀλιγώτερον τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔκαμε πάλαι ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν καὶ Οὐρανοφάντωρ Βασίλειος; Οὗτος γὰρ διὰ μίαν χήραν γυναῖκα τῶν εὐγενῶν, ὁποῦ ἐβιάζετο τότε ἀπὸ τὸν ὕπαρχον εἰς δευτέρου γάμου κοινωνίαν, καὶ εἰς διαφέντευσιν τῆς οἰκείας σωφροσύνης, κατέφυγε πρὸς αὐτόν, ἀντέστη γενναιοφρόνως, καὶ μετὰ χαρᾶς πρότερον ἤθελε προτείνει εἰς σφαγὴν τὸν αὐχένα, παρὰ νὰ προδώσῃ τὴν σώφρονα ἐκείνην χήραν· καὶ περὶ τούτου ἀνάγνωθι καὶ στοχάσου πόσον ὑπερθαυμάζεται εἰς τὸν ἐπιτάφιον αὐτοῦ λόγον, ὁποῦ συνέγραψεν ὁ ὁμότροπος αὐτῷ καὶ σύγχρονος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Τῇ ἐπαύριον πάλιν συνάγεται πλῆθος πολὺ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὡς κατὰ τοῦ κυρίου πάλαι οἱ Ἰουδαῖοι, ἐβόων τό: Ἔνοχος θανάτου ἐστί. Τότε ὁ ἡγεμών, ἐκβαλὼν τῆς φυλακῆς τὴν ἁγίαν, τῆς ἐπρόβαλε νὰ διαλέξῃ ἀπὸ τὰ δύο τὸ ἕν, ἤτοι δηλονότι τὸν διὰ ξίφους θάνατον, ἢ τὴν ἐξώμνυσιν τῆς θειοτάτης καὶ εὐαγοῦς ἡμῶν λατρείας· ἀλλ' ὢ! τῆς ἐκείνου ἀνοίας καὶ ματαιοφροσύνης, εἰς ποίαν πέτραν τὰ βέλη τῆς ἀθεΐας ἐδοκίμασε νὰ ρίψῃ ὁ δείλαιος; «Ἐγώ, λέγει, ὦ ἡγεμών, διψῶ νὰ ὑπομείνω διάφορα εἴδη κολαστηρίων διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας Θεὸν ἀληθινὸν καὶ ἄνθρωπον τέλειον λατρεύω καὶ προσκυνῶ, καὶ μοῦ κάμνεις μεγάλην χάριν, ἂν μίαν ὥραν προτήτερα μὲ ἤθελες ἐξαποστείλει πρὸς αὐτὸν διὰ τοὺ μαρτυρικοῦ τοῦδε Στεφάνου». Μὲ τέτοια λόγια τῷ τυράννῳ ἀποκριθεῖσα ἡ τρισολβία καὶ φερώνυμος Φιλοθέη, βέβαια ἐντὸς ὀλίγου ἤθελε τελειωθῇ διὰ μαρτυρίου, ἀνίσως καὶ μετ' οὐ πολὺ κατὰ θείαν ἄντικρυς βούλησιν δὲν ἤθελαν προφθάσει τινὲς τῶν Χριστιανῶν, καὶ τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν ἐρευνήσαντες, καὶ τὸν κριτὴν καταπραΰναντες, ἤθελαν τὴν ἐλευθερώσει. καὶ οὕτως ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἴδια ἡ Ἁγία μάρτυς ἀναίμακτος, καθὼς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ὁ Μυροβλήτης Νικόλαος, καὶ πάλιν μετὰ πολλῶν ἐτῶν περιόδους ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς.

Τέτοια περιστατικὰ ἄραγε νὰ ἐπροξένησαν εἰς τὴν Ἁγίαν καμμίαν ψυχρότητα, ἢ ἀμέλειαν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς; οὐδαμῶς. Ἀλλ' ἔκτοτε πάλιν ἡ παμμακάριστος, τῶν μὲν ὄπισθεν ἐπιλανθανομένη, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινομένη, δὲν ἔπαυε καθ' ἑκάστην ἀπὸ τὰς συνειθισμένας της ἀγαθοεργίας, οὐ μόνον τὴν ἰδίαν της ψυχὴν κατακοσμοῦσα μὲ ὅλην τὴν καλλονὴν καὶ εὐπρέπειαν τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, τοὺς μὲν ἐπιστηρίζουσα εἰς τὸ καλόν, τοὺς δὲ βελτιοῦσα καὶ εἰς τὴν μετάνοιαν ἄγουσα· διὰ τοῦτο καὶ ἀποκλειστι-

κῶς διεπέρασεν εἰς τὴν νῆσον Τζίαν, ἔνθα πρὸ πολλοῦ εἶχεν οἰκοδομημένον Μετόχιον, διὰ νὰ ἀποστέλλῃ τὰς μοναζούσας ἐκείνας παρθένους, ὁποῦ εἶχον φόβον ἀπὸ διαφόρους αἰτίας νὰ διατρίβωσιν ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐπιμείνασα ἐκεῖ χρόνον συχνὸν καὶ τὰς ἀσκουμένας ἀδελφὰς θεαρέστως κατηχήσασα εἰς τῆς μοναχικῆς ζωῆς τὴν ἀκρίβειαν, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τίς ἀριθμήσῃ πλέον τὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς ἔνθεα κατωρθώματα; τὴν εἰς τοὺς δεομένους ἀφθονίαν, τὸ φιλόξενον, τὰς παννυχίους στάσεις, τὴν ἄκραν ἐγκράτειαν; Οὕτως οὖν ἐν πράξει καὶ θεωρίᾳ τελείως τὸν ἑαυτῆς βίον ρυθμίσασα, ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ νὰ ἐπιτελῇ θαυμάσια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θέλομεν εἰπεῖ ἕν εἰς μαρτυρίαν.

Τίς νεανίας ποιμὴν προβάτων, δεδομένος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς κλεψίας καὶ ἄλλας ραδιουργίας, κατὰ Θεοῦ παραχώρησιν κατεκρατήθη ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ὅθεν γυμνὸς καὶ τετραχηλισμένος ἐφέρετο εἰς ὄρη καὶ σπήλαια, θέαμα ὄντως ἐλεεινόν· πολλάκις ὅταν ἤρχετο εἰς τὸν ἑαυτόν του ἐσύχναζε εἰς τὰ πέριξ μοναστήρια διὰ νὰ εὕρῃ ἰατρείαν τοῦ πάθους του, πλὴν εἰς μάτην. Τέλος πάντων παρ' ἄλλων ὁδηγηθεὶς προσῆλθε καὶ τῇ Ἁγίᾳ, ἡ ὁποία εὐσπλαγχνισθεῖσα αὐτόν, μετὰ συντόνου καὶ ἐκτενοῦς προσευχῆς τὸν ἐλύτρωσε τῆς διαβολικῆς ἐκείνης μάστιγος, καὶ νουθετήσασα αὐτόν ἱκανῶς τὸν ἐκούρευσε καὶ Μοναχόν, καὶ οὕτω ἐπέρασε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του ἐν μετανοίᾳ τε καὶ ἀσκήσει, θαυμαζόμενος ὑπὸ πάντων. Ἱολλοὶ λοιπόν, τόσον ἐκ τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον καὶ ἐκ τῶν πέριξ κωμῶν, ἀκούοντες τὴν φήμην τῆς Ἁγίας, προσερχόμενοι ἐλάμβανον ψυχικάς τε καὶ σωματικὰς ἰατρείας· ὅθεν διὰ τὴν τοιαύτην ἐνόχλησιν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν μοναζουσῶν, ὁποῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ηὔξανον, καὶ ἐστενοχωρεῖτο τὸ Μοναστήριον, ἐπαρακινήθη ἡ Ἁγία καὶ ᾠκοδόμησε καὶ ἕτερον μακρὰν ὀλίγον τῆς πόλεως εἰς τόπον λεγόμενον Ἱατήσια, πρὸς τελειοτέραν ἡσυχίαν τῶν ἀδελφῶν, εἰς τὸ ὁποῖον συχνάζουσα συνεφιλοσόφει καὶ συνησκεῖτο μετὰ τῶν ὑπ' αὐτήν. Ὅπως δὲ ἠξιώθη ἡ Ἀείμνηστος καὶ μαρτυρικοῦ ἤδη τέλους, ἀκούσατε.

Τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ τινὲς τρέφοντες πρὸ πολλοῦ κατ' αὐτῆς μῖσος, καὶ ἔχθραν ἀνείκαστον διὰ τὰς αἰτίας ἐκείνας, ὁποῦ ἐν προοιμίοις εἰρήκαμεν, ἐπῆγαν διὰ νυκτὸς εἰς τὸ ἐν Ἱατησίοις εἰρημένον Μονίδριον (ἔτυχε δὲ τότε νὰ ἐπιτελῆται ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου ἱερομάρτυρος Διονυσίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου, καὶ ἡ Ἁγία μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν νὰ προσμένωσι τῷ Θείῳ Ναῷ, ὁλονύκτιον ἀκολουθίαν ποιοῦσαι) καὶ εἰσπηδήσαντες πέντε ἐξ αὐτῶν, ἥρπασαν τὴν Ἁγίαν, καὶ ἀπὸ τὰς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ κ. ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ἐν ἡλικίᾳ 32 ἐτῶν, μ' ἐπίσημον στολὴν Πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίνῳ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

περισσὰς μάστιγας καὶ τὰ τραύματα τὴν ἄφησαν σχεδὸν ἡμιθανῆ. Ἡ δὲ ἐπὶ τούτῳ πολλὰς εὐχαριστίας τῷ Θεῷ ἀναπέμψασα, μετ' ὀλίγον καιρὸν τῶν πληγῶν ἐκείνων ἐδέξατο τὸ μακάριον τέλος, καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὰς οὐρανίους χοροστασίας, κατὰ τὸ χιλιοστὸν πεντακοσιοστὸν ὀγδοηκοστὸν ἔννατον ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς δεκάτην ἐννάτην.

Μετὰ δὲ εἴκοσιν ἡμέρας τῆς αὐτῆς κοιμήσεως ἐμύρισεν ὁ τόπος ἐκεῖνος, ἐν ᾧ κατέκειτο τὸ σῶμα αὐτῆς, ὁμοίως καὶ τῆς Ἀνακομιδῆς μετὰ ἐνιαύσιον παραδρομὴν γενομένης, εὑρέθη τὸ τίμιον αὐτῆς λείψανον σῶον καὶ ἀκέραιον, καθὼς τὴν σήμερον φαίνεται, καὶ μύρου εὐώδους μεμεστωμένον εἰς λαμπρὰν ἀπόδειξιν τῆς θεαρέστου αὐτῆς καὶ ἐναρέτου διαγωγῆς, δόξαν τε καὶ αἶνον τοῦ Παντοδυνάμου καὶ Παναγάθου Θεοῦ, καὶ εἰς τιμὴν καὶ καύχημα τῆς Ὀρθοδόξου καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως.

Αὐτὰ εἶναι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τῆς ἀοιδίμου καὶ ὄντως Φιλοθέου Φιλοθέης τὰ ἔνθεα κατορθώματα, τὴν ὁποίαν ἂς ἀγωνίζεται καθ' ἕνας νὰ μιμῆται τὸ κατὰ δύναμιν, ὁ μὲν τὸ εἰς τοὺς δεομένους αὐτῆς κοινωνικὸν καὶ εὐμετάδοτον, ὁ δὲ τὸ ἐν πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι καρτερικὸν καὶ εὐχάριστον· ἄλλος τὸ ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς οἷον ἀσώματόν τε καὶ ἄϋλον, καὶ ἄλλος ἄλλο, ὡς ἕκαστος ἔχει κλίσεως καὶ δυνάμεως, καὶ ἂς μὴ προφασιζώμεθα προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, λέγοντες, ὅτι τάχα αὗται αἱ θεάρεστοι καὶ ἐνάρετοι πράξεις ἐγίνοντο τὸν τότε καιρόν, Αὗται αἱ αἰτιολογίαι εἶναι μάταιαι καὶ διαβολικαί· διότι ὁ Θεός, ὡς Παντοδύναμος καὶ Πανάγαθος, ἐπίσης πάντοτε δίδει εἰς ὅλους τὴν χάριν του, καί θέλει πάντας σωθῆναι. Παρ' ἡμῶν δὲ μόνον τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν κλίσιν εἰς τὸ καλὸν ἀπαιτεῖ καθὼς τὸ βλέπομεν καὶ ἀπὸ ἄλλα παραδείγματα, μάλιστα ἀπὸ τὴν προκειμένην Ἁγίαν. Δὲν ἦτο καὶ αὐτὴ φύσεως ἀσθενεστέρας, καθὸ γυνή; Δὲν ἦτον εἰς καιρὸν ἐκεῖνον, καθ' ὃν τὴν σήμερον καὶ ἡμεῖς; Δὲν ἀπήντησε τόσους καὶ τόσους πειρασμοὺς καὶ ἐμπόδια εἰς τὸν δρόμον τῆς πολιτείας της; Ἀλλ' ὅμως κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ παραλύσῃ καὶ νὰ ψυχράνῃ τὴν ζέσιν καὶ ἀγάπην, ὁποῦ εἶχε πρὸς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἂς ἀγωνισθῶμεν τὸν δυνατὸν τρόπον νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸν Θεὸν κανένα καρπὸν ἀρετῆς, διὰ νὰ μὴν ἔλθῃ καιρὸς νὰ μετανοήσωμεν ἀνωφελῶς· ἂς ἐκριζώσωμεν κἂν ἀπὸ τὴν ψυχήν μας τὰ πάθη ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶνε ἀναπολόγητα καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις, λέγω τὸν φθόνον, τὴν κατάκρισιν, τὴν μνησικακίαν, διὰ νὰ μὴν ἠθέλαμεν γίνῃ ἔνοχοι τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἀλλὰ θεαρέστως πολιτευσά-

μενοι ἠθέλαμεν ἀξιωθῇ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τῆς ὑπερφώτου καὶ Παναγίας Τριάδος καὶ διὰ πρεσβειῶν τῆς Ὁσίας καὶ Θεοφόρου Μητρὸς Φιλοθέης. Ἀμήν.

γ'. Ἡ Ἀκολουθία.

Ὑπερβὰς ἤδη κατὰ πολὺ τὴν ἀρχῆθεν ὁρισθεῖσαν ἔκτασιν τοῦ πονήματος τούτου, ἀναγκάζομαι νὰ παραθέσω ἐδῶ βραχέα μόνον ἀποσπάσματα τῆς Ἀκολουθίας, ἧς τὸ καλλιεπὲς καὶ τὸ εἰς θεοσέβειαν καὶ κατάνυξιν διεγερτικὸν πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι αὕτη εἶνε τῷ ὄντι ἔργον τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἱέρακος, καθὰ βεβαιοῖ ὁ Νικόλαος Καρατζᾶς. Τινὰ μάλιστα τῶν μουσικωτάτων τροπαρίων ἐνέχουσι πολλὰ τὰ διαφωτίζοντα τὸ ἔργον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς Ὁσίας. Ἀληθεύει ἡ Ἀκολουθία ψάλλουσα: «Πάντα τὰ σὰ καὶ αὐτὴν τῷ Θεῷ καθιέρωσας, νοῦν καὶ ψυχὴν καὶ καρδίαν καὶ σῶμα... γενομένη πτωχῶν καταφύγιον, καὶ ξένων διάσωμα, νεανίδων σύνταξις, τῶν ἀσθενούντων ἐπίσκεψις, νόσων καὶ θλίψεων ἰατρὸς καὶ ὁδηγός, Φιλοθέη Χρυσόηθε!» Ὑμνεῖ δὲ ὁ συντάξας καὶ τὴν γενέτειραν αὐτῆς πόλιν· «Ἀνέδειξε σήμερον τὴν Φιλοθέην, πιστοί, ἡ θεία Μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν καὶ λαμπρά, ὡς μέγα θησαύρισμα»... Ὡς ἀστὴρ φαεινότατος ἐν Ἀθήναις ἐπέλαμψας... ὡς ἀηδὼν δὲ εὐκέλαδος καὶ ὡς Ἥλιος φαιδρὸς πανταχοῦ ἐξανέτειλας καὶ ἐφώτισας μοναχῶν καὶ μιγάδων τὰς καρδίας». Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα τὰ τῆς Ἀκολουθίας ἐψάλλοντο ἀνὰ τὴν πόλιν συχνά, ἀνάγκη ἦτο νὰ οἰκονομηθῇ κατὰ τῆς ὀργῆς τῶν Τούρκων ἡ ρητὴ καταγγελία τοῦ κακουργήματος αὐτῶν. «Νοῦς ἅπαξ ἀνθρώπινος ἀδύνατον λογίσασθαι τοὺς κινδύνους, Μῆτερ, καὶ τὰς θλίψεις, ἃς περ ὑπέστης ὑπὸ ***τῶν ἔξωθεν...*** Μῆτερ, σῶζε τὴν ποίμνην σου καὶ διαφύλαττε ταύτην ἐκ τῶν σκανδάλων τοῦ πολεμήτορος». Καὶ εἰς σφραγίδα τῆς μακαριότητος τῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐν ἀρετῇ θνησκόντων ἀναγινώσκονται τὰ σοφὰ ἐκεῖνα τῆς τοῦ Σολομῶντος Σοφίας (δ', 8-15). «Δίκαιος, ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται». Καὶ πάλιν ε', 15-22): «Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν». Καὶ αὖθις (γ', 1-8): «Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψεται αὐτῶν βάσανος. Ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνᾶναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων καὶ ἂν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης. Καὶ ὀλίγα παιδευθέντες μεγάλα εὐφρανθήσονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτοὺς καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τοιαύτη ἡ Ἀκολουθία, σαφῶς καὶ γλαφυρῶς συντεταγμένη. Ἡ δὲ προτεταγμένη ἐδῶ βιογραφία (*) ἐφ' ἧς ἐβασίσθησαν, συνοψίσαντες ἢ παραφράσαντες αὐτὴν πάντες οἱ περὶ τῆς Ὁσίας συγγράψαντες, ἐπιμελῶς ἀναγινωσκομένη γεννᾷ ἀπορίας ἢ ζητήματά τινα, ἅτινα ἀνάγκη εἶνε νὰ διευκρινήσωμεν πρὶν ἢ προβῶμεν περαιτέρω.

δ'. Χρονολογικὰ καὶ Γενεαλογικὰ

Περὶ τῶν γονέων τῆς Φιλοθέης ὁ Βίος λέγει, ὅτι ἦσαν ἐκ γένους «εὐγενῶν καὶ πλουσίων», ὅτι ἡ μήτηρ, παρὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς «εἶχεν ἐξωτερικὴν περιφάνειαν καὶ πλουσιότητα» καὶ ὅτι ἡ θυγάτηρ νύμφη περιζήτητος «διά τε τὸ εὐγενὲς καὶ τὸ περιὸν τοῦ πλούτου». Ἐκ τούτων ἀναγκαίως συμπεραίνομεν, ὅτι ὁ πατὴρ Ἄγγελος δὲν ἦτο τυχάρπαστός τις, «ἄφνω γενόμενος μέγας», καὶ νεόπλουτος, ἀλλὰ γόνος οἴκου ἤδη ἐπιφανοῦς καὶ ἰσχύοντος· κατ' ἀκολουθίαν ὀφείλομεν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὸ γένος τῶν Μπενιζέλων εἶχε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ δύο τοὐλάχιστον γενεὰς πρὸ τοῦ Ἀγγέλου. Ἐπειδὴ δὲ λέγεται, ὅτι ἡ μήτηρ ἔμεινε «στεῖρα καὶ ἄγονος» ἐπὶ ἱκανὸν μετὰ τὸν γάμον χρόνον, καὶ ὅτι μόνον τότε ἐγεννήθη ἡ Φιλοθέη, ὡς «τέκνον δι' εὐχῆς δεδωρημένον», εὔλογον εἶνε τὸ συμπέρασμα. ὅτι ὁ πατὴρ θὰ ἦγε τότε τὸ τριακοστὸν πέμπτον περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἀφοῦ δὲ εἶνε θετικῶς ἠκριβωμένον, ὅτι ἡ Ὁσία ἐμαρτύρησε τῷ 1589, οὖσα τότε ἐτῶν 67, τῆς γεννήσεως ὁρίζεται αὐτῆς μὲν τὸ 1522, τοῦ δὲ πατρὸς τὸ 1487 περίπου. Οὕτως ἡ ἀρχὴ τῶν ἀναγκαίως ὑποτιθεμένων δύο πρὸ αὐτοῦ γενεῶν συμπεραίνεται οὐχὶ μεταγενεστέρα τοῦ 1420. Ἀλλὰ περὶ τούτου πλατύτερον ἐν τῷ ἑπομένῳ κεφαλαίῳ.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν γάμον τῆς Φιλοθέης, αὕτη φαίνεται ὡς συζευχθεῖσα μόλις δωδεκαέτις, ἀφοῦ ὁ Βίος λέγει, ὅτι «φθάσασα τὸν δωδεκαετῆ χρόνον τῆς ἡλικίας της ἐζητήθη» κτλ. Τοῦτο ὅμως, ἢ τυπο-

---

(*) Ταῦτα τὰ τοῦ βίου συνοψίζει ὁ ΚΑ. α'. 173-5· ὁ δὲ Μ. Ι. Γεδεών, πραγματευόμενος περὶ τῆς ***Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν*** (ἐν ΚΜ. β'. 248), ὑποσημειοῖ: «Πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ μετὰ προσοχῆς ὁ βίος τῆς Ὁσίας Φιλοθέης, προκειμένου νὰ σχηματίσῃ τις ἰδέαν περὶ τῆς ἀραιότητος ἢ πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ γονεῖς αὐτῆς λέγονται πλούσιοι· αὐτὴν ἐζήτησε δωδεκαέτιδα εἰς γάμον εἷς τῶν τότε ***πρωτίστων*** τῆς πόλεως· χηρεύουσαν δὲ δεκαπενταετῆ σχεδὸν ἐζήτουν ὡς σύζυγον οἱ ἐν τῇ πόλει περιφανεῖς. Οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐν τῇ πόλει ***περιβλέπτων παρθένων*** προσήρχοντο κατατασσόμεναι ἐν τῇ ὑπ' αὐτῆς ἐγερθείσῃ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ... κτλ.

γραφικὸν λάθος εἶνε, ἢ ἀβλεψία τοῦ ἀντιγράψαντος τὸ ἀρχικὸν χειρόγραφον, ἢ σημαίνει πρώτην εἰς γάμον ζήτησιν. Ἄλλως, γάμος τόσῳ ἄωρος, οὐ μόνον ἀσυνήθης εἶνε παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οὐδ' ἀνεκτός. Ἂν λοιπὸν ὑποθέσωμεν αὐτὴν συζευχθεῖσαν δεκαπενταετῆ, τότε ὁ γάμος αὐτῆς τίθεται περὶ τὸ 1538, καὶ ἡ χηρεία περὶ τὸ 1540. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βίος ὁρίζει, ὅτι «δέκα χρόνοι ἦσαν τῆς χηρείας της περασμένοι», ὅτε οἱ μὲν γονεῖς ἀπέθανον, αὐτη δὲ «ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τέτοια ἐμπόδια» ἤρξατο τοῦ θείου αὐτῆς ἔργου, ἔτος τοῦ μοναστικοῦ αὐτῆς σταδίου συμπεραίνεται τὸ 1550, ὅπερ συμφωνεῖ ἀκριβῶς μετὰ τοῦ ἐν τῷ κατωτέρῳ μνημονευομένῳ ὑπ' ἀριθ. 10 ἐγγράφῳ. Εἶνε δὲ τοῦτο ἡ Ἀπανταχοῦσα τῆς Καθηγουμένης Χριστοδούλης, ἥτις γράφουσα τῷ 1670 λέγει: «Σήμερον (εἶναι) ἑκατὸν εἴκοσι χρόνοι τὸ κοινόβιόν μας τοῦτο μοναστήριον ἐπερατώθη ἀπὸ τὴν τρισοσιωτάτην μητέρα ἡμῶν, τὴν ἁγίαν Φιλοθέην.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα, τὸ μὲν τοῦ πατρός, Ἄγγελος, εἶνε σύνηθες. Περὶ δὲ τοῦ τῆς μητρὸς ὁ ΑΑ. 66, παρατηρεῖ: «Τὸ ὄνομα τοῦτο (Συρίγη) κατέστη ἴδιον εἰς τὰς θυγατέρας τῆς οἰκογενείας τῶν Μπενιζέλων, ἁπαντᾶ δὲ ὄχι ἅπαξ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ταύτῃ, δημιουργοῦν σκέψεις περὶ τῆς ἀπ' αἰώνων σχέσεως τῶν Μπενιζέλων πρὸς τὴν περιώνυμον τοῦ Ὑμηττοῦ Μονὴν τῆς Καισαριανῆς, ἣν ὁ λαὸς ἐπιμένει ὀνομάζων Συργιανήν». Καὶ περὶ μὲν τῆς Καισαριανῆς λέγομεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ τὰ δέοντα. Τὸ δὲ κατὰ κόσμον ὄνομα τῆς θυγατρός, Ρεβοῦλα, ἁπαντᾶ καὶ ὡς Ρεγοῦλα· καὶ ἄνευ ματαίως ἐξεζητημένων ἐτυμολογικῶν εἰκασιῶν, δύναται εὐλόγως νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ὑποκοριστικὸν τοῦ Ρηγίλλη, ἢ Ρηγίλλα. Καὶ μετωνομάσθη μὲν Φιλοθέη, περιβληθεῖσα τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα, αὐτὴ ὅμως ὑπογράφεται «Φιλόθεος Μοναχὴ» ἐν τῇ πρὸς Ἱέρακα ἐπιστολῇ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὀνόμαζον αὐτὴν εὐσεβῶς ***Κυρὰν τοῦ Ἀγγέλου***, ἐκ τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος (*).

Τοῦ συζύγου ὅμως οὐδὲν ἀναφέρεται ὄνομα ἢ ἐπώνυμον. Διερευνῶν περὶ τούτων ὁ ΦΑ. α'. 202, ὑποσημειοῖ: «Παρὰ τῷ κ. Γ. Μπουρνιᾷ διασώζεται πολύτιμον χειρόγραφον εὐχολόγιον καὶ παρα-

(*) Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι παρ' Ἀθηναίοις ἐν γένει, καὶ ἰδίως παρὰ τῷ λαῷ, ἡ Φιλοθέη ἦτο ἔκτοτε καὶ μέχρις ἐσχάτων γνωστὴ ὡς ἡ ***κυρὰ τοῦ Ἀγγέλου*** ἢ ἁπλῶς ἡ ***Κυρά***. Οὕτω καὶ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1595 περὶ κτήματος, παρὰ τὸ ἐν Πατησίοις μετόχιον, πωλουμένου πρὸς τὸ ***Μοναστήρι τῆς Κυρᾶς***. Καὶ ἐν ἑτέρῳ τοῦ 1599 ἁπαντᾶ ἡ φρᾶσις «εἰς τὸν καλόγηρον τῆς Κυρᾶς», ἤγουν γέροντα ἱερομόναχον ἐπιστάτην κτλ. Πρβλ. ΑΑ. 86.

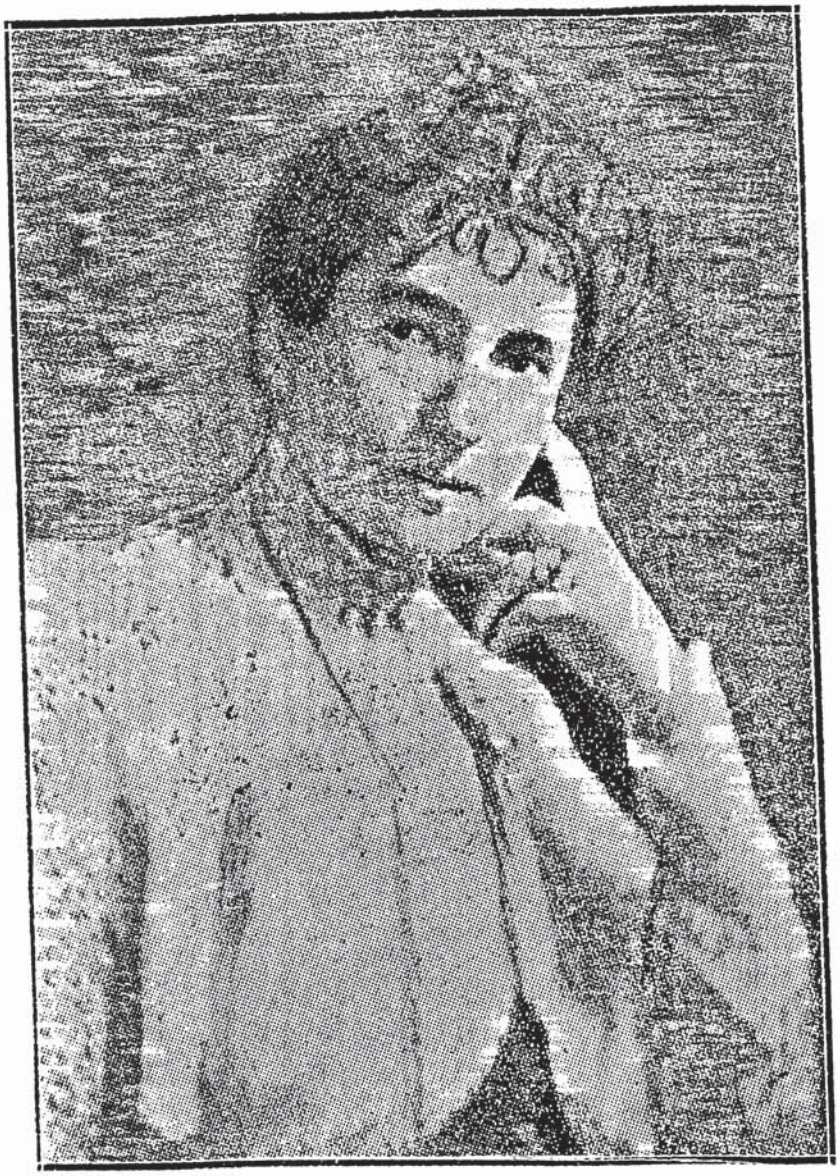

ΑΝΘΗ ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ κ. Ἰω. Γενναδίου ἵσταται γυνὴ ἀνταξία του λόγῳ γένους, μορφώσεως, αἰσθημάτων.

Ἀγγλὶς τὴν καταγωγήν, τῆς διακεκριμένης οἰκογενείας τῶν Laing, ἥτις ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν μελῶν της γνωστοτάτους συγγραφεῖς, εἶνε ἑλληνικωτάτη τὰ αἰσθήματα, ἀληθὴς Ἑλληνὶς τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν ἡ ὁποία ὡς πρῶτον σοβαρὸν δεῖγμα τῆς στοργῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ της πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐξέμαθε καὶ ὁμιλεῖ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

κλητικὴ γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ λογίου καλλιγράφου Ἀθηναίου Ἰεζεκιὴλ ἱερομονάχου ἐν ἔτει 1573. Ἐν τοῖς διπτύχοις τούτου μεταξὺ τῶν μνημονευομένων ὀνομάτων σημειοῦνται ταῦτα: «Μνήσθητι... τῶν δούλων σου Ἰεζεκιήλ, Γεωργίου καὶ Ρουσούλας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ εὐχολόγιον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Φιλοθέης, δῆλον γίνεται, κατὰ τὸν κ. Μπουρνιᾶν ὅτι, ὄχι Ρεβούλα, ἀλλὰ Ρουσούλα ἐκαλεῖτο ἡ Φιλοθέη καὶ Γεώργιος ὁ σύζυγος αὐτῆς». Τὰ αὐτὰ ἀναφέρει καὶ ὁ ΚΑ. γ΄. 188 συμπεραίνων: «Τὸ ἐπώνυμον τοῦ συζύγου ἀγνοεῖται εἰσέτι, ἀλλ' ἡ εὕρεσις τοῦ ὀνόματος εἶνε βῆμα πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἐκείνου». Πλὴν τὸ ζήτημα δὲν ἔχει τόσον ὁμαλῶς. Καθ' οὓς ἀνωτέρω προετάξαμεν ὑπολογισμούς, ὁ σύζυγος δὲν ἔζη πλέον τῷ 1573, ἡ δὲ χῆρα αὐτοῦ δὲν ἦτο πλέον τότε Ρεβοῦλα ἢ Ρουσοῦλα, ἀλλὰ Φιλοθέη — ἀπὸ τοῦ 1550 ἤδη (*).

Ταῦτα ὁδηγοῦσιν ἡμᾶς εἰς ἔρευναν ἑτέρου τινὸς καὶ καιρίου ζητήματος—πῶς δηλαδὴ διετηρήθη ἡ διαδοχὴ τοῦ γένους καὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Μπενιζέλων, ἀφοῦ ἡ Ρεγοῦλα ἦν μονογενὴς θυγάτηρ καὶ ἔμεινεν ἄτεκνος; Εὐτυχῶς σώζεται τὸ ἔγγραφον τῆς 10ης Αὐγούστου 1575, δι' οὗ ζώσης ἔτι αὐτῆς ὁ Α. Πλατύπους πωλεῖ τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ τῇ ἡγουμενευούσῃ αὐτοῦ γήπεδόν τι. Ὑπογράφει δέ, οὐχὶ ἡ ἡγουμενεύουσα Φιλοθέη, ἀλλ' ὁ Δημήτριος Μπενιζέλος, διότι, κατὰ τὸν τότε ἰσχύοντα τουρκικὸν νόμον, γυναικῶν ὑπογραφὴ οὐδὲν εἶχε κῦρος, προκειμένου περὶ ἀκινήτου περιουσίας. (**) Τίς δὲ ἦτο οὗτος ὁ Δημήτριος; ὁ ΔΣ. 61 (ἔκδ. β΄. 63) συγχέει αὐτὸν μὲ Δημήτριον Μπενιζέλον τὸν πολυμαθῆ, τὸν ἀκμάσαντα δύο μετὰ τοῦτον ἑκατονταετηρίδας, καὶ ὑπολαμβάνει αὐτὸν ***ἀδελφὸν*** τῆς Φιλοθέης τῆς ***μονογενοῦς!*** Οὐχὶ ἀδελφός, ἀλλ' ἐξάδελφος αὐτῆς ἦτο πιθανώτατα ὁ Δημήτριος, δι' οὗ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὸ γένος ἐξηκολούθησεν ὑπάρχον.

(*) Ὁ κ. Καμπούρογλους ἀνασκευάζει ταῦτα ἐν ΑΛ. 84, ὀρθῶς λέγων, ὅτι ἐδῶ πρόκειται περὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τοῦ Ἰεζεκιὴλ, ὅστις εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ὁ γράψας διὰ χειρός του τὸ δωρητήριον τῇ μονῇ τῆς Φιλοθέης τῇ 10ῃ Μαΐου 1579 (ἀρ. 2 τῶν ἐν τέλει ἐγγράφων). Εἶχε δὲ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τοῦ κ. Κ. καὶ ἀντίτυπον τῆς 2ας ἐκδ. τῆς ***Ἀκολουθίας***, φέρον τοῦτο τὸ σημείωμα διὰ χειρὸς τοῦ ἄλλοτε γνωστοῦ Ζ. Μολοσσοῦ: «Τὸ χειρόγραφον (τοῦ Μπουρνιᾶ) ἔχει Ρεσοῦλαν καὶ Γεώργιον τὸν σύζυγόν της».

(**) «Ἐν γένει αἱ γυναῖκες φαίνεται ὅτι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς ὑπογραφῆς ἐν νοταρικαῖς πράξεσιν, οὐδὲ εἴδομεν μνείαν ἀγνοίας γραμμάτων ὡς λόγον τῆς μὴ ὑπογραφῆς ΑΔ. 27.

στ'. Ἡ πρὸς Ἱέρακα ἐπιστολὴ

Ἡ περιλάλητος αὕτη ἐπιστολὴ (γ', τῶν ἐν τέλει ἐγγράφων) ἐδημοσιεύθη πρῶτον τῷ 1868 ὑπὸ τοῦ Σάθα ἐν ***Νεοελ. Φιλολ.*** σ. 192 καὶ ἔκτοτε πολλάκις (ΚΑ. α'. 107—10, ΦΑ. α'. 203 κτλ.) ἐκ τοῦ λεγομένου ***Κώδικος τοῦ Ἱέρακος***, ὅστις, πλὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης περιέχει καὶ τὸ περὶ πανηγύρεως τῆς Ὁσίας πατριαρχικὸν σιγίλλιον (δ') καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῆς Λεοντίας (ἀρ. 7). Καὶ περὶ μὲν τούτων κατωτέρω· Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἱέρακα ἐπιστολῇ ἡ Ὁσία εὐγνωμονεῖ αὐτῷ διὰ τὰ ὑπὲρ αὐτῆς πραχθέντα κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἀποστολήν του εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς ἔριδος τῆς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν Ἀθηναίων, καθ' ὧν ἐκφράζεται δριμύτατα. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶνε ἀχρονολόγητος, ἀλλ' εὐλόγως ὑποτίθεται γραφεῖσα ἓν ἔτος μετὰ τὸ 1573—1580, ὅτε ὁ Ἱέραξ, ὡς γνωρίζομεν, εὑρίσκετο ἐν Ἀθήναις.

Οὐδὲν περὶ τοῦ ἀμέσου αἰτίου τῆς ἔριδος ἐμφαίνει τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς, πλὴν ὅτι ἡ διαμάχη ὑπῆρξεν ὀξυτάτη καὶ πικρά. Οὐδεμίαν δὲ μνείαν τῆς ἐπιστολῆς ποιεῖται ὁ Βίος, ἴσως ἵνα μὴ ταράξῃ τὴν ἀφήγησιν τῆς εἰς τὰ θεῖα ἀφοσιώσεως τῆς Φιλοθέης. Ὁ Α. Α. 87—89 παραστήσας τὸ δεινὸν καὶ ταραχώδες τῶν τότε καιρῶν, προτάσσει κρίσεις τινάς, ὀρθὰς καθ' ἑαυτάς, περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς». Οἱ μὴ γνωρίζοντες (αὐτοὺς) θὰ ἐκπλαγῶσι πῶς τὴν Φιλοθέην, τὴν ὁποίαν τόσον ἐτίμων, καὶ πρὶν ἔτι καθαγιασθῇ καὶ κατόπιν, ὥστε ν' ἀποκαλῶσιν αὐτὴν ***Κυράν των,*** τὴν ἐπότισαν μὲ τόσας πικρίας καὶ ἐξηνάγκασαν οὕτως αὐτὴν νὰ ἐκφρασθῇ μετὰ τόσης ἀπροκαλύπτου δριμύτητος περὶ αὐτῶν. Ἀτυχῶς ὁ φιλόπονος, ὑπομονητικός, ἥρεμος χωρικὸς τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὴν ἐλαχίστην σύγκρουσιν συμφέροντος μεταβάλλεται εἰς θηρίον, οὐδὲν τάσσων· ἀνώτερον τοῦ συμφέροντος αὐτοῦ»... Ἀλλὰ τὶ κυρίως συνέβη ἆρά γε, ὥστε ν' ἀναγκασθῇ τὸ Πατριαρχεῖον ν' ἀποστείλῃ Ἔξαρχον πρὸς διακανονισμὸν τῶν συγκρουομένων συμφερόντων τῆς Μονῆς τῆς Φιλοθέης μετ' ἄλλων Μονῶν τῆς Ἀττικῆς, μετὰ τῶν χωρικῶν καί τινων Ἀθηναίων ;... Ἡ Φιλοθέη λοιπὸν συνεκρούσθη πρῶτον πρὸς τὸν Τιμόθεον (ἱδρυτὴν καὶ ἡγούμενον τῆς Πεντέλης) διὰ διαφοράς... δεύτερον συνεκρούσθη ἡ Φιλοθέη, ὡς εἴπομεν, μετὰ τῶν χωρικῶν τῆς Ἀττικῆς, τῶν γειτόνων εἰς τὰς κτήσεις της, ἀλλὰ καὶ πρός τινας ἐκ τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ τελευταία σύγκρουσις αὕτη, σχετιζομένη ἴσως καὶ πρὸς δυσαρεσκείας Ἀθηναίων τινῶν διὰ τὴν κατ' ἀπομίμησιν τῆς Φιλοθέσης αὐξάνουσαν εὐλάβειαν τῶν συζύγων καὶ θυγατέρων των, ἀφορμὴν πιστεύομεν ὅτι

θὰ εἶχε, κυρίως, τὰ πόσιμα ὕδατα τοῦ Περσοῦ, ὧν ἡ θεωρουμένη πρώτη πηγὴ εὑρίσκεται εἰς τὸ κτῆμα, ὅπερ κατόπιν ἔλαβε παρὰ τῶν χωρικῶν τὸ ὄνομα Καλογραίζα, διατηροῦν αὐτὸ καὶ μέχρι τῆς σήμερον».

Ἡ τοιαύτη τῶν προκυψασῶν ἐρίδων ἐξήγησις δὲν φαίνεται καθ'ὅλα πιθανή· ἄλλως τε καὶ διότι τινὰ τῶν λεγομένων αἰτίων εἶνε ἐξ εἰκασίας μόνον καὶ ἀστήρικτα. Ἀλλ' ἂς ἀκούσωμεν καὶ τὸν ΦΑ α΄, 203 ὅστις, εἰπὼν περὶ τῆς ἀνυποκρίτου τῆς Φιλοθέης πρὸς τὰ καλὰ ἔργα ἀφοσιώσεως, δι' ἧς προσείλκυσεν εἰς μίμησιν αὐτῆς πολλὰς Ἀθηναίας νεάνιδας, ἐπάγεται: «Διανοηθεῖσα δὲ νὰ μεταδώσῃ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ἔρωτα καὶ εἰς τὰς κόρας τῶν συμπατριωτῶν αὐτῆς, συνήγαγέ τινα κοράσια ἐν τῷ μοναστηρίῳ καὶ ἐδίδασκε τὰ στοιχειώδη γράμματα αὐτὴ πρώτη συστήσασα τὸ πρῶτον σχολεῖον κορασίων ἐν Ἀθήναις». Ἀλλ' ἡ καινοτομία αὕτη δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐσάρκαζον αὐτὴν καὶ κατηγόρουν· ἔτι δὲ μᾶλλον ηὔξησεν ἡ κατ' αὐτῆς καταφορά, ὅτι ἐφυγάδευσε κρυφίως τέσσαρας κόρας Χριστιανὰς αἵτινες ὑπηρέτουν εἰς οἰκίας τουρκικὰς ὡς ἀργυρώνητοι δοῦλαι, καὶ βιαζόμεναι ὑπὸ τῶν δεσποτῶν ν' ἀρνηθῶσι τὴν πατρῴαν πίστιν, κατέφυγον εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Διότι ἡ τολμηρὰ αὕτη πρᾶξις ἐξηρέθισε τὴν ἀγριότητα τῶν ἐγχωρίων Μουσουλμάνων· οἱ κύριοι μάλιστα τῶν σκλάβων θεραπαινίδων συνέλαβον τὴν Φιλοθέην καὶ ἤγαγον ἐνώπιον τοῦ βοϊβόδα, ἀπειλοῦντες θάνατον. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἐπικειμένου ὀλέθρου μόλις ἐσώθη τῇ μεσιτείᾳ τῶν προεστώτων καὶ δόσεως, ἐννοεῖται χρηματικῆς. Ἔκτοτε ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρησαν τὴν Φιλοθέην ὡς σκάνδαλον ἐπικίνδυνον καὶ παντοῖα παρενέβαλον προσκόμματα εἰς τὸ φιλάνθρωπον αὐτῆς ἔργον. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεφύησαν ἔριδες καὶ διαπληκτισμοί, ἐπιταθέντες ἕνεκα συγκρούσεως συμφερόντων μοναστηριακῶν πρὸς τοὺς ἡγουμένους γειτνιαζουσῶν Μονῶν, ἠναγκάσθη τὸ Πατριαρχεῖον ν' ἀποστείλῃ διαιτητὴν καὶ ἔξαρχον τὸν Μέγαν Λογοθέτην Ἱέρακα· οὗτος δὲ κατώρθωσε φαίνεται νὰ καθησυχάσῃ μὲν πρὸς ὥραν τοὺς μωαμεθανούς, νὰ ἐπιβάλῃ δὲ σιγὴν καὶ εἰς τὰς προσωπικὰς ἀντιπαθείας τῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς Φιλοθέης, αἵτινες ὑπεδαυλίζοντο, ὡς λέγεται, καὶ ὑπό τινος φθονεροῦ καλογήρου. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἱέρακος ἤρχισαν πάλιν αἱ διαβολαὶ καὶ λοιδωρίαι κατὰ τῆς Φιλοθέης, αὕτη δὲ ἐν ἀγανακτήσει ἔγραψε, μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς ἔτους, πρὸς τὸν Ἱέρακα τὴν ἐπιστολήν».

Ἡ τοιαύτη τοῦ πράγματος ἑρμηνεία φαίνεται ἐν συνόλῳ πιθανωτέρα· ὄχι μόνον διότι συμφωνεῖ μὲ ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τῆς διαθέσεως τῶν ἡμετέρων, μάρτυρες γενόμενοι καὶ ἡμεῖς σήμερον ἀκόμη

παραπλησίων ἐρίδων, ἀλλὰ καὶ διότι ταῦτα συμφωνοῦσι μὲ τὰ ἐν τῷ Βίῳ ὑπεμφαινόμενα. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ προσεκτικὴ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς ἄγει εἰς τοιαῦτα τινὰ συμπεράσματα. Καταφέρεται ἡ Ὁσία καὶ καταγγέλλει, οὐχὶ μερίδα τινὰ ἢ τάξιν, ἀλλὰ τοὺς Ἀθηναίους ἐν γένει. Καὶ εἶνε μὲν δυνατὸν ἡ κατ' αὐτῆς στάσις νὰ ἐβασίσθη τυπικῶς ἐπὶ ὑλικῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἐλαχίστη ἀπομένει ἀμφιβολία, ὅτι κυρία αἰτία ἦν τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πάθος τοῦ φθόνου, τὸ ὁποῖον εἶνε δυστυχῶς τόσῳ ἀνίατον, ὅσῳ καὶ παράλογον συνήθως. Τοῦτο βεβαίως εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ συγγράψας τὸν Βίον, προτρέπων ἐν τέλει νὰ «ἐκριζώσωμεν κἂν ἀπὸ τὴν ψυχήν μας τὰ πάθη ἐκεῖνα ὅπου εἶνε ἀναπολόγητα καὶ παρὰ Θεῷ καὶ παρ' ἀνθρώποις, λέγω τὸν φθόνον, τὴν κατάκρισιν καὶ τὴν μνησικακίαν». Ἡ Φιλοθέη εἶχε συγκεντρώσῃ ἐν ἑαυτῇ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν λατρείαν τοῦ πλήθους διὰ τὸν ἐλεήμονα καὶ ἄμεμπτον αὐτῆς βίον, διὰ τὸ σθένος τῆς ψυχῆς καὶ διὰ τὴν ἔμπρακτον αὐτῆς χριστιανωσύνην καὶ θεοσέβειαν. Ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἄλλος τις λόγος θετικώτερος. Ἡ διδαχή, τὸ παράδειγμα, τὸ ὅλον ἔργον της, εἰσήγαγε νέον κανόνα θρησκευτικοῦ καὶ οἰκιακοῦ βίου. Αἱ γυναῖκες προσεκαλοῦντο εἰς ἔμπρακτον θεοσέβειαν, ἀντὶ τῶν τυπικῶν γονυκλισεῶν καὶ τῶν ἀφθόνων νηστειῶν, εἰς ἐκμάθησιν γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως, ἀντὶ τῆς ἀποστηθίσεως τροπαρίων πολλάκις ἀκατανοήτων. Ὁ ἐν τῷ οἴκῳ φυτικὸς βίος ἀνεζωογονεῖτο, καὶ ἡ ἐν τῇ σκοτίᾳ τῆς δουλείας διαβίωσις ἐφωτίζετο δυσαρέστως δι' ὀφθαλμοὺς μυωπάζοντας. Πρόσθες ὅτι ἡ εἰς τὸ μοναστήριον καταφυγὴ τῶν δυστυχεστάτων δουλευουσῶν γυναικῶν, καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι συνετέλει εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀφύπνισιν τῶν ραγιάδων δὲν ἦτο ἀνεκτὸν τοῖς Τούρκοις»· καὶ ταῦτα, τὰ ἐξερεθίζοντα τούτους, ἔβλαπτον καὶ ἠπείλουν τοὺς «νοικοκυραίους». Τοιαύτην ἔχω παρὰ τῆς μακαρίας Μητρός μου τὴν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς τηρηθεῖσαν παράδοσιν περὶ τῶν αἰτιῶν τῆς κατὰ τῆς Ὁσίας ἐγερθείσης καταφορᾶς. Ἐνὶ λόγῳ ἡ Φιλοθέη εἶχε ζήσῃ «πρὸ τοῦ καιροῦ της», κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον.

Ἐν τούτοις, οὐδεὶς ἐμβαθύνας εἰς τὴν μελέτην τῶν ὑπαρχουσῶν μαρτυριῶν δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ Ὁσία Φιλοθέη ἦν τὸν χαρακτῆρα ἐπίμονος καὶ δυσμετάπιστος· εἶχεν ἀσάλευτον τὴν γνώμην, ἅμα πεισθεῖσα τί ἦτο τὸ ὀρθὸν καὶ πρέπον. Εἴδομεν αὐτὴν ἐκ νεότητος ἐνδίδουσαν μόνον ἵνα εὐχαριστήσῃ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρί, ἀλλ' ἐπιστρέφουσαν εἰς τὴν πρώτην ἀπόφασίν της. Πιθανώτατον ὅτι ἦτο ὀξεία καὶ δριμεῖα, ὁσάκις ἐδυσφόρει—***ἀψειά***, ὡς λέγουσιν οἱ Ἀθηναῖοι—ἀλλὰ γλυκυτάτη καὶ θελκτικωτάτη ἐν ὁμαλαῖς περιστάσεσι, διὸ καὶ ὁ Βίος

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας κ. ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ἐν περιπάτῳ κατὰ μίαν τελευταίαν φωτογραφίαν του ἀποσταλεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὴν «Δωδώνην»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ἐπαινεῖ «τὰ γλυκύτατα λόγια της» καὶ τὸ «πράον τῆς γνώμης». Ὁμοίως ἡ Ἀκολουθία «Δαυῒδ τὸ πρᾶον ἔσχες καὶ Σολομῶντος τὴν σοφίαν ὄντως τὴν ἀξιοθαύμαστον, Σαμψὼν τὴν ἀνδρείαν καὶ Ἀβραὰμ τὸ φιλόξενον ὑπομονήν τε τοῦ Ἰώβ». Συνελόντι εἰπεῖν, εἶχεν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους της, ὡς τὰ ἐγνώρισα καὶ ἐν τῇ Μάμμῃ καὶ ἐν τῇ μακαρίᾳ Μητρί μου—ἦτο δηλαδὴ ἀληθινὴ Μπενιζέλαινα.

στ΄. Ἡ περὶ τὰ γράμματα ἱκανότης τῆς Ὁσίας

Ἐπικρίνων τὴν περιλάλητον ἐπιστολὴν ταύτην ὁ ΚΑ. (α΄, 109) ἀποφαίνεται ὡς ἑξῆς: «Καθ' ἡμᾶς ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δυνατὸν μὲν νὰ ἐστάλη παρὰ τῆς Φιλοθέας πρὸς τὸν Ἱέρακα—μὴ ὑπαρχόντων λόγων ὅπως ὑποστηριχθῇ τὸ ἐναντίον—ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἀπορρέει ἐκ τῆς ὁσίας αὐτῆς χειρός. Καθ' ἣν δηλαδὴ ἐσχηματίσαμεν πεποίθησιν, ἡ Φιλοθέη ἦτο μὲν ἁγία, ἀλλ' οὐχὶ καὶ λογία, διαφωνοῦντες κατὰ τοῦτο πρὸς πάντας τοὺς πρὸ ἡμῶν περὶ αὐτῆς γράψαντας. Καὶ ἀνῆκε μὲν ἀληθῶς εἰς οἰκογένειαν ἐπίσημον καὶ λογίαν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς μικρᾶς αὐτῆς ἡλικίας πρὸς τὸ ἀγαθοεργεῖν ἐστραμμένον τὸν νοῦν ἔχουσα ἡ Φιλοθέη, ὡς ἐκ τούτου καὶ παροιμιώδης ἐπ' ἀγαθαῖς πράξεσιν ἐνωρίτατα καταστᾶσα, δὲν ἐξεπαιδεύθη ἐπὶ τοσοῦτον—καί περ μὴ ἄμοιρος γραμμάτων οὖσα—ὥστε νὰ γράψῃ ἐπιστολάς, οἵα ἡ ἀνωτέρω. Ἴσως Βυζαντῖνός τις ἱερωμένος, παρεπιδημῶν ἐν Ἀθήναις, ἔγραψεν, ὡς ἀπὸ τῆς Φιλοθέης, κατὰ παράκλησιν ταύτης τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολήν». κτλ. Καὶ ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ ἐν Α. Α. 93. Ὁμοίαν περίπου γνώμην γνώμην ἀποφαίνεται καὶ ὁ ΦΑ. α΄. 208, λέγων: «Τινὲς τὴν ἐπιστολὴν τῆς Φιλοθέης ἐθεώρησαν ὡς ὑποβολιμαίαν, ἢ ὡς παρὰ λογίου ἀνδρὸς γραφεῖσαν, ὅπερ δὲν εἶνε ὅλως ἀπίθανον, διότι καὶ ἡ ἑτέρα, ἡ ὑπὸ τῆς Ἡγουμένης Λεοντίας πρὸς τὸν αὐτὸν Ἱέρακα μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ὁσίας γραφεῖσα, φαίνεται, ὡς ἐκ τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλαφυρότητος, προϊὸν καλάμου ἐξησκημένου περὶ τὸ ἀρχαϊκὸν λεκτικόν, ἴσως ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι αἱ γυναικεῖαι μοναὶ εἶχον πνευματικοὺς καὶ ἐπιτρόπους διοριζομένους ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν προεστώτων, ἄνδρας λογίους, οἵτινες καὶ χρέη γραμματέως ἐξεπλήρουν. Τοιοῦτος δὲ διετέλεσε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν τῇ μονῇ τῆς Ὁσίας Φιλοθέης, κοινῶς καλουμένης τῆς ***Κυρᾶς τοῦ Ἀγγέλου*** ὡς ἐκ τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος, ὁ Ἄγγελος Μπενιζέλος τὸ 1753». Ἐν τούτοις αὐτὸς ὁ ΚΑ, Β΄, 258 ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ Ὁσία ἦν γνωστὴ παρ' Ἀθηναίοις, οὐ μόνον ὡς ἡ ***Κυρά,*** καὶ ἡ ***Καλόγρηα*** καὶ ἡ ***Καλογραίζα,*** ἀλλὰ καὶ

ὡς ἡ ***Δασκάλα,*** καὶ εἴδομεν ἤδη, ὅτι αὕτη πρώτη ἵδρυσε σχολὴν κορασίων ἐν Ἀθήναις. Καὶ αὐτὸς ὁ ΦΑ. α', 202 λέγει: «Ἐμφανίζεται ἐν τῇ χορείᾳ τῶν λογίων ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος γυνὴ Ἀθηναία, ἡ ὁσία Φιλοθέη, ἥτις, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς μιᾶς διασωθείσης ἐπιστολῆς αὐτῆς, ἐχειρίζετο τὴν ἀττικὴν διάλεκτον μετὰ χάριτος καὶ τέχνης οὐ τῆς τυχούσης». Ὁ δὲ Σάθας, δημοσιεύων τὴν Ἐπιστολὴν λέγει, ὅτι ἡ Φιλοθέη ἦν «ὅσον ἐλεήμων τόσον καὶ πεπαιδευμένη».

Ὁπωσδήποτε, ἡ φήμη τῆς Ὁσίας καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν εὐλάβεια τῶν πιστῶν στηρίζονται ἐπὶ τῆς φιλανθρώπου ἐν τῷ βίῳ αὐταπαρνήσεως καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῆς θανάτου μᾶλλον, ἢ ἐπὶ φιλολογικῆς τινος δεινότητός της. Ὅτι ὅμως εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ ἐκφράζειν τὰ αἰσθήματά της σθεναρῶς ἅμα καὶ γλαφυρῶς καὶ μὲ τρόπον ἐκδηλοῦντα τὴν ἰδικήν της γνώμην, μαρτυροῦσιν αὐταὶ αἱ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐκτιθέμεναι σκέψεις, αἵτινες διετυπώθησαν ἀναμφισβητήτως τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς ὑπαγορεύσει. Ἀνώτερον δὲ παντὸς δοκιμίου Ἀττικισμοῦ ἢ γυμνάσματος συντακτικοῦ εἶνε τὸ ἐξῆς τῆς Ὑπεραγίας Παρθένου ἐγκώμιον, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς τῶν μέχρι τοῦδε περ Φιλοθέης γραψάντων φαίνεται γνωρίσας, οὕτινος ὅμως ἡ θαυμασία ἔξαρσις, ἡ συναρπάζουσα νοῦν καὶ καρδίαν, ἡ εἰλικρίνεια τοῦ ὕφους, ἡ ἀπροσποίητος ἀφοσίωσις καὶ θεοσέβεια, συγκινοῦν καὶ ὑποτάσσουν καὶ τὸν πλέον σκληροκάρδιον τῶν ἀναγνωστῶν. Τὸ ποιημάτιον τοῦτο εἶνε ἐφάμιλλον τῶν ἀρίστων ὕμνων τοῦ Ρωμανοῦ. Ὁ καθηγητὴς Νίκος Βέης ἐν ἀρθριδίῳ ἐπιγραφομένῳ Der hl. Philothee Benizelos aus Athen Vulgärverse an die Madonna. δημοσιευθέντι ἐν τοῖς Byzantinisch—Neugrichische Jahrbücher IV. σ. 101—104 (Berlin 1923), ἔφερεν εἰς φῶς τὸν ἐξῆς κατανυκτικὸν εἰς τὴν Θεοτόκον ὕμνον τῆς Ὁσίας ἐκ χειρογράφου ἀποκειμένου εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον. Τὸ ἐν φύλλῳ 271—272 τοῦ κώδικος Ἀρ. 287 ἄρχεται ὡς ἑξῆς:

«Ἐγκώμιον πεζὸν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ποιηθὲν τὸ μὲν μέλος παρ' εὐτελοῦς τινος Νικολάου τοῦ Καρίκεως, τὰ δὲ γράμματα παρ' εὐγενοῦς γυναίου τὰ πρῶτα φερούσης Ἀθήναζε, ἧς ἡ κλῆσις Ρεσοῦλα.

«Παρθένε μου πανάμωμε κι' ἀθάνατή μου βρύση.
τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα καὶ τῶν ὁσίων μήτηρ,
ἐσύ 'σονε τὸ κήρυγμα ποῦ 'λέγουν οἱ προφῆται,
ἐσὺ βάτος ἡ ἄφλεκτος, σὺ τὸ ἅγιον ὄρος,
ἐσὺ ἐκείνη ἡ κιβωτός, κόρη ἡγιασμένη,
ἐσὺ καὶ τὸ παλάτιον, οἶκος τοῦ βασιλέως,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὁποῦ 'κατοίκησε Θεὸς καὶ 'φόρεσε τὴν σάρκα,
καὶ κατεδέχθη τὸν σταυρὸν διὰ τὲς ἁμαρτιές μου.
Παρακαλῶ σε 'πέ του το γιὰ νὰ 'μὲ συγχωρήσῃ,
ὁποῦ 'καμα πολλὰ κακὰ καὶ στέκω πικραμένη.
γενοῦ, κυρά, μεσίτρια γιὰ νὰ μ' ἐλευθερώσῃς,
καθὼς ἐγίνης εἰς πολλοὺς μεσίτης καὶ 'γγυήτρια.
'Εσύ 'σανε, παρθένε μου, πό 'λεγαν οἱ προφῆται,
χαῖρε κλῖμα οὐράνιον, σκάλα τῆς παραδείσου,
καὶ χαῖρε φῶς τὸ ἄσβεστον, τοῦ 'Ααρὼν ἡ ράβδος,
τῆς σωτηρίας πρόξενε, χαρά 'σαι τῶν δικαίων,
ἐλπίδα τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ καύχημα ἀγγέλων,
καὶ 'γὼ ἐλπίζω εἰς ἐσὲ γιὰ νὰ μὲ μεσιτεύσῃς».

Τοῦτον βεβαίως τὸν ὕμνον ψάλλουσα τὸν κατανυκτικὸν ἡ Φιλοθέη, μετέστη εἰς Οὐρανούς.

Ζ'. Θανὴ καὶ Δείψανον τῆς 'Οσίας.

'Η κατ' αὐτῆς ἐπίθεσις τῶν 'Αγαρηνῶν ἐγένετο νύκτωρ, ἐνῷ ἐτελεῖτο ἐν τῷ ὑπ' αὐτῆς ἱδρυθέντι ἐν Πατησίοις μονιδρίῳ ἡ μνήμη Διονυσίου τοῦ 'Αρεοπαγίτου, ἤτοι 2 πρὸς τὴν 3 'Οκτωβρίου, ὡς ὁ Βίος ρητῶς διαλαμβάνει. 'Αλλὰ περὶ ταφῆς οὐδὲν σαφῶς λέγει. 'Επειδὴ ὅμως προστίθησιν, ὅτι '***Ανακομιδῆς*** γενομένης μετὰ ἓν ἔτος, «εὑρέθη τὸ τίμιον αὐτῆς λείψανον σῶον καὶ ἀκέραιον« καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει κοινῶς δεκτὴ παράδοσις, ὅτι ἐκ Καλογραΐζης τὸ Λείψανον μετεκομίσθη εἰς 'Αθήνας, πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ἡ ταφὴ ἐγένετο ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τῆς Καλογραΐζης, ἔνθα εἶχεν ἱδρύσῃ ἐπίσης μετόχιον ἡ Φιλοθέη, καὶ ὅπου δυνατὸν νὰ μετεφέρθη μετὰ τὴν ἐν Πατησίοις κάκωσιν, ἵνα νοσηλευθῇ ἐν τόπῳ πλέον εὐθέτῳ, καιροῦ ἱκανοῦ πρὸς τοῦτο διαρρεύσαντος ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως μηνὶ 'Οκτωβρίῳ μέχρι τῆς τελευτῆς μηνὶ Φεβρουαρίῳ. Καὶ τοῦ μὲν ἐν Πατησίοις μετοχίου τοῦ 'Αγίου 'Ανδρέου τὰ ἐρείπια ἐσώζοντο μέχρις ἐσχάτων, τὸ δὲ τῆς Καλογραΐζης διετηρεῖτο ὡς παράρτημα τῆς ἐν 'Αθήναις κεντρικῆς Μονῆς μέχρι διαλύσεως αὐτῆς, ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον αὐτὴ ἡ Φιλοθέη εἶχεν ἀγοράσῃ (κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. ἔγγραφον τοῦ 1575) κτῆμα τι παρὰ τῶν Ποδαράδων ἢ Πλατυπόδων ἐν τῇ θέσει Περσοῦ, οὐχὶ μακρὰν τοῦ 'Ηρακλείου (*) Τὸ δὲ ὄνομα

* 'Εν '***Αθήναις*** τῆς 31ης 'Ιουλίου 1925 ἀνέγνωσα τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς ὅπου ἡ πρὸς τὴν Κηφισσίαν ἄγουσα ὁδὸς διασταυροῦται μὲ τὴν

Καζογραίζα, τὸ μέχρι τῆς σήμερον τηρούμενον, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ τῆς Καλογραίζας κατὰ τὴν ἀλβανίζουσαν διάλεκτον τῶν ἐκεῖ πέριξ χωρικῶν.

Ὅθεν ὁ κ. Καμπούρογλους (ΚΑ. Β΄ 258) πάνυ εὐλόγως ἀποβάλλει ἑτέρας ἐξεζητημένας ἐτυμολογίας, λέγων: «Καθ' ἡμᾶς, ἀπὸ τῆς Φιλοθέης, τῆς γνωστῆς καὶ ὡς ***Δασκάλας, Κυρᾶς Καλόγρηας καὶ Καλογραίζας***—ἐν τοῖς χωρίοις—φαίνεται ὅτι προῆλθε τὸ ὄνομα τῆς θέσεως ταύτης. Ἐν τῷ μετοχίῳ τούτῳ, κατά τινα ἀσφαλῆ φαινομένην παράδοσιν ἀνακοινωθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἤδη ἰδιοκτήτου κ. Εὐρ. Χοϊδᾶ, ἐτάφη ἡ Φιλοθέη. Τὸ ὅτι ἐκεῖ καὶ ἐμαρτύρησε δὲν φαίνεται ἀκριβές, ἀφοῦ ρητῶς ἐν τῷ βίῳ αὐτῆς σημειοῦται, ὅτι ἐν τῷ μετοχίῳ Πατησίων ἐκακώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἴσως μετηνέχθη ἀσθενὴς εἰς Καλογραίζαν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε. Τὴν παράδοσιν ταύτην ἰσχυροποιεῖ ἑτέρα περὶ συγκρούσεως πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τῶν χωρικῶν Ἀττικῆς, μὴ θελόντων νὰ παραδώσωσι τὸ σῶμα τῆς Ἁγίας». Τὰ αὐτὰ περίπου καὶ ἐν ΑΑ. 80.

Ὡς βέβαιον λοιπὸν προκύπτει, ὅτι ἐκ Καλογραίζης μετεκομίσθη τὸ λείψανον εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ὅπου, ὡς ὁ Βίος (σ. 15) λέγει, ἦτο «ἀποτεταμιευμένον καὶ ἀποτεθειμένον εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ἱεροῦ Βήματος». Μετὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καταστροφὴν τοῦ ναοῦ, ἀπετέθη εἰς τὴν περικαλλεστάτην Ἐκκλησίαν τῆς Γοργοεπηκόου (τῆς ταχέως εἰσακουούσης τὰς δεήσεις τῶν πιστῶν) παρὰ τὴν νῦν Μητρόπολιν, μετὰ ταῦτα μετονομασθεῖσαν εἰς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τὸ λείψανον

σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Λαυρίου, παρὰ τὸ Χαλάνδρι, καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ, ὑπάρχει μία θυμασία περιοχὴ πευκόφυτος καὶ ἐκτεταμένη, φθάνουσα σχεδὸν μέχρις Ἡρακλείου, γνωστὴ δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Καλογραίζα***. Οἱ παλαιοὶ τῶν Ἀθηνῶν κάτοικοι, οἱ ἀναπολοῦντες μὲ θλίψιν τὰ περασμένα, φέρουν συχνὰ ἀκόμα νοσταλγικὸν τὸ βῆμα πρὸς τὸ θαυμάσιον αὐτὸ τοπεῖον, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον διατηρεῖται παρθένον ἀπὸ πάσης μεταπολεμικῆς βεβηλώσεως. Ἡ Καλογραίζα εἶνε τῳόντι ἡ μόνη περιοχή, ἣν δὲν κατετάτσησαν ἐπιδρομεῖς, ἢ δὲν διέφθειραν ξένα ἤθη. Παραμένει ἡ παλαιὰ γωνία τῆς ἀθηναϊκῆς ἐξοχῆς, ἀμετάβλητον σχεδὸν ἀφ' ἧς ἐποχῆς τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα ἡ Ἁγία Φιλοθέη, κόρη τῆς ἀρχοντικῆς τῶν Ἀθηνῶν οἰκογενείας Μπενιζέλου, ἀπεσύρετο εἰς τὴν ἐρημίαν διὰ νὰ ἀφιερώσῃ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα εἰς τὸν Κύριον, ἵδρυσε δὲ τήν περίφημον «Μονὴν τῆς Ἁγίας Φιλοθέης» ἧς ὁ ναὸς καὶ τὰ κελλία σώζονται ἀκόμη μὲ ἀρκετὰς ἐνδιαφερούσας τοιχογραφίας. Ἀπὸ τὴν Μονὴν αὐτὴν ἔλκει καὶ τὸ σημερινὸν ὄνομά του τὸ ὡραῖον αὐτὸ κτῆμα». Κατέληγεν ὁ γράψας θρηνῶν, ὅτι αὐτὴν τὴν ὅασιν ἐπρόκειτο νὰ ἐξαφανίσῃ οἰκοδομική τις ἑταιρεία τότε ὀργανιζομένη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ σοφὸς Ἕλλην ΦΩΤΙΑΔΗΣ, ὁ διδάσκαλος τοῦ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

μετεφέρθη ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ἱερὸν τῆς Μητροπόλεως ἐν διπλῇ θήκῃ, «τῆς παλαιᾶς εὐλαβῶς ὑπὸ τῶν οἰκείων τηρηθείσης», ἐντὸς πολυτελοῦς νέας, ἧς τὴν κλεῖδα τηρεῖ ὁ πρεσβύτερος τοῦ γένους τῶν Μπενιζέλων. Οὗτοι δὲ τιμῶσι κατ' ἔτος δι' ἱεροτελεστίας τὴν μνήμην τῆς Ὁσίας. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς Ἀκολουθίας ἀναγέγραπται τὸ δίστιχον τοῦτο :

«Ἡ Φιλοθέη τῶν τῇδε μεταστᾶσα
χαίρουσ' ἀνῆλθε πρὸς Μονὰς οὐρανίους».

Ἐν δὲ τῷ Κώδικι τοῦ Ἱέρακος σώζεται τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα :

«Φιλοθέης ὑπὸ σῆμα τόδ' ἁγνῆς κεύθει σῶμα,
ψυχὴν δ' ἐν μακάρων θήκετο ὑψιδόμων (27)».

η'. — Τὸ ἐν τῷ βίῳ ἔργον τῆς Ὁσίας.

Ἀλλὰ παντὸς ἐπιγράμματος εὐφραδέστερον καὶ μονιμώτερον μνημεῖον τῆς Ὁσίας εἶνε αὐτὸς ὁ βίος καὶ ἡ ἐν τοιαύτῃ τῇ ζωῇ δρᾶσις αὐτῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων, «ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τέτοια ἐμπόδια», (ὡς ὁ Βίος λέγει), «κειραμένη τὴν κεφαλὴν καὶ Φιλοθέη μετονομασθεῖσα, περιεβλήθη τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα καὶ ἐπεδόθη ὁλοψύχως εἰς πραγμάτωσιν τοῦ ἰσοβίου αὐτῆς πόθου, ἱδρύσασα τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου «μὲ ἱκανὰ κελλεῖα καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα οἰκοδομήματα καὶ περιοχάς, καὶ τὴν ἐπροικοδότησε μὲ μετόχια καὶ ὑποστατικὰ ἱκανὰ πρὸς ἀναγκαίαν ζωοτροφίαν τῶν ἐν αὐτῇ μοναζουσῶν». Ὠνόμασε δὲ τὸ σύνολον τοῦ ἱδρύματος ***Παρθενῶνα,*** ἐμφαίνουσα καὶ ἐν τούτῳ τὴν φιλοπάτριδα καὶ ἑλληνίζουσαν αὐτῆς συνείδησιν.

Ἀγνοοῦμεν, ἂν ὑπῆρχεν ἤδη ἐκεῖ ἐκκλησίδιόν τι ἀρχαιότερον, ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη ἡ Μονή. Ὁ Βίος λέγει ὅτι, «ἐν ὁράματι ἐπιταγῆς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου οἰκοδομεῖ Παρθενῶνα». Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποκλείει τὴν εἰκασίαν, ὅτι ἡ ὀπτασία ἦν περὶ περὶ ἀνοικοδομήσεως ἐν τόπῳ ἤδη τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πρωτοκλήτου. Διότι εἶνε βέβαιον, ὅτι ἐκεῖ πλησίον ἔκειτο ἡ ἔκπαλαι κατοικία τῶν Μπενιζέλων καὶ ὅτι οἱ Παλαιολόγοι Μπενιζέλοι εἶχον ἐκεῖ που καὶ ἰδίαν Ἐκκλησίαν, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν. Φυσικὸν δὲ ἦτο ἡ Φιλοθέη νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ ἔργον της τὰ ἴδια τοῦ οἴκου της κτήματα.

Ἦτο δὲ ὁ Παρθενὼν «πλουτισμένος οὐ μόνον μὲ ὑποστατικὰ διάφορα καὶ μετόχια, ἀλλὰ καὶ μὲ πολυειδῆ χρυσοΰφαντα ἱερατικὰ σκεύη διὰ τὰς ἐτησίους ἱερὰς τελετάς», καὶ μὲ «τὰ νοσοκομεῖα καὶ ξενοδοχεῖα,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ὁποῦ ὀλίγον μικρὰν τοῦ Μοναστηρίου ἔκτισεν» (*). Μαρτυρεῖ δ' ἐν ἄλλοις ἐγγράφοις καὶ τὸ τοῦ 1575 περὶ ἀγορᾶς γηπέδου, ζώσης ἔτι τῆς Φιλοθέης, πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ μοναστηρίου, εἰς καταρτισμὸν τοῦ ὁποίου ὡς καὶ εἰς παντοίας ἀγαθοεργίας κατηνάλωσε πᾶν ὅ,τι εἶχεν. Οὕτω δέ, «πηγῆς πολυχεύμονος ἐλέους καὶ συμπαθείας τῆς Ἁγίας γνωριζομένης καὶ λεγομένης, καὶ πάντων τῶν χρῃζόντων πρὸς αὐτὴν συρρεόντων, συνέβη τὸ Μοναστήριον νὰ καταντήσῃ εἰς ἐσχάτην πτωχείαν, καὶ αἱ ἐν αὐτῷ μονάζουσαι ἄρχισαν νὰ γογγύζουν κατὰ τῆς μακαρίας καὶ νὰ μικροψυχοῦν». Ἡ δὲ ἐνεθάρρυνεν αὐτὰς καὶ ἐνεψύχου τὴν αὐτῶν εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν πίστιν.

«Τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐμπράκτως διὰ μέσου δύο ἀρχόντων, οἵτινες κατὰ θείαν νεῦσιν ἦλθον χάριν προσκυνήσεως εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ ἔδωκαν τῇ Ἁγίᾳ μίαν πλουσιοπάροχον ἐλεημοσύνην, καὶ ἔτσι αἱ ἀδελφαὶ ἐδόξασαν τὸν πλουτοδότην Θεόν...» κτλ. Ποῖοι ἦσαν οἱ ἄρχοντες οὗτοι; Τοῦτο δὲν ἠρευνήθη ὑπὸ τῶν πρὸ ἐμοῦ. Ὑπάρχει ὅμως μία ἐπιστολὴ τῆς Λεοντίας, τῆς διαδεχθείσης τὴν Ὁσίαν, εὐχαριστούσης τὸν Ἰωάννην μεγάλον Μπάνον Μολδοβλαχίας καὶ Οὐγγροβλαχίας δι' ὅσα εἶχεν ἤδη πράξῃ ὑπὲρ τῆς Μονῆς καὶ ἀπεκδεχομένης νέαν αὐτοῦ ἀντίληψιν. Οὗτος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, συνοδευόμενος ὑπὸ συγγενοῦς τινος, ἦν ὁ πρῶτος χεῖρα βοηθείας τείνας.

Ἀλλὰ νέοι κίνδυνοι ἐδοκίμασαν τὸ θάρρος καὶ τὴν καρτερίαν, μεθ' ἧς ἡ Ὁσία ἤσκει τὸ ἔργον αὐτῆς τὸ χριστιανικὸν καὶ φιλάνθρωπον. Κατηχήσασα «καὶ τὰς θεραπαινίδας ὅπου εἶχε διατρίβουσα ἐν τῷ πα-

(*) Ὁ κ. Καμπούρογλους (ΚΛ. β', 294), φιλοστόργως ἀναμιμνησκόμενος τῆς μακαρίας αὐτοῦ μητρός, δεσποίνης γνησίας Ἀθηναίας, σημειοῖ τὰ ἀξιομνημόνευτα ταῦτα: «Ἐν ταῖς σημειώσεσι τῆς ἡμετέρας Μητρὸς εὑρίσκομεν τά ἑξῆς σχετικά, ἅτινα μεταφέρομεν αὐτολεξεί. Τὸ μοναστήρι αὐτὸ δὲν εἶχε μόνον καλόγρηες, ἦτο καὶ γηροκομεῖον, νοσοκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, κλ. Ἐκεῖ εὕρισκον ἄσυλον γέροι καὶ γρηές, οἱ μὴ ἔχοντες προστασίαν, οἱ ἀσθενεῖς· ὅσα κορίτσια ὠρφάνευον καὶ δὲν εἶχαν ποὺ νὰ μείνουν ἐπήγαιναν εἰς τὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Φιλοθέης καὶ ἐσπούδαζον ἀναλόγως τῆς περιουσίας καὶ τῆς κοινωνικῆς των θέσεως. Ἐὰν ἦσαν πτωχὰ κορίτσια ἐμάνθανον νὰ ὑφαίνουν, νὰ γνέθουν, καὶ ὅλες τὶς ἄλλαις δουλειαῖς, ὅσαις χρειάζονται σὲ μιὰ κόρη πτωχή. Ὅταν ἤρχοντο σὲ ἡλικίαν τὰς ἐρωτοῦσαν, καὶ ἂν ἤθελαν νὰ μείνουν καλόγρηαις ἔμεναν, ἀλλέως τὶς ἐπάντρευαν. Ἐνῷ δὲ τὰ κορίτσια ἐκάθοντο σὲ περιποιημένα κελλιά, ἡ Ἁγία εἶχε διὰ τὸν ἑαυτόν της ἕνα ἀσκηταριὸ ποῦ κατέβαινε μὲ πολλὰ σκαλοπάτια, καὶ ἐκεῖ ἔμενε πολὺν καιρὸν καὶ ἐπροσηύχετο· ἕως εἰς τὸ 1821 εὑρίσκετο εἰς τὸ ἀσκηταριό της τὸ προσευχητάριόν της, ἕνα σκοινὶ κρεμασμένο στὸ χαλκάς, ὁ ἀνυφαντὸς λάκκος της, ἡ ἀνέμη της, τὸ ἀδράχτι μὲ τὸν σπόντυλο, ὁ ἀγκάλιστρος καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχε καὶ εἰργάζετο».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

τρικῷ αὐτῆς οἴκῳ προδιέθεσεν αὐτὰς ὅπως ἀκολουθήσωσιν ἐν τῇ Μονῇ· ἀλλὰ καὶ πολλαὶ «τῶν ἐν τῇ πόλει περιβλέπτων παρθένων ἀσμένως ἀποτασσόμεναι τοῖς προσκαίροις τοῦ κόσμου καὶ τὸ μοναστικὸν ἐνδυόμεναι σχῆμα ὑπὸ καθηγουμένῃ τῇ μακαρίᾳ ὑπετάσσσοντο». Ἦσαν δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς γυναῖκες αἰχμάλωτοι ἀπὸ διαφόρους τόπους ἐν ταῖς Ἀθήναις... Ὅσα δὲ ὑπὲρ τῆς ἐκείνων σωτηρίας καὶ ἀναρρώσεως ὑπέμεινεν ἡ ἀείμνηστος, πᾶς λόγος ἀδυνατεῖ πρὸς ἀξίαν νὰ παραστήσῃ... Τέσσαρες δὲ αἰχμάλωτοι ἐδραπέτευσαν ἀπὸ τοὺς αὐθέντας τους ὅπου τὰς ἐβίαζον εἰς τὴν τῆς πίστεως ἐξάρνησιν, καὶ κατέφυγον πρὸς αὐτήν». Ἐκ τούτου ἡ κατ' αὐτῆς ἐπίθεσις τῶν Τούρκων καὶ ὁ ἐπακολουθήσας θάνατος».

Καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ βίου τῆς Ὁσίας ἄσκοπον θ' ἀπέβαινε νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐδῶ, ἀφοῦ παρεθέσαμεν ἤδη τὰ ὁλοκλήρου τοῦ κειμένου τοῦ βιογραφικοῦ Ὑπομνήματος. Σκόπιμον ὅμως εἶνε νὰ διαλάβωμεν περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ οἰκοδομικοῦ αὐτῆς ἔργου καὶ τῆς μετέπειτα τύχης τῆς Μονῆς. Πλὴν τοῦ ἐν τῇ πόλει ***Παρθενῶνος***, εἴπομεν ἤδη περὶ τοῦ ἐν Καλογραίζᾳ μετοχίου. Περὶ δὲ τοῦ ἐν Πατησίοις ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ βίῳ (σ. 19), ὅτι «διὰ τὸ πλῆθος τῶν μοναζουσῶν, ὅπου καθ' ἑκάστην ἡμέραν ηὔξανον καὶ ἐστενοχωρεῖτο τὸ Μοναστήριον, ἀπεμακρύνθη ἡ Ἁγία καὶ ᾠκοδόμησε καὶ ἕτερον μακρὰν ὀλίγον τῆς πόλεως, εἰς τόπον λεγόμενον Πατήσια, πρὸς τελειοτέραν ἡσυχίαν τῶν ἀδελφῶν, εἰς τὸ ὁποῖον συχνάζουσα συνεφιλοσόφει καὶ συνηρκεῖτο μετὰ τῶν ὑπ' αὐτήν». Ἀλλὰ καὶ πέραν τῆς Ἀττικῆς ἐπεξέτεινε τὰς ἀγαθοεργοὺς αὐτῆς ἐνεργείας. «Διὰ τοῦτο καὶ ἀποστολικῶς διεπέρασε εἰς τὴν νῆσον Τζιάν, (*) ἔνθα πρὸ πολλοῦ εἶχεν οἰκοδομημένον μετόχιον, διὰ νὰ

(*) «Δευτέρα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶνε ἡ Μονὴ τῆς Δάφνης, εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἀφιερωθεῖσα καὶ περὶ τὸ 1550 ἔτος ὑπὸ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ὁσίας Φιλοθέης τὸ γένος Μπενιζέλου κτισθεῖσα. Κεῖται ἡ Μονὴ αὕτη εἰς θέσιν τερπνοτάτην, εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν κατωφέρειαν τοῦ ὄρους τῶν Μύλων καταντικρὺ τοῦ λιμένος καὶ ἓν τέταρτον τῆς πόλεως ἀπέχουσα. Κατὰ τὴν βιογραφίαν τῆς ὁσίας Φιλοθέης, ἐκδοθεῖσαν τὸ 1775 ἐν Βενετίᾳ, κατὰ πρῶτον τέσσαρες αἰχμάλωτοι παρθένοι ἐβιάζοντο ὑπὸ τῶν Κυρίων αὐτῶν Τούρκων ν' ἀρνηθῶσι τὸν Χριστὸν καὶ νὰ γίνωσι γυναῖκες ἢ παλλακαὶ αὐτῶν. Εὑροῦσαι αὗται εὐκαιρίαν κατέφυγον πρὸς τὴν Φιλοθέην, ἥτις ἐφρόντισε νὰ στείλῃ αὐτὰς κρυφίως εἰς τὰς πατρίδας των. Γνωστοῦ ὅμως γενομένου τοῦ σκοποῦ ἐκακοποιήθη ἡ Φιλοθέη ὑπὸ τῶν Τούρκων παραπολύ, καὶ ἴσως θὰ ἐφονεύετο, ἂν οἱ συγγενεῖς καὶ προῦχοντες τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἐκορέννυον τὴν ἀπληστείαν τῶν Τούρκων. Κείρασα λοιπὸν αὐτὰς μοναχὰς κατὰ πρῶτον μετέφερεν εἰς Κέω, ὅπου ἔκτισε τὸ εἰρημένον μοναστήριον πλησίον τῆς πόλεως, ἵνα εὐκόλως εἰς ταύτην προσφεύγωσιν αἱ μοναχαί, εἴ ποτέ τι

ἀποστέλλῃ τὰς μοναζούσας ἐκείνας παρθένους, ὅπου εἶχαν φόβον ἀπὸ διαφόρους αἰτίας νὰ διατρίβουν ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐπιμείνασα ἐκεῖ χρόνον συχνόν... ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας». Ὅτι δὲ καὶ ἐν Αἰγίνῃ εἶχε μετόχιον ἢ τοὐλάχιστον κτήματα, τοῦτο προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου τῆς Ἡγουμένης Ἐλισσάβετ. Ἕτερον δὲ φιλανθρωπικόν της ἔργον ἦν τὸ κατὰ τὴν πρὸς Κηφισσίαν ὁδὸν φρέαρ τὸ λεγόμενον Ψυχικόν, τὸ καὶ νῦν ἔτι παρέχον ἄριστον ὕδωρ.

Αἱ παντοῖαι φιλανθρωπικαὶ αὗται φροντίδες τῆς Ὁσίας, ἡ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Ὑψίστου ἀκράδαντος αὐτῆς πίστις, ἐπέβαλον σέβας καὶ ἀφοσίωσιν καὶ πολλαὶ βεβαίως συνέρρεον δωρήσεις, οἷα ἡ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 2 δωρητηρίῳ μνημονευομένη. Ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτῆς ἡ Μονὴ ηὐδοκίμει καὶ εὐημεροῦσα ἠδύνατο νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις καὶ τὴν δρᾶσιν αὐτῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐκκλησίαν, τὴν ἐπονομαζομένην ***τοῦ Ἀγγέλου***, (ὁ Mommsen σημειώνει ὑπ' Ἀρ. 144 γράφων ***Ταγγέλου,*** ὅπως δηλαδὴ ἀντελήφθη τῆς ἐγχωρίου κατὰ συνίζησιν προφορᾶς), αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς νῦν ὁδοῦ Φωκίωνος, μεταξὺ ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Μητροπόλεως, ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀνήκοντος τοῖς Μπενιζέλοις, ὅπου καὶ νῦν ἡ πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν οἰκοδομηθεῖσα οἰκία τοῦ ἀειμνήστου Μιλτιάδου Βενιζέλου, πρώην Πρυτάνεως.

Ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας ἀπόκειται ὑπ' Ἀρ. 1931 ἔγγραφον ἀρχαῖον, δι' οὗ γίνεται ἔκκλησις διὰ συνεισφορὰς ὑπὲρ ἀνοικοδομήσεως τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου εἰς τὸ κοινόβιον τῆς ***Κυρᾶς τοῦ Ἀγγέλου,*** τῆς θυγατρὸς δηλονότι τοῦ Ἀγγέλου Μπενιζέλου. (*) Ὅθεν οὐδεμίαν σχεδὸν ἀπομένει ἀμφιβολία, ὅτι οὗτος ἦν ὁ κτήτωρ τῆς παναρχαίας οἰκογενειακῆς τῶν Μπενιζέλων Ἐκκλησίας, ἥτις ἠνώθη ἀκολούθως μὲ τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Τοῦτο συμ-

---

συνέβαινε. Κατόπιν ἐκεῖ μετέφερεν ἄλλας καὶ πάλιν ἄλλας, ὅσαι διέτρεχον τὸν αὐτὸν κίνδυνον. Συχνὰ μετέβαινεν ἡ Ὁσία εἰς Κέω καὶ παρέμενεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον πρὸς ἄσκησιν τῶν ἀσκουμένων ἀδελφῶν καὶ κατήχησιν εἰς τῆς μοναστικῆς ζωῆς τὴν ἀκρίβειαν. Ἐκ τῶν σωζομένων κελλίων εἰς τὴν Μονὴν φαίνεται, ὅτι αἱ μονάζουσαι δὲν ἦσαν πλέον τῶν 20, ἀλλ' οὔτε ὀλιγώτεραι τῶν 15. Ἡ Μονὴ διῳκεῖτο ὑπὸ ἡγουμένων, καὶ κατὰ μὲν τὸ 1760 ἀναφέρεται ἡγούμενος Ἀνανίας τις, ἱερομόναχος, κατὰ δὲ τὸ 1800 Γρηγόριός τις μοναχός». ***Ἱστορία τῆς Νήσου Κέας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς***, ὑπὸ Ἰω. Ψύλλα. Ἀθήνησι, 1920, 8ον. σ. 344 καὶ γεωγρ. χάρτης.

(*) Εἰς ταῦτα ἐπιμαρτυρεῖ ὁ ΦΑ. α', 269. Ὁ δὲ ΚΑ. Β', 274, λέγων περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐκκλησιῶν παρατηρεῖ περὶ τῆς ***τοῦ Ἀγγέλου : Ἄγγελος, Ἀλέξανδρος,*** ἐδίδετο τότε εἰς τὰ τέκνα τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογε-

ΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

περαίνων ὁ ΑΑ. 68, ἐπιλέγει : «Καὶ αὕτη (ἡ Ἐκκλησία) λίαν ἐπιδεικτικῶς κεῖται παρὰ τὴν Γρογοεπήκοον τῶν Παλαιολόγων καὶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τῆς Καισαριανῆς». ***Ἔκειτο***, ὀρθότερον γραπτέον διότι καὶ αὕτη κατεστράφη, οἰκοδομουμένων τῶν νέων Ἀθηνῶν. Ὅθεν μετὰ δικαίας ἀγανακτήσεως ὁ κ. Καμπούρογλους προστίθησιν : (*) «Ἀντὶ νὰ μεταφέρουν ὀλίγους λίθους ἐκ τοῦ Ὑμηττοῦ διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς σημερινῆς Μητροπόλεως, προετίμησαν νὰ κρημνίσουν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγγέλου, ὅπως καὶ τόσας ἄλλας, πρὸς δόξαν τοῦ ἐπικρατήσαντος τότε ἀντιβυζαντιακοῦ πνεύματος». Ἦτο δὲ καὶ αὕτη ἡ ἐκκλησία πλουσία, πολλὰς ὁρίζουσα γαίας καὶ ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶνας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὰ κτήματα αὐτὰ ἀπωλέσθησαν (**) διαρπαγέντα.

. . . . . .

. . . . . .

νειῶν τοῦ τόπου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔφερον πολλοὶ καὶ τυχαῖοι τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἤρκουν ὡς προσδιοριστικὰ ναῶν, συνοικιῶν, κτημάτων κτλ. ἀναπληροῦντα τὰ ἐπώνυμα· μέχρι σήμερον π χ. ἀκούει τις παρὰ τοῦ λαοῦ ***πᾶμε στοῦ Ἀλεξάνδρου,*** ἐννοοῦσι δὲ τοποθεσίαν καὶ κτῆμα ἐν τῷ ἐλαιῶνι, ἀνῆκον ποτὲ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Βενιζέλον. Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ τούτου τῆς ***Παναγίας τοῦ Ἀγγέλου,*** ἥτις θεωρεῖται ὡς ἀνήκουσα ποτὲ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Βενιζέλων, ὧν πρόγονός τις Ἄγγελος ὠνομάτισε ταύτην καὶ τὴν συνοικίαν». Τὰ αὐτὰ περίπου ἐπαναλαμβάνει ὁ ΑΑ. 86—87, ἐπιλέγων, ὅτι ἡ χρονολογία τοῦ προμνησθέντος ἐγγράφου ὁρίζεται ἐκ τοῦ πρώτου ὑπογράφοντος τῶν συνδρομητῶν, ἤτοι τοῦ «πρῴην ἐπισκόπου Ταλαντίου Δανιὴλ» διὰ γρόσια πέντε· ἦν δὲ οὗτος ὁ τῷ 1616 Διαυλείας.

(*) «Ἡ Παναγία τοῦ Ἀγγέλου κατὰ τὸ 1822 ἦτο ἀκόμη ἐνοριακή, ὀνοματίσασα καὶ τὴν συνοικίαν της». (ΑΑ. 69 Σ) Ἀναφέρει δὲ ἐν παρόδῳ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Πιττάκης (L' Ancienne Athènes, Ἀθην. 1835, σ 489) ὡς ἔτι ὑπάρχουσαν τότε.

(**) Ὁ κ. Καμπούρογλους ἐν Μ. α', 331 ἀναφέρει περὶ σημειώματος, δυσαναγνώστου νῦν καταστάντος ἐκ πολυκαιρίας καὶ φθορᾶς, γεγραμμένου ἐπὶ παλαιοῦ Εὐαγγελισταρίου τοῦ 1599, χορηγηθέντος αὐτῷ ὑπὸ Ἱεροθέου ἡγουμένου Πεντέλης. Τὸ βιβλίον τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἀνῆκε ποτὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τοῦ Ἀγγέλου, τὸ δὲ μακρὸν σημείωμα εἶνε τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὴν γαιῶν καὶ παντοίων κτημάτων κατὰ τὸ 1634. Μόνη ἡ ἀπαρίθμησις αὐτῶν καταλαμβάνει πλέον τῆς μιᾶς σελίδος λεπτοῦ τύπου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΨΑΡΟΒΑΣΙΛΗΣ
ἐκ Μετσόβου τῆς Ἠπείρου διαπρεπὴς καθηγητής, φιλολόγος εἰς τ' ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

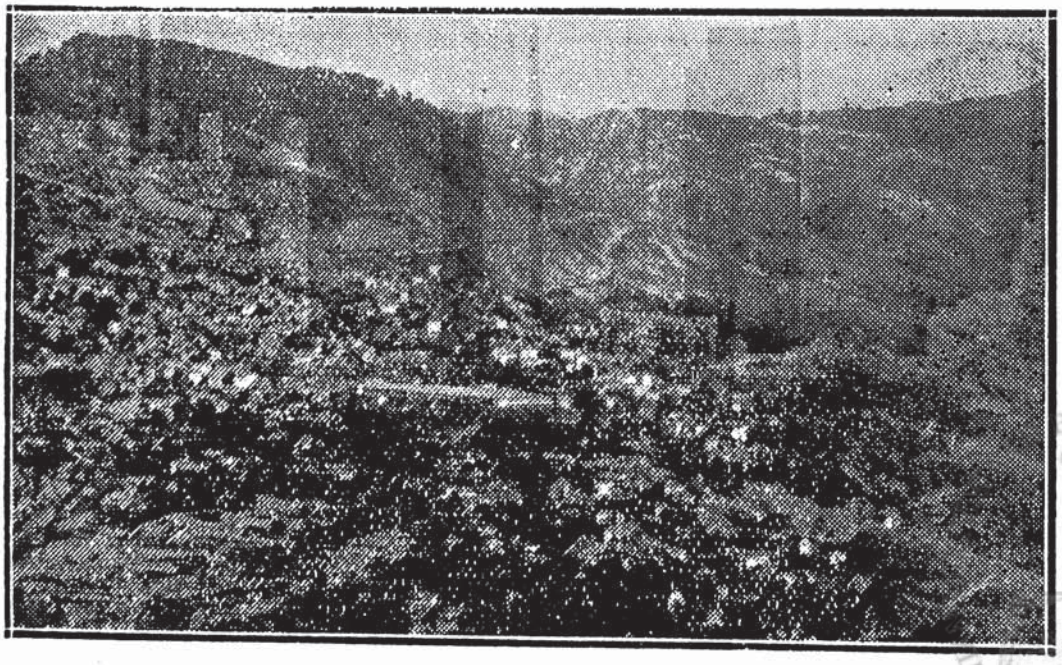

Τὸ ἱστορικὸν ΜΕΤΣΟΒΟΝ τῆς Ἠπείρου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐν Τράνσβαλ τῆς Ν. Ἀφρικῆς ἄριστα ἐγκατεστημένος κ. ΙΩ. ΚΩΣΤΑΣ, ἐκ Τσαμαντῶν τῆς Ἠπείρου.

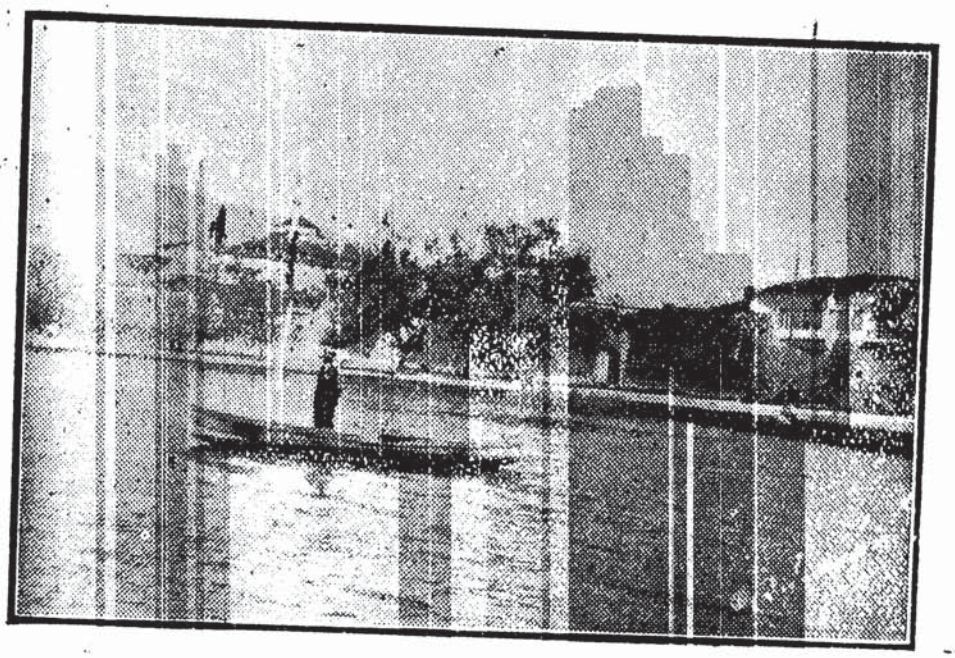

Ἡ μαγευτικὴ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐξ Ἠπείρου εὐρυμαθὴς Λυκειάρχης κ. Κωνσταντῖνος Τσούμπης, φωτογραφούμενος μετὰ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, τῶν μαθητριῶν καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Λυκείου του. Ὁ κ. Τσούμπης διευθύνει τὸ ἐν Ἰβραημίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας πρότυπον μέγα Λύκειον, ὁ «Ἀριστοτέλης», θεωρεῖται δὲ εἷς ἐκ τῶν ἱκανωτέρων Λυκειαρχῶν ἐν Αἰγύπτῳ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ

ἐκ Τσεπελόβου τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀνωνύμου Ἑλλην. Ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρίας ἡ «Ἐθνικὴ Ζωὴ» χρηματίσας καὶ ἀντιπρόσωπος ἐν Ἀθήναις τῆς Αὐτονόμου Κυβερνήσεως τῆς Βορείου Ἠπείρου πολλὰς ὑπηρεσίας προσενεγκὼν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῶν βορειοηπειρωτῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐξ Ἠπείρου καὶ ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένος κ. Ἀριστείδης Πολυζώης μετὰ τῆς ἀξιοτίμου κυρίας του.

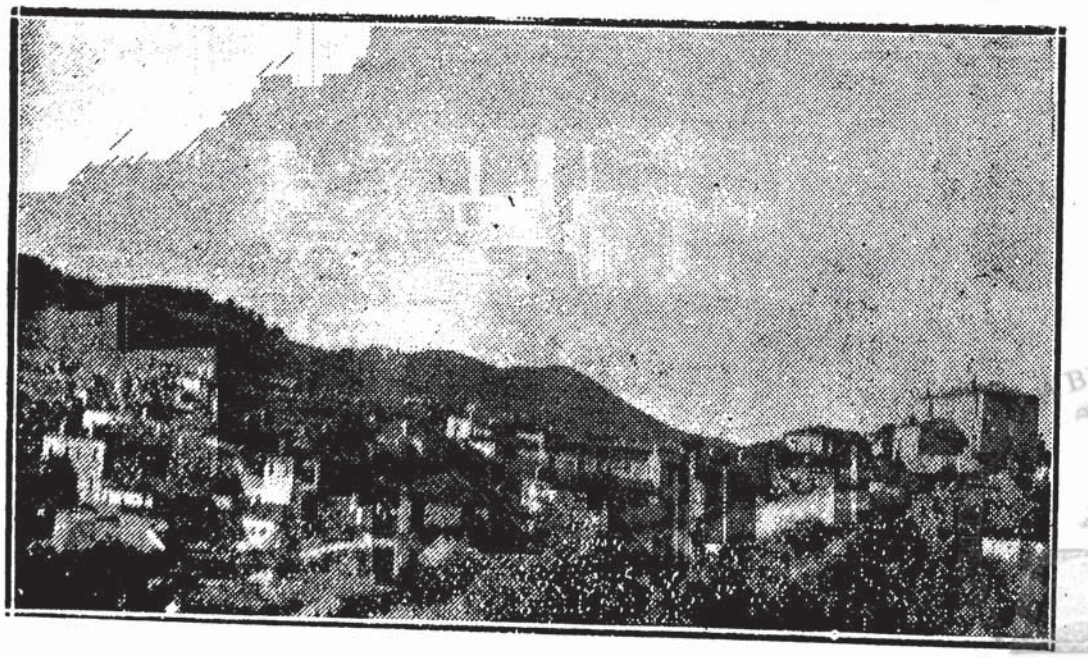

Μία ἄποψις τῶν Δολιανῶν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δεσποινίδες τοῦ Σκαμνελίου τῆς Ἠπείρου μὲ τὴν γραφικὴν ἀρχαίαν στολὴν τοῦ Ζαγορίου.

Τὸ ποιητικὸν Σκαμνέλιον τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ Τσαραπλανῶν τῆς
Ἠπείρου μεγαλοκτηματίας κ. ΚΩΝΣΤ.
ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

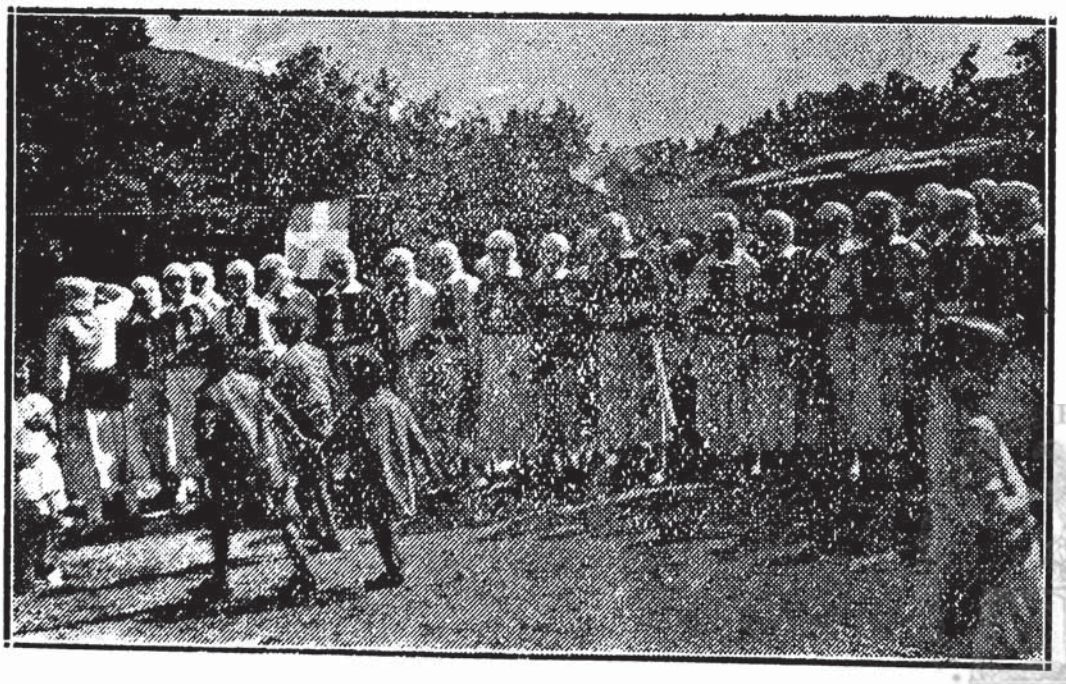

Γραφικὸς χορὸς ἐν Βησσάνῃ τῆς Ἠπείρου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔμπορος ἐκ Τσαραπλανῶν
τῆς Ἠπείρου κ. Βασίλειος Πεκλάρης μετὰ
τῆς οἰκογενείας του.

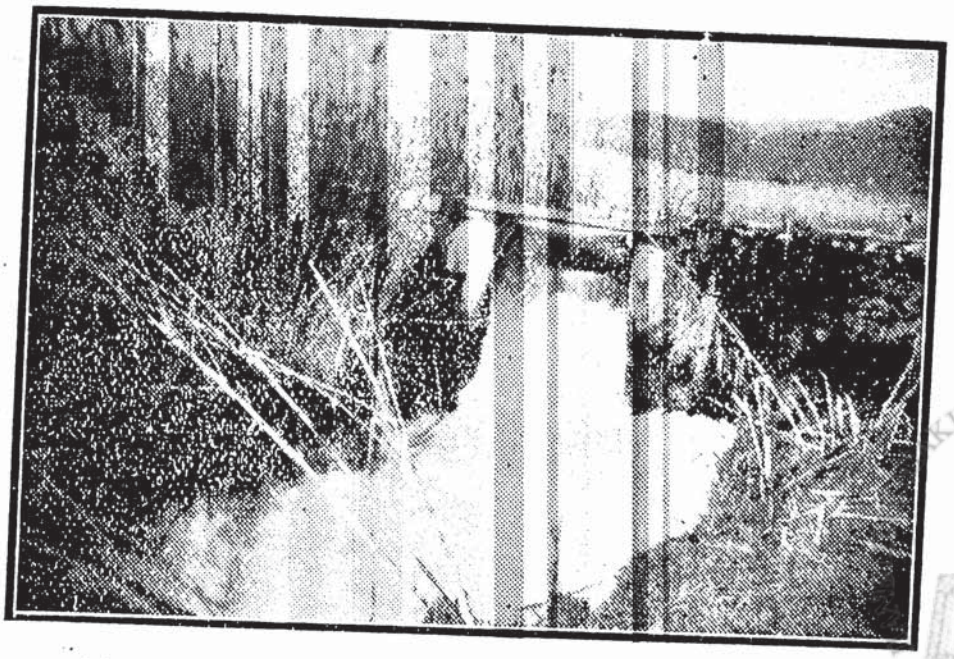

Ὁ καταρράκτης τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ παρὰ τὰ Δολιανὰ
τῆς Ἠπείρου.

ΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δεσποινίδες Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου μὲ Σαρακατσάνικην ἀμφίεσιν.

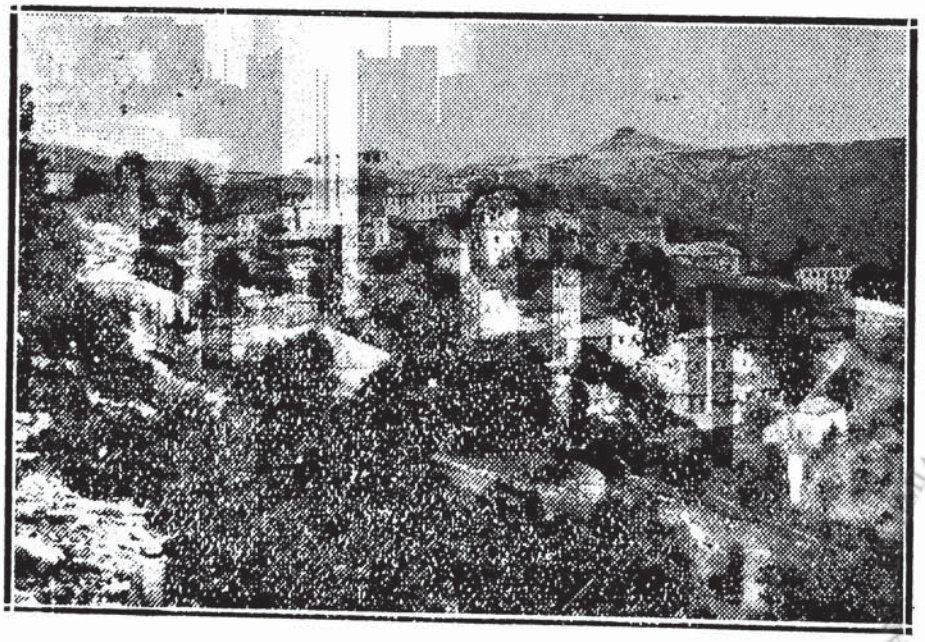

Τὸ γραφικὸν Καπέσοβον τοῦ Ζαγορίου.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Γαμήλιος πομπὴ (ψῆκι) ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἠπείρου.

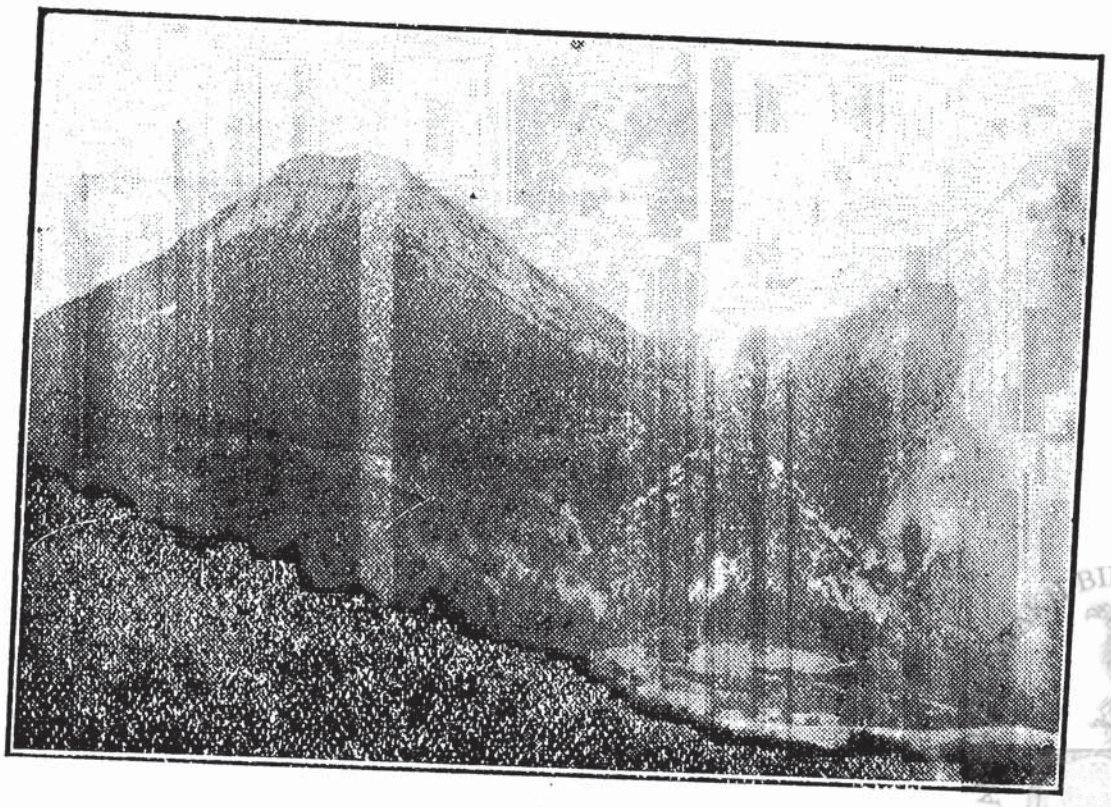

Ἡ γραφικὴ Κούστα Σκαμνελίου τῆς Ἠπείρου μέσα σὲ ὁμίχλη.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

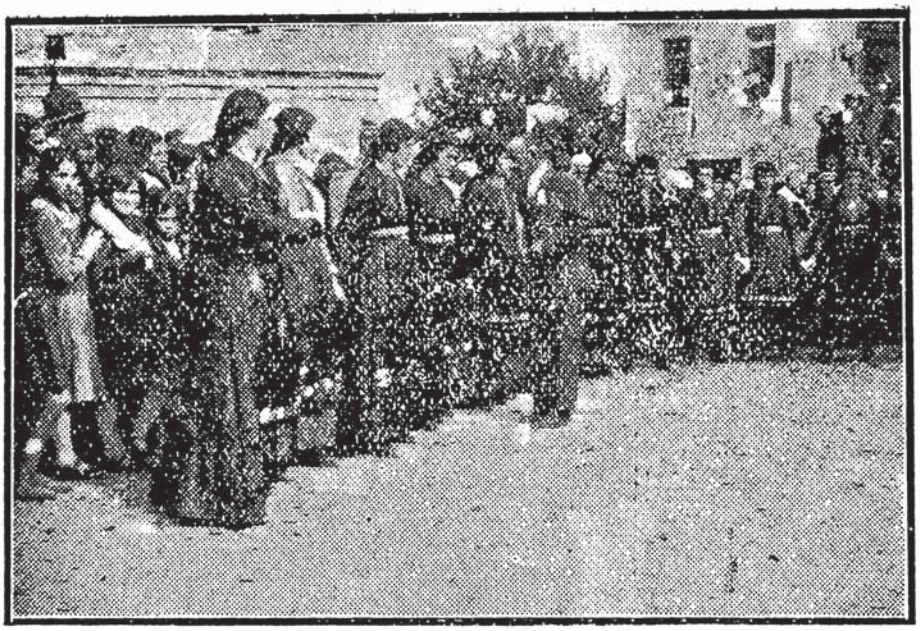

Ἀπὸ τὰς ἑορτὰς τῆς 100ετηρίδος μας. Χορὸς γυναικῶν
εἰς τὰ ἱστορικὰ Δολιανὰ τῆς Ἠπείρου.

Μία ἄποψις τοῦ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἡ περίφημος ἐν Βίτσῃ τῆς Ἠπείρου Βρυζοπούλειος Σχολή.

Ἡ ποιητικὴ Βίτσα τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, ἰδιαιτέρα πατρὶς τῶν κ.κ. Φιλ. Κωνστ. καὶ Δημ. Βρυζοπούλου ὡς καὶ τῶν κ.κ. Θεοφ. Σακελλαρίδου καὶ Θ. Ζωΐδου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

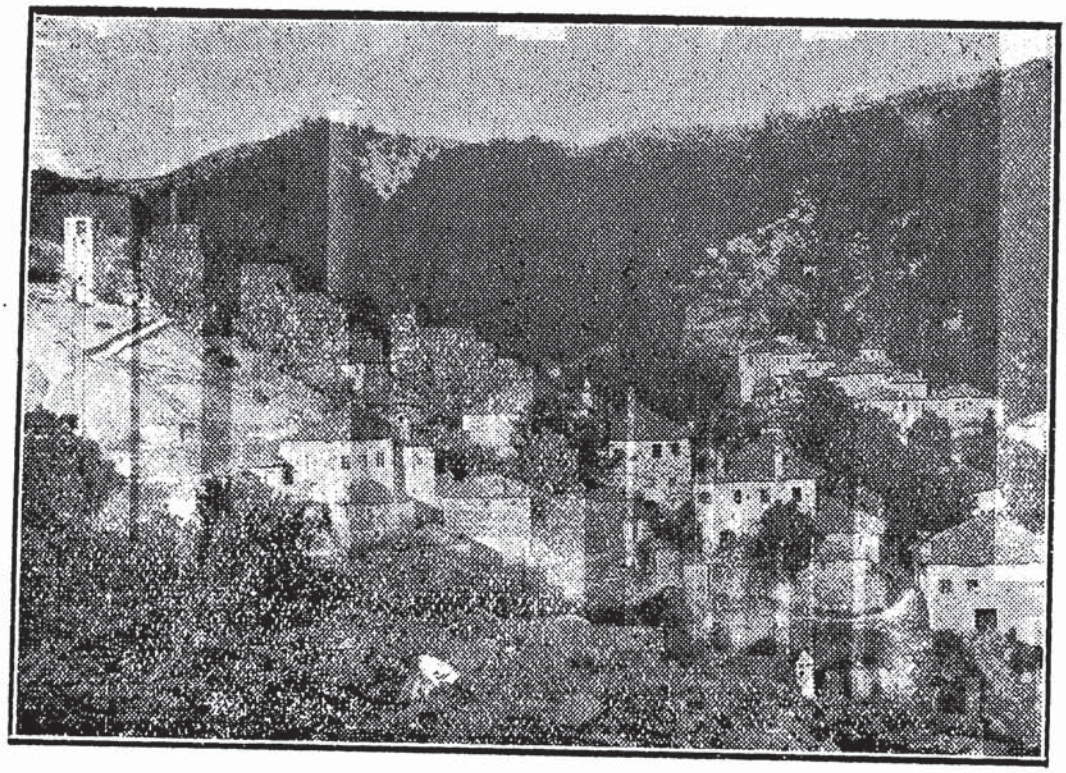

Τὸ γραφικὸν Λιασκοβέτσιον τοῦ Ζαγορίου.

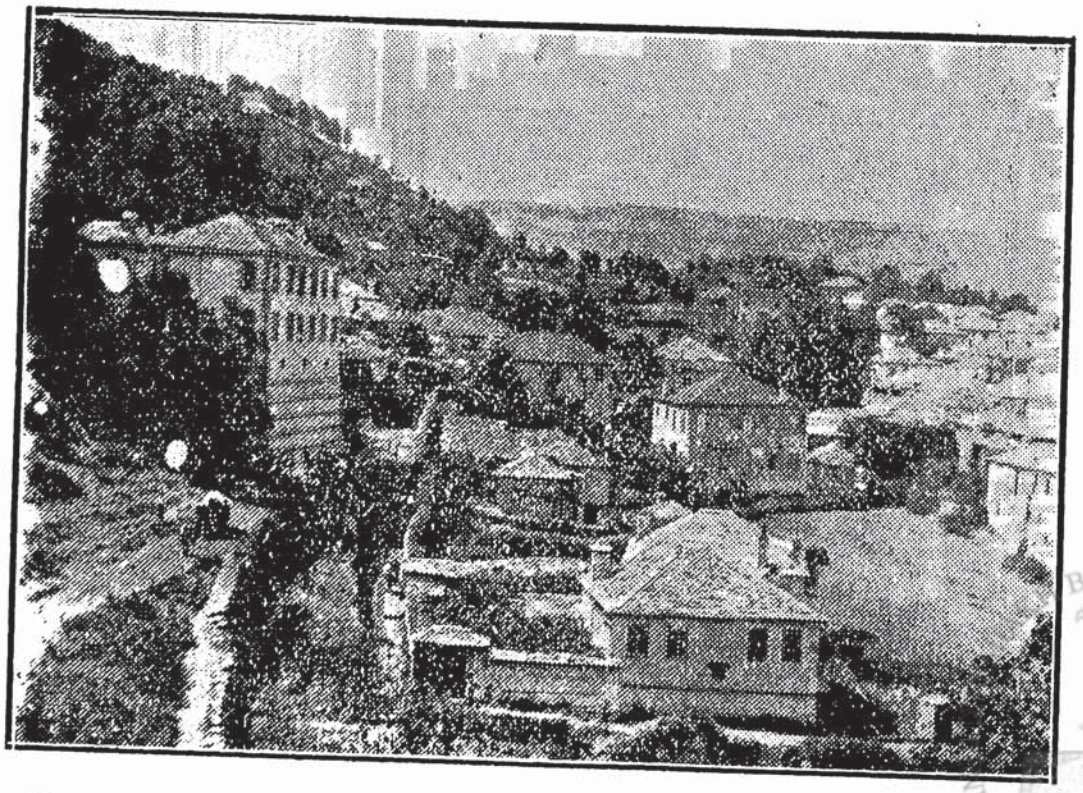

Τὸ Σωποτσέλιον τοῦ Ζαγορίου, ἕνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα χωρία τῆς Ἠπείρου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἕνα γκρούπ φίλων Ἠπειρωτῶν ἐν Ἀθήναις. Οἱ κ. κ. Βασίλειος Μήλιος μετὰ τῆς οἰκογενείας του, Κ. Παππᾶς καὶ Ἀνδρέας Ζήσης.

Ἕνα ἄλλο γκρούπ Ἠπειρωτῶν. Ἀριστερὰ ὁ Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης ἐφημερίδος τὸ «Ἠπειρωτικὸν Βῆμα», κ. Τζάλλας κ. ἄ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

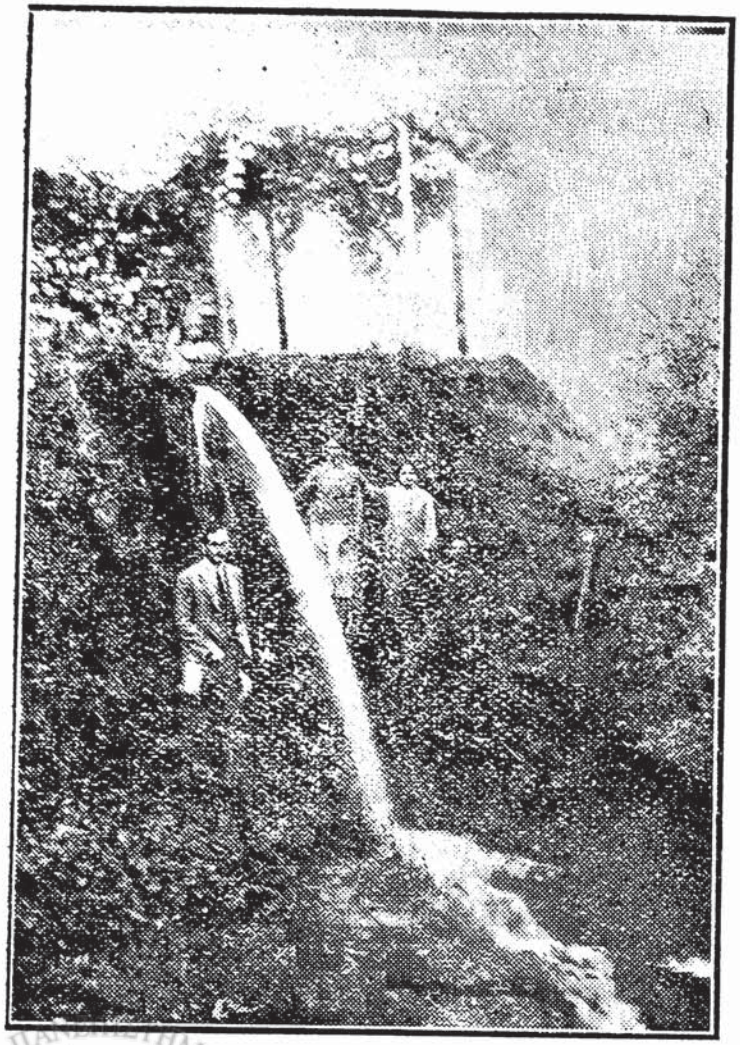

Γραφικὸς Καταρράκτης ἐν Λαΐστῃ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου.

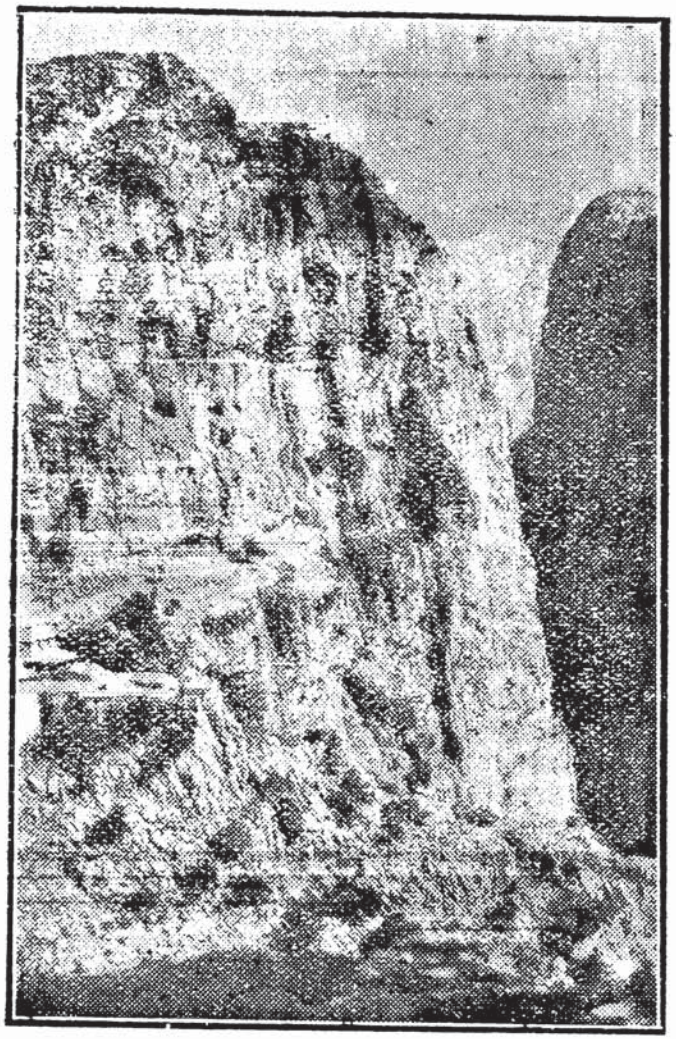

Ὁ ξακουστὸς Βῆκος καὶ ἡ παρὰ τὸ Μονοδένδρι ἀρχαία ἱστορικὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

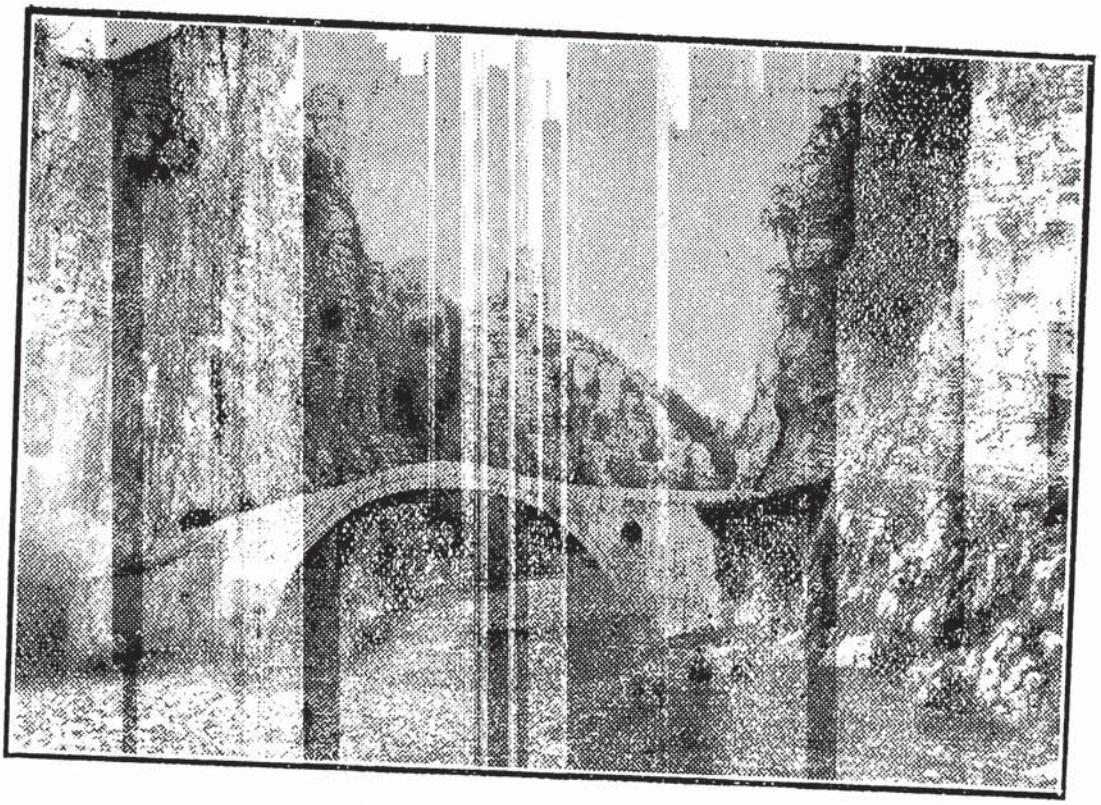

Ἡ παρὰ τὸν ἄγριον ἄνω Βῆκον ὀνομαστὴ γέφυρα τοῦ Νούτσου.

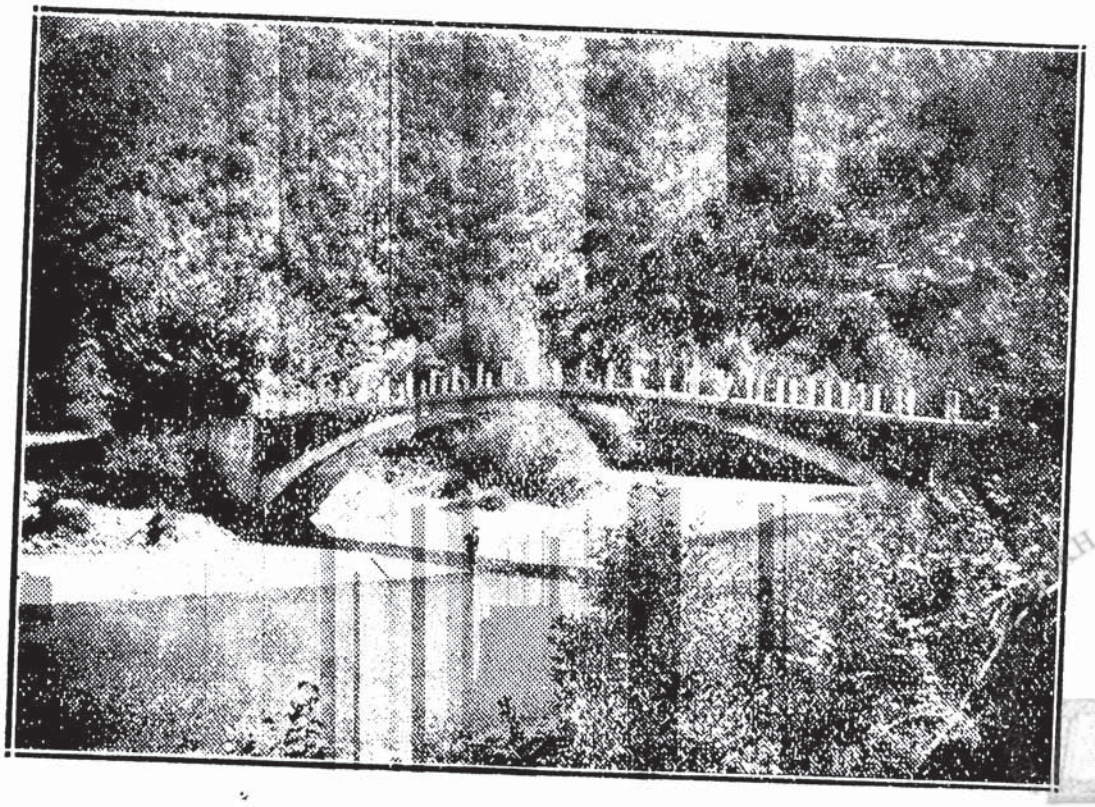

Ἡ γέφυρα τοῦ γραφικωτάτου Παπίγγου τοῦ Ζαγορίου.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΡΓΙΔΗΣ

παλαιᾶς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας, καταγόμενος ἐκ τοῦ γραφικοῦ Πωγωνίου τῆς Ἠπείρου, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Τάντᾳ ἐγκατεστημένος, μεγαλοκτηματίας, χαίρων μεγάλης φήμης. Ὁ κ. Κ. Στεργίδης εἶναι πατὴρ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαπρεποῦς δικηγόρου καὶ συνεργάτου μας κ. Ἰω. Στεργίδη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

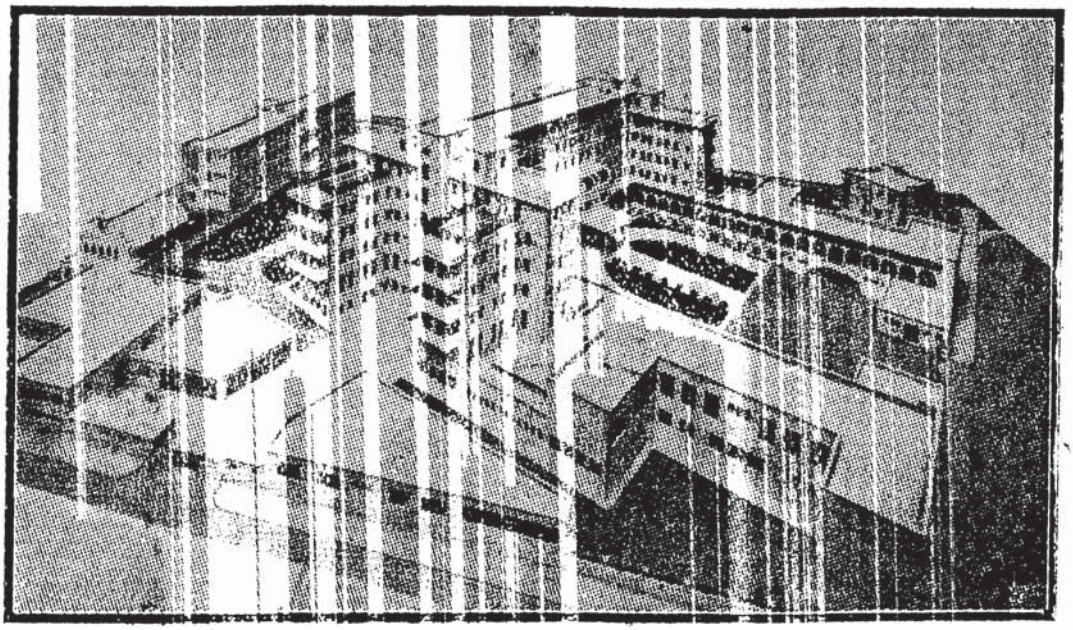

Ἡ μακέτα τοῦ μεγάλου Ελλην. Νοσοκομείου τὸ ὁποῖον θ' ἀνεγερθῇ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ δωρεᾷ τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου κ. Θ. ΚΟΤΣΙΚΑ

"ΠΑΝΑΙΓΥΠΤΙΑ„

Ἑβδομαδιαῖον σοβαρὸν ἐγκυκλοπαιδικὸν ὄργανον τοῦ Αἰγυπτιώτου Ἑλληνισμοῦ

Διευθυντὴς - Ἰδιοκτήτης ΝΙΚ. ΖΕΛΙΤΑΣ (Στέφανος Πάργας)

Γραφεῖα ὁδὸς Ἐκκλησίας Debbane ἀρ. 4, Ἀλεξάνδρεια

Εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Γραμμάτων» (ὁδὸς Ἐκκλησίας Debbane, ἀριθ. 4), πωλεῖται καὶ ἡ «ΔΩΔΩΝΗ»

ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΜΙΧΑΗΛ ΚΛ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Rue Sesostris No. 7, - Téléph. 980

Ἐκτελοῦνται Τραπεζιτικαὶ ἐργασίαι πάσης φύσεως. Προκαταβάλλονται χρήματα ἐπὶ ὅλων τῶν χρεωγράφων καὶ δεῖ Credit Foncier Eg. πρὸς 9 ο)ο ἐτησίως. Πωλήσεις ὁμολογιῶν μὲ μηνιαίας δόσεις εἰς τιμὰς χαμηλάς.

Good Hope Café

JOHN COSTA

ΜΕΓΑ ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Η «ΚΑΛΗ ΕΛΠΙΣ»

ΤΖΩΝ ΚΩΣΤΑ (Ἠπειρώτου)

Plein Streit - Stellemboshe (N. Ἀφρική)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαιον Μετοχικὸν Ἀποθεματικὸν Δρχ. 1.205.000.000

Καταθέσεις (τῇ 31 Δεκεμβρίου 1929) » 6.550.000.000

Διοικητὴς
ΙΩΑΝ. Α. ΔΡΟΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ὑποδιοικητὴς
ΑΛΕΞ. Γ. ΚΟΡΙΖΗΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ἅγιος Νικόλαος Κρήτη, Ἀγρίνιον Ἀγυιὰ (Πρακτορεῖον), Ἀθῆναι: Ὑποκατάστημα Μητροπόλεως 11, Πρακτορεῖον Καλλιθέας, Πρακτορεῖον Παγκρατίου, Πρακτορεῖον Νέας Ἰωνίας, Αἴγιον, Ἀλεξανδρούπολις, Ἅλμυρός, Ἀμαλιάς, Ἀμύνταιον. (Σόροβιτς) Ἄμφισσα, Ἀργοστόλιον, Ἄρτα, Ἀταλάντη, Βάμος Κρήτη, Βέρροια, Βόλος, Γρεβενά, Γύθειον, Δημητσάνα, Διδυμότειχον, Δράμα, Ἔδεσσα, Ἐλασσών, Ἐλευθερούπολις (Πράβιον), Ζάκυνθος, Ἡράκλειον (Κρήτη), Θεσσαλονίκη, Θῆβαι, Θήρα, Ἰθάκη, Ἰστιαία (Ξηροχώριον), Ἰωάννινα, Καβάλλα, Καλάβρυτα, Καλάμαι, Καλαμπάκα, Καρδίτσα, Καρπενήσιον, Καστορία, Κατερίνη, Κέρκυρα, Κιλκίς, Κοζάνη, Κομοτινή, Κόρινθος, Κύθηρα, Κύμη, Κυπαρισσία, Λαγκαδᾶς, Λαμία, Λάρισσα, Λεβάδεια, Λευκάς, Λῆμνος, Μεγαλόπολις, Μεσολόγγιον, Μεσσήνη, Μυτιλήνη, Ναύπακτος, Ναύπλιον, Νιγρίτα, Ξάνθη, Παξοί, Πάτραι Πειραιεύς, Πλωμάριον (Μυτιλ.), Πόρος, Πρέβεζα, Πύλος, Πύργος, Ρεθύμνη, Σάμος, Σέρραι, Σητεία Κρήτη, Σαινωνία (Κιάτιον), Σκίαθος (Πρακτορ.), Σουφλιόν, Σπάρτη, Σύρος, Τρίκαλλα, Τρίπολις, Φάρσαλα, Φλώρινα, Χαλκίς, Χανία, Χίος.

Πρακτορεῖον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ: 51 Maiden Lane

Γραφεῖον ἐν Σικάγῳ: 33 S. Clark Street

Ἀνταποκριταὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Hellenic bank Trust Company, New-York, 51 Maiden Lane. Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς Νόμους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

Κεφάλαια καταβεβλημένα Δολλάρια 1.500.000

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΑΔΡΙΑΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Ἱδρύθη ἐν Τεργέστῃ τῷ 1838 ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζακύνθου Ἕλληνος Ἀγγέλου Γιαννηκέση καὶ καταλέγει εἰς τὸ σημερινὸν Κεντρικὸν Διοικητικὸν Συμβούλιόν της τέσσαρας Ἕλληνας, τοὺς κ.κ. Ἀλέξανδρον Ἀφεντούλην, Φ. Σορδίναν, Λ. Οἰκονόμου καὶ Α. Ράλλην.

Ἐνεκρίθη διὰ Διατάγματος τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος τῷ 1839 καὶ εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐργαζομένων Ἀσφαλιστικῶν Ἑταιριῶν.

Ἔχει ἱδρύσει 19 Ἀσφαλιστικὰς Ἑταιρίας εἰς διάφορα κράτη.

Εἶναι μία τῶν μεγαλυτέρων Ἑταιριῶν τῆς Ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης καὶ κατέχει ἰδιόκτητα μέγαρα εἰς πλείστας πόλεις.

Κεφάλαια καὶ Ἀποθεματικὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1928

περὶ τὰ 2.500.000.000 ΔΡΑΧΜΩΝ

Διεύθυνσις Ἀθηνῶν: ***κ. ΓΑΓΑΡΗΣ Ἰδιόκτητον Μέγαρον (6, Κρατίνου).***—Διεύθυνσις Καΐρου: ***κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ*** *(3, Midan Souares).*—Διεύθυνσις Ἀλεξανδρείας: ***κ. ΑΛΕΞ. ΜΙΖΡΑΧΙ*** *(Passage, 8 Rue Chérif).*

"ΑΝΑΤΟΛΗ"

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Ἕδρα ἐν Ἀθήναις, Ὁδὸς Σταδίου 14

ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΡΑΚΤΩΡ:

δι' Αἴγυπτον, Σουδάν, Παλαιστίνην, Ἀβησσυνίαν

Α. Δ. ΙΕΡΩΝΥΜΙΔΗΣ

Κάϊρον, ὁδὸς Σολιμὰν Πασᾶ ἀρ. 33, Τ. Κ. 594, Τηλ. 36-23 Ataba

ΠΡΑΚΤΩΡ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ:

Π. ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗΣ

Boulevard Zaghloul, 26

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α. Ε.

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1916

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δρ. 10.000.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ,, 6.943.260

Πρόεδρος : ***Ν. Δ. Δυκιαρδόπουλος***
Διευθυντής : ***Ν. Χ. Γεωργιάδης***

Κεντρικὸν κατάστημα : Ἐν Πειραιεῖ (Πλατεῖα Θεμιστοκλέους)
Γενικὴ Διεύθυνσις : Ἐν Ἀθήναις (Γωνία Σταδίου καὶ Κοραῆ)

Ο ΦΟΙΝΙΞ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρία ζωῆς, ἱδρυθεῖσα ἐν Βιέννῃ τῷ 1882

Ἐγκεκριμένη ἐν Ἑλλάδι διὰ Β. Διατάγματος τῷ 1902

Ὑποκαταστήματα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν Καΐρῳ καὶ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος

Κεφάλαια καὶ ἀποθεματικὰ ***Λίραι Ἀγγλίας 7.038.100***
Ἀσφάλειαι ἐν ἰσχύϊ τὴν 31 Δεκεμβρ. 1928 ***» » 52.000.000***

Η "ΕΝΩΣΙΣ" L'UNION

Μεγάλη Ἀνώνυμος Γαλλικὴ πυρασφαλιστικὴ Ἑταιρία
Ἱδρυθεῖσα ἐν ἔτει 1828

Ἑδρεύουσα ἐν Παρισίοις ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς Μεγάρῳ, Πλατεῖα Vendome Ἀρ. 9

Ἑταιρικὸν κεφάλαιον Φράγκα 20.000.000
Ἀσφάλιστρα εἰσπραχθέντα κατὰ τὸ 1926 φρ. . . 285.000.000

Ἀντιπρόσωποι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Καΐρῳ καὶ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ

ΚΟΝΙΑΚ

ΑΝΔΡΕΟΥ Π. ΚΑΜΠΑ

Ἀνωνύμου Ἑταιρίας Ἀθηνῶν

Ἐργοστάσιον ἱδρυθὲν τῷ 1882. - Σῆμα ὁ Χρυσοῦς Σταυρὸς

Βραβευθὲν ἐν ἁπάσαις ταῖς Ἐκθέσεσι διὰ Χρυσῶν Βραβείων

Γενικοὶ ἀντιπρόσωποι: ΔΡΟΣΟΣ καὶ ΣΙΑ

Γραφεῖα : Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Καΐρῳ, Πὸρτ-Σαΐδ καὶ Χαρτούμ.
Πρακτορεῖα : Ἐν Συρίᾳ, Παλαιστίνῃ, Κύπρῳ καὶ Ἐρυθρᾷ.

Ἑλληνογαλλικὸν Λύκειον καὶ Οἰκοτροφεῖον

Ο "ΖΗΝΩΝ,,

Τῆς Κας ΣΟΦΙΑΣ ΣΙΜΩΤΤΑ

Ὁδὸς Φονὰτ Α΄. ἀριθ. 4

Παραρτήματα :

Α΄. Ἐν Μαζαρίτα, 55 ὁδὸς Μ. Ἀλεξάνδρου μετ' οἰκοτροφείου
Β΄. Ἐν Ράγκεπ Πασᾶ, ὁδὸς Τεμένους Σουλτὰν ἀριθ. 19, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς πεπειραμένης διδασκαλίσσης Κας Ε. Γιαννούλη.

ΔΙΔΑΚΤΡΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΑ συγκαταβατικά.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Ἐκ Προικοδοτήσεων Δημοσίου	Δρχ.	950 000.000 —
Ἐκ Κεφαλαίων Γεωργικῶν Τραπεζῶν	»	90.000.000.—
Ἐξ Ἀξίας μετοχῶν Ἐκδοτικῆς Τραπέζης	»	40 000.000.—
Ἐκ Γεωργικῶν εἰσφορῶν	»	20.000.000 —
Ἐκ Πιστώσεων Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	850.000.000.—
Σύνολον	Δρχ.	1.950.000.000.—

ΟΥΔΕΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΙΔΡΥΘΗ ΜΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ ΜΕΧΡΙΣ ***100.000 ΔΡΧ. 5 ½ %***

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Διὰ τοὺς ἀγρότας καὶ ὀργανισμοὺς ἀγροτῶν.		***Διὰ τοὺς ἀστούς.***	
Α.΄ ὄψεως	5 %	Α.΄ ὄψεως	4 & 4 ½ %
Β΄. ἐπὶ Προθεσμίᾳ		Β.΄ ἐπὶ Προθεσμίᾳ	
Δι᾽ ἓν ἔτος	5 ½ %	Δι᾽ ἓν ἔτος	5 %
Διὰ δύο ἔτη	6 %	Διὰ δύο ἔτη	5 ½ %
ἄνω τῶν δύο ἐτῶν	6 ½ %	ἄνω τῶν δύο ἐτῶν	6 %

Αἱ καταθέσεις ἔχουν πρόσθετον ἀσφάλειαν τὴν ὁλοκληρωτικὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους (Νόμος 4332 Πρᾶξις Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου 14 τῆς 15)2)30.)

Αἱ καταθέσεις ἐνεργοῦνται ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ ὡς ἀντιπροσώπους τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΕΓΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

E. & K. ZAXAPH

Ὁδὸς Bab-el-Akhdar 78-80 Ἀλεξάνδρεια - Αἰγύπτου

ΕΚΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΙ, ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑΙ ΤΟΙΑΥΤΑΙ

Κ. Τ. Λ. Κ. Τ. Λ.

Grant's Liqueur Scotch Whisky

Τόσον ἀφθόνως πλούσιον εἰς Σκωτικὴν βύνην.

Τόσον παλαιὸν καὶ εὔγευστον. Τόσον εὐχάριστον εἰς τὸν οὐρανίσκον. Τὸ Grant's εἶναι τὸ γνήσιον Σκωτικὸν Οὔϊσκυ, διϋλισθὲν εἰς τὴν καρδιὰ τῶν Ὀροπεδίων τῆς Σκωτίας, προικισμένον μὲ τὸ ἀληθινὸν Σκωτικὸν ἄρωμα.

Bottled and Guaranteed by
W.M. Grant & Son Ltd.
Dufftown, Glasgow & London

ΜΠΥΡΑ ΜΠΕΚ BECK'S BIER

Ἡ μπύρα Μπὲκ διακρίνεται ὡς ἐκ τῆς ἀπολύτου ἀγνότητός της καὶ τῆς ἀπαραμίλλου ποιότητος αὐτῆς. Γνωστὴ καὶ ἐκτιμωμένη ἀπὸ τοῦ 1873 εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν προτιμωμένη μπύρα ἀπὸ τοὺς γνώστας τοῦ καλοῦ ζύθου.

Εἶναι ἡ καλυτέρα μπύρα ὄχι ὅμως καὶ ἡ εὐθηνοτέρα.

Ζητεῖτε τὸ σῆμα τοῦ «Κλειδίου».

Γενικοὶ ἀντιπρόσωποι μὲ παρακαταθήκην :

DROSSOS & COMPANY Ltd

Ἀλεξάνδρεια, Κάϊρον, Πόρτ-Σαΐτ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΛΛΗΝΟ-ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΜΕΤ' ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟΥ

ΑΡΡΕΝΩΝ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ

Ὁδὸς Τεμένους Σουλτὰν ἀριθ. 19 (Ράγκεπ Πασᾶ)

(Παράρτημα τοῦ Ἑλληνο-γαλλικοῦ Λυκείου ὁ «Ζήνων»)

Ἡ Σχολὴ περιλαμβάνει πλήρη Ἀστικὴν Σχολὴν *Ἐξατάξιον* δι' ἄρρενα καὶ θήλεα μὲ πρόγραμμα πάντοτε σύμφωνον πρὸς τὸ τῶν Σχολείων τῆς Κοινότητος, καὶ πλῆρες Τμῆμα Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς, διευθυνόμενον ὑπὸ τῆς κ. Εὐτέρπης Γιαννούλη ἀριστούχου τοῦ Ἀρσακείου Ἀθηνῶν, ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετ' ἐκλεκτοῦ προσωπικοῦ ἐκ διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν διπλωματούχων.

Δίδακτρα καὶ τραφεῖα λίαν συγκαταβατικά.

Banque
DE D. ZOTTOS

Ἐκτελοῦνται πάσης φύσεως Τραπεζιτικαὶ Ἐργασίαι.

Κάϊρον - Αἰγύπτου

"ΜΑΡΙΟΥΤ,,

Τὸ Νέον Σιγαρέττον - Δημιούργημα τοῦ ΤΣΑΝΑΚΛΗ

Εἰς ὅλα τὰ Καπνοπωλεῖα

Καπνισταί!! ΖΗΤΕΙΤΕ ΤΟ

20 Σιγαρέττα πλακὲ χονδρὰ Γ. Δ. 5, ψιλὰ 25 Γ.Δ. 5
20 Σιγαρέττα στρογγυλὰ Γ.Δ. 5.

ΚΑΠΝΙΖΕΤΕ

EXTRA-FINE

τὰ περίφημα Σιγαρέττα

ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΟΥΤΑΡΕΛΛΗ

Ἐργοστάσιον ἐν Moharrem-Bey

Γεν. Πρατήριον: Πλατεῖα Ἁγίας Αἰκατερίνης

"KYRIAZI,,

Τὰ ἀπὸ ἐκλεκτὰ καπνὰ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας κατασκευασμένα Σιγαρέττα προτιμῶνται ἀπὸ ὅλους τοὺς Καπνιστάς.

"KYRIAZI,,

ΜΕΓΑ ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ ΚΑΙ ΜΠΑΡ

ΔΗΜ. ΣΟΥΛΙΩΤΗ

Ἐναντι Παλαιοῦ Σταθμοῦ Καΐρου Ὁδὸς Abdel Moneim, 150

Ἄφθονοι μεζέδες — Ἄκρα περιποίησις — Ποτὰ ἐκλεκτὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΖΥΘΟΙ

CROWN, PYRAMIDES & BOMONTI

Ὁ Ζύθος CROWN & PYRAMIDES περιέχει θρεπτικὰς οὐσίας ἐκτάκτου σπουδαιότητος. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐεξίαν ποὺ μᾶς δίδει ὁ Ζύθος CROWN & PYRAMIDES κατέχῃ τὸ πλεονέκτημα νὰ περιέχει τὸ ὀλιγώτερον ἀλκοόλ, πλεονέκτημα ὅπερ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ἰατροὺς νὰ τὸν συστήνουν καὶ εἰς τὰ παιδιὰ ἀκόμη !

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ – ΚΑΙΡΟΝ

John Haig

ΤΟ ΠΕΡΙΦΗΜΟΝ ΟΥΙΣΚΙ

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι διὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Σουδάν :

Κ.Κ. Ε. ΚΟΥΝΙΝΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ

Ὁδὸς Ἐκκλησίας Μαρονιτῶν, ἀριθμὸς 5

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ
ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΟΥ
ΣΤΟ

BAZAR
LYONNAIS

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΑΙΓΥΠΤΟΥ

WINDSOR HOTEL

ALEXANDRIE (Egypte)

C'est l'hôtel des Familles et Gens d'Affaires de premier ordre, avec tout le confort moderne.
Eau courante chaude et froide dans toutes les chambres.
Cuisine Bourgeoise. — Bar Américaine. — Salle de Billards. — Salons divers. — Prix Modérés.

Propriétaire: JEAN VAROTSIS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΛΥΚΕΙΟΝ ΓΚΙΚΑ

Rue Fouad 1er

Τὸ ἀρχαιότερον καὶ ἀρτιώτερον κατηρτισμένον Ἑλληνικὸν Λύκειον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ

ΙΑΤΡΟΣ Σ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΙΑΔΗΣ

Boulevard Zaghloul No. 13

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - Αἰγυπτου

ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΑΡΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΠΑΝΑΓ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ὁδὸς Τουσσοὺμ Πασᾶ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - Αἰγύπτου

Μέγα Ἀρτοποιεῖον ΑΧΙΛ. ΠΟΡΦΥΡΗ

Ὁδὸς Ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου καὶ ἀκριβῶς ἔναντι αὐτοῦ

Ἄκρα περιποίησις —:— Καθαριότης ἄμεμπτος

"NEW BAR"

ΚΑΜΑΡΑ καὶ ΚΛΕΝΤΖΟΥ

1, ὁδὸς Τουσσοὺμ - Ἀλεξάνδρεια (Αἰγύπτου)

"Ενα ἀπὸ τὰ ἀριστοκρατικώτερα καὶ πλέον φημισμένα διὰ τὰ ἐκλεκτά των εἴδη ΜΠΑΡ

ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΑΡΤΟΠΟΙΕΙΟΝ καὶ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΤΣΑΒΑΛΟΥ καὶ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ὁδὸς Σταθμοῦ Καΐρου - Ἀλεξάνδρεια

Φημιζόμενον διὰ τὰ περίφημα εἴδη του.

A. SCOURTIS

Marchand-Tailleur

PROFESSEUR DE COUPE

POUR HOMMES ET DAMES

ADDIS - ABEBA (Abyssinie)

Télég. «APSCOUR»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

"ΠΟΥΡΗΣ,,

Γνήσιον Ἑλληνικὸν **KONIAK** *ἀπαράμιλλον εἰς γεῦσιν καὶ ἄρωμα*

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1868

Γενικὴ Διεύθυνσις ἐν Πειραιεῖ

Ἀντιπρόσωποι :

Ε. Α. ΚΟΥΝΙΝΗΣ & ΣΙΑ

ΤΗΛΕΦ. 2867 - ΤΑΧ. ΚΙΒ. 20-63

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Charcuterie & Epicerie

NAPOLI

Specialita Napoletane & Generi Alimentari

G. DI NAPOLI & M. B. ZANGAS

Brd Zaghloul No 20. Téléph. 10-92

ALESSANDRIA-EGITTO

ΜΕΓΑ ΜΠΑΡ ΚΑΙ ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ

"MODERNE,,

(Ὁδὸς Μισσάλας 6, Ἀλεξάνδρεια)

Διευθυνόμενον ὑπὸ τῶν ρεκτῶν ἰδιοκτητῶν κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΗΣΗ καὶ ΙΩ. ΒΛΑΧΟΥ

Grand Casino "TROCADERO,,

Τοῦ κ. ΔΑΡΛΑΜΙΤΣΑ

Mazarita - Ἀλεξάνδρεια

Φημιζόμενον διὰ τὴν ὡραίαν του τοποθεσίαν ἔναντι τῆς θαλάσσης καὶ διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν περιποίησιν

KONIAK

Ἀνωνύμου Ἑταιρείας ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΑΥΛΑΚΗ

Ἐν Πειραιεῖ

Ἀπόσταγμα Οἴνων Παλαιοῦ ἐκ τῶν καλλιτέρων ἀμπελώνων τοῦ Οἴκου *Ἀδελφῶν Παυλάκη,* ἱδρυθέντος τῷ 1868 καὶ βραβευθέντος εἰς ὅλας τὰς διεθνεῖς καὶ Ἑλληνικὰς Ἐκθέσεις.

Ἡ ἀρχαιοτέρα ἑλληνικὴ ἐπιχείρησις εἰς τὸ εἶδος της.

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος :

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΑΝΙΤΣΑΣ

Ὁδὸς Ὀκέλλας Λεμούν. - Τηλ. 5766. - Ἀλεξάνδρεια.

Ἐν Καΐρῳ: Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ. Τηλέφ. 26-85

Ἐν Πὸρτ Σαΐτ: Α. ΒΑΡΟΥΝΗΣ. Τηλέφ. 741

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΜΕΓΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Ζαχαροπλαστικῆς, ἄρτου πολυτελείας, μπισκότων κ. ἄ. εἰδῶν ἐκλεκτῆς παραγωγῆς.

ΚΟΣΜΑ ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁδὸς Φουὰτ Α΄. Ἀριθ. 70 - Ἀλεξάνδρεια

Τὸ ὡς ἄνω ἐργοστάσιον φημίζεται διὰ τὴν ἄκραν καθαριότητα καὶ τὸ τέλειον σύστημα τῆς παραγωγῆς τῶν εἰδῶν.

Grande Fabrique Nationale de Cartonnages

P. CATHISTIDIS & Co.

9, Rue Cleopatra —o— Téléph. 41-78 —o— Aexandrie

Boites pour Cigarettes, Boites pour Pharmacies, Magasins de Nouveautés pour Cadeaux, Chapellières, etc.

Εἰδικότης διὰ κυτία σιγαρέττων, σοκολάτας ὡς καὶ ὅλων τῶν εἰδῶν, καὶ διὰ κυτία πολυτελείας παντὸς εἴδους.

(Μέγα Ἐργοστάσιον ἱδρυθὲν τῷ 1914)

ΜΕΓΑ ΜΠΑΡ Ο "ΛΟΥΚΟΥΛΟΣ"

8, ὁδὸς Μισσάλα - Ἀλεξάνδρεια

Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ρέκτου κ. ΚΩΝΣΤ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν δραστηρίων ἀδελφῶν του κ. κ. Γεωργίου καὶ Ἀποστόλου Καραπάνου.

Ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ καὶ Ἑλληνικὰ ποτὰ ἀρίστης ποιότητος ἀκολουθούμενα διὰ τοὺς πολυπληθεῖς πελάτας ὑπὸ ἐκλεκτῶν Λουκουλείων μεζέδων.

ΜΕΓΑΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΝΙΚ. ΚΩΣΤΑΛΑ

3, ὁδὸς Ἐκκλησίας Μαρονιτῶν, 3

Ἀλεξάνδρεια - Τηλέφ. 2666

Τὰ καλλίτερα καὶ εὐθηνότερα Ἀγγλικὰ κασμήρια εἰς μεγάλην ποικιλίαν χρωματισμῶν.

Ἡ Παγκοσμίου Φήμης Ραπτομηχανὴ

ΣΙΓΓΕΡ

Βελόναι
Ἀνταλλακτικὰ τεμάχια
Περιστῆρες

Τοῖς Μετρητοῖς καὶ μὲ Δόσεις

Πρακτορεῖα καὶ Ἀντιπρόσωποι εἰς Ὅλον τὸν Κόσμον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΚΟΝΙΑΚ

ΑΔΕΛΦΩΝ Μ. ΜΠΑΡΜΠΑΡΕΣΟΥ

'Απόσταγμα Οἴνου

Πεφημισμένον εἰς ὅλον τὸν κόσμον

Γενικὴ Διεύθυνσις καὶ ἐργοστάσιον ἐν Πειραιεῖ

Γεν. 'Αντιπρ. : Κ. ΜΑΡΓΕΛΛΟΣ, 'Αλεξάνδρεια, Κάϊρον, Πὸρτ-Σαΐδ

Μέγα ἠλεκτροκίνητον ἀρτοποιεῖον καὶ Ζαχαροπλαστεῖον

Ο "ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ,,

Τοῦ κ. ΧΑΡΑΛ. ΤΖΑΒΕΛΛΑ

(Πρώην Χρήστου Μούκα)

Rue Alexandre le Grand. — Mazarita

ΖΥΘΟΠΩΛΕΙΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

ΑΔΕΛΦΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ

Σταθμὸς Σίντι Κάμπερ. - Ράμλι - 'Αλεξάνδρεια. Τηλέφ. 15-87

Δροσόλουστος καὶ φαντασμαγορικοῦ θεάματος Κῆπος.
Τὰ καλύτερα καὶ γνωστότερα ποτά. — Ζύθος παγωμένος μετ' ἀφθονίας μεζέδων, εἰς τιμὰς συνήθεις.
Τὸ ἀπολαυστικώτερον θερινὸν κέντρον διὰ Πὶκ-Νὶκ καὶ οἰκογενειακὰς ἐκδρομάς.

'Ελληνικὴ 'Εταιρεία Οἴνων καὶ Οἰνοπνευμάτων 'Αθηνῶν (Α. Ε.)

ΚΟΝΙΑΚ ΒΟΤΡΥΣ

'Αγνὸν προϊὸν τῆς 'Ελληνικῆς 'Αμπέλου

Κριθὲν ἀγνόν, τονωτικὸν καὶ ὑγιεινὸν ὑπὸ τοῦ 'Ινστιτούτου ὑγιεινῆς τοῦ Λονδίνου

'Αντιπρόσωποι : ΚΑΚΟΜΑΝΩΛΗΣ καὶ ΨΩΡΟΥΛΛΑΣ

'Αλεξάνδρεια - Κάϊρον - Πὸρτ Σαΐδ.

GRAND PATISSERIE & CAFÉ

« ROYAL »

N. & K. MAVRIAS

Station Bulkeley (Ramleh)

ΜΕΓΑ ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ

ΑΡΤΟΠΟΙΕΙΟΝ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΥΡΙΑ

Station Cleopatra (Ramleh)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Iorio Palace Hôtel

Boulevard Saad Zaghloul

Σταθμὸς Ραμλίου, μὲ ὑπέροχον θέαν πρὸς τὴν θάλασσαν

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ (Αἰγύπτου) — Téléph. { 34-67 / 75-35

Télegr. PENIORIO, Alexandrie

RESTAURANT - BAR AMERICAIN

Pr. *N. TAMVACAKIS*

ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ***ΑΤΖΕΜΗ***

Ὀκέλλα Μομφεράτου - Τηλ. 53-05

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ-Αἰγύπτου

Ἐκτελοῦνται πάσης φύσεως τραπεζιτικαὶ ἐργασίαι. Ἀντιπροσωπεῖαι διαφόρων Ἀγγλικῶν Ἐργοστασίων ὑφασμάτων. Πωλοῦνται ὁμολογίαι μὲ δόσεις. Πᾶσα ἐργασία ἐκτελεῖται μετὰ μεγίστης εὐσυνειδησίας. Παρέχονται εὐκολίαι πληρωμῶν.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

"BAZAR MINERVA"

Οἶκος ἱδρυθεὶς τῷ 1908 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ

Ὑποκάμισα, Καπέλλα, Κάλτσες, Φανέλλες, Εἴδη λουτροῦ, Ἀρώματα, Εἴδη δερμάτινα κ.τ.λ.

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: 4, ὁδὸς Σεσώστριος

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: { 6, ὁδὸς Καλογραιῶν / 12, Λεωφόρος Ζαγλοὺλ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Θ. ΒΛΑΧΟΣ

Ἔμπορος Χάρτου

Ὁδὸς Colucci Pacha ἀριθμὸς 3

B. P. 219 - Τηλ. 41-49

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - Αἰγύπτου

FRANCE - IMPORTE - EXPORTE

L. MINAUGOIS

AGENT DE FABRIQUES

9, Rue Fouad 1er - Téléph. 7156

ALEXANDRIE - Egypte

Μεγαλοπρεπεῖς πολυέλαιοι ἀπὸ κρύσταλλα.

Πρωτότυποι Ἠλεκτρικαὶ Ἐγκαταστάσεις.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ZIBIB
ZOTTOS
SIROPS

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Johnnie Walker

Νὰ προσέχεται ὅταν σᾶς προσφέρουν οὐΐσκι νὰ εἶνε «ΤΖΩΝΝΥ ΟΥΩΚΕΡ» εἰς φιάλην **non remplissable.** Οὕτω θὰ εἶσθε βέβαιοι ὅτι τὸ οὐΐσκι ποὺ σᾶς προσφέρουν εἶνε πραγματικὸν «ΤΖΩΝΝΥ ΟΥΩΚΕΡ» καὶ ὄχι ἀπομίμησις τούτου. Ἠγγυημένης ἀγνότητος εἶνε τὸ αὐτὸ εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Εἶνε ποιότης ἡ ὁποία ἀξίζει νὰ προφυλάσσητε.

Johnnie Walker

ΤΑΓΚΡΕΤ ΖΑΜΠΙΤ ΚΑΙ ΥΙΟΣ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἀπὸ μίαν καλοκαιρινὴν ἐκδρομὴν εἰς τὸ Ἀμπουκὶρ τῆς Αἰγύπτου. Φωτογραφία φίλων Ἠπειρωτῶν ληφθεῖσα εἰς τὸ μογευτικὸν μέγα καζῖνον «Ζεφύρειον» τῶν κ.κ. Νικ. Τσαπάρα καὶ Σπυρ. Σαρδέλλα. (Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά), κ.κ. Στέφανος Κέντρος, Δημ. Φωτιάδης, Νικ. Τσαπάρας, Χαράλ. Κατσαλίδης καὶ Σπυρ. Σαρδέλλας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Διάφοροι ἀμφιέσεις Βορειοηπειρωτισσῶν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἀπὸ μίαν κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν εἰς τὰ βάθη τοῦ Βελγικοῦ Κόγκο. Ἀριστερὰ ὁ ἐξ Ἠπείρου κ. Παναγιώτης Πετσόπουλος ἐγκατεστημένος ἐν Νίζῃ τοῦ Βελγ. Κόγκο, μετά τινος φίλου του.

Οἱ κ.κ. Παναγ. Πετσόπουλος ἐκ Παρακαλάμου Ἠπείρου καὶ Ἰω. Καψιώφας ἐξ Ἠπείρου καλῶς ἐγκατεστημένοι ἐν Νίζῃ τοῦ Βελγικοῦ Κόγκο, φωτογραφούμενοι εἰς μίαν πλουσίαν ἀγορὰν τῶν ἰθαγενῶν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ κ. Παν. Πετσόπουλος εἰς μίαν ἐξοχὴν
τοῦ Βελγικοῦ Κόγκο.

Ὁ ἐκ Σιταριᾶς τοῦ Πωγωνίου τῆς Ἠπείρου καταγόμενος κ. Χαρ. Βενέτης, (εἰς τὸ μέσον) μετὰ φίλων, συμπατριωτῶν του. Ὁ κ. Βενέτης τυγχάνει Πρόεδρος τοῦ ἐν Χαρτούμ τοῦ Σουδὰν Συναιτερισμοῦ τῶν ἀρτοποιῶν, ἄριστα ἐγκατεστημένος εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Σουδὰν ἀπὸ 20ετίας περίπου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ ἐκ Δολιανῶν κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΠΑΜ. ΚΑΤΣΑΛΙΔΗΣ ἀπόφοιτος τῆς Ἀναγνωστοπουλείου Γεωργικῆς Σχολῆς Κονίτσης.

Ἕνα γκρούπ Ἠπειρωτῶν φωτογραφουμένων πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ κ. Θ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΟΥ ἐν Βίτσῃ τῆς Ἠπείρου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἠπειρώτας καὶ λοιποὺς Ἕλληνας, φίλους καὶ ὑποστηρικτὰς τοῦ παρόντος ἔργου

Καθῆκον θεωρῶ ὅπως καὶ μετὰ τὴν περάτωσιν τοῦ παρόντος τόμου τῆς «Δωδώνης» ἀπευθύνω θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τοὺς ὁπωσδήποτε συντελέσαντας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ εὐγενοῦς τούτου ἔργου, πολυτίμους συνεργάτας, οἵτινες εἴτε διὰ τῆς ἐκλεκτῆς φιλολογικῆς ἢ ἱστορικῆς συνεργασίας των, εἴτε διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐγγραφῆς συνδρομητῶν εἰς τὴν «Δωδώνην» εἴτε διὰ τῆς δημοσιεύσεως διαφημίσεών των, πάνυ εὐγενῶς ἐδέχθησαν νὰ ὑποστηρίξουν ἓν ἔργον τοῦ ὁποίου τόσον ἱερὸς εἶναι ὁ σκοπός, ὡς ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ παρόντος τόμου ἀνεφέραμεν.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ σπεύδομεν νὰ ζητήσωμεν τὴν ἐπιεικῆ κρίσιν τῶν ἀξιοτίμων ἀναγνωστῶν μας διὰ τὰς τυχὸν ἐλλείψεις, αἱ ὁποῖαι παρουσιάσθησαν εἰς τὸν παρόντα τόμον τῆς «Δωδώνης».

Ὡς μίαν τῶν σημαντικῶν τούτων παραλείψεων θεωροῦμεν καὶ τὴν μὴ δημοσίευσιν ὅλων τῶν διευθύνσεων τῶν ἁπανταχοῦ Ἠπειρωτῶν, τὰς ὁποίας δυστυχῶς δὲν κατωρθώσαμεν νὰ συμπληρώσωμεν, ἀλλ' ἔχομεν ὑπ' ὄψει μας τοῦτο διὰ τὸν δεύτερον τόμον, ὁ ὁποῖος θὰ κυκλοφορήσῃ περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1932.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΧΑΡΑΛ. Γ. ΚΑΤΣΑΛΙΔΗΣ

Ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἠπείρου, ἔνθερμος ὑποστηρικτὴς τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, Ἰδιοκτήτης καὶ Διευθυντὴς τῆς «Δωδώνης».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΟΙ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΜΑΣ

ΑΙΓΥΠΤΟΥ: ***Καΐρου:*** Κοι Κοι Κωνστ. Βλίντας, Ἰω. Ματσούλης, Δ. Ζῶττος. — ***Πὸρτ Σαΐδ:*** Ἰω. Μιχ. Παπαγεωργίου, Ἰω. Παπίγκης. — ***Τάντας:*** Κωνστ. Στεργίδης. — ***Μπένι Σουέφ:*** Στέφανος Κέντρος.

ΣΟΥΔΑΝ: ***Χαρτούμ*** : Χαράλ. Βενέτης, Μπουραζάνης.— ***Πὸρτ-Σουδάν:*** Ἰω. Οἰκονόμου, Σπ. Χατζῆς.

ΕΛΛΑΔΟΣ: ***Ἀθηνῶν:*** Δημήτρ. Βλετσίδης δικηγόρος, 6, Κρατίνου. Μιχ. Τσαντῆς δικηγόρος, 63, Λέσβου. Ἰω. Οἰκονόμου, 5, Κρατίνου. Εὐθύμιος Π. Γιοβάσης, Δημ. Παπᾶς, Ἰατρὸς Χαντᾶνος, Κωνστ. Δ. Τζούμης, Ἀδελφοὶ Μάγγου.— ***Πειραιῶς:*** Ἰατρὸς Ματσόπουλος, Νικ. Πολυζώης ἔμπορος, 32, Ἀκτὴ Μιαούλη.— ***Θεσσαλονίκης:*** Ἰω. Κάπης, Ἀδελφοὶ Σωζόπουλοι. — ***Πατρῶν:*** Σταῦρος Γιοβάσης (Ἐμπορικὸν Κατάστημα Χαρίτου), Ἀδελφοὶ Σταυρίδη, Μιλτ. Ζέρβας, Γεώργιος Ζάχος. — ***Σερρῶν*** καὶ ***Καβάλλας:*** Ἀχιλ. Λιακόπουλος, δικηγόρος, Ἀντώνιος Καμάρας, ἔμπορος. Κωνστ. Ζαγοριανίδης. — ***Δράμας:*** Δημ. Ἀποστολίδης, ἰατρός.— ***Κομοτινῆς:*** Σωτήριος Κολλίρας.— ***Ἀλεξανδρουπόλεως:*** Πατσούκας. — ***Κερκύρας:*** Ἀδελφοὶ Μπαμίχα. — ***Ἰωαννίνων:*** Ἰω. Οἰκονομίδης, Παντελῆς Ζαγοριανίδης, Γεώργ. Τζαβέλλας, δικηγόρος, Ἀλκ. Κοντοπᾶνος, Καθηγητής, Χρ. Σούλης, Καθηγητής, Βασίλ. Τσαντῆς, δικηγόρος, Θ. Κουτούλης, ἔμπορος, Δημ. Δούμας, ἔμπορος, Ἰω. Παπατριανταφύλλου, Γεώργιος Κόκκινος. — ***Πρεβέζης:*** Βασίλειος Κουτουλίδης.— ***Πάργας:*** Δημ. Κουτουλίδης.—***Ἄρτης:*** Σπ. Λόλης, Οἰκον. Ἔφορος. — ***Κονίτσης:*** Χ. Λαμπρίδης, δημοσιογράφος, Μέντζος, «Ἀναγνωστοπούλειος Γεωργικὴ Σχολή».—***Βησσάνης Πωγωνίου:*** Θεοφ. Μέντζος, δικηγόρος. — ***Βασιλικοῦ Πωγωνίου:*** Κ. Φίλιος, ἰατρός, Βασίλ. Παπαδόπουλος, Κοντονάσος, διδάσκαλος. — ***Χιονάδες:*** Ἀλέξ. Σκούρτης. — ***Δελβινακίου Πωγωνίου:*** Λεωνίδας Μωραΐτης, Χαράλ. Ἰατρίδης. — ***Ἡρακλείου, Κρήτης:*** Ἀλέξανδρος Καμάρας, ἔμπορος.

ΚΥΠΡΟΥ: ***Λεμεσοῦ:*** Νικ. Σουλιώτης.

ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ: ***Βερολῖνον:*** Γεώργιος Μελανίδης, ἰατρός.

ΓΑΛΛΙΑΣ: ***Παρισίων:*** Φροΐξος Λαμπρίδης.

ΤΟΥΡΚΙΑΣ: ***Κωνσταντινουπόλεως:*** Πολυζώης Ἰω. Πολυζώης, Ἀδελφοὶ Τσίτση, Κωνστ. Παπαγεωργίου (Σίρκετζι), Φίλιππος Ζῶττος (Κατίκιοϊ).

ΑΜΕΡΙΚΗΣ: Θωμᾶς Κάστας: Elyria Ohio U.S.A., Μιχ. Πολυζώης, Μιλτ. Καμάρας, Θεοφ. Ντέρμπος, Βασ. Γ. Μπέτσιος (i-Holley Square Boston Mass. U.S.A.) Κλέαρχος Μίλιος, Γεώργιος Καμάρας, Ἀδελφοὶ Σόφοι, Σπυρ. Ζωγράφος, Δημ. Ζῶτος, Παναγ. Σουγκαρίδης.

ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ: Κων. Σταμίδης, Ν. Φόλλας, Μίσ. Σταμίδης, Ἀδελφοὶ Ζορμπᾶ, Δ. Μίλιος.

ΒΕΛΓΙΚΟΥ ΚΟΓΚΟ: Δημήτριος Γκότζος, Χρ. Ἀποστολίδης, Κωνστ. Οἰκονομίδης, Βασίλ. Μπραβατζῆς, Πορφύρης, Σπ. Σπυρόπουλος, Παν. Πετσόπουλος, Νικ. Καψιόφας.

ΑΒΗΣΣΥΝΙΑΣ: ***Ἀδὶς Ἀμπέμπας:*** Ἀπ. Σκούρτης, Γεώργιος Κέντρος, Μιχ. Κάλλος.

ΤΡΑΝΣΒΑΑΛ: Τζὼν-Κώστας, Νικόλ. Βασιλείου, Χρ. Κώστας, Γεώργιος Γολπινόπουλος.

ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ: ***Ἀργυροκάστρου:*** Υἱοὶ Ἀλεξ. Τσίτση. — ***Γιοργοτσατῶν:*** Μιχ. Λίτσης. —***Ἅγιοι Σαράντα:*** Ἀντ. Μουζίνας. — ***Τεπελενίου:*** Εὐθύμιος Τίλιος. — ***Δροβιάνης:*** Μ. Βιντούρης.— ***Αὐλῶνος:*** Χρ. Καρμπουνάρης. — ***Πρεμετίου:*** Σοφοκλῆς Κάσσιος. —***Ἐρσέκας:*** Πέτρος Μπουρντάνης, Εὐάγ. Πρίφτης. — ***Κορυτσᾶς:*** Ἀδελφοὶ Φούντου, Δημ. Μπῖνος. — ***Μπιγλιστῶν:*** Γεώργ. Ἀφιζόλης.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελὶς
Ἀντὶ προλόγου	5
Γεώργιος Γεννάδιος	10
Γεώργιος Ἀβέρωφ	14
Χρηστάκης Ζωγράφος	16
Μιχαὴλ Τοσίτσας	17
Ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι	18
Νεόφυτος Δούκας	20
Εὐάγγελος Ζάππας	22
Ἀπόστολος Ἀρσάκης	23
Ἀδελφοὶ Ριζάραι	24
Κωνσταντῖνος Ζάππας	26
Τὸ Ἀναγνωστοπούλειον Γεωργικὸν Σχολεῖον	30
Ἡ ἀρχαιοτάτη λατρεία τῶν Πελασγῶν	33
Τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης	36
Ἡ προσευχή μου (Ἀνατολικὴ ποίησις)	38
Ἡ Δωδώνη	39
Ἡ Ζωή. — Τὸ μυστήριον αὐτῆς	45
Γιαννιώτικα (ποιήματα)	60
Ἀϊνστάϊν καὶ Δημόκριτος	64
Ἡ Μοσχόπολις	65
Χρυσῆ στήλη	80
Ἡ Δασκάλα	81
Σκέψεις σοφῶν	88
Ἡ Μουσικὴ	89
Ἠπειρωτικὰ δίστιχα	93
Τὸ θαλασσοπνιγμένο (ποίημα)	94
Ἡ θεραπεία τοῦ ἔρωτος	95
Τὰ Ἰωάννινα	96
Ἠπειρωτικαὶ παραδόσεις	112
Τῆς Ἄρτας τὸ Γεφύρι	113
Ἠπειρωτικὰ δίστιχα	116
Ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ	117
Ὁ Ἠπειρωτισμὸς καὶ ἡ Ἐθνικὴ ἀγωγὴ	120
Οἱ Σουλιῶται	135
Στὰ Γιάννενα, στὴ Λίμνη	141
Στὰ δίκτυα τῆς ἀγάπης	145
Τραγούδια τοῦ σαλονιοῦ (ποιήματα)	150
Τὸ τραγούδι τῆς χαρᾶς (ποίημα)	151
Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Νικοπόλεως (1913—1926)	153
Ἠπειρωτιτικὰ δίστιχα	176
Ὁ Ἀχέρων	177
Σὰν λουλούδι φθινοπώρου	180
Ἡ Κυρὰ-Βασιλικὴ	183
Ποίημα	189
Στὴ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων (ποίημα)	191
Ἀνέκδοτον Γεωργίου Γενναδίου	192
Λαϊκὰ ἐρωτικὰ δίστιχα	192
Τὸ Ζαγόρι καὶ ὁ θρύλλος τοῦ Βίκου	193
Ἐρωτικὰ δίστιχα	196
Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ	198
Ὁ φιλόσοφος	203
Στὸ Σταυραητὸ (ποίημα)	207
Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἠπείρου	208
Συμβολὴ Πηλιορειτῶν (Πελασγικῆς καταγωγῆς) εἰς τὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας Αἰγύπτου	209
Μὲ 25 γραμματόσημα	239
Μπορεῖς; (ποίημα)	242
Ὁ Ξενιτεμένος	243
Πελασγικὰ τείχη Σκαμνελίου	264
Ἠπειρωτικαὶ παραδόσεις	266
Ἰωάννης Κωλέττης	268
Ἡ ἔκθεσις τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Τύπου	273
Ἐρημιὰ (ποιήματα)	285
Οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (ποίημα)	287
Ἡ Τάμπο	288
Ἱστορικαὶ σημειώσεις	291
Οἱ Διδάσκαλοι τοῦ Γένους	292
Οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ	295
Μία γιορτὴ στὸ Δελβινάκι	302
Ἡ Βήσσανη	304

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Τηλέφωνον 30-42 — ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ — Ταχ. Κιβ. 240

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΧΕΔΙΒΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

ΤΙΜΑΙ ΗΛΑΤΤΩΜΕΝΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΘΕΡΙΝΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ

1ον) Διὰ Κύπρον καὶ Συρίαν :

Ἐξ Ἀλεξανδρείας ἑκάστην Τρίτην μεσημβρίαν.
Ἐκ Πὸρτ-Σαΐτ ἑκάστην Τετάρτην 2 μ.μ.

2ον) Εὐθηνὰ κυκλικὰ Ταξείδια :

Διαρκείας 10 ἢ 12 ἡμερῶν διὰ Κύπρον καὶ Συρίαν. — Ἐκδρομαὶ δι' αὐτοκινήτων καὶ ἔξοδα διαμονῆς. — Ἰδιαίτεραι συμφωνίαι.

3ον) Μικρὰ ταξείδια καὶ βραχεῖα διαμονὴ εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ Ἀλεξανδρείας - Πὸρτ-Σαΐτ καὶ τἀνάπαλιν :

Ἀναχωρήσεις ἐξ Ἀλεξανδρείας διὰ Πὸρτ-Σαΐτ ἑκάστην Τρίτην μεσημβρίαν, καὶ ἐκ Πὸρτ-Σαΐτ δι' Ἀλεξάνδρειαν, ἕκαστον Σάββατον 3 μ.μ. Διαβατήρια δὲν χρειάζονται.

Τὰ ναῦλα μετ' ἐπιστροφῆς εἶνε :

Πρώτη Θέσις Λίρας Αἰγύπτου 3. — Δευτέρα Θέσις Λίρας Αἰγύπτου 2.

4ον) Διὰ Τόρ, Γιάμπο, Τζένταν, Σουάκειμ καὶ Πὸρτ-Σουδάν, τὴν 1ην, 11ην καὶ 21ην ἑκάστου μηνὸς ἐκ Σουέζ.

ΜΕΓΑΛΗ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΑΚΤΟΠΛΟΪΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

ΘΕΡΙΝΑ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ

Ἀτμόπλοια ταχύπλοα, εὐρύχωρα :

"ΑΤΤΙΚΗ" - "ΠΗΛΙΟΝ" - "ΛΗΜΝΟΣ" - "ΜΙΑΟΥΛΗΣ"

Τακτικαὶ ἀναχωρήσεις ἐξ Ἀλεξανδρείας διὰ Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκην, Νήσους Αἰγαίου, Πὸρτ-Σαΐτ, Ρόδον, κ.τ.λ.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἀπευθυντέον εἰς τὸν Γενικὸν Πράκτορα κ. Ι. ΑΓΓΟΥΡΑΝ, Πλατεῖα Μωχάμετ-Ἄλη, Ἀκίνητον Μονφερράτου, 1ον πάτωμα. Πρόσοψις ἐπὶ τῆς Πλατείας. Τηλέφωνον 38-94 καὶ 38-58. Ταχ. Κιβ. 548.

Ἐν Καΐρῳ : κ.κ. ΒΕΛΟΥΔΑΚΗΝ καὶ Σία, ὁδὸς Ἐλ Μανὰκ 22. Τηλ. 521 Μεδίνα. Ταχ. Κιβ. 1866.

Ἐν Πὸρτ-Σαΐτ: ΓΕΩΡΓ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΝ. ὁδὸς Constantinieh ἀριθ. 7. Τηλ. 457. Ταχ. Κιβ. 20.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΚΑΣΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΠΩΛΕΙΤΑΙ:

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΓΡΟΣΙΑ ΔΙΑΤΙΜΗΣΕΩΣ **50**
ΕΙΣ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΓΡΟΣΙΑ ΔΙΑΤΙΜΗΣΕΩΣ **60**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ